Sveučilište u Zagrebu

FAKULTET POLITIČKIH ZNANOSTI

Krešimir Margaletić

ULOGA MIROVNIH SPORAZUMA POD NADLEŽNOŠĆU UJEDINJENIH NARODA OD 1991. DO 2001. U OKONČANJU SUKOBA – USPOSTAVA EMPIRIJSKI UTEMELJENE TIPOLOGIJE

DOKTORSKI RAD

Zagreb, 2024.

Sveučilište u Zagrebu

FAKULTET POLITIČKIH ZNANOSTI

Krešimir Margaletić

ULOGA MIROVNIH SPORAZUMA POD NADLEŽNOŠĆU UJEDINJENIH NARODA OD 1991. DO 2001. U OKONČANJU SUKOBA – USPOSTAVA EMPIRIJSKI UTEMELJENE TIPOLOGIJE

DOKTORSKI RAD

Zagreb, 2024.

University of Zagreb

FACULTY OF POLITICAL SCIENCE

Krešimir Margaletić

THE ROLE OF PEACE AGREEMENTS UNDER THE JURISDICTION OF THE UNITED NATIONS FROM 1991 TO 2001 IN ENDING CONFLICTS – ESTABLISHMENT OF AN EMPIRICALLY BASED TYPOLOGY

DOCTORAL THESIS

Zagreb, 2024.

Sveučilište u Zagrebu

FAKULTET POLITIČKIH ZNANOSTI

Krešimir Margaletić

ULOGA MIROVNIH SPORAZUMA POD NADLEŽNOŠĆU UJEDINJENIH NARODA OD 1991. DO 2001. U OKONČANJU SUKOBA – USPOSTAVA EMPIRIJSKI UTEMELJENE TIPOLOGIJE

Mentori: izv. prof. dr. sc. Vladimir Filipović

doc. dr. sc. Borna Zgurić

DOKTORSKI RAD

Zagreb, 2024.

University of Zagreb

FACULTY OF POLITICAL SCIENCE

Krešimir Margaletić

THE ROLE OF PEACE AGREEMENTS UNDER THE JURISDICTION OF THE UNITED NATIONS FROM 1991 TO 2001 IN ENDING CONFLICTS – ESTABLISHMENT OF AN EMPIRICALLY BASED TYPOLOGY

Supervisors: Assoc. Prof. Dr. Vladimir Filipović

Asst. Prof. Dr. Borna Zgurić

DOCTORAL THESIS

Zagreb, 2024.

O mentorima

1. Dr. sc. Vladimir Filipović izvanredni je profesor na Libertas međunarodnom sveučilištu. Na sveučilišnom studiju međunarodnih odnosa (diplomacije) nositelj je kolegija Svjetska politička povijest, Hrvatska politička i diplomatska povijest te Jugoistočna Europa.

Autor je knjige Ispod plavih šljemova: motivi država za sudjelovanje u misiji UNPROFOR 1992.–1995. koja je objavljena u Zagrebu i Sarajevu 2015. Objavio je sveučilišni udžbenik Politička povijest XX. stoljeća u izdanju Sveučilišta Libertas 2023. Isto tako, autor je većeg broja znanstvenih članaka iz tema suvremene političke povijesti Hrvatske i okruženja iz razdoblja 1989. – 1999. koji su objavljivani u hrvatskim, regionalnim i svjetskim znanstvenim časopisima. Sudionik je mnogobrojnih međunarodnih znanstvenih konferencija i međunarodne akademske razmjene. Suosnivač je međunarodne znanstvene konferencije State (In)Stability koja se održava u Zagrebu svake godine od 2020.

Od 2019. glavni je urednik znanstvenog časopisa Međunarodne studije. Uredio je i pripremio za objavu više od 40 knjiga iz područja društvenih i humanističkih znanosti u izdanju različitih izdavačkih kuća. Na hrvatski jezik preveo je kapitalno djelo Sabrine P. Ramet Srednja i jugoistočna Europa i komunizam 1943. – 1991.

2. Dr. sc. Borna Zgurić je docent na Odsjeku za međunarodne odnose i sigurnosne studije Fakulteta političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Zamjenik je voditeljice poslijediplomskoga specijalističkog studija „Vanjska politika i diplomacija“.

U više je navrata bio na usavršavanju u inozemstvu od kojih se mogu izdvojiti dva najrecentnija – usavršavanje na Katoličkom sveučilištu u Leuvenu (2018) te usavršavanje u sklopu Erasmus+ programa na Sveučilištu u Tel Avivu (2017).

Objavio je 2 znanstvene monografije i 20-tak članaka koji su objavljivani u hrvatskim i međunarodnim znanstvenim časopisima.

Bio je istraživač na tri znanstveno-istraživačka projekta – „Bliski istok: otpornost političkih režima na demokratizaciju i stalnost sukoba“, „Digital data and security“ i „Kako vlada Vlada“ – koje je financijski poduprlo Sveučilište u Zagrebu. Također, bio je i urednik dvaju časopisa – Suvremene teme i Političke analize, a trenutno je izvršni urednik biblioteke Političke analize.

Sažetak

U ovom doktorskom radu istražuje se uloga mirovnih sporazuma pod nadležnošću UN-a od 1991. do 2001. godine u okončanju sukoba. U istraživanju se detaljnije proučavaju različiti aspekti uloge mirovnih sporazuma koje je UN imao u razdoblju od 1991. do 2001. godine, s posebnom usmjerenošću na četiri pokazatelja: tip rata, dizajn sporazuma, ishod sukoba te način završetka sukoba. Autor razvija empirijski utemeljenu tipologiju mirovnih sporazuma, koristeći te pokazatelje kao važne kriterije za klasifikaciju. Analizira se razdoblje nakon Hladnog rata s naglaskom na sukobe, promjene u geopolitici, etničke sukobe, građanske ratove i međudržavne ratove. Razdoblje od 1991. do 2001. godine odabrano je zbog globalnih promjena, prije svega, raspada Sovjetskog Saveza te porasta međunarodnih intervencija. To je razdoblje u kojem su UN imali važnu ulogu u posredovanju, uspostavi mirovnih misija, pružanju humanitarne pomoći te promicanju demokracije. Autor analizira političke, društvene i gospodarske uvjete te istražuje političke čimbenike mirovnih sporazuma. Rad istražuje teoriju mirovnih sporazuma, naglašavajući njihovu ulogu u legalizaciji mira i uspostavljanju pravila među suprotstavljenim stranama. Proučava se važnost mirovnih sporazuma te analizira načine rješavanja sporova vezanih uz njihovu primjenu sporazuma. Odlučujuće je istaknuti da kvaliteta dizajna mirovnog sporazuma utječe na uspješnost i trajnost mira. Rad uvodi „tipološku teoriju mirovnih sporazuma“ kao novi pristup, razlikujući različite vrste sporazuma i istražujući njihovu učinkovitost u suvremenim sukobima. Postavlja se nekoliko hipoteza, uključujući one o povezanosti kvalitete dizajna s dugotrajnošću mira. Bitno je napomenuti da se istraživanje fokusira na desetljeće s početka 1990-ih kako bi se zadržao naglasak na određenim događajima i dinamikama spomenutog vremenskog okvira.

Summary

This doctoral thesis examines the role of peace agreements under the authority of the UN from 1991 to 2001 in ending the conflict. The research examines in more detail various aspects of the role of peace agreements that the UN had in the period from 1991 to 2001, with a special focus on four indicators: type of war, design of the agreement, outcome of the conflict and the way the conflict ended. The author develops an empirically based typology of peace agreements, using these indicators as important criteria for classification. The period after the Cold War is analyzed with an emphasis on conflicts, changes in geopolitics, ethnic conflicts, civil wars and interstate wars. The period from 1991 to 2001 was chosen because of global changes, primarily the collapse of the Soviet Union and the rise of international interventions. This is the period in which the UN played an important role in mediation, establishing peace missions, providing humanitarian aid and promoting democracy. The author analyzes the political, social and economic conditions and investigates the political factors of peace agreements. The paper explores the theory of peace agreements, emphasizing their role in legalizing peace and establishing rules between opposing parties. The importance of peace agreements is studied and the ways of resolving disputes related to their application of the agreement are analyzed. It is decisive to point out that the quality of the design of the peace agreement affects the success and durability of the peace. The paper introduces the "typological theory of peace agreements" as a new approach, distinguishing different types of agreements and investigating their effectiveness in contemporary conflicts. Several hypotheses are put forward, including those about the relationship between design quality and the longevity of peace. It is important to note that the research focuses on the decade from the beginning of the 1990s in order to keep the emphasis on certain events and dynamics of the mentioned time frame.

Sadržaj

1. UVOD 1

2. Istraživačko-analitički okvir 9

3. Povijesni pregled nastanka rata, definiranje, značenje i tipologija rata 10

3.1. Povijesni pregled nastanka rata 10

3.2. Definiranje, uzroci i značenje rata 19

3.3. Tipologija rata 35

4. Correlates of war (COW) tipologija rata: definiranje i kategoriziranje ratova 42

4.1. Tradicionalna tipologija rata 43

4.1.1. Međunarodni ratovi 43

4.1.2. Građanski ratovi 44

4.2. Proširena tipologija rata 46

5. Mirovni sporazum: povijesni pregled nastanka mirovnih sporazuma, definiranje i obilježja mirovnih sporazuma, kategoriziranje i strategije mirovnih sporazuma 52

5.1. Povijesni pregled nastanka i definiranje mirovnih sporazuma 52

5.2. Definiranje i kategoriziranje mira 69

5.3. Tipologija - općenito 73

5.4. Tipologija mirovnih sporazuma 79

5.5. Slabosti mirovnih sporazuma u procesu provedbe 86

5.6. Strategije UN-a glede provedbe mirovnih sporazuma 87

6. Pregled nedostataka trenutnih tipologija mirovnih sporazuma 89

7. Elementi koji oblikuju i utječu na tipologije mirovnih sporazuma 91

8. Proces stvaranja i implementacije unaprjeđene tipologije 91

9. Teorijski pristupi: izgradnja empirijske tipologije mirovnih sporazuma 93

10. Metodologija i plan istraživanja 95

11. Cilj i pitanja istraživanja 100

12. Očekivani znanstveni doprinos doktorskog rada 102

13. Analiza ratova i mirovnih sporazuma (1991.-2001.): kombinirana metodologija korištenjem međunarodnih baza i relevantne literature 106

13.1. Analitički pristup ratovima i mirovnim sporazumima: pregled vremenskog razdoblja i analiza bitnih podataka 106
13.1.1. Prvi rat u Sijera Leoneu 1991.-1996. 106
13.1.2. Analiza Mirovnog sporazuma između Vlade Republike Sijera Leone i Revolucionarne ujedinjene fronte (1996.) 110
13.1.2.1. Mirovni sporazum između Republike Vlade Sijera Leone i Revolucionarne ujedinjene fronte (1996.) 110
13.1.3. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu Mirovnog sporazuma između Vlade Sijera Leone i Revolucionarne ujedinjene fronte (1996.) 111
13.1.3.1. Mirovni sporazum između Vlade Sijera Leone i Revolucionarne ujedinjene fronte (1996.) 111
13.1.4. Drugi somalijski rat 1991.-1997. 112
13.1.5. Analiza primjene tipologije mirovnih sporazuma: primjeri iz Somalije 115
13.1.5.1. Opći sporazum potpisan u Addis Abebi 8. siječnja 1993. godine 115
13.1.5.2. Sporazum o osnivanju ad hoc odbora, potpisan u Addis Abebi 15. siječnja 1993. godine 116
13.1.5.3. Sporazum o provedbi primirja i modalitetima razoružanja (Dodatak Općem sporazumu potpisanom u Addis Abebi 8. siječnja 1993. godine), potpisan u Addis Abebi 15. siječnja 1993. godine 116
13.1.5.4. Deklaracija čelnika somalijskih političkih organizacija od 24. ožujka 1994. godine 117
13.1.5.5. Kairska deklaracija o Somaliji od 22. prosinca 1997. godine 118
13.1.6. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu mirovnih sporazuma u Somaliji (1993.-1997.) 119
13.1.6.1. Opći sporazum potpisan u Addis Abebi 8. siječnja 1993. godine 119
13.1.6.2. Sporazum o osnivanju ad hoc odbora, potpisan u Addis Abebi 15. siječnja 1993. godine 120
13.1.6.3. Sporazum o provedbi primirja i modalitetima razoružanja (Dodatak Općem sporazumu potpisanom u Addis Abebi 8. siječnja 1993. godine), potpisan u Addis Abebi 15. siječnja 1993. godine 121
13.1.6.4. Deklaracija čelnika somalijskih političkih organizacija od 24. ožujka 1994. godine 121
13.1.6.5. Kairska deklaracija o Somaliji od 22. prosinca 1997. godine 122
13.1.7. Rat u Nagorno-Karabakhu 1991.-1993. 123
13.1.8. Analiza primjene unaprjeđene tipologije: Zajednička izjava šefova država u Teheranu 125
13.1.8.1. Zajednička izjava šefova država u Teheranu od 7. svibnja 1992. godine 125
13.1.9. Potvrda unaprijeđene tipologije: analiza Zajedničke izjave šefova država u Teheranu 1992. 126

13.1.9.1. Zajednička izjava šefova država u Teheranu od 7. svibnja 1992. godine.....126
13.1.10. Rat za bosansku neovisnost 1992.....126
13.1.11. Analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma: primjer Sarajevske zračne luke 1992. godine.....129
13.1.11.1. Sporazum o ponovnom otvaranju Sarajevske zračne luke u humanitarne svrhe od 5. lipnja 1992. godine.....129
13.1.12. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu Sporazuma o ponovnom otvaranju Sarajevske zračne luke u humanitarne svrhe od 5. lipnja 1992. godine.....130
13.1.12.1. Sporazum o ponovnom otvaranju Sarajevske zračne luke u humanitarne svrhe od 5. lipnja 1992. godine.....130
13.1.13. Rat u Tadžikistanu 1992.-1997. 130
13.1.14. Analiza primjene unaprijeđene tipologije: primjeri mirovnih sporazuma u Tadžikistanu 133
13.1.14.1. Sporazum o privremenom primirju i obustavi drugih neprijateljskih akcija na tadžikistansko-afganistanskoj granici i unutar zemlje tijekom trajanja razgovora od 17. rujna 1994. godine (Teheranski sporazum).....133
13.1.14.2. Protokol o Zajedničkoj komisiji za provedbu Sporazuma o privremenom primirju i obustavi drugih neprijateljskih akcija na tadžikistansko-afganistanskoj granici i unutar zemlje od 1. studenoga 1994. godine.....134
13.1.14.3. Protokol o temeljnim načelima uspostave mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu od 17. kolovoza 1995. godine.....135
13.1.14.4. Protokol o rješavanju vojne i političke situacije u područjima sukoba, potpisan na sjeveru Afganistana 11. prosinca 1996. godine.....136
13.1.14.5. Sporazum između predsjednika Republike Tadžikistan, E. S. Rakhmonova, i vođe ujedinjene tadžikistanske oporbe, S. A. Nurija, o rezultatima sastanka održanog u Moskvi 23. prosinca 1996. godine 137
13.1.14.6. Protokol o glavnim funkcijama i ovlastima Komisije za nacionalno pomirenje od 23. prosinca 1996. godine 138
13.1.14.7. Protokol o izbjeglicama, potpisan u Teheranu 13. siječnja 1997. godine.....138
13.1.14.8. Statut Komisije za nacionalno pomirenje od 21. veljače 1997. godine 139
13.1.14.9. Protokol o vojnim pitanjima od 8. ožujka 1997. godine 140
13.1.14.10. Protokol o političkim pitanjima, potpisan u Bishkeku 18. svibnja 1997. godine 141
13.1.14.11. Protokol o jamstvima provedbe Općeg sporazuma o uspostavi mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu, potpisan u Teheranu 28. svibnja 1997. godine141
13.1.14.12. Opći sporazum o uspostavi mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu, potpisan u Moskvi 27. lipnja 1997. godine 142
13.1.15. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu mirovnih sporazuma u Tadžikistanu 143

13.1.15.1. Sporazum o privremenom primirju i obustavi drugih neprijateljskih akcija na tadžikistansko-afganistanskoj granici i unutar zemlje tijekom trajanja razgovora od 17. rujna 1994. godine (Teheranski sporazum) 143

13.1.15.2. Protokol o Zajedničkoj komisiji za provedbu Sporazuma o privremenom primirju i obustavi drugih neprijateljskih akcija na tadžikistansko-afganistanskoj granici i unutar zemlje od 1. studenoga 1994. godine 144

13.1.15.3. Protokol o temeljnim načelima uspostave mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu od 17. kolovoza 1995. godine 145

13.1.15.4. Protokol o rješavanju vojne i političke situacije u područjima sukoba, potpisan na sjeveru Afganistana 11. prosinca 1996. godine 145

13.1.15.5. Sporazum između predsjednika Republike Tadžikistan, E. S. Rakhmonova, i vođe ujedinjene tadžikistanske oporbe, S. A. Nurija, o rezultatima sastanka održanog u Moskvi 23. prosinca 1996. godine 146

13.1.15.6. Protokol o glavnim funkcijama i ovlastima Komisije za nacionalno pomirenje od 23. prosinca 1996. godine 147

13.1.15.7. Protokol o izbjeglicama, potpisan u Teheranu 13. siječnja 1997. godine 148

13.1.15.8. Statut Komisije za nacionalno pomirenje od 21. veljače 1997. godine 148

13.1.15.9. Protokol o vojnim pitanjima od 8. ožujka 1997. godine 149

13.1.15.10. Protokol o političkim pitanjima, potpisan u Bishkeku 18. svibnja 1997. godine 150

13.1.15.11. Protokol o jamstvima provedbe Općeg sporazuma o uspostavi mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu, potpisan u Teheranu 28. svibnja 1997. godine 150

13.1.15.12. Opći sporazum o uspostavi mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu, potpisan u Moskvi 27. lipnja 1997. godine 151

13.1.16. Pobuna bosanskih Srba 1992.-1995. 152

13.1.17. Analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma: pregled mirovnih sporazuma u Bosni i Hercegovini od 1993. do 1995. 155

13.1.17.1. Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice od 18. travnja 1993. godine 155

13.1.17.2. Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice i Žepe sklopljen između general-pukovnika Ratka Mladića i generala Sefera Halilovića 8. svibnja 1993. godine u prisustvu general-pukovnika Philippea Morillona 156

13.1.17.3. Sporazum o okviru koji uspostavlja Federaciju na područjima Republike Bosne i Hercegovine s većinskim bošnjačkim i hrvatskim stanovništvom i o priloženom nacrtu Preliminarnog sporazuma o Konfederaciji između Republike Hrvatske i Federacije (Washingtonskim sporazumom) od 1. ožujka 1994. godine 157

13.1.17.4. Sveobuhvatni sporazum o prekidu vatre od 23. prosinca 1994. godine 158

13.1.17.5. Sporazum o potpunom prekidu neprijateljstava od 31. prosinca 1994. godine 159

13.1.17.6. Zajednička izjava i Dogovorena osnovna načela, potpisana u Ženevi 8. rujna 1995. godine 159

13.1.17.7. Daljnja dogovorena osnovna načela (dodatna onima izdanim 8. rujna 1995. u Ženevi) od 26. rujna 1995. godine 161

13.1.17.8. Sporazum o prekidu vatre za Bosnu i Hercegovinu od 5. listopada 1995. godine 161

13.1.17.9. Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini.....162

13.1.17.10. Zaključci Konferencije o provedbi mira održane u Lancaster Houseu, London, 8. i 9. prosinca 1995. godine (Londonska konferencija).....163

13.1.18. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu mirovnih sporazuma u Bosni i Hercegovini 163

13.1.18.1. Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice od 18. travnja 1993. godine 163

13.1.18.2. Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice i Žepe sklopljen između generalpukovnika Ratka Mladića i generala Sefera Halilovića 8. svibnja 1993. godine u prisustvu general pukovnika Philippea Morillona 164

13.1.18.3. Sporazum o okviru koji uspostavlja Federaciju na područjima Republike Bosne i Hercegovine s većinskim bošnjačkim i hrvatskim stanovništvom i o priloženom nacrtu Preliminarnog sporazuma o Konfederaciji između Republike Hrvatske i Federacije (Washingtonski sporazumom) od 1. ožujka 1994. godine 165

13.1.18.4. Sveobuhvatni sporazum o prekidu vatre od 23. prosinca 1994. godine.....166

13.1.18.5. Sporazum o potpunom prekidu neprijateljstava od 31. prosinca 1994. godine 166

13.1.18.6. Zajednička izjava i Dogovorena osnovna načela, potpisana u Ženevi 8. rujna 1995. godine.....167

13.1.18.7. Daljnja dogovorena osnovna načela (dodatna onima izdanim 8. rujna 1995. u Ženevi) od 26. rujna 1995. godine 168

13.1.18.8. Sporazum o prekidu vatre za Bosnu i Hercegovinu od 5. listopada 1995. godine 170

13.1.18.9. Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini.....170

13.1.18.10. Zaključci Konferencije o provedbi mira održane u Lancaster Houseu, London, 8. i 9. prosinca 1995. godine (Londonska konferencija).....171

13.1.19. Drugi liberijski rat 1992.-1995. 172

13.1.20. Analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma: pregled mirovnih sporazuma u Liberiji od 1992. do 1995.....175

13.1.20.1. Konačna izjava Ekonomske zajednice zapadnoafričkih država (ECOWAS) s neformalnog konzultativnog sastanka održanog u Ženevi 6. i 7. travnja 1992. godine..175

13.1.20.2. Sporazum iz Cotonoua od 25. srpnja 1993. godine.....175

13.1.20.3. Sporazum iz Akosomba od 12. rujna 1994. godine 176

13.1.20.4. Sporazum o pojašnjenju Sporazuma iz Akosomba, potpisan 21. prosinca 1994. godine u Accri 177

13.1.20.5. Sporazum iz Abuje kao dopuna sporazumima iz Cotonoua i Akosomba kako je naknadno pojašnjeno Sporazumom iz Accre od 19. kolovoza 1995. godine.....178
13.1.21. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu mirovnih sporazuma u Liberiji..178
13.1.21.1. Konačna izjava Ekonomske zajednice zapadnoafričkih država (ECOWAS) s neformalnog konzultativnog sastanka održanog u Ženevi 6. i 7. travnja 1992. godine..178
13.1.21.2. Sporazum iz Cotonoua od 25. srpnja 1993. godine.....179
13.1.21.3. Sporazum iz Akosomba od 12. rujna 1994. godine 179
13.1.21.4. Sporazum o pojašnjenju Sporazuma iz Akosomba, potpisan 21. prosinca 1994. godine u Accri 181
13.1.21.5. Sporazum iz Abuje kao dopuna sporazumima iz Cotonoua i Akosomba kako je naknadno pojašnjeno Sporazumom iz Accre od 19. kolovoza 1995. godine.....181
13.1.22. Angolski rat gradova 1992.-1994.....182
13.1.23. Analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma: primjer Protokola iz Lusake od 15. studenoga 1994. godine 184
13.1.23.1. Protokol iz Lusake od 15. studenoga 1994. godine.....184
13.1.24. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu Protokola iz Lusake od 15. studenoga 1994. godine 185
13.1.24.1. Protokol iz Lusake od 15. studenoga 1994. godine.....185
13.1.25. Azerbajdžansko-armenski rat 1993.-1994.....186
13.1.26. Analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma: primjer Protokola iz Biškeka od 5. svibnja 1994. godine.....188
13.1.26.1. Protokol iz Biškeka od 5. svibnja 1994. godine.....188
13.1.27. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu Protokola iz Biškeka od 5. svibnja 1994. godine 189
13.1.27.1. Protokol iz Biškeka od 5. svibnja 1994. godine.....189
13.1.28. Pobuna u Abkhaziji 1993.-1994.....190
13.1.29. Analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma: primjeri mirovnih sporazuma u Gruziji (1993.-1994.) 193
13.1.29.1. Protokol pregovora između vladinih delegacija Republike Gruzije i Ruske Federacije od 9. travnja 1993. godine 193
13.1.29.2. Sporazum o prekidu vatre u Abkhaziji i pravilima nadzora nad njegovim poštivanjem od 27. srpnja 1993. godine.....194
13.1.29.3. Memorandum razumijevanja između gruzijske i abkhazijske strane na pregovorima održanim u Ženevi od 1. prosinca 1993. godine.....195
13.1.29.4. Priopćenje o drugom krugu pregovora između gruzijske i abkhazijske strane u Ženevi od 13. siječnja 1994. godine.....196
13.1.29.5. Deklaracija o mjerama za političko rješenje gruzijsko-abkhazijskog sukoba od 4. travnja 1994. godine.....198

13.1.29.6. Četverostrani sporazum o dobrovoljnom povratku izbjeglica i raseljenih osoba od 4. travnja 1994. godine 199
13.1.29.7. Prijedlog za uspostavu Koordinacijske komisije od 11. svibnja 1994. godine 200
13.1.29.8. Sporazum o prekidu vatre i razdvajanju snaga od 14. svibnja 1994. godine 201
13.1.30. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu mirovnih sporazuma u Abkhaziji 203
13.1.30.1. Protokol pregovora između vladinih delegacija Republike Gruzije i Ruske Federacije od 9. travnja 1993. godine 203
13.1.30.2. Sporazum o prekidu vatre u Abkhaziji i pravilima nadzora nad njegovim poštivanjem od 27. srpnja 1993. godine 204
13.1.30.3. Memorandum razumijevanja između gruzijske i abkhazijske strane na pregovorima održanim u Ženevi od 1. prosinca 1993. godine 207
13.1.30.4. Priopćenje o drugom krugu pregovora između gruzijske i abkhazijske strane u Ženevi od 13. siječnja 1994. godine 209
13.1.30.5. Deklaracija o mjerama za političko rješenje gruzijsko-abkhazijskog sukoba od 4. travnja 1994. godine 210
13.1.30.6. Četverostrani sporazum o dobrovoljnom povratku izbjeglica i raseljenih osoba potpisan 4. travnja 1994. 212
13.1.30.7. Prijedlog za uspostavu Koordinacijske komisije, potpisan u Moskvi 11. svibnja 1994. godine 213
13.1.30.8. Sporazum o prekidu vatre i razdvajanju snaga od 14. svibnja 1994. godine 214
13.1.31. Drugi burundski rat 1993.-1998. 215
13.1.32. Analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma: primjeri mirovnih sporazuma u Burundiju (1994.-1998.) 219
13.1.32.1. Izjava odobrenih političkih stranaka i vlade protiv ratnih začetnika, a u korist mira i sigurnosti od 6. srpnja 1994. godine 219
13.1.32.2. Sporazum koji sadrži Konvenciju o upravljanju od 10. rujna 1994. godine 220
13.1.32.3. Deklaracija sudionika mirovnih pregovora o Burundiju, uključujući sve strane sukoba u Burundiju, donesena u Arushi 21. lipnja 1998. godine 221
13.1.33. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu mirovnih sporazuma u Burundiju (1994.-1998.) 222
13.1.33.1. Izjava odobrenih političkih stranaka i vlade protiv ratnih začetnika, a u korist mira i sigurnosti od 6. srpnja 1994. godine 222
13.1.33.2. Sporazum koji sadrži Konvenciju o upravljanju od 10. rujna 1994. godine 224
13.1.33.3. Deklaracija sudionika mirovnih pregovora o Burundiju, uključujući sve strane sukoba u Burundiju, donesena u Arushi 21. lipnja 1998. godine 225
13.1.34. Južnojemenski rat za odcjepljenje 1994. 226

13.1.35. Analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma: primjer Sporazuma o prekidu vatre u Republici Jemen od 30. lipnja 1994. godine 228

13.1.35.1. Sporazum o prekidu vatre u Republici Jemen od 30. lipnja 1994. godine 228

13.1.36. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu Sporazuma o prekidu vatre u Republici Jemen od 30. lipnja 1994. godine 229

13.1.36.1. Sporazum o prekidu vatre u Republici Jemen od 30. lipnja 1994. godine 229

13.1.37. Hrvatsko-krajinski rat 1995. 230

13.1.38. Analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma: primjer Temeljnog sporazuma o istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu („Erdutski sporazum“) od 12. studenoga 1995. godine 232

13.1.38.1. Temeljni sporazum o istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu („Erdutski sporazum“) od 12. studenoga 1995. godine 232

13.1.39. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu Temeljnog sporazuma o istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu („Erdutski sporazum“) od 12. studenoga 1995. godine 233

13.1.39.1. Temeljni sporazum o istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu („Erdutski sporazum“) od 12. studenoga 1995. godine 233

13.1.40. Treći liberijski rat 1996. 233

13.1.41. Analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma: primjer Dodatka Abuja sporazumu od 17. kolovoza 1996. godine 234

13.1.41.1. Dodatak Abuja sporazumu od 17. kolovoza 1996. godine 234

13.1.42. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu Dodatka Abuja sporazumu od 17. kolovoza 1996. godine 235

13.1.42.1. Dodatak Abuja sporazumu od 17. kolovoza 1996. godine 235

13.1.43. Drugi rat u Sijera Leoneu 1998.-2000. 237

13.1.44. Analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma: primjeri mirovnih sporazuma u Sijera Leoneu (1999.-2000.) 239

13.1.44.1. Sporazum o prekidu vatre u Sijera Leoneu od 18. svibnja 1999. godine 239

13.1.44.2. Mirovni sporazum između Vlade Sijera Leonea i RUF-a, potpisanog u Loméu, od 7. srpnja 1999. godine 240

13.1.44.3. Sporazum o prekidu vatre i prestanku neprijateljstava između Vlade Sijera Leonea i RUF-a od 10. studenoga 2000. godine 243

13.1.45. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu mirovnih sporazuma u Sijera Leoneu (1999.-2000.) 244

13.1.45.1. Sporazum o prekidu vatre u Sijera Leoneu od 18. svibnja 1999. godine 244

13.1.45.2. Mirovni sporazum između Vlade Sijera Leonea i RUF-a, potpisanog u Loméu, od 7. srpnja 1999. godine 245

13.1.45.3. Sporazum o prekidu vatre i prestanku neprijateljstava između Vlade Sijera Leonea i RUF-a od 10. studenoga 2000. godine 246

13.1.46. Rat za kosovsku neovisnost 1998.-1999. 247

13.1.47. Analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma: primjeri mirovnih sporazuma vezanih uz Kosovo 1999. godine 250

13.1.47.1. Sporazum iz Rambouilleta od 18. ožujka 1999. godine.....250

13.1.47.2. Vojno-tehnički sporazum između međunarodnih snaga sigurnosti (KFOR) i Vlada Savezne Republike Jugoslavije i Republike Srbije, potpisan 9. lipnja 1999. godine u Kumanovu, Makedonija 252

13.1.48. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu mirovnih sporazuma vezanih uz Kosovo 1999. godine.....253

13.1.48.1. Sporazum iz Rambouilleta od 18. ožujka 1999. godine.....253

13.1.48.2. Vojno-tehnički sporazum između međunarodnih snaga sigurnosti (KFOR) i Vlada Savezne Republike Jugoslavije i Republike Srbije, potpisan 9. lipnja 1999. godine u Kumanovu, Makedonija 254

13.1.49. Badme granični rat 1998.-2000. 255

13.1.50. Analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma: primjeri mirovnih sporazuma između Etiopije i Eritreje 260

13.1.50.1. Tehnički dogovori za provedbu Okvirnog sporazuma OAU i njegovih modaliteta od 31. kolovoza 1999. godine 260

13.1.50.2. Sporazum o prekidu neprijateljstava od 18. lipnja 2000. godine, između Savezne Demokratske Republike Etiopije i Države Eritreje, potpisan u Alžiru („Alžirski sporazum“) 261

13.1.51. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu mirovnih sporazuma između Etiopije i Eritreje.....262

13.1.51.1. Tehnički dogovori za provedbu Okvirnog sporazuma OAU i njegovih modaliteta od 31. kolovoza 1999. godine 262

13.1.51.2. Sporazum o prekidu neprijateljstava od 18. lipnja 2000. godine, između Savezne Demokratske Republike Etiopije i Države Eritreje, potpisan u Alžiru („Alžirski sporazum“) 263

13.1.52. Afrički svjetski rat 1998.-2002.....263

13.1.53. Analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma: primjeri mirovnih sporazuma u okviru Afričkog svjetskog rata 1998.-2002. 266

13.1.53.1. Sporazum o miru u Demokratskoj Republici Kongo, potpisan 18. travnja 1999. godine u Sirtu, Libija.....266

13.1.53.2. Sporazum o prekidu vatre, potpisan u Lusaki, Zambija 10. srpnja 1999. godine 267

13.1.53.3. Deklaracija temeljnih načela međukongoanskih političkih pregovora, potpisana u Lusaki 4. svibnja 2001. godine, od strane kongoanskih stranaka Sporazuma o prekidu vatre u Demokratskoj Republici Kongo.....268

13.1.53.4. Akt obveze od 24. kolovoza 2001. godine 270

13.1.54. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu mirovnih sporazuma u okviru Afričkog svjetskog rata 1998.-2002. 271

13.1.54.1. Sporazum o miru u Demokratskoj Republici Kongo, potpisan 18. travnja 1999. godine u Sirtu, Libija 271

13.1.54.2. Sporazum o prekidu vatre, potpisan u Lusaki, Zambija 10. srpnja 1999. godine 272

13.1.54.3. Deklaracija temeljnih načela međukongoanskih političkih pregovora, potpisana u Lusaki 4. svibnja 2001. godine, od strane kongoanskih stranaka Sporazuma o prekidu vatre u Demokratskoj Republici Kongo 272

13.1.54.4. Akt obveze od 24. kolovoza 2001. godine 273

13.1.55. Treći angolski rat 1998.-2002. 274

13.1.56. Analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma: primjer Sporazuma od 18. veljače 1999. godine, potpisanog između Vlade Angole i UNITA-e 276

13.1.56.1. Sporazum od 18. veljače 1999. godine, potpisan između Vlade Angole i UNITA-e 276

13.1.57. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu Sporazuma od 18. veljače 1999. godine, potpisanog između Vlade Angole i UNITA-e 278

13.1.57.1. Sporazum od 18. veljače 1999. godine, potpisan između Vlade Angole i UNITA-e 278

14. Tipologija mirovnih sporazuma: analiza na temelju četiri ključna indikatora 279

15. Zaključak 347

LITERATURA 353

Dokumenti 387

Mrežni izvori 398

O AUTORU 402

1. UVOD

Tema doktorskog rada naziva „Uloga mirovnih sporazuma pod nadležnošću Ujedinjenih naroda od 1991. do 2001. u okončanju sukoba – uspostava empirijski utemeljene tipologije“ odabrana je zbog interesa za istraživanje koji su tipovi mirovnih sporazuma postojali u tom razdoblju, a koji su u konačnici doveli do okončanja sukoba. Cilj ovog doktorskog rada je istražiti može li se empirijski uspostaviti tipologija mirovnih sporazuma utemeljena na sljedeća četiri indikatora: tip rata, dizajn mirovnog sporazuma, ishod mirovnog sporazuma te način završetka sukoba. Cilj uspostavljanja tipologije je kategorizirati različite vrste mirovnih sporazuma na sustavan i sveobuhvatan način, kako bi se bolje razumjeli različiti pristupi i strategije korišteni za okončanje sukoba. Nadalje, cilj uspostavljanja empirijski utemeljene tipologije mirovnih sporazuma je stvoriti sustavnu klasifikaciju mirovnih sporazuma koji su sklopljeni pod nadležnošću Ujedinjenih naroda (UN)[1] u razdoblju od 1991. do 2001. godine. Tipologija bi trebala omogućiti različitim dionicima da bolje razumiju različite vrste mirovnih sporazuma, kao i pružiti smjernice za buduće pregovore i izrade novih sporazuma. Upravo klasifikacija mirovnih sporazuma prema nekim ključnim kriterijima omogućava lakše uspoređivanje sporazuma i razumijevanje njihovih razlika i sličnosti.

U ovome radu analiziraju se mirovni sporazumi sklopljeni nakon kraja Hladnoga rata, jer je u razdoblju nakon završetka Hladnog rata, primijećeno kontinuirano povećanje mirovnih procesa i dogovora usmjerenih na rješavanje nasilnih društvenih sukoba (Bell i O'Rourke, 2010: 941). Kao polazna referentna točka uzima se raspad Sovjetskog Saveza, jednog od dva glavna aktera Hladnoga rata, dok se kao završna točka uzima 11. rujna 2001. godine kada su izvršeni teroristički napadi u američkim gradovima New Yorku i Washingtonu. Rat protiv terorizma koji su Sjedinjene Američke Države (SAD) pokrenule u listopadu 2001. protiv terorističke mreže Al Kaide, a 2003. proširile na protuameričke države poput Afganistana, Iraka te organizacije poput Hezbolaha, sada se, gledajući iz ove vremenske distance, smatra prekretnicom koja označava početak kraja unipolarnog svijeta. U tom unipolarnom svijetu, nakon završetka Hladnog rata, SAD su dominirale politički, gospodarski i vojno tijekom cijelog jednog desetljeća.

Spomenuto razdoblje je odabrano jer se radi o multilateralnom razdoblju, a nakon 2001. godine dolazi do unilateralizma i posljedica toga je jako slabo učešće UN-a danas. Odabrano

[1] UN, kao rezultat suradnje država, počiva na međuvladinom okviru koji neki smatraju nedovoljnim ili neprimjerenim (Roberts i Kingsbury, 1994: 3).

razdoblje obilježeno je nestabilnostima u kojima UN[2] ima posredničku ulogu i uključen je u glavne sukobe koji se rješavaju uz pomoć UN-a ili je isti barem jedan od aktera u rješavanju sukoba te se pravo veta ne koristi kao prije. To je razdoblje u kojem UN provodi značajne mirovne sporazume.

Odabrano razdoblje za uspostavu empirijski utemeljene tipologije mirovnih sporazuma obuhvaća desetljeće od 1991. do 2001. godine. Razlozi za ovu selekciju su mnogi i obuhvaćaju globalne promjene koje su se dogodile u tom vremenskom okviru. Prvo, kraj Hladnog rata označio je veliku promjenu u međunarodnoj politici i novi vremenski period u rješavanju sukoba. S raspadom Sovjetskog Saveza pojavili su se novi akteri i novi oblici sukoba, čineći ovo razdoblje bogatim izvorom podataka za proučavanje mirovnih sporazuma. Nadalje, u navedenom razdoblju je osobito došlo do porasta etničkih sukoba, građanskih ratova i međudržavnih sukoba nakon raspada Sovjetskog Saveza. Tipovi sukoba koji su se javljali tijekom razdoblja od 1991. do 2001. godine nisu bili novi fenomeni; mnogi od njih su postojali i prije 1991. godine. Međutim, ono što ih čini posebno izazovnima u navedenom razdoblju jesu promjene u globalnoj politici i geopolitici, koje su utjecale na širenje ovih sukoba. Raspad Sovjetskog Saveza i kraj Hladnog rata rezultirali su promjenama u regionalnim dinamikama i novim državama koje su se pojavile, što je potaknulo ove sukobe i učinilo ih „novijim“ u tom kontekstu. U razdoblju od 1991. do 2001. godine, etnički sukobi, proizašli iz napetosti među različitim etničkim, vjerskim i kulturnim zajednicama, postali su osobito učestali i široko rasprostranjeni. Ovi sukobi su istaknuli duboke identitetske podjele i često su vodili do velikih razmjera nasilja. Pokazali su da čimbenici povezani s pripadnošću određenoj etničkoj zajednici mogu biti glavni pokretači sukoba u post-hladnoratovskom svijetu. Kao primjer navodimo raspad bivše Jugoslavije i sukobe u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i na Kosovu. Nadalje, građanski ratovi su postali intenzivniji u tom razdoblju. Često su se odvijali unutar istih državnih granica, gdje su različite unutarnje skupine bile u konkurenciji za vlast ili dominaciju nad određenim teritorijem. Raspad Sovjetskog Saveza i promjene u geopolitičkim odnosima stvorili su plodno tlo za takve sukobe. Primjeri uključuju građanske ratove u državama poput Rusije (Čečenija) i Tadžikistana.

[2] Glavna svrha Ujedinjenih naroda je održavanje mira. To se jasno ističe u članku 1. Povelje, gdje se navodi da je glavni cilj organizacije održavanje međunarodnog mira i sigurnosti (Andrassy, Bakotić, Seršić i Vukas, 2006: 66). Također, *An Agenda for peace* (Program za mir) Boutrosa-Ghalija iznosi ideju da bi UN trebao odigrati ključnu ulogu u međunarodnim pitanjima sigurnosti, kao što je očuvanje mira, istovremeno zadržavajući usklađenost s temeljnim načelima Povelje UN-a (Roberts i Kingsbury, 1994: 38). Detaljnije vidjeti u Boutros-Ghali, B. (1992). *An Agenda for peace: preventive diplomacy, peacemaking and peace-keeping*. New York: United Nations.

Međudržavni sukobi, tj. sukobi između različitih država ili naroda, također su bili prisutni, a često su proizašli iz promjena u granicama i stvaranja novih država nakon raspada Sovjetskog Saveza. To je uključivalo teritorijalne sporove, borbe za neovisnost i međunarodne napetosti. Kao primjer navodimo rat između Armenije i Azerbajdžana za područje Nagorno-Karabakh koje se nalazi unutar međunarodno priznatih granica Azerbajdžana.

Dodatno, navedeno razdoblje bilježi znatno veći broj međunarodnih intervencija u zonama sukoba, uključujući mirovne operacije,[3] humanitarne i vojne intervencije. Ova povećana međunarodna uključenost u rješavanje sukoba pružila je bogat izvor podataka za proučavanje mirovnih sporazuma. Sve te faktore treba uzeti u obzir prilikom analize i klasifikacije mirovnih sporazuma u tom ključnom desetljeću.

Pored navedenog, spomenuto razdoblje predstavlja intrigantan kontekst za analizu mirovnih sporazuma pod nadležnošću UN-a. Ovo razdoblje obilježeno je nizom oružanih sukoba i međunarodnih intervencija koje su znatno oblikovale međunarodne odnose i političke dinamike. Složena mreža sukoba, interesa i geopolitičkih čimbenika tijekom tog desetljeća čini ga posebno zanimljivim za analitičko istraživanje mirovnih sporazuma. Od Jugoistoka Europe do Bliskog istoka, od Afrike do Azije, različiti dijelovi svijeta bili su pogođeni oružanim sukobima različite prirode, uključujući međunarodne sukobe, građanske ratove i regionalne napetosti. U ovom kontekstu, postizanje mirovnih sporazuma postalo je složeno pitanje koje je zahtijevalo duboko razumijevanje specifičnosti svakog sukoba. U ovom se razdoblju dogodilo nekoliko značajnih mirovnih sporazuma[4] koji su imali različite ishode i koji su mogli poslužiti kao osnova za uspostavu tipologije. Uz to, u ovom razdoblju počinje se razvijati nova međunarodna praksa u području mirovnih operacija, što je utjecalo na način na koji su mirovni sporazumi dizajnirani i provedeni. Roberts i Kingsbury (1994: 5) ukazuju kako su od završetka Hladnog rata, podjele unutar država i među njima postale ozbiljnije u razdoblju UN-a nego ranije, djelomično zbog toga što je UN, na neki način paradoksalno, nadgledao daljnji napredak ideje „suverene države“. Poslije europske dekolonizacije i raspada Sovjetskog Saveza, broj takvih država se više nego utrostručio. Oni ističu da suvremeni sukobi proizlaze iz podjela i nesuglasica nakon raspadanja carstava te neizvjesnosti o legitimitetu novih postkolonijalnih država, režima, institucija i granica. Ovi problemi su posebno izraženi nakon raspada

[3] Mirovne operacije su po definiciji neutralne aktivnosti čiji je cilj spriječiti ili riješiti sukobe, istovremeno zadržavajući nepristranost. Pripadnici snaga UN-a moraju obavljati svoje dužnosti bez pristranosti prema bilo kojoj strani u sukobu (Lončar, 2011: 44).

[4] Npr. Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini potpisan 14. prosinca 1995. godine u Parizu; sporazum iz Loméa o miru u Sijera Leoneu, potpisan 07. srpnja 1999. godine u Loméu, sporazum o miru u Burundiju, potpisan u Arushi 28. kolovoza 2000. godine i dr.

Sovjetskog Saveza i Jugoslavije, gdje su se novonastali režimi i granice doveli u pitanje brže nego u većini bivših europskih kolonija. Iz navedenog možemo zaključiti da nam Roberts i Kingsbury ukazuju kako je posthladnoratovsko razdoblje bilo obilježeno turbulentnim promjenama u geopolitičkom i društvenom smislu, stvarajući nove izazove za međunarodnu zajednicu i UN u vođenju svjetskih poslova i očuvanju mira.

Razdoblje od 1991. do 2001. godine predstavlja važan period u povijesti međunarodnih odnosa, posebno zbog velikog broja sukoba koji su se dogodili nakon Hladnog rata. U tom razdoblju bilježimo izrazite nasilne građanske ratove u Sijera Leoneu, Liberiji i Somaliji, uz ozbiljne posljedice za stanovništvo tih država i regiju. Ozbiljne posljedice su bile vidljive kroz veliki broj žrtava među civilnim stanovništvom, raseljavanje stanovništva i porast izbjeglica u susjednim državama, humanitarne krize koje su zahtijevale međunarodnu intervenciju i pomoć radi pružanja humanitarne pomoći, gospodarske gubitke, regionalne napetosti te dugoročni politički utjecaj ratova na te države (izazovi u uspostavljanju demokratskih i stabilnih vlada). Također, u tom razdoblju UN je odigrao značajnu ulogu u rješavanju brojnih sukoba kroz mirovne sporazume. Njegova uloga bila je iznimno raznolika i složena, obuhvaćajući niz aktivnosti i mehanizama kako bi se postigao mir i stabilnost na globalnoj razini. Prvo i najvažnije, UN je djelovao kao ključni posrednik u sukobima širom svijeta. Kroz diplomatske napore i pregovore, UN je olakšao dijalog među sukobljenim stranama, pomažući im uskladiti stavove i postići sporazum o prekidu vatre i miru. Ova posrednička uloga UN-a bila je ključna u postizanju trajnih rješenja i okončanju nasilja. Na primjer, u građanskim ratovima u Sijera Leoneu i Liberiji, UN je igrao važnu ulogu u posredovanju između vlasti i pobunjenika. Također, UN je uspostavio mirovne misije koje su imale za cilj nadgledati primirje, implementirati mirovne sporazume i osigurati sigurnost na terenu. Ove misije često su uključivale slanje vojnika, civilnih stručnjaka i humanitarnih radnika kako bi pomogli u obnovi i očuvanju mira. Primjerice, UNAMSIL (The United nations mission in Sierra Leone) u Sijera Leoneu i UNMIL (The United nations mission in Liberia) u Liberiji bili su ključne mirovne misije koje su igrale vitalnu ulogu u stabilizaciji ovih zemalja nakon dugotrajnih sukoba. Pored toga, pružanje humanitarne pomoći bila je još jedna važna značajka uloge UN-a u rješavanju sukoba. UN je pružio humanitarnu pomoć (npr. u Somaliji i Ruandi) kako bi ublažio patnje civilnog stanovništva pogođenog sukobima. To je uključivalo dostavu hrane, vode, pružanje zdravstvene skrbi i uspostavu skloništa (kampova) izbjeglicama i raseljenim osobama. Organizacije poput United Nations Children's Fund (UNICEF) i The United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR-a) igrale su važnu ulogu u pružanju osnovnih namirnica i potrepština te potpori ljudima u krizama. Nadalje, u funkciji vršenja pritiska na sukobljene

strane i sprječavanja nastavka nasilja, UN je primjerice koristio embargo (Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a S/713 iz 1991.) na uvoz svih vrsta oružja i vojne opreme u bivšu Jugoslaviju. UN je također radio na promociji demokracije (npr. u Liberiji), ljudskih prava i vladavine prava kako bi se osigurala dugoročna stabilnost nakon sukoba. Pored toga, diplomatski napori predstavljali su ključni aspekt uloge UN-a u rješavanju sukoba. UN je aktivno radio na mobilizaciji međunarodne zajednice kako bi osigurali potporu mirovnim inicijativama. Ovaj diplomatski trud uključivao je lobiranje kod država članica, organiziranje diplomatskih posjeta i konferencija s ciljem osiguranja potpore mirovnim nastojanjima. Nadalje, UN se aktivno angažirao i u procesima obnove (npr. u Kambodži, Bosni Hercegovini i Sijera Leoneu) te razvoja država nakon sukoba putem inicijativa koje obuhvaćaju obnovu infrastrukture, jačanje institucija, poticanje gospodarskog razvoja i unaprjeđenje socijalnih programa.

Devedesete godine prošlog stoljeća, s jedne strane, nude dovoljan broj primjera sukoba i mirovnih sporazuma za analizu, a istovremeno, s druge strane, pružaju uvid u dinamiku međunarodnih odnosa u posthladnoratovskom razdoblju. Proučavanje uloge mirovnih sporazuma tijekom tog razdoblja može pružiti važne uvide u međunarodnu politiku i sigurnost, te može pomoći u razumijevanju učinkovitosti različitih strategija u okončanju sukoba. Stoga, odabir ovog razdoblja za uspostavu empirijski utemeljene tipologije mirovnih sporazuma ima jasno politološko obrazloženje.

U kontekstu uspostave empirijski utemeljene tipologije mirovnih sporazuma, politološka studija u ovome radu predstavlja primjenu metoda za analizu tih sporazuma s ciljem kategorizacije i klasifikacije temeljene na njihovim karakteristikama, ciljevima, postignućima te drugim relevantnim faktorima. Ova analiza obuhvaća i političke aspekte koji su oblikovali te sporazume, uključujući međunarodne odnose, interese relevantnih aktera, strateške ciljeve sukobljenih strana te strategije pregovaranja i taktike.

Također, studija analizira različite aspekte samih mirovnih sporazuma, uključujući njihov sadržaj, strukturu, procese pregovaranja te načine implementacije i nadzora. Kao što sugerira logika Jeana Arnaulta, pregovaranje o mirovnim sporazumima i njihova provedba nisu odvojene aktivnosti, već su dijelovi istog sveobuhvatnog procesa rješavanja sukoba (Kane, 2019: 8). Ova perspektiva ističe da su pregovori samo početak šireg procesa koji uključuje i učinkovitu provedbu sporazuma kako bi se održala stabilnost i mir. Također, analiza uzima u obzir utjecaj međunarodne zajednice, uključujući ulogu UN-a i drugih međunarodnih organizacija, u procesu uspostave i provedbe mirovnih sporazuma.

Cilj ovoga rada je razumjeti političke čimbenike i procese koji su oblikovali mirovne sporazume te njihov utjecaj na rješavanje sukoba. Ovo razumijevanje pomaže u stvaranju

empirijski utemeljene tipologije mirovnih sporazuma, što je ključno za daljnje istraživanje i primjenu u praksi.

U dubljoj analizi studije uspostave empirijski utemeljene tipologije mirovnih sporazuma, ključne komponente se otkrivaju kroz nekoliko važnih aspekata. Prvo, prikupljanje podataka predstavlja temeljni korak u istraživanju ovog područja. To uključuje korištenje postojećih opsežnih baza podataka koje sadrže informacije o mirovnim sporazumima, uključujući njihove uvjete, strane uključene u pregovore i širi kontekst u kojem su ti sporazumi sklopljeni. Kvalitetno prikupljanje podataka ključno je za sveobuhvatnu analizu. Nadalje, empirijska analiza podataka odvija se s ciljem identifikacije zajedničkih obrazaca i trendova koji se pojavljuju u mirovnim sporazumima. Ovaj korak pomaže u otkrivanju ponavljajućih elemenata koji su bitni za razumijevanje mirovnih procesa. Važno je također naglasiti ulogu političkog konteksta u razumijevanju mirovnih sporazuma. Politički, gospodarski i društveni uvjeti u državama koje su uključene u sukobe igraju ključnu ulogu u pregovaračkim procesima i provedbi sporazuma. Istraživanje tih faktora pomaže u dubljem sagledavanju dinamike mirovnih sporazuma. Konačno, svaka politološka studija mirovnih sporazuma trebala bi biti vođena odgovarajućim teorijskim okvirom. Teorije mirovnih sporazuma nude analitički okvir za tumačenje procesa i utjecaja ovih sporazuma na rješavanje sukoba i izgradnju mira. Teorijski okvir pomaže u postavljanju hipoteza, postavljanju pitanja i razumijevanju šireg konteksta političkih događanja.

Stoga, postavljena istraživačka tema smatra se važnom, jer se tijekom razdoblja od 1991. do 2001. godine dogodilo nekoliko ključnih mirovnih sporazuma pod nadležnošću UN-a koji su imali značajan utjecaj na okončanje niza sukoba u svijetu, posebice u Europi i Jugoistočnoj Aziji. Istraživanje se fokusira na to desetljeće jer se nakon 2001. godine dogodilo niz promjena u međunarodnim političkim odnosima i dinamici sukoba. Nakon 2001. godine, terorizam je postao jedan od ključnih izazova u međunarodnoj politici. Teroristički napadi u SAD-u 11. rujna 2001. godine, kao i kasniji teroristički incidenti širom svijeta (npr. eksplozija bombi u putničkim vlakovima u Madridu 11. ožujka 2004. godine, samoubilački bombaški napadi u javnom prijevozu u Londonu 07. srpnja 2005. godine, teroristički napadi u Mombaiju 26.-29. studenoga 2008. godine itd.), doveli su do značajnih promjena u pristupu međunarodne zajednice prema sigurnosti i sukobima (pojačane sigurnosne suradnje, jačanje protuterorističkog zakonodavstva, unapređena protuteroristička obuka i obavještajne operacije te povećana svjesnost i solidarnost). Razvoj novih prijetnji nacionalnoj sigurnosti, globalizacija međunarodnih odnosa, profesionalizacija vojske i prilagodba taktike novim zadacima obilježja su asimetričnih sukoba krajem 20. i početkom 21. stoljeća (Holjevac, 2022: 189). Početak 21.

stoljeća obilježen je porastom asimetričnih ratova, što predstavlja značajnu promjenu u prirodi suvremenih ratova. Postoji mnogo definicija asimetričnog rata, ali uglavnom se svode na činjenicu da asimetrična prijetnja nastaje kada jedna strana, zbog vlastitih slabosti ili zbog nadmoći protivnika, nije u mogućnosti da se suprotstavi na tradicionalan način. Stoga, slabija strana koristi oružje i taktike, često se oslanjajući na element iznenađenja, na načine koji nisu planirani ili očekivani, što može poremetiti ili umanjiti nadmoć protivnika. Ovaj nekonvencionalni pristup proizlazi iz razlike u moći između sukobljenih strana, što i jest osnovna ideja naziva - asimetrični rat (Brzica, 2012: 114). Primjerice, ratovi u Afganistanu i Iraku ilustriraju asimetrične ratove na početku 21. stoljeća. U Afganistanu su se američke koalicijske snage suočile s gerilskim taktikama Talibana nakon invazije u listopadu 2001. godine. Isto tako, u Iraku su se koalicijske snage suočile s terorističkim napadima i gerilskim aktivnostima nakon invazije u ožujku 2003. godine. Uz terorizam, globalni politički prioriteti su se mijenjali nakon 2001. godine, s povećanim naglaskom na nove izazove koji uključuju klimatske promjene, energetsku sigurnost i pandemije. Također, nakon 2001. godine, pojavile su se nove međunarodne organizacije i mehanizmi, kao što je Međunarodni kazneni sud (*International Criminal Court*, ICC), koji su imali značajan utjecaj na mirovne procese. Svaki napor za izgradnju mira koji ne uzima u obzir pravdu osuđen je na neuspjeh. To je razlog zašto je ICC osnovan. Pravda je temelj demokracije i demokratskih institucija, kao i međunarodnih i lokalnih pregovora o miru (Gegout, 2013: 812). ICC je osnovan kako bi procesuirao osobe[5] odgovorne za ratne zločine, genocid i zločine protiv čovječnosti.

Nadalje, došlo je promjene u ulozi UN-a, osobito u vidu pojačanih napetosti između SAD-a i UN-a. One se nisu pojavile samo zbog terorističkih napada 11. rujna 2001. godine. Ove napetosti imaju dublje uzroke u strukturi međunarodnih odnosa i različitim perspektivama na ulogu UN-a u svjetskoj politici. Povijest odnosa između SAD-a i UN-a oblikovana je različitim pitanjima, uključujući suverenitet, upotrebu sile i ljudska prava. Tako su SAD u ožujku 2003. godine napale Irak te je napad izveden bez odobrenja Vijeća sigurnosti UN-a, uz potporu zemalja koje su se nazvale „koalicijom voljnih“, unatoč snažnom protivljenju Njemačke i Francuske, te tradicionalnih protivnika poput Rusije i NR Kine. Osim izraza negativnih osjećaja prema američkom nasilju koje neki smatraju neoimperijalističkim, pojavili su se i suprotni stavovi. Neki su, naime, podržali odlučnost SAD-a u rješavanju svjetskih problema, smatrajući da je potrebno odbaciti jalovi pacifizam europskih država i birokratsku

[5] Sud će donositi presude pojedincima za najozbiljnije zločine poput genocida, ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i zločina agresije (kada se taj pojam definira). Ti zločini smatraju se najtežima i imaju posljedice za cijelu međunarodnu zajednicu (Mudrić, 2006: 69).

nesposobnost UN-a. (Petković, 2004: 123-14). Teroristički napadi u SAD-u dodatno su utjecali na promjene u pristupu SAD-a prema multilateralizmu te na povećani naglasak na vlastitu ulogu u svjetskoj politici.

2. Istraživačko-analitički okvir

Izvor podataka o mirovnim sporazumima te okvir za odabir analiziranih slučajeva jest baza mirovnih sporazuma Ujedinjenih naroda *United Nations Peacemaker* (UN, 2022). Iz ukupnog broja mogućih mirovnih sporazuma u razdoblju 1991.-2001. obrađuju se samo oni koji su bili u nadležnosti Ujedinjenih naroda, bilo da su mirovni posrednici UN-a sudjelovali u izradi mirovnog sporazuma, bilo da su usvajane rezolucije UN-a u svezi sukoba ili da su mirovne postrojbe UN-a bile prisutne na području sukoba. Proučava se binarni ishod koji podrazumijeva odsutnost novog rata nakon potpisivanja mirovnog sporazuma. To se mjeri kao minimalno razdoblje od dvije godine bez oružanog sukoba, pri čemu u prvoj godini rata nema manje od 500 do 1000 žrtava, ili u iduće tri godine sukoba nema manje od 1000 žrtava (Kasapović, 2020: 92, 101). Naime, definicija rata prema Štokholmskom međunarodnom institutu za mirovne studije (*Stockholm International Peace Research Institute* – SIPRI) podrazumijeva najmanje 1000 žrtava godišnje. SIPRI-jeva tipologija je česta i ustaljena praksa (Brück, 2007; Scherrer, Christian P., 2003 i Wiberg i Scherrer, Christian P., 1999).

Iz *Peacemaker* baze podataka izvode se kontekstualni čimbenici poput tipa sukoba (međudržavni, unutardržavni, regionalni) te podatci o mirovnim sporazumima. Budući da se *Peacemaker* smatra najopsežnijom bazom podataka o mirovnim sporazumima, ista sadrži sporazume iz razdoblja od 1991. do 2001. godine pod nadležnošću UN-a. Isto tako, iz baze podataka *Correlates of War* (COW, 2022) utvrdit će se i komparativno istražiti ratovi koji su vođeni u razdoblju 1991.-2001. godine, te će se potom isti kategorizirati. Koristeći podatke iz baze podataka *The Uppsala Conflict Data Program*[6] (UCDP, 2022) prikupit će se podatci o broju poginulih u sukobu te umiješanosti izvanjskih i nedržavnih aktera. Pretpostavljamo da složeniji sukobi, s većim sudjelovanjem izvanjskih i nedržavnih aktera, imaju manju šansu biti uspješno spriječeni u ponovnom rasplamsavanju sklapanjem mirovnoga sporazuma. Informacije o sudjelovanju izvanjskih i nedržavnih aktera bitne su za razumijevanje složenosti i dinamike oružanih sukoba.

[6] Uppsala Conflict Data Programme (UCDP) Odjela za istraživanje mira i sukoba Sveučilišta u Uppsali je program koji prikuplja podatke o organiziranom nasilju (Margaletić, 2022: 304).

3. Povijesni pregled nastanka rata, definiranje, značenje i tipologija rata

3.1. Povijesni pregled nastanka rata

Prema Buzaru (2015: 305) rat i organizirano nasilje su prisutni od početka formiranja ljudskih društava. Osim toga, razvoj ratova i načina ratovanja duboko je povezan s društvenim, političkim i tehnološkim promjenama kroz povijest. Nakon što smo konstatirali prisutnost rata i nasilja u ljudskim zajednicama tijekom povijesti, sada ćemo se usredotočiti na evoluciju ratova i načina ratovanja. U drevnim zajednicama, kako je to primijetio Jukić (1995: 15) rat je bio glavni obred u vjerskim ceremonijama, predstavljajući najuzbudljiviji trenutak religioznog duha i proslava. Mitovi starih civilizacija toliko su povezivali rat i religiju da je bilo teško razlučiti ih. Pinkerova tvrdnja (Pinker, 2012: 305) o tome da ni gospodarska ni geografska povezanost s ratom nisu uvijek iste kroz povijest ima duboko povijesno uporište. Povijest nastanka ratova ukazuje na to da su uzroci i dinamike ratova bili vrlo promjenjivi kroz različite epohe i regije. Kako je vidljivo iz povijesti Europe, bogate zemlje često su bile u stalnim konfliktima i ratovima međusobno, unatoč geografskoj i gospodarskoj bliskosti. Ovi sukobi su proizlazili iz različitih čimbenika, uključujući političke nesuglasice, teritorijalne ambicije, vjerske podjele i rivalstvo između vladajućih dinastija. Dakle, geografska blizina ili gospodarska povezanost nisu nužno sprječavale sukobe.

Nastanak rata može se povezati s plemenskim mentalitetom, gdje politički subjekti, nacije ili gradovi-države vode ratove kako bi riješili političke ili teritorijalne nesporazume. U tim sukobima, vojske sastavljene od vojnika iz sukobljenih nacija ili plaćenika koje je vlada unajmila igraju ključnu ulogu. Prema Durant W. i Durant A. (1935: 136) najstariji oblik kontinuirane društvene organizacije bio je klan - grupa povezanih obitelji koje su dijelile isto zemljište, simbolizirane istim totemom, te podređene istim običajima ili zakonima. Kada bi se više klanova udružilo pod istim vođom, formirao bi se plemenski savez, što bi bio korak prema formiranju države. Međutim, ovaj proces razvoja bio je spor; mnoge skupine nisu imale vođe, a one koje jesu često bi ih tolerirale samo tijekom ratnih vremena. Kod Jukića nalazimo da su u primitivnim plemenima postojala mnoga tajna ratnička društva koja su okupljala buduće ratnike iz jednog ili više plemena (Jukić, 1994: 176). On ističe da na najnižim razinama ljudske civilizacije, borba za tržište ili sirovine nije bila prisutna, osim u slučaju kršenja lovne teritorije, što se obično rješavalo mirnim dogovorom ili naknadom (Jukić, 1994: 169). Ovo sugerira da su ljudi u tom arhaičnom kontekstu živjeli u skladu s prirodom, gdje su osnovne potrebe bile prioritet, a sukobi su se rješavali na način koji je bio usklađen s okolinom.

Ova perspektiva podsjeća na Gatovu tvrdnju da „ljudsko prirodno stanje“ u osnovi nije znatno različito od općeg stanja prirode (Gat, 2008: 114). To ukazuje na to da ljudi, poput ostalih živih bića, slijede svoje osnovne instinkte preživljavanja, a sukobi i borba za resurse bili su dio njihove svakodnevice.

Stvaranje trajnih teritorija za obranu ili osvajanje teritorija donijelo je potrebu za velikim bitkama u kojima se gubitnička vojska često uništava kako bi se osiguralo sporno područje. Prema Pazmanu (1914: 387) svrha ratovanja je da jedna strana pokušava poraziti ili pokoriti drugu stranu svojom vojnom silom, ili barem oslabiti njenu vojnu moć do te mjere da postane nesposobna za daljnje ratovanje ili da se prisili na traženje mira.

Prvi dokumentirani rat u ljudskoj povijesti dogodio se u Mezopotamiji prije otprilike 2700. godine pr. n. e između Sumerana i susjednog Elama, što prema Hamblinu (2006: 46) pokazuje koliko su sumerske vojske tog vremena bile sposobne u logističkom pogledu. Izvješća o ratovima datiraju i iz ranijih razdoblja, s najstarijim slikama vojnika u ratu potječući iz kraljevstva Kish[7] oko 3500. godine pr. n. e. U drevnoj Mezopotamiji, pješačke trupe dominirale su ratovanjem sve do uvođenja kompozitnog luka iz Egipta. Prva dokumentirana formacija bila je falanga koja je prvi put upotrijebljena otprilike 3000. godine pr. n. e. Prvi svjedoci oružanih sukoba u povijesti izvješćuju o bitki kod Megida 1479. godine pr. n. e. između egipatskog faraona Tutmozisa III[8i9] i saveza bivših egipatskih teritorija pod vodstvom kralja Kadeša. Asirci su bili poznati po okrutnom načinu vođenja rata u starom vijeku. Oni su postali poznati i zapamćeni kao nemilosrdni vojnici koji su izvršili mnoga surova ubojstva i odvođenja u zarobljeništvo[10] nakon pobjeda (Benić, 2017: 16). Ratna razdoblja često su potaknula napredak u tehnologiji, inženjeringu i znanosti. Vojske Aleksandra Velikog[11] i Rima poznate su po korištenju inženjeringa u ratovanju, uključujući opsadu, kako bi slomile neprijatelja i napredovale u svojim težnjama.

Srednji vijek, od 5. do 15. stoljeća, obilježen je specifičnim načinima ratovanja koji su bili usko povezani s razvojem obrta, trgovine, religijom i društvenom strukturom. Propast Zapadnog Rimskog Carstva 476. godine imala je dubok utjecaj na promjene u načinu ratovanja,

[7] Kraljevstvo Kish spada u razdoblje tzv. kasnog Uručkog perioda (vidjeti u Van de Mieroop M., 2016: 19.).
[8] Tutmozis III vladao je u razdoblju 1479-1447 pr.n.e. (prema podatcima iz tablice pod nazivom „Chronological table of near eastern history“ autora Durant W. i Durant.)
[9] Nakon pobjede nad palestinskim gradom Megidom, Tutmozis III je odveo 340 zarobljenika, uz bogat ratni plijen. Također, prema sačuvanom inventaru, iz cijele gornje Sirio-Palestine odveo je 2.503 osobe, od kojih su 1.796 bile muškarci i žene robovi, te oko dvadeset pet tisuća grla stoke, većinom ovce (Heršak, 1992:183-184).
[10] Heršak (1992) navodi kako se deportacije pojavljuju kao prateći fenomen ratovanja starog vijeka.
[11] U starom vijeku silovanje se smatralo prihvatljivim ponašanjem. Međutim, iznimku od tog uobičajenog ponašanja predstavlja Aleksandar Makedonski. On je više puta branio svojim vojnicima takvo postupanje, dok je istodobno kažnjavao one koji su za to odgovorni (Marelja i Erent-Sunko: 2019: 157).

uključujući dolazak barbarskih hordi i stvaranje novih obrazaca ratovanja. Kao što ističe John Keegan, prvi poznati nomadski narod čiji su povijesni zapisi detaljnije dokumentirani bili su Huni, koji su u petom stoljeću napali Rimsko Carstvo (Keegan, 1993: 182). Huni su donijeli značajne promjene u načinima ratovanja svojim brzim konjicama i nomadskim taktikama. Ovaj prelazak sa stabilnih imperijalnih društava na barbarske invazije doprinio je stvaranju novih obrazaca vojnog organiziranja. U Europi su se, s padom Zapadnog Rimskog Carstva, razvijali novi sustavi vojnog novačenja koji su često uključivali seljake. Istodobno, barbarski narodi, poput različitih germanskih plemena, postali su organizirane vojske s hijerarhijom, pješaštvom i konjicom. Franačko Carstvo, kao nasljednik Rimskog Carstva, uvelo je sustave koji su bili ključni za ekonomiju i osvajanja, što će kasnije biti poznato kao feudalizam. Posebna značajka feudalizma, kako opisuje Philippe Contamine, bila je ne samo međuljudski odnos između pojedinca i drugoga, već i bogatstvo obreda odavanja počasti i vazalstva. Tijekom tog razdoblja, mnoge kneževine svih različitih veličina postale su središnja mjesta neovisnih vojnih sustava. Osim što su imale specifične načine napada i obrane, imale su i ovlasti i moć da proglašavaju, vode i okončavaju ratove. To je rezultiralo mnogim sukobima, uključujući okršaje, opsade, pljačke i spaljivanja. Važno je napomenuti da su ti sukobi često bili lokalnog karaktera i mali u opsegu, često se nalazeći u središtu pažnje suvremenih analitičara i kroničara. Osim ovih manjih sukoba, postojale su i velike vojne ekspedicije koje su zahtijevale mobilizaciju vojske iz različitih nacija i kraljevstava ili čak iz cijelog latinskog kršćanskog svijeta (Contamine, 1986: 31).

Tijekom povijesti, načini ratovanja su se mijenjali kako su se odvijale društvene i tehnološke promjene. Ratovi su često vođeni radi osvajanja ili obrane teritorija, pri čemu je opsada često bila prevladavajuća taktika u pokušajima zauzimanja utvrđenih dvoraca ili gradova. Ove opsade su često zahtijevale dugotrajne operacije koje bi trajale mjesecima ili čak godinama. Pinker ističe kako je u početnim fazama razvoja država situacija bila sličnija iznudama, gdje su moćni vladari prisiljavali lokalno stanovništvo da im daje resurse, nudeći im zaštitu od neprijateljskih susjeda i međusobnih prijetnji (Pinker, 2012: 42).

Prema Galtungu, u prošlosti je vojska često ispoljavala negativno ponašanje, uključujući agresivne napade na druge zemlje i nacije te poticanje unutarnjih sukoba, često po nalogu vladajućih elita. Takvi postupci su često rezultirali ljudskim gubicima i razaranjem. Međutim, isto tako su se u vojsci mogli primijetiti pozitivni aspekti kao što su dobra organizacija, hrabrost i spremnost na žrtvu. On ističe da je nužno prevladati ove negativne obrasce ponašanja, ali to nužno ne podrazumijeva ukidanje same vojne institucije. Umjesto toga, potrebno je usmjeriti promjene prema njezinim praksama i prioritetima (Galtung, 1996: 5) . Očuvanje tih pozitivnih

vrlina, kao što su organizacija, hrabrost i spremnost na žrtvu, može i dalje biti važno za postizanje ciljeva, ali bez agresivnih i destruktivnih akcija usmjerenih prema drugim zemljama i nacijama.

U razdoblju između 16. i 18. stoljeća događa se povijesna promjena u vojnoj moći europskih država. Poboljšavaju se tehnika i taktika vojnih formacija. Uvodi se profesionalizam i poboljšava se obučenost vojske. Engleski povjesničar Michael Roberts tvrdio je da je niz povezanih događaja od sredine 16. do sredine 17. stoljeća promijenio prirodu rata i strukture država koje su ga vodile. Otpuštanje feudalne konjice i prelazak na pješaštvo rezultirao je značajnim povećanjem vojske, što je dalje zahtijevalo razvoj administrativnih i financijskih struktura potrebnih za njihovo održavanje (Townshend, 2000: 5). Glavna karakteristika takve vojske ogleda se u tome da je osobna vjernost vojnika zamijenjena profesionalnom javnom službom. Roberts razdoblje 1550.g.-1650.g. naziva „vojnom revolucijom“, radi novog oružja i inovacija koje je postupno promijenilo sve aspekte rata između 1450.g. i 1700.g. (inovacije u taktici, usavršavanju vojnika i vojnoj doktrini). Razdoblje od 1690-ih do 1990-ih, od početka uporabe mušketa do razvoja hidrogenske bombe, još uvijek nije dobilo naziv „Druge vojne revolucije“ iako zaslužuje takvo priznanje (Townshend, 2000: 20). Rano 16. stoljeće donijet će vjerske ratove na tlo Zapadne i Srednje Europe. Do tada su se vjerski ratovi vodili u Južnoj i Istočnoj Europi između kršćana i muslimana. Pojava reformacije razbit će jedinstvo rimskog kršćanstva i dovesti do stogodišnjeg rata između protestanata i katolika. Sredinom 16. stoljeća skupu konjicu zamijenit će brojno pješaštvo naoružano sa novim oružjem – mušketom. Od sredine 16. stoljeća države se sukobljavaju oko kolonijalnih posjeda i povezanih gospodarskih interesa. Kod Howarda nalazimo kako su do 1648. godine, francuske vojske, poput većine drugih, bile obilježene bankrotom, nedisciplinom i korupcijom (Howard, 1976: 63). Kako se Tridesetogodišnji rat bližio kraju 1648. godine, kombinacija vjerskog zanosa, težnje za pljačkom i želje za poštenim trgovačkim dobitkom, koja je potaknula europsku ekspanziju i suparništva na moru tijekom prethodnih dvjesto godina, postajala je sve strukturiranija i jasnija kao izravan sukob za državnu moć. Ovaj sukob uglavnom je bio između Nizozemaca, Engleza i Francuza. Trgovina je bila cijenjena jer nije samo povećavala bogatstvo pojedinih trgovaca, već i moć države. Država koja se posvećivala zaštiti i promicanju trgovine mogla je generirati još veće bogatstvo (Howard, 1976: 46). Nakon završetka Tridesetogodišnjeg rata (1648.g.) Francuska je postala vodeća politička, vojna i kulturna sila u Europi (Townshend, 2000: 34). U 18. stoljeću na moru dominiraju europske sile. Nakon pobjede nad Francuskom i Španjolskom u Sedmogodišnjem ratu (1756.g.-1763.g.) Velika Britanija postaje vodeća

pomorska sila na svijetu. U isto vrijeme su globalne sile na kopnu bile Kina i Rusija (Townshend, 2000: 40).

Rat za američku neovisnost (1775.-1783.) obilježava važno poglavlje u svjetskoj povijesti, budući da je predstavljao prvi primjer borbe za neovisnost i prekooceanskog rata između europske kolonijalne sile, Velike Britanije, i njezinih podanika. Tijekom ovog povijesnog sukoba aktivno su sudjelovale britanske, francuske i španjolske kopnene i pomorske snage (Townshend, 2000: 40, 52).

Francuska revolucija, koja se dogodila 1789. godine, značajno je utjecala na transformaciju rata. Tijekom revolucije, cijeli francuski narod bio je mobiliziran za vojsku. Mladići su bili pozvani da idu u rat, dok su žene dobile odgovornost za izradu odjeće, šatora i zavoja od starih tkanina. Oženjeni muškarci su se trebali posvetiti izradi oružja, dok su stariji bili odgovorni za poticanje hrabrosti vojnika na javnim mjestima poput trgova. Ova promjena imala je značajan utjecaj na samopoštovanje revolucionarnih vojnika (Townshend, 2000: 6).

Nakon Francuske revolucije, uslijedile su godine revolucionarnog nasilja i anarhije, koje su okončane državnim udarom Napoleona Bonapartea 1799. godine. Napoleon je uspostavio svoju osobnu diktaturu i proglasio se francuskim carem 1804. godine. Tijekom niza ratova protiv Austrije, Pruske, Velike Britanije i kasnije Rusije, Napoleon je primijenio svoju strategiju podčinjavanja cijelih država pod francusku vlast (Townshend, 2000: 57). Davies sugerira da, iako bi se vjerojatno dogodila Američka revolucija, gospodarski čimbenici koji su natjerali Engleze na oporezivanje svojih kolonista bi se značajno odgodili. Ta odgoda bi definitivno utjecala na mogućnost Francuske revolucije i sve političke i filozofske posljedice koje bi iz toga proizašle, što bi, naravno, dovelo u pitanje sposobnost Napoleona da dođe na vlast (Davies, 2001: 240). Da bi se to ostvarilo morao se voditi rat bez ikakvih stega i ograničenja, „apsolutni rat“ kako ga naziva Clausewitz, koji slijedi samo logiku sile (Townshend, 2000: 8).

Ratovi tijekom 19. stoljeća često su se odvijali zbog nacionalnih sukoba. Nacionalizam[12], koji je postao važna ideologija nakon Francuske revolucije, bio je temelj ovih sukoba. Ljudi su težili nacionalnom jedinstvu i neovisnosti, uključujući političku, kulturnu i jezičnu samostalnost. Kod Bugarina se ističe da nacionalizam predstavlja koncept i politički pokret u suvremenom dobu koji ističe važnost jedinstva nacije, njenih interesa, prava i političkih ciljeva

[12] Bugarin naglašava razliku između domoljublja ili patriotizma, koji obuhvaćaju osjećaj pripadnosti lokalnoj zajednici, i nacionalizma koji usmjerava svoju lojalnost isključivo prema pripadnicima određene etničke ili nacionalne skupine, smatrajući ih jednim zajedničkim entitetom (rodoljublje) i „velikom obitelji“ (Bugarin, 2009: 85).

(Bugarin, 2009: 85). Ovi sukobi često su se pojavljivali među narodima koji su bili pod stranom vlašću i željeli su osnovati vlastitu državu i ostvariti političku samoodređenost. Tijekom 19. stoljeća, učestalost i trajanje ratova značajno su se smanjili, ali su bili obilježeni tehnološkom revolucijom u ratovanju, kao što su napredak u oružju, uključujući puške sa stražnjim punjenjem. Očuvanje mira bilo je povremeno ostvareno tijekom ovog stoljeća, posebno nakon 1815. godine, jer su ga potaknuli faktori poput industrijske revolucije, izgradnje kapitalističkog društva, vladavine prava, političkih i građanskih sloboda te uspostave liberalnog demokratskog i društvenog poretka.

Pruski feldmaršal i vojni pisac Wilhelm Leopold Colmar Freiherr von der Goltz u svojoj svojoj knjizi *Das Volk in Waffen ein Buch über Heerwesen und Kriegführung unserer Zeit* daje ključni zaključak da se predstojećem ratu pristupa s tjeskobnim očekivanjem. Čini se da svi osjećaju da će biti obilježen razornom snagom kakva dosad nije viđena... Sva moralna energija bit će usmjerena prema borbi za opstanak, a sva intelektualna sposobnost nacija bit će upotrijebljena za njihovo međusobno uništenje. Za njega, kao i za mnoge iz njegove generacije, rat je bio neizbježan (Townshend, 2000: 12).

Prvi svjetski rat, poznat i kao Veliki rat, predstavljao je potpunu, globalnu tragediju koja se odvijala na svjetskoj razini. Trajao je od 1914. do 1918. godine, a glavna obilježja bila su masovno nasilje i sukobi. Od samog početka, vlade Britanije, Francuske, Njemačke i Belgije globalizirale su rat angažirajući stanovništvo i resurse svojih kolonijalnih posjeda (Becker, 2015: 1029). Ovaj sukob nije poznat samo po razaranju Europe, već i po njegovim globalnim razmjerima i utjecajima. U svom opsegu obuhvaćao je cijelo društvo države uključene u rat. Svakodnevne aktivnosti bile su podređene ratnim naporima. Država je morala iskazati svoju organizacijsku sposobnost da mobilizira cijeli narod. Kako je rat odmicao država je morala vlastitom organizacijom pronaći sve više ljudstva i proizvesti ili pronaći ratnog materijala za provođenje vojnih operacija. Legitimnim vojnim ciljem pokazala se sva sposobnost društva za vođenje rata. Prvi svjetski rat donosi upotrebu novih tehnoloških oružja (tenkova i zrakoplova, kemijska oružja) koji će rat učiniti još razornijim. Prema Howardu razvoj ratovanja u zraku započeo je tijekom Prvog svjetskog rata kao pomoćni element kopnenih bitaka, gdje su zrakoplovi bili zaduženi za osiguravanje neometanog izviđanja. Međutim, kako su se zrakoplovi postupno poboljšavali u pogledu dosega, brzine i naoružanja, postalo je očito da vojno zrakoplovstvo ne bi trebalo samo obavljati funkciju izviđanja, već bi moglo zamijeniti i konvencionalno topništvo. Ovo je otvorilo nove perspektive, gdje bi kontrola zračnog prostora

iznad bojišta mogla postati ključna, sprječavajući bilo kakvo kretanje vojnih snaga na terenu i iza njega (Howard, 1976: 127-128). Novu vrstu ratovanja čini i podmornički rat.[13]

U prvoj polovici 20. stoljeća, uspon totalitarnih režima poput fašizma u Italiji, nacizma u Njemačkoj, militarizma u Japanu te komunizma u Sovjetskom Savezu značajno je poremetio svjetski mir i sigurnost. Ovi ideološki pokreti i autoritarni sustavi donijeli su sa sobom ambicije za osvajanjem i širenjem utjecaja na globalnoj razini, što je rezultiralo nizom sukoba i ratova. Drugi svjetski rat će po svojem opsegu i broju žrtava biti još razorniji od Prvog svjetskog rata. Navedenom je uvelike doprinio tehnološki razvoj već postojećih oružja. Podmornice su bile opremljenije i omogućile su učinkovitije blokade hrane i druge vrste pomoći savezničkim snagama u Europi. Dolet zrakoplova je povećan i time su omogućena sustavna bombardiranja gradova i industrijskih postrojenja u zaraćenim državama. U konačnici upotreba atomske bombe izravno će utjecati na kapitulaciju Japana 1945. godine.

Postupni gospodarski i vojni uspon njemačkog Reicha pratio je rast njemačkog nacionalizma. Politika *Drang nach Osten,* poznata kao „nadiranje prema istoku“, datira s kraja 19. stoljeća i ranog 20. stoljeća i usmjerena je prema istočnim teritorijima. Prema Wandyczu, velik broj Poljaka će naglasiti okrutne i grabljive aspekte njemačkog ekspanzionističkog 'prodora na istok'[14] (Wandycz, 2001: 8). Postupni gospodarski i vojni uspon njemačkog Reicha prati usporedno i porast njemačkog nacionalizma. Napad na Rusiju označavao je provedbu njemačke politike širenja *Drang nach Osten*. U toj provedbi širenja na istok njemačka vojska će imati tri glavna cilja: istrebljenje Židova[15], potpuno uništenje boljševičkog sustava i njegovih instrumenata moći te iskorjenjivanje azijskog utjecaja na europsku kulturnu sferu. Stoga će sva njemačka tehnologija biti stavljena u službu antisemitizma i ambicioznog nacionalizma. Nacisti su promovirali rasizam, posebno antisemitizam i ekstremni nacionalizam, pri čemu su pripadnike određenih manjinskih skupina optuživali kao glavne krivce za krizu društvenog poretka (Blažević i Alijagić, 2010: 899). Herf ukazuje na srž radikalnog antisemitizma koji je opravdavao i pratio holokaust. Središte radikalnog antisemitizma koje je opravdavalo i pratilo Holokaust bila je teorija zavjere koja nije vjerovala u inferiornost Židova, već im je pripisivala ogromnu moć unutar navodne međunarodne židovske zavjere. Ta zavjera je imala za cilj uništiti nacistički režim i istrijebiti njemačko

[13] Podmornica je postala ozbiljna opasnost za trgovinu i pomorsko brodarstvo, izazivajući poremećaj u moći tradicionalnih pomorskih sila koje su vladale površinom mora (Simkins, Jukes i Hickey, 2003: 10).
[14] Kod Dvornika nalazimo da se kroz cijelu povijest Njemačke, ideja širenja prema istoku konstantno provlači kao glavna tema, često dajući sličan oblik i dosljednost u različitim fazama. Povijest ove ekspanzije predstavlja jednu od najzanimljivijih priča u Europi (Dvornik, 1943: 129).
[15] Nacisti su razvili plan za biološko uništenje Židova, poznat kao „Die Endlösung“… (Blažević i Alijagić, 2010: 882).

stanovništvo (Herf, 2018: 42). Namjerno uništavanje kuća i imovine, pljačke, sustavna ubojstva Židova i drugog stanovništva izazvat će pojavu gerilskog (partizanskog) otpora u okupiranim državama ili njihovim dijelovima. Vojne protumjere kao odgovor na gerilski otpor bile su iznimno oštre i njima su bile zahvaćene i nevine osobe.

U 20. stoljeću dolazi do transformacije oblika ratovanja. Za velike sile vođenje sveopćeg rata uz korištenje svih tehnologija i inovacija postaje preopasno, jer su postale svjesne kolika je njihova razorna moć koja prijeti cijelom čovječanstvu. U godinama nakon završetka Drugog svjetskog rata uslijedili su ratovi i pobune za kolonijalno oslobođenje i neovisnost diljem Afrike i Jugoistočne Azije. Ratovi vođeni u Libanonu i Afganistanu tijekom kasnih 1970-ih i 1980-ih pokazali su razornu snagu paravojnih postrojbi, a ne redovnih vojski ili gerilskih skupina. Ratovi na području bivše Jugoslavije, uključujući i „etničko čišćenje" u Bosni i Hercegovini pokazali su smrtonosnu moć plemenite liberalne ideje nacionalne samoopredjeljenja (Townshend, 2000: 18 i 19). Prema Mandiću, liberalna ideja rata i dalje ostaje vodeća u zapadnoj strategiji, a njezin se rezultat ogleda u naglasku na osobama koje su odstupile od normi i koje čine zlo (Mandić, 2016: 85). 20. stoljeće je pokazalo da neće biti jednostavnog trijumfa liberalizma i uspostave trajnog mira. Ako su u prošlosti ratovi bili tzv. „visokog" intenziteta što je uključivalo brzinu taktičkih poteza, fokusiranje snage, vrhunac sukoba i presudni trenutak bitke (Townshend, 2000: 19), u ratovima „niskog" intenziteta imamo promjenjive položaje, a raspršenost snaga i dugotrajno psihološko iscrpljivanje su strategije u borbi za prihvaćenost, za osvajanje „srca i umova" ljudi (Townshend, 2000: 19). Etnički sukobi predstavljaju najčešći uzrok rata u dijelovima svijeta gdje se političke i etno-nacionalne granice ne poklapaju. Tu je riječ o tzv. Globalnom jugu. Ti sukobi su prožeti nacionalizmom i/ili vjerskom indoktrinacijom. S druge strane, imamo i sukobe u kojima ne sudjeluju organizirane vojske već različite gerilske skupine, paravojne milicije, terorističke organizacije ili narko-kriminalne skupine. Mandić ukazuje kako je pažljivo analizirati gospodarske dobitnike u ratovima, koji uključuju razne vođe vojnih frakcija, milicije, trgovce oružjem, pripadnike sigurnosnih snaga i političke vođe. Ovi subjekti koriste rat ili održavanje nestabilnosti i kaosa kako bi ostvarili osobnu financijsku korist, umjesto da teže pobjedi ili rješenju sukoba. Ovaj trend sve više postaje uobičajen i moćan u suvremenim ratovima (Mandić, 2016: 82). Sukobi su nestali ili ih nije bilo desetljećima u onim dijelovima svijeta koji obuhvaća države u kojima vlada liberalni demokratsko-politički poredak i visoka stopa gospodarskog razvoja. To se osobito odnosi na drugu polovicu 20. stoljeća. Na tragu razmišljanja Rodina, model liberalne demokracije, koji predstavlja političku i gospodarsku organizaciju zapadnog svijeta, ostao je uspješan sve do suvremenog doba (Rodin, 1992: 98).

Za normalan razvoj svakog društva, mir je ključan čimbenik. Bez njega svako društvo u kojem egzistiraju sukobi nazaduje u političkom, gospodarskom, društvenom i sigurnosnom smislu. Politička liberalizacija, demokratizacija društva, gospodarski razvoj, tehnološka modernizacija, aktivna participacija žena u političkom i društvenom životu, nuklearni element (sredstvo odvraćanja) i globalizacija masovne kulture predstavljaju okosnice onoga što se zove „modernizacijski mir".[16] Demokratizacija, gospodarski napredak i tržišni aspekti čine srž „modernizacijskog mira" (Gat, 2017: 226). U kontekstu Hladnog rata pobjedu su odnijele SAD sa svojim zapadnim saveznicima (NATO), jer je Sovjetski Savez sa svojim „satelitima" (zemlje Varšavskog ugovora) imao autarkično i ekonomski neučinkovito gospodarstvo te je implodirao uslijed gospodarske krize koju je pratila i istodobna politička kriza. U drugoj polovici 20. stoljeća ustanovljeno je i sve više prihvaćeno mišljenje kako između demokratskih i liberalnih država nema sukoba. Demokratska društva prožeta političkim i gospodarskim liberalizmom su miroljubivija i manje ratoborna. U zadnja dva stoljeća liberalna je demokracija pozitivno utjecala na smanjenje rata, ali u korelaciji sa istodobnim gospodarskim razvojem. Tu se radi o kapitalističkim društvima u kojima vladaju konkurentnost domaćih tržišta, mali udio države u gospodarstvu, slobodno poduzetništvo te slobodna trgovina. To su društva vladavine prava i pravne jednakosti, aktivne političke participacije, poštivanja ljudskih i manjinskih prava, društveno tolerantna društva u kojima je zabranjen svaki oblik diskriminacije, društva u kojima se štiti i promiče ravnopravnost spolova, društva sa snažnim civilnim sektorom. Ukoliko se i pojave određeni prijepori između tih država, sporovi se rješavaju diplomacijom[17] i mirnim putem, a ne ratovanjem. S porastom liberalizacije, demokratizacije i ekonomskog razvoja, izgledi za rat između demokracija gotovo su se sveli na nulu. Čak i ne osjećaju ili ne vide potrebu da se pripremaju za mogućnost vojnog sukoba među sobom. Umjesto toga, prevladava „pozitivan" mir koji se temelji na zajedničkim interesima, vrijednostima i idealima, a ne na ravnoteži moći i odvraćanju. „Sigurnosna dilema" kao intrinzični element međunarodnih odnosa u potpunosti je nestala u njihovim međusobnim odnosima, što je povijesno neviđena situacija (Gat, 2017: 175). Može se slobodno zaključiti kako se razvijeniji dijelovi svijeta (tzv. zapadna društva) pretvaraju u „zonu mira". S druge pak strane, ratni sukobi odvijaju se u manje razvijenoj zoni svijeta i to na tzv, Globalnom jugu u kojem prevladava nerazvijeni financijski sektor, nedostatak suvremenih tehnologija, loša prometna infrastruktura, nerazvijen

[16] Pojam „modernizacijski mir" nalazimo kod Gata - da bismo razumjeli modernizacijski mir u potpunosti, važno je shvatiti ga kao cjeloviti koncept (Gat, 2017: 154).

[17] Najpoželjniji i najefikasniji način korištenja diplomacije je umanjivanje napetosti prije nego što eskaliraju u sukob, ili ako do sukoba dođe, promptno djelovanje kako bi se situacija kontrolirala i riješili temeljni uzroci sukoba (Boutros-Ghali, 1992: 13).

informacijski sektor, slaba unutarnja i vanjska trgovina, nerazvijena državna i javna služba, nepovoljna obrazovna struktura, nedovoljna ili nikakva participacija žena u političkom i društvenom životu. Kada se sve skupa sagleda, proizlazi da su demokracija i gospodarski razvoj međusobno povezani čimbenici koji doprinose rastu „demokratskog mira".

Razvoj, trgovina, prosperitet, urbanizacija, liberalna demokracija, seksualna emancipacija, demografija i spol su međusobno povezani čimbenici koji utječu na modernu transformaciju i rast „modernizacijskog mira". Svaki od njih ima svoj jedinstveni doprinos u različitim vremenskim razdobljima, jačajući otpor prema ratu u društvima koja su uključena (Gat, 2017: 185).

Sve su to faktori koji utječu na stvaranje osjećaja „udobnosti" i averzije prema ratu, jer bi ratni sukob mogao dokinuti „udobnost" pojedinca i društva u cjelini. Modernizacijski mir raste i produbljuje se usklađeno s procesom modernizacije koji započinje s početkom industrijske ere u ranom 19. stoljeću. Proces modernizacije objašnjava pojavu dugotrajnog mira koji se pojavljuje sve češće i traje sve duže razdoblje od 1815. godine nadalje (Gat, 2017: 240). S druge strane, današnji proces modernizacije praćen kulturnom globalizacijom posljedično izaziva bojazan kod ljudi da će se izgubiti njihov specifičan identitet (etnički, vjerski, rasni i kulturni) te bi isti mogao dovesti do sukoba/rata. Proces modernizacije je izrazito moćan proces i teško ga može nešto spriječiti u daljnjem razvoju. Međutim, ljudske želje za konfliktom mogu uzrokovati rat i nasilje. I same liberalne demokracije prešle su tijekom 20. stoljeća dug put, od procesa umirivanja i obuzdavanja, ograničenog rata do ulaska u rat u punom opsegu. Nasilne i ratne opcije dovode do ozračja nesigurnosti i eskalacije sukoba što za posljedicu ima ljudske i materijalne žrtve. Nasilje i rat sprečavaju modernizaciju i guše liberalno-demokratski poredak države u kojoj se odvija nasilje ili vodi rat. Da bi započeo rat potrebno je postojanje barem dviju suprotstavljenih strana. Bercovitch i Simpson navode da su većina sukoba danas unutarnjeg karaktera, čineći više od 90 posto slučajeva. Oni obuhvaćaju složene etničke dinamike, politiku identiteta, visoke civilne gubitke i nedostatak demokratskih zakona i institucija. Strane u unutarnjem sukobu obično se odluče za borbu do kraja. Većina nasilnih unutarnjih sukoba završava s eliminacijom, protjerivanjem ili predajom gubitničke strane (Bercovitch i Simpson, 2010: 71).

3.2. Definiranje, uzroci i značenje rata

Definicija rata kroz povijest je bila tema mnogih filozofa i mislilaca, a to ukazuje na duboku ljudsku potrebu da razumijemo bit i svrhu rata. U osnovi, rat se može opisati kao nasilni sukob između dviju ili više strana, često država ili društvenih grupa, u kojem se primjenjuje vojna

sila kako bi se ostvarili različiti ciljevi, uključujući teritorijalne, gospodarske i političke. Rat je kompleksna i višedimenzionalna pojava koja može varirati ovisno o kontekstu.

Pojam „rat“ ima duboko ukorijenjenu etimologiju koja se mijenjala kroz povijest. Kao što je naglašeno u analizi Michała Kłosińskog, ova riječ razvijala se tijekom vremena, a njezina evolucija može se pratiti kroz povijest jezika. Kao rezultat tih promjena, riječ „rat“ je dobila svoje suvremeno značenje, koje označava organizirano nasilje, konflikt i sukob među državama ili grupama. Različiti jezici koriste različite izraze za rat, a ti izrazi evoluiraju kako bi preciznije opisali pojavu rata. Na primjer, engleski izraz „war“ i francuski izraz „guerre“ zamijenili su latinsku riječ „bellum“ kako bi preciznije opisali rat u kontekstu jezika i kulture Ovi izrazi su istisnuli izvorni latinski izraz, koji je zvučao previše slično latinskom pridjevu „bellus“ (lijep, lijepo) (Kłosiński, 2014: 8). Ovo nam ukazuje na promjene u percepciji rata kroz povijest i kako su različiti jezici prilagođavali svoje izraze kako bi bolje opisali tu pojavu.

Prema Krivokapiću da bismo ispravno razumjeli što je rat, važno je jasno definirati taj pojam kako bismo razlikovali situacije koje stvarno predstavljaju rat od onih koje podsjećaju na rat, ali to nisu (Krivokapić, 2020: 80). Potreba za preciznom definicijom postaje očita s obzirom na to da izbijanje rata ima značajan utjecaj na mnoge važne činjenične i pravne aspekte, kako unutar država tako i na međunarodnoj razini.

Kao što je navedeno kod Gata, rat se često opisuje kao potpuno besmislena aktivnost u kojoj štetnost, uništavanje i patnja koja proizlazi nadmašuju bilo kakvu moguću korist za bilo koju od strana koje su uključene. Ova percepcija rata kao apsurdnosti, greške ili tragedije poput „zatvorenikove dileme“ postala je raširena u današnjem modernom razvijenom svijetu (Gat, 2017: predgovor). Nadalje, prema Maozu i Gatu, rat predstavlja izuzetno ozbiljnu političku opciju, posebno u suvremenom dobu, zbog opasnosti i rizika koje nosi, njegove nepredvidive prirode te visokih troškova koji su povezani s organiziranim nasiljem. To uključuje gubitak ljudskih života, uništavanje imovine, trošenje resursa te poremećaje u normalnim gospodarskim i trgovinskim aktivnostima (Maoz i Gat, 2001: 105). Ova perspektiva jasno pokazuje kako rat, kao destruktivna pojava, ima duboko ukorijenjene posljedice koje se protežu na mnoge aspekte društva i gospodarstva.

Brzica ukazuje na to da mnogi istaknuti filozofi tijekom povijesti filozofije ističu rat kao filozofski problem te se trude objasniti ga i približiti ga našem svakodnevnom razmišljanju. To znači da se mnogi poznati filozofi kroz povijest bave proučavanjem rata kao filozofskog problema. Njihova nastojanja usmjerena su na razumijevanje prirode rata i njegove uloge te na to da pokušaju olakšati razumijevanje rata i kako se on uklapa u naš svakodnevni način razmišljanja (Brzica, 2019: 33). Drugim riječima, filozofi su se trudili analizirati i filozofski

tumačiti pojam rata kako bi nam pomogli bolje razumjeti tu složenu temu. Prema Platonu i Aristotelu, rat proizlazi iz prirodnih razlika među ljudima. Platon vidi te razlike kao etničke, što dovodi do sukoba između Grka i ne-Grka. S druge strane, Aristotel, temeljem dublje analize „prirode“, smatra rat „pravednim“ kada se vodi radi uspostave prirodnog poretka u kojem dominantno vlada ono što je namijenjeno, ali odbija biti podređeno. Ni za Platona ni za Aristotela rat nije krajnji cilj. Iako može biti neizbježan, uvijek se smatra žalosnim (Ostwald, 1996: 116). Navedeno nam ukazuje na različite perspektive koje Platon i Aristotel imaju o ratu te na njihovo shvaćanje prirodnih razlika među ljudima. Husby ističe razliku u pristupu Platonovih „Zakona“[18] i Aristotelove „Politike“ prema pitanju rata i mira. Dok Platon razvija teoriju koja se bavi ispravnim odnosom između rata i mira, Aristotel jasno izražava stajalište da bi rat uvijek trebao služiti ostvarivanju mira (Husby, 2009: 79). Aristotel dalje argumentira da je vojna vještina ona koja se prirodno stječe jer uključuje lovačke vještine potrebne za suočavanje s divljim zvijerima i ljudima koji, iako su sposobni za organizirano društvo, odluče se suprotstaviti. U tom kontekstu, takav oblik rata može se smatrati prirodno pravednim (Aristotel, 1999: 13). Ovo nas vodi do zaključka da Aristotel naglašava postojanje prirodne pravednosti u korištenju vojnih vještina kako bismo stjecali ono što nam pripada ili kako bismo osigurali poslušnost od onih koji se protive. Kroz Aristotelovo razmišljanje o prirodnom pravednom ratu, postaje jasno da je mir cilj rata, a vojne vještine mogu se pravedno koristiti kako bi se postigao taj mir. Dok su Platon i Aristotel imali svoje jedinstvene perspektive na rat i mir, važno je razumjeti kako su se ovi koncepti razvijali tijekom povijesti filozofije. S vremenom su se počeli pojavljivati novi pristupi koji su oblikovali naše razumijevanje rata.

Ciceron je opisao rat kao situaciju u kojoj se sukob rješava primjenom sile (Grotius, 2005 ed.: 134). To ukazuje na Ciceronovu percepciju rata kao sučeljavanja koje se rješava nasiljem, što sugerira da rat, prema njemu, predstavlja ekstremni oblik sukobaa koji se ne može riješiti bez uporabe sile.

Nadalje, prema sv. Augustinu rat nastaje zbog nužnosti, stoga neka bude nužnost, a ne izbor, koja dovodi do smrti vašeg ratnog protivnika (Langan, 1984: 26). Sv. Augustin, kako navodi Simeunović, smatra da je rat neizbježan u ovom nepotpunom svijetu u kojem živimo - sredstvo koje bi trebalo dovesti do mira kao jedinog cilja. Svi koji su uključeni u rat jednako teže miru. Stoga, iako paradoksalno zvuči, ratovi se često vode s namjerom postizanja mira. Iz toga proizlazi da je mir glavni cilj rata, jer svatko tijekom rata nastoji postići mir, dok nitko tijekom mira ne teži ratu (Simeunović, 2018: 176). Premda se rat obično doživljava kao suprotnost

[18] *Zakoni* su jedno od ključnih djela grčkog filozofa Platona, zajedno s njegovim poznatim djelom "Država".

miru, Augustin tvrdi da rat često proizlazi iz potrebe za postizanjem mira. To znači da se rat može smatrati sredstvom koje bi trebalo dovesti do stabilnosti i mira, iako može biti praćen nasiljem i sukobima. Stoga, Augustinov pristup naglašava složenost i dubinu ljudske prirode i društva, gdje se često borba za mir vodi kroz ratne napore.

Nasuprot tome, za Machiavellia je rat nastavak političkih vrijednosti i ciljeva, pri čemu se politika može koristiti na različite načine kako bi se sukob završio ili započeo, bilo na dobronamjeran ili neodgovoran način (Amoroso, 2016: 85). Navedeno ukazuje na tijesnu povezanost između politike i rata te naglašava da rat često proizlazi iz političkih ciljeva i vrijednosti. Također ističe da politika može biti upotrijebljena na različite načine kako bi se riješio ili potaknuo sukob. Ovo podsjeća na važnost političkih odluka i djelovanja u međunarodnim odnosima te kako te odluke mogu imati duboke posljedice na izbijanje ili okončanje sukoba. Pored toga, ističe se da politika može biti upotrijebljena na konstruktivan ili destruktivan način u rješavanju sukoba, ovisno o namjerama i ciljevima onih koji je primjenjuju.

U kontekstu političke misli njemačkog filozofa Georga Wilhelma Friedricha Hegela, rat igra ključnu ulogu u očuvanju etičkog karaktera države. On to zaključuje kroz slijed logičkih koraka. Prvo, smatra da je država temeljno etičko jedinstvo. Drugo, primjećuje da države često ratuju kako bi očuvale tu cjelovitost. Na kraju, zaključuje da rat predstavlja važan trenutak u etičkom životu države. Ova perspektiva može izgledati čudno ili čak neprihvatljivo onima koji su navikli vjerovati da rat označava kolektivnu iracionalnost ili ludilo. Mnogi smatraju da je rat znak neuspjeha politike, a ne njezino nastavljanje (Smith, 1983: 627). Hegelova perspektiva sugerira da rat, iako često shvaćen kao simbol nesporazuma ili neuspjeha politike, zapravo može biti ključan za očuvanje državne strukture i njene moralne osnove. To ukazuje na to da Hegel vidi rat kao neizbježan aspekt političkog života te da smatra da politika ima ulogu u pokretanju ili zaustavljanju sukoba, ovisno o kontekstu i ciljevima države.

U filozofiji engleskog srednjovjekovnog filozofa Thomas Hobbesa, rat nije striktno pravni pojam. Hobbesov pristup ratu je opisan, a ne normativan, u skladu s njegovim konceptom „stanja prirode“: prema njemu, rat je uglavnom stvarna karakteristika ljudske prirode (Thivet, 2008: 2). To znači da Hobbes smatra rat neizbježnim aspektom ljudske prirode, što ukazuje da je rat prisutan kao de facto stanje koje proizlazi iz ljudske tendencije i ponašanja, a ne nužno kao rezultat određenih pravnih normi ili propisa.

Nadalje, Hobbes opaža da se rat može smatrati i stanjem, što znači da to stanje može postojati čak i kada se vojne operacije ne provode aktivno (Moseley, 1997: 13). To sugerira da rat nije uvijek ograničen na konkretne vojne akcije, već može biti prisutan kao opći društveni ili politički kontekst koji oblikuje interakcije među ljudima ili državama. Ova perspektiva ukazuje na to da rat može imati dublje korijene i posljedice koje nadilaze izravne vojne sukobe.

Nizozemski filozof, prvi teoretičar pravednog rata i otac međunarodnog prava, Hugo Grotius je, također, dao definiciju rata prema kojoj je rat stanje ili situacija u kojoj se sukobljavaju oni koji koriste silu oružja (Grotius, 2005 ed.: 134). Ova definicija znači da rat predstavlja stanje ili situaciju u kojoj dvije ili više strana rješavaju svoje sporove primjenjujući fizičku silu i oružje. U suštini, to znači da sukob u kojem se strane bore vojnom silom karakterizira rat. Definicija sugerira da je oružana borba glavna odlika rata i da se različiti sudionici u sukobu koriste silom kako bi postigli svoje ciljeve ili riješili svoje sporove. Kod Kosorića nalazimo da prema Grotiusu, „prirodno pravo“ označava ono pravo koje nadređuje i ratno pravo, budući da ni u ratnim okolnostima ne smije nestati prava. Rat se opravdava samo kao sredstvo za postizanje mira, odnosno uspostavu pravnog poretka, pri čemu je zaštita ljudskih prava temeljni cilj države (Kosorić, 2019: 22). Ovo upućuje da je ratno pravo podređeno višem cilju postizanja mira i očuvanja ljudskih prava, a država ima odgovornost osigurati da se prava njezinih građana zaštite i u ratnim situacijama. To znači da rat može biti opravdan samo ako doprinosi uspostavi mira i poštovanju prava. Grotius izražava protivljenje većini kasne klasične i kršćanske tradicije prirodnog prava. Iako neki tvrde da su sve časne stvari i vrline dio prirodnog prava, on smatra da je to pogrešna upotreba pojma (Forde, 1998: 640). To sugerira na Grotiusovu temeljnu kritiku tradicionalnog shvaćanja prirodnog prava i njegovu želju da precizira njegovo pravo značenje. On ističe potrebu za jasnim definiranjem i ograničavanjem onoga što se smatra dijelom prirodnog prava, ne prihvaćajući općenito proširenje definicije na sve časne stvari i vrline.

Engleski filozof John Locke definira stanje rata kao situaciju u kojoj se ljudi nađu kada netko koristi silu protiv druge osobe bez ovlasti; ovo je češće kad nema autoritativnog suca, ali može se dogoditi i unutar civilnog društva. Korištenje sile nad osobom bez ovlaštenja izaziva stanje rata, bez obzira postoji li ili ne postoji zajednički sudac (Goldwin, 1976: 127). Njegova definicija naglašava važnost pravne strukture i autoriteta u sprečavanju sukoba i očuvanju mira u društvu.

Definiciju rata dao je i poznati pruski general i vojni teoretičar Carl Philipp Gottlieb von Clausewitz. Po njemu, rat je samo produžetak politike korištenjem različitih metoda (Von Clausewitz, 2007: 7) te je ogroman sukob, odnosno situacija gdje se silom prisiljava neprijatelja

da prihvati naše zahtjeve (Von Clausewitz, 2007: 13). Iz navedenog je vidljivo kako Von Clausewitz vidi rat kao sredstvo za postizanje političkih ciljeva, što znači da se politika i rat često neizbježno isprepliću. Kada politički pregovori i diplomatski kanali ne uspiju postići ciljeve, rat može biti korišten kao ekstremno sredstvo za postizanje tih ciljeva. Dakle, rat se smatra produžetkom politike, gdje se politički ciljevi nastoje postići kroz vojne akcije. Nadalje, Von Clausewitz naglašava da rat objedinjuje tri ključna elementa: izvorno nasilje, komponentu sreće i političku dimenziju (Bebler, 1985: 160). Izvorno nasilje se odnosi na fizički aspekt rata, tj. na uporabu sile i oružja kako bi se postigli ciljevi. Ovo je osnovna suština rata. Komponenta sreće se odnosi na čimbenike koji su izvan kontrole ratnika ili vojnih zapovjednika, poput vremenskih uvjeta, terena ili neočekivanih poteza protivnika. Sreća može biti presudna u ishodu sukoba. Kod Von Clausewitza je politika srž rata. To znači da su politički ciljevi i interesi često motivacija za rat, a vojne operacije su sredstvo za postizanje tih političkih ciljeva. Rat se stoga ne promatra izolirano od političkih ciljeva, već je usko povezan s politikom i političkim kontekstom. Zaključno, Clausewitz ističe da rat, u svojoj biti, predstavlja produžetak političkih aktivnosti, uz primjenu drugačijih metoda i sredstava (Bebler, 1985: 160). Od Clausewitza do kraja Hladnog rata, rat se većinom smatrao sukobom između dviju jednakih strana (Brzica, 2019: 34). To znači da je prevladavao pogled na rat kao sukob između dviju sličnih strana. Odnosno, u tom razdoblju, ratovi su se često promatrali kao sukobi između vojski ili protivnika sličnih po svojim karakteristikama i oružju. Kallen kritizira von Clausewitzovu definiciju rata kao „nasilnog čina za svrhu prisiljavanja neprijatelja da učini ono što mi hoćemo“ kao previše općenitu i neodređenu. On kaže da se ova definicija može primijeniti i na mnoge situacije koje se nazivaju mirom, osobito u području sporta, poslovanja i financija. Također, može se primijeniti na svaki čin nasilja, bez obzira kada se dogodi. Kad se koristi u kontekstu rata, odnosi se na razdoblje prije Napoleona i prije industrijske revolucije, kad su ratovi bili ograničeni na plemićke krugove i smatrani gospodskom igrom (Kallen, 1939: 379).

Različite filozofske i teorijske perspektive na rat ostavile su dubok utjecaj na suvremeno razumijevanje ove pojave. Doprinosi Platona, Aristotela, Hobbesa i drugih filozofa te vojnih teoretičara oslikavaju se u našem suvremenom pristupu prema sukobima i izazovima koje donosi rat.

Suvremenost donosi nove perspektive na definiciju rata, a među autorima koji su se bavili ovim pitanjem ističe se američki politički teoretičar Quincy Wright. On, u širem smislu, rat definira rat kao nasilni sukob između različitih, ali međusobno sličnih entiteta (Wright, 1942: 8). Definicija rata Quincya Wrighta nam ukazuje da rat predstavlja nasilni sukob između

različitih entiteta, bilo da je riječ o državama, društvenim skupinama ili drugim organizacijama, koje imaju neke skupne karakteristike ili sličnosti. Ova definicija naglašava činilac nasilja kao ključni element rata i istovremeno ukazuje na to da sukobi nisu nužno između potpuno različitih strana, već mogu uključivati i one koji dijele određene sličnosti ili karakteristike. Ova šira perspektiva pomaže razumjeti da rat može nastati unutar srodnih entiteta ili između onih koji dijele neke zajedničke elemente, a istovremeno se koristi nasilje kao sredstvo rješavanja sukoba. Vojni povjesničar John Keegan donosi još jednu duboku perspektivu na rat. Osim što je kritičar Clausewitzeve tvrdnje o prevlasti političke komponente rata, Keegan tvrdi da rat nije samo vođenje borbi na bojnom polju. On predstavlja složen kulturni fenomen čiji karakter nije ograničen na određenu političku organizaciju ili društvo. Oblik i intenzitet rata određuje društvo koje ga promatra, što ga čini jedinstvenim entitetom (Brzica, 2019: 34). Ovo gledište naglašava važnost društvenih i kulturnih čimbenika u oblikovanju ratnih sukoba i naglašava da rat nije samo vojna aktivnost, već i fenomen koji duboko utječe na identitet i dinamiku društva.

U području suvremenog međunarodnog prava postoji najopćenitija definicija rata prema kojoj je rat oružani sukob između država s namjerom postizanja političke prevlasti, koristeći sredstva koja su odobrena međunarodnim pravom (Mrkić, 2009: 224). Ovaj sukob obično uključuje primjenu vojne sile kako bi se postigla politička svrha, bilo da se radi o promjeni teritorija, ostvarivanju političkih ciljeva ili nečem drugom, i to uz poštivanje određenih pravila i normi koje su utvrđene u međunarodnom pravu. Kod Andrassya, Bakotića, Seršić i Vukasa nalazimo da je prema suvremenom međunarodnom pravu rat sada strogo zabranjen, što znači da suverene države više nemaju pravo da ga pokrenu kao što su to nekada imale. Definicija rata obuhvaća sve oblike nasilnih djelovanja kojima jedna država pokušava nametnuti svoju volju drugoj državi, koristeći sve raspoložive metode kako bi postigla svoje ciljeve. (Andrassy i dr., 2006: 124). Navedena definicija rata naglašava dvije ključne točke u vezi rata u suvremenom međunarodnom pravu. Prvo, napominje se da suvremeno međunarodno pravo zabranjuje državama da samovoljno pokreću rat. To znači da su suverene države ranije imale pravo da odluče o upotrebi sile kako bi ostvarile svoje ciljeve, što se često nazivalo "jus ad bellum". Međutim, u današnjem kontekstu, takvo pravo je strogo ograničeno, a međunarodno pravo promiče miroljubivo rješavanje sporova i diplomatske metode kao preferirane načine suočavanja s nesuglasicama između država. Drugo, definicija naglašava da je rat zapravo skup nasilnih akcija koje jedna država primjenjuje kako bi prisilila drugu državu da prihvati svoju volju i postigne svoj cilj. To uključuje različite oblike agresivnih aktivnosti koje mogu biti vojne ili neke druge prirode. Ovo znači da rat ne podrazumijeva samo oružane sukobe, već i različite vrste pritisaka, uključujući političke, gospodarske i druge oblike sile. U suštini,

definicija sugerira da se suvremeno međunarodno pravo promiče miroljubivo rješavanje sukoba i ograničava upotrebu sile, dok istovremeno prepoznaje da rat obuhvaća širi spektar agresivnih aktivnosti koje države mogu primijeniti kako bi ostvarile svoje ciljeve. Nadalje, vrijedno je spomenuti i definiciju rata koju nalazimo kod Beridana – rat je intenzivan i opsežan sukob koji se odvija između država, vojnih saveza ili različitih društvenih skupina unutar jedne države. U ovom sukobu, oba suprotstavljena tabora koriste organizirano nasilje i vojne akcije s ciljem ostvarivanja različitih političkih, ekonomskih ili vojnih ciljeva. Kada se takav sukob odvija unutar jedne države, naziva se građanski rat, a takvi sukobi postoje od antičkih vremena (Kosorić, 2019: 42-43). Ova nam definicija naglašava intenzivnost i obim sukoba, zajedno s različitim mogućim ciljevima i sudionicima.

Postoji još jedan aspekt rata o kojem pacifisti često govore, a koji ne pokazuje plemenitu karakteristiku. Sada, cilj rata nije više sam sukob; umjesto toga, rat služi političarima kako bi ostvarili svoje ambicije: neprijatelj se mora poraziti kako bi oni sami mogli dobiti velike i odmah vidljive materijalne koristi; pobjeda također mora dati stranci koja vodi zemlju tijekom uspješnog razdoblja toliku prednost da može nagraditi svoje sljedbenike; na kraju, očekuje se da će građani biti toliko oduševljeni čarolijom pobjede da će zanemariti žrtve koje su morale podnijeti i biti uvučeni u idealističke vizije budućnosti (Sorel, 1999: 160).

Kallen je istaknuo da ako bismo definirali rat kao naoružani sukob između dviju ili više suverenih institucija koje koriste organizirane vojne snage kako bi postigle određene ciljeve, ključna riječ u toj definiciji je "organiziran". Naglasio je da organizacija rata prožima sve aspekte i aktivnosti civilnog života, ne zaustavljajući se samo na bojnom polju. Kallen je sugerirao da ništa nije izuzeto od utjecaja rata - industrija, umjetnost, religija, obrazovanje, osobni karakter i individualna savjest su sveobuhvaćeni (Kallen, 1939: 378-379).

Walzer ističe kako se rat ocjenjuje na dva načina: prvo se uzimaju u obzir razlozi zbog kojih države ratuju, a zatim se razmatraju sredstva koja koriste. Prva vrsta prosudbe je o tome je li rat pravedan ili nepravedan, dok je druga o tome je li rat vođen na pravedan ili nepravedan način. Srednjovjekovni pisci su razlikovali ove aspekte, govoreći o pravednosti samog rata (ius ad bellum) i pravednosti ponašanja u ratu (ius in bello). Ove gramatičke razlike ukazuju na duboke moralne dileme. Prvi aspekt traži od nas da prosuđujemo o agresiji i obrani, dok drugi ocjenjuje poštivanje ili kršenje pravila angažmana. Ove dvije vrste prosudbi su logički neovisne. Može se dogoditi da se pravedan rat vodi nepravedno, ili nepravedan rat vođenje u skladu s pravilima. Ipak, ova neovisnost, iako često opažena u našim stavovima prema ratovima, predstavlja izazov. Agresija je zločin, ali agresivni rat je podložan pravilima. Pravo je pružiti otpor agresiji, ali i takav otpor je ograničen moralnim i pravnim načelima. Dvojnost

između pravednosti samog rata i pravednosti ponašanja u ratu predstavlja srž najproblematičnijih pitanja u moralnoj stvarnosti rata (Walzer, 2006: 21). Kako se nositi s ovom napetošću? Walzer ističe četiri potencijalna pristupa:

- pravila rata se jednostavno ignoriraju (često se ismijavaju kao "glupa etika") zbog pritiska utilitarnih argumenata;
- pravila se postupno prilagođavaju moralnoj hitnosti uzroka: prava onih koji su u pravu se jačaju, dok se prava njihovih neprijatelja umanjuju;
- pravila se dosljedno poštuju i prava se strogo pridržavaju, bez obzira na posljedice i
- pravila se prekoračuju, ali samo u izvanrednim situacijama neposredne katastrofe (Walzer, 2006: 231-232).

Prema Paretu rat se može opisati kao politički sukob koji eskalira u ekstremne oblike organiziranog nasilja (Paret, 1971: 389). Paretova definicija ukazuje na to da rat proizlazi iz političkih nesuglasica i težnji, te da se koristi kao sredstvo za postizanje političkih ciljeva. Također ističe da rat nije spontani incident, već proces koji se planira i organizira s ciljem ostvarivanja određenih političkih interesa, pri čemu se koristi ekstremno nasilje kao sredstvo za postizanje tih ciljeva. Konačno, Azar Gat definira rat kao oblik ljudskog smrtonosnog nasilja koji je oblikovan kroz povijest. On tvrdi da su uzroci rata povezani s istim temeljnim željama koje potiču ljudsko ponašanje uopće (Gat, 2017: 68). Drugim riječima, Gat vidi rat kao produkt temeljnih ljudskih motivacija i ponašanja. Njegova definicija sugerira da se rat ne može odvojiti od osnovnih ljudskih nagona i težnji, što ga čini ključnim dijelom ljudske povijesti i društva.

U knjizi Povijest Peloponeskog rata atenskog povjesničara Tukidida navodi se da izvori ratova proizlaze iz straha, časti i interesa (Osterud, 2016: 25). Uz naglasak na raznolikost disciplina koje proučavaju uzroke ratova, sada ćemo pogledati specifične aspekte koje istražuju te discipline. Povijest rata, sociologija rata, filozofija rata i teorija rata su se bavile analizom uzroka i prirode ratova. Pored toga, psihologija rata proučava motivacije i psihološke čimbenike koji dovode do ratova, dok se ekonomija rata bavi ekonomskim uzrocima i posljedicama ratova. Antropologija, s druge strane, istražuje ratovanje u razdoblju prije postanka država. Međunarodni odnosi proučavaju pojavu sukoba i ratova na razini država (Gat, 2017: 109).

Sociolog Malešević tvrdi da ne postoji automatska veza između snažne nacionalne pripadnosti koja je osnovni uzrok ratova i pristupa koji vide nacionalizam kao neizbježan rezultat ratovanja. Umjesto toga, predstavlja alternativno tumačenje koje propituje prirodu grupne solidarnosti u velikim oružanim sukobima i fokusira se na ulogu centrifugalne

ideologizacije i postupnog birokratiziranja prisile u poticanju nacionalnog identiteta (Malešević, 2010: 13). Drugim riječima, Malešević naglašava da se nacionalizam ne javlja nužno kao posljedica ratova ili jake nacionalne pripadnosti, već da su drugi faktori, poput ideoloških podjela i institucionalnih mehanizama prisile, također važni u oblikovanju nacionalnog identiteta i poticanju nacionalističkih osjećaja.

Nadalje, Orend tvrdi da je svaki rat - pitanje upravljanja. Rat je nasilan način određivanja tko ima pravo odlučivati o događajima na određenom teritoriju, uključujući tko dobiva vlast, tko kontrolira bogatstvo i resurse, čije ideje prevladavaju, tko pripada zajednici, a tko ne, koja se pravila donose, što se uči u školama, gdje se granica postavlja, koliki se porez plaća, i slično. Rat je krajnje sredstvo za rješavanje ovih pitanja kada se miran proces ili rješenje ne može postići. On je zapravo kao upravljanje silom. Na kraju krajeva, rat je duboko povezan s antropologijom: temelji se na tome koja grupa ljudi ima ovlasti odlučivati o događajima na određenom teritoriju (Orend, 2006: 3).

Nadalje, o uzrocima građanskog rata govori ekonomist Collier koji navodi da uzroci mogu biti vrlo raznoliki, uključujući osobnosti, međusobne netrpeljivosti i pogreške. Kako bi se pokušalo objasniti uzroke građanskih ratova, statistički se razmatraju različiti politički, društveni, gospodarski i geografski čimbenici (Collier, 2007: 18). Collier ističe kako su ekonomisti pokušali biti neutralni u tome što uzrokuje građanske ratove i uzeli su u obzir širok raspon mogućih uzroka, uključujući karakteristike gospodarstva, povijesti, geografije, društvenog sastava i politike zemlje. Međutim, naglašava da ne uključuju pojedince i trenutne političke okolnosti koji vode do sukoba. Društva koja ostvaruju brži gospodarski rast po stanovniku su manje izložena riziku nasilnih sukoba u usporedbi s društvima koja stagniraju ili se nalaze u recesiji. To se može smatrati nadom jer ukazuje da gospodarski razvoj potiče mir (Collier, 2009: 125-126). Kroz navedene primjere iz različitih disciplina, postaje jasnije kako različite perspektive pridonose cjelovitom razumijevanju uzroka ratova.

Antropološka istraživanja su pokazala da je prije nastanka države postojao veliki broj preddržavnih i predpoljoprivrednih društava. Ta su društva pronađena diljem Zemaljske kugle. Natjecanje za resurse bio je osnovni uzrok agresije i smrtonosnog nasilja u prirodi (Gat, 2017: 41). Ti resursi su se odnosili na hranu i vodu, a manje na prirodni zaklon od vremenskih nepogoda. Jednostavni lovci-sakupljači su obično živjeli u manjim i relativno jednakim skupinama, koje su brojale oko pedesetak ljudi iz nekoliko generacija ili možda desetak muškaraca-ratnika unutar lokalnih obiteljskih skupina, dok je regionalna skupina ili plemenska zajednica obuhvaćala oko 500 ili više ljudi (Gat, 2017: 17). Arheologija je prva disciplina koja je trebala potražiti odgovor na pitanje borbe domorodačkih ljudi. Australija je bila u cijelosti

kontinent aboridžinskih lovaca-sakupljača. Smatra se da su ljudi stigli do Australije prije otprilike 50 000 godina te su bili u izolaciji do 1788. godine dolaskom Britanaca. U Australiji je pronađen cijeli niz dokaza kako je postojalo smrtonosno nasilje među lovcima sakupljačima koji su se morali neprestano kretati od jednog "kampa" do drugog radi pronalaska hrane i preživljavanja. Slično nam govore i etnografski zapisi pronađeni na Velikim ravnicama Sjeverne Amerike. Oružje kojim su se služili u borbi (strijele, kamene sjekire i koplja) nije se bitno razlikovalo od alata za lov. Štitovi su rađeni od drveta i kože i kao takvi nisu mogli dugo potrajati. U svojoj knjizi *Društva bez rata i porijeklu rata* antropolog Raymond Kelly u potpunosti prihvaća da su, prema onome što otkrivaju etnografski zapisi, lovci-sakupljači doživjeli izuzetno visoke stope ubojstava, znatno veće od onih koje su zabilježene u kasnijim državnim društvima (Gat, 2017: 15). Antropolog Douglas Fry, kao zagovornik svjetskog mira se, za razliku od Kellyja, sustavno suzdržava od jasnog spominjanja visokih stopa ubojstava među lovci-sakupljačima. Ipak, neizravno prihvaća tu činjenicu tvrdeći da su takva ubojstva obično bila rezultat osobnih sukoba i osveta, a ne organiziranog ratovanja (Gat, 2017: 16). Poznata antropologinja Margaret Mead sugerira da je individualno ubojstvo bilo temeljna karakteristika ljudskih društava, dok grupna borba to nije (Gat: 2017: 17-18). Lawrence H. Keeley u svojoj knjizi *Rat prije civilizacije: Mit o miroljubivom divljaku* donosi dokaze o čestom ratovanju i visokim stopama nasilnih smrti u pretpovijesnim društvima, što ukazuje na destruktivnu narav nekih zajednica (Gat: 2017: 9). Može se reći da su ta društva bila vrlo destruktivna. S druge strane, antropolog Douglas Fry ima značajnu ulogu. Naglašava važan aspekt koji nije dovoljno istaknut u raspravi o ljudskom nasilju − da nasilje i rat nisu uvijek prisutni. On ističe drugu stranu ljudskog ponašanja, nazivajući je našim potencijalom za mir te ističe važnost tolerancije, pregovaranja i izbjegavanja nasilja u ljudskom ponašanju (Gat: 2017: 35).

Ovo istraživanje nasilja u pretpovijesnim društvima postavlja pitanja o ljudskoj prirodi i nasilju, što je povezano s temama međunarodnih odnosa. Istraživanje nasilja u pretpovijesnim društvima postavlja pitanja o ljudskoj prirodi i nasilju te pruža uvid u razumijevanje sukoba i agresije među ljudima. Iako se ovi koncepti izravno ne odnose na međunarodne odnose, postoji dublja povezanost. Sukobi i borba za prirodne resurse bili su značajni u pretpovijesnim društvima, gdje su se lovac-sakupljači ili rane zajednice borili za hranu i vodu (osnovne resurse). Ovi aspekti ljudskog ponašanja, uključujući natjecanje oko prirodnih resursa, suočavanje sa sukobima i izazovima sigurnosti, odražavaju se i na suvremene međunarodne odnose. Naime, u međunarodnim odnosima, države također konkuriraju za moć, utjecaj i prirodne resurse. Ratovi, diplomatski sukobi, trgovinske tenzije i politička suparništva,

također, proizlaze iz ljudske prirode i njezine tendencije da se natječe za svoje interese. Razumijevanje kako su nasilje i sukobi bili prisutni u prošlosti može pomoći analitičarima međunarodnih odnosa da bolje razumiju i tumače suvremene izazove i dinamiku međunarodnih odnosa.

Međunarodni odnosi kao posebna disciplina nastali su u prvoj polovici dvadesetog stoljeća. U okviru navedene discipline egzistiraju dvije konkurentske škole: „realizam“ i „idealizam“/“liberalizam“. Najistaknutiji predstavnik škole realizma je Hans Morgenthau, a njegovo djelo *Politika među narodima* postalo je značajan udžbenik u području međunarodnih odnosa. Morgenthau je istaknuo da države teže moći i koriste silu kako bi je ostvarile jer je potraga za moći i dominacijom sastavni dio ljudske prirode (Gat, 2017: 110). Kritičar Morgentahua Arnold Wolfers navodi da je uobičajeno shvaćanje da je moć sredstvo za postizanje drugih ciljeva, a ne krajnji cilj sam po sebi. Stajalište prema potrazi za moći može biti ili pozitivno ili negativno, ovisno o kontekstu i svrsi koju se očekuje da će služiti. Izvan tog konteksta, potraga za moći gubi svako razumljivo značenje (Gat, 2017: 112). Kenneth Neal Waltz je tvorac neorealizma, odnosno teorije međunarodnih odnosa koju on naziva strukturalni realizam. Waltz ukazuje kako su u domaćim političkim sustavima dijelovi hijerarhijski raspoređeni, gdje su neki ovlašteni zapovijedati, dok su drugi dužni poslušati. Suprotno tome, dijelovi međunarodno-političkih sustava koordinirani su, pri čemu je svaki formalno jednak. Međunarodni sustavi su decentralizirani i anarhični. Načela upravljanja ovim strukturama su različita. Domaće političke strukture imaju konkretne institucije vlade, dok se međunarodna politika opisuje kao „politika u odsustvu vlade“ (Waltz, 1979: 88). Poimanje moći u međunarodnim odnosima, suprotno od stajališta Morgenthaua, ne promatra se kao krajnji cilj, već kao sredstvo kojim države nastoje osigurati svoju sigurnost. Waltz nastoji pronaći i analizirati uzroke rata. On pitanje uzroka rata svodi na „tri slike“. Prema prvom slici, ratovi su rezultat izopačene ljudske prirode. Zlobni, izopačeni pojedinci su ti koji pokreću ratove i ti zli ljudi leže u temelju svih oružanih sukoba. Prema drugoj slici, uzroci ratova pronalaze se u unutarnjoj strukturi država, odnosno u njihovim društvenim, političkim i gospodarskim sustavima. Na toj razini, uzrok ratova nije u zlonamjernim pojedincima ili svojstvenoj ljudskoj prirodi, već u lošim društvenim i političkim strukturama. Konačno, prema trećoj slici, stvarni uzrok ratova leži u prirodi samog međunarodnog sustava, gdje su suverene države nevezane nekim višim zakonima ili autoritetom, što rezultira time da svaka država djeluje isključivo u skladu sa svojim vlastitim interesima i željama. Prema Waltzu, ratovi su stoga, barem povremeno, neizbježni. On tvrdi da prva i druga razina analize, iako važne, nisu potpuno razumljive bez treće razine. On smatra da ratovi ne mogu biti potpuno objašnjeni gledanjem na

pojedince koji ih pokreću ili na države koje sudjeluju u njima Buzar (2017: 265-266). Waltz smatra da su ratovi rezultat ljudske sebičnosti, nepravilno usmjerenih agresivnih poriva i nedostatka razuma, dok se ostali čimbenici koji doprinose ratu smatraju manje važnima (Waltz, 1959: 16). Prema Waltzu, ratovi ne proizlaze iz izričite namjere država da zaista ratuju, već zbog nedostatka organiziranih snaga koje bi uspješno spriječile početak i vođenje rata (Begović, 2014: 62).

Morgenthau ističe da međunarodna politika, poput bilo koje politike, počiva na borbi za moć. Bez obzira na konačne ciljeve međunarodne politike, moć uvijek predstavlja neposredan interes. Državnici i narodi mogu konačno težiti različitim svrhama poput slobode, sigurnosti, prosperiteta ili čak same moći. Ovi ciljevi mogu biti definirani u kontekstu religijskih, filozofskih, gospodarskih ili društvenih ideala Morgenthau (1948: 13). Ovo nam govori da Morgenthau smatra da je temelj međunarodne politike borba za moć. Bez obzira na deklarirane ciljeve, poput slobode ili prosperiteta, on vjeruje da je moć uvijek ključni čimbenik koji utječe na postupke državnika i naroda. Ti ciljevi mogu biti interpretirani i oblikovani kroz različite ideale (religijske, filozofske itd.). Nadalje, naglašava da politička moć obuhvaća dinamiku kontrolnih odnosa između nositelja javne vlasti, kao i odnose između tih nositelja vlasti i šireg društva. Bitno je razumjeti da političku moć treba razlikovati od sile, pri čemu se sila odnosi na stvarnu primjenu fizičke prisile (Morgenthau, 1948: 13). Drugim riječima, politička moć odnosi se na sposobnost upravljanja i utjecaja, dok sila označava fizičko nasilje ili prisilu.

Morgenthau i Waltz, iako različito gledaju na ulogu moći u međunarodnim odnosima, oba su ostavila značajan trag u razumijevanju međunarodne politike. Morgenthauov naglasak na borbi za moć kao temeljnom pokretaču međunarodnih odnosa pruža vrijedan uvid u ljudsku prirodu i interakciju među državama. S druge strane, Waltzova teorija strukturalnog realizma ukazuje na anarhičnu prirodu međunarodnog sustava i važnost sigurnosti kao ključnog cilja država. Premda njihova gledišta mogu izgledati suprotstavljena, ona zajedno pružaju dublje razumijevanje međunarodnih odnosa. Moć ostaje ključna kategorija u analizi, ali Waltzov naglasak na suštinskim čimbenicima pomaže nam bolje razumjeti zašto i kako države teže sigurnosti. U konačnici, unatoč važnosti političke moći, trebamo razumjeti da kontekst međunarodnog sustava također igra važnu ulogu u oblikovanju međunarodnih događaja i načina na koji države reagiraju.

Škola liberalizma predstavlja izazov realizmu u teoriji međunarodnih odnosa. Ova škola zagovara važnost međunarodnih institucija, ljudskih prava, slobodne trgovine te suradnje između država kako bi se postigao mir i prosperitet. Dok pristaše realizma smatraju da je nacionalni interes ključni čimbenik, liberalna teorija međunarodnih odnosa naglašava i važnost

međunarodne suradnje i multilateralizma. Kod Zgurića nalazimo kako je liberalizam ne samo ideologija, već i teorija koja promiče slobodu[19] (Zgurić, 2013: 29). Popović ističe kako liberalizam i realizam imaju skoro istovjetni teorijski pristup konceptima moći i države (kao sile) te je država za teoriju liberalizma u međunarodnim odnosima osnovni predmet proučavanja (Popović, 2011: 116-117). Kane navodi kako je nacija postajala globalna sila, liberalne elite osjećale su se dovoljno moralno sigurnima da razmotre konkretna djelovanja u očuvanju mira putem međunarodnog prava (Kane, 2012: 3). Pod tim se podrazumijeva da su liberalne elite, kada je njihova nacija postala globalno utjecajna, postale svjesne svoje moći i autoriteta, te su bile spremne poduzeti praktične korake kako bi osigurale održavanje mira u svijetu u skladu s međunarodnim pravom. U cilju sprječavanja sukoba i rata, predstavnici liberalne teorije bili su pristaše međusobnog povezivanja država temeljenog na trgovinskoj suradnji. Buzar navodi da liberali smatraju da uzroci ratova leže u korumpiranosti određenih oblika unutarnjih političkih sustava (Buzar, 2017: 268). Iz toga se može zaključiti da liberali vjeruju da korupcija i nedemokratski politički sustavi unutar država mogu biti izvor nestabilnosti i sukoba na međunarodnoj razini. Smatraju da unutarnje političke uređenosti imaju značajan utjecaj na mir i stabilnost međunarodnog poretka.

Pored navedenih glavnih konkurentskih škola postoje još dvije koje imaju različita stajališta po pitanju uzroka ratovanja. Jedna je konstruktivistička, a druga je marxistička škola. Prema konstruktivistima, uzroke ratova treba tražiti u identitetima i mijenjajućim interesima sudionika, poput država (Buzar, 2017: 269). Wendt primjećuje da racionalističke teorije mogu objasniti promjene u ponašanju aktera u međunarodnim odnosima, ali nisu dovoljne za razumijevanje temeljnih promjena u njihovim identitetima i interesima (Buzar, 2017: 268). Wendt primjećuje ironiju u postojanju društvenih teorija koje pokušavaju objasniti identitete i interese, dok istodobno naglašavaju važnost društvene konstrukcije subjektivnosti, koristeći termin „konstruktivisti“ prema Nicholasu Onufu[20] (Wendt, 1992: 393). Prema konstruktivističkoj perspektivi, kako ju je formulirao Alexander Wendt, ključni čimbenici uzroka ratova leže u identitetima i promjenjivim interesima aktera, poput država. U ovom smislu, važni su procesi koji značajno utječu na oblikovanje identiteta i interesa, a ne bilo koji procesi. Interesi i identiteti se stoga definiraju ponašanjem i djelovanjem aktera, a ne unaprijed utvrđenom „logikom anarhije“ (Buzar, 2017: 269). Međutim, Adler navodi kako metodologija

[19] Detaljni o teoriji slobode vidjeti u Cipek, T. (2004): Liberalizam – ideologija slobode, u: Cipek, T i Vrandečić, J. (ur.): Hrestomatija liberalnih ideja u Hrvatskoj. Zagreb: Disput.

[20] Emanuel Adler navodi da je Nicholas Onuf „skovao koncept konstruktivizma u međunarodnim odnosima“ (Carlsnaes i dr., 2002: 133).

predstavlja ključnu komponentu koja nedostaje u konstruktivističkoj teoriji i istraživanju i vjeruje da bi istraživački napori trebali biti usmjereni prema povijesnoj rekonstrukciji društvenih činjenica temeljenih na interpretativnim narativima, praksama i diskursima. Konstruktivistička metodologija također podrazumijeva promišljen pristup istraživanju, ne kao prediktivnom pothvatu, već kao nastojanju objasniti kako su prošli i sadašnji događaji, prakse i interesi postali mogući, te zašto su se odvijali na određeni način u vremenu i prostoru (Adler, 2002: 151-152). Konstruktivisti bi trebali istaknuti praktične i političke posljedice svog pristupa. Prvo, konstruktivizam može pomoći praktičarima da postanu svjesniji važnosti učenja u međunarodnoj politici. Drugo, konstruktivizam može povećati osjetljivost praktičara na ulogu transnacionalnih epistemičkih zajednica i mreža zagovaranja. Treće, konstruktivizam može utjecati na promjenu načina razmišljanja praktičara o sigurnosti. Četvrto, konstruktivizam može doprinijeti boljem razumijevanju dizajna međunarodnih organizacija, naglašavajući da dizajn ovisi ne samo o učinkovitosti već i o načinu na koji dizajneri tumače svrhu i funkcije organizacija. Peto, konstruktivizam može potaknuti stvaranje novih perspektiva o strategiji i strateškim odnosima (Adler, 2002: 153-154). Hurd zaključuje da biti konstruktivist u međunarodnim odnosima znači promatrati međunarodne odnose s perspektivom koja je otvorena za društvenu konstrukciju aktera, institucija i događaja. To podrazumijeva početnu pretpostavku da ljudi i države oblikuju svoje razmišljanje i ponašanje u svjetskoj politici temeljem njihovog razumijevanja svijeta oko sebe. Uspjeh konstruktivizma očituje se u prepoznavanju društveno konstruiranog sadržaja u ključnim pojmovima drugih pristupa, kao što su status, prestiž, ugled i hegemonija. Ovo prepoznavanje rezultiralo je zamagljivanjem granica između različitih pristupa, što ih čini teškim za precizno definiranje u strogo odvojenim terminima (Hurd, 2008: 312-313).

Zinoviev i Lenj in ističu da su socijalisti oduvijek osuđivali ratove između naroda kao divljačke i okrutne. Ipak, u socijalizmu se također prepoznaje pravednost, napredak i potreba za određenim ratovima, uključujući građanske ratove, sukobe između potlačenih klasa i njihovih tlačitelja, te borbe između robova i robovlasnika, kmetova i zemljoposjednika, te najamnih radnika i buržoazije. Ono što marksiste izdvaja od pacifista i anarhista jest naglasak na nužnosti detaljnog povijesnog proučavanja svakog rata, promatranog kroz prizmu Marxove dijalektičke materijalističke teorije (Zinoviev i Lenin, 1930: 9). Ovdje primjećujemo da, iako socijalisti osuđuju ratove kao destruktivne, nasilne događaje, također prepoznaju da postoje situacije u kojima se ratovi mogu smatrati opravdanima. To uključuje borbu za pravednost i progresivne promjene u društvu. Marksistički pristup ratovima razlikuje socijaliste od onih koji

su apsolutni pacifisti ili anarhisti, koji se mogu usredotočiti na moralni ili ideološki aspekt ratova.

Od antičkih vremena do suvremene povijesti, nameće se jedno pitanje samo po sebi, a to je značenje samog rata. U svom članku *Definiranje rata za 21. stoljeće* Mandić navodi da je pojam rata kroz povijest imao dva različita tumačenja. Prema prevladavajućem američkom i zapadnom stajalištu, rat se definira prema Carl von Clausewitzovoj definiciji kao organizirano nasilje koje služi postizanju političkih ciljeva. Ovo prvo tumačenje razlikuje rat od etičke ili normativne strukture (Mandić, 2016: 77). Ovo nam značenje sugerira da je rat često gledan kao sredstvo za ostvarivanje političkih ciljeva bez posebnog naglaska na moralne ili etičke aspekte. Stoga, rat se u ovom kontekstu promatra kao nasilje koje se primjenjuje u političkom kontekstu bez dubokih etičkih razmatranja. U nastavku Mandić navodi da drugo tumačenje, prisutno barem od vremena Rimskog Carstva, sagledava rat kao pravni status definiranjem granica dopuštenog organiziranog nasilja. U tom kontekstu, rat postavlja određene okvire za uporabu različitih etičkih i normativnih standarda u usporedbi s mirnodopskim uvjetima. Ovo tumačenje precizira tko ima pravo na uporabu sile, pod kojim uvjetima, i protiv koga se može primijeniti sila (Mandić, 2016: 77-78). Prema tome, drugo značenje rata prepoznaje rat kao pravni okvir u kojem su propisani uvjeti za primjenu sile, određivanje tko smije biti meta napada i pod kojim okolnostima. Ovaj pristup razmatra etičke i normativne okvire koji se primjenjuju tijekom rata, koji su često različiti od onih koji vrijede u vremenima mira. Analiza Azara Gata i Bradleya Thayera pruža intrigantan i plodonosan uvid u osnove ratovanja. Njihova teorija ističe ključnu ulogu borbe za ograničene resurse tijekom ranijih stoljeća, posebno u razdobljima nastanka organiziranih država. U toj nemilosrdnoj borbi za hranu i razmnožavanje, preživljavaju pojedinci s izraženom voljom i sposobnošću za sukob. Rat u primitivnim zajednicama usmjeren je na povećanje životnih mogućnosti i smanjenje rizika. Efikasni oblici ratovanja uključuju minimalne troškove za napadača te noćne napade na nespremne gradove (Osterud, 2016: 33). Iz ovoga možemo zaključiti da ratovi nisu bili motivirani političkim ciljevima, već su služili povećanju preživljavanja i smanjenju rizika. U tim ranim društvima, ističe se primitivna motivacija za ratom. Tijekom povijesti, učinci rata postali su jasni. Kao što Dominik Rohner navodi, osim gubitka ljudskih života i negativnog gospodarskog učinka, ratovi uzrokuju psihičku štetu i nanose troškove u smislu društvenog i ljudskog kapitala. Sukob posebno negativno utječe na fizičko i mentalno zdravlje, ometa obrazovanje i dugoročne ishode učenja. Također, ratovi razaraju međuetničko povjerenje, potiču radikalizaciju političkih stavova te povećavaju sklonost ka kriminalnim aktivnostima kasnije u životu (Rohner, 2018: 2). Prema tome, Rohner ističe da ratovi ostavljaju duboke i dugoročne rane na društvima i pojedincima.

Naime, ratovi uzrokuju psihičku štetu, što uključuje emocionalni stres i traume kod sudionika i civila koji su izloženi nasilju. Osim toga, ratovi štete obrazovnim mogućnostima, posebno za mlade ljude čije je obrazovanje prekinuto ili ograničeno zbog sukoba. Međuetničko povjerenje također je žrtva ratova jer se sukobi često temelje na etničkim napetostima i sukobima. Posljedica toga su duboke podjele unutar društava. Nadalje, ratovi mogu poticati radikalizam u političkim stajalištima i otežavati postizanje kompromisa i mirnog rješenja sukoba. Ratna razaranja, politička i društvena nestabilnost mogu potaknuti kriminalne aktivnosti (npr. krijumčarenje, krađe, prostitucija i dr.). Rat ima štetan utjecaj na unutarnju i vanjsku trgovinu država koje su pogođene nasilnim sukobom. Kao što Townsend (2000) naglašava u predgovoru knjige *The Oxford history of modern war*, rat nadilazi vojne operacije. To znači da rat ima znatno dublje i šire posljedice koje se protežu izvan same vojne dimenzije.

3.3. Tipologija rata

Prije nego što se dublje zagledamo u tipologiju ratova, važno je uspostaviti osnovni okvir koji će nam pomoći razumjeti raznolikost ratova. Kosorić naglašava da se tipologija ratova često temelji na različitim aspektima kao što su vojni i politički ciljevi rata, društvena i politička bit, korišteni resursi i snage, područje na kojem se rat odvija te broj zemalja uključenih u sukob (Kosorić, 2019: 45). Ovaj uvod postavlja temelje za analizu različitih aspekata ratova i njihove raznolikosti.

Kod Kosorića susrećemo tipologiju ratova koja se može podijeliti na:

a) Pravedne i nepravedne (obrambene i napadačke ratove): Prema Svetom Augustinu, pravedni ratovi su oni koji služe kao osveta za nanijetu nepravdu. Prema Hugo Grotiusu, koji predstavlja prekretnicu u razvoju teorije pravednog rata, fokus se pomakao s teologije na pravnu dimenziju rata. Razvojem filozofskih misli o pravednom ratu kroz povijest, ističu se tri glavna pristupa: amoralni realizam, pacifizam i teorija pravednoga rata. Potonja se danas smatra središnjom moralnom teorijom rata na Zapadu (Buzar, 2015: 305).

b) Lokalni, regionalni i svjetski ratovi: Ova klasifikacija temelji se na geografskoj rasprostranjenosti sukoba. Lokalni ratovi ograničeni su na teritorij dviju država, s tendencijom širenja. U takvim sukobima često se koristi konvencionalno naoružanje. Regionalni ratovi obuhvaćaju veće teritorije, uključujući dvije ili više država. Svjetski ratovi, s druge strane, uključuju više zemalja, uključujući svjetske supersile, te obuhvaćaju najmanje polovicu svjetske kugle. Vođenje svjetskih ratova često uključuje upotrebu oružja za masovno uništavanje.

c) Konvencionalni i nekonvencionalni ratovi – konvencionalni ratovi obuhvaćaju upotrebu konvencionalnog naoružanja u skladu s međunarodnim konvencijama, dok se nekonvencionalni ratovi odnose na situacije u kojima se koristi nekonvencionalno oružje, uključujući nuklearno naoružanje.
d) Ograničeni ratovi – ratovi u u kojima je primjena nuklearnog oružja ograničena ili kontrolirana.
e) Hladni, psihološki, gerilski i specijalni rat – ova podjela, prisutna u vojnoj literaturi nakon Drugog svjetskog rata, ukazuje na različite oblike sukoba koji nužno ne prerastaju u otvorene ratne operacije (Kosorić, 2019: 45-46).

Krivokapić predstavlja proširenu tipologiju ratova koja obuhvaća raznolike oblike sukoba. Međunarodni ratovi su oni koji se odvijaju između dvije ili više država, dok su građanski ratovi oružani sukobi unutar države, često izazvani vjerskim, etničkim ili političkim nesuglasicama.

S obzirom na način ratovanja, konvencionalni ratovi koriste klasično oružje i tradicionalne taktike, dok su nekonvencionalni ratovi karakterizirani upotrebom oružja za masovno uništenje te posebnim metodama i sredstvima borbe. Nekonvencionalni ratovi mogu uključivati gerilske (partizanske), asimetrične, ekološke, i atomsko-biološko-kemijske ratove. Važno je napomenuti da su konvencionalni ratovi, poput Prvog i Drugog svjetskog rata, obilježeni upotrebom uobičajenih taktika, dok se nekonvencionalni sukobi razlikuju po posebnim strategijama, uključujući upotrebu oružja za masovno uništenje i raznovrsnih borbenih taktika. Gerilski (partizanski) ratovi predstavljaju sukobe u kojima male, ali operativne jedinice izvode iznenadne napade i brze povlačenja, koristeći lagano naoružanje. Ove jedinice izbjegavaju otvoreni sukob te umjesto toga vrše stalne pritiske na neprijatelja putem iznenadnih napada. Često se smještaju u dubinu okupiranog teritorija ili iza neprijateljskih linija, izvodeći diverzije, postavljajući zasjede i sl. Cilj im je demoralizirati neprijateljske snage, narušiti njihovu operativnu sposobnost, pridonijeti dezorganizaciji i uništiti ili oštetiti neprijateljsku vojnu, prometnu, industrijsku i upravnu infrastrukturu. Operativni rezultati gerilskog ratovanja manifestiraju se kroz povećanje ukupnih troškova ratovanja neprijateljskih snaga. Asimetrični ratovi su sukobi koji se ističu odbijanjem načina sukoba nametnutog od strane protivničke strane. Ovi ratovi obuhvaćaju različite oblike borbe, uključujući špijunažu, nenasilni otpor, gerilsko ratovanje i sabotažu, ne ograničavajući se samo na konvencionalne sukobe. Pojava asimetričnih ratova često proizlazi iz situacija u kojima slabija strana izbjegava frontalni sukob s jačom suprotnom stranom kako bi izbjegla poraz. Ekološki ratovi, s druge strane, obuhvaćaju sukobe u kojima se životna sredina neprijatelja uništava ili ugrožava kako bi se postiglo širenje straha i slabljenje neprijateljskih resursa. Ovi ratovi uključuju upotrebu kemijskog i biološkog

oružja za masovno uništenje, posebno usmjereno na prirodne resurse poput vode, zraka i tla. ABK ratovi predstavljaju sukobe koji uključuju upotrebu oružja za masovno uništenje, obuhvaćajući nuklearno, biološko i kemijsko oružje. Ovi sukobi karakteriziraju opsežna sredstva koja se koriste za nanošenje razaranja i ugrožavanje neprijateljskih resursa i populacije (Krivokapić, 2013: 7-12).

Lokalni, regionalni i svjetski ratovi predstavljaju klasičnu podjelu sukoba koju nalazimo i kod drugih autora poput Kosorića. Osnovna razlika između njih leži u broju država uključenih u rat i geografskom opsegu sukoba. Lokalni ratovi, često podvođeni pod ratove u povijesti, obično su ograničeni na teritorij dviju država. S druge strane, regionalni ratovi, poput Tridesetogodišnjeg rata (1618–1648), rata za španjolsko nasljeđe (1701–1714) i rata za austrijsko nasljeđe (1740–1748), obuhvaćaju veći teritorij i uključuju dvije ili više država. Najmasovniji i najstrašniji sukobi svjetskog karaktera u povijesti su Prvi i Drugi svjetski rat. Procjene gubitaka u Prvom svjetskom ratu ukazuju na ogroman broj žrtava. Sile Antante su u Prvom svjetskom ratu izgubile više od devet milijuna ljudi, od čega pet milijuna i sedam stotina tisuća vojnika. S druge strane, Centralne sile su izgubile više od sedam milijuna i dvije stotine tisuća stanovnika od čega četiri milijuna vojnika. Računa se da je sveukupno poginulo deset milijuna ljudi, dvadeset milijuna ljudi je ranjeno, a da je deset milijuna ljudi preminulo uslijed gladi, bolesti i iscrpljenosti. Materijalna i gospodarska šteta bila je značajna. Drugi svjetski rat predstavlja vrhunac masovnosti i strahota sukoba, s procijenjenih pedeset i pet do šezdeset milijuna poginulih ili ubijenih, te oko stotinu milijuna ranjenih. Šezdeset i jedna od tadašnjih šezdeset i sedam država sudjelovala je u ratu, a ratna djelovanja obuhvaćala su teritorije četrdeset država. Ukupno mobiliziranih boraca na stranama Antante i Sila Osovine procjenjuje se na stotinu i deset milijuna (Krivokapić, 2013: 12-14).

Agresorski ratovi su sukobi koje pokreće neka država, kršeći pravila međunarodnog prava. S obzirom na suprotnost međunarodnim normama, ovi ratovi predstavljaju nelegalno djelovanje. Nasuprot tome, obrambeni ili oslobodilački ratovi odnose se na oružani otpor naroda protiv okupatora ili kolonijalne dominacije s ciljem nacionalnog oslobođenja ili stvaranja nezavisne države. Ova kategorija ratova usko je povezana s pravom na samoobranu države, koje se smatra legitimnim prema pravilima međunarodnog prava (Krivokapić, 2013: 14).

U kontekstu vojnih operacija, ofenzivni i defenzivni ratovi razlikuju se suštinski po načinu vođenja sukoba. Agresor, nakon izvođenja napada (ofenzive) i zauzimanja dijela ili cijelog teritorija protivnika, može preći u defenzivno djelovanje. Defenzivni rat podrazumijeva obrambeno djelovanje kako bi se očuvale stečene pozicije (Krivokapić, 2013: 15).

Ograničeni rat označava sukob suprotstavljen svjetskom ratu, pri čemu su ograničeni teritorij na kojem se vodi i vrste oružja koja se koriste. U takvim sukobima često se primjenjuje konvencionalno oružje. Korejski rat (1950-1953) često se navodi kao primjer ograničenog rata, gdje su Sjedinjene Američke Države i Kina međusobno ratovale, ali sukob nije prešao na njihove teritorije niti na susjedne države. Rat s ograničenim ciljem odnosi se na međunarodni oružani sukob s unaprijed određenim ciljem. Sredstva koja se koriste uključuju sve dostupne vojne snage i vrste oružja kako bi se postigao definirani cilj, bilo da je riječ o zauzimanju određenog teritorija ili postizanju ustupaka. S druge strane, totalni rat karakterizira ignoriranje pravila ratnog prava, a sukobi se vode na svim razinama bez ikakvih ograničenja ili zaštite civilnog stanovništva. Drugi svjetski rat pruža ilustraciju totalnog rata, gdje su bombardirane tvornice u kojima su radili civili, uništavana prometna infrastruktura, te civilni objekti u gradovima. Cilj je bio slomiti moral neprijatelja i sprječavanje daljnje proizvodnje oružja. U takvim uvjetima, masovno se krše i pravila međunarodnog humanitarnog prava (Krivokapić, 2013: 15-17).

Pravedni (*bellum justum*) i nepravedni ratovi (*bellum injustum*), podjele koje datiraju iz vremena Rimskog Carstva, i danas zadržavaju relevantnost. Staro rimsko stajalište da je rat pravedan samo ako ima opravdan uzrok i pravilno je započet nastavilo se kroz srednji vijek i suvremeno doba. U suvremenom kontekstu, pravedan rat odnosi se na onaj koji ima moralno ispravan početak prema pravu, vjeri i moralu te se mora voditi sukladno pravilima međunarodnog i humanitarnog prava. Michael Walzer, istaknuti teoretičar rata, u svom djelu Pravedni i nepravedni ratovi revitalizira teoriju pravednog rata, naglašavajući potrebu za "etikom" u ratu. Walzer analizira moralna pitanja vezana uz ratne zločine i razaranja, koristeći primjere sukoba kao što su Prvi i Drugi svjetski rat te Američki rat u Vijetnamu (masakr u Mỹ Laiju – ubijanje nedužnih i nenaoružanih južnovijetnamskih civila od strane američke vojske 1968. godine) itd.[21] (Krivokapić, 2013: 17-18).

Kopneni, pomorski, zračni i svemirski ratovi, kako im nazivi sugeriraju, obuhvaćaju borbe na različitim dijelovima Zemlje (kopnu, moru, zraku i svemiru). Unatoč tome, rijetko je očekivati da će rat biti isključivo ograničen na jedno područje, primjerice samo kopneni ili pomorski. U suvremenom dobu, ratovi često predstavljaju kombinaciju kopnenih, pomorskih i zračnih operacija. Posebno treba istaknuti rat u svemiru koji zahtijeva visoku razinu tehnoloških inovacija i opreme, dostupne samo odabranim državama. Neke od tih država posjeduju satelite s vojnim namjenama koji mogu nositi laserske topove, sposobne gađati

[21] Vidi u: Walzer, 2006.

različite ciljeve na Zemlji. Nadalje, postoji potencijal za izgradnju vojnih platformi u svemiru koje bi služile za postavljanje raketa s nuklearnim bojevim glavama ili drugog oružja za masovno uništenje. U kontekstu već navedene tipologije kod Krivokapića, ova podjela naglašava evoluciju ratovanja i sveprisutnost tehnologije u vojnim operacijama. Osim tradicionalnih podjela ratova, kao što su npr. pravedni i nepravedni ratovi, ili lokalni, regionalni i svjetski ratovi, suvremeni ratovi sve više obuhvaćaju složenu kombinaciju kopnenih, pomorskih, zračnih i čak svemirskih aspekata (Krivokapić, 2013: 18-20).

Posebne vrste ratova obuhvaćaju vjerske i etničke ratove koji često proizlaze iz duboke netrpeljivosti. Vjerski ratovi karakterizirani su vjerskom motivacijom kao glavnim uzrokom sukoba. Primjeri takvih ratova u povijesti uključuju križarske ratove (XI–XIII. stoljeće), Albigenške križarske ratove (1209–1229), Hugenotske ratove u Francuskoj (čak osam ratova vođenih u Francuskoj između katolika i protestanata tj. hugenota, 1562–1598) te Tridesetogodišnji rat (1618–1648). Unatoč početnoj vjerskoj osnovi, ovi sukobi često evoluiraju u borbu za teritorij, ostvarivanje političkih i ekonomskih interesa te pljačku osvojenih područja. Etnički ratovi, s druge strane, proizlaze iz etničke netrpeljivosti unutar jedne države (građanski rat) ili između dviju država. Ovi sukobi karakteriziraju iznimna netrpeljivost prema drugim etničkim grupama, često popraćena nasiljem i masakrima. Slično vjerskim ratovima, i u pozadini etničkih sukoba često se kriju politički i ekonomski motivi, uključujući težnju za osvajanjem teritorija, pljačkom i iskorištavanjem prirodnih resursa druge države. Važno je napomenuti da, bez obzira na početne vjerske ili etničke razloge sukoba, ovi ratovi često evoluiraju u složene situacije koje uključuju političke i gospodarske interese, te se stvarna dinamika sukoba često razlikuje od početnih motivacija (Krivokapić, 2013: 221).

Nadalje, Hladni rat označava sukob u kojem ne dolazi do izravnih oružanih okršaja među sukobljenim državama, ali unatoč tome, postoji izraženo neprijateljstvo i nadmetanje na političkom, ideološkom i gospodarskom području. Najizraženiji primjer Hladnog rata dogodio se u razdoblju od 1947. do 1991., gdje su Sjedinjene Američke Države sa saveznicima (unutar Sjevernoatlantskog vojnog saveza) i Sovjetski Savez sa svojim saveznicima (unutar Varšavskog ugovora i Savjeta za uzajamnu ekonomsku pomoć-političko-gospodarskog saveza) bili u ideološkom sukobu između kapitalizma i komunizma. Hladni rat, iako bez izravnih vojnih sukoba, također se može vidjeti u odnosima između Sjeverne i Južne Koreje nakon Korejskog rata (1950-1953). Primjeri Hladnog rata datiraju i s kraja 19. stoljeća, te početka 20. stoljeća, posebice u odnosima između Velike Britanije, Francuske i Rusije s jedne strane, te Njemačke i Austro-Ugarske s druge strane, u razdoblju nakon Pruske pobjede nad Francuskom do početka Prvog svjetskog rata (1871-1914) (Krivokapić, 2013: 21-23).

Specijalni rat je oblik sukoba koji se ne može smatrati „klasičnim ratom“ u uobičajenom smislu, budući da su vojne akcije ograničene. U ovom kontekstu, specijalni rat uključuje planirane i koordinirane političke, gospodarske, medijske, promidžbene i obavještajne mjere usmjerene na miješanje u političke, gospodarske i društvene odnose druge države. Glavni cilj takvog djelovanja je destabiliziranje društveno-političkog poretka te druge države, podrivanje povjerenja u političke lidera i sustav, izazivanje nezadovoljstva, straha i bespomoćnosti među stanovništvom, poticanje nemira i neposluha, te stvaranje osjećaja nemoći i smanjenja povjerenja u vlastite snage reda, sigurnosti, gospodarski sustav i medije. Specifično, specijalni rat može obuhvatiti tri glavne vrste djelovanja: psihološke operacije (najčešći oblik), nekonvencionalna djelovanja (koja se odnose na subverzivne aktivnosti) i protugerilska djelovanja (koja uključuju suzbijanje narodnooslobodilačkih pokreta) (Krivokapić, 2013: 23-25).

Carinski i gospodarski rat predstavljaju oblik sukoba koji ne uključuje vojnu borbu, već se fokusira na teren gospodarstva. Carinski rat može se smatrati specifičnim dijelom općeg gospodarskog rata. U ovom obliku sukoba, jedna strana nameće drugoj povećane carinske pristojbe na uvoz roba iz te države kako bi izazvala unutarnje gospodarske probleme i oslabila gospodarski sustav druge države. Učinkovitost carinskog rata ovisi o različitim čimbenicima, uključujući gospodarsku snagu država uključenih u sukob, stanje na tržištu u vezi s potražnjom za robom iz države protiv koje se provodi carinski rat, itd. S druge strane, gospodarski rat suštinski predstavlja trgovinski sukob između država, manifestirajući se kroz nemilosrdnu tržišnu utakmicu među gospodarskim subjektima, u koju se u određenom trenutku uključuju vlade svake od država. One donose odgovarajuće odluke, poput carinskih pristojbi ili uvođenja embarga u robnoj razmjeni (Krivokapić, 2013: 25-26).

Ivo Paić, u svom radu *Načela ratovanja: aspekti preoblika i zastarijevanja*, predstavlja raznoliku tipologiju ratova, pridonoseći širem razumijevanju različitih oblika oružanih sukoba. Njegova podjela obuhvaća „akcidentalne, apsolutne, bilateralne, buduće, come-as-you-are ratove, gerilske (pobunjeničke, ustaničke), građanske, hladne, katalitičke, konvencionalne, lokalne, munjevite, nacionalno-oslobodilačke, nepravedne, nuklearne, obrambene, ograničene, osvajačke, periferne, političke, političko-pravedne, preduhitrenja protivnika (preemeptive war), preventivne, produljene (otegnute), protukolonijalne, psihološke, revolucionarne, svete, totalne, vjerske i vruće ratove“ (Paić, 2000: 52). Ova obimna tipologija dodatno obogaćuje naše razumijevanje različitih aspekata oružanih sukoba. Ova tipologija, baš kao i kod Kosorića i Krivokapića, pruža šire sagledavanje raznolikosti ratova u kontekstu međunarodnih odnosa i vojne znanosti.

Prema klasifikaciji Quincy Wrighta, ratovi se dijele na ratove ravnoteže snaga između članova međunarodnog društva, građanske ratove unutar suverenih država, obrambene ratove članova društva protiv vanjskih prijetnji te imperijalne ratove u kojima članovi društva napadaju i pripajaju vanjske države (Wright, 1970: 54). Osim ove tipologije, otvara se pitanje budućnosti ratovanja i mogućih vrsta sukoba koje možemo očekivati. Povijest naglašava važnu ulogu rata u oblikovanju i rušenju carstava i država. Napredak u tehnologiji omogućuje razvoj suvremenijeg naoružanja i opreme, što rezultira naprednijim oblicima vojnih operacija. Tehnološki napredak otvara nove perspektive za provođenje sukoba niskog intenziteta, što dovodi do određenih gospodarskih ušteda u odnosu na tradicionalne vojne pristupe ili traženje političkih i gospodarskih rješenja. Vojna tehnologija proizvela je najupečatljivije i doista zastrašujuće simbole modernog rata: strojnicu, raketu i atomsku bombu. Povećanje snage i sofisticiranosti oružanih sustava je eksponencijalan. Suvremeni rat proizlazi iz transformacija u tri različite sfere - administrativne, tehnološke i ideološke (Townshend, 2000: 3).

Predviđanje budućnosti u kontekstu međunarodnih sukoba često se suočava s izazovima, no analize s konferencije Nacionalnog obavještajnog vijeća Sjedinjenih Američkih Država iz 2004. godine pružila su zanimljiv uvid u moguće scenarije sukoba do 2020. godine. John Alexander (2004), u svojoj studiji *The evolution of conflict through 2020: demands on personnel, machines, and Missions*, iznio je projekcije koje obuhvaćaju tri ključne vrste sukoba koje možemo očekivati u tom vremenskom razdoblju. Prva vrsta sukoba koju Alexander ističe je „otvoreni rat“. Ovdje se naglašava da će političko i vojno vodstvo Sjedinjenih Američkih Država usredotočiti svoje napore na otvorene vojne sukobe, poput prethodnih invazija na Afganistan i Irak. I dalje će predstavljati izazov tradicionalni protivnici, poput Sjeverne Koreje, čija nepredvidiva dinamika može izazvati ozbiljne zabrinutosti i zahtijevati pažljivo vojno planiranje. Druga identificirana vrsta sukoba jest „tajni rat“. Proširenje prikrivenih operacija predviđeno je na većem broju lokacija širom svijeta, posebice u državama i područjima poput Afganistana, Srednje Amerike i Afrike. Ova vrsta sukoba naglašava potrebu za svestranim i fleksibilnim strategijama, koristeći taktičke pristupe koji nisu uvijek javno vidljivi, ali su od bitne važnosti za ostvarivanje ciljeva. Treći važni oblik sukoba predviđen je kao „vanjski rat“, pri čemu će se angažirati međunarodne zaštitarske tvrtke. Koncept korištenja plaćenika dobiva na važnosti, a budući sukobi mogli bi podići ovu praksu na novu razinu. Uključivanje privatnih zaštitarskih tvrtki sugerira promjenu u dinamici sukoba, gdje se akteri izvan državnih vojnih struktura sve više uključuju u ostvarivanje sigurnosnih ciljeva.

Na istoj konferenciji Nacionalnog obavještajnog vijeća Sjedinjenih Američkih Država, Monty Marshall (2004) je kroz svoju studiju *A survey of conflict since the end of the Cold War:*

Is the past a prologue? identificirao tri temeljne vrste ratovanja koja oblikuju suvremene sukobe: međudržavno, ideološko/revolucionarno i etničko ratovanje. Posebno je istraživao etnički sukob, naglašavajući da kada jednom izbije, povećava se vjerojatnost budućeg sukoba. On je prepoznao niz trendova koji će obilježiti sukobe u 21. stoljeću. Prvi od njih odnosi se na nastavak, eskalaciju i ponavljanje dugotrajnih sporova i rivalstava, što ukazuje na trajne izvore napetosti. Zatim, separatistički pokreti postaju sveprisutni, dok loši učinci susjedstva, često opisani kao "getoizacija", dodatno pridonose nestabilnosti. Kontrola crnog tržišta, "hvatanje resursa" i organizirane kriminalne mreže predstavljaju drugi ključni trend. Ove dinamike naglašavaju gospodarske aspekte sukoba, gdje se borba za resurse i teritorij često povezuje s kriminalnim aktivnostima. U kontekstu globalne dinamike, pojava plaćenika i transnacionalnih terorista postaje sve značajnija, a slabe države često postaju plodno tlo za taktički terorizam i pobunu. Terorizam i dalje zadržava svoju pretežno lokalnu dimenziju, iako se povećava prisutnost transnacionalnih elemenata. Marshallova analiza, zasnovana na promatranju sukoba od završetka Hladnog rata, pruža dubok uvid u dinamiku suvremenih sukoba. Njegova istraživanja potiču razmišljanje o dugoročnim implikacijama etničkih sukoba te ukazuju na važnost razumijevanja kompleksnosti čimbenika koji oblikuju suvremene međunarodne odnose i sigurnost.

Sukob i dalje ostaje produžetak političkih nesuglasica u suvremenom društvu. Budući da se temeljne karakteristike ljudi rijetko mijenjaju, vidjet ćemo nastavak upotrebe rata kao sredstva rješavanja sukoba u budućnosti, baš kao što je to bilo u prošlim vremenima. Razlog za to leži u ukorijenjenom mentalitetu koji vuče korijene iz drevnih plemenskih običaja.

4. Correlates of war (COW) tipologija rata: definiranje i kategoriziranje ratova

U ovom istraživanju, fokus je usmjeren na analizu mirovnih sporazuma sklopljenih nakon završetka Hladnog rata do 2001. godine. Ključno je precizno definirati pojam rata, s obzirom da je rat preduvjet za sklapanje mirovnih sporazuma. Nakon toga, nužno je provesti kategorizaciju ratova te pobrojati one koji su se odvijali u razdoblju od 1991. do 2001. godine, koristeći dostupne informacije iz baze podataka *Correlates of War* (COW). Spomenuta baza podataka, kao međunarodni istraživački projekt o ratu, bavi se analizom i kategorizacijom ratova putem različitih parametara, uključujući trajanje, broj sudionika i ciljeve sukoba. Ova tipologija ratova potom služi kao osnova za razvoj tipologije mirovnih sporazuma.

U skladu s podacima dostupnim u bazi podataka COW, definiciju rata prema Davidu Singeru i Melu Smallu nužno je promatrati kroz prizmu nasilja. Prema njihovom stajalištu, rat

je neodvojiv od nasilja, pri čemu je oduzimanje ljudskih života ključna i dominantna karakteristika sukoba. Kako bi preciznije odredili pojam rata, autori su postavili dva osnovna kriterija: prag stradanja vojnika u borbi i status sudionika rata. Konačni izbor bio je prag od 1000 smrtnih slučajeva povezanih s bitkama kao mjerilo intenziteta sukoba koji razlikuje rat od ostalih oblika sukoba. Što se tiče statusa sudionika rata, zahtijevalo se da obje strane imaju organizirane oružane snage sposobne za vođenje borbe. Definicija rata prema Singeru i Smallu[22] stoga glasi: trajna borba koja uključuje organizirane oružane snage te rezultira barem 1000 smrtnih slučajeva povezanih s bitkama unutar dvanaestomjesečnog razdoblja (COW, 2022). Važno je naglasiti da je glavni interes Singera i Smalla bio usmjeren na razvoj tipologije koja bi razlikovala različite vrste ratova. Njihova tipologija temeljila se na klasifikaciji sudionika rata, s posebnim naglaskom na državama unutar međunarodnog sustava. Prema njihovom pristupu, države su morale posjedovati resurse za ostvarivanje neovisnosti i aktivno sudjelovanje u međunarodnim odnosima.

4.1. Tradicionalna tipologija rata

U svom statističkom priručniku *The Wages of war 1816-1965: A statistical handbook,* Singer i Small identificirali su dva osnovna tipa međunarodnih ratova: unutardržavne ratove i vansustavske ratove. Kasnije, u knjizi *Resort to arms: international and civil war, 1816-1980,* proširili su svoju analizu uključujući podatke o građanskim ratovima. Stoga se ratovi mogu općenito klasificirati u dvije glavne kategorije: međunarodne, koji obuhvaćaju sukobe između različitih država, i građanske ratove, koji se odvijaju unutar granica pojedine države. Ova podjela pridonosi boljem razumijevanju raznolikosti sukoba te omogućava analitičarima da prate i uspoređuju različite dinamike i karakteristike ova dva temeljna tipa ratova (COW, 2022).

4.1.1. Međunarodni ratovi

Međunarodni ratovi, kako ih definira COW, dijele se na međudržavne i izvansustavne, svaki s vlastitim karakteristikama i uvjetima koji ih definiraju. Međudržavni ratovi obuhvaćaju sukobe između teritorijalnih država koje čine međunarodni sustav, dok su izvansustavni ratovi oni u kojima snage člana sustava ratuju s političkim subjektima izvan tog sustava. Nadalje, izvansustavni ratovi klasificiraju se u kolonijalne i imperijalne, ovisno o političkom statusu

[22] Definicija rata Singera i Smalla vidljiva je na sljedećoj poveznici: https://correlatesofwar.org/wp-content/uploads/COW-Website-Typology-of-war.pdf, The COW Typology of War: Defining and Categorizing Wars (Version 4 of the Data) by Meredith Reid Sarkees.

protivnika. Ove su podjele od suštinskog značaja za razumijevanje specifičnosti sukoba, a korijeni ovih koncepata proizlaze iz sustavnih istraživanja baze podataka COW. Stoga, dublje zaranjanje u ovu temu pruža nam šire razumijevanje dinamike ratova, njihovih različitih oblika i međusobnih odnosa međunarodnih sudionika.

4.1.2. Građanski ratovi

Kada je riječ o klasifikaciji građanskog rata, istraživači su postavili čvrste temelje koristeći tri ključne dimenzije: internost, vrstu sudionika i stupanj učinkovitog otpora. Prema definiciji iz baze podataka *COW*, građanski rat obuhvaća oružane sukobe koji ispunjavaju četiri ključna kriterija. Sukob se, prije svega, mora odvijati unutar priznatih granica države, a u njemu aktivno sudjeluje nacionalna vlada. Također, sve strane u sukobu moraju pokazati učinkovit otpor, čime se naglašava ozbiljnost sukoba. Konačno, svake godine trajanja sukoba mora rezultirati najmanje tisuću smrtnih slučajeva u borbi (COW, 2022). Ova precizna klasifikacija pruža temelje za razumijevanje građanskih ratova, omogućavajući jasnu identifikaciju i analizu ovih složenih sukoba.

Kendra E. Dupuy navodi da su od završetka Drugog svjetskog rata 1945. godine, većina sukoba naoružanih snaga bili unutarnji sukobi ili građanski ratovi. To su sukobi koji su se događali unutar granica jedne nacionalne države, između različitih strana unutar te države, umjesto između vlada dviju različitih država (Dupuy, 2008: 151). Dramatičan porast građanskih ratova nakon Hladnog rata pogodio je sve dijelove svijeta, posebice Afriku. Posljedično, broj mirovnih sporazuma kojima su okončani građanski ratovi porastao je u post hladnoratovsko doba (Olson Launsbery i DeRouen, 2018: 139). Mnogi mirovni sporazumi kojima su okončani građanski ratovi nisu uspjeli postići trajan mir te su države ponovno završile u spirali nasilja. Naime, pregovori o okončanju građanskog rata rjeđe završavaju uspješnim mirovnim sporazumom jer postoji problem nemogućnosti dogovora zaraćenih strana o vjerodostojnim jamstvima o uvjetima dogovora (Kane, 2019: 6). Mnogo manje mirovnih sporazuma je dovelo do uspješne provedbe ili dugotrajnog mira između sukobljenih strana (Druckman i Wagner, 2019: 288). Za razliku od međudržavnih ratova, prema Mattes i Savunu (2009) građanski ratovi su smrtonosniji i češći, duže traju i problematično je uspostaviti mir. Prema njima bi dvije vrste odredbi trebale pomoći u rješavanju problema s obvezama: prvo, odredbe koje umanjuju strah, poput jamstava trećih strana i dijeljenja vlasti, s ciljem da umanje zabrinutost sukobljenih strana zbog mogućnosti iskorištavanja od strane druge strane. Drugo, odredbe koje povećavaju troškove, kao što je razdvajanje vojnih snaga, čine nastavak sukoba manje poželjnim jer povećavaju troškove daljnjeg vođenja borbi (Mattes i Savun, 2009: 738).

Rizik od ponovnog građanskog rata smanjuje se ukoliko sporazum sadrži odredbe koje povećavaju troškove borbe. Tako sporazum koji sadrži odredbe o povlačenju snaga, uspostavi demilitariziranih zona i održavanju mira postaje učinkovitiji, a tim i uspješniji. Za okončanje teže rješivih sukoba obično se potpisuju jači mirovni sporazumi (Williams, 2021: 26).

Postoje dva različita pristupa u pogledu uloge i značaja mirovnih sporazuma u širem procesu postizanja dogovora tijekom unutarnjih sukoba. Postoje dva ključna pristupa proučavanju mirovnih sporazuma – konstitutivni i instrumentalni. Konstitutivni pristup naglašava da je sadržaj mirovnog sporazuma od presudne važnosti za uspjeh cijelog mirovnog procesa. U skladu s tim, mirovni sporazum trebao bi posjedovati međunarodni legitimitet i sadržavati precizan tekst bez mogućnosti dvojbenih tumačenja. Ovdje, uloga posrednika u pregovorima iznimno je važna jer mora osigurati visoke standarde tijekom pregovora između suprotstavljenih strana. S druge strane, instrumentalni pristup smatra da je pregovaranje samo jedna faza u složenom procesu rješavanja unutarnjih sukoba. Prema ovom pristupu, nedostatak međunarodnog legitimiteta u sporazumu ili prisutnost dvojbi i praznina u tekstu ne predstavlja nepremostivu prepreku za postizanje tranzicije iz otvorenog sukoba u trajni mir. Ovaj pristup naglašava da se mirovni proces ne zaustavlja kod samog sporazuma te da su važne i druge faze u postizanju stabilnosti i mira (Arnault, 2006: 1).

U razdoblju od 1945. do 1995. godine, okončanje građanskih ratova dogovorom zaraćenih strana ostvarilo se samo u 25 posto slučajeva. Međutim, nakon Hladnog rata, značajno se povećala učestalost završetka građanskih ratova mirovnim sporazumom. Rješavanje sigurnosnih dilema predstavlja jedan od ključnih izazova za strane u sukobu, budući da često nisu u mogućnosti samostalno oblikovati odredbe sporazuma koje bi učinkovito adresirale njihove zabrinutosti. Stoga se, u nastojanju da prevladaju sigurnosne izazove, strane u sukobu često okreću trećoj strani koja je spremna i sposobna jamčiti poštivanje sporazuma između protivničkih strana. Treća strana preuzima ulogu jamca, osiguravajući da će intervenirati u slučaju kršenja sporazuma od strane jedne od uključenih strana, s ciljem postizanja konačnog mira. Ključni element stabilizacije mira u području pogođenom građanskim ratom je odredba u sporazumu koja regulira podjelu vlasti. Ova odredba sprječava mogućnost da vlast ili pobunjenici samostalno kontroliraju političke, vojne i gospodarske sfere, što dodatno minimizira rizik od nasilja i diskriminacije. Odredbe koje se odnose na jamstvo treće strane i podjelu moći osmišljene su kako bi umanjile nesigurnost među sukobljenim stranama te smanjile strah od neprijateljskih akcija. Građanski rat, bez sumnje, devastira društvo jedne države u potpunosti, otkrivajući složenost procesa njegova završetka putem mirovnog sporazuma (Mattes i Savun, 2009: 739-740). Tellez učinkovito prepoznaje temeljni izazov s

kojim se suočavaju suprotstavljene strane tijekom pregovaračkog procesa – kako formirati mirovni sporazum koji će zadovoljiti borce i osvojiti javnu potporu, čime osigurava održivost i dugovječnost sporazuma. Njezino stajalište naglašava da mirovni sporazum za okončanje građanskog rata treba sadržavati četiri ključne odredbe: tranzicijsku pravdu (npr. suočavanje s ratnim zločinima tijekom sukoba), reintegraciju (npr. demobilizacija boraca), političke odredbe (koje se odnose na raspodjelu političke moći između protivničkih strana) i reformske odredbe (koje se bave prepoznavanjem i ublažavanjem uzroka sukoba) (Tellez, 2019: 827-829).

4.2. Proširena tipologija rata

Projekt *COW* (COW, 2022) je svoj početak doživio 1994. godine te je bio obilježen postupnim ažuriranjem i blagim promjenama u svojoj ratnoj tipologiji i pravilima kodiranja. Ove promjene su potaknute različitim motivima, uključujući želju za proširenjem tipologije ratova na dodatne vrste oružanih sukoba, prilagodbom pravila kodiranja u kontekstu razlika metropole, modificiranjem kodiranja određenih varijabli kako bi bile usporedive u svim vrstama rata, te promjenom terminologije i praksi kodiranja koje su percipirane kao eurocentrične. Meredith Reid Sarkees i J. David Singer predstavili su opise početnih faza ovog procesa na konferencijama 1996. i 2001., a naziv rada u kojem su objavljeni bio je *Correlates of war warsets: An Update*. Ovaj proces ažuriranja tipologije rata odražavao je promjene u globalnom pejzažu oružanih sukoba. U kontekstu nedostatka učinkovitih institucija, kako domaćih tako i međunarodnih, pojavili su se novi akteri i nove vrste sukoba. Na primjer, porast nedržavnih aktera povezan je s faktorima poput povećane svjetske trgovine oružjem, razvojem privatnih vojski, rastom međunarodne trgovine drogom, rastućom moći multinacionalnih korporacija te sve propusnijim granicama za ljude, oružje i drogu (COW, 2022). Formiranje raznolikih koalicija koje stječu oružje i formiraju vojske dodatno komplicira pejzaž suvremenih sukoba. Ovaj uvid u promjene u tipologiji sukoba naglašava potrebu za stalnim prilagodbama u analizi i razumijevanju suvremenih oružanih sukoba. U kontekstu COW projekta, ove promjene imaju ključnu ulogu u održavanju relevantnosti i preciznosti njihove baze podataka koja pruža važne informacije za proučavanje međunarodnih sukoba.

Proširena tipologija sukoba, predstavljena u Tablici 1., donosi niz dodataka i promjena u odnosu na prvobitnu ratnu tipologiju COW projekta. Ključna izmjena odnosi se na uvođenje kategorije ratova koje vode nedržavni akteri, što se odražava na četiri mjesta unutar grafikona. Unutar pododjeljka IV, nazvanog Nedržavni ratovi, obuhvaćeni su sukobi koje vode akteri izvan međunarodnog sustava, odvijajući se izvan granica jedne države. Kategorija IV.A. obuhvaća sukobe na nedržavnom teritoriju ili teritoriju autonomnih entiteta prije formiranja

države. S druge strane, kategorija IV.B. uključuje ratove nedržavnih entiteta unutar dvije ili više država. Ovi sukobi među nedržavnim akterima također se pojavljuju unutar kategorije unutardržavnih ratova kao regionalni unutarnji ratovi i među zajednički ratovi (COW, 2022).

Small i Singer su identificirali regionalne unutarnje ratove i među zajedničke ratove koji uključuju nekoliko strana, od kojih nijedna nije vlada, kao elemente unutarnjih ratova. Unatoč tome, ove kategorije nikada nisu bile inkorporirane u njihove baze podataka. Oba tipa sukoba odvijaju se unutar teritorija jedne države. Među zajednički ratovi, obuhvaćaju najmanje dvije strane, od kojih nijedna nije vladina. S druge strane, regionalni unutarnji ratovi uključuju lokalnu ili regionalnu vladu (ne nacionalnu vladu) kao jednu od sukobljenih strana. Ova raznolikost unutarnjih sukoba pruža bolje razumijevanje dinamike i složenosti sukoba na teritoriju jedne države (COW, 2022).

Važna promjena u pravilima kodiranja, koje su iznijeli Small i Singer, odnosi se na razlikovanje metropola, primijenjeno i u kategorijama izvan sustavnog i građanskog rata. Ova razlika je uzrokovala grupiranje različitih sukoba i suprotno, stavljala slične sukobe u različite klasifikacije. Konkretno, neki sukobi koji su se često smatrali građanskim ratovima, a događali su se unutar teritorija članica sustava, kategorizirani su kao izvan sustavnih ratovi, stvarajući nesklad s teritorijalnom perspektivom COW-a. U skladu s tim, odlučeno je eliminirati razliku metropola kako bi se očuvala konzistentnost teritorijalnog fokusa u podatcima COW-a. Ove izmjene rezultirale su redefiniranjem kategorija izvan sustavnog i građanskog rata (vidi dolje). Na kraju, s namjerom da se ublaže kritike koje su neki smatrali eurocentričnima unutar podataka, došlo je do promjena u terminologiji i opisu varijabli. Konkretno, došlo je do redefiniranja varijable smrtnih slučajeva povezanih s bitkama, a izvan sustavni ratovi sada se nazivaju ratovima izvan država. Ove promjene imaju za cilj povećati objektivnost i inkluzivnost u analizi oružanih sukoba širom svijeta (COW, 2022).

Unutar novog okvira zadržava se fokus na članovima državnog sustava, usmjeravajući se na četiri osnovne skupine ratova: međudržavni ratovi (bez promjena u definiciji); izvandržavni ratovi (redefinirani); unutardržavni ratovi (također redefinirani); i nedržavni ratovi (nova kategorija). Ovaj pristup odražava nastojanje održavanja relevantnosti i preciznosti podataka COW projekta, pružajući temelje za daljnje proučavanje i analizu međunarodnih sukoba (COW, 2022).

Tablica 1. Dvije tipologije rata prema COW projektu

Tradicionalna tipologija	**Proširena tipologija**
I. Međunarodni ratovi	
A. Međudržavni ratovi	I. Međudržavni ratovi
B. Izvansustavni ratovi	II. Izvandržavni ratovi
(1) Kolonijalni	A. Kolonijalni – sukob sa kolonijom
(2) Imperijalni	B. Imperijalni – država vs. nedržava
	III. Unutardržavni ratovi
II. Građanski ratovi	A. Građanski ratovi
	1. za upravljanje središtem
	2. nad lokalnim pitanjima
	B. Regionalni unutarnji
	C. Međuzajednički
	IV. Nedržavni ratovi
	A. Na nedržavnom teritoriju
	B. Preko državnih granica

Tablica 2. Kronološka lista ratova 1991. – 2001. prema COW projektu

Godina	**Ime rata**	**Tip rata**
1991	Prvi rat u Sijera Leoneu 1991-1996	Unutardržavni rat
1991	Rat za hrvatsku neovisnost 1991-1992	Unutardržavni rat
1991	Drugi tursko-kurdski rat 1991-1999	Unutardržavni rat
1991	Prvi ustanak Kurske radničke stranke u Iraku 1991-1992	Izvandržavni rat
1991	Dinka-Nuer rat[23] 1991-1992	Unutardržavni rat
1991	Jukun-Tiv rat[24] 1991-1992	Unutardržavni rat
1991	Drugi somalijski rat 1991-1997	Unutardržavni rat

[23] Rat između dvije etničke grupe (Dinka i Nuer) u Južnom Sudanu.
[24] Rat između dvije etničke grupe (Jukun i Tiv) u Nigeriji.

1991	Rat u Gruziji 1991-1992	Unutardržavni rat
1991	Rat u Nagorno-Karabakhu 1991-1993	Unutardržavni rat
1991	Rat za neovisnost Dnjestra 1991-1992	Unutardržavni rat
1992	Alžirski islamski frontni rat 1992-1999	Unutardržavni rat
1992	Rat za bosansku neovisnost 1992	Međudržavni rat
1992	Rat u Tadžikistanu 1992-1997	Unutardržavni rat
1992	Pobuna bosanskih Srba 1992-1995	Unutardržavni rat
1992	Drugi liberijski rat 1992-1995	Unutardržavni rat
1992	Angolski rat gradova 1992-1994	Unutardržavni rat
1993	Drugi kambodžanski građanski rat 1993-1997	Unutardržavni rat
1993	Azerbajdžansko-armenski rat 1993-1994	Međudržavni rat
1993	Pobuna u Abkhaziji[25] 1993-1994	Unutardržavni rat
1993	Drugi burundski rat 1993-1998	Unutardržavni rat
1994	Južnojemenski rat za odcjepljenje 1994	Unutardržavni rat
1994	Drugi ruandski rat 1994	Unutardržavni rat
1994	Prvi čečenski rat 1994-1996	Unutardržavni rat
1994	Iračko-kurdski međusobni rat 1994-1995	Unutardržavni rat
1995	Rat u dolini Cenepa[26] 1995	Međudržavni rat
1995	Hrvatsko-krajinski rat 1995	Unutardržavni rat
1996	Treći liberijski rat 1996	Unutardržavni rat
1996	Šesti iračko-kurdski rat 1996	Unutardržavni rat
1996	Peti rat u Demokratskoj Republici Kongo 1996-1997	Unutardržavni rat

[25] Proglasila neovisnost nakon vođenog rata. Većina država i međunarodnih organizacija (UN, NATO, OESS, Svjetska trgovinska organizacija) priznaje Abhaziju kao dio Gruzije i podupire teritorijalnu cjelovitost Gruzije.
[26] Kratki i ograničeni rat između Ekvadora i Perua.

1997	Treći ruandski rat 1997-1998	Unutardržavni rat
1997	Drugi ustanak Kurske radničke stranke u Iraku 1997	Izvandržavni rat
1997	Prvi Kongo Brazzaville rat 1997	Unutardržavni rat
1998	Drugi rat u Sijera Leoneu 1998-2000	Unutardržavni rat
1998	Rat za kosovsku neovisnost 1998-1999	Unutardržavni rat
1998	Badme granični rat[27] 1998-2000	Međudržavni rat
1998	Vojni rat u Gvineji-Bissau 1998-1999	Unutardržavni rat
1998	Afrički svjetski rat[28] 1998-2002	Unutardržavni rat
1998	Četvrti čadski rat (Togoimi pobuna) 1998-2000	Unutardržavni rat
1998	Treći angolski rat 1998-2002	Unutardržavni rat
1998	Drugi Kongo (Brazzaville) rat 1998-1999	Unutardržavni rat
1999	Sektaški rat na Malučkom otočju[29]1999-2000	Unutardržavni rat
1999	Rat za Kosovo 1999	Međudržavni rat
1999	Prvi kršćansko-muslimanski rat u Nigeriji 1999-2000	Unutardržavni rat
1999	Drugi rat u Acehu[30] 1999-2002	Unutardržavni rat
1999	Kargilski rat 1999[31]	Međudržavni rat
1999	Oromo[32] oslobodilački rat 1999	Unutardržavni rat
1999	Hema-Lendu[33] rat 1999-2005	Nedržavni rat
1999	Drugi čečenski rat 1999-2003	Unutardržavni rat

[27] Eritrejsko-etiopski rat.
[28] Drugi rat u Kongu ili Veliki afrički rat.
[29] Otočje u istočno-indonezijskom arhipelagu.
[30] Indonezijska pokrajina na sjeverozapadnom dijelu otoka Sumatre.
[31] Oružani sukob između Pakistana i Indije u okrugu Kargil u Jammu i Kashmiru i drugdje duž crte razdvajanja.
[32] Narod koji živi u regiji Oromija u Etiopiji.
[33] Sukob između etničkih skupina poljoprivrednika Lendua i stočara Hema u regiji Ituri u sjeveroistočnoj Demokratskoj Republici Kongo.

2000	Drugi filipinski-moro rat 2000-2001[34]	Unutardržavni rat
2000	Gvinejski rat 2000-2001	Unutardržavni rat
2000	Al Aqsa Intifada[35] 2000-2003	Izvandržavni rat
2001	Treći burundski rat 2001-2003	Unutardržavni rat
2001	Četvrti ruandski rat 2001	Unutardržavni rat
2001	Invazija na Afganistan 2001	Međudržavni rat

Kategorizacija ratova može biti podložna subjektivnosti i otvorena za različita tumačenja. Tipologija COW projekta predstavlja samo jedan od mnogih pristupa kategorizaciji ratova i sukoba, a različiti znanstvenici mogu imati različita stajališta o klasifikaciji određenih ratova. COW projekt aktivno radi na ažuriranju i unapređenju svoje tipologije, uz mogućnost promjene kategorija ratova u skladu s novim spoznajama i razvojem međunarodnih odnosa.

Wallenstein i Sollenberg navode da oružani sukobi mogu završiti na tri različita načina: putem mirovnog sporazuma, koji predstavlja dogovor između suprotstavljenih strana usmjeren na eksplicitno reguliranje ili rješavanje osnovnih nesuglasica; putem pobjede, gdje jedna strana trijumfira eliminirajući drugu ili podliježe moći druge strane kroz akt kapitulacije; ili putem drugog ishoda, koji uključuje sporazum o prekidu vatre između sukobljenih strana (Wallenstein i Sollenberg, 1997: 342).

U daljnjem tijeku rada fokus je usmjeren na završetak oružanog sukoba putem postizanja mirovnog sporazuma.

[34] Vojna operacija koju su vodile oružane snage Filipina protiv Moro Islamske oslobodilačke fronte u autonomnoj regiji otoka Mindanao koji pripada Filipinima.
[35] Palestinski ustanak protiv Izraela. Poznat je i pod imenom „Druga intifada“.

5. Mirovni sporazum: povijesni pregled nastanka mirovnih sporazuma, definiranje i obilježja mirovnih sporazuma, kategoriziranje i strategije mirovnih sporazuma

Prilikom analize zaključenih mirovnih sporazuma nakon završetka Hladnog rata, nužno je prvo istražiti proces nastanka tih sporazuma te detaljno definirati pojam i karakteristike mirovnog sporazuma. Naime, fokus ovog istraživanja usmjeren je upravo na mirovne sporazume kao ključnu analitičku jedinicu.

5.1. Povijesni pregled nastanka i definiranje mirovnih sporazuma

U dijelu posvećenom povijesti nastanka ratova, istaknuto je da ratovi prate čovječanstvo od samih početaka povijesti. Čak i u drevnim vremenima, ljudi su prepoznali potrebu da oružane sukobe završe na smislen i uređen način. Važno je napomenuti u ovom istraživanju da se prvi zabilježeni primjer mirovnog sporazuma datira iz drevnog doba. Konkretno, oružani sukob između dvije tadašnje velesile, Egipta i Hetitskog carstva, okončan je 1259 pr. n. e., 15 godina nakon bitke kod Kadeša. Hetitski kralj Hatušili III. i faraon Ramzes II. sastavili su ugovor s ciljem uspostave „mira i bratstva za sva vremena“ između njih kao „Velikih kraljeva“. Oba „Velika kralja“ napisala su svoje verzije ugovora neovisno jedan od drugoga: jedna u hetitskoj prijestolnici Hatuši, a druga u Ramzesovoj prijestolnici Pi-Ramesi. Hetitska verzija prvotno je bila napisana na akadskom jeziku na osnovi prvog hetitskog nacrta, uklesana na srebrnu pločicu i zatim poslana u Egipat, gdje je prevedena na egipatski jezik. Isto tako, egipatska verzija ugovora prvo je bila sastavljena na egipatskom jeziku, a zatim prevedena na akadski jezik na srebrnu pločicu prije nego što je poslana na dvor Hatušilija. Sporazum je bio neizravno priznanje oba partnera teritorijalnog statusa quo. Pored toga, Sporazum je sadržavao odredbu da će Ramzes II. pomoći Hetitiima u slučaju da Asirija napadne hetitski teritorij (Bryce, 2006: 1-4).

Mirovni sporazumi su važni pravni instrumenti koji su kroz stoljeća uspostavljali mir i okončavali rat. U europskoj povijesti, ti su sporazumi obično imali standardnu strukturu, iako su ponekad odstupali od nje. Ova struktura obično uključuje pozivanje na Boga, predgovor, odredbe o miru i prijateljstvu, o pomilovanju, operativne odredbe za rješavanje uzroka sukoba, zaključne odredbe koje obuhvaćaju posljedice rata, odredbe jamstva te potvrdu teksta, ponekad uz prisege partnera (Lesaffer, 2004: 70).

Westfalski mir, potpisan 1648. godine, koji je označio kraj Tridesetogodišnjeg rata, smatra se važnom prekretnicom i često se tumači kao početak moderne ere. Taj mir je postignut između cara Svetog Rimskog Carstva, Ferdinanda III., njemačkih kneževa te predstavnika

Nizozemske, Francuske i Švedske. Westfalski mir je postavio osnovna načela modernog prava nacija, uključujući suverenitet, jednakost, vjersku neutralnost i ravnotežu moći (Lesaffer, 2004: 9). Razdoblje od otprilike 1450. do Westfalskog mira bilo je presudno za razvoj suvremenog međunarodnog prava te oblikovanje modernih europskih država. Prvo, u Italiji tijekom 15. stoljeća, a potom diljem Zapadne Europe u 16. stoljeću, došlo je do kulturnog pokreta renesanse. Ovaj pokret transformirao je znanost, književnost, filozofiju i likovnu umjetnost, definirajući doba renesanse kao kulturno i religijsko, te u manjoj mjeri pravno i političko jedinstvo – *res publica christiana*. Položaj srednjoeuropskog pravnog poretka doživio je svoj kraj u prvoj polovici 16. stoljeća. Tijekom istog razdoblja, dolazi do snažnog prodora Osmanlija u Europu, osvajanja Istočnog Sredozemlja i Balkanskog poluotoka, te reforme rimokatoličke crkve uslijed pojave protestantizma (1517. godine, Martin Luther – Wittenberg, 95 teza). Ovaj protestantski pokret označio je kraj duhovnog vodstva rimskog pape unutar kršćanskog svijeta. Dodatno, otkrića Novog svijeta oko 1500. godine i borbe između dinastija Valois i Habsburg, posebice između 1520-ih i 1540-ih, doprinijeli su konačnom slomu srednjovjekovnog pravnog poretka (Lesaffer, 2004: 9).

Nakon pojave protestantizma, Zapadna Europa suočila se sa stoljetnim razdobljem vjerskih sukoba i ratova. Ovo je razdoblje označeno uništavanjem međunarodnog prava između država i jezika diplomacije. Pojava suverenosti država predstavljala je postupan proces, pri čemu je važno razlikovati unutarnji i vanjski suverenitet. Unutarnji suverenitet odnosio se na potpunu autonomiju središnje vlasti ili vladara unutar određenog teritorija, dok je vanjski suverenitet podrazumijevao nedostatak višeg autoriteta osim suverenog vladara ili države. Tijekom 15. i 16. stoljeća, mirovni sporazumi uglavnom su bili dogovori između knezova, ne političkih subjekata. Potpisivanjem mirovnog sporazuma, knezovi su djelovali u svoje ime, ne predstavljajući neko političko tijelo. Primjetno je da središnji vladari europskih država nisu imali monopol na sklapanje mirovnih sporazuma. Primjeri uključuju Konflanski sporazum iz 1465. između francuskog kralja Louisa XI i Charlesa of Charolaisa, kojim se okončala pobuna plemića, te Sporazum iz Peronnea iz 1468. između francuskog kralja Luja XI i pobunjenih vazala predvođenih Karlom Smjelim od Burgundije. U to vrijeme ne postoji samostalno međunarodno pravo, pa se mirovni sporazumi ne razlikuju mnogo od privatnih ugovora. Tek će se u 17. stoljeću razviti doktrina autonomnog ugovornog prava (Lesaffer, 2004: 15-17). U uvodima i člancima mirovnih sporazuma tog doba, vladari su navedeni kao ugovorne strane, a ne države ili teritoriji koje upravljaju. Obveze u sporazumima uglavnom su se odnosile na strane ugovornice i njihove obveze prema vlastitom plemstvu i podanicima. Sporazumi su često uključivali suratifikaciju od strane pojedinih plemića, svećenstva ili gradova, običaj koji je

nestao do kraja 16. stoljeća. Tijekom spomenutog razdoblja, većina sporazuma obvezivala je i nasljednike vladara, odnosno plemića. U nekim slučajevima, sporazumi su čak uključivali odredbe koje zahtijevaju od nasljednika da suratificiraju sporazum, posebno kada je riječ o ustupanju teritorija ili drugih prava. Nadalje, pojedini mirovni sporazumi sadržavali su odredbe koje bi određivale trajanje njihove važnosti nakon smrti jednog ili oba potpisnika. Često je to bilo razdoblje od godinu dana, pružajući novom vladaru dovoljno vremena da odluči hoće li ratificirati sporazum. U sporazumima iz 17. i 18. stoljeća, kao i kasnijem srednjem vijeku, nasljednici vladara ili plemića i dalje su bili navedeni u odredbama. Tijekom kasnijeg srednjeg vijeka razvile su se dvije tehnike pregovaranja: prva tehnika, poznata kao *unmittelbare Vertragsschliessungsverfahren* i druga tehnika, poznata kao *zusammengesetzte Vertragsschliessungsverfahren*. Po postupku neposrednog sklapanja ugovora (*unmittelbare Vertragsschliessungsverfahren*), vladari tj. strane u ugovoru, razmjenjivali su istovjetne dokumente koje su potpisali. Na taj način su izravno odobravali sadržaj ugovora koji su ili oni sami ili njihovi veleposlanici pregovarali. Ovaj način sklapanja ugovora bio je čest tijekom srednjeg vijeka, ali je s vremenom počeo nestajati od kasnog 15. stoljeća nadalje. Do 1500. godine, složeni postupak sklapanja ugovora (*zusammengesetzte Vertragsschliessungsverfahren*) postao je standardni postupak. U ovom postupku, važnu ulogu su imali veleposlanici ili punomoćnici koji su djelovali u ime vladara. Postupak se sastojao od tri uzastopne faze: dodjele punih ovlasti pregovaračima od strane vladara, pregovaranja o sadržaju ugovora od strane pregovarača te potvrde tog sadržaja od strane samih vladara. Za sve te faze, izrađivani su dokumenti koji su se razmjenjivali. (Lesaffer, 2004: 17-22).

Od srednjeg vijeka, ključni konstitutivni čin u procesu ratifikacije bio je polaganje prisege. Ovaj obred provodio se u crkvi tijekom vjerskog ceremonijala, obično dodirivanjem Svetog Križa ili Evanđelja. Lesaffer ističe da su skoro svi mirovni ugovori zaključeni između 1454. i 1648. godine bili potvrđeni prisegom, bez obzira na način na koji su pregovori vođeni (Lesaffer, 2004: 23). Uz prisegu, vladari i knezovi često su davali svoju riječ kao dodatnu garanciju. Postupak potvrđivanja sporazuma prisegom ostao je u praksi sve do kraja 17. stoljeća, unatoč pojavi protestantizma. Zanimljivo je primijetiti da pojava protestantizma nije spriječila korištenje prisege, čak i kada su potpisnici sporazuma pripadali drugim kršćanskim crkvama (Lesaffer, 2004: 24).

Tijekom vremena, primjena i utjecaj kanonskog prava na sporazume su opadali, posebno kod onih u kojima su potpisnici bili protestantski vladari ili knezovi. Kasnije se isto primijetilo i kod katoličkih vladara. Protestantski vladari nisu priznavali papinski autoritet i nisu željeli podložiti mogućim sankcijama od strane Pape zbog kršenja odredaba sporazuma. U nekim

sporazumima, pripadnici drugih kršćanskih denominacija smatrani su suparnicima, pa su protestanti često doživljavani kao jednako opasni kao i Osmanlije, odnosno Turci. Nakon 1540. godine, postupno se prestalo navoditi treće strane kao jamce provedbe mirovnih sporazuma (Lesaffer, 2004: 24-34).

U preambulama mirovnih sporazuma i dokumentima o ratifikaciji često se naglašavalo da se mir sklapa, između ostalog, i za dobrobit cijelog kršćanskog svijeta. Predaja talaca bila je jedna od strategija zaštite cjelokupnih mirovnih sporazuma ili pojedinih njihovih odredbi. Ova praksa imala je svrhu osigurati povlačenje trupa ili garantirati ustupanje određenog teritorija ili gradova. Od početka 15. stoljeća, u preambulama mirovnih sporazuma često se naglašavala spremnost održavanja mirnih odnosa temeljenih na vladavini prava, pravni pojam koji se odnosi na međudržavne odnose i poznat je kao amicitia. Tijekom razdoblja od 15. do 17. stoljeća, mnogi mirovni sporazumi uključivali su odredbe o amnestiji, što je bilo u suprotnosti sa srednjovjekovnom doktrinom pravednog rata. Ovim odredbama strane su si međusobno opraštale nedjela, pljačke i sve ratne grozote, isključujući osvetu. Također, sporazumi su zabranjivali sudske radnje s ciljem povrata povrijeđenih prava tijekom sukoba. Dodatno, neki mirovni sporazumi sadržavali su odredbe o postupanju s ratnim zarobljenicima, trgovini, zabrani odmazde, povratku predratnih privilegija i drugim pitanjima (Lesaffer, 2004: 28-41).

Westfalski mirovni sporazumi iz 1648. godine (dva mirovna ugovora, zaključena 24. listopada 1648. godine u Osnäbrucku između Svetog rimskog carstva i Švedske, te istoga datuma u Münsteru između Svetog rimskog carstva i Francuske), kojim je okončan tridesetogodišnji vjerski rat u Europi, pružio je stabilnost Srednjoj Europi. Tijekom 1640-ih i 1650-ih dogodile su se posljednje važne pobune i građanski ratovi unutar najvažnijih europskih sila poput Francuske, Španjolske i Engleske. Ta desetljeća označila su kraj stoljetnih vjerskih sukoba i građanskih nemira unutar najmoćnijih europskih zemalja, što je dovelo do raspada starog europskog pravnog poretka. Vestfalski mirovni sporazumi nisu postavili temeljne principe suvremenog prava naroda, ali su postavili političke i vjerske uvjete za početak izgradnje novog međunarodnog pravnog poretka od strane europskih sila (Lesaffer, 2004: 10).

Većina ratova u razdoblju od 1815. do 1919./20. godine vodila se zbog teritorijalnih pitanja, a takvi sukobi obično su završavali mirovnim sporazumima. Struktura tih sporazuma slijedila je oblik koji seže unatrag do Mirovnih sporazuma iz 1648. godine (Münsterski i Osnabrücki sporazum). Stoga su mirovni sporazumi obuhvaćali uvodni dio (preambulu), odredbe koje su rješavale ključne probleme koji su doveli do sukoba, rješenja samog sukoba, odredbe o amnestiji, jamstva, ratifikaciji i nagodbama. Preliminarni mirovni sporazumi obično su

prethodili konačnim mirovnim sporazumima. Primjer takvog preliminarnog sporazuma je primirje između snaga Antante i njemačke vlade, potpisano 11. studenoga 1918. godine, između Maréchala Focha, zapovjednika savezničkih snaga i Matthiasa Erzbergera, njemačkog državnog tajnika bez portfelja. Mirovne sporazume dogovarali su ovlašteni predstavnici vođa država putem bilateralnih ili multilateralnih pregovora. Pregovarački proces prilikom sklapanja važnih mirovnih sporazuma, koji su utjecali na politički i nacionalni poredak cijele Europe, često se odvijao na velikim multilateralnim kongresima, kao što je bio Bečki kongres 1815. godine, na kojima su sudjelovale sve europske velike sile. Ipak, poznat je izuzetak, poput Versailleskog mirovnog sporazuma iz 1919./20. godine, gdje su saveznici sudjelovali u njegovoj izradi bez nazočnosti predstavnika poraženih srednjoeuropskih sila. Nakon što je tekst sporazuma bio izrađen, Nijemci su imali četrnaest dana za odgovor. Kada su saveznici dobili odgovor Nijemaca, svi njemački prijedlozi su odbijeni, te su Nijemci dobili rok od pet dana za potpisivanje sporazuma (Lesaffer, 2004: 70-77).

Tijekom 19. stoljeća, jačale su težnje za nacionalnim samoodređenjem, slobodom i uspostavom vlastite državnosti. U istom razdoblju, ove težnje su izazvale ratove za ujedinjenje Italije i Njemačke. Stoga su mirovni sporazumi morali uzeti u obzir aspiracije različitih naroda, što je značajno utjecalo na oblikovanje europskog pravnog poretka. Nakon 1919. godine, mirovni sporazumi su postali sveobuhvatniji, uključujući odredbe koje se odnose na administrativne i pravne poteškoće, pitanja javnog i privatnog vlasništva, te financijske i gospodarske aspekte.

Zaključno, od 1480. do 1970. godine, od ukupno 311 značajnih sukoba koji su se smatrali ratovima, samo njih 137 je završilo formalnim mirovnim sporazumom, a većina prije Prvog svjetskog rata. Tijekom 18 velikih ratova, sklopljeno je ukupno 96 mirovnih sporazuma, dok je 119 ratova završeno jednim mirovnim sporazumom. U posljednjih 490 godina, 215 sporazuma označilo je kraj ratova. Međutim, u istom razdoblju, 174 rata završila su se bez formalnog sporazuma, pri čemu je njih 34 bilo nakon Drugog svjetskog rata (Wright, 1970: 52). Ratovi su sve češće završavali mirovnim sporazumom do Prvog svjetskog rata. U 16. i 17. stoljeću, jedna trećina ratova završila je na taj način, dok je polovica završila u 18. stoljeću. U 19. stoljeću, dvije trećine ratova su okončane mirovnim sporazumom, dok je čak šest sedmina, odnosno većina međunarodnih ratova, bila okončana u 20. stoljeću prije 1920. godine (Wright, 1970: 53). U periodu od 1940. do 1990. godine, sporazumi postignuti u okviru pregovaračkih procesa riješili su manje građanskih ratova, nego međunarodnih ratova (Kane, 2019: 9). Barbara Walter u svom radu *The critical barrier to civil war settlement* iz 1997. godine ističe da neuspjeh pregovora o građanskim ratovima nije posljedica nedjeljivih interesa, nespojivih

razlika ili visokog toleriranja strana prema troškovima sukoba. Umjesto toga, ističe teškoće u uspostavljanju povjerenja između ratnih strana, osiguravanju buduće provedbe sporazuma te opasnosti od preživljavanja novih napada nakon razoružanja (Kane, 2019: 9).

Yawanarajah i Ouellet su uveli dominantnu definiciju mirovnih sporazuma prema kojoj su mirovni sporazumi ugovori koji se sklapaju s ciljem okončanja nasilnih sukoba ili značajne transformacije sukoba kako bi se omogućilo konstruktivnije rješenje (Nathan, 2020: 1558). S druge strane, Bell i Zulueta-Fülscher su formulirali detaljniju definiciju mirovnih sporazuma, opisujući ih kao službene dokumente koji su javno objavljeni nakon pregovora sa svim ili nekim od sudionika sukoba. Ti dokumenti odražavaju razinu suglasnosti među tim sudionicima, posebno u pogledu rješavanja i okončanja fizičkog nasilja (Nathan, 2020: 1558). Badran je svojevrsno proširio ovu definiciju, opisujući mirovni sporazum kao sporazumni ugovor između nekih ili svih sudionika sukoba koji ima za cilj rješavanje potpunog ili dijela nesuglasica i reguliranje budućih interakcija, s krajnjim ciljem okončanja oružanog sukoba (Nathan, 2020: 1558). Badran svoju definiciju temelji na radu Christine Bell i kriterijima iz *Uppsala Conflict Data Programme*, tvrdeći da je mirovni sporazum dogovor koji se postiže između nekih ili svih strana u sukobu s ciljem rješavanja svih ili dijela nesuglasica te usklađivanja budućih odnosa, s krajnjim ciljem okončanja oružanog sukoba te da oni istodobno postavljaju granice i pružaju zaštitu, a nijedna od tih funkcija ne umanjuje vrijednost druge (Badran, 2014: 194-195). Mir se ne postiže nasumično. Zaraćene strane odlučuju okončati sukob i položiti oružje te teže uspostavi mira pod određenim uvjetima. Unutardržavni mirovni sporazumi su postali učestaliji, posebice u razdoblju nakon Hladnog rata. Badran primjećuje da, iako je sve više mirovnih sporazuma, znanstveno razumijevanje o tome kako, kada i zašto oni donose pozitivne rezultate je ograničeno (Badran, 2014: 194). Mirovni sporazumi doprinose stvaranju i napretku učinkovitijih institucija. Prema Badranu, mirovni sporazum je lanac odredbi, a dovoljna je samo slabija karika u lancu da pokrene njegov neuspjeh. Drugim riječima, nedostatak suradnje u bilo kojem području može označiti neuspjeh mirovnog sporazuma.

Christine Bell ukazuje na nedostatke u istraživanju mirovnih sporazuma nakon Hladnog rata. Istraživači sukoba i znanstvenici društvenih znanosti često se fokusiraju na pitanja uspješnosti ili neuspješnosti sukoba, dok mirovni sporazum kao pravni dokument ostaje nedovoljno definiran i istražen. Pravni status mirovnih sporazuma postaje ključan, jer nedostatak obvezujućih elemenata može narušiti povjerenje stranaka u provedbu sporazuma. To je osobito izraženo u unutardržavnim sukobima, gdje je pravni status sporazuma važan, posebno ako je obvezujući samo prema domaćem zakonodavstvu. Pobunjeničke skupine mogu

osjećati bojazan da će Vlada zloupotrijebiti zakonodavne ovlasti i neće poštovati obveze, što smanjuje izglede za postizanje i održavanje mira. Bell ističe problem pravnog statusa pobunjeničkih skupina u sklapanju međunarodnih pravnih sporazuma, posebno s obzirom na definiciju međunarodnih ugovora prema Bečkoj konvenciji o pravu međunarodnih ugovora iz 1969. godine. Postavlja se pitanje jesu li sklopljeni sporazumi s nedržavnim strankama pravno obvezujući međunarodni sporazumi (Bell, 2006: 374-381).

Osim toga, mirovni sporazumi moraju izbjeći bilo kakvu dvosmislenost u vezi s obveznom primjenom. Nedostatak jasnoće u tom pogledu može dovesti do poništenja namjera stranaka da se pridržavaju sporazuma. Primjerice, Arusha Accords-Mirovni sporazum između Vlade Republike Ruande i Ruandske patriotske fronte iz 1993. godine smatra se odgovornim za omogućavanje genocida u travnju 1994. godine, jer nije uključivao odredbe za rješavanje pitanja obvezne primjene, što je rezultiralo promjenom političke i vojne ravnoteže u Ruandi. Uz rješavanje problema dvosmislenosti, mirovni sporazumi također moraju precizno definirati održavanje i provedbu vlasti te rješavati pitanja tranzicijskog pravnog režima koji će biti na snazi nakon potpisivanja sporazuma. Bell primjećuje da, iako je preciznost važna za postizanje kratkoročnih ciljeva mirovnih sporazuma, manje je učinkovita u promicanju dugoročnog cilja konstitucionalizma kao mehanizma kontinuirane transformacije sukoba (Bell, 2006: 397-398).

Bell (2006) opisuje „mirovni sporazum“ kao formalni dokument sklopljen između sukobljenih strana s ciljem rješavanja pitanja obustave borbenih djelovanja i uspostave novih pravnih i političkih struktura. Ona opisuje mirovne sporazume kao dokumente koji podsjećaju na internacionalizirane ugovore, budući da se oslanjaju na međunarodno pravo kao osnovu za stvaranje pravnog poretka koji ostaje „neutralan“ među sukobljenim stranama. Iste sporazume se najbolje može interpretirati kao prijelazne internacionalizirane ustave, obzirom da imaju određenu moć i pružaju okvir za postupanje (Bell, 2006: 374-407). Bell naglašava da istraživanja ukazuju na to da gotovo polovica mirovnih sporazuma bude raskinuta unutar pet godina, a još više unutar desetogodišnjeg razdoblja (Bell, 2006: 375). Bez obzira na konačan ishod, oni su nedvojbeno pravno obvezujući dokumenti (Bell, 2006: 375) i označavaju redovitu pravnu praksu – lex pacificatoria[36] (Bell, 2006: 375). Iz navedenog je vidljivo kako postoje izazovi i ograničenja s kojima se suočavaju mirovni sporazumi u održavanju dugoročnog mira, ali istovremeno se potvrđuje njihova pravna važnost i uloga u međunarodnom kontekstu.

Značaj mirovnih sporazuma posebno je naglašen u razdoblju nakon Hladnog rata. Gotovo polovica građanskih ratova koji su izbili nakon 1990-ih okončana su putem mirovnih

[36] „Zakon mirotvoraca“.

sporazuma. Prema Bell, četiri bitna obilježja povećanog broja mirovnih sporazuma nakon Hladnog rata uključuju sljedeće:

1. nakon Hladnog rata, primjetan je rast međunarodnih standarda, kao što su rezolucije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda i smjernice Glavnog tajnika Ujedinjenih naroda, koji su postali važni u kontekstu mirovnih sporazuma. Završetak Hladnog rata usmjerio je pažnju međunarodne zajednice prema unutarnjim ratovima.
2. rješavanje unutarnjih sukoba zahtijeva direktnu komunikaciju između vlasti jedne države i pobunjeničkih strana, uz jednak tretman obiju strana u pregovaračkom procesu.
3. vlast i pobunjenička strana zajednički pristupaju dizajniranju rješenja sukoba, uključujući prekid vatre i postizanje kompromisa o novim pravnim i političkim institucijama.
4. kompromis između obje strane formalizira se kroz pisane, potpisane i javno dostupne sporazume, s naglaskom na transparentnosti, postignute uz domaće i međunarodno posredovanje (Bell, 2006: 373-374).

U suštini, mirovni sporazumi predstavljaju ključni instrument u okončavanju unutarnjih sukoba, omogućujući pregovore, postizanje kompromisa i uspostavu novih institucija kako bi se osigurala stabilnost i spriječilo ponovno izbijanje nasilja.

Bell i O'Rourke opisuju mirovni sporazum kao dokument koji proizlazi iz pregovora s nekim ili svim sudionicima sukoba, obuhvaćajući strane u vojnom nasilnom sukobu s ciljem završetka istog. Prema njihovom mišljenju, suvremeni mirovni sporazum često služi kao "putokaz" umjesto potpuno obvezujućeg ugovora između sukobljenih strana, artikulirajući političke aspiracije i formalizirajući političke prioritete (Bell i O'Rourke, 2010: 946). Ova perspektiva naglašava da suvremeni mirovni sporazumi često služe kao smjernice za postizanje mira, fokusirajući se na političke ciljeve, umjesto da budu isključivo pravno obvezujući ugovori.

Bohloulzadeh definira mirovni sporazum kao ugovor koji obuhvaća pravna pitanja na nacionalnoj i međunarodnoj razini (Bohloulzadeh, 2017: 208). Ova definicija ističe da mirovni sporazumi imaju širi opseg, jer obuhvaćaju pravna pitanja na razini pojedine države (nacionalnoj razini) i međunarodne zajednice (međunarodnoj razini). Time se naglašava važnost ovih sporazuma u reguliranju i rješavanju pitanja koja se odnose na obje razine, što ih čini sveobuhvatnim instrumentom za postizanje mira i rješavanje sukoba.

Isto tako, prema Jasonu Quinnu i Josefini Echavarría Alvarez mirovni sporazum slobodno opisuje svaki pisani dokument koji se stvara kao dio procesa usmjerenog na okončanje ili sprječavanje oružanih sukoba između dvije ili više strana (Quinn i Echavarría Alvarez, 2020: 1). Ova definicija naglašava da mirovni sporazumi nisu ograničeni samo na formalne dokumente, već obuhvaćaju svaki tekstualni element koji proizlazi iz napora usmjerenih na

postizanje mira i sprječavanje oružanih sukoba. To ukazuje na različitost formi koje mirovni sporazumi mogu poprimiti, uključujući različite vrste sporazuma, izjava, deklaracija ili drugih pisanih elemenata koji doprinose procesu rješavanja sukoba.

Sean Molloy i Christine Bell (2019) u svom radu *How peace agreements provide for implementation* ističu da mirovni sporazumi ne samo da se bave završetkom sukoba, već i izgradnjom političkih procesa i institucija nužnih za održavanje mira. Ti dokumenti mogu uključivati odredbe o reformi policijskih i pravosudnih sustava, povratku izbjeglica i prognanika, oslobođenju zatvorenika i drugim širim pitanjima. Ova opsežnost ukazuje na to da mirovni sporazumi nisu samo usmjereni na trenutačno okončanje sukoba, već imaju dugoročni cilj stvaranja stabilnog okvira za izgradnju mirnog društva. Osim toga, pokazuje se da su mirovni sporazumi sredstvo koje nadilazi prekid vatre, baveći se i izazovima izgradnje trajnog mira i obnove društva nakon sukoba.

Robert Forster definira mirovni sporazum kao kodifikaciju uvjeta nagodbe između sukobljenih strana s ciljem okončanja sukoba. Međutim, Forster prepoznaje problem definiranja ovog pojma, ističući tri ključna aspekta identificirana od strane Christine Bell. Prvo, problem postoji kada sporazum, iako sadrži bitne karakteristike mirovnog sporazuma, biva diskvalificiran zbog nedostatnog broja žrtava u sukobu. Drugi aspekt upućuje na nedostatak jasnoće oko trenutka postizanja sporazuma, budući da se izjave o prekidu vatre ili drugim događajima neformalno daju prije formalnog potpisa suprotstavljenih strana. Treći aspekt dovodi u pitanje definiciju mirovnog sporazuma, posebno u slučajevima kad sporazum normalizira odnose između sukobljenih strana nakon dugotrajnog primirja. Ovo nam sugerira da definiranje i prepoznavanje mirovnih sporazuma može biti složeno zbog varijacija u uvjetima, postupcima i interpretacijama, što dodatno usložnjava razumijevanje ovog ključnog elementa u procesu okončanja sukoba (Forster, 2019: 2-3).

U radu Matsa Berdala, posebno se ističe izjava Johna Sandersona, koji kao zapovjednik snaga Ujedinjenih naroda u Kambodži naglašava da sporazumi uključuju mnoge ustupke (Berdal, 2021: 5). Sanderson dodatno naglašava da je sporazum osnova i početak, te da je neophodno neprestano pregovarati i doraditi pojedinosti kako bi se došlo do njegovog ostvarenja (Berdal, 2021: 5). Berdal nadalje tvrdi da mirovni sporazumi sami po sebi nisu dovoljni za postizanje pravednog i trajnog mira. Ako su loše dizajnirani i nedovoljno podržani, mogu produbiti predratne obrasce sukoba, pojačati unutarnju konkurenciju elite, naglasiti socioekonomske i političke nevolje te otvoriti nove podjele unutar društava pogođenih ratom. Berdal smatra da mirovni sporazum predstavlja fazu kompleksnog prijelaza iz rata u mir. Posebnu pažnju posvećuje mirovnim sporazumima nakon Hladnog rata, tvrdeći da su

sadržavali odredbe koje su imale za cilj pojačati autoritet, opseg i legitimitet države (Berdal, 2021: 12). Sve ove perspektive ukazuju na to da je mirovni sporazum složen instrument koji, premda važan, zahtijeva pažljivo planiranje, potporu i dugoročno praćenje kako bi postigao svoje ciljeve održavanja pravednog i stabilnog mira.

Quincy Wright definira mirovni sporazum kao formalni dokument koji služi kao izraz stvaranja dugotrajnog mira između strana (Wright, 1970: 56). Ova definicija ukazuje na to da je mirovni sporazum formalni instrument koji označava postojanje stabilnog mira između strana koje su sudjelovale u pregovorima.

Važno je napomenuti da se definicija mirovnog sporazuma ne pojavljuje u dokumentima i bazama podataka Ujedinjenih naroda.

Na stranici *The Irenees peace database* (2022), posvećenoj promicanju razmjene znanja u službi umjetnosti izgradnje mira, ističe se da mirovni sporazum označava službeni završetak sukoba. To je dokument koji se potpisuje kako bi utvrdio uvjete za obnovu države ili njenog dijela, s ciljem postizanja trajnog mira. Kako bi sporazum osigurao stabilnost, nužno je suočiti se s temeljnim uzrocima sukoba i potaknuti suštinske promjene. Bez toga, neće moći pružiti jamstvo dugotrajnog mira. Da bi ostvario te ciljeve, mirovni sporazum treba ispuniti sljedeće uvjete:

a) sprječavanje ponovnog oživljavanja sukoba: mirovni sporazum mora sadržavati mehanizme koji sprječavaju ponovno buđenje sukoba i osiguravaju trajnu stabilnost.

b) stvaranje uvjeta za stabilan mir: osim zaustavljanja trenutačnih sukoba, sporazum treba postaviti temelje za stabilan mir. To uključuje širok spektar mjera, poput političke zastupljenosti svih relevantnih skupina i reformi u sigurnosnom sektoru.

c) sanacija štete u različitim sferama: mirovni sporazum treba obrađivati štetu nastalu u političkom, gospodarskom, socijalnom i psihološkom kontekstu. Ove mjere obuhvaćaju osiguravanje političke participacije svih relevantnih skupina te reformu sigurnosnih struktura.

Kroz ove ključne elemente, mirovni sporazum postaje instrument koji ne samo da označava formalni kraj sukoba već pruža i održiv temelj za izgradnju mira i obnovu pogođenih područja.

Oblik mirovnog sporazuma ima ključnu ulogu u postizanju trajnog mira nakon sukoba. Različiti elementi ovog oblika igraju važnu ulogu u osiguranju uspješnosti i održivosti sporazuma. Tri bitna elementa koja se osobito ističu u ovom kontekstu su transparentnost, sposobnost povratka u vladu te financijska pitanja. Prvo, transparentnost je esencijalna za legitimnost mirovnog sporazuma. Ovo se ne odnosi samo na potporu samih potpisnika, već i na sudjelovanje lokalnog stanovništva koje je bilo uključeno u sukob. Ako sporazum ostane tajan i nedostupan široj javnosti, to može ozbiljno narušiti njegov legitimitet i stvoriti sumnje

u provedbu. Otvaranje procesa i informiranje javnosti ključno je za izgradnju povjerenja i podrške potrebne za uspjeh. Drugo, pitanje sposobnosti povratka vojnih lidera u vladu nakon sukoba ima dublje implikacije. Pretpostavlja se da će bivši vojnici postati političari, no njihova obrazovanost i predanost demokratskim principima ključni su čimbenici. Nedostatak iskustva u postizanju kompromisa i traženju prihvatljivih rješenja može predstavljati izazov, posebno ako su vojna pitanja bila temelj sukoba. Balansiranje vojnog iskustva s demokratskim načelima ključno je za uspostavu stabilne vlasti. Treće, financijska pitanja predstavljaju dva važna aspekta. Prvo, potrebna je vanjska financijska potpora kako bi se osigurala provedba ključnih elemenata sporazuma, poput demobilizacije, uspostave političkih institucija i provođenja slobodnih izbora. Drugo, stvaranje poticajnog poslovnog okruženja nužno je za dugoročnu održivost. To uključuje obnovu gospodarstva i uspostavu tržišne ekonomije kako bi se potaknuo rast i izgradila temeljna ekonomska stabilnost. U konačnici, ovo nam sve ukazuje na to da mirovni sporazum nije samo formalnost, već složen proces koji zahtijeva pažljivo vođenje transparentnosti, političkih promjena te financijske potpore kako bi se postigao trajni mir nakon sukoba.

Postizanje dugotrajnog i održivog mira putem mirovnog sporazuma zahtijeva temeljne odredbe koje duboko ulaze u bit sukoba i osiguravaju sveobuhvatnu stabilnost. Četiri važne komponente čine srž ovog procesa, nudeći smjernice za izgradnju trajnog mira. Prvo, odredbe koje se bave uzrocima sukoba predstavljaju osnovni temelj. Rješavanje političkih, gospodarskih, društvenih i kulturnih korijena sukoba ključno je za sprječavanje ponovnog izbijanja nasilja. Osim toga, važno je uključiti odredbe o nastavku pregovora kako bi se osiguralo kontinuirano razrješavanje potencijalnih izvora nesuglasica. Drugo, odredbe o sigurnosti nužne su za oblikovanje stabilnog okvira. Reforma vojnog, policijskog i sigurnosno-obavještajnog sektora ključna je za stvaranje pouzdane sigurnosne infrastrukture. Ovaj korak ne samo da sprječava ponovno oružano sukobljavanje već i gradi povjerenje unutar zajednice. Treće, provedba „tranzicijske pravde“ važna je za obnovu povjerenja i pravne sigurnosti. Sustavno suočavanje s zločinima i nepravdom tijekom sukoba stvara osnovu za obnovu vladavine prava. Utvrđivanje odgovornosti počinitelja ratnih zločina i kriminala ključno je za stvaranje ozračja sigurnosti i povratka povjerenja u pravosudni sustav. Četvrto, potpora treće strane, po mogućnosti važnog međunarodnog ili regionalnog aktera, dodatno jača izglede za uspjeh. Aktivna uloga treće strane u održavanju mira, provedbi izbora, obuci vojnih i policijskih snaga te potpori gospodarskom jačanju pridonosi sveobuhvatnom procesu obnove (The Irenees peace database, 2022).

Williams, Gustafson, Gent i Crescenzi naglašavaju da mirovni sporazumi sadrže brojne ključne odredbe, uključujući dogovore o raspodjeli vlasti, integraciji bivših boraca u oružane snage te prepoznavanju jezika koji se može smatrati jasnim pokazateljem snage osnovnog sporazuma (Williams i dr, 2019: 4). Prema njihovoj definiciji, snaga mirovnog sporazuma određuje se stupnjem kojim dogovoreno rješenje adresira potencijalne pritužbe putem kodiranja specifičnih odredbi. Ova analiza ukazuje na važnost konkretizacije ključnih pitanja unutar mirovnog sporazuma, uključujući raspodjelu političke moći, sudjelovanje bivših boraca u društvu te jezik sporazuma koji jasno odražava snagu i opseg postignutog dogovora. Snaga sporazuma, prema ovim autorima, proizlazi iz njegove sposobnosti adekvatnog adresiranja potencijalnih izazova i pritužbi, što ukazuje na dubinu i djelotvornost postignutog rješenja.

U procesu mirovnog pregovaranja i zaključivanja mirovnog sporazuma, ključno je osigurati ravnotežu između unutarnjih i vanjskih aktera (The Irenees peace database, 2022). Unutarnji akteri, prije svega sukobljene strane i lokalno stanovništvo obuhvaćeno sporazumom, igraju ključnu ulogu. Nedostatak potpore stanovništva dovodi u pitanje legitimnost mirovnog sporazuma, stoga je od suštinske važnosti da interesi građana budu odraženi u samom sporazumu kako bi se osigurala njegova primjena i dugoročna održivost. Inicijalni pregovori možda će uključivati odvojene razgovore s liderima sukobljenih strana kako bi se osigurala reprezentativnost i legitimitet, što je ključno za uspješan tijek cijelog procesa i postizanje kvalitetnog sporazuma.

Posredovanje ili medijacija prema Rohneru označava proces upravljanja sukobom gdje sudionici traže ili prihvaćaju pomoć od pojedinca, grupe, države ili organizacije kako bi riješili svoje razlike. Cilj mirovnog procesa je rješavanje sukoba bez primjene fizičke sile ili pozivanja na autoritet zakona (Rohner, 2018: 19-20). Vanjski akteri, poput posrednika i pregovarača, pojavljuju se u stvaranju mirovnog sporazuma. Njihova uloga ključna je u prenošenju stajališta sukobljenih strana, tražeći kompromisna rješenja koja bi zadovoljila sve strane u sukobu. Međutim, njihovo uključivanje u mirovni proces trebalo bi biti uvjetovano spremnošću sukobljenih strana za sudjelovanje. Posredovanje se često smatra konstruktivnim i miroljubivim instrumentom povezanim s prestankom unutardržavnih sukoba. Ipak, primjer poput angolskog građanskog rata (1975.-2002.) pokazuje da postignuti mirovni sporazum posredovanjem ne jamči održavanje trajnog mira. U Angoli, posredovanjem SAD-a, Portugala, Rusije i UN-a postignut je mirovni sporazum (Bicesse Accords) 31. svibnja 1991. godine. Iako su 1992. održani izbori na kojima je pobijedio Narodni pokret za oslobođenje Angole (*Movimento Popular de Libertação de Angola*, MPLA), povratak vođe Nacionalne unije za potpunu neovisnost Angole (*União Nacional para a Independência Total de Angola*, UNITA)

Jonasa Savimbija ratu pokazuje da postignuti sporazum nije stvorio uvjete za dugotrajni mir. Razdoblje od 1992. do 1994. obilježeno je krvavim sukobom u kojem je poginulo više od 300.000 ljudi (Bercovitch i Simpson: 2010: 68-69). Ovaj slučaj Angole upozorava nas da postizanje mirovnog sporazuma putem posredovanja i pregovora ne garantira automatski postizanje trajnog mira. Stoga se uspjeh posredovanja mjeri dugoročnom održivošću postignutog sporazuma, a ne samo kratkoročnim prestankom sukoba. Smatra se uspješnim samo ako protekne razdoblje od tri ili više godina tijekom kojeg se broj smrtnih slučajeva održava ispod određenog praga.

Prema Stephenu Johnu Stedmanu, definicija uspjeha posredovanja koja ne uključuje vremenski okvir smatra se korisnijom. Bercovitch i Simpson ističu da uspješno posredovanje ne samo da uključuje pomoć u oblikovanju osjetljivog mirovnog sporazuma, već predstavlja konkretan i dugoročan angažman prema svim bitnim elementima stabilnog mira (Bercovitch i Simpson, 2010: 73). Williams, Gustafson, Gent i Crescenzi primjećuju da posredovanje postiže najbolje rezultate u postizanju održivih sporazuma kada posrednici i sukobljene strane djeluju u suradničkom okruženju, izgrađenom na povjerenju i s jakim poticajima za doprinos mirnom procesu, kao što su regionalne organizacije koje djeluju kao posredničke strane (Williams, Gustafson, Gent i Crescenzi, 2019: 7). Kada razmatramo postignute mirovne sporazume posredstvom posrednika, postavlja se nekoliko ključnih pitanja: Jesu li ovi sporazumi trajni? Jesu li stabilni? I konačno, donose li mir u regiju? (Bercovitch i Simpson, 2010: 69). Ukoliko tako potpisani mirovni sporazum poluči neuspjeh, postavlja se pitanje koliko je za to „kriva“ posrednička strana. Dakako, neuspjeh takvog sporazuma ovisi i o predanosti sukobljenih strana potpisanom sporazumu, odnosno koliko iste strane žele obnoviti ratne akcije i „stara“ neprijateljstva. Također, neuspjeh takvog sporazuma može se pripisati i okruženju u kojem se potpisuje sporazum, koje obiluje poteškoćama da i najbolje uređen sporazum ne može polučiti uspjeh, već doživljava propast. Stoga, Bercovitch i Simpson naglašavaju da bi se mir trebao promatrati kao dinamičan i složen proces, u kojem je posredovanje tijekom potpisivanja mirovnog sporazuma samo jedan dio cijelog procesa (Bercovitch i Simpson, 2010: 69-70). Ovo sugerira da mir treba sagledati kao dinamičan proces s različitim dimenzijama, pri čemu je samo potpisivanje mirovnog sporazuma jedan segment šireg mirovnog procesa. Drugim riječima, posredovanje koje kulminira potpisivanjem sporazuma samo je jedna faza u složenom procesu postizanja i održavanja mira. Pored toga, ukazuje se na važnost razumijevanja da mirovni sporazum nije krajnji cilj, već samo sredstvo za postizanje stabilnosti. Posredovanje donosi privremeni prestanak sukoba, ali stvarni uspjeh leži u dugoročnoj predanosti rješavanju dubinskih uzroka sukoba i izgradnji trajnih temelja mira. Često je pretjerano jednostavno svesti

neuspjeh mirovnih sporazuma na samo jedan faktor u okruženju sukoba. Također, ne možemo ocjenjivati uspjeh napora posredovanja samo na temelju toga jesu li ili nisu potpisani mirovni sporazumi, bez uzimanja u obzir trajnosti i stabilnosti sporazuma. Potrebno je shvatiti mir kao dinamičan proces u kojem je posredovani sporazum samo jedan dio. Cilj je razlikovati neuspjeh posredovanja od neuspjeha samih sukobljenih strana te neuspjeha uzrokovanog poteškoćama u okruženju sukoba. Postoji nekoliko čimbenika koji mogu poboljšati trajnost ispregovaranih rješenja, uključujući međunarodne sigurnosne garancije, odredbe o dijeljenju vojne i političke moći te razinu specifičnosti u sastavu sporazuma. Pored toga, okruženje u kojem se odvija sukob i sporazum također će utjecati na trajnost rješenja. Razmatranjem tih čimbenika zajedno s procesom posredovanja moguće je bolje procijeniti opći uspjeh napora posredovanja (Bercovitch i Simpson, 2010: 70).

Da bi se osiguralo da mirovni sporazum ostvari dugoročne rezultate, važno da isti sadrži odredbe o demobilizaciji vojnika i demilitarizaciji politike, odnosno da budu prioritetne u procesu provedbe mirovnog sporazuma. Navedeno bi omogućilo stranama da ne traže političke promjene nasilno, već kroz legitimne političke procese. Nakon toga, stranke bi trebale biti educirane o sudjelovanju u zakonitom stranačkom političkom djelovanju. Na kraju, vanjski napori trebali bi biti usmjereni na promicanje demokracije i ljudskih prava kako bi se osiguralo da svi osjećaju svoj doprinos održivosti sporazuma (Bercovitch i Simpson, 2010: 75). John Stephen Stedman ističe da je „demobilizacija“ ključan podcilj u nizu postupaka provedbe koji su usmjereni na pretvaranje vojnih snaga u političke stranke (Joshi i dr., 2017: 7). Osigurati osjećaj sigurnosti ratnicima, tako da uredno ispune svoje obveze prema mirovnim sporazumima, moguće je jedino putem sigurnosnih jamstava treće, posredničke strane. Što je više međunarodna zajednica uključena, to su veće šanse za postizanje uspješnog dogovora. S obzirom na suprotstavljene strane, dijeljenje moći provodi se u četiri ključna područja: vojnom, teritorijalnom, političkom i gospodarskom. Poželjno je da mirovni sporazum bude što precizniji u svojim karakteristikama kako bi se smanjila mogućnost različitog tumačenja, što bi moglo dovesti do nesporazuma oko ispunjavanja obveza od strane sukobljenih strana. U kontekstu posredovanja, koje oblikuje okruženje, uspjeh ovisi o nekoliko elemenata, uključujući prirodu i obilježja spora, temeljna obilježja sukobljenih strana, specifičnosti sporazuma, strategije koje provodi posrednička strana te procese koje usmjerava. Međunarodno i/ili regionalno okruženje, kao i jamstva trećih strana, također igraju ključnu ulogu (Bercovitch i Simpson, 2010: 72-76). Treća strana može imati spremnost da nasilno nametne mir ako raspolaže obučenim mirovnim snagama, što povećava izglede za potpisivanje sporazuma i osigurava stabilnost ponuđenog rješenja. Posrednička strana također posjeduje

alate za prisiljavanje strana na predanost mirovnim procesima, uključujući gospodarske sankcije i prijetnje opozivom inozemne pomoći. Gospodarski pritisak posebno potiče vladu države, jednu od sukobljenih strana, na potpisivanje sporazuma. Opoziv inozemne pomoći može ograničiti financijski sustav vlade. Važno je napomenuti da intervencija vanjskih aktera u sukob koji je već u tijeku može produljiti trajanje sukoba.

Mirovni sporazumi sadrže neizvjesnosti, posebno u vezi s postupcima sukobljenih strana nakon njihova potpisivanja, a te radnje nisu unaprijed predvidljive čak ni za posredničku stranu. Bekoe zaključuje da kada se radi o mirovnim sporazumima i njihovom suočavanju s različitim frakcijama, postoji slična struktura. Iako sve frakcije pristaju na isti sporazum, svaka od njih će izvući različite prednosti iz njega prema svojim ciljevima, očekivanjima i postignućima (Bekoe, 2003: 260).

Uz unutarnje i vanjske aktere, treći ključni faktor u procesu mirovnog pregovaranja su tzv. „spoilers“ ili saboteri. Ova skupina odnosi se na ljude ili grupe koje se protive mirovnim sporazumima i spremne su koristiti nasilje kako bi ih osporile (Bercovitch i Simpson, 2010: 74). Sabotiranje mirovnog procesa ili mirovnog sporazuma može uključivati nasilne akcije, pokušaje diskreditiranja pregovora ili postavljanje prepreka za njihovu provedbu. Na primjer, Primjer jednog „spoilersa“ može se vidjeti u „Pravoj IRA-i“, frakciji koja se odvojila od Irske republikanske armije (IRA) nakon što je IRA pristala na primirje i prekid vatre kako bi sudjelovala u pregovorima o rješavanju sukoba u Sjevernoj Irskoj. Važno je napomenuti da stranke mogu djelovati kao „spoilersi“ i bez potpisivanja mirovnih sporazuma, koristeći se destabilizacijom procesa u svoju korist. „Totalni spoilersi“ su entiteti za koje se smatra da nemaju rješenja i čije moći nije moguće dijeliti, što može zahtijevati prisilne mjere kako bi ih se uključilo u proces ili spriječilo njihovo sabotiranje. Bitno je istaknuti da ako netko djeluje kao „spoilers“ u određenoj situaciji, to ne znači automatski da će ta osoba ili grupa biti „spoilersi“ u svakoj situaciji. Postoji mogućnost da ih se uključi u pregovore u drugačijem kontekstu ili kasnije (The Irenees peace database, 2022).

U ovom radu nije cilj istraživati i analizirati uzroke uspješnosti ili neuspješnosti mirovnih sporazuma. Međutim, ključno je naglasiti čimbenike, posebno ulogu vanjskih aktera poput međunarodnih organizacija, država i pojedinaca, čiji angažman tijekom potpisivanja sporazuma doprinosi pravnoj dimenziji. Ovaj doprinos ima neposredan utjecaj na pitanje uspjeha daljnje provedbe sporazuma. U istraživačko-analitičkom radu Ministarstva vanjskih

poslova Velike Britanije *Legal dimensions of peace agreements in internal conflicts*[37] (UK Government, 2022) istaknuti su u tom kontekstu neki od relevantnih čimbenika. Potvrda sporazuma putem potpisa od strane različitih entiteta je ključan korak u procesu uspostavljanja mira. Ovi entiteti mogu obuhvatiti vanjske države, međunarodne organizacije, posrednike i poznate međunarodne pojedince, što dodaje važnost i legitimitet postignutom dogovoru. Na primjer, potpisivanje mirovnog sporazuma poput Daytonskog mirovnog sporazuma (Bosna i Hercegovina), Općeg mirovnog sporazuma iz 1992. godine (Mozambik) ili pak Arusha Accords (Aruški sporazum) iz 2000. godine (Burundi) jasno pokazuje potporu različitih aktera u postizanju stabilnosti i pomirenja. Nominiranje vanjskih subjekata kao „jamaca" mirovnog sporazuma putem samostalnog protokola ili aneksa koji detaljno opisuje specifičnosti međunarodnih jamstava sporazuma (npr. Tadžikistanski mirovni sporazum iz 1997. godine), ili kroz uključivanje članka koji prepoznaje određene vanjske entitete kao „moralne jamce" sporazuma (npr. Mirovni sporazum iz Lomea, 1999. godine koji se odnosi na Sijera Leone), ili jednostavno putem označavanja jednog ili više vanjskih potpisnika sporazuma kao „jamca", ukazuje na različite načine na koje vanjski subjekti mogu biti imenovani ili prepoznati kao „jamci" mirovnog sporazuma (UK Government, 2022).

Nadalje, davanje određenog međunarodnog statusa sporazumu može se postići na nekoliko načina. To uključuje transformaciju sporazuma u formalni ugovor među državama, s uključivanjem obveza koje su preuzele i nedržavne skupine, te predstavljanje tog ugovora UN-u kako bi služili kao službeni depozitar ugovora (npr. Kambodža, *Pariški mirovni sporazum* iz 1991. godine te Bosna i Hercegovina, *Daytonski mirovni sporazum* iz 1995. godine). Dodatno, upotreba jezika koji podsjeća na ugovorni jezik, poput izraza „treba", „obveze", „pristajem" itd., unutar samog teksta sporazuma može dodatno naglasiti njegov formalni karakter. Također, traženje stvarne potvrde sporazuma od strane Vijeća sigurnosti UN-a, kao što je bio slučaj s *Bonskim sporazumom* iz 2001. godine (Afganistan), putem Rezolucije Vijeća sigurnosti 1383, ili uključivanje teksta sporazuma u rezoluciju Vijeća sigurnosti kojom se „pozdravlja" potpisivanje sporazuma, predstavljaju dodatne korake u njegovom priznavanju na međunarodnoj razini (UK Government, 2022).

Distribucija sporazuma kao službenog dokumenta Vijeća sigurnosti UN-a, kao što su *Protokol iz Lusake* (Angola, 1994. godine) i *Sporazum o osnovama pravne integracije URNG-a* (Gvatemala 1996. godine), dodatno naglašava njegovu važnost i službeni status unutar

[37] Rad je dostupan na poveznici: https://www.gov.uk/government/publications/legal-dimensions-of-peace-agreements-in-internal-conflicts.

međunarodne zajednice. Zahtjev za međunarodnim sudjelovanjem u provedbi sporazuma može se ostvariti kroz nekoliko načina. To uključuje vanjsku pomoć, poput podrške UN-a za provjeru usklađenosti s dogovorenim sporazumom ili njegovim dijelovima, kao što je vidljivo u primjerima poput *Sporazuma iz Chapultepeca* (El Salvador, 1992. godine) ili *Sporazuma o provedbi, usklađenosti i rasporedu verifikacije za mirovne sporazume* (Gvatemala, 1996. godine). Također, međunarodna pomoć u provedbi sporazuma, što može uključivati pružanje "dobre usluge", posredovanje ili slične oblike potpore, vidljiva je u primjerima poput *Pariškog mirovnog sporazuma* (Kambodža, 1991. godine) ili *Bougainvilleskog mirovnog sporazuma* (Papua Nova Gvineja, 2001. godine). Pored toga, međunarodna uloga u arbitraži koja se odnosi na provedbu sporazuma, kao što je vidljivo u sporazumima poput *Sporazuma o pomirenju na Komorima* (Komori, 2001. godine) ili *Alžirskog sporazuma* (Etiopija-Eritreja, 2000. godine), također je važan element za postizanje održivosti sporazuma. Konačno, međunarodna vojna prisutnost radi osiguravanja poštovanja sporazuma, uključujući i upotrebu sile ako je potrebno, kao što je bilo u Bosni i Hercegovini (*Daytonski mirovni sporazum*), također je jedan od aspekata koji može biti zatražen za uspješnu provedbu sporazuma (UK Government, 2022).

Na temelju navedenog, možemo reći da je uloga vanjskih aktera u mirovnim sporazumima od suštinske važnosti za postizanje i održavanje stabilnosti te stvaranje temelja dugotrajnog mira. Njihova nazočnost, potpora i angažman igraju važnu ulogu u legitimiziranju sporazuma, pružajući mu težinu i širu međunarodnu potporu. Nominiranje vanjskih subjekata kao „jamaca“ sporazuma dodaje vjerodostojnost i označava zajedničku potporu ključnim dogovorima. Međunarodne organizacije, države i poznati pojedinci koje potpisuju sporazume pružaju legitimnost postignutim dogovorima, čime jačaju njihovu važnost i utjecaj. Mirovni sporazumi nisu samo formalnost potpisa, oni su samo jedan dio složenog procesa. Dugoročni mir zahtijeva više od potpisanog dokumenta – uključuje provedbu, pomirenje, gospodarski i društveni oporavak te dubinsko rješavanje uzroka sukoba. Razumijevanje složenosti mirovnih procesa, u kojem vanjski akteri igraju temeljnu ulogu, važno je za postizanje održivog mira. Ova dinamika zahtijeva kontinuiranu predanost, usmjerenost na suradnju i potporu kako bi se osiguralo da mirovni sporazumi ne budu samo kratkotrajni prekid sukoba, već osnova za održivi mir. Stoga, jačanje uloge vanjskih aktera, njihova aktivna potpora i kontinuirani angažman važni su za postizanje i očuvanje stabilnosti te osiguranje trajnog mira u državama koje su suočene s unutarnjim sukobima.

5.2. Definiranje i kategoriziranje mira

Kada se razmatra pojam mira kao antipoda rata, nemoguće je zanemariti utjecaj Mohandasa Karamchanda Gandhija (Mahātma Gandhija), indijskog odvjetnika, političkog etičara i antikolonijalnog nacionalista. Gandhijev nenasilni otpor simbolizirao je put prema indijskoj neovisnosti od Velike Britanije. Svojom poznatom izjavom, „Ne postoji put ka miru. Mir je put!“ (Radojković i Kraljik, 2014: 83), istaknuo je suštinu mira kao kontinuiranog procesa. Prema Centru za mirovne studije mir se postiže kroz duboke promjene u vrijednostima, organizaciji društva i međunarodnim odnosima (Centar za mirovne studije, 2022). Važno je napomenuti da, za razliku od mira, rat je temeljno istraživan i nadmašuje mir u broju rasprava i radova koji su mu posvećeni.

Prema Quincy Wrightu, mir se opisuje kao situacija u kojoj postoji harmonija i poštivanje zakonitosti kako unutar zajednice, među njenim članovima, tako i u njenim odnosima s drugim zajednicama izvan nje (Popović, 1982: 80). Ova definicija naglašava važnost unutarnjeg sklada i pravednih vanjskih odnosa za održavanje mira. Ističe da mir nije samo odsutnost sukoba već zahtijeva ravnotežu, pravičnost i stabilnost kako unutar jednog društva, tako i u međunarodnoj zajednici.

Prema istraživačima mira, Hanni i Alanu Newcombeu mir se opisuje kao situacija u kojoj se rat ne pojavljuje niti može nastati jer se sukobi i nesuglasice rješavaju putem određenih međunarodnih mehanizama (Popović, 1982: 80). Njihova definicija ukazuje na važnost sprječavanja sukoba kroz institucionalizirane međunarodne mehanizme kako bi se očuvala stabilnost i spriječilo izbijanje sukoba. Iz navedenog proizlazi da su diplomacija, pregovori i međunarodna suradnja bitni čimbenici u očuvanju mira i sprječavanju sukoba.

Kada razmatramo koncept mira, neizbježno je spomenuti Johana Galtunga, norveškog sociologa i matematičara, čiji rad ima ključno mjesto u istraživanju mira i utemeljenju skandinavske škole studija mira (*peace studies*). Inspiriran Gandhijevim načelima nenasilja, Radojković i Kraljik navode kako se Galtung prvenstveno fokusirao na temeljne pretpostavke koje bi trebale biti prisutne za postizanje mira, te je istraživao različite mirne metode kojima se taj cilj može ostvariti (Radojković i Kraljik, 2014: 82).

U svom radu, Galtung definira i dijeli pojam mira na negativan i pozitivan mir. Negativan mir označava odsutnost različitih oblika nasilja - bilo ono izravno, strukturno ili kulturno (Ćuprić, 2018: 10). To znači „izostanak nasilja svih vrsta“ (Galtung, 1996: 31), stvaranje okoline u kojoj nema mjesta za nasilje ili sukobe. S druge strane, pozitivan mir, kako ga definira Galtung, podrazumijeva jedinstvo izravnog, strukturnog i kulturnog pozitivnog mira (Galtung, 1996: 32). Galtungova definicija negativnog mira naglašava odsustvo rata i sukoba, dok pozitivan mir sugerira jedinstvo navedenih elemenata pozitivnog mira. To znači da mir nije samo odsustvo sukoba i nasilja, već i aktivna izgradnja suradnje, pravde i harmonije na svim razinama društva i međuljudskih odnosa.

Galtung razrađuje koncept pozitivnog mira kroz četiri elementa: prvo, prirodni mir predstavlja usmjerenost na suradnju među vrstama, suprotstavljajući se konceptu borbe kao primarne dinamike. Ovdje se naglašava važnost međusobne suradnje kako bi se održala ravnoteža u prirodi. Drugo, izravni pozitivni mir obuhvaća aspekte ljubaznosti, slobode i identiteta. Temelj ovog mira leži u ljubavi kao skladu tijela, uma i duha. Fizička i verbalna ljubaznost ključne su komponente koje potiču opstanak i blagostanje. Treće, strukturni pozitivni mir usmjeren je na stvaranje zamjene između jednakosti i izbjegavanja izrabljivanja, te slobode i sprečavanja represije. On promiče dijalog, integraciju, solidarnost i participaciju kako bi stvorio okruženje koje potiče jednakost i slobodu. Četvrto, kulturni pozitivni mir se fokusira na razvoj pozitivne kulture mira. On se očituje kroz umjetnost, znanost, jezik, obrazovne institucije, medije, vjeru, ideologiju i pravo. Ovaj oblik mira oslanja se na ljudske sposobnosti i sklonosti te promiče otvorenost prema različitostima (Galtung, 1996: 32).
Galtungova podjela pozitivnog mira naglašava raznolike elemente potrebne za postizanje sveobuhvatnog i održivog mira. Kroz spomenute elemente, potiče nas na razmatranje mira ne samo kao odsutnosti sukoba, već kao aktivnog procesa razvijanja suradnje, jednakosti, ljubaznosti i kulture mira unutar društva. Ova široka definicija mira ukazuje na važnost integriranja različitih elemenata u ostvarivanju trajnog mira.

Prema Drabiku, koncept mira može se razmatrati kroz dva glavna aspekta: osobni (individualni) mir i strukturni (međunarodni, društveni i kolektivni) mir. Osobni mir proizlazi iz unutarnjeg rješavanja sukoba ili borbi unutar pojedinca (Drabik, 2011: 3). S druge strane, strukturni mir se odnosi na mir na širim razinama, posebice na međunarodnoj razini. Janusz Świniarski je u svom istraživanju o pitanju sigurnosti „istaknuo tri vrste mira: savršeni, pravi i stvarni“[38]. Osnovni kriteriji za ovu podjelu temelje se na načinu nastanka mira i njegovoj

[38] Detaljnije vidi u Drabik, 2011: 3-11.

izvedbi u svijetu (Drabik, 2011: 3-4). Pojam „savršenog mira“ prelazi granice stvarnosti svijeta i uključuje duhovne aspekte mira. Samo nadnaravno biće ima moć ostvariti takav mir. Takav mir je bio predviđen u Starom zavjetu od strane Miheja, gdje je navedeno da će savršeni (vječni) mir doći s dolaskom Božjeg kraljevstva na Zemlju (Drabik, 2011: 3-4). To znači da se potpuni mir, koji nadilazi sve tjelesne i zemaljske aspekte, može postići samo putem nadnaravnih sila.

U istraživanju Patrika Johanssona i Abraka Saatija (2020), različite vrste mira su opisane s različitim pridjevima kako bi se istaknula njihova specifična obilježja. Navode se tipovi poput „naoružanog mira“ (prema Boothu, 1975), „negativnog mira“ (po Galtungu, 1969), „izmaknutog mira“ (svi prema Zartmanu, 1995), „uvjetnog mira“ i „nesigurnog mira“ (prema Georgeu, 2000), „hladnog mira“ (Miller, 2001), te „teritorijalnog mira“ (Gibler, 2012) (Johansson i Saati, 2020: 2-3). Osim toga, istraživanje obuhvaća koncept Dženana Šahovića koji identificira četiri različite vrste mira, a koji se temelji na idejama o vlasništvu i suradnji unutar različitih grupa. Šahović identificira: „prisilni mir“ (gdje se mir gradi kroz autoritarnu vladavinu ili okupaciju), „kontrolirani mir“ (koji se gradi kroz stabilnost i sigurnost), „pregovarački mir“ (gdje se mir gradi kroz demokraciju i razvoj), te „stvarni mir“ (gdje se mir gradi kroz pomirenje) (Johansson i Saati, 2020: 12).

Leventoğlu i Slantchev daju novi informacijski model rata („naoružani mir“). Navode kako prema glavnom racionalističkom objašnjenju, rat može izbijati kada se dogodi nagla i značajna promjena u moći, što stvara problem vjerodostojnosti obveza. Međutim, ovo objašnjenje ne opisuje kako neefikasna borba može riješiti taj problem, pa je stoga nepotpuno. U novom informacijskom modelu rata, oni prikazuju rat kao niz bitaka te pokazujemo da, iako se prilike za pregovore o miru pojavljuju, želja za mirom stvara novi problem vjerodostojnosti koji smanjuje izglede za mir. Kako igrači imaju poticaje za brzi dogovor, ne mogu uvjerljivo prijetiti dugotrajnom borbom ako protivnik iznenadi. To skraćuje očekivano trajanje i troškove rata, što uzrokuje neuspjeh međusobnog odvraćanja. Razorna priroda borbe povećava vjerodostojnost tih prijetnji smanjujući koristi od nastavka rata i na kraju može dovesti do mira. U ravnoteži, igrači mogu završiti rat samo u određenim trenucima, a borba donosi eskalirajuće troškove koji mogu ostaviti oba igrača lošijima pri pregovorima o miru nego što bi bilo da su se potpuno prepustili prije početka rata (Leventoğlu i Slantchev, 2007: 755). Ovo ukazuje da čak i kada se rat formalno ne vodi, prisutni su elementi vojne pripravnosti i prikupljanje resursa za potencijalni sukob. Također, primjetno je da razorna priroda borbe može poboljšati vjerodostojnost prijetnji, ali istodobno povećava troškove rata. Pored toga, model nas potiče na

razmatranje složenosti i dinamičnosti međunarodnih odnosa te na važnost pravilnog upravljanja i rješavanja sukoba u cilju očuvanja mira i stabilnosti.

U svojoj knjizi *Endgame for ETA: elusive peace in the Basque country*, Teresa Whitfield zaključuje da umjesto da se oslanja na nasilje, povratak demokratskim principima od strane političkih pristaša ETA-e nagovještava da je „izmaknuti mir“ nakon unutarnjeg sukoba postignut mijenjanjem strategije kojom radikalni nacionalisti ostvaruju svoje političke ciljeve (Whitfield, 2014: 299). To upućuje na to da se sukob transformirao izvan nasilnih metoda i ponovno usmjerio prema uobičajenim političkim aktivnostima. Ova promjena ukazuje na evoluciju političkog procesa i sposobnost društva da se nosi s unutarnjim sukobima putem demokratskih mehanizama.

„Uvjetni mir“ je situacija u kojoj opća sposobnost odvraćanja ima ključnu ulogu, iako se mogućnost jačih prijetnji ili čak stvarnog nasilja zadržava za krizne situacije. „Nesiguran mir“ označava situaciju intenzivnog sukoba u kojoj je prisutan tek privremeni prekid oružanog sukoba. Sukob na Bliskom istoku često se kreće između nesigurnog i uvjetnog mira, ponekad čak eskalirajući u rat. Primjer „uvjetnog mira“ je Hladni rat (Dugan, 2003).

Izraz „hladni mir" korišten je tijekom vremena Hladnog rata kako bi sažeo napetosti koje su definirale geopolitičku podjelu i nastojanja da se izbjegne izravni vojni sukob. Časopis *Time magazine* je 1952. godine opisao „hladni mir“ kao „stalni prekid vatre bez postignutog dogovora“, što je postalo važna tema političkih razgovora diljem Europe i odražavalo je želju Europe za popuštanjem napetosti. Dok je Hladni rat donio razdoblje sumnje i napetosti, „hladni mir“ je podsjetio na temeljne uzroke sukoba između SAD-a i Sovjetskog Saveza, te na napore da se stabiliziraju i ublaže ideološke razlike i spriječe vojni sukobi. Peters i Thayer (2012: 11).

„Teritorijalni mir“ postiže se kroz nekoliko mehanizama koji uključuju upravljanje zemljištem, što je bitno za stvaranje temelja za održiv mir za sve uključene u sukob. U tom kontekstu, mirovni sporazumi postavljaju temelje za transformacijske politike koje se temelje na zemlji, omogućavajući dodatni korak prema promjeni uvjeta koji su vladali prije sukoba (Vanelli i Peralta, 2022: 373).

Prema Jarstadu i njegovim kolegama, ključne dimenzije za razumijevanje mira kao situacije su sigurnost i politički poredak. Ove dimenzije mogu poslužiti kao osnova za različite vrste mira, ili pojedinačno ili kombinirano. Kada se radi o aspektu sigurnosti, mir se razvrstava u kategorije nesigurnog mira (gdje su prisutni nasilni zločini nakon završetka rata), militariziranog mira (koji se održava kroz prisutnost vojnih snaga) te građanskog mira (koji se obilježava poštovanjem ljudskih prava i vladavine zakona). S obzirom na politički poredak, mir se može klasificirati kao autoritarni mir (gdje je značajna autoritativna vlast), sektorski mir

(kada se radi o ustavnoj podjeli vlasti) te demokratski mir (koji karakterizira demokratski oblik vladavine) (Johansson i Saati, 2020: 13-14). Navedeno nam pokazuje kako različiti aspekti sigurnosti i političkog uređenja definiraju i određuju različite vrste mira.

Mir predstavlja ideal kojem čovječanstvo teži, predstavljajući najvišu općeljudsku vrijednost (Ćuprić, 2018: 10). Time se ističe važnost mira kao cilja prema kojem čovječanstvo teži, ističući ga kao najvišu etičku vrijednost koja povezuje ljude širom svijeta. Mir nije samo odsutnost sukoba već predstavlja temelj za stabilnost, suradnju i harmoniju među ljudima, potičući ideju da je očuvanje mira ključno za napredak društava i svjetske zajednice.

Definiciju mira možemo posredno vidjeti i u Povelji Ujedinjenih naroda u kojoj stoji: „Mi, narodi Ujedinjenih naroda, odlučni da spasimo buduće naraštaje od užasa rata…“[39], iz čega proizlazi definicija mira kao nepostojanja rata. Iz te definicije mira moguće je uočiti predanost međunarodne zajednice u stvaranju okruženja gdje će prevladavati mir te nam ukazuje na važnost izbjegavanja ratnih situacija kako bi se omogućio napredak i sigurnost budućih generacija.

Vojin Dimitrijević opisuje mir kao stanje u međunarodnim odnosima, posebno među državama, gdje se odustaje od korištenja nasilja te se umjesto toga koriste nenasilna, ali učinkovita sredstva za postizanje zajednički prihvaćenih ciljeva i rješavanje sukoba između različitih interesa (Popović, 1982: 80).

Istraživači mira Galtung, Starke i Galtung i Röling znanost o miru dijele na tri glavne vrste: istraživanje prošlosti (empirijski mir) − fokusira se na proučavanje povijesti rata i mira, istraživanje sadašnjosti (praktično ostvariv mir)) − bavi se predlaganjem mjera za postizanje konkretnih i odmah ostvarivih ciljeva mira, te istraživanje budućnosti (idealni mir) − razmatra kakav mir treba težiti u budućnosti (Popović, 1982: 87).

5.3. Tipologija - općenito

U svakom znanstvenom istraživanju, prvi korak je organiziranje složenih informacija kako bismo stvorili preglednu sliku. U ovom radu, analiziramo razdoblje od kraja 1991. do 2001. godine, obilježeno mnogim mirovnim sporazumima. U tom vremenskom okviru, potrebno je urediti i strukturirati te sporazume na smislen način.. Stoga, „klasifikacija ili tipologizacija činjenica koje nas okružuju predstavlja prvi korak u sređivanju stvarnosti“ (Sekulić, 1984: 249). Tipologija, kako je definirana u *Hrvatskoj enciklopediji (2022),* predstavlja dio znanstvene discipline koji grupira slične predmete ili pojave prema zajedničkim

[39] Vidi u Odluka o objavljivanju Povelje Ujedinjenih naroda. NN br. 15/93-Međunarodni dio. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/1993_12_15_35.html Pristupljeno 5. studenoga 2022.

karakteristikama. *Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje* (Struna/Hrvatsko strukovno nazivlje, 2022) dodatno definira tipologiju kao sustavnu klasifikaciju prema zajedničkim obilježjima. Tipologija je pojam koji se koristi kao sinonim za klasifikaciju, no postoje razlike koje ju izdvajaju od generičkih klasifikacija. Tipologija obično ima više dimenzija i temelji se na konceptima. Oznake ili nazivi često karakteriziraju pojedine kategorije unutar tipologija (Bailey, 1994). Prema Sartoriju, klasifikacija olakšava razumijevanje političkog svijeta jer omogućuje istraživačima da organiziraju empirijske podatke u korisne skupove podataka, pružajući im učinkovite alate za analizu (Landman, 2008: 12). Landman nadalje sugerira da klasifikacija može biti osnovna, kao što je podjela na autoritarne i demokratske sustave, ili složenija, poput detaljne tipologije koja razlikuje različite vrste režima i političkih sustava. Kroz klasifikaciju, olakšava se opis ključnih tema u komparativnim istraživanjima politike (Landman, 2008: 14-15).

Kenneth Bailey objašnjava tipologiju kao skup ili seriju različitih tipova, koji često obuhvaćaju više dimenzija. Stvaranje tipologije obuhvaća širi proces konstrukcije i koristi različite vrste klasifikacijskih sustava (Kempf-Leonard, 2005: 889). Tipologija je skup idealnih obrazaca koji služe za kategorizaciju ponašanja, događaja, društava ili društvenih skupina. Ona predstavlja sustav klasifikacije predmeta prema određenim tipovima (Čengić, 2009: 73). U humanističkim znanostima, tipologije su česte i obično se karakteriziraju kategorizacijom bez uspostavljanja hijerarhije; kategorije unutar tipologije su povezane jedna s drugom, a ne postavljene kao nadređene jedna drugoj (Ayres i Knafl, 2008: 900). Navedeno nam ukazuje na važnost tipologije kao alata za strukturiranje i klasifikaciju informacija ili fenomena, pri čemu je naglasak na povezanosti kategorija unutar tipologije. Tipologije se temelje na realnim promatranjima stvarnih procesa te ne donose unaprijed određena pravila odlučivanja. Kroz tipologije se identificiraju različiti idealni tipovi koji predstavljaju kombinaciju organizacijskih obilježja za koje se vjeruje da imaju značajne posljedice. Što je organizacija sličnija određenom idealnom tipu, to će se učinkovitije moći opisati pomoću tipologije (Čengić, 2009: 73). Tipologija nudi pojednostavljeni pogled na razmišljanje koje se koristi u procesu planiranja istraživanja (Thomas, 2011: 518). Sekulić povezuje tipologiju s hipotezom, sugerirajući da svaka tipologija predstavlja hipotezu o određenim karakteristikama stvarnosti te postaje okvir za istraživanje stvarnih procesa (Sekulić, 1984: 251).

Tipologija, često korištena u društvenom istraživanju, jest nominalna sastavna mjera. Ona može biti korisna kao neovisna varijabla, ali postaje izazovna za interpretaciju kada se koristi kao ovisna varijabla (Babbie, 2006: 176). Utemeljenost tipologije u istraživačkim podatcima stvara mrežu povezanosti kategorija s ključnim pristupima u našem promatranju i refleksiji

(Nind i Lewthwaite, 2020: 16). Emily Stapley, Sally O'Keeffe i Nick Midgley opisuju tipologiju kao sustav kategorija koji organizira objekte prema njihovim sličnostima i različitostima. Ova organizacija uključuje grupiranje predmeta ili sudionika u različite vrste na temelju njihovih zajedničkih obilježja, uzimajući u obzir da svaki jedinstveni pojedinac ima određeni skup značajki (Stapley i dr, 2022: 2). Mehanizam tipologije igra ključnu ulogu kao osnovna infrastruktura društvenih znanosti, strukturirajući širok spektar aktivnosti i publikacija koje su pristupačne za pretraživanje (Luff i dr., 2015: 2).

Tipologija ima važnu ulogu na nekoliko načina:

- pomaže korisnicima da pronađu relevantne događaje i resurse iz različitih akademskih i profesionalnih pozadina, bez obzira na stupanj karijere ili specifične potrebe istraživanja,
- kategorizira razne stavke, uključujući treninge, događaje, publikacije i digitalne medije, kako bi se olakšalo njihovo pretraživanje i organizacija,
- pruža potporu korisnicima koji dodaju materijale, omogućujući im jednostavno i dosljedno kategoriziranje, te
- analizira aktivnosti, što pomaže u razumijevanju trendova i informira buduće istraživačke i obrazovne inicijative (Luff i dr., 2015: 2-3).

Kontrolirane terminologije unutar tipologija pružaju stabilan okvir za neprestanu analizu različitih događaja i materijala. Ključna je ideja da tipologije trebaju biti sastavljene od kategorija koje su međusobno povezane, a ne strukturirane hijerarhijski gdje je jedna tipologija podčinjena drugoj. Nastanak svake tipologije proizlazi iz procesa grupiranja, gdje se polje predmeta podijeli u skupine ili tipove na temelju jednog ili više atributa. Unutar svakog tipa, elementi trebaju biti što sličniji (unutarnja heterogenost), dok bi razlike između tipova trebale biti što izraženije (vanjska heterogenost) (Kluge, 2000: 2).

Stvaranje tipologija je česta praksa u istraživanju društvenih znanosti. Analitičari često razvrstavaju događaje u kategorije koje dijele određene kombinacije faktora. Idealno, ove kategorije su međusobno isključive i obuhvatne - svaki slučaj fenomena pripada samo jednoj kategoriji, a tipovi su dizajnirani tako da minimiziraju varijaciju unutar kategorije i maksimiziraju varijaciju među kategorijama. Istraživači često žele složene fenomene, poput revolucija ili vojnih intervencija, učiniti lakšima za proučavanje tako što ih podijele u varijante ili kategorije. To rade identificirajući zajedničke karakteristike koje razlikuju primjere fenomena. Ovisno o ciljevima istraživanja, ponekad je dovoljno identificirati samo jednu

kategoriju, dok u drugim slučajevima istraživači trebaju razviti kompleksniju tipologiju s više kategorija (George i Bennett, 2005:178).

Tipologije, koje se definiraju kao strukturirani sustavi različitih tipova, često se koriste kao koristan analitički instrument u društvenim znanostima. One imaju važnu ulogu u različitim analitičkim zadacima jer doprinose formiranju i preciziranju pojmova, identificiranju osnovnih dimenzija, stvaranju kategorija za klasifikaciju, te mjerenju i organizaciji slučajeva (Collier i dr., 2012: 217).

Znanost se može definirati kao sustavno izražavanje vjerojatnosti pojavljivanja identičnih fenomena, bilo potencijalnih ili stvarnih (Becker, 1940: 41). Tipologije su alat koji znanstvenici koriste za unapređenje konceptualnih i teorijskih noviteta, često povezujući različite linije istraživanja ili tradicije analize (Collier, Laporte i Seawright, 2012: 224), pružajući sustavni okvir za razumijevanje različitih fenomena u znanosti. Stvaranje tipologija ili setova tipoloških koncepata ima znanstvenu vrijednost u slučajevima kada postoji međusobna ovisnost između više varijabli, gdje specifična vrijednost jedne varijable uvijek suvislo varira s konkretnim vrijednostima drugih varijabli (Sekulić, 1984: 250). Ovo sugerira da znanstvenici koriste tipologije kako bi bolje razumjeli veze među različitim varijablama ili fenomenima, omogućujući im da formiraju logične kategorije ili koncepte.

Formuliranje tipologija je čest proces u istraživanjima društvenih znanosti, te je neizostavno prisutno u području društvenih istraživanja. Kada se istražuju događaji, obično se grupiraju u tipove temeljene na kombinaciji različitih faktora. Glavni cilj tipova i tipologija je olakšati identifikaciju, pojednostaviti i strukturirati podatke kako bi se opisali na način koji omogućava njihovu usporedbu (McKinney, 1969: 1). Tipologija je bitan proces prisutan u svim aspektima ljudskog djelovanja i bez nje bi konceptualizacija, argumentacija, jezik, analiza podataka te istraživanja društvenih znanosti bili nemogući. Općenito, ona predstavlja proces grupiranja entiteta prema njihovoj sličnosti (Bailey, 1994: 1).

Među tipologijama možemo uočiti sljedeće razlike:

a. Konceptualne tipologije − ove tipologije analiziraju značenje pojma kroz mapiranje njegovih dimenzija, koje se odražavaju u redovima i stupcima tipologije. Vrste ćelija definiraju se njihovim položajem u odnosu na redove i stupce.

b. Opisne nasuprot eksplanatornim tipologijama − konceptualne tipologije mogu se nazvati i opisnim tipologijama jer dimenzije i vrste ćelija služe identifikaciji i opisu fenomena pod analizom. Ove se mogu usporediti s eksplanatornim tipologijama, gdje su vrste ćelija ishodi koji se objašnjavaju, dok su redovi i stupci objašnjavajuće varijable.

c. Višedimenzionalne nasuprot jednodimenzionalnim tipologijama − višedimenzionalne tipologije svjesno obuhvaćaju više dimenzija i formiraju se križanjem dviju ili više varijabli. Jednodimenzionalne tipologije temelje se na jednoj varijabli (Collier, Laporte i Seawright, 2012: 218). Ovo govori o različitim vrstama tipologija i njihovim karakteristikama. Konceptualne tipologije usredotočuju se na analizu značenja pojma putem mapiranja njegovih dimenzija, dok opisne tipologije služe identifikaciji i opisu fenomena pod analizom. Eksplanatorne tipologije, s druge strane, istražuju veze između različitih varijabli, gdje su vrste ćelija ishodi koji se objašnjavaju. Što se tiče dimenzionalnosti, višedimenzionalne tipologije obuhvaćaju više dimenzija i formiraju se križanjem dviju ili više varijabli, dok su jednodimenzionalne tipologije temeljene na jednoj varijabli. Ova klasifikacija omogućuje razumijevanje različitih pristupa i svrhe tipologija u istraživačkom procesu.

U procesu klasifikacije fenomena ili objekata u znanstvenom istraživanju, tipologije igraju važnu ulogu pružajući strukturu i redoslijed složenim informacijama. Ključne kategorije ili hijerarhije u tipologiji mogu se podijeliti u nekoliko bitnih područja. Prvo, ističe se važnost postavljanja okvira i dizajniranja istraživanja kako bi se jasno odredio smjer istraživanja. Ova faza postavlja temelje za cjelokupni proces istraživanja, definirajući ciljeve i metodologiju koja će se primijeniti. Nakon toga, prikupljanje podataka iz različitih izvora i načina postaje ključno kako bi istraživači mogli obogatiti svoj rad odgovarajućim informacijama. Potom slijedi važnost vrednovanja kvalitete podataka i upravljanja njima, što postaje presudno za osiguravanje pouzdanosti i točnosti rezultata istraživanja. Analiza i rukovanje prikupljenim podacima čine značajnu fazu u procesu stvaranja smislenih rezultata koji će pridonijeti istraživanju. Integriranje informacijsko-komunikacijske tehnologije, softvera i simulacija također se ističe kao važan aspekt, pružajući alate i resurse za učinkovito vođenje istraživanja. Pored toga, upravljanje i primjena rezultata istraživanja u praktične svrhe te razvoj istraživačkih vještina, komunikacija i diseminacija rezultata istraživanja čine završnu fazu ovog procesa (Beissel-Durrant, 2004: 20). Ove ključne kategorije ili hijerarhije su neophodne za organizaciju i upravljanje istraživanjem. One pružaju znanstvenicima i istraživačima strukturiran okvir za rad, usmjeravajući ih prema postavljenim ciljevima i osiguravajući pouzdanost i važnost dobivenih rezultata.

Jedan od izazova za čitatelje jest da autori često predstavljaju kriterijske tipove poput idealnih, konstruiranih ili polariziranih, čak i bez potpunog opisa njihovih karakteristika. U takvim slučajevima, često je poželjno ili čak nužno imati jasno specificiranu punu tipologiju. Bez takvih informacija, formiranje kompletne tipologije postaje izazovno. Međutim, ako se jasno razumiju dimenzije povezane s određenim tipom, moguće je rekonstruirati punu

tipologiju iz njih. Taj proces proširivanja dimenzija jednog tipa kako bi se oblikovala cijela tipologija naziva se substrukcija. Suprotno tome, ako se počne s punom tipologijom i zatim eliminiraju neke ćelije, to se naziva redukcija (Bailey, 1994: 24). Ako autori ne pruže sve potrebne informacije, često je teško ili čak nemoguće formirati cjelovitu tipologiju. Međutim, ako se razumiju dimenzije koje su povezane s određenim tipom, moguće je rekonstruirati punu tipologiju iz tih informacija.

Sekulić ističe da provjera valjanosti tipologije uključuje traženje tih tipova u stvarnom svijetu te ocjenu njihove značajnosti u okviru teorijskog modela koji koristimo za analizu stvarnosti[40].

U ovome radu će se kroz analizu zajedničkih karakteristika mirovnih sporazuma, sporazumi razvrstati u kategorije i stvoriti sustav koji pomaže u razumijevanju razlika među sporazumima te doprinosi boljem razumijevanju uloge mirovnih sporazuma u okončanju sukoba. Ova metoda se koristi za razumijevanje složenih fenomena i njihovog sistematiziranja kako bi se lakše analizirali i razumjeli. Nakon toga će se izvršiti empirijska analiza tipologije mirovnih sporazuma na temelju utjecaja četiri indikatora (pokazatelja) − tip rata, dizajn mirovnog sporazuma, ishod mirovnog sporazuma te način završetka sukoba, u kontekstu različitih dobivenih kategorija mirovnih sporazuma. Empirijska analiza će pružiti temelj za stvaranje novih kategorija mirovnih sporazuma koje će nadopuniti i produbiti razumijevanje različitih aspekata mirovnih procesa. Razvijanje novih kategorija mirovnih sporazuma proizlazi iz potrebe da se spomenuti indikatori primijene na konkretne vrste sporazuma kako bi se bolje razumjeli njihovi specifični učinci i izazovi. Novo uvođenje kategorija mirovnih sporazuma poput procesnih, suštinskih, provedbenih, pomirbenih i područnih (regionalnih) sporazuma, koji će u nastavku ovoga rada biti pobliže pojašnjeni, nadopunjuje postojeće tipologije pružajući detaljniji uvid u različite aspekte mirovnih procesa. Ove kategorije sporazuma obuhvaćaju različite faze i dimenzije mirovnih sporazuma, omogućujući preciznije analize i usmjeravanje intervencija za postizanje stabilnog mira.

Na temelju izvršene empirijske analize tipologije mirovnih sporazuma na temelju utjecaja četiri indikatora dobit će se nova tipologija mirovnih sporazuma, koja bi trebala omogućiti istraživačima, praktičarima i donositeljima javnih politika da bolje razumiju složenost mirovnih procesa te identificiraju najučinkovitije strategije za postizanje dugotrajne stabilnosti i mira. Nova tipologija mirovnih sporazuma omogućit će razlikovanje između različitih

[40] Vidi u Sekulić, 1984: 255.

kategorija sporazuma, što će olakšati prilagodbu strategija i intervencija odgovarajućim kontekstima i izazovima.

5.4. Tipologija mirovnih sporazuma

Prethodni odjeljak pod nazivom „Tipologija – općenito“ poslužilo je kao uvod u razmatranje koncepta tipologije te njezine primjene u istraživanju. Pružene su opće definicije i konceptualizacije tipologije iz različitih izvora, pri tome ističući važnost tipologije u strukturiranju složenih informacija, a sve radi boljeg razumijevanja stvarnosti. Dobiven je uvid kako tipologija funkcionira kao alat za klasifikaciju i grupiranje sličnih subjekata prema zajedničkim karakteristikama.

U kontekstu mirovnih sporazuma, primjena tipologije postaje konkretnija. Ta primjena će nam pokazati kako se apstraktni koncepti mogu koristiti za strukturiranje i razumijevanje složenih fenomena, kao što su mirovni sporazumi.

Postoje ograničene informacije o tipologiji mirovnih sporazuma u literaturi, ali neki autori poput Quinna i Echavarríe Alvareza ističu raznolikost sporazuma - od protokola, načela, okvira, memoranduma do pojedinačnih i ograničenih, te sveobuhvatnih sporazuma. Prema njihovom viđenju, sveobuhvatni mirovni sporazumi rezultat su intenzivnog pregovaračkog procesa koji obuhvaća ključne strane u sukobu i suštinske probleme koji su temelj samog. Ti autori također razlikuju građanske ratove od međunarodnih sukoba. U međunarodnim sukobima, nakon potpisivanja mirovnog sporazuma, obje vojske i dalje ostaju naoružane i spremne braniti svoju državu. Dodatno, obje vojske povlače se unutar granica vlastitih država kako bi umanjile sigurnosne prijetnje sukoba (Quinn i Echavarría Alvarez, 2020: 1 i 2).

U građanskim ratovima, nakon potpisivanja mirovnog sporazuma, pobunjeničke skupine su obično prisiljene na razoružanje i demobilizaciju. To znači da takve skupine gube sposobnost nametanja svoje volje ili utjecaja na provedbu sporazuma, te su ranjive u odnosu na regularne vojne snage države u kojoj se sukob odvijao. Prema UN-ovoj bazi podataka o mirovnim sporazumima (UN Peacemaker), u razdoblju 1940-ih, 1950-ih, 1960-ih i 1970-ih, ukupno su sklopljena dva, jedan, tri, odnosno pet mirovnih sporazuma kojima su završeni građanski ratovi. No, tijekom 1980-ih zabilježen je porast broja sklopljenih sporazuma na trideset i šest, dok je tijekom 1990-ih broj porastao na dvjesto šezdeset i pet. Nagli porast sklopljenih mirovnih sporazuma tijekom 1990-ih pripisuje se povećanoj međunarodnoj pažnji usmjerenoj prema takvim sukobima. Rastuća popularnost mirovnih sporazuma kao načina okončanja građanskih ratova temelji se na dva ključna razloga: prvo, pokazalo se da su takvi sporazumi efikasni u okončanju sukoba, dok je drugi razlog u tome što mirovni sporazumi često služe kao

pokretači političkih, društvenih i gospodarskih reformi (Quinn i Echavarría Alvarez, 2020: 2-3).

U međunarodnim sukobima, primjetan je rast neuspjeha mirovnih pregovora, što proizlazi iz sve veće svijesti država o snazi odredbi međunarodnog prava. Glavni razlog tome je ozbiljnost posljedica koje proizlaze iz nepoštivanja odredbi mirovnih sporazuma, poput plaćanja troškova za nepoštivanje dogovora. Quinn i Echavarría Alvarez zaključuju kako „potpisivanje mirovnog sporazuma danas odražava puno veću predanost aktera sukoba nego što je isti čin bio u prošlosti" (Quinn i Echavarría Alvarez, 2020: 3).

U svojoj knjizi *The Internal implementation of peace agreements after violent intrastate conflict: guidance for internal actors responsible for implementation,* Arist von Hehn se bavi različitim tipovima mirovnih sporazuma i njihovom pravnom klasifikacijom te kako se ta klasifikacija odražava na provođenje mirovnih sporazuma.

Različite vrste mirovnih sporazuma igraju ključnu ulogu u postizanju stabilnosti i mira nakon sukoba. Arist von Hehn (2011) u svojoj analizi identificira četiri važne kategorije tih sporazuma, svaka s vlastitim značajkama i utjecajem na procese pregovaranja, implementacije i održavanja mira. To su: sporazumi prije pregovora, privremeni sporazumi, okvirni ili sadržajni sporazumi te provedbeni ili implementacijski sporazumi. Sporazumi prije pregovora često se fokusiraju na definiranje sudionika u pregovorima i utvrđivanje njihovog statusa. Privremeni sporazumi nude privremena rješenja bez namjere ostvarivanja trajnog dogovora, služeći kao privremena mjera dok se ne postigne konačno rješenje. Ovi sporazumi često proizlaze iz nedostatka potpunog dogovora ili priznanja suštinskih podjela o određenim ključnim pitanjima koja sprječavaju postizanje konačnog dogovora. Također, privremeni sporazumi mogu poslužiti kao način osiguranja dodatnog vremena i izgradnje povjerenja za buduće pregovore. Okvirni ili suštinski sporazumi, često poznati kao mirovni sporazumi, obilježeni su ceremonijama javnog potpisivanja i susreta suprotstavljenih strana, često popraćeni simboličnim činom rukovanja. Ovi sporazumi postavljaju okvir za rješavanje barem nekih osnovnih pitanja i posljedica sukoba (Von Hehn, 2011: 49-50). Primjer takvog sporazuma, poput *Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini* („Daytonskog mirovnog sporazuma"), definira organizaciju zajedničke državne strukture, ustroj, ovlasti najviših zakonodavnih i izvršnih tijela, te nadležnost najvišeg suda. Osim toga, takvi sporazumi propisuju uspostavu središnje banke i određuju njezine nadležnosti. Provedbeni ili implementacijski sporazumi koriste se za daljnje napredovanje općeg okvirnog sporazuma. Njihov je cilj postizanje uspjeha putem daljnjih pregovora sa sukobljenim stranama (Von Hehn, 2011: 50).

U svijetu mirovnih sporazuma, Christine Bell iznosi važnu klasifikaciju, prepoznajući tri osnovne vrste sporazuma koje često definiraju put prema postizanju mira nakon sukoba. Prvo, Bell razlikuje „sporazume prije pregovora“. Ovi početni razgovori, često nazvani „razgovori prije samih pregovora“, fokusiraju se na teme poput tko će sudjelovati u mirovnim pregovorima, što će biti njihov dnevni red, jamstva da se pregovori neće iskoristiti za vojne ili političke ustupke te puštanje zatvorenika i povratak izbjeglih pregovarača. Takvi sporazumi nisu obvezujući pravni dokumenti, već često djeluju kao politički deklarativni paktovi koji se ne objavljuju. Stvaranje zajedničkog stajališta i predanost budućim mirovnim pregovorima ključni su elementi ove faze, no nedostatak obveze omogućuje stranama da prikriju svoje prave kompromise, što može narušiti sam mirovni proces. Drugo, Bell opisuje „okvirne/sadržajne sporazume“ kao suštinske sporazume usmjerene na održavanje primirja, rješavanje temeljnih uzroka sukoba te dugotrajno zaustavljanje rata i nasilja. Ovi su formalni dokumenti potpisani od svih sukobljenih strana, ponekad i međunarodnih sudionika. Obuhvaćaju odredbe o demilitarizaciji, demobilizaciji, uspostavi političkih institucija, provedbi izbora i zaštiti ljudskih prava. Za implementaciju ovih sporazuma, strane u sukobu moraju pristati na kompromise, a ponekad se može zatražiti i upotreba sile od strane međunarodnih aktera kako bi se osigurala stabilnost mira. Tijekom provedbe ovih sporazuma, pažnja se posvećuje svakom detalju u samom tekstu sporazuma. Primjeri ovakvih ključnih sporazuma uključuju *Mirovni sporazum u Burundiju, Sporazum iz Belfasta* te *Sporazum iz Lome-a za Sijera Leone*. Treće, Bell spominje „sporazume o provedbi/ponovnom pregovaranju“. Ovo su novi pregovori koji testiraju sposobnost strana da se vrate na prethodne ustupke. Oni ne moraju biti dokumentirani, ali se često oblikuju kao pravni dokumenti. Uključuju sve strane okvirnog sporazuma u novim pregovorima kako bi se ispitale mogućnosti povratka na prethodne ustupke. Jedan od primjera takvog sporazuma je Izraelsko-palestinski privremeni sporazum (poznat kao Oslo II), koji je djelomično realizirao temelje Deklaracija o načelima o privremenim rješenjima samouprave iz 1993. godine − Osla I (Bell, 2006: 376-378). Izraelsko-palestinski privremeni sporazum predstavlja ključni i složeni dogovor u procesu mirovnih pregovora između Izraela i Palestine. Njegov službeni naziv glasi: Privremeni sporazum o Zapadnoj obali i pojasu Gaze. Potpisan je u Tabi (Egiptu) 28. rujna 1995. godine (Del Sarto i Klein, 2023: 1-2), te se također naziva i Sporazumom iz Tabe. Ova klasifikacija Christine Bell pruža nam uvid u različite faze i vrste sporazuma koje su ključne za postizanje mira nakon sukoba. Ona naglašava kako svaka faza nosi svoje specifične karakteristike i izazove te kako je izuzetno važno pratiti napredak i implementaciju svake faze kako bi se postigli stabilnost i dugoročni mir.

Sukobi među državama i unutar država često rezultiraju potrebom za postizanjem mirovnih sporazuma kako bi se okončali sukobi i uspostavio mir. Bohloulzadeh (2017) kategorizira mirovne sporazume prema fazama sukoba, identificirajući tri ključne faze u procesu mirovnih pregovora. Prva faza, nazvana mirovnim sporazumima prije pregovora, fokusira se na uspostavu pregovora između sukobljenih strana. Ovi pregovori često su popraćeni primirjem te služe kao početni korak prema pregovorima. Ovo je faza "pregovora o pregovorima", gdje strane nastoje postići sporazum o načinu pregovaranja, određuju dnevni red i potvrđuju spremnost za pregovore. No, ovakvi sporazumi nisu obvezujući pravni dokumenti te se često koriste kao potvrda autentičnosti primirja. Okvirni sporazumi predstavljaju suštinske mirovne sporazume usmjerenje na zaustavljanje dugotrajnog sukoba. Ovi sporazumi obuhvaćaju sve strane u sukobu i imaju za cilj održavanje prekida vatre. Primjeri takvih sporazuma su oni za Sijera Leone i Burundi, a zahtijevaju formalne pregovore i usklađivanje stavova svake strane. Formalno su oblikovani kao pravni dokumenti, sadrže uvod, članke i priloge te se njihova provedba odvija kroz detaljno vođenje pregovora. To znači da postizanje dogovora i provođenje odredbi sporazuma zahtijeva usredotočene pregovore, rasprave i izravnu komunikaciju među sukobljenim stranama. Svaki segment sporazuma mora biti detaljno razmotren, raspravljen i dogovoren kako bi se osiguralo njegovo pravilno provođenje i izbjegli nesporazumi ili pak konfliktne situacije tijekom provedbe. U slučajevima kada se okvirni sporazumi teško provode ili je provedba nemoguća, nastaju sporazumi o ponovnom pregovaranju. Ovi sporazumi nastoje riješiti probleme iz prethodnih sporazuma ili, u nekim slučajevima, rezultiraju potpuno novim sporazumima. Bitno je da pregovori u ovim fazama budu precizni i jasni kako bi se izbjegli nesporazumi koji bi mogli dovesti do ponovnog sukoba (Bohloulzadeh, 2017: 209-210). Glavni cilj svakog mirovnog sporazuma je okončati sukob i uspostaviti trajni mir. To zahtijeva angažiranje svih mjerodavnih strana u pregovorima te postizanje kompromisa koji će zadovoljiti sve strane u sukobu. Važno je naglasiti da je postizanje stabilnog mira dugotrajan proces koji zahtijeva strpljenje i dogovor svih strana u sukobu. Bohloulzadeh ističe da je osnovna svrha mirovnog sporazuma obnoviti mirno stanje koje je postojalo među suprotstavljenim stranama prije izbijanja rata (Bohloulzadeh, 2017: 211).

Robert Forster kategorizira mirovne sporazume u šest glavnih tipova, svaki s različitim karakteristikama i fokusima. Prvi, „sporazumi prije pregovora“ predstavljaju dokumente koji određuju principe pregovora i način kako će se pregovori odvijati. Ovi sporazumi obuhvaćaju mjere za izgradnju povjerenja između sukobljenih strana, poput oslobađanja zatvorenika ili humanitarnih sporazuma. Drug tip, „sporazumi o prekidu vatre“ sadrže odredbe za okončanje

neprijateljstava između sukobljenih strana. Treći, „djelomični sporazumi“ fokusiraju se na specifična pitanja koja se ne rješavaju u potpunosti ili zahtijevaju daljnje razmatranje određenih problema. Četvrti tip, „sveobuhvatni sporazumi“ teže pronaći cjelovita rješenja sukoba. Primjer takvog sporazuma *je Sporazum o miru i pomirenju* u Arushi, potpisan 28. kolovoza 2000. godine između vlade Burundija i više političkih stranaka i pobunjeničkih skupina. Peti, „sporazumi o provedbi“ sadrže modalitete za provedbu djelomičnih ili sveobuhvatnih sporazuma. Šesti tip, „sporazumi o obnovi“ su jednostrani dokumenti koji samo potvrđuju prethodne sporazume između sukobljenih strana (Forster, 2019: 3).

Općenito govoreći, mirovni sporazumi se primjenjuju u kontekstu ili međudržavnih ili unutardržavnih sukoba. Kada države potpisuju mirovne ugovore radi okončanja međunarodnih sporova, ti sporazumi postaju dio međunarodnog prava. Međudržavni mirovni sporazumi mogu uključivati izgradnju povjerenja i okončanje izravnih i neizravnih sukoba između država, ali mogu biti potpisani i kako bi se riješio regionalni aspekt unutardržavnih sukoba. U unutardržavnim sukobima, mirovni sporazumi redovito se postižu putem pregovora na nacionalnoj razini između visokih državnih aktera i različitih konstelacija pobunjeničkih, političkih i civilnih skupina. „Lokalni“ sporazumi često imaju nejasnu vezu s mirovnim procesima na nacionalnoj i državnoj razini, iako mogu uključivati lokalne državne aktere poput guvernera ili gradonačelnika. Slabljenje centralizirane državne kontrole u sukobima u Libiji, Siriji i Jemenu nakon 2011. godine rezultiralo je potpisivanjem mnogih lokaliziranih sporazuma između državnih i ne-državnih aktera, često pružajući obustavu neprijateljstava, pristup humanitarnoj pomoći, siguran prolaz i reparacije (Forster, 2019: 1-2).

U istraživanjima nevladinih organizacija poput Instituta za državnu djelotvornost (*Institute for state effectiveness*) sa sjedištem u Washingtonu i Međunarodnog vijeća za politiku ljudskih prava (*The International council on human rights policy*[41]), utemeljenog 1998. godine u Ženevi, mirovni sporazumi su prepoznati kao ključni elementi političke misli i prakse. U istraživačkom radu pod nazivom *Writing the history of the future: securing stability through peace agreements*, objavljenom u siječnju 2008. godine, američki Institut za državnu djelotvornost sagledava mirovne sporazume kao srž političke misli i prakse. Ovi sporazumi zajednički teže ostvarenju održivog mira, što ih čini ključnim elementima suvremenog političkog konteksta iz nekoliko razloga. Prvo, oni reflektiraju politički kontekst u kojem nastaju, oblikovani su prema političkim i društvenim okolnostima tog vremena. Također, odražavaju političke ideje, interese i prioritetne ciljeve uključenih strana, kao i širi

[41] Međunarodno vijeće za politiku ljudskih prava prestalo je s radom 2012. godine.

međunarodni kontekst u kojem se odvijaju pregovori. Drugo, mirovni sporazumi imaju značajan utjecaj na oblikovanje političkih odnosa između sukobljenih strana. Njihov cilj je rješavanje sukoba i uspostavljanje novih političkih dogovora, institucija i mehanizama suradnje koji mogu dugoročno utjecati na odnose među stranama koje su uključene u spor. Treće, ovi sporazumi nisu statični dokumenti, već su dinamični i podložni promjenama kako se okolnosti mijenjaju i novi izazovi pojavljuju. Oni se mogu revidirati ili čak odbaciti kako bi se prilagodili političkom razvoju i promjenama vremena. Četvrto, mirovni sporazumi su ključni u izgradnji mira jer pružaju strukturu za prekid nasilja, rješavanje sporova te promicanje stabilnosti i suradnje među stranama u sukobu.

Mirovni sporazumi predstavljaju zajedničke napore država, međunarodnih organizacija i civilnog društva usmjerenih na rješavanje sukoba i promicanje mira te stabilnosti. Oni su ključna komponenta međunarodnog sustava, oblikujući jedan od središnjih alata u međunarodnim odnosima za okončanje sukoba i uspostavu mira. Stoga su često glavni cilj država i međunarodne zajednice koje nastoje zaustaviti sukob ili spriječiti njegovo ponovno izbijanje. Složenost i raznolikost mirovnih sporazuma ovise o kontekstu sukoba, političkim okolnostima, društvenim razlikama te ostalim faktorima. Stoga, stvaranje i provedba ovih sporazuma zahtijevaju širok spektar političkih i pravnih znanja te vještina. Oni predstavljaju ključan izazov u međunarodnoj politici zbog potrebe usklađivanja različitih interesa i ciljeva različitih strana. Istodobno, nužno je osigurati da su ovi sporazumi održivi i dugoročni. Kao rezultat, mirovni sporazumi mogu imati značajan utjecaj na buduće odnose između država, kao i na političke, gospodarske i društvene procese među uključenim stranama.

U navedenom istraživanju, Institut za državnu djelotvornost je na temelju temeljite analize tekstova mirovnih sporazuma sklopljenih u proteklih dvadesetak godina (od 2008. unatrag) predstavio klasifikaciju ključnih obilježja tih sporazuma. Prema provedenoj analizi, mirovni sporazumi mogu se podijeliti u sljedeće kategorije: a) traženje inkluzivnih država, b) decentralizacija, c) uvođenje novih pravila, d) stvaranje legitimnog središta, e) nametnuti mir, f) nametnuti pluralizam i g) prilagođavanje i zanemarivanje.

U publikaciji *Negotiating justice? Human rights and peace agreements* koju je objavilo 2006. godine Međunarodno vijeće za politiku ljudskih prava, istražuje se neformalna tipologija mirovnih sporazuma. Procesi postizanja mira rezultiraju različitim vrstama dokumenata koje se može klasificirati u četiri glavne kategorije, slično Von Hehnovoj klasifikaciji: sporazumi prije pregovora, privremeni sporazumi, okvirni (sadržajni) sporazumi i provedbeni sporazumi. Sporazumi prije pregovora predstavljaju fazu prije formalnih pregovora u mirovnom procesu. Ova faza se može opisati kao "pregovori o pregovorima" - razmatra se tko će sudjelovati u

pregovorima i s kojim ovlastima. Cilj ovih razgovora je potaknuti sve mjerodavne strane da sudjeluju u procesu pregovaranja pružajući uvjeravanja i jamstva u vezi s određenim pitanjima poput zaustavljanja sukoba tijekom pregovora ili oslobađanja zatvorenika. Ovi pregovori omogućuju sukobljenim stranama da istraže mogućnosti rješenja bitnih pitanja. Često su ovi pregovori tajni do određene faze. Pitanja ljudskih prava postaju važna u ovoj fazi kao sredstvo za izgradnju povjerenja između sukobljenih strana. Privremeni sporazumi nastaju kada postoji velik jaz između sukobljenih strana o ključnim pitanjima i nije moguće postići sveobuhvatno rješenje putem okvirnog sporazuma. Ovi sporazumi djeluju kao privremeno rješenje koje održava prekid sukoba i omogućava nastavak pregovora radi daljnjeg razvoja. Okvirni (sadržajni) sporazumi služe kao osnova za rješavanje suštinskih pitanja između sukobljenih strana. Oni definiraju temeljne institucije vlasti i postavljaju smjernice za nove pravne institucije. Provedbeni sporazumi su usmjereni na detaljnije razrade okvirnih (sadržajnih) sporazuma. Oni uključuju nove runde pregovora, pri čemu sukobljene strane često osporavaju svoje obveze, tvrdeći da su već ispunili dogovoreno u okvirnim (sadržajnim) sporazumima.

Postojeća kritika tipologija mirovnih sporazuma proizlazi iz njihove oslanjanja na kvalitativnu analizu pojedinačnih slučajeva i zanemarivanja širokog spektra konteksta u kojem su takvi sporazumi nastali. Ove tipologije često propuštaju uključiti raznolike aspekte poput političkih, društvenih, gospodarskih i kulturnih faktora, kao i promjene u međunarodnoj politici. Također, temelje se na teorijskim konceptima i iskustvima iz određenih mirovnih procesa, što ograničava njihovu sveobuhvatnost. Fokus na tipologijama mirovnih sporazuma nije dovoljno precizan niti obuhvaća sve ključne kontekstualne varijable kao što su povijest sukoba, njegova kompleksnost ili međunarodni utjecaj. U situacijama koje uključuju mirovne sporazume pod nadležnošću UN-a, gdje je često prisutno sudjelovanje više strana, trenutne tipologije nisu uvijek primjenjive ili prilagodljive takvim kompleksnim procesima. Različite organizacije i autori koriste različite definicije i kriterije za klasifikaciju, što otežava usporedbu i integraciju podataka. Manjak dinamičnosti u ovim tipologijama onemogućuje prilagodbu promjenjivim uvjetima tijekom trajanja mirovnog procesa. Ove tipologije nedovoljno uzimaju u obzir stvarnu učinkovitost mirovnih sporazuma u postizanju dugoročnog mira, što može ograničiti analizu i razumijevanje njihove efektne uloge u okončanju sukoba.

Postojećim tipologijama mirovnih sporazuma nedostaju empirijska utemeljenja jer se često oslanjaju na normativne ili teorijske pretpostavke umjesto na empirijske podatke, bilo iz primarnih ili sekundarnih izvora. Takve tipologije često imaju tendenciju selektivnog fokusiranja samo na određene segmente mirovnih sporazuma, zanemarujući druge ključne

varijable koje mogu biti ključne za razumijevanje uspješnosti tih sporazuma, poput karakteristika strana u sukobu, njihovih interesa, međunarodne potpore i posredovanja.

Ovaj rad će se usredotočiti na tipove mirovnih sporazuma koji igraju ključnu ulogu u okončanju sukoba, kao što su sporazumi o primirju ili prekidu vatre. Također, bit će istaknuti tipovi mirovnih sporazuma temeljeni na uvjetima koji su uključeni u te sporazume, poput uspostave demilitarizirane zone, povratka izbjeglica ili osiguranja pravde za žrtve. Nadalje, istražit će se i stupanj provedbe tih sporazuma – jesu li provedeni u potpunosti, djelomično ili uopće nisu. Također, bit će analizirani tipovi mirovnih sporazuma prema vrsti rata, razlikujući međunarodne i građanske ratove, kako bi se dobili dodatni uvidi u različite vrste sukoba koje su se događale u tom razdoblju i načine na koje su mirovni sporazumi korišteni za njihovo rješavanje.

5.5. Slabosti mirovnih sporazuma u procesu provedbe[42]

Potpisivanje mirovnog sporazuma predstavlja tek početak puta prema trajnom miru, no sama formalnost potpisa ne jamči nužno njegovu uspješnu provedbu. Uobičajeno je da razdoblje mira traje oko tri godine prije nego što se sukobi ponovno aktiviraju, otvarajući niz pitanja koja su utjecala na ranije sporazume i ometala njihovu realizaciju. Ove slabosti, prisutne u procesu provedbe, stvaraju pritisak na dinamiku odnosa između strana koje su bile u sukobu. U najgorim slučajevima, te slabosti su uspjele natjerati jednu od strana da odustane od svojih obveza za postizanje mirnog rješenja, bacajući sjenu na postignuti dogovor.

Prva kategorija slabosti često proizlazi iz precjenjivanja sposobnosti strana da izvrše svoje obveze u smislu obujma ili vremenskih okvira. Bez obzira na oprez pregovarača, prilagodba planova provedbe ili promjena prioriteta česta su pojava. Javna stabilnost i gospodarski napredak, koji su ključni za oblikovanje javnog mnijenja, rijetko bilježe značajan rast odmah nakon prestanka sukoba.

Druga vrsta slabosti proizlazi iz paradoksa uspješnosti sporazuma. Nastaju iz strukturalnih problema rezultiranih kompromisima između suprotstavljenih stajališta strana u sukobu i njihovih pristaša. Osim toga, kako društvo prelazi iz ratnog u mirnodopsko razdoblje, moć zaraćenih strana i njihov utjecaj na sljedbenike te druge postepeno slabe. U političkom smislu, umjesto postizanja šireg suglasja, dolazi do smanjenja polarizacije.

[42] Vidjeti u UN (2022) https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/Good%20AgreementBad%20Agreement_Arnault Pristupljeno 14. svibnja 2022.

Treća, i možda najkritičnija, slabost se otkriva tijekom provođenja sporazuma kada se uvidi da niz ključnih pitanja vitalnih za sve strane u sukobu nije odgovarajuće riješen. Ova bitna pitanja obuhvaćaju pet ključnih područja. Sigurnost stranaka u sukobu ostaje nesigurna, što stvara osnovu za novi sukob ili narušava povjerenje između strana. Zaštita od pravnih postupaka za događaje iz prošlosti ključna je za napredak prema mirnom suživotu. Društveno-gospodarska dobrobit ključnih aktera je također ključna, a nedostatak rješenja u tom dijelu može dovesti do nezadovoljstva i destabilizacije. Također, politička održivost stranaka, zajedno s financijskim temeljima, presudna je za dugoročnu provedbu sporazuma. U konačnici, osnovne težnje za postizanje stabilnosti obuhvaćaju pristup vlasti, potrebu za promjenama političkog režima i nužnost poštenih izbornih procedura te poštivanja političkih prava. Ove reforme su ključne za dugoročnu stabilnost (Arnault, 2006: 4-6).

Ovaj konceptualni okvir pokazuje kako navedene slabosti predstavljaju izazove u procesu provedbe mirovnih sporazuma te kako su nužne za ostvarivanje dugotrajnog i održivog mira.

5.6. Strategije UN-a glede provedbe mirovnih sporazuma

Nalazeći se pred izazovima provedbe mirovnih sporazuma, UN-u su uvijek dostupne tri strategije kako bi se spriječio slom procesa: posredovanje, zamjena i verifikacija. Svaka od ovih strategija nosi sa sobom svoje specifične pristupe u rješavanju problema i slabosti susreta unutar mirovnih dogovora.

Prva strategija, posredovanje, inkorporira aktivno korištenje UN-ovih resursa kako bi potaknula zaraćene strane da nastave suradnju i pronađu rješenja koja bi održala privlačnost mirnog procesa za sve uključene strane. Ovdje, UN pruža podršku u dijagnosticiranju problema i pomaže u postavljanju realističnih standarda za provedbu, prateći usklađenost strana. Ključna je potreba za nepristranom analizom i stručnošću kako bi se osigurala vjerodostojnost ocjena i ciljeva. Međutim, ova strategija ne uvodi rješenja za pitanja vjerodostojnosti koja se tiču javnog mnijenja.

Druga strategija često podrazumijeva izravnu intervenciju UN-a i drugih međunarodnih dionika kako bi djelomično ili potpuno preuzeli odgovornosti strana u implementaciji sporazuma. Ovaj pristup je čest kada je kapacitet strana za provođenje sporazuma ograničen. Međunarodne donatorske konferencije nisu samo nagrada za suradnju, već i priznanje potrebe za međunarodnom potporom u obnovi političkih, društvenih i gospodarskih aspekata nakon razornih sukoba, što države same često nisu u mogućnosti postići.

U slučajevima gdje strane imaju nedostatke u kapacitetima za provedbu, intervencija međunarodne zajednice obično se manifestira kroz pružanje financijske pomoći, obuke i

savjeta, dok lokalni ili nacionalni dionici preuzimaju odgovornost za provođenje. No, kada se suočimo s pitanjima vjerodostojnosti ili legitimnosti, međunarodna intervencija može uključivati izravno sudjelovanje. To uključuje stvaranje novih policijskih snaga, modernizaciju pravosuđa i evidentiranje posjeda. Osnovni cilj ove političke zamjene je smanjenje pritiska na strane kako bi odustale od provedbe, ali istovremeno i rješavanje neravnoteže moći koja može postojati između njih. Međutim, ova strategija nailazi na određene granice kada su u pitanju vitalni interesi, poput fizičke sigurnosti stranaka, pravne zaštite od progona, dobrobiti bivših boraca, političkog opstanka i međunarodne intervencije u postizanju suštinskih dobitaka. U mnogim od tih područja, UN se suočava s ograničenjima u svojoj sposobnosti da pruži potpunu potporu ili izravno djelovanje, često zbog složenosti situacija ili ograničenja međunarodnog prava. Ovo pokazuje da iako međunarodna zajednica može učiniti nepoštivanje skupljim i pridržavanje privlačnijim u ovom kontekstu, ne može uvijek potpuno spriječiti nepoštivanje ili osigurati ključne aspekte provedbe mirovnih sporazuma.

Provjera se često smatra najjednostavnijom i najpouzdanijom strategijom za adresiranje neuspjeha u provedbi. Ova strategija se fokusira isključivo na strane u sporazumu i pitanje ispunjavanja njihovih obveza, zaobilazeći složenost političke volje i domaće političke scene. Ona postavlja teret na strane kako bi osigurale da se tehničke i političke obveze prema mirovnim sporazumima ispune. Unatoč svojoj prividnoj jednostavnosti, provjera ima svoja ograničenja. Ona je u biti alat prisile te često predstavlja jedini instrument te vrste unutar okvira UN-a. Njezina učinkovitost ovisi o tome jesu li sankcije primijenjene nakon što misija za provjeru utvrdi nepoštivanje, te jesu li nakon toga poduzete ispravne radnje od strane krivih strana. Glavne mete međunarodne provjere su obično (a) domaće javno mnijenje, koje predstavlja skladište domaćeg legitimiteta, političkog utjecaja i moći na izborima; te (b) međunarodna zajednica, koja predstavlja skladište međunarodnog legitimiteta te gospodarske i financijske pomoći (Arnault, 2006: 6-11).

6. Pregled nedostataka trenutnih tipologija mirovnih sporazuma

U odjeljku 5.4. pod nazivom „Tipologija mirovnih sporazuma“ prikazane su postojeće tipologije mirovnih sporazuma u literaturi. U ovome odjeljku prikazat će se pregled nedostataka tih tipologija mirovnih sporazuma.

Unatoč vrijednosti koju pružaju postojeće tipologije mirovnih sporazuma u razumijevanju procesa okončanja sukoba, važno je naglasiti da svaki sukob nosi specifične osobitosti koje se uvijek ne poklapaju s prethodno definiranim kategorijama. Uvid u te individualne specifičnosti važan je za dublje razumijevanje složenosti i dinamike svakog sukoba te za stvaranje prilagodljivijih i fleksibilnijih tipologija mirovnih sporazuma koje će bolje odražavati stvarne okolnosti i potrebe u svakom konkretnom slučaju.

Quinn i Echavarría Alvarez ističu razliku između građanskih ratova i ratova među državama, no njihova klasifikacija možda ne obuhvaća dovoljno složenost sukoba koji se ne mogu jasno svrstati u samo jednu od tih kategorija. Njihova koncentracija na sveobuhvatne mirovne sporazume može zanemariti važnost djelomičnih sporazuma koji, iako nepotpuni, predstavljaju važan korak prema postizanju dugotrajnog mira. Stoga je ključno uzeti u obzir raznolikost sukoba te prepoznati važnost i ulogu djelomičnih sporazuma u procesu stvaranja stabilnosti i trajnog mira.

Arist von Hehn identificira četiri kategorije mirovnih sporazuma, no postoji ograničenje u njegovoj tipologiji kad je u pitanju analiza procesa implementacije i dinamičnih promjena tijekom vremena. Njegova klasifikacija možda ne obuhvaća dovoljno širok spektar različitih vrsta sporazuma koji se mogu pojaviti, što ograničava njezinu sposobnost da uhvati sve varijacije i razvijenost sporazuma tijekom vremena.

Bellova klasifikacija mirovnih sporazuma može biti kritizirana zbog nedostatka jasne diferencijacije između suptilnih varijacija koje postoje među različitim razinama kompleksnosti sporazuma. Fokusiranje na formalne strukture sporazuma može zanemariti nužnost prepoznavanja nekonvencionalnih dogovora ili sporazuma koji također igraju bitnu ulogu u postizanju dugotrajnog mira.

Bohloulzadehova tipologija, temeljena na fazama sporova, može imati ograničenja u razumijevanju složenosti i promjenjivosti mirovnih procesa koji često ne podliježu jasno definiranim fazama. Nadalje, Forster identificira šest tipova mirovnih sporazuma, no nedostatci ove tipologije mogu proizaći iz općenitih zaključaka koji nisu uvijek u stanju uzeti u obzir specifične karakteristike svakog pojedinog sukoba.

U konačnici, tipologija predstavljena u publikaciji američkog Instituta za učinkovitost države (2008.) pruža vrijednu analizu, no postoji mogućnost da sve situacije nisu obuhvaćene unutar navedenih područja (kategorija). Tipologiji izloženoj u izvješću ICHRP-a (2006.) možemo prigovoriti slično kao i u slučaju Arist von Hehna jer ona također razlikuje četiri vrste mirovnih sporazuma, jednako kao i navedeni autor.

Temeljna kritika postojećim tipologijama mirovnih sporazuma sastoji se u tome što se one uglavnom temelje na kvalitativnoj analizi pojedinačnih slučajeva, te obično ne uzimaju u obzir različite kontekste u kojima su se mirovni sporazumi sklapali, kao što su politički, društveni, gospodarski i kulturni čimbenici. Također, one ne uzimaju u obzir promjene u međunarodnoj politici i praksi koje su se dogodile tijekom 1990-ih godina, kao što su novi oblici međunarodne intervencije i novi načini rješavanja sukoba. Ove tipologije su uglavnom temeljene na teorijskim koncepcijama i na iskustvima iz pojedinačnih mirovnih procesa.

Postojeće tipologije često se ne usredotočuju dovoljno na specifičnosti mirovnih sporazuma pod nadležnošću Ujedinjenih naroda. Mirovni sporazumi pod nadležnošću Ujedinjenih naroda često su složeni procesi koji uključuju više strana, a koji se sklapaju u različitim vremenskim razdobljima i pod različitim okolnostima.

Postojeće tipologije mirovnih sporazuma, iako korisne za općenito razumijevanje različitih vrsta sporazuma, nisu uvijek dovoljno precizne ili nužno obuhvaćaju sve relevantne kontekstualne varijable (različiti faktori kao npr. povijest sukoba, složenost sukoba, međunarodni utjecaj, humanitarna situacija i gospodarski faktori mogu utjecati na karakteristike i dinamiku oružanih sukoba, kao i na ulogu mirovnih sporazuma u okončanju tih sukoba) koje bi trebale biti uključene u klasifikaciju. To može dovesti do nedostataka u analizi i razumijevanju uloge mirovnih sporazuma u okončanju sukoba. Također, često postoje razlike u definicijama i kriterijima klasifikacije koje koriste različiti autori i organizacije, što dodatno otežava uspoređivanje i integraciju podataka.

Manjkavost postojećih tipologija ogleda se i u nedostatku dinamičnosti u smislu mogućnosti prilagođavanja promjenjivim uvjetima tijekom trajanja mirovnog procesa, te nedostatku usmjerenosti na učinkovitost u okončanju sukoba i postizanju trajnog mira.

Postojeće tipologije nisu dobro empirijski utemeljene jer se često temelje na normativnim ili teorijskim pretpostavkama, a ne na empirijskim podacima (primarnim i sekundarnim izvorima). One se često fokusiraju samo na neke aspekte mirovnih sporazuma, a zanemaruju druge važne varijable (karakteristike strana u sukobu te njihovi interesi i ciljevi, međunarodna potpora i posredovanje i dr.) koje mogu utjecati na uspješnost sporazuma.

7. Elementi koji oblikuju i utječu na tipologije mirovnih sporazuma

Elementi koji oblikuju i utječu na tipologije mirovnih sporazuma obuhvaćaju širok spektar čimbenika i karakteristika bitnih za stvaranje raznolikih tipologija ovih sporazuma. Ti elementi uključuju različite dimenzije sukoba, kao što su vrsta sukoba (poput međunarodnih ratova ili građanskih ratova), detalje dizajna samih sporazuma (uključujući preambule (uvode), rokove i klauzule), rezultate sporazuma (kao što su privremeni prekidi vatre (primirja) ili postizanje trajnog mira), te načine završetka sukoba (uključujući diplomatske pregovore ili vojne intervencije). Margaletić ističe važnost tipologije mirovnih sporazuma kako bi se sistematski organizirale različite vrste sporazuma te bolje razumjele strategije korištene za okončanje sukoba. Cilj je stvoriti strukturiranu klasifikaciju sporazuma radi lakše usporedbe i dubljeg razumijevanja njihovih sličnosti i razlika. Ključni faktori u formiranju ove tipologije obuhvaćaju različite segmente i karakteristike koje omogućavaju preciznu klasifikaciju. Istraživački proces uključuje različite komponente koje su bitne za bolje razumijevanje mirovnih sporazuma i kako se oni mijenjaju tijekom vremena (Margaletić, 2022: 24).

Jedan od važnih čimbenika jest struktura mirovnog sporazuma, koja uključuje formalne dijelove poput naziva pojedinih dijelova (poglavlja), članaka, priloga te opsega sporazuma izraženog u broju stranica. Također, ključno je razmotriti usmjerenost pitanja i tema unutar sporazuma – jesu li fokusirani na postizanje sveobuhvatnog mira ili su usmjereni na određene prioritetne ciljeve. Mirovni sporazum može obuhvaćati različita područja poput prekida neprijateljstava, političkih reformi, društvenih promjena, obnove nakon rata, gospodarskog razvoja te promicanja i zaštite ljudskih prava. Također, vrijeme i faze imaju ključnu ulogu, uključujući trenutak postizanja sporazuma te različite faze mirovnog procesa, poput preliminarnih sporazuma, privremenih dogovora, sveobuhvatnih okvira, implementacijskih aranžmana te pregovora o ponovnom definiranju sporazuma. Pregovarački proces ima značajan utjecaj jer u konačnici rezultira mirovnim sporazumom (Margaletić, 2022: 24).

8. Proces stvaranja i implementacije unaprjeđene tipologije[43]

U ovom dijelu fokusiramo se na korake i aktivnosti usmjerene na razvoj i primjenu poboljšane klasifikacije ili sustava kategoriziranja mirovnih sporazuma. Ovaj proces uključuje dubinsko istraživanje, analizu relevantnih čimbenika i karakteristika, kao i definiranje parametara koji će oblikovati novu tipologiju. Tako Kenneth Bailey definira tipologiju kao kompletni skup ili niz različitih tipova koji čine višedimenzionalnu klasifikaciju. Izrada

[43] Margaletić piše o razvoju unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma (Margaletić, 2022: 25).

tipologije predstavlja dio šireg procesa stvaranja i primjene raznolikih klasifikacijskih sustava (Kempf-Leonard, 2005: 889). Tipologije mogu biti najkorisnije za interpretaciju podataka (Babbie, 2006: 175), no važno je naglasiti da postoji niz izazova koji mogu otežati njihovu analizu, posebno kada se koriste kao ovisne varijable. Stoga, kako bi se osigurala valjana interpretacija rezultata istraživanja, nužno je pažljivo razmotriti njihovu primjenu i uzeti u obzir ograničenja. Ta ideja se posebno oslikava u potrebi za poboljšanjem tipologija, osobito višedimenzionalnih klasifikacija mirovnih sporazuma. Mirovni sporazumi predstavljaju složene i raznolike entitete koji se razlikuju po svojim ciljevima, sadržaju, kontekstu i metodama primjene. Pored toga, ovi sporazumi obuhvaćaju različite sfere poput politike, društva, kulture i gospodarstva te se ti podaci mogu strukturirati kako bi se identificirali obrasci, sličnosti i razlike među različitim kategorijama sporazuma. Na taj način, tipologija omogućuje bolje razumijevanje povezanih aspekata mirovnih procesa. Nadalje, unaprjeđenje tipologije mirovnih sporazuma reflektira ideju da je tipologija fleksibilna i prilagodljiva novim spoznajama i promjenama u okolini.

U vezi s konceptima iznesenim od strane Baileyja i Babbieja, u unaprijeđenu tipologiju mirovnih sporazuma uvode se sljedeće kategorije:

a) procesni sporazumi – obuhvaćaju dogovore koji označavaju početak mirovnog procesa, uključujući primirje ili dogovore o prekidu borbenih aktivnosti među sukobljenim stranama. Ovi sporazumi predstavljaju početnu (inicijalnu) fazu uspostave konačnog rješenja oružanih sukoba.

b) suštinski sporazumi – imaju izuzetan utjecaj na mir i stabilnost u državi pogođenoj sukobom te šire, često uključujući domaće aktere, a ponekad i međunarodne posrednike. Fokusiraju se na unutarnje dinamike, rješavanje političkih ili etničkih napetosti, te se bave osnovnim uzrocima sukoba poput političke participacije etničkih skupina, raspodjele prirodnih resursa i prava manjinskih zajednica. Njihova implementacija često zahtijeva ustavne reforme, promjene izbornih sustava, osnivanje specijaliziranih sudova za ratne zločine, gospodarske reforme i slično. Cilj im je okončati sukob i postaviti temelje za unutarnji mir i stabilnost.

c) provedbeni sporazumi – sadrže detaljne planove za provedbu glavnih elemenata zaključenih mirovnih sporazuma.

d) pomirbeni sporazumi – usmjereni su na pomirenje sukobljenih strana, uključujući izgradnju međusobnog povjerenja, suočavanje s prošlošću i promicanje kulture mira.

e) područni (regionalni) sporazumi – obuhvaćaju regiju kojoj pripada država pogođena sukobom, često uključujući više zemalja u tom području i često zahtijevaju intenzivniju

međunarodnu suradnju. Cilj im je smanjiti napetosti i sukobe te promicati mir i stabilnost na regionalnoj razini.

9. Teorijski pristupi: izgradnja empirijske tipologije mirovnih sporazuma

Teorija mirovnog sporazuma naglašava da takvi sporazumi formaliziraju i legaliziraju mir putem uspostavljanja pravila koja reguliraju ponašanje stranaka, omogućujući im određene slobode, ali istovremeno ih ograničavajući. Oni su opisani kao alat koji najviše doprinosi postizanju stabilnosti i smanjenju opasnosti od ponovnog izbijanja oružanih sukoba (Badran, 2014: 213). Potpisivanjem sporazuma, strane preuzimaju određena prava i obveze sadržane u njemu, što im daje pravnu obvezu da se pridržavaju dogovorenog. U slučaju sveobuhvatnog mirovnog sporazuma, poput „Daytonskog mirovnog sporazuma“, njegova važnost u Bosni i Hercegovini je neosporna. On postaje osnova za rješavanje svih potencijalnih sporova među stranama. Ovisno o aktualnoj političkoj situaciji ili unutarnjim i vanjskim izazovima s kojima se Bosna i Hercegovina suočava, sve strane često se pozivaju na taj sporazum, koristeći ga kao legitimni argument i u sadašnjim političkim raspravama. Badran ističe da značaj sveobuhvatnog sporazuma leži u tome što prepoznaje složene međuovisne odnose političkih, gospodarskih, društvenih, kulturnih i pravnih elemenata odnosa (Badran, 2014: 214).

U slučaju sporova oko primjene određenih dijelova mirovnog sporazuma, rješavanje i tumačenje sukoba povjerava se zajedničkom povjerenstvu ili komisiji, određenom sudbenom tijelu ili vanjskoj strani. Ključno je da pravila ponašanja u mirovnom sporazumu budu usko povezana s međusobnom suradnjom sukobljenih strana. U protivnome je takav sporazum osuđen na propast. Prema vlastitom shvaćanju, temelj teorije mirovnih sporazuma leži u kvaliteti samog dizajna takvog sporazuma. Ako mirovni sporazum sadrži više mehanizama za rješavanje prepreka suradnje, isti će biti učinkovitiji i korisniji za sve strane. Nisu svi mirovni sporazumi isti, niti proizvode jednake učinke. Teorija mirovnih sporazuma sugerira da se određena pitanja uspješnosti ili neuspješnosti sporazuma vežu uz kvalitetu njegovog dizajna - kako odredbe sporazuma utječu na njegovu provedbu i primjenu u društvu države, oblikovanje političkih i drugih javnih institucija (kao što su Središnja banka, Središnje izborno povjerenstvo itd.), te često i na strukturu i sastav sudbene vlasti. Kvaliteta dizajna sporazuma je ključna polazna točka za procjenu - utjecaj odredbi na provedbu u društvu i oblikovanje institucija.

Ovaj rad istražuje uspostavu empirijski utemeljene tipologije mirovnih sporazuma u određenom vremenskom i kontekstualnom okviru, uzimajući u obzir relativno oskudnu postojeću literaturu o ovom području istraživanja. Nadogradnja trenutne teorije o mirovnim sporazumima čini se logičnim korakom s obzirom na nedostatke u literaturi. U radu se uvodi

termin „tipološka teorija mirovnih sporazuma“, ističući suptilnu, ali značajnu razliku u terminologiji. Bitna je razlika u tome što se fokusira na osnovni početak mirovnog procesa, kad je sukob tek u začetku. Ovo razdoblje karakteriziraju intenzivni sukobi, nedostatak povjerenja između strana te povremeni kontakti posredstvom povjerljivih posrednika. Za pokretanje mirovnog procesa ključna je volja za rješavanjem sukoba putem kontakta s protivnom stranom ili stranama, angažiranjem posrednika i stvaranjem pozitivne atmosfere za rješavanje sukoba kroz medije i elektroničke platforme. Volja zaraćenih strana predstavlja ključni trenutak za početak mirovnog procesa, ali što dalje?

Rad sustavno predstavlja tipologiju mirovnih sporazuma koji se susreću u suvremenom svijetu. Neki od tih sporazuma uspješno sprječavaju novi rat, dok drugi ne. Rad pruža uvid u različite vrste mirovnih sporazuma te potiče razmišljanje o bržem okončanju sukoba u današnjem svijetu obilježenom povremenim ili stalnim sukobima. Također, naglašava važnost kvalitetne provedbe sporazuma unutar država.

Tipološka teorija mirovnih sporazuma može biti polazna točka i za druga istraživanja, ali i predmet daljnje rasprave o egzistiranju, važnosti i doprinosu te teorije cjelovitoj teoriji mira.

10. Metodologija i plan istraživanja

Metodološki pristup u ovome radu, temeljen na komparativnoj metodi, ima značajnu ulogu u izvođenju analize. Osnovna svrha komparativne metode, kako opisuje Caramani, jest promatranje i usporedba informacija izabranih s pažnjom, bilo da se radi o različitim prostornim područjima, vremenima ili i jednom i drugom. Komparativna metoda omogućuje sistematsko i empirijsko istraživanje prethodno pretpostavljenih veza među varijablama, a zaključci se izvode upravo iz usporedbe, a ne iz eksperimenata (Caramani, 2013: 52). Osim toga, ističe se važnost prepoznavanja i razmatranja prednosti i ograničenja metodologije komparativne metode, kao jedne od njezinih snaga (Caramani, 2013: 61). Lalić Novak opisuje komparativnu metodu kao pristup koji omogućuje objektivnije razumijevanje društvenih pojava, kontekstualizaciju istih, njihovu klasifikaciju, testiranje hipoteza te predviđanje (Lalić Novak, 2015: 10). Komparativna metoda je jedna od osnovnih metoda istraživanja − uz eksperimentalne, statističke i studije slučaja − za utvrđivanje općih empirijskih tvrdnji. Komparativna metoda se definira kao osnovna znanstvena metoda, a ne kao zasebna znanstvena metoda. Ona se koristi za otkrivanje empirijskih odnosa među varijablama, a ne za mjerenje (Lijphart, 1971: 682-683).

Komparativna metoda izvodi tipologiju na temelju usporedbe i analize više primjera mirovnih sporazuma. Kroz usporedbu karakteristika tih sporazuma, pokušat će se identificirati sličnosti i razlike među njima i na temelju toga izgraditi empirijski utemeljenu tipologiju. Ova metoda omogućuje izgradnju preciznije tipologije mirovnih sporazuma koja se može primijeniti na različite kontekste sukoba. U ovome radu, komparativna metoda igra ključnu ulogu u uspostavi empirijski utemeljene tipologije mirovnih sporazuma, jer omogućuje uspoređivanje različitih mirovnih sporazuma kako bi se utvrdile sličnosti i razlike između njih. Na taj način, moći će se identificirati zajedničke karakteristike koje se javljaju u različitim mirovnim sporazumima, kao i čimbenike koji utječu na njihov dizajn i ishod. Ona omogućuje usporedbu mirovnih sporazuma po različitim kriterijima, kao što su tipovi sukoba, uključene strane, trajanje sukoba, vrsta mirovne intervencije, vrijeme potrebno za postizanje sporazuma itd. Na taj način, mogu se utvrditi različiti obrasci i trendovi koji se javljaju u različitim kontekstima mirovnih sporazuma.

Tipologija će se koristiti za uspostavu kategorija mirovnih sporazuma pod nadležnošću Ujedinjenih naroda od 1991. do 2001. godine. Kroz analizu zajedničkih karakteristika sporazuma, sporazumi će se razvrstati u kategorije i stvoriti sustav koji pomaže u razumijevanju razlika među sporazumima te doprinosi boljem razumijevanju uloge mirovnih

sporazuma u okončanju sukoba. Ova metoda se koristi za razumijevanje složenih fenomena i njihovog sistematiziranja kako bi se lakše analizirali i razumjeli. U kontekstu ovog rada, tipologizacija se koristi za uspostavu klasifikacije mirovnih sporazuma pod nadležnošću Ujedinjenih naroda u razdoblju od 1991. do 2001.

U ovom radu se koristi kvalitativna metoda koja je usmjerena na identifikaciju i razumijevanje karakteristika, svojstava te značajki objekata istraživanja. Bitno je napomenuti da ovakav pristup istraživanju, kako je opisao Landman, zahtijeva fokusiranje na manji broj zemalja kako bi se detaljnije istražile njihove specifičnosti i dublje razumjelo istraživano područje (Landman, 2008: 46).

Dok se u prethodnom odlomku ističe važnost fokusiranja na manji broj jedinica analize radi dubljeg razumijevanja, u ovome radu se primjenjuje kvalitativna studija sa velikim brojem slučajeva i opažanja (veliki N), pri čemu su jedinice analize mirovni sporazumi. Navedena prilagodba omogućuje detaljno istraživanje karakteristika mirovnih sporazuma, ali istodobno omogućuje analizu šireg spektra slučajeva radi dobivanja sveobuhvatnijeg uvida u to područje.

Kvalitativni sadržajni pristup omogućuje kategorizaciju mirovnih sporazuma na temelju sličnosti i razlika u njihovoj strukturi, sadržaju i učinkovitosti. Takav pristup omogućuje dublje razumijevanje različitih aspekata mirovnih sporazuma, istodobno omogućujući analizu velikog broja slučajeva radi šireg uvida u istraživano područje. Primjer kvalitativne studije s velikim N nalazimo kod Samuela E. Finera. Njegov zadatak bio je pokušaj komparacije tipova režima kroz 5.000 godina širom svijeta. Taj znanstveni pothvat zauzeo je sve godine njegove mirovine i rezultirao je studijom u tri opsežne sveske koje zajedno broje 1.700 stranica (Landman, 2008: 43). Sposobnost prepoznati uzročne veze putem komparativnog istraživačkog dizajna smatra se jednom od njegovih prednosti. Komparativna analiza često se naziva „kvazieksperimentalnom“, što sugerira da možemo, u određenoj mjeri, manipulirati stvarnošću, a to omogućuje istraživaču da izvodi opisne zaključke (Caramani, 2013: 52).

Ključni korak u razvoju valjanog komparativnog istraživačkog dizajna je odluka o odabiru relevantnih slučajeva za usporedbu i određivanje optimalnog broja tih slučajeva. U području komparativne politike, slučajevi predstavljaju jedinice promatranja, poput zemalja, koje se trebaju usporediti (Caramani, 2013: 54).

Studija slučaja često se opisuje kao istraživanje koje se fokusira na mali broj ili čak jedan slučaj, suprotno istraživanjima koja obuhvaćaju veći broj slučajeva (Jožanc, 2015: 38). Studija slučaja može biti korisna za naknadnu evaluaciju kako bi se provjerilo jesu li opći nalazi istraživanja relevantni u detaljnijoj analizi ili za proučavanje izuzetnog slučaja koji se čini kao

„iznimka od pravila“. Također se koristi kao studija kritičnog ili ključnog slučaja (Caramani, 2013: 55).

U ovome radu je vrsta komparativne analize sinkronijska studija jer je usmjerena na analizu mirovnih sporazuma u određenom trenutku vremena bez obzira na različita vremenska razdoblja u kojima su ti sporazumi potpisani. Pored navedenog, istražuju se sličnosti i razlike u strukturi, sadržaju i učinkovitosti mirovnih sporazuma kroz različite slučajeve, ali unutar istog vremenskog okvira. To omogućuje dublje razumijevanje različitih aspekata mirovnih sporazuma u određenom trenutku, što je karakteristika sinkronijske analize.

Predmet istraživanja kod uspostave empirijski utemeljene tipologije mirovnih sporazuma su mirovni sporazumi koji su postignuti pod nadležnošću Ujedinjenih naroda u razdoblju od 1991. do 2001. godine. Konkretno, istraživanje se usredotočuje na identifikaciju tipova mirovnih sporazuma koji su potpisani tijekom tog razdoblja te na njihovu analizu i usporedbu. Svrha je utvrditi kako se različiti faktori i okolnosti odražavaju na dizajn i ishod mirovnih sporazuma te kako se ti sporazumi mogu klasificirati u različite tipove. To bi omogućilo bolje razumijevanje različitih pristupa mirovnim sporazumima i njihovih rezultata, te bi moglo pomoći u budućem razvoju učinkovitijih mirovnih procesa.

Osnovu matrice istraživanja čine četiri indikatora: tip rata, dizajn mirovnog sporazuma, ishod mirovnog sporazuma te način završetka sukoba.

Indikator „tip rata” može se operacionalizirati definiranjem različitih tipova sukoba (građanski ratovi, međunarodni ratovi i drugi oblici konflikta). Svaki tip sukoba može se odrediti na temelju karakteristika kao što su priroda sukoba, broj sudionika, razina nasilja, trajanje itd. Naprimjer, građanski ratovi imaju složenu političku i društvenu dinamiku i mogu zahtijevati sveobuhvatne mirovne sporazume koji se bave temeljnim uzrocima sukoba, a međunarodni ratovi mogu zahtijevati mirovne sporazume koji se bave sigurnosnim i teritorijalnim pitanjima. Dodatno, trajanje postignutog mira nakon potpisivanja sporazuma može biti pokazatelj uspješnosti mirovnog sporazuma. Primjera radi, građanski rat u Kambodži zahtijevao je sveobuhvatni mirovni sporazum koji bi se bavio osnovnim uzrocima sukoba, uključujući političke i etničke napetosti, gospodarske i socijalne probleme te posljedice režima Crvenih Kmera. Analizom tipa rata možemo bolje razumjeti učinkovitost mirovnog sporazuma jer neki tipovi sukoba mogu biti izazovniji za rješavanje putem mirovnog sporazuma u usporedbi s drugim tipovima sukoba.

Indikator „dizajn mirovnog sporazuma” fokusira se na strukturu i sadržaj mirovnog sporazuma, te se može precizno definirati putem sljedećih komponenti sporazuma: svrha sporazuma, identifikacija sukobljenih strana, uvjeti završetka sukoba, etabliranje

demilitariziranih zona, razmjena zarobljenika, podjela političke moći i dogovori o upravljanju između sukobljenih strana, uspostava novih političkih institucija, osiguranje zastupljenosti u vlasti, demobilizacija boraca, formiranje sigurnosnih snaga za održavanje mira, obnova i poticanje gospodarskog razvoja na pogođenim područjima itd. Svaka od komponenti može biti evaluirana u smislu prisutnosti ili odsutnosti u mirovnom sporazumu, te do koje mjere se implementira u stvarnom okruženju. Analizom je moguće identificirati koje su komponente najučinkovitije u osiguravanju stabilnog mira i procesa pomirenja. Važno je napomenuti da mirovni sporazum treba biti pažljivo osmišljen i prilagođen specifičnim potrebama i kontekstu sukoba kako bi se osiguralo uspješno okončanje sukoba i postizanje trajnog mira. U analizi ovog aspekta može se koristiti kriterij koji uključuje vrstu rješenja i mehanizam koji se koristi za provedbu. Joshi i Quinn sugeriraju da sporazumi koji obuhvaćaju reforme u više političkih sektora predstavljaju optimalan pristup za rješavanje izazova vezanih uz vjerodostojnu predanost i postizanje dugoročnog mira (Kane, 2019: 15). Značajno utječu na trajnost mira brojne političke odredbe unutar mirovnog sporazuma, a jedna od ključnih je provedba slobodnih i višestranačkih izbora, što je postala uobičajena praksa nakon hladnog rata. Ova odredba predstavlja temelj tranzicije iz građanskog rata u normalno političko stanje. Izbori omogućavaju svim sukobljenim stranama da istaknu svoje kandidate, aktivno se uključe u politički proces i preuzmu odgovornost za sudjelovanje u predstavničkim i izvršnim tijelima vlasti. Provedbom slobodnih i višestranačkih izbora dinamika sukoba se transformira s bojišnice na zakonodavne i predstavničke forume na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini. Kane ističe da čimbenici koji se smatraju statistički značajnima za trajanje mira uključuju vanjska sigurnosna jamstva, odredbe o teritorijalnoj i sigurnosnoj/vojnoj podjeli vlasti, prisutnost treće strane i mehanizme razdvajanja snaga unutar sporazuma o prekidu vatre te osiguravanje provedbe prilagodbe, sudjelovanja i izbornih reformi prije održavanja bilo kakvih izbora nakon sukoba (Kane, 2019: 28). Prema Berdalu mirovni sporazum bi trebao obuhvaćati odredbe o smanjenju i kontroli nasilja, odredbe o organizaciji i provedbi izbora nakon okončanja sukoba i odredbe o podjeli političke vlasti između sukobljenih strana (Berdal, 2021: 6). Berdal naglašava važnost dobro osmišljenog mirovnog sporazuma koji raspolaže odgovarajućim resursima te je podržan dosljednom i konstruktivnom političkom potporom od strane zainteresiranih strana, regionalnih aktera i međunarodnih sponzora. Takav sporazum može poslužiti kao pokretač jačanja političke stabilnosti i dinamike koja promiče dugoročnu stabilnost i potiče društvene transformacije prema dubljem, istinski održivom miru (Berdal, 2021: 5). Iz navedenog se da zaključiti kako će manje sveobuhvatni sporazumi vjerojatnije

rezultirati naknadnim sporazumom, a ako do toga ne dođe, najgori ishod je ponovo izbijanje sukoba.

Indikator „ishod mirovnog sporazuma" moguće je procijeniti na temelju provedbe njegovih odredbi i utjecaja na društvo pogođeno sukobom. Ishod sporazuma može varirati (neuspjeh sporazuma i nastavak sukoba, djelomično rješavanje sukoba s fokusom na određena pitanja, privremeno primirje ili razdoblje relativnog mira te trajno okončanje sukoba i postizanje stabilnog mira) ovisno o specifičnostima sukoba i sporazuma. Rezultat mirovnog sporazuma određen je ponajprije prirodom sukoba, sposobnostima pregovarača da se slože i provedu sporazum te vanjskim utjecajima na provedbu sporazuma. Nakon završetka sukoba na ishod sporazuma mogu utjecati sigurnosni i informacijski izazovi, nedovoljna predanost implementaciji sporazuma i poteškoće u raspodjeli resursa i upravljanju procesom (Badran, 2014: 194-195). U okviru ovog indikatora analizirat će se što se dogodilo nakon potpisivanja mirovnog sporazuma, uključujući evaluaciju nastavka nasilja, postignuće trajnog mira i stabilnosti unutar zemlje te stupanj ostvarenja dogovorenog među stranama.

Indikator „način završetka sukoba" može osigurati kontekstualne informacije o procesu okončanja sukoba i načinu na koji taj proces korelira s drugim segmentima političkog i društvenog života. Naprimjer, ako je sukob završio vojnom intervencijom ili unilateralnim odlukama, mirovni sporazum može se razlikovati od onog postignutog pregovorima. Nadalje, ovaj indikator može utjecati na tumačenje indikatora „ishod mirovnog sporazuma". U tom smislu postoji manja vjerojatnost da će sukobi koji su okončani vojnom pobjedom rezultirati trajnim mirom, a kada se postigne dogovor s ciljem okončanja sukoba, što rezultira mirovnim sporazumom, veća je izglednost postizanja dugotrajnog i održivog mira. Razumijevanje ovog indikatora pruža uvid u ključne faktore koji su doprinijeli okončanju sukoba i istovremeno pruža važne lekcije za buduće mirovne procese.

Ova četiri indikatora su ključna za stvaranje temeljene tipologije mirovnih sporazuma jer pružaju opsežno razumijevanje sukoba i procesa mirovnog dogovora. Svaki od ovih pokazatelja osvjetljava različite aspekte sukoba i načina na koje se rješavaju, zajedno stvarajući kompletniju sliku mirovnog sporazuma i njegovog utjecaja.

11. Cilj i pitanja istraživanja

U ovome radu se ističu dva ključna smjera istraživanja koja se nadovezuju na osnovne elemente analize: prvo, kontekstualni opis čini temelj istraživanja, pružajući široku panoramu političkih fenomena i ključnih događaja u specifičnim državama. Ovaj opis ne samo da služi kao uvodno razumijevanje, već i kao dubinska analiza okolnosti, političkih aktera, njihovih međusobnih odnosa te faktora koji oblikuju politički pejzaž pojedinih zemalja. Kroz ovaj kontekstualni pristup, istraživači mogu pružiti dublje uvide u političke dinamike, povijesne okolnosti, kulturne utjecaje i strateške izazove koji definiraju politički sklop svake države. Drugo, tipologija predstavlja strukturu koja organizira i kategorizira empirijske podatke. Ova klasifikacija omogućuje sustavan pristup podatcima, stvarajući specifične skupove informacija koji omogućuju jasnije razumijevanje političkih obrazaca, trendova i varijacija unutar ili između različitih država. Ona služi kao temelj za stvaranje okvira za analizu, omogućujući istraživačima da identificiraju veze, obrasce ponašanja ili tipologije političkih struktura unutar šireg konteksta. Navedeni dvostruki pristup omogućuje šire shvaćanje političke stvarnosti svake zemlje, od općih uvjeta i povijesnih čimbenika do specifičnih političkih modela ili karakteristika. Istraživački rad temeljen na ovoj metodologiji ne samo da pruža pregled političkog krajolika svake države, već također gradi strukturu razumijevanja koja olakšava sustavnu i detaljnu analizu političkih procesa.

Cilj ovog istraživanja je stvoriti sustavnu klasifikaciju mirovnih sporazuma, sklopljenih pod okriljem Ujedinjenih naroda tijekom razdoblja od 1991. do 2001. godine. Fokus je na razvoju tipologije koja će omogućiti detaljnije razumijevanje raznolikosti mirovnih sporazuma, pružajući smjernice za buduće pregovore i izradu novih sporazuma. Glavni cilj je stvoriti strukturirani okvir koji će olakšati usporedbu, istraživanje razlika i sličnosti među sporazumima. Samo oni sporazumi koji su potpisani od strane svih sukobljenih strana bit će analizirani.

Glavni istraživački problem koji se ističe u ovom doktorskom radu odnosi se na razumijevanje i analizu uloge mirovnih sporazuma pod nadležnošću Ujedinjenih naroda u razdoblju od 1991. do 2001. u okončanju sukoba, koristeći se empirijski utemeljenom tipologijom. Ovaj problem postavlja niz pitanja o različitim aspektima mirovnih sporazuma i njihovoj funkciji u okončanju sukoba. Primjerice, istražuje se utjecaj različitih oblika mirovnih sporazuma na ishode mirovnih procesa. Također, istražuju se karakteristike sukoba koje se mogu koristiti za stvaranje empirijske tipologije mirovnih sporazuma. Nadalje, istražuje se kako različiti čimbenici, poput političkih aktera, međunarodne potpore i resursa, mogu utjecati

na ovu tipologiju. Konačno, istraživanje se fokusira na primjenu ovih nalaza na trenutne sukobe i procese stvaranja mirovnih sporazuma.

Uspostava empirijske tipologije mirovnih sporazuma postavlja se kao istraživački problem s obzirom na nekoliko značajnih izazova. Prvo, nedostatak sveobuhvatne i sustavne klasifikacije mirovnih sporazuma stvara zapreku za usporedbu i analizu različitih vrsta ovih sporazuma. Ova raznolikost u obujmu, sadržaju i mehanizmima provedbe predstavlja izazov u otkrivanju zajedničkih obrazaca i tema koje bi mogle poslužiti kao temelj za stvaranje empirijske tipologije. Drugo, različitost mirovnih sporazuma predstavlja još jedan izazov. Njihova raznolikost često otežava identifikaciju zajedničkih elemenata i karakteristika koje bi bile korisne u uspostavljanju empirijske tipologije. Konačno, ograničena usporedivost mirovnih sporazuma u različitim kontekstima dodatno usložnjava situaciju. Učinkovitost ovih sporazuma često je podložna širokom rasponu čimbenika, uključujući političke, gospodarske, i društvene uvjete u državama, povijest sukoba te prisutnost vanjskih aktera. Slijedom toga, stvaranje empirijske tipologije mirovnih sporazuma koja će uzeti u obzir ove faktore omogućila bi širu usporedbu i bolje razumijevanje ovih sporazuma u različitim kontekstima.

Predmet istraživanja kod uspostave empirijski utemeljene tipologije mirovnih sporazuma su mirovni sporazumi koji su postignuti pod nadležnošću UN-a u razdoblju od 1991. do 2001. godine te, stoga, temeljno istraživačko pitanje ovog rada glasi:

Kako bi se mogla uspostaviti empirijski utemeljena tipologija mirovnih sporazuma?

Odgovor na postavljeno temeljno istraživačko pitanje trebao bi se dati pomoću sljedećih kriterija:

1. analiza vrste sukoba obuhvaća pregled tipova rata;
2. analiza sadržaja mirovnih sporazuma obuhvaća pregled dokumentacije i analizu ključnih elemenata mirovnih sporazuma;
3. analiza trajnosti mira istražuje jesu li nakon potpisivanja mirovnog sporazuma nasilje i sukobi nastavili, jesu li mir i stabilnost bili uspostavljeni, te jesu li se strane u sukobu držale dogovorenih odredbi mirovnog sporazuma i je li postignuti mir bio održiv na duže vrijeme, te
4. analiza procesa pregovora i sudionika uključuje analizu sudionika pregovora (motive i interese), ulogu i doprinos UN-a u mirovnom procesu, je li mirovni sporazum rezultat pregovaračkog procesa između sukobljenih strana ili je posljedično rezultat vojne intervencije, odnosno jednostrane odluke.

12. Očekivani znanstveni doprinos doktorskog rada

Postoje brojne znanstvene studije[44] koje istražuju različite aspekte i implikacije mirovnih sporazuma u kontekstu građanskih sukoba. Neke od tih studija usredotočene su na odnose između odredbi mirovnih sporazuma i ponovnog nasilja (Hartzell, Hoddie i Rotchild, 2001; Hartzell i Hoddie, 2003; Werner i Yuen, 2005; Matanock, 2017 i Reid, 2017). Druga istraživanja se bave dizajnom mirovnih sporazuma s ciljem rješavanja građanskih ratova te njihovim utjecajem na dugoročnu stabilnost mira (Mattes i Savun, 2009; Badran, 2014; Olson Lounsbery i DeRouen, 2018 i Kane, 2019).

Nadalje, postoje i studije koje se bave ulogom mirovnih sporazuma u mirovnim procesima iz međunarodno-pravne perspektive, naglašavajući da ti sporazumi još uvijek nemaju pravni status u međunarodnom pravu (Bell, 2006; Bell, 2008 i Ozcelik, 2020). Nadalje, istraživanja se fokusiraju na važnost pregovaračkih procesa za okončanje građanskih ratova (Arnault, 2006 i Druckman i Wagner, 2019).

Također, postoje studije koje analiziraju detalje u tekstovima mirovnih sporazuma, poput rodnih pitanja, obrazovanja i zaštite ljudskih prava (Nystuen, 2005; Dupuy, 2008 i Bell i O'Rourke, 2010). Neke se studije fokusiraju na doprinos međunarodnog posredovanja u uspješnom okončanju sukoba te kritički analiziraju literaturu o učincima mirovnih sporazuma, posebno ističući ulogu posredovanja (Bercovitch i Simpson, 2010 i Rohner, 2018). Nadalje, istraživanja se bave fazama osmišljavanja i provedbe mirovnih sporazuma, istražujući načine na koje ovi sporazumi osiguravaju vlastitu provedbu ili provedbu specifičnih pitanja (Mezzera, Pavičić i Specker, 2009 i Molloy i Bell, 2019).

U nekim studijama istražuju se specifični aspekti mirovnih sporazuma. Neke od tih studija identificiraju četiri ključne vrste odredbi mirovnih sporazuma te analiziraju kako te odredbe oblikuju stavove civila prema okončanju sukoba (Tellez, 2019). Druga istraživanja procjenjuju uspjehe ili neuspjehe mirovnih sporazuma usmjerenih na okončanje građanskih ratova u razdoblju nakon Hladnog rata, uzimajući u obzir povijesni, politički, kulturni i normativni kontekst (Berdal, 2021). Pored toga, postoje i studije koje se bave ponovnim pregovorima o političkim rješenjima kao središnjim pitanjem za opsežnije projekte izgradnje države i mira (Barnes, 2021). Neki istraživači predstavljaju najčešće vrste mirovnih sporazuma analizirajući skupove podataka i istraživačke projekte o mirovnim sporazumima (Quinn i Echavarría Alvarez, 2020). Također, istraživanja se bave odnosom između angažmana UN-a i uspjeha mirovnih sporazuma (Maekawa, Ari i Gizelis, 2019), razvijaju tipologiju lokalnih mirovnih

[44] Vidjeti i u Margaletić, 2022: 302-303.

sporazuma (Pospisil, 2022) te se usredotočuju na utjecaj izbora nakon zaključivanja mirovnih sporazuma (Joshi, Melander i Quinn, 2017). Nadalje, postoje studije koje ukazuju na disciplinsku potrebu za jasnijim načelima za učinkovito povezivanje mirovnih sporazuma s mirovnim procesima te zagovaraju razvoj disciplinarnih standarda i kriterija koji bi se koristili za operacionalizaciju mirovnih procesa (Kapshuk, 2021).

Istraživačka praznina koju ovaj rad može popuniti jest prije svega nedostatak empirijski utemeljene tipologije mirovnih sporazuma pod nadležnošću UN-a od 1991. do 2001. godine, odnosno sveobuhvatne studije koja bi se time bavila, ali i tipologije mirovnih sporazuma općenito. Naime, nedostaje sustavni pregled i analiza većeg uzorka sporazuma kako bi se detektirale glavne karakteristike mirovnih sporazuma u tom vremenskom razdoblju. Rad ima potencijal dopuniti postojeće istraživanje o ulozi mirovnih sporazuma u okončanju sukoba pod nadležnošću UN-a u tom razdoblju, što bi moglo imati praktične učinke za razvoj politika i strategija za postizanje dugoročne stabilnosti u područjima obilježenima sukobima. Nadalje, rad bi trebao doprinijeti razumijevanju različitih vrsta sukoba i rješenja koja se pojavljuju u mirovnim sporazumima pod nadležnošću UN-a te će istražiti koje se vrste mehanizama za provedbu mirovnih sporazuma koriste i koliko su uspješni u postizanju ciljeva sporazuma.

Pored navedenog, rad bi trebao pružiti bolje razumijevanje o tome kako se mirovni sporazumi mogu oblikovati i implementirati da bi se osigurao njihov dugotrajni učinak u okončanju sukoba, a što bi bilo korisno za akademsku zajednicu, stručnjake praktičare te donositelje odluka.

Iako su u svijetu provedena istraživanja o tipologiji mirovnih sporazuma, kako je opisano u odjeljku 5.4. („Tipologija mirovnih sporazuma“) ovoga rada, u Hrvatskoj nije bilo takvih istraživanja. Nakon završetka Hladnog rata analitičari rješavanja sukoba, kao i znanstvenici društvenih područja najviše su se bavili pitanjima uspješnosti ili neuspješnosti rješavanja sukoba, dok je mirovni sporazum sam po sebi ostao i dalje nedovoljno definiran i istražen. Namjera je ovog istraživanja izvršiti nadogradnju postojeće tipologije mirovnih sporazuma. Ovaj rad bi mogao pružiti znanstveni doprinos na nekoliko razina:

1. Povijesni kontekst - analiziranje mirovnih sporazuma nastalih u vremenskom razdoblju 1991.-2001. omogućuje proučavanje bitnih međunarodnih sukoba i njihovih rješenja tijekom tog perioda. Razumijevanje karakterističnih povijesnih, političkih i društvenih okolnosti i čimbenika sukoba u tom razdoblju omogućuje uvid u razloge sukoba i dinamiku pregovora.
2. Uloga Ujedinjenih naroda - fokusiranje na mirovne sporazume pod nadležnošću Ujedinjenih naroda u razdoblju 1991.-2001. omogućuje analizu uloge UN-a kao posrednika i koordinatora u okončanju sukoba. Istraživanje u okviru ovoga rada može istaknuti ključne strategije,

mehanizme i prakse UN-a u mirovnim procesima, pružajući uvid u djelotvornost tih mehanizama i njihovu upotrebljivost na druge sukobe.

3. Empirijska tipologija - analizom različitih mirovnih sporazuma iz vremenskog razdoblja 1991.-2001., moguće je detektirati specifične obrasce, aspekte i odlike tih sporazuma. Na osnovu tog detaljnog prikaza može se razviti klasifikacija koja pruža identifikaciju različitih vrsta mirovnih sporazuma i njihovih osobitosti.

4. Zaključci za postojeće i buduće mirovne sporazume - analiza mirovnih sporazuma iz razdoblja 1991.-2001. omogućuje detektiranje obrazaca, najbolje prakse i izazova u mirovnim sporazumima iz tog razdoblja 1991.-2001. te ovo istraživanje može pomoći u poboljšanju postojećih mirovnih sporazuma i dati preporuke za buduće mirovne procese.

Kombinacija ove četiri razine pružila bi cjelovit uvid u ulogu mirovnih sporazuma pod nadležnošću Ujedinjenih naroda u navedenom vremenskom razdoblju u okončanju sukoba. Rezultati istraživanja mogli bi biti korisni za donositelje odluka, međunarodne organizacije, kao i sve one aktere koji se bave rješavanjem sukoba, izgradnjom mira i mirovnim studijama.

Tablica 1. Sažetak rada

Uloga mirovnih sporazuma pod nadležnošću Ujedinjenih naroda od 1991. do 2001. u okončanju sukoba - uspostava empirijski utemeljene tipologije	
Vrsta studije	kvalitativna studija sa velikim brojem slučajeva i opažanja (veliko N)
Teorijski pristupi	tipološka teorija mirovnog sporazuma
Metodološki pristup	kvalitativno istraživanje, komparativna metoda i tipologizacija
Vrsta komparativne analize	sinkronijska studija
Vremenski okvir	1991.-2001.
Jedinica analize	mirovni sporazum
Istraživačko pitanje	Kako bi se mogla uspostaviti empirijski utemeljena tipologija mirovnih sporazuma? Odgovor na postavljeno temeljno istraživačko pitanje trebao bi se dati pomoću sljedećih kriterija: 1. analiza vrste sukoba - pregled tipova rata; 2. analiza sadržaja mirovnih sporazuma - pregled dokumentacije i analiza ključnih elemenata mirovnih sporazuma; 3. analiza trajnosti mira - istražiti jesu li se nakon potpisivanja mirovnog sporazuma nasilje i

	sukobi nastavili, odnosno jesu li mir i stabilnost bili uspostavljeni, te jesu li se strane u sukobu držale dogovorenih odredbi mirovnog sporazuma i je li postignuti mir bio održiv na duže vrijeme, te 4. analiza procesa pregovora i sudionika - analizirati sudionike pregovora (motive i interese), ulogu i doprinos Ujedinjenih naroda u mirovnom procesu, je li mirovni sporazum rezultat pregovaračkog procesa između sukobljenih strana ili je posljedično rezultat vojne intervencije, odnosno jednostrane odluke.

13. Analiza ratova i mirovnih sporazuma (1991.-2001.): kombinirana metodologija korištenjem međunarodnih baza i relevantne literature

Koristeći podatke iz baza Correlates of war, UN-a i The Uppsala conflict data program analizirali smo ratove[45] i mirovne sporazume u razdoblju od 1991. do 2001. godine. Osim korištenja podataka iz navedenih međunarodnih baza, u analizi smo također uključili relevantnu znanstvenu literaturu i članke kako bismo pružili sveobuhvatniji uvid u složenost ratova i mirovnih procesa tijekom navedenog razdoblja.

13.1. Analitički pristup ratovima i mirovnim sporazumima: pregled vremenskog razdoblja i analiza bitnih podataka

13.1.1. Prvi rat u Sijera Leoneu 1991.-1996.

Sukob u Sijera Leoneu proizlazio je iz dugotrajnih strukturalnih problema, posebice političkog nezadovoljstva nakon godina loše vladavine pod uzastopnim režimima Svenarodnog kongresa (APC) (Mitton, 2018: 5). Nakon što je postala neovisna 1961. godine, Sijera Leone je bila suočena s političkom korupcijom, nedostatkom obrazovanja i zapošljavanja, te lošim upravljanjem prirodnim bogatstvima. Ovo je potaknulo izbijanje građanskog rata (Okwesili Nkwede i Orieoma Usonka, 2019: 4). Nezadovoljstvo je bilo najizraženije u ruralnom i siromašnom jugoistočnom dijelu zemlje, gdje je sukob započeo 1991. godine. Loše upravljanje, represivne mjere prema studentskim prosvjedima i gospodarske neprilike su dodatno pogoršali situaciju. Dodatni čimbenik bila je slaba razvijenost ruralnih područja zbog usmjeravanja državnih resursa prema vladajućim elitama koje su pretežito živjele na obali. Sukob[46] nije bio temeljen na izraženim vjerskim ili etničkim podjelama, niti su glavni sudionici bili vođeni određenim političkim ideologijama. Umjesto toga, gospodarske strategije i trgovina dijamantima snažno su utjecale na postupke pobunjeničkih vođa i vojnih frakcija. Razlike između sukobljenih strana su često bile nejasne, što je rezultiralo time da su civili skovali pojam *sobel* kako bi opisali dvojni identitet vojnika koji su bili i pobunjenici. Prije sukoba, tradicionalne poglavarske strukture unutar države su imale značajnu ulogu u sustavu patrimonijalne vlasti. Te strukture su održavale moć putem raspodjele resursa, a njihova

[45] Nazivi obrađenih ratova u ovome poglavlju istovjetni su nazivima ratova iz tablice pod nazivom „Tablica 2. Kronološka lista ratova 1991. – 2001. prema COW projektu“, koja se nalazi u poglavlju 4. pod nazivom „Correlates of war (COW) tipologija rata: definiranje i kategoriziranje ratova“ ovoga rada (str. 48.-50).

[46] Većina analiza fokusirala se na razumijevanje uzroka sukoba. Prema različitim autorima, gospodarski i društveni problemi te politički faktori smatraju se ključnim izvorima sukoba. Međutim, sigurnosni aspekti, posebno borba za kontrolu nad prirodnim resursima, ističu se kao glavni razlozi sukoba prema nekim analizama (Ducasse-Rogier, 2004: 16).

kontrola nad poslovima, zemljom i brakom se smatrala proizvoljnom i isključivom. Međutim, pod pritiskom gospodarske recesije, njihova moć je postala nepopularna među mladima koji su se osjećali isključenima i nisu imali pristup poslovima, zemlji ili mogućnostima za brak. Stoga su mnogi mladi ljudi s ograničenim izgledima za društvenu mobilnost podržavali političku poruku Revolucionarne ujedinjene fronte (RUF-a[47]) koja je obećavala radikalnu promjenu vlasti (Mitton, 2018: 5).

Sukob u Sierra Leoneu je započeo uslijed sukoba u susjednoj Liberiji[48], gdje je vođa pobunjenika Charles Taylor, koji je predvodio Nacionalni patriotski front Liberije (NPFL), osigurao borce i potporu[49] za invaziju Sijera Leonea u ožujku 1991. godine. Taylor je imao nekoliko motiva za uključivanje Sijera Leonea u sukob. Prvo, Taylor je želio otvoriti novu frontu protiv nigerijskih snaga Ekonomske zajednice zapadnoafričkih država (ECOWAS), koje su intervenirale u Liberiji, uz potporu predsjednika Sijera Leonea Josepha Momoha protiv NPFL-a. Drugo, Taylor je težio iskoristiti prirodne resurse u Sierra Leoneu, posebno dijamante, kako bi financirao svoju kampanju i podržao svoje vojne aktivnosti. Treće, želio je uspostaviti dugoročni utjecaj na regionalnoj razini, prelazeći granice Liberije i proširujući svoj utjecaj na šire područje. Početkom 1991. godine Sijera Leone je bila „država u sjeni“ s formalnim institucijama koje su djelovale tek kao ljušture. Politička moć i raspodjela gospodarskog bogatstva odvijali su se kroz neformalne osobne veze, a ruralni poglavari unutar zemlje su bili kooptirani putem dodjele patronata. S recesijom koja je pogodila zemlju tijekom 1980-ih, ovaj je sustav postao izvor frustracije za mlade ljude u ruralnim područjima koji su svjedočili kako se resursi sve više monopoliziraju od strane male elite, dok je istovremeno nezaposlenost rasla, a obrazovni sustav se urušavao. Do 1991. godine, mnogi su se okrenuli nezakonitom iskopavanju dijamanata kako bi ostvarili prihod (Mitton, 2018: 6).

Samo nekoliko tjedana nakon početne invazije RUF-a[50] 1991. godine na gradić Bomaru[51] na istoku Sijera Leonea, pobunjenici su brzo preuzeli kontrolu nad dijamantskim poljima u

[47] RUF je izgledao kao grupa nasilnih pojedinaca, sastavljena od marginalizirane mladeži, nekadašnjih ilegalnih rudara dijamanata, stranih boraca, te kasnije, sve većeg broja otetih pojedinaca koji su bili prisiljeni pridružiti se njihovim redovima (Ducasse-Rogier, 2004: 22).

[48] Inicirana iz Obale Bjelokosti u prosincu 1989., Taylorova invazija Liberije bila je međunarodnog karaktera. Počela je s manjom, ali važnom multinacionalnom snagom od oko 200 boraca, koji nisu bili Liberijci, već su uključivali ljude iz Sijera Leonea i Burkine Faso, uz neizravnu potporu Francuske (Harris, 2020: 83).

[49] Taylor je pružio potporu RUF-u, dajući mu oružje, osiguravao obuku boraca te mu je pružao potrebnu financijsku pomoć (Ducasse-Rogier, 2004: 20).

[50] U početku, RUF je uživao potporu među stanovništvom Sijera Leonea koje je bilo suočeno s teškim društvenim i gospodarskim izazovima te je osjećalo potrebu za političkim promjenama, ali im je nedostajalo sredstava za ostvarivanje takvih promjena (Dorman, 2009: 37).

[51] Ono što su vladine agencije prvotno opisale kao oružanu pljačku zapravo je bio početak dugotrajne i surove pobune koja je trajala deset godina i rezultirala gubitkom više od pedeset tisuća života (Mustapha i Bangura, 2010: 2).

istočnim okruzima zemlje. U roku od mjesec dana, većina Kailahunskog područja (okrug na istoku Sijera Leonea) bila je pod kontrolom RUF-a. Tadašnji predsjednik Sijera Leonea Joseph Momoh odgovorio je na ovo povećanjem broja vladinih trupa u pogođenim područjima. Međutim, vojska Sijera Leonea je patila od nedostatka opskrbe. Naime, značajan broj njezinih vojnika bio je raspoređen u Liberiji u okviru zapadnoafričkih multilateralnih oružanih snaga (*Economic Community of West African States Monitoring Group*, ECOMOG − ECOWAS-ova skupina za nadzor prekida vatre). Kao rezultat nedostatka pojačanja, vojska[52] je hitno regrutirala mlade ljude s ulica Freetowna, glavnog grada Sijera Leonea uključujući huligane, ovisnike o drogama i druge mlade prijestupnike. Također su angažirani borci iz Ujedinjenog oslobodilačkog pokreta Liberije, skupine koja se suprotstavljala NPFL-u Charlesa Taylora u Liberiji, uz potporu savezničkih gvinejskih snaga. Konačno, vlada Sijera Leonea i njezine savezničke snage uspjele su privremeno zaustaviti RUF, koji se povukao prema južnim i istočnim rubovima zemlje (Denov, 2010: 66).

U travnju 1992. godine, grupa mlađih časnika vojske Sijera Leonea, predvođena kapetanom Valentineom Strasserom, svrgnula je vladu APC-a i postavila Nacionalno privremeno vladajuće vijeće (NPRC[53]). Unatoč svrgavanju vlasti APC-a, sukob se nastavio jer je RUF nastavio osvajati teritorije, uključujući dijamantima bogati okrug Kono u Sijera Leoneu. Intenziviranje sukoba nakon vojnog puča jasno je pokazalo da, slično kao i prethodna vladajuća struktura APC-a, NPRC nije bilo sposobno zaustaviti rat samo vojnim sredstvima. Do 1996. godine, NPRC je smijenio Valentinea Strassera, a umjesto njega je na vlast došao brigadni general Julius Maada Bio. Smjena Strassera dogodila se zbog njegove naklonosti ometanju demokratskih procesa (Mustapha i Bangura, 2010: 2).

Tijekom rata, RUF je imao ograničenu opskrbnu mrežu. RUF je u velikoj mjeri ovisio o potpori Charlesa Taylora kako bi pristupilo potrebnim resursima. Međutim, ta potpora nije bila konstantna, već je oscilirala tijekom godina. Unatoč tome što vlada Sijera Leonea nije posjedovala snažnu vojnu silu, RUF nije nužno bio izrazito moćan. Njihov prijelaz na gerilske taktike sredinom 1990-ih smanjio je izravni sukob s vladinim snagama i smanjio potrebu za njegovim vojnim aktivnostima. Nesposobnost vlade Sijera Leonea da formira efikasnu i snažnu vojsku[54] uvelike je pridonijela dugotrajnosti RUF-a i nastavku rata. Premda RUF nije imao

[52] Zbog nedostatka resursa i niskih primanja, nisu mogli pobijediti RUF u početnim godinama rata, te su bili odgovorni za pljačku i zlostavljanje civila (Mitton, 2018: 6).

[53] Vođeni vojnim časnicima koji su obećavali donijeti temeljne promjene, poraziti RUF i okončati korupciju, stanovnici Sijera Leonea su ih dočekali s nadom. Iako nisu uspjeli ispuniti ta obećanja, konačno su organizirali izbore 1996. godine i pristali predati vlast (Ducasse-Rogier, 2004: 24).

[54] Od 1991. do 1995. godine, vojska Sijera Leonea povećala se s 5000 na 14000 vojnika, većinom regrutirajući slabo obrazovanu mladež s gradskih ulica, uključujući i djecu od 12 godina (Schümer, 2008: 57).

snažnu potporu ili opskrbu, uspio je održavati svoju aktivnost zbog nedostatka sposobnosti vlasti da im se učinkovito suprotstavi (Hazen, 2013: 75).

Premda je prihvaćao pregovore nakon 1995. godine, RUF je pokazao vlastitu političku nedosljednost te nije bio spreman ispuniti svoje obveze. RUF je brzo upao u gospodarsku pljačku, trgujući dijamantima za oružje te time pridonoseći daljnjem siromašenju države. Konačno, RUF je doživio mnoge unutarnje podjele i krize među svojim redovima ili između bivših saveznika (Ducasse-Rogier, 2004: 22-23).

Pregovori o miru su se nastavljali s prekidima kroz različite promjene u vlasti. Dana 25. veljače 1996. godine, izaslanstva NPRC-a (predvođeno Charlesom Mbayom, šefom obavještajne službe) i RUF-a (predvođeno Mohamedom Barriem), pod predsjedanjem ministra vanjskih poslova Obale Bjelokosti Amaraom Essyem, sastali su u Abidjanu (Obala Bjelokosti). Sastanku su nazočili etiopski diplomat Berhanu Dinka, u svojstvu posebnog izaslanika UN-a te predstavnici Organizacije afričkog jedinstva (OAU) i Commonwealtha. U idućim mjesecima nastavljeni su intenzivni pregovori između sukobljenih strana u potrazi za mirom. Nakon provedenih izbora u Sijera Leoneu, novoizabrani predsjednik Ahmad Tejan Kabbah[55] sastao se s Fodayem Saybanom Sankohom[56i57] 22. i 23. travnja u Yamoussoukro (Obala Bjelokosti), dogovarajući prekid vatre. Razgovori su se nastavili unatoč uzajamnim optužbama za kršenje primirja. Kabbah će se ponovno sastati s Sankohom, ovaj put u Abidjanu, pod predsjedanjem Henria Konana Bédiéa, predsjednika Obale Bjelokosti. Izvještaji koji su objavljeni o pregovorima navode da je Kabbah dao suglasnost da se Sankoh vrati u Sijera Leone uz međunarodne promatrače kako bi se sastao s članovima RUF-a. Također je postavio rok do 1. prosinca za potpisivanje sporazuma (Gberie, 2000: 21-23). Na dan 15. studenoga 1996. objavljena je opća amnestija za članove RUF-a. Bio je to signal borcima RUF-a da se priključe vojsci Sijera Leonea. U međuvremenu je Sankoh obavio potrebne razgovore i konzultacije s članovima RUF-a te su mediji počeli izvještavati da su članovi RUF-a za raspuštanje Kamajor[58] milicije i raspoređivanje međunarodnih promatrača. Predstavnici vlade Sijera Leonea, kao i međunarodni posrednici okupili su se 28. studenoga 1996. u Abidjanu. Dva dana kasnije, uslijedila je ceremonija potpisivanja Mirovnog sporazuma između Vlade Republike Sijera

[55] Dolazeći na pregovore u Yamoussoukro, Kabbah je izjavio: „Moja vlada je spremna dati opću amnestiju svim članovima RUF-a u ime mira. Razgovarat ćemo o trajnom prekidu vatre, razoružanju, demobilizaciji i smještaju boraca“ (Gberie, 2000: 22).
[56] Utemeljitelj RUF-a (Okwesili Nkwede i Orieoma Usonka, 2019: 8).
[57] Sankoh je rekao da je RUF došao radi mirnih pregovora, ali i dalje odbija priznati nedavno provedene izbore (Gberie, 2000: 22).
[58] Kamajori su većinom bili sastavljeni od tradicionalnih lovaca iz Mende zajednice (Dorman, 2009: 39).

Leone i Revolucionarne ujedinjene fronte, što je izazvalo oduševljenje građana Sijera Leonea (Gberie, 2000: 23).

Prema dostupnim podatcima iz baze podataka UCDP-a u Sijera Leoneu je u razdoblju 1991.-1996. ukupan broj smrtnih slučajeva iznosio 8632. (u 1991. godini iznosio je 1225, u 1992. godini iznosio je 531, u 1993. godini iznosio je 642, u 1994. godini iznosio je 2097, u 1995. godini iznosio je 3194, dok je u 1996. godini iznosio 943.

13.1.2. Analiza Mirovnog sporazuma između Vlade Republike Sijera Leone i Revolucionarne ujedinjene fronte (1996.)

13.1.2.1. Mirovni sporazum između Republike Vlade Sijera Leone i Revolucionarne ujedinjene fronte (1996.)

Mirovni sporazum između Vlade Republike Sijera Leone i RUF-a, potpisan u Abidjanu 30. studenoga 1996. godine, predstavlja ključni dokument u procesu okončanja dugotrajnog oružanog sukoba koji je zahvatio ovu zapadnoafričku zemlju. U svjetlu unaprijeđene tipologije mirovnih sporazuma, utemeljene na analizi Baileya i Babbieja, ovaj sporazum se može promatrati kroz različite karakteristike koje oblikuju njegovu suštinu, provedbu i pomirbeni potencijal.

Procesni aspekt sporazuma očituje se kroz stvaranje institucija i tijela koja imaju ključnu ulogu u nadgledanju, provedbi i promicanju mira i pomirenja u zemlji. Primjerice, uspostavljanje Komisije za konsolidaciju mira, Odbora za demobilizaciju i preseljenje, Neutralne promatračke skupine i Nacionalnog povjerenstva za ljudska prava jasno ukazuje na namjeru uspostave procesa koji će osigurati trajnu stabilnost i poštivanje ljudskih prava.

Suštinski elementi sporazuma fokusiraju se na ključne aspekte okončanja oružanog sukoba, demobilizacije boraca, promicanja ljudskih prava, nacionalnog pomirenja i obnove društva. Ovdje se posebno ističu odredbe koje se odnose na prestanak oružanog sukoba, osnivanje Komisije za konsolidaciju mira, demobilizaciju boraca te promicanje nacionalnog pomirenja i obnove društva putem gospodarsko-socijalne politike.

Provedbeni karakter sporazuma očituje se kroz jasno definirane korake za implementaciju dogovorenih mjera, postavljanje rokova za provedbu određenih aktivnosti te osnivanje tijela koja su zadužena za nadgledanje i provedbu sporazuma. Na primjer, postavljanje rokova za razoružanje i demobilizaciju boraca jasno ukazuje na namjeru konkretnog djelovanja radi ostvarivanja ciljeva sporazuma.

Pomirbeni elementi sporazuma uključuju amnestiju za prethodne djelatnosti pripadnika RUF-a te proširenje postojećeg Povjerenstva za nacionalno jedinstvo i pomirenje kako bi se

omogućila provođenje trajne i učinkovite kampanje građanskog obrazovanja usmjerene na jačanje nacionalnog jedinstva i pomirbe.

U konačnici, Mirovni sporazum između Vlade Republike Sijera Leone i RUF-a predstavlja sveobuhvatan dokument koji kombinira različite aspekte procesa mira, suštine sporazuma, provedbe mjera te pomirbenih elemenata s ciljem stvaranja trajne stabilnosti, pomirenja i prosperiteta u zemlji.

13.1.3. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu Mirovnog sporazuma između Vlade Sijera Leone i Revolucionarne ujedinjene fronte (1996.)

13.1.3.1. Mirovni sporazum između Vlade Sijera Leone i Revolucionarne ujedinjene fronte (1996.)

Mirovni sporazum između Vlade Republike Sijera Leone i RUF-a, potpisan u Abidjanu 30. studenoga 1996. godine, predstavlja ključnu prekretnicu u složenom i razornošću obilježenom građanskom ratu u Sijera Leoneu. Ovaj sukob nije bio samo izražaj političkih ili etničkih napetosti, već je bio rezultat dubokih društvenih i gospodarskih problema koji su godinama mučili zemlju.

U tom kontekstu, mirovni sporazum nije bio samo formalni dokument potpisan između sukobljenih strana; bio je to simbol nade i obećanja za prekid stradanja i obnavljanje društva. Definirajući strukturu i sadržaj sporazuma, strane su se obvezale na proces razoružanja, demobilizacije i reintegracije boraca, obnovu gospodarstva te uspostavu novih političkih institucija. No, ostvarivanje tih ciljeva nije bilo lako; zahtijevalo je složene procese provedbe i znatne resurse.

Važno je napomenuti da je ishod mirovnog sporazuma bio mjerljiv kroz njegovu provedbu i utjecaj na društvo. Iako je Sporazum pomogao u smanjenju nasilja i postizanju relativnog mira u zemlji, suočio se s brojnim izazovima, osobito u pogledu potpune realizacije mira. Unatoč tim poteškoćama, Sporazum je pokazao da je pregovarački pristup i dogovor između sukobljenih strana ključan za postizanje trajnog mira. Ova strategija, suprotno jednostranim odlukama ili vojnim intervencijama, pružila je nadu za održivi mir jer je proces završetka sukoba bio temeljen na dijalogu i dogovoru.

U konačnici, Mirovni sporazum između Vlade Sijera Leone i RUF-a nije samo dokument; to je bio testament ljudskoj sposobnosti da se suoči s najdubljim razdorima i pronađe put prema zajedničkom miru i prosperitetu.

13.1.4. Drugi somalijski rat 1991.-1997.

Sredinom 19. stoljeća, Francuska, Italija, Velika Britanija i Etiopija su se nadmetale za dominaciju na Rogu Afrike. Teritorij naseljen Somalijcima bio je podijeljen između tih država. Francuska je okupirala područje koje danas čini Džibuti i nazvala ga Francuska Somalija, dok su Britanci uspostavili protektorat, „britanski Somaliland", na sjeveru Somalije. Talijani su 1889. godine kupili južnu Somaliju, nazvanu „talijanski Somaliland", od sultana Zanzibara, dok je Etiopija zauzela područje poznato kao Ogaden. Nakon Drugog svjetskog rata, „talijanski Somaliland" ostao je pod upravom UN-a, kojim je Italija upravljala u pripremi za samostalnost. Dana 1. srpnja 1960. godine, nakon stjecanja neovisnosti, „talijanski i britanski Somaliland" uspostavili su Ujedinjenu Republiku Somaliju (UCDP, 2022).

Nakon stjecanja neovisnosti, mnogi etnički Somalci u Etiopiji i Keniji izražavali su želju za pripajanjem novoformiranoj somalijskoj državi. Somalska vlada podržavala je ideju samoodređenja za ljude u područjima naseljenim Somalijcima, kao i pravo na ujedinjenje unutar velike Somalije. Ovo je stajalište postalo posebno sporno u vezi s regijom Ogaden, što je imalo za posljedicu nekoliko međudržavnih sukoba između Somalije i Etiopije (1960., 1964., 1973., 1983. i 1987. godine). 1969. godine se u Somaliji dogodio vojni udar pod vodstvom generala Siada Barrea[59], što je dovelo do uspostave socijalističkog režima vojne uprave. Barreov režim je eliminirao klanski sustav, karakterističan za somalijsko društvo, te uspostavio tijesne veze sa Sovjetskim Savezom. No, nakon što se Sovjetski Savez distancirao zbog somalijske invazije na Etiopiju oko Ogadena, Somalija je počela tražiti potporu od zapadnih zemalja, poput SAD-a. Tijekom 1980-ih, Barreov režim je postao sve više pod dominacijom vlastitog klana, Marehan, što je bilo u suprotnosti s njegovom ideologijom, te je postao sve represivniji prema ostalim klanovima. Ovakav autoritarni pristup potaknuo je nezadovoljstvo među narodom, što je rezultiralo početkom oružanog otpora, uglavnom vođenog klanovima, označavajući tako početak unutarnjeg sukoba. Grupe su vodile gerilski rat na različitim područjima države s ciljem svrgavanja režima. Od 1989. godine, Somalija je bila svjedokom različitih oblika organiziranog nasilja, uključujući međudržavne, unutardržavne, nedržavne i jednostrane sukobe. Somalija je 1991. godine doživjela potpuni slom države, uronivši u duboki građanski rat (UCDP, 2022).

[59] Siad Barre preuzeo je vlast tijekom vojnog udara bez krvi 1969. godine, svrgavši privremenog predsjednika Mukhtara Mohameda Husseina, koji je bio na dužnosti samo šest dana. Husseinovo kratkotrajno predsjedanje rezultiralo je atentatom na predsjednika Abdirashida Alija Shermarkea 15. listopada 1969. godine. Barre je zagovarao koncept znanstvenog socijalizma za Somaliju, političku filozofiju opisanu kao složen i neobičan spoj neo-marxizma i nacionalizma (Hall, 2015: 7).

Pad Barreovog režima često se opisuje kao posljedica pretjeranih obećanja i nedovoljne realizacije. Administrativni i vojni krugovi režima, kao i članovi Barreove obitelji, bili su upleteni u nezakonite i nemoralne aktivnosti koje su pokazivale prezir prema običnom narodu. Za one koji nisu pripadali unutarnjem krugu vlasti, životni uvjeti su bili izuzetno teški. Siromaštvo je raslo kako u gradovima tako i na selu, dok srednja klasa više nije mogla priuštiti osnovne potrepštine kao što je gorivo za svoje automobile. Poljoprivrednici su bili prisiljeni na iseljavanje radi većih projekata, što je smanjivalo njihove kapacitete, potaknuto korupcijom i nepravdom koja je vladala pod Barreovim režimom (Hall, 2015: 8). Primanje financijskih poticaja od stranih tvrtki koje su dobile projekte od vlade bila je uobičajena praksa u Somaliji. Da bi korupcija postala međunarodni problem, morala je doseći ogromne razmjere (Kapteijns, 2013: 93). Predsjednik Siad Barre je 26. siječnja 1991. godine bio zarobljen u predsjedničkoj palači Villa Somalia zajedno s ministrom obrane, generalom Mohamedom Hersijem Morganom, koji mu je bio zet. Nakon što su visoki generali napustili Barrea noseći sa sobom velike količine novca i zlatnih poluga, ostao je samo s Morganom. Na kraju, nakon što su opljačkali novac i zlato iz središnje banke i stavili ih u tenk, diktator je sramotno protjeran iz Ville u kojoj je živio dvadeset godina, 27. siječnja 1991. godine (Yuusuf, 2021: 74). Nasilje u Somaliji je uglavnom proizlazilo iz borbe za gospodarske interese ili političku moć. Nakon raspada države Somalije 1991. godine, uslijedilo je razdoblje koje je Bernhard Helander opisao kao „ratovanje milicija i razbojništvo“ (Ingiriis, 2016: 243).

Do rujna 1991. godine, Somalija je postala država bez ikakve uprave ili osnovnih javnih usluga. Situacija je bila katastrofalna - nedostajale su zalihe hrane, voda je bila zagađena, telefonski sustav nije funkcionirao, vojska i policija su bili raspušteni, a bolnice i škole su bile zatvorene. Zemlja se urušila u potpunu anarhiju, dok je nasilje između klanova eskaliralo. Suša je devastirala poljoprivredu. Međunarodni diplomatski napori (npr. UN, OAU i Organizacije islamske konferencije) nisu uspjeli okončati sukobe (Wheeler i Roberts, 2012: 9).

U siječnju 1992. godine, Vijeće sigurnosti UN-a nametnulo je embargo na oružje protiv Somalije. Glavni tajnik UN-a je organizirao razgovore među stranama koje su dogovorile primirje, pod nadzorom UN-ovih promatrača, te osiguranje humanitarnih konvoja. Međutim, nastavak borbi i nesigurnost su ometali napore pružanja humanitarne pomoći. Operacija UN-a u Somaliji (UNOSOM) je osnovana u travnju 1992. godine. U kolovozu iste godine, Vijeće sigurnosti UN-a odlučilo je poslati dodatnih 3000 vojnika kako bi zaštitili humanitarnu pomoć. Međutim, situacija se nastavljala pogoršavati, s napadima na humanitarne radnike. U studenome 1992. godine SAD su ponudile organizirati operaciju za osiguravanje dostave humanitarne pomoći. Vijeće sigurnosti UN-a je prihvatilo tu ponudu i odobrilo korištenje „svih

potrebnih sredstava“ za uspostavu sigurnog okruženja za napore pružanja pomoći. Jedinica za združene snage (UNITAF), sastavljena od kontingenata iz 24 države pod vodstvom SAD-a, brzo je osigurala sve glavne centre za pomoć, te je do kraja godine humanitarna pomoć opet počela stizati. UNOSOM je zadržao odgovornost za zaštitu dostave pomoći i potporu političkim naporima za okončanje rata. Na sastanku koji je sazvao Glavni tajnik početkom[60] 1993. godine, 14 somalijskih političkih pokreta je pristalo na primirje i obećali su predati sve oružje UNITAF-u i UNOSOM-u (UN, 2023).

Vođe političko-vojnih pokreta su 8. siječnja 1993. godine u Addis Abebi postigle primirje i potpisale sporazum o razoružanju. Nakon toga je 27. ožujka 1993. godine potpisan sporazum o Nacionalnoj pomirbi u Somaliji. Frakcije su se obvezale na primirje, proces razoružanja te formiranje novih nacionalnih prijelaznih političkih i upravnih tijela u roku od dvije godine. 4. svibnja 1993. godine je UNITAF predao upravljanje UN-ovoj međunarodnoj vojnoj i civilnoj operaciji pod nazivom UNOSOM II. Mjesec dana kasnije, napad na pripadnike UN-a u Mogadishu rezultirao je smrću 24-oro pakistanskih mirovnjaka. Ova tragedija potaknula je novi val nasilnog sukoba u Somaliji, uz više od 56 poginulih pripadnika UN-a i stotine Somalijaca do sredine rujna 1993. godine (Oxfam, 2023: 15-16). Somalijski građanski rat u razdoblju od 1991. do 1995. godine može se okarakterizirati kao razdoblje oslanjanja na međunarodnu pomoć. Na unutarnjem planu je to razdoblje režima represije i otimanja imovine. Vođe frakcija koristile su klanovske nesuglasice kao polugu moći, manipulirajući narodom za jačanje vlasti i teritorija. Koristili su hranu i druga sredstva za jačanje vlastitog bogatstva, preferirajući one koji su im bili odani. U razdoblju Drugog somalijskog rata Somalija definitivno nije imala funkcionalnu središnju vlast (Hall, 2015: 18).

Tijekom trajanja Drugog somalijskog rata 1991.-1997. godine Vijeće sigurnosti UN-a donijelo je sljedeće rezolucije[61] u vezi Somalije: 733 (1992), 746 (1992), 751 (1992), 767 (1992), 775 (1992), 794 (1992), 814 (1993), 837 (1993), 865 (1993), 878 (1993), 885 (1993), 886 (1993), 897 (1994)-„Nastavak operacije UN-a u Somaliji II i proces nacionalne pomirbe, obnove i političkog rješenja u Somaliji“, 923 (1994)-„Obnova mandata UN-ove operacije u Somaliji II i proces nacionalne pomirbe u Somaliji“, 946 (1994)-„Produljenje mandata UN-ove operacije u Somaliji II“, 953 (1994)-)-„Produljenje mandata UN-ove operacije u Somaliji II“ i 954 (1994)-„Produljenje mandata UN-ove operacije u Somaliji II do konačnog razdoblja do 31. ožujka 1994. godine i sigurno povlačenje osoblja i imovine iz Somalije“.

[60] 4. siječnja 1993. godine u Addis Abebi − manje od mjesec dana po dolasku vojnih snaga SAD-a u Mogadishu, glavni grad Somalije (Lyons i Samatar, 1995: 44).
[61] Izvor podataka: UNSCR, 2023.

Prema dostupnim podatcima iz baze podataka UCDP-a u Somaliji je u razdoblju 1991.-1997. ukupan broj smrtnih slučajeva iznosio 15963 (u 1991. godini iznosio je 8455, u 1992. godini iznosio je 4729, u 1993. godini iznosio je 483, u 1994. godini iznosio je 626, u 1995. godini iznosio je 444, u 1996. godini iznosio je 949, dok je u 1997. godini iznosio 277).

13.1.5. Analiza primjene tipologije mirovnih sporazuma: primjeri iz Somalije

13.1.5.1. Opći sporazum potpisan u Addis Abebi 8. siječnja 1993. godine

Opći sporazum potpisan u Gospodarskoj komisiji UN- a za Afriku u Addis Abebi 8. siječnja 1993. godine označio je prekretnicu u nastojanjima za postizanje mira u Somaliji. Ovaj sporazum, sklopljen na neformalnom pripremnom sastanku somalijskih političkih čelnika o nacionalnom pomirenju, bio je ključni korak ka okončanju dugogodišnjeg sukoba koji je poharao zemlju.

U kontekstu unaprijeđene tipologije mirovnih sporazuma, Opći sporazum može se promatrati kao procesni sporazum. Njegova svrha nije bila samo postizanje mira, već i postavljanje temelja za širi mirovni proces u Somaliji. Definirajući proglas trenutnog i obvezujućeg primirja te sazivanje Nacionalne konferencije za pomirenje, ovaj sporazum je označio početak dijaloga i uspostavu mehanizama koji su bili ključni za daljnje korake prema miru.

Unatoč tome što Opći sporazum postavlja okvire za mirovni proces, nije suštinski sporazum. Njegova svrha nije bila detaljno opisivanje planova provedbe ili provedbe mirovnih mjera, već je bio usmjeren na osiguravanje inicijalnih koraka potrebnih za postizanje stabilnosti i pomirenja u zemlji.

Također, Opći sporazum nije provedbeni sporazum jer nije bio usmjeren na detaljnu provedbu ključnih elemenata mirovnog procesa. Iako je postavio okvire za postizanje mira, nije detaljno opisivao planove provedbe ili nadgledao njihovu implementaciju.

Nadalje, Opći sporazum nije pomirbeni sporazum, iako je uključivao određene elemente pomirenja kao što su proglas primirja i osnivanje Nacionalne konferencije za pomirenje. Njegova glavna svrha nije bila isključivo postizanje pomirenja između sukobljenih strana, već je bio usmjeren na uspostavu osnova za širi mirovni proces.

Opći sporazum također nije bio područni (regionalni) sporazum jer je bio usmjeren na unutarnje pitanje Somalije i rješavanje sukoba unutar te države, a ne na širi regionalni kontekst.

Nakon svega, može se reći kako je Opći sporazum bio važan korak ka postizanju mira u Somaliji, postavljajući temelje za daljnje korake prema stabilnosti i pomirenju u zemlji.

13.1.5.2. Sporazum o osnivanju ad hoc odbora, potpisan u Addis Abebi 15. siječnja 1993. godine

Sporazum o osnivanju ad hoc odbora, potpisan u Addis Abebi 15. siječnja 1993. godine, označio je ključan korak u procesu pripreme za Konferenciju o pomirenju u Somaliji. Iako se ne može smatrati procesnim sporazumom jer ne obuhvaća dogovore o obustavi neprijateljstava ili primirju između suprotstavljenih strana, ima ključnu ulogu u stvaranju institucionalnog okvira za raspravu o neriješenim pitanjima.

Ovaj sporazum ne zadovoljava ni kriterije suštinskog sporazuma, budući da ne adresira temeljne uzroke sukoba ili ne donosi odlučne mjere za promicanje mira i stabilnosti. Umjesto toga, usmjeren je na uspostavu ad hoc odbora kako bi se nastavila rasprava i pripremila podloga za buduće korake u mirovnom procesu.

Također, Sporazum ne može biti okarakteriziran kao provedbeni sporazum jer ne sadrži konkretne planove ili mehanizme za provedbu ključnih odrednica mirovnog procesa. Iako stvara okvir za raspravu o neriješenim pitanjima, nedostaje mu detaljna strategija ili plan za provođenje dogovorenih mjera.

Što se tiče pomirbenih elemenata, Sporazum o osnivanju ad hoc odbora ne usmjerava se izričito na promicanje pomirenja među suprotstavljenim stranama. Dok je njegova svrha olakšavanje dijaloga i priprema za Konferenciju o pomirenju, nedostaje mu izražena fokusiranost na pomirenje kao ključni cilj.

Konačno, Sporazum ne spada u kategoriju područnih (regionalnih) sporazuma jer se usredotočuje na unutarnje pitanje Somalije i pripremu za Konferenciju o pomirenju unutar zemlje, a ne na širi regionalni kontekst.

U zaključku, iako Sporazum o osnivanju ad hoc odbora ne ispunjava kriterije procesnih, suštinskih, provedbenih, pomirbenih ili regionalnih sporazuma, igra bitnu ulogu u pripremi terena za daljnje korake prema miru i pomirenju u Somaliji.

13.1.5.3. Sporazum o provedbi primirja i modalitetima razoružanja (Dodatak Općem sporazumu potpisanom u Addis Abebi 8. siječnja 1993. godine), potpisan u Addis Abebi 15. siječnja 1993. godine

Sporazum o provedbi primirja i modalitetima razoružanja, kao dodatak Općem sporazumu potpisanom u Addis Abebi 8. siječnja 1993. godine, predstavlja ključan korak prema postizanju mira u Somaliji. Njegova važnost leži u tome što uspostavlja operativne smjernice za provedbu primirja i procesa razoružanja među političkim pokretima u zemlji, pružajući temeljnu infrastrukturu za stabilnost i mirnodopsku tranziciju.

Procesni aspekt ovog sporazuma ističe se kroz njegovu usmjerenost na provođenje primirja i modaliteta razoružanja kao početnih koraka ka postizanju mira. Kroz jasno definirane korake i procedure, ovaj dokument služi kao putokaz za postizanje stabilnosti u Somaliji, prepoznajući važnost prekida neprijateljstava i uklanjanja oružja kao prvih koraka u procesu pomirenja.

No, ono što čini ovaj sporazum suštinskim je njegova duboka fokusiranost na ključne elemente procesa mira, poput primirja i razoružanja. Razumijevajući da su ovi elementi neophodni za okončanje sukoba i uspostavu stabilnosti, sporazum se usredotočuje na suštinske aspekte mira, gradeći temelje za dugoročnu sigurnost u Somaliji.

Provedbeni karakter ovog sporazuma dolazi do izražaja kroz konkretne mjere i rokove za provedbu primirja i razoružanja. Njegova operativna dimenzija omogućuje praktičnu primjenu na terenu, osiguravajući da se postignuti dogovori pretvore u stvarne promjene i konkretni napredak prema miru.

Premda ne obuhvaća šire aspekte pomirenja kao što su suočavanje s prošlošću ili uspostava povjerenja, ovaj sporazum usredotočen je na praktične korake potrebne za provedbu mira. Njegova konkretna usmjerenost čini ga ključnim alatom u postizanju stabilnosti u Somaliji.

Na kraju, iako se ne smatra područnim (regionalnim) sporazumom, fokusiranje na unutarnje pitanje Somalije jasno ističe njegovu ulogu u uspostavi mira unutar zemlje. Kroz usmjeravanje na primirje i procese razoružanja unutar granica Somalije, ovaj sporazum stavlja naglasak na lokalnu dinamiku sukoba i potrebu za unutarnjim pomirenjem kao osnovom za dugotrajnu stabilnost.

13.1.5.4. Deklaracija čelnika somalijskih političkih organizacija od 24. ožujka 1994. godine

Deklaracija čelnika somalijskih političkih organizacija od 24. ožujka 1994. godine predstavlja dokument koji odražava složene dinamike političke situacije u Somaliji nakon razdoblja građanskog rata. Iako ne može biti strogo definirana kao procesni sporazum, Deklaracija sadrži elemente usmjerene na proces pomirenja i uspostavu nacionalnog političkog okvira, dok istodobno obuhvaća širi spektar ciljeva i načela. Upravo u tom širem spektru ciljeva leži raznolikost Deklaracije. Ona se ne ograničava samo na postupke i procese povezane s mirovnim pomirenjem, već obuhvaća i temeljne principe obnove zemlje, poštivanja ljudskih prava, demokratskih načela te regionalne autonomije. Ova širina fokusa odražava složenost izazova s kojima se Somalija suočavala u obnovi nakon sukoba.

Premda Deklaracija sadrži određene elemente koji bi mogli biti ključni za suštinski sporazum, poput uspostave političkog okvira i procesa pomirenja, njen opseg je širi. Osim što

obuhvaća konkretne procese, ona ističe i važnost principa i vrijednosti kao temelja za izgradnju stabilne i demokratske Somalije.

Iz tog razloga, Deklaracija ne može biti strogo definirana kao provedbeni sporazum. Iako sadrži smjernice za obnavljanje i suradnju među različitim političkim skupinama, te stvaranje povoljnog okruženja za pomirenje, nedostaje joj direktna usmjerenost na provedbu konkretnih mjera ili operativnih planova, što je karakteristično za provedbene sporazume.

Središnji naglasak Deklaracije leži u izražavanju zajedničke želje političkih vođa Somalije za postizanjem nacionalnog pomirenja i obnavljanjem zemlje. Iako sadrži elemente usmjerenosti prema pomirenju među somalskim skupinama, nedostatak specifičnih dogovora između suprotstavljenih strana ograničava njen karakter kao pomirbenog sporazuma.

Na kraju, Deklaracija ne može se definirati ni kao područni (regionalni) sporazum, budući da se ne fokusira na specifične regionalne aspekte ili pregovore između regionalnih entiteta unutar Somalije. Umjesto toga, Deklaracija odražava širi nacionalni kontekst i izražava zajednički cilj političkih vođa Somalije za izgradnjom stabilne i prosperitetne države.

13.1.5.5. Kairska deklaracija o Somaliji od 22. prosinca 1997. godine

Kairska deklaracija o Somaliji, potpisana 22. prosinca 1997. godine, predstavlja značajan korak prema postizanju nacionalnog pomirenja i uspostavi stabilne vlade u Somaliji nakon dugog razdoblja političke nestabilnosti i sukoba. Ovaj dokument ima sve karakteristike procesnog sporazuma, budući da ne samo da postavlja smjernice i postupke za postizanje nacionalnog pomirenja, već i naglašava ključne ciljeve, procese i institucionalne okvire za izgradnju buduće vlade. Jedan od glavnih naglaska Kairske deklaracije je organizacija Konferencije nacionalnog pomirenja, koja je ključna za postizanje zajedničkog dogovora i uspostavu političkog konsenzusa među somalijskim političkim liderima. Osim toga, deklaracija sadrži odredbe o uspostavi Vlade u prijelaznom razdoblju, postavljanju članova Predsjedničkog vijeća, imenovanju premijera te sazivanju Ustavotvorne skupštine (sastojati od 189 članova − 46 mjesta dodijeljeno je svakoj od četiri somalijske društvene skupine (184 člana), a preostale društvene skupine imaju pravo na tri odnosno dva mjesta (pet članova) i druge korake prema nacionalnoj obnovi mira i pomirenja.

Kairska deklaracija, potpisana 22. prosinca 1997. godine, predstavlja ključni dokument u procesu postizanja nacionalnog pomirenja i uspostavi stabilne vlade u Somaliji. Kroz definiranje bitnih principa, načela i dogovora, deklaracija postavlja čvrste temelje za ostvarenje zajedničkih ciljeva pomirenja i obnove društvenog jedinstva.

Suština Kairske deklaracije leži u njenom fokusiranju na ključne korake prema nacionalnom jedinstvu, uspostavi vladinih institucija i obnovi društvenog jedinstva u Somaliji. Definirajući ove bitne principe, deklaracija stvara put prema izgradnji stabilne i inkluzivne vlade koja će služiti interesima svih somalijskih građana.

Važno je istaknuti da Kairska deklaracija ne predstavlja samo puki procesni sporazum, već suštinski dokument koji postavlja temelje za provedbu dogovora i organizaciju Konferencije nacionalnog pomirenja. Dok pruža smjernice i okvir za provođenje dogovora, istovremeno naglašava važnost postizanja zajedničkih ciljeva pomirenja i obnove društvenog jedinstva.

Uz to, Kairska deklaracija može se smatrati i pomirbenim sporazumom, budući da je potpisana s jasnim ciljem postizanja nacionalnog pomirenja i uspostave središnje vlade u Somaliji. Njen značaj leži upravo u tome što predstavlja zajednički napor svih važnih političkih aktera u procesu okončanja dugotrajnog građanskog rata i postizanja nacionalne pomirbe.

Važno je napomenuti da Kairska deklaracija ima opći nacionalni fokus te se stoga ne može smatrati područnim (regionalnim) sporazumom. Umjesto toga, deklaracija ima širi doseg koji obuhvaća cijelu Somaliju te teži postizanju mira i pomirbe diljem države.

U konačnici, Kairska deklaracija predstavlja ključni korak prema postizanju političke stabilnosti i društvenog pomirenja u Somaliji te stvara temelje za izgradnju budućnosti u kojoj će svi somalijski građani imati priliku živjeti u miru i prosperitetu.

13.1.6. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu mirovnih sporazuma u Somaliji (1993.-1997.)

13.1.6.1. Opći sporazum potpisan u Addis Abebi 8. siječnja 1993. godine

Analiza Općeg sporazuma potpisanog u Addis Abebi 8. siječnja 1993. godine osvjetljava suštinske dinamike građanskog rata u Somaliji, ističući složenost političkih i društvenih čimbenika koji su pridonijeli sukobu. Ovaj sporazum predstavljao je hrabar pokušaj postizanja mira i pomirbe među raznolikim somalijskim političkim grupacijama, koje su bile umiješane u dugotrajni sukob. On je težio prekidu vatre, stvaranju atmosfere prikladne za pomirenje te organizaciji Nacionalne konferencije za pomirenje, pružajući smjernice za olakšavanje slobodnog kretanja ljudi kao sredstvo izgradnje povjerenja.

S obzirom na „dizajn mirovnog sporazuma“, Opći sporazum je obuhvatio bitne aspekte uobičajene za mirovne sporazume. To uključuje organizaciju Nacionalne konferencije za pomirenje, koja je bila namijenjena kao platforma za postizanje konsenzusa među sukobljenim stranama. Nadalje, sporazum je uspostavio trenutni i obvezujući prekid vatre širom zemlje,

smanjivši time nasilje. Pored toga, dogovor o prekidu neprijateljske propagande te suradnja s međunarodnim organizacijama dodatno su pridonijeli stvaranju atmosfere za pomirenje.

Kada je riječ o „ishodu mirovnog sporazuma“, potpisivanje Općeg sporazuma označilo je diplomatski put ka okončanju sukoba, pokazujući namjeru strana da rješavaju spor putem pregovora umjesto nasilja. Elementi poput trenutnog prekida vatre i obaveze suradnje s UN-om ukazuju na globalnu potporu i želju za stabilizacijom Somalije.

U konačnici, Opći sporazum predstavljao je važan korak prema postizanju nacionalnog pomirenja i mira. Međutim, iako je bio znakovit, nije odmah doveo do stabilizacije situacije. Nacionalna konferencija za pomirenje suočila se s brojnim izazovima, uključujući neslaganja među frakcijama i nedostatak povjerenja. Unatoč tome, potpisivanje sporazuma predstavljalo je iskorak prema mirnom rješenju sukoba i trajnoj stabilnosti u Somaliji.

13.1.6.2. Sporazum o osnivanju ad hoc odbora, potpisan u Addis Abebi 15. siječnja 1993. godine

Sporazum o osnivanju ad hoc odbora, potpisan u Addis Abebi 15. siječnja 1993. godine, obuhvaća važan korak u procesu postizanja mira u Somaliji. Premda ne pruža izravne informacije o vrsti sukoba u Somaliji, ovaj sporazum ima dublje značenje u kontekstu procesa mira.

Povezivanjem s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma“, jasno je da uspostava ad hoc odbora nije slučajna ili površna mjera. Umjesto toga, ona predstavlja svjesni korak prema postizanju mira. Ovaj odbor ima ključnu ulogu u nastavku rasprava i rješavanju neriješenih pitanja, pripremajući teren za Nacionalnu konferenciju za pomirenje. Njegova uloga kao mehanizma za nastavak traženja rješenja jasno ukazuje na njegovu važnost u procesu dizajniranja mirovnog sporazuma.

Iako Sporazum o osnivanju ad hoc odbora nije konačan ishod sporazuma, nije ispravno podcijeniti njegovu važnost. On ima ulogu u postavljanju temelja za buduće mirovne napore, stvarajući strukturu za daljnje pregovore i izgradnju povjerenja među suprotstavljenim stranama.

Unatoč tome, ovaj Sporazum ne može se izravno povezati s indikatorom „način završetka sukoba“. Premda je važan korak prema mirnom rješenju sukoba, nije sam po sebi način završetka sukoba. Umjesto toga, on služi kao alat za olakšavanje pregovora i izgradnju temelja za budući mir.

13.1.6.3. Sporazum o provedbi primirja i modalitetima razoružanja (Dodatak Općem sporazumu potpisanom u Addis Abebi 8. siječnja 1993. godine), potpisan u Addis Abebi 15. siječnja 1993. godine

Sporazum o provedbi primirja i modalitetima razoružanja, potpisan u Addis Abebi 15. siječnja 1993. godine, predstavlja važan dokument u procesu okončanja sukoba u Somaliji. Duboko ukorijenjen u političkoj i društvenoj dinamici građanskog rata, ovaj sporazum postavlja temelje za stabilizaciju situacije i prijelaz u mirovni proces. Povezivanjem s indikatorom „tip rata“, Sporazum jasno definira konkretne korake potrebne za okončanje oružanog sukoba. Njegove odredbe o prekidu vatre, razoružanju različitih političkih pokreta i milicija te povratku nezakonito oduzete imovine ključne su za uspostavu mira i sigurnosti u zemlji. Kroz zahtjeve za međunarodnu pomoć u obuci milicija za civilne vještine, sporazum stvara put prema njihovoj mogućoj demobilizaciji i reintegraciji u društvo.

Dizajnirajući konkretne odredbe i modalitete za stabilizaciju situacije, Sporazum se također povezuje s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma“. Njegove smjernice postavljaju osnove za prelazak iz sukoba u mirovni proces, osiguravajući strukturirani pristup postizanju stabilnosti i mira u zemlji.

Osim toga, Sporazum se može povezati i s indikatorom „ishod mirovnog sporazuma“. Njegove konkretne mjere za prekid sukoba i osiguranje mira čine ga bitnim dijelom konačnog ishoda mirovnog sporazuma. Kroz definiranje modaliteta za primirje i razoružanje, sporazum postavlja temelje za trajni mir i stabilnost u Somaliji.

Kao konkretan mehanizam i plan za okončanje sukoba, Sporazum se također povezuje s indikatorom „način završetka sukoba“. Kroz definiranje koraka za postizanje primirja i razoružanja te osiguravanje međunarodne pomoći, Sporazum postavlja temelje za konačni prekid sukoba i prelazak prema miru. Premda potpisivanje Sporazuma nije odmah okončalo sukob u potpunosti, njegova provedba predstavljala je korak prema stabilnosti i miru u Somaliji. Ovaj dokument nije samo formalnost, već važan alat u procesu obnove društva i izgradnje trajnog mira.

13.1.6.4. Deklaracija čelnika somalijskih političkih organizacija od 24. ožujka 1994. godine

Deklaracija čelnika somalijskih političkih organizacija od 24. ožujka 1994. godine je politički dokument usmjeren na obnovu i uspostavu mira nakon razdoblja sukoba i građanskog rata u Somaliji. Iako nije usmjerena izravno na karakteristike samog sukoba, već se

usredotočuje na političke napore za obnovu suvereniteta i stabilnosti unutar zemlje, njena važnost i posljedice mogu se sagledati kroz prizmu procesa mira i pomirenja.

Kroz naglašavanje potrebe za stvaranjem „ozračja pogodnog za bratski suživot među svima“, Deklaracija ističe težnju za mirnim suživotom unutar zemlje, što je korak prema postizanju stabilnosti. Također, naglašava važnost obnove suvereniteta somalske države, što ukazuje na potrebu za ponovnim uspostavljanjem vlasti i stabilnosti unutar države. Osim toga, pozivanje na „rehabilitaciju i rekonstrukciju zemlje za oporavak od razaranja građanskog rata“ jasno pokazuje fokus na obnovi i izgradnji nakon razdoblja sukoba.

Premda Deklaracija nije detaljno definirani mirovni sporazum, sadrži principe i ciljeve usmjerene na mir, obnovu i političku suradnju. Stoga, iako nije izravan mirovni sporazum, Deklaracija sadrži elemente koji se odnose na dizajn mirovnog sporazuma.

Kroz postignuti sporazum među političkim čelnicima Somalije, ciljevi Deklaracije usmjereni su na uspostavu mira i stabilnosti te na okončanje sukoba i uspostavljanje političke stabilnosti u Somaliji. Unatoč tome što nije formalni mirovni sporazum, njezin sadržaj i ciljevi imaju za cilj postizanje mira i stabilnosti, što se može smatrati ishodom procesa mirovnog sporazuma.

Naposljetku, Deklaracija predstavlja dogovor političkih čelnika s ciljem okončanja sukoba i uspostavljanja mira. Iako nije dokument kojim službeno završava sukob, njezini ciljevi i sadržaj usredotočeni su na prekid sukoba i uspostavu stabilnosti te kao takvi mogu se smatrati jednim od načina završetka sukoba.

13.1.6.5. Kairska deklaracija o Somaliji od 22. prosinca 1997. godine

Kairska deklaracija o Somaliji, potpisana 22. prosinca 1997. godine, predstavlja dokument usmjeren na okončanje dugotrajnog sukoba i uspostavu stabilnosti u Somaliji. Njezin sadržaj odražava duboke političke i društvene izazove s kojima se suočavala somalijska država uslijed razdoblja dugotrajnog građanskog rata. Kroz deklaraciju, politički čelnici Somalije izražavali su svoju predanost nacionalnom pomirenju, uspostavi vlasti temeljene na demokratskim načelima te poštivanju ljudskih prava i sloboda somalijskog naroda.

Indikatori „tip rata“, „dizajn mirovnog sporazuma“, „ishod mirovnog sporazuma“ i „način završetka sukoba“ postaju jasno povezani s Kairskom deklaracijom. Deklaracija je bila usredotočen na prekid nasilja i sukoba te je isticala važnost nacionalnog jedinstva i pomirbe kako bi se prevladali izazovi nastali kao posljedica građanskog rata. Njezin sadržaj, koji uključuje planove za uspostavu prijelazne vlade i nacionalnu pomirbu, predstavlja osnovu za

dizajn mirovnog sporazuma i buduće političke procese usmjerene na postizanje stabilnosti u Somaliji.

Konačni ishod Kairske deklaracije, koji uključuje uspostavu prijelazne vlade i planove za nacionalnu pomirbu, predstavlja važan korak prema postizanju trajnog mira i stabilnosti u zemlji. Međutim, unatoč potpisivanju Deklaracije, situacija u Somaliji nastavila se obilježavati političkom nestabilnošću i sukobima između različitih frakcija. Ipak, Deklaracija je predstavljala dokument koji je postavio okvire za prelazak prema stabilnijem političkom sustavu i okončanje sukoba u Somaliji.

13.1.7. Rat u Nagorno-Karabakhu 1991.-1993.

Sukob[62] između Armenije i Azerbajdžana započeo je tijekom 20. stoljeća uslijed rastućeg nacionalizma u oba naroda (Czachor, 2017: 18). Njihov sukob oko područja Nagorno-Karabakha predstavlja najdugotrajniji separatistički sukob na prostoru bivšeg Sovjetskog Saveza, ističući se ne samo po svojoj dugotrajnosti već i po razmjerima krvavih sukoba. Kada je Sovjetski Savez bio osnovan, regija je uglavnom bila naseljena etničkim Armencima, iako je carska ruska politika administrativno i gospodarski povezala taj teritorij s Azerbajdžanom (Fischer, 2016: 61). Nagorno-Karabakh[63], područje naseljeno i Armencima i Azebajdžancima, postalo je središte napetosti koje su eskalirale prema kraju postojanja Sovjetskog Saveza. Ovaj sukob prerastao je u oružani sukob nakon čega je došlo do migracija stanovništva. Nagorno-Karabakh, enklava koja je bila dio Azerbajdžanske SSR, ali je imala većinsko armensko stanovništvo, željela se pridružiti[64] Armenskoj SSR. Nakon raspada Sovjetskog Saveza 1991. godine, proglasila je svoju neovisnost, gotovo jednoglasno podržanu (99,9%) putem referenduma. Oružani sukobi započeli su u studenom 1991. godine, rezultirajući gotovo potpunim preuzimanjem teritorija bivše autonomne oblasti Nagorno-Karabakh od strane Armenije. Ovo je uključivalo kontrolu nad područjima kao što su grad Shusha, naseljen Azerbajdžancima i tzv. Lachinski koridor (Czachor, 2017: 18).

U veljači 1992. godine Armenci su okupirali nekoliko azerbajdžanskih sela u Nagorno-Karabakhu, od kojih je najozloglašenija okupacija Khojalyja koja je rezultirala masakrom Azerbajdžanaca koji su pokušavali pobjeći iz sela. Od tog su trenutka gotovo svi Azerbajdžanci

[62] Sukob u Nagorno-Karabakhu ima politički i etnički karakter (Czachor, 2017: 18).
[63] Nagorno-Karabakh nalazi se u jugozapadnom dijelu Azerbajdžana i ne izlazi na more. Riječ Nagorno Karabakh u prijevodu znači „planinski crni vrt“ (Morway, 2018: 454).
[64] Nakon što su Armenci Nagorno-Karabakha iskazali želju da se pridruže Armenskoj SSR, uslijedio je porast antiarmenskog nasilja u Azerbajdžanu. Prvi tragični incidenti dogodili su se Armencima u azerbajdžanskom gradu Sumgaitu. Pogrom u Sumgaitu trajao je tri dana, od 27. do 29. veljače 1988. godine, nakon čega su se nastavili slični napadi i pogromi u Kirovabadu te drugim gradovima gdje su živjeli Armenci (Boban i Blažević, 2023: 74).

napustili ili bili protjerani iz Nagorno-Karabakha (Boban i Blažević, 2023: 75). Unatoč vojnim uspjesima separatista u Karabakhu koje su podržavali armenski vođe, do aneksije tog područja nije došlo. Ovo se objašnjava zbog namjere da se izbjegne optužba za agresiju od strane Armenije. Od početka 1992. godine, Republika Nagorno-Karabakh djeluje kao neovisni entitet s atributima suvereniteta, iako je ni jedna zemlja članica UN-a, uključujući Armeniju, nije priznala (Czachor, 2017: 21).

U složenoj slagalici karabaškog rata neizostavno je navesti postojanje ruskog faktora. Rusija je počela krajem 1992. godine počela pružati oružje i gorivo Armencima, ali su isto tako Rusi pružili određenu pomoć i Azerbajdžanu. Ruska pomoć imala je vitalan utjecaj na to da Armenci smanje vojnu inferiornost u odnosu na Azerbajdžan između 1992. i 1993. godine. Međutim, raspadom Sovjetskog Saveza, Armenija se suočila s ozbiljnim gospodarskim izazovima koji su ugrozili njezin opstanak. Za vrijeme Sovjetskog Saveza bila je jedna od najprosperitetnijih sovjetskih republika, ali je stjecanjem neovisnosti naglo osiromašila. Gospodarska blokada Azerbajdžana onemogućila je pristup električnoj energiji, željezničkim vezama i robama. Turska se solidarizirala s Azerbajdžanom i, nakon privremenog poboljšanja odnosa, 1993. godine je potpuno zatvorila svoje granice s Armenijom. S druge strane, Gruzija je bila u stalnoj krizi, a njezini plinovodi, ceste i željeznice često su bile zatvorene. Međutim, trgovina Iranom bila je ključna za preživljavanje Armenije tijekom dvije teške zime 1991.-1992. godine i 1992.-1993. godine (De Waal, 2003: 200-205). Armenci su 1993. godine okupirali Agdam, glavno azerbajdžansko naselje istočno od Nagorno-Karabakha, te regije Fuzuli, Jebrail, Lachin, Kelbajar, Qubadli i Zangilan. Vojni neuspjeh Azerbajdžana odrazio se na unutarnju političku situaciju te je predsjednik Abulfaz Elchibey sredinom 1993. godine bio svrgnut s vlasti. Novim predsjednikom postao je Heydar Aliyev, bivši dužnosnik KGB-a i vođa Azerbajdžanske Komunističke partije (Boban i Blažević, 2023: 75-76).

Tijekom trajanja rata u Nagorno-Karabakhu 1991.-1993. godine Vijeće sigurnosti UN-a donijelo je sljedeće rezolucije[65] u vezi s navedenim sukobom: 822 (1993), 853 (1993), 874 (1993) i 884 (1993).

Prema dostupnim podatcima iz baze podataka UCDP-a u tom ratu je u Azerbajdžanu ukupan broj smrtnih slučajeva u 1991. godini iznosio 35, u 1992. godini iznosio je 2856, dok je u 1993. godini iznosio 1194. Ukupan broj smrtnih slučajeva u tom ratu iznosio je 4085.

[65] Izvor podataka: UNSCR, 2023.

13.1.8. Analiza primjene unaprjeđene tipologije: Zajednička izjava šefova država u Teheranu

13.1.8.1. Zajednička izjava šefova država u Teheranu od 7. svibnja 1992. godine

Zajednička izjava šefova država u Teheranu od 7. svibnja 1992. godine ima više karakteristike deklaracije o namjerama i dogovora postignutog diplomatskim pregovorima, nego procesnog sporazuma. Premda sadrži određene elemente koji sugeriraju plan akcije, kao što su dogovori o organiziranju sastanaka na najvišoj razini radi razvoja bilateralnih odnosa i osiguranja sigurnosti u regiji, te otvaranje komunikacijskih cesta za zadovoljenje gospodarskih potreba, nedostaje joj jasno definiranih procedura ili detaljno elaboriranih koraka za provedbu svakog dogovora. Izjava naglašava namjeru suradnje, ali ne pruža detaljan plan za provedbu postignutih dogovora te, stoga ne može smatrati procesnim sporazumom.

Što se tiče njezine formalne uobličenosti, Izjava ne pruža potpuno definirane korake, rokove i obveze obje strane koji bi je učinili suštinskim sporazumom. Premda obuhvaća određene dogovore i namjere glede osiguranja mira i stabilnosti te normalizacije bilateralnih odnosa, nedostaje joj detaljnost i kompletnost potrebna za suštinski sporazum s potpunim pravnim obvezama i definiranim postupcima za provedbu.

Unatoč tome što Izjava nije provedbeni sporazum, ona se može smatrati pomirbenim sporazumom zbog cilja promicanja mira i stabilnosti te rješavanja sukoba u regiji. Naglašava važnost osiguranja mira na granicama, izražava želju za rješavanjem pitanja normalizacije bilateralnih odnosa te spominje otvaranje komunikacijskih cesta radi zadovoljenja gospodarskih potreba.

Dodatno, Izjava se može smatrati i područnim (regionalnim) sporazumom, s obzirom na to da se fokusira na pitanja koja se tiču određenog geografskog područja, konkretno regije Nagorno-Karabakh u Azerbajdžanu. S obzirom na to da se odnosi na konkretne probleme i pitanja unutar navedene regije te su je iznijeli šefovi država iz tog područja, može se smatrati da je ova Izjava područni (regionalni) sporazum usredotočen na rješavanje pitanja i unapređenje situacije unutar određenog geografskog područja.

13.1.9. Potvrda unaprijeđene tipologije: analiza Zajedničke izjave šefova država u Teheranu 1992.

13.1.9.1. Zajednička izjava šefova država u Teheranu od 7. svibnja 1992. godine

Događaji poput potpisivanja Zajedničke izjave šefova država u Teheranu 1992. godine često služe kao ključni prekretnički momenti u evoluciji međunarodnih odnosa. Ovaj dokument, koji je iznikao usred sukoba u regiji Nagorno-Karabakh, značajan je ne samo zbog svoje formalnosti, već i zbog dubljih posljedica koje nosi za mirovni proces i tipologiju sukoba.

Glede povezanosti Zajedničke izjave s indikatorom „tip rata" vidljivo je da se taj sukob odvijao unutar Azerbajdžana te je predstavljao složen problem unutardžavnog sukoba ili građanskog rata. Izjava ističe nužnost poštivanja međunarodnog prava, otvaranja komunikacijskih puteva radi zadovoljenja gospodarskih potreba te rješavanja izbjegličke krize, što upućuje na složenost sukoba i potrebu za sveobuhvatnim pristupom mirnom rješenju.

Vezanos uz povezanost Zajedničke izjave s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma", primjetno je kako Izjava nije formalni mirovni sporazum, ali njezin sadržaj naglašava bitne elemente koji bi se mogli naći u strukturi mirovnog sporazuma. Pitanja poput normalizacije odnosa, gospodarske suradnje i rješavanja izbjegličke krize koja su sadržana u Zajedničkoj izjavi, često su sastavni dijelovi mirovnih sporazuma.

Nadalje, iako Zajednička izjava sama po sebi nije formalni mirovni sporazum, može se smatrati početkom procesa postizanja mira. Kako će se ta izjava pretočiti u konkretni mirovni sporazum i kako će se ti sporazumi provoditi, bit će ključni za procjenu ishoda mira. Ona može poslužiti kao početni korak strana da postignu mir i stabilnost u regiji Nagorno-Karabakh.

Konačno, Izjava predstavlja početni korak u procesu okončanja sukoba, ističući potrebu za diplomatskim putem i međunarodnim pravom kao ključnim sredstvima za postizanje stabilnosti.

13.1.10. Rat za bosansku neovisnost 1992.

Na prvim slobodnim, višestranačkim izborima u Bosni i Hercegovini, koji su održani u studenome 1990. godine pobijedila je koalicija političkih stanaka nacionalnog predznaka (Stranka demokratske akcije, Srpska demokratska stranka i Hrvatska demokratska zajednica). Vlast je podijeljena po nacionalnom ključu – predsjednik Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine postao je Bošnjak, predsjednik bosansko-hercegovačkog Parlamenta Srbin, dok je za predsjednika Vlade izabran Hrvat (Kulenović, 1998: 92-93). U proljeće 1991. godine započeli su prvi ozbiljniji sukobi između Hrvatske vojske (tadašnjeg Ministarstva unutarnjih

poslova/postrojbi Zbora narodne garde) i pobunjenih Srba u Hrvatskoj. Ovi sukobi su se dogodili na teritoriju Hrvatske, kao što su Plitvice i Borovo Selo. Premda su ti sukobi bili ograničeni na Hrvatsku, bilo je složenih političkih i etničkih dinamika koje su povezane s Bosnom i Hercegovinom. Naime, tijekom raspada bivše Jugoslavije, politički sukobi i etničke tenzije proširili su se iz jedne republike na drugu. Situacija u Hrvatskoj nije bila izolirana, već je bila dio šireg raspada jugoslavenskog društva, što je imalo posljedice i za Bosnu i Hercegovinu. Mnogi od aktera koji su kasnije sudjelovali u sukobima u Bosni i Hercegovini bili su prvo aktivni u Hrvatskoj. Materijalna i financijska pomoć na područje Zapadne Slavonije i tzv. Srpske autonomne oblasti Krajine[66] dolazila je u te krajeve preko Bosne i Hercegovine.

Rat u Bosni i Hercegovini pripada nizu sukoba izazvanih raspadom Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ). Po redoslijedu događaja, to je treći sukob u nizu, nakon ratova u Sloveniji i Hrvatskoj (Kulenović, 1998: 90). Nakon desetodnevnog rata u lipnju 1991. godine u Sloveniji i širenja sukoba tijekom lipnja i srpnja u Hrvatskoj, Bosna i Hercegovina postaje sve više odredišna točka Jugoslavenske narodne armije (JNA) za djelovanje prema Hrvatskoj.

Protekom tromjesečnog Brijunskog moratorija[67] kojim je odgođeno proglašenje hrvatske neovisnosti, uznapredovali su sukobi između Hrvatske vojske i pobunjenih Srba kojima sad već otvoreno pomaže JNA. JNA je 3. listopada 1991. godine proglasila djelomičnu mobilizaciju, dok je Hrvatska 8. listopada 1991. godine raskinula sve državno-pravne veze s tadašnjom Jugoslavijom. Reagirajući na tijek događaja, Skupština Bosne i Hercegovine je 15. listopada 1991. godine donijela Akt o reafirmaciji suverenosti Republike Bosne i Hercegovine[68] (Kulenović, 1998: 93).

U razdoblju od sredine rujna do sredine studenoga 1991. godine Srpska demokratska stranka uspostavljala je srpske autonomne oblasti[69]. U kasnu jesen 1991. godine politička situacija u Bosni i Hercegovini sve se više usložnjava. Tako je 9. i 10. studenoga proveden referendum srpskog naroda na kojem je izglasano uspostavljanje srpske republike u granicama Bosne i Hercegovine, s tendencijom pripojenja ostacima Jugoslavije. Gotovo istodobno, 12. studenoga

[66] 19. prosinca 1991. godine formirana je tzv. Republika Srpska Krajina koja je obuhvatila 1/3 teritorija Hrvatske. Nastala je objedinjavanjem Srpske autonomne oblasti Krajina, Srpske autonomne oblasti Zapadna Slavonija i Srpske autonomne oblasti Istočna Slavonija, Baranja i Zapadni Srijem.

[67] Premda su Europska zajednica (EZ) i Jugoslavija postigle Brijunski sporazum 7. srpnja 1991. godine, kojim su okončane borbe u Sloveniji, nasilje se nastavilo širiti po Hrvatskoj tijekom sljedećih mjeseci (Finlan, 2004: 17).

[68] Navedenim dokumentom je određeno da će predstavnici Bosne i Hercegovine povući svoje sudjelovanje iz aktivnosti saveznih organa dok se ne postigne dogovor među svim republikama koje čine Jugoslaviju (Kulenović, 1998: 93).

[69] „SAO Romanija, SAO Hercegovina, SAO Bosanska Krajina i SAO Birač i Semberija“ (Kulenović, 1998: 93).

1991. godine, uspostavljena je Hrvatska Zajednica Posavine u Bosanskom Brodu. Šest dana kasnije, 18. studenoga 1991. godine, proglašena je Hrvatska Zajednica Herceg-Bosna u Grudama. Srpska demokratska stranka (SDS) proglasila je 9. siječnja 1992. godine Srpsku Republiku Bosnu i Hercegovinu, koja je kasnije preimenovana u Republiku Srpsku. Skupština Bosne i Hercegovine donijela je 25. siječnja 1992. godine odluku o održavanju referenduma o neovisnosti, a 27. siječnja 1992. godine proglašena je Hrvatska Zajednica Središnje Bosne (Kulenović, 1998: 93-94).

Referendum o neovisnosti Bosne i Hercegovine održan je 29. veljače i 1. ožujka 1992. godine. Više od polovice stanovništva Bosne i Hercegovine izjasnilo se za samostalnost i neovisnost Bosne i Hercegovine[70] (Kulenović: 1998: 96). U ožujku 1992. godine, kada je postalo očito da će Bosna i Hercegovina također proglasiti neovisnost i izaći iz Jugoslavenske federacije, unatoč intenzivnom medijskom ratu i snažnom utjecaju savezne vlade na medije, JNA je pokrenula svoj najveći rat do tada. Medijski rat nije se svodio samo na propagandu i cenzuru medija. Jugoslavensko ratno zrakoplovstvo napalo je radijski komunikacijski toranj izvan Sarajeva i sukob je postupno prerastao u „više borbi, manje pregovora“ (Bjarnason, 2021: 27). Prema Kasapović „sukob u BiH bio je od 1992., nakon međunarodnog priznanja BiH, internacionalizirani građanski rat[71]“ (Kasapović, 2015: 53).

Travanj[72] i svibanj 1992. godine donose eskalaciju sukoba diljem Bosne i Hercegovine. Krajem svibnja 1992. godine (24., 26. i ponovno 28. i 29. svibnja) uslijedilo je intenzivno granatiranje Sarajeva od strane srpskih snaga, što je izazvalo sve veću zabrinutost na Zapadu zbog rastuće humanitarne krize u Bosni. Ovi sukobi pripremili su teren za prvu odlučnu akciju Zapada - uvođenje sankcija Saveznoj Republici Jugoslaviji (Srbiji i Crnoj Gori) putem Rezolucije 757 Vijeća sigurnosti UN-a, donesene 30. svibnja 1992. godine. Nakon toga, 30. svibnja, bosanske snage napale su vojarnu JNA u Sarajevu, što je rezultiralo teškim granatiranjem grada. U razdoblju 5. i 6. lipnja, ulične borbe su se intenzivirale, a posljednje osoblje i članovi obitelji JNA su evakuirani iz Sarajeva, što je rezultiralo najžešćim granatiranjem grada do tog trenutka. Kao odgovor na te događaje, međunarodna zajednica

[70] Manje od dvije trećine stanovnika Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine, što čini 62,68% populacije, većinom Muslimana i Hrvata, podržalo je ideju neovisnosti i samostalnosti države (Lučić, 2008: 137).
[71] U SAD-u sukob je viđen kao invazija Srbije na Bosnu, dok se u Europi smatrao građanskim ratom. Međutim, ni jedno ni drugo nije u potpunosti odražavalo suštinu problema. Sukob je izravna posljedica raspada jugoslavenske države (Dale, 2010: 62).
[72] Srpske paravojne jedinice („Arkanovci“ i „Beli orlovi“) će u prvoj polovici travnja zauzeti Bijeljinu, Zvornik i Višegrad u Istočnoj Bosni.

pokrenula je napore za otvaranje sarajevske zračne luke[73] za humanitarne letove (Burg i Shoup, 2015: 131-132).

Prema dostupnim podatcima iz baze podataka UCDP-a ukupan broj smrtnih slučajeva u 1992. godini iznosio je 25171.

13.1.11. Analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma: primjer Sarajevske zračne luke 1992. godine

13.1.11.1. Sporazum o ponovnom otvaranju Sarajevske zračne luke u humanitarne svrhe od 5. lipnja 1992. godine

Sporazum o ponovnom otvaranju Sarajevske zračne luke u humanitarne svrhe od 5. lipnja 1992. godine potpisali su članovi bosanskog Predsjedništva, odvojeno je potpisao Radovan Karadžić, dok je za *United Nations Protection Force* (UNPROFOR) potpisao Cedric Thornberry. Ovaj događaj predstavlja značajan korak prema provedbi rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a iz 1992. godine, posebno paragrafa 17. Analiza ovog sporazuma kroz prizmu unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma, zasnovane na idejama Baileyja i Babbiea, otkriva složenost njegovih karakteristika. Sporazum pruža jasne smjernice i postupke za ponovno otvaranje zračne luke u Sarajevu, čime pokazuje karakteristike procesnog sporazuma. Definirani su konkretni koraci, uključujući vrijeme početka prekida vatre, nadzor UNPROFOR-a, povlačenje vojnih sustava i uspostavu sigurnosnih koridora. Ovi detalji označavaju procesni pristup rješavanju problema.

Također, Sporazum sadrži suštinske elemente, postavljajući ključne uvjete za ponovno otvaranje zračne luke. Prekid vatre, uspostava sigurnosti i kontrola nad vojnim sustavima definiraju suštinu sporazuma, čineći ga vitalnim za postizanje cilja.

Kroz detaljne smjernice i procedure, Sporazum se također može smatrati provedbenim. Definira konkretne akcije koje trebaju biti poduzete kako bi se osiguralo izvršenje određenih zadataka, poput povlačenja vojnih sustava i provođenja humanitarnih misija.

Pored toga, Sporazum sadrži odredbe koje se odnose na uspostavu sigurnosti i sigurno kretanje humanitarne pomoći, čime postaje i pomirbeni sporazum. Njegova svrha je osigurati sigurnost i olakšati pristup humanitarnoj pomoći, što doprinosi pomirenju i stabilnosti.

U konačnici, Sporazum se može smatrati i područnim (regionalnim) sporazumom, budući da se odnosi na specifično područje - zračnu luku u Sarajevu i sigurnosne mjere koje se odnose

[73] Karadžić je bio oprezan u vezi s predajom zračne luke, koja je bila ključna strateška imovina, zbog širokog straha među bosanskim Srbima. Postojao je strah da bi, ako bi bosanska vlada preuzela kontrolu nad zračnom lukom i ako bi 'strani dobrovoljci' bili dovedeni iz muslimanskih zemalja kako bi ojačali obrambene snage Bosne, to moglo omogućiti Izetbegoviću da nametne snažan islamski pečat svojoj republici (O'Ballance, 1995: 54).

na to područje. To ga čini odgovarajućim u lokalnom kontekstu, ističući važnost regionalne stabilnosti.

13.1.12. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu Sporazuma o ponovnom otvaranju Sarajevske zračne luke u humanitarne svrhe od 5. lipnja 1992. godine

13.1.12.1. Sporazum o ponovnom otvaranju Sarajevske zračne luke u humanitarne svrhe od 5. lipnja 1992. godine

Sporazum o ponovnom otvaranju Sarajevske zračne luke u humanitarne svrhe, potpisan 5. lipnja 1992. godine, ne može se izravno povezati s indikatorom „tip rata“, iako se kontekstualno radi o građanskom ratu. On je usmjeren na humanitarne aspekte sukoba, a njegova važnost i posljedice su duboke i šire od samog prekida vatre.

Ovaj Sporazum ne samo da je bio korak prema pružanju humanitarne pomoći građanima Sarajeva i šire regije, već je i osigurao mehanizme za provođenje iste. Definirajući sigurnosne koridore i procedure za nadzor, Sporazum je uspostavio okvir za olakšavanje transporta humanitarne robe i osiguranja sigurnosti osoblja. Svojim detaljnim smjernicama, postao je model za učinkovitu mirovnu diplomaciju usred sukoba.

U kontekstu indikatora „dizajn mirovnog sporazuma“, ovaj Sporazum predstavlja model efikasnog i detaljnog pristupa u rješavanju složenih pitanja tijekom sukoba. Njegova praktičnost i operativnost ističu se kroz definirane korake i smjernice za provedbu.

Premda je Sporazum bio ograničen na humanitarne svrhe, njegov utjecaj na ishod sukoba bio je značajan. Omogućio je stabilizaciju situacije kroz osiguravanje osnovnih potrepština civilnom stanovništvu. Međutim, treba imati na umu da je političko i sigurnosno rješenje sukoba zahtijevalo širi i sveobuhvatan pristup u mirovnom procesu.

Konačno, Sporazum se može povezati s indikatorom „način završetka sukoba“. Oznaka konkretnog pomaka prema okončanju sukoba, njegova usredotočenost na prekid vatre i omogućavanje humanitarne pomoći označava međunarodnu intervenciju i angažman UNPROFOR-a u procesu okončanja sukoba.

13.1.13. Rat u Tadžikistanu 1992.-1997.

Prije 1991. godine nije postojala samostalna država Tadžikistan. Od 1946. do 1989. godine, teritorij koji danas čini Tadžikistan bio je dio Sovjetskog Saveza i nosio je naziv Tadžička Sovjetska Socijalistička Republika (UCDP, 2022). 1929. godine Sovjeti su izdvojili Tadžikistan iz Uzbekistana, pri čemu su Tadžici izgubili svoje važne gospodarske, kulturne i

islamske centre poput Bukhara i Samarkanda. Granice koje su Sovjeti postavili stvorile su dugotrajne napetosti u Srednjoj Aziji. Tadžikistan je postao najsiromašnija sovjetska republika, bilježeći najniži bruto domaći proizvod po stanovniku i najviši demografski rast 1990. godine. Također je bio izuzetno ovisan o subvencijama iz Moskve, koje su do 1991. činile čak četrdeset i sedam posto tadžikistanskog proračuna. Unatoč pozitivnom doživljaju mnogih sovjetskih Tadžika ubrzanju industrijskog i sekularnog razvoja zemlje, posebice uzimajući u obzir njihova iskustva tijekom sovjetsko-afganistanskog rata, sovjetski projekt modernizacije ostao je predmet kontroverzi u ruralnim dijelovima Tadžikistana. Raspad Sovjetskog Saveza posebno je destabilizirao Tadžikistan zbog njegove gospodarske ovisnosti o Moskvi. Etničko i regionalno raslojavanje dodatno je pogoršalo gospodarske izazove, s pojavom napetosti između regija koje su nejednako imale koristi od industrijskih ulaganja te raspodjele političke i gospodarske moći u sovjetskom razdoblju (Klimentov, 2023: 345).

1992. godine započeo je oružani sukob koji je prouzročio dugotrajno razdoblje nestabilnosti i sukoba između vlasti Republike Tadžikistan i Ujedinjene tadžikistanske oporbe (UTO). Osnovni čimbenici koji su doveli do građanskog rata u Tadžikistanu obuhvaćaju: 1. borbu između lokalnih elita za kontrolu nad vlašću i resursima nakon raspada Sovjetskog Saveza; 2. tenzije između države i islamskih elemenata, te 3. politiku otpora prema reformama, sukob između pobornika reformi i tradicionalnih političkih snaga. Građanski rat[74] u Tadžikistanu u stvarnosti predstavlja otvoreni sukob između islama i komunizma, a koji je započeo tijekom sovjetskog razdoblja. U to doba, islam[75] nije bio samo način života i sastavni dio identiteta stanovnika Srednje Azije, već i važna škola pravnog razmišljanja i ideologije. Zapravo, bitna uloga islama i muslimanskih vođa u sovjetskom društvu bila je zaštita zajedničkog identiteta. Tijekom raspada Sovjetskog Saveza, sukob između islama i komunizma postao je otvoren i izražen. Do početka 1990-ih, uspostavila se suradnja među vođama različitih islamskih frakcija, koje su zajedno činile Islamsku obnoviteljsku stranku (IOS). Netom nakon stjecanja neovisnosti, regionalne elite s različitim ideološkim i vanjskopolitičkim usmjerenjima počele su se boriti za vlast u novostvorenoj suverenoj državi. Iz te dinamike proizašao je građanski rat u Tadžikistanu tijekom 1992. i 1993. godine. Savez demokrata i islamista, poznat kao vojna politička udruga-UTO, uspostavljen je na temeljima regionalne solidarnosti i protukomunizma.

[74] „Građanski rat u Tadžikistanu općenito se naziva na tadžikistanskom kao unutarnji rat (*ğangi doxilī*), građanski rat (ğangi šahravandī ili graždanī), bratoubilački rat (ğangi barodarkuš), regionalni rat ((ğangi mintaqavī) ili samoubilački rat (ğangi xudkušī)“ (Epkenhans, 2016: 4).

[75] Većina sovjetskih Tadžika opisuju se kao muslimani škole Hanafi. Općenito su smatrali da su religija i politika odvojene sfere. Slijede upute muftija koje su bile određene od strane sovjetskog sustava. Većina sovjetskih muslimana usvojila je ruski jezik i pridržavala se socijalističkog poretka (Bashiri, 2020: 93).

Sukob je eskalirao u građanski rat s dva glavna sukobljena tabora - Narodna fronta Tadžikistana (NFT) i UTO, koja je označavala koaliciju oporbenih stranaka (Olimov, 2016: 45-47). Početak sukoba datira iz svibnja 1992. godine, kada je koalicija islamističkih i reformističkih oporbenih frakcija, uzela oružje protiv tadašnje vlade pod vodstvom predsjednika Rahmona Nabieva. UTO je svrgnuo Nabieva u rujnu 1992. godine, preuzimajući vlast. Borbe između nove vlade i NFT-a završile su krajem te godine, kada je NFT preuzela kontrolu nad vladom kombinirajući vojni pritisak i političko manevriranje. Time je Emomali Rakhmonov[76] postao predsjednik Tadžikistana. Nakon što je Emomali Rakhmonov preuzeo vlast, sukob[77] se nastavio do 1998. godine. U lipnju 1997. godine, mirni dogovor[78] o dijeljenju vlasti između UTO-a i vlade Tadžikistana doveo je do prekida borbi većine pobunjeničke koalicije, iako su dijelovi pobunjeničke grupe nastavili sukobe s vladom do godinu dana nakon toga (UCDP, 2022).

Tijekom trajanja rata u Tadžikistanu 1992.-1997. godine Vijeće sigurnosti UN-a donijelo je sljedeće rezolucije[79] u vezi Tadžikistana: 968 (1994)-Uspostava UN-ove misije promatrača u Tadžikistanu i proces nacionalnog pomirenja, 999 (1995)-Produljenje mandata UN-ove misije promatrača u Tadžikistanu i proces nacionalnog pomirenja, 1030 (1995)-Produljenje mandata

[76] U sovjetsko doba obnašao je dužnost direktora državnog kolektivnog poljoprivrednog dobra. 1994. godine stupio je na mjesto predsjednika (Klimentov, 2023: 344).

[77] Tijekom trajanja tadžikistanskog građanskog rata, usporedno je trajao mirovni proces za zaustavljanje sukoba. Razgovori između tadašnje tadžikistanske vlade i oporbe vođeni su pod okriljem UN-a. Prvi krug pregovora održan je u Moskvi u travnju 1994. godine, a drugi u Teheranu u lipnju iste godine. Na prvom sastanku usvojen je opsežan dnevni red koji je obuhvaćao politička rješenja, pitanje izbjeglica i raseljenih osoba te jačanje državnosti Tadžikistana. U rujnu iste godine, na konzultativnom sastanku u Teheranu, potpisan je Sporazum o privremenom primirju. Treći krug pregovora održan je u Islamabadu u listopadu 1994. godine. Rezultat tih pregovora je bio dogovor o Protokolu o uspostavi Zajedničke komisije za praćenje primirja. Četvrti krug pregovora održane je u Almatyju (Kazakhstanu) u svibnju 1995. godine. Na tim je pregovorima postignut dogovor o razmjeni ratnih zarobljenika i repatrijaciji izbjeglica. Pored toga, u kolovozu 1995. godine, predsjednik Rakhmonov i vođa UTO-a Said Abdullo Nuri potpisali su Protokol o temeljnim načelima za uspostavu mira i nacionalni sporazum u Tadžikistanu te se suglasili o neprekidnom nizu pregovora. Taj protokol postao je važna smjernica za sve kasnije razgovore. Tri faze tog neprekidnog niza pregovora odvijale su se od studenog 1995. do srpnja 1996. godine u Ashgabatu (Turkmenistan). One su uključivale detaljne rasprave o integraciji predstavnika oporbe u vladu i oporbenih vojnih jedinica u Oružane snage Tadžikistana. Značajna prekretnica dogodila se u prosincu 1996. godine kada su se Rakhmonov i Nuri sastali u Khos Dehu (Afganistan) i suglasili se okončati neprijateljstva. Tijekom daljnjih pregovora, održanih od siječnja do svibnja 1997. godine u Teheranu, Moskvi, Meshedu (Iranu) i Biškeku (Kirgistanu), obje strane postigle su dogovor o nizu pitanja. To uključuje modalitete razoružanja i reintegracije oružanih skupina UTO-a u nacionalne oružane snage, legalizaciju IOS-a, kvotu od 30 posto za predstavnike UTO-a u izvršnim strukturama vlasti te jamstva za provedbu postignutih sporazuma. Događaju potpisivanja Općeg sporazuma o uspostavi mira i nacionalnog jedinstva u Tadžikistanu 27. lipnja 1997. godine u Kremlju, svjedočili su ruski predsjednik Boris Yeltsin, osam ministara vanjskih poslova iz zemalja promatrača i glavni tajnik OESS-a (Olimov, 2016: 49).

[78] U Tadžikistanu je došlo do značajnog preokreta u procesu mirnog rješavanja sukoba, obilježenog uspješnim upravljanjem raznolikim naporima trećih strana. Uspjeh medijacije uglavnom se pripisuje širokoj mreži međunarodne suradnje koja je proizašla iz zajedničkih interesa i obveza glavnih posredničkih aktera trećih strana, uključujući Rusiju, Iran i druge zainteresirane države u regiji, te UN i regionalne organizacije. UN je imao važnu ulogu u ovoj mreži, doprinoseći pomirenju različitih i povremeno konkurentnih interesa te promicanju suradnje između trećih strana. Koordinacijska uloga UN-a, čija je učinkovitost ovisila o potpori ključnih aktera kao što su Rusija i Iran, također je doprinijela učinkovitoj medijaciji u tadžikistanskom sukobu (Iji, 2020: 165).

[79] Izvor podataka: UNSCR, 2023.

UN-ove misije promatrača u Tadžikistanu, 1061 (1996)-Stanje u Tadžikistanu i duž tadžikistansko-afganistanske granice, 1089 (1996)-Stanje u Tadžikistanu i duž tadžikistansko-afganistanske granice, 1099 (1997)-Stanje u Tadžikistanu i duž tadžikistansko-afganistanske granice, 1113 (1997)-Stanje u Tadžikistanu i duž tadžikistansko-afganistanske granice, 1128 (1997)-Stanje u Tadžikistanu i duž tadžikistansko-afganistanske granice te 1138 (1997)-Stanje u Tadžikistanu i duž tadžikistansko-afganistanske granice.

Prema dostupnim podatcima iz baze podataka UCDP-a u Tadžikistanu je u razdoblju 1992.-1997. ukupan broj smrtnih slučajeva iznosio 8532 (u 1992. godini iznosio je 3859, u 1993. godini iznosio je 1045, u 1994. godini iznosio je 366, u 1995. godini iznosio je 368, u 1996. godini iznosio je 2797, dok je u 1997. godini iznosio 97).

13.1.14. Analiza primjene unaprijeđene tipologije: primjeri mirovnih sporazuma u Tadžikistanu

13.1.14.1. Sporazum o privremenom primirju i obustavi drugih neprijateljskih akcija na tadžikistansko-afganistanskoj granici i unutar zemlje tijekom trajanja razgovora od 17. rujna 1994. godine (Teheranski sporazum)

Sporazum o privremenom primirju i obustavi drugih neprijateljskih akcija na tadžikistansko-afganistanskoj granici i unutar zemlje tijekom trajanja razgovora, potpisan je 17. rujna 1994. godine u Teheranu. Potpisali su ga vođa izaslanstva Republike Tadžikistan, A. Dostiev, vođa izaslanstva tadžikistanske oporbe, A. Turajonzodah te posebni izaslanik glavnog tajnika UN-a, R. Píriz-Ballón.

Ovaj sporazum, koji je rezultat napornih konzultacija o nacionalnom pomirenju pod pokroviteljstvom UN-a, predstavlja procesni sporazum s ciljem privremenog zaustavljanja neprijateljskih aktivnosti tijekom trajanja pregovora.

Njegova suština leži u privremenom prekidu vojnih aktivnosti, terorizma i sabotaže, stvarajući okvir za izgradnju povjerenja i olakšavanje daljnjih pregovora.

U skladu s Teheranskim sporazumom, strane su se obvezale na niz mjera, uključujući oslobađanje zatvorenika i ratnih zarobljenika te uspostavu Zajedničke komisije radi nadzora provedbe sporazuma. Važno je istaknuti i ulogu UN-a, čije su političke posredničke usluge i slanje vojnih promatrača na teren bile ključne za potporu provedbi sporazuma.

Premda je Teheranski sporazum bio privremeni korak prema miru, njegova pomirbena svrha ne može se zanemariti. Osim što je zaustavlio neprijateljske akcije, on stvara prostor za smanjenje napetosti, izgradnju povjerenja i otvaranje puta prema političkom rješenju sukoba.

Također, valja istaknuti da je fokus sporazuma bio na unutarnjem sukobu u Tadžikistanu, a ne na širem regionalnom kontekstu.

13.1.14.2. Protokol o Zajedničkoj komisiji za provedbu Sporazuma o privremenom primirju i obustavi drugih neprijateljskih akcija na tadžikistansko-afganistanskoj granici i unutar zemlje od 1. studenoga 1994. godine

Protokol o Zajedničkoj komisiji za provedbu Sporazuma o privremenom primirju i obustavi drugih neprijateljskih akcija na tadžikistansko-afganistanskoj granici i unutar zemlje od 1. studenoga 1994. godine, potpisan od strane A. Dostieva, vođe delegacije Republike Tadžikistan, A. Turajonzodaha, vođe delegacije tadžikistanske oporbe i R. Píriz-Ballóna, posebnog izaslanika Glavnog tajnika UN-a.

Protokol predstavlja dublju strukturu i operativni okvir za praćenje i provedbu sporazuma o privremenom primirju u Tadžikistanu. Kroz svoje karakteristike, on odražava bitne elemente procesnih, suštinskih, provedbenih i pomirbenih sporazuma, donoseći ključne mehanizme za rješavanje sukoba i izgradnju trajnog mira.

Njegova priroda kao procesnog sporazuma ističe se kroz uspostavu Zajedničke komisije koja djeluje kao nadzorno tijelo i tumač Sporazuma. Ova Komisija, sastavljena od predstavnika vlade i oporbe, simbolizira inkluzivni pristup u nadziranju provedbe Sporazuma, što je česta karakteristika procesnih sporazuma. Njezine ovlasti za tumačenje odredbi Sporazuma i istraživanje mogućih kršenja dodatno naglašavaju njezinu ulogu u osiguravanju poštivanja Sporazuma.

Isto tako, Protokol ima značajke provedbenog sporazuma, što se očituje kroz detaljno uređenje svrhe, sastava, ovlasti i funkcija Zajedničke komisije, kao i osiguravanje sigurnosnih jamstava njezinim članovima. Kroz jasno definirane odredbe o mjestu i trajanju mandata komisije, te logističkoj podršci, Protokol stvara stabilan temelj za provedbu sporazuma.

Također, Protokol nije samo operativni dokument, već ima i pomirbene aspekte. Njegove mjere usmjerene su ka nadzoru i rješavanju sukoba u Tadžikistanu te promicanju suradnje s međunarodnim tijelima, poput UN-a i Međunarodnog odbora Crvenog križa. Kroz te mjere, Protokol stvara okvir za izgradnju povjerenja između sukobljenih strana i potiče proces pomirenja.

Protokol nije područni (regionalni) sporazum. On je usmjeren na specifična pitanja vezana uz mirovne pregovore između vladinih snaga Republike Tadžikistan i tadžikistanske oporbe. Protokol se odnosi na područje Tadžikistana, a ne na širu regiju.

13.1.14.3. Protokol o temeljnim načelima uspostave mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu od 17. kolovoza 1995. godine

Protokol o temeljnim načelima uspostave mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu, potpisan je 17. kolovoza 1995. godine, od strane Emomali Rakhmonova, predsjednika Republike Tadžikistan i Saida Abdullo Nurija, vođe tadžikistanske oporbe. Tekst ovog Protokola, razmijenjen je 17. kolovoza 1995. godine, putem posredovanja posebnog izaslanika Glavnog tajnika UN-a, Ramira Píriz-Ballóna.

Kroz svoj procesni karakter, ovaj sporazum nije samo dokument, već i manifestacija snažne volje i odlučnosti predsjednika Republike Tadžikistan, Emomali Rahmonova, te vođe tadžikistanske oporbe, Abdullo Nurija, da zajedno rade na osiguranju najviših interesa tadžikistanskog naroda. Ova inicijativa ističe važnost dijaloga i suradnje kao važnih elemenata u postizanju stabilnog mira, dok istodobno priznaje složenost sukoba i potrebu za sveobuhvatnim pristupom. Protokol ne samo da definira okvir pregovora, već i adresira širok spektar problema koji su prisutni u sukobu, uključujući političke, vojne, izbjegličke i gospodarske aspekte.

Jedan od najznačajnijih aspekata ovog sporazuma je naglasak na političkim rješenjima, uključujući uspostavu savjetodavnog foruma naroda Tadžikistana i potrebu za dubljom demokratizacijom društva. Osim toga, važno je istaknuti dogovor o repatrijaciji i reintegraciji izbjeglica, što predstavlja ključni korak ka pomirenju i stabilnosti nakon sukoba.

Protokol, kao suštinski sporazum, naglašava potrebu za angažmanom svih unutarnjih aktera, od vlade do oporbe, u postizanju mira. On pruža okvir za dijalog i suradnju, što je od suštinske važnosti za izgradnju međusobnog povjerenja i postizanje trajnog mira.

Premda se Protokol ne može smatrati provedbenim sporazumom, on ipak postavlja osnove za buduće korake kroz definiranje političkih i društvenih načela. Također, kao pomirbeni sporazum, naglašava važnost nastavka pregovora i dijaloga te ukazuje na namjeru postizanja pomirenja između strana u sukobu.

U konačnici, Protokol se ne može smatrati područnim (regionalnim) sporazumom. On je usmjeren na rješavanje sukoba u Tadžikistanu između vlade i oporbe te su opseg i težište Protokola više usredotočeni na domaći kontekst nego na širu regionalnu suradnju.

13.1.14.4. Protokol o rješavanju vojne i političke situacije u područjima sukoba, potpisan na sjeveru Afganistana 11. prosinca 1996. godine

Protokol o rješavanju vojne i političke situacije u područjima sukoba, potpisan je na sjeveru Afganistana 11. prosinca 1996. godine, od strane Emomali Sharipovicha Rakhmonova, predsjednika Republike Tadžikistan, Saida Abdullo Nurija, vođe tadžikistanske oporbe te Gerda Dietricha Merrema, specijalnog predstavnika Glavnog tajnika UN-a za Tadžikistan.

Protokol je procesni sporazum. On definira određene korake prije potpisivanja glavnog sporazuma, uključujući obustavu svih vojnih akcija 00 sati 12 prosinca 1996. godine. Također, u točki 2. Protokola se poziva promatračku misiju UN-a u Tadžikistanu da imenuje predstavnike kao promatrače na strateškim točkama (prijevoj Karanak-vladin položaj u sektoru N1 i položaj oporbe u selu Saridasht). Protokol se bavi pitanjem obnove vlasti u određenim regijama, uključujući odabir i raspored lokalno obučenog osoblja (točka 6. Protokola-funkcioniranje zakonitih vlasti na području regija Tavildara, Komsomolabada, Garma, Tajikabada i Jirgatala bit će obnovljeno. Pri odabiru i rasporedu trupa i ureda tijela odgovornih za unutarnje poslove, prednost će se dati lokalno profesionalno obučenom osoblju. Ujedinjena tadžikistanska oporba prihvaća i neće ometati normalno funkcioniranje struktura vlasti).

Protokol je suštinski sporazum. Protokol se bavi stvarnim problemima u Karategin Valley i Tavildara područjima Republike Tadžikistan, uključujući pogoršanje vojne i političke situacije (u uvodnom dijelu Protokola predsjednik Republike Tadžikistan Emomali S. Rakhmonon i Abdullo Nuri, vođa tadžikistanske oporbe osuđuju značajno pogoršanje vojne i političke situacije u oblastima Karategin Valley i Tavildara u Republici uoči njihovog sastanka u Moskvi. On u točki 2. definira konkretne korake vezane uz povlačenje vojnih snaga s autoceste Dušanbe-Khorog, te postavljanju kontrolnih točaka na strateškim točkama. Pored navedenog, Protokol u točki 4. navodi mjeru izgradnje povjerenja-Ujedinjena tadžikistanska oporba će osloboditi vojno osoblje vlade koje je bilo zatočeno ili uzeto kao taoci tijekom događaja na područjima Tavildara, Komsomolabada, Garma, Tajikabada i Jirgatala. Promatračka misija UN-a i Međunarodni odbor Crvenog križa bit će zatraženi da pomognu u provedbi ove humanitarne akcije.

Iako se Protokol ne može smatrati provedbenim sporazumom, on ipak posjeduje suštinske karakteristike pomirbenog sporazuma. Njegovo naglašavanje stvarnih problema i potreba za izgradnjom povjerenja kroz konkretne akcije predstavlja korak prema pomirenju suprotstavljenih strana. Ova inicijativa ne samo da adresira trenutne izazove, već također ukazuje na potrebu za dugoročnom stabilnošću kroz međunarodnu potporu.

Protokol o rješavanju vojne i političke situacije u područjima sukoba, potpisan na sjeveru Afganistana 11. prosinca 1996. godine, nije područni (regionalni) sporazum. Fokus Protokola je na rješavanju konkretnih vojnih i političkih problema unutar Tadžikistana, a ne na širem regionalnom kontekstu koji obuhvaća više država te, stoga, isti nije područni (regionalni) sporazum.

13.1.14.5. Sporazum između predsjednika Republike Tadžikistan, E. S. Rakhmonova, i vođe ujedinjene tadžikistanske oporbe, S. A. Nurija, o rezultatima sastanka održanog u Moskvi 23. prosinca 1996. godine

Sporazum između predsjednika Republike Tadžikistan, E. S. Rakhmonova, i vođe Ujedinjene tadžikistanske oporbe, S. A. Nurija, o rezultatima sastanka održanog u Moskvi 23. prosinca 1996. godine, potpisali su Emomali Rakhmonov, predsjednik Republike Tadžikistan, vođa ujedinjene tadžikistanske oporbe Said Abdullo Nuri i G. Merrem, posebni predstavnik Glavnog tajnika za Tadžikistan.

Ovaj procesni sporazum ne samo da postavlja okvir za obustavu borbenih djelovanja i postizanje primirja između suprotstavljenih strana, već i uspostavlja važne institucije poput Komisije za nacionalno pomirenje kako bi se olakšao proces prijelaza prema miru.

Nadalje, Sporazum sadrži suštinske elemente koji se odnose na postizanje mira i pomirenja. Ona obuhvaća opsežne mjere, poput opće amnestije i razmjene ratnih zarobljenika, koje su ključne za izgradnju povjerenja između sukobljenih strana i stvaranje temelja za trajni mir. Osim toga, postavlja se rok za završetak internih razgovora, što odražava odlučnost u postizanju mirovnog rješenja.

Važno je istaknuti da Sporazum posjeduje karakteristike pomirbenog sporazuma. On ne samo da prekida neprijateljstva, već također izražava svijest o razornom utjecaju sukoba i potrebu za budućim pomirenjem među suprotstavljenim stranama. Odluka o uspostavi Komisije za nacionalno pomirenje, kao i mjere za izgradnju povjerenja poput opće amnestije, jasno ukazuju na želju za postizanjem dugoročne stabilnosti i sloge.

Iako Sporazum sadrži detaljne mjere i ciljeve, nije provedbeni sporazum. Njegova svrha je šireg opsega, obuhvaćajući proces pregovora i postizanje mirovnog rješenja, a ne samo konkretne korake za provedbu. Također, Sporazum nije područni (regionalni) sporazum; fokusira se isključivo na rješavanje unutardržavnog sukoba u Tadžikistanu.

13.1.14.6. Protokol o glavnim funkcijama i ovlastima Komisije za nacionalno pomirenje od 23. prosinca 1996. godine

Protokol o glavnim funkcijama i ovlastima Komisije za nacionalno pomirenje od 23. prosinca 1996. godine, potpisali su Emomali Rakhmonov, predsjednik Republike Tadžikistan, vođa ujedinjene tadžikistanske oporbe Said Abdullo Nuri i G. D. Merrem, posebni predstavnik Glavnog tajnika za Tadžikistan.

Analizirajući njegov sadržaj, jasno je da posjeduje karakteristike procesnog sporazuma, ali isto tako ima i suštinske elemente koji se tiču postizanja mira i pomirenja. U samom Protokolu su precizno definirane funkcije i ovlasti Komisije za nacionalno pomirenje, naglašavajući njenu ulogu u postizanju mira i sloge u zemlji. Ovo podrazumijeva različite zadatke, kao što su uspostava mehanizma praćenja poštivanja sporazuma, provedba mjera za siguran povratak izbjeglica i njihovo aktivno uključivanje u društveni život te obnova infrastrukture uništene ratom. Pored toga, Protokol predviđa i potrebne izmjene zakonodavstva kako bi se osiguralo funkcioniranje političkih stranaka i medija u skladu s postignutim sporazumima.

Premda se Protokol može smatrati procesnim sporazumom zbog svoje usredotočenosti na organizaciju i provedbu mjera za postizanje mira, također ima suštinske elemente. Definira ciljeve za postizanje nacionalnog pomirenja, ne samo kroz konkretne korake već i kroz promicanje povjerenja i dijaloga među političkim snagama.

Nadalje, unatoč tome što opisuje funkcije i ovlasti Komisije, Protokol nije provedbeni sporazum jer ima širu usredotočenost na postizanje nacionalnog pomirenja te stvaranje atmosfere povjerenja i dijaloga.

Zaključno, Protokol posjeduje značajke pomirbenog sporazuma, jer stavlja naglasak na postizanje nacionalnog pomirenja kroz provedbu dogovorenih mjera te promicanje međusobnog oprosta i dijaloga. Iako nije područni (regionalni) sporazum, njegov utjecaj na stabilnost u Tadžikistanu može imati pozitivan odjek i izvan granica zemlje.

13.1.14.7. Protokol o izbjeglicama, potpisan u Teheranu 13. siječnja 1997. godine

Protokol o izbjeglicama, potpisan je u Teheranu 13. siječnja 1997. godine, od strane Talbaka Nazarova, voditelja izaslanstva Vlade Republike Tadžikistan, Khoje Akbara Turajonzodaha, voditelja izaslanstva ujedinjene tadžikistanske oporbe i Gerda Dietricha Merrema, posebnog predstavnika Glavnog tajnika za Tadžikistan.

U pogledu procesnog aspekta, Protokol uspostavlja okvir za rješavanje problema izbjeglica definirajući konkretne korake za povratak izbjeglica i raseljenih osoba u njihove domove. Postavlja se rok od 12 do 18 mjeseci za dovršetak procesa povratka, a isto tako poziva na

suradnju s međunarodnim organizacijama poput UN-a, OESS-a i UNHCR-a te predviđa uspostavu Zajedničke komisije za praćenje provedbe Protokola.

Suštinski, ovaj dokument regulira obveze strana u vezi s izbjeglicama i raseljenim osobama te utvrđuje mjere za njihov siguran i dostojanstven povratak, reintegraciju u društveni i gospodarski život zemlje te obnovu njihovih prava kao državljana Tadžikistana.

Premda nije provedbeni sporazum jer ne detaljizira postupke provedbe, Protokol jasno ukazuje na napore za postizanje mira i nacionalnog pomirenja kroz povratak izbjeglica i raseljenih osoba te suradnju s međunarodnim organizacijama.

Nadalje, Protokol posjeduje značajke pomirbenog sporazuma jer je usmjeren na prevladavanje posljedica građanskog rata te potiče siguran povratak i reintegraciju izbjeglica i raseljenih osoba kao ključne korake prema nacionalnom pomirenju. Također, njegova suradnja s međunarodnim organizacijama ukazuje na šire napore za stvaranje povoljnog okruženja za rješavanje problema izbjeglica i raseljenih osoba.

Konačno, važno je napomenuti da Protokol o izbjeglicama nije područni (regionalni) sporazum, već se fokusira na specifičnu situaciju u Tadžikistanu bez obuhvaćanja šireg regionalnog konteksta.

Ovaj Protokol je korak prema miru i pomirenju u Tadžikistanu, pružajući okvir za rješavanje problema izbjeglica i raseljenih osoba i promovirajući suradnju s međunarodnim organizacijama kako bi se postigao stabilan i održiv mir.

13.1.14.8. Statut Komisije za nacionalno pomirenje od 21. veljače 1997. godine

Statut Komisije za nacionalno pomirenje, potpisan je 21. veljače 1997. godine, od strane E. Rakhmonova, predsjednika Republike Tadžikistan, S. A. Nurija, vođe ujedinjene tadžikistanske oporbe i G. Merrema, posebnog predstavnika glavnog tajnika UN-a.

Statut Komisije za nacionalno pomirenje predstavlja ključni procesni sporazum koji postavlja temelje za ostvarivanje mira i sloge u Tadžikistanu. Ovaj dokument obuhvaća detaljne odredbe o djelokrugu, sastavu, funkcijama i ovlastima Komisije te pruža okvir za provedbu postignutih sporazuma u procesu nacionalnog pomirenja.

Procesni karakter Statuta ogleda se u njegovim odredbama koje jasno definiraju zadatke Komisije, poput praćenja sporazuma o miru i nacionalnom sporazumu te promicanja povjerenja i dijaloga među političkim snagama radi obnove suglasja u zemlji.

Suštinski karakter Statuta ogleda se u potvrđivanju osnivanja Komisije i postavlja temelja za njezin rad u procesu postizanja mira i sloge u Tadžikistanu. Određuje se sastav Komisije, njene funkcije i ovlasti, te način njezina rada.

Premda nije provedbeni sporazum, Statut pruža općenite smjernice za djelovanje Komisije i postavlja okvir za njeno daljnje djelovanje u procesu nacionalnog pomirenja.

Pomirbeni elementi Statuta očituju se u njegovoj svrsi postizanja stabilnog mira i nacionalne sloge u Tadžikistanu. Dokument potiče suradnju među političkim snagama i promiče povjerenje i uzajamno opraštanje kao ključne korake prema pomirenju.

Konačno, Statut Komisije nije područni (regionalni) sporazum, već se fokusira na unutarnje pitanje nacionalnog pomirenja u Tadžikistanu, ne obuhvaćajući šire regionalne ili geografske kontekste.

13.1.14.9. Protokol o vojnim pitanjima od 8. ožujka 1997. godine

Protokol o vojnim pitanjima, potpisan je 8. ožujka 1997. godine, od strane Talbaka Nazarova, vođe izaslanstva Vlade Republike Tadžikistan, Akbara Turajonzodaha, vođe izaslanstva tadžikistanske ujedinjene oporbe i Gerda Dietricha Merrema, posebnog predstavnika Glavnog tajnika UN-a.

Protokol o vojnim pitanjima predstavlja procesni sporazum usmjeren prema postizanju mira i nacionalnog pomirenja te uspostavi jedinstvenih nacionalnih oružanih snaga u Tadžikistanu. Dokument jasno definira korake i mjere koje će se poduzeti kako bi se ostvarili ti ciljevi.

Suštinski, Protokol obuhvaća detaljne odredbe o reintegraciji, razoružavanju i raspuštanju oružanih jedinica ujedinjene tadžikistanske oporbe. Kroz četiri faze, planira se postupno preobražavanje ovih postrojbi u odgovarajuće postrojbe redovitih oružanih snaga Tadžikistana, uz jasno definirane korake i rokove za provedbu. Pored toga, Protokol predviđa suradnju s promatračkom misijom UN-a u Tadžikistanu radi osiguranja potpune i učinkovite provedbe sporazuma te pružanja stručne savjetodavne pomoći.

Protokol o vojnim pitanjima karakterizira se kao provedbeni sporazum jer precizno uređuje korake i mjere koje se moraju poduzeti kako bi se ostvarili ciljevi povezani s vojnim pitanjima. Kroz četiri faze, definira se proces reintegracije, razoružavanja i raspuštanja oružanih jedinica ujedinjene tadžikistanske oporbe. Ovaj Protokol pruža pravni okvir za provedbu konkretnih vojnih aspekata dogovora postignutog između Vlade Republike Tadžikistan i ujedinjene tadžikistanske oporbe.

Pomirbeni elementi Protokola očituju se u njegovoj svrsi postizanja stabilnog mira i nacionalne sloge u Tadžikistanu kroz uspostavu jedinstvenih nacionalnih oružanih snaga. Stvaranje uvjeta za mir i stabilnost u zemlji je korak prema širem kontekstu pomirenja i izgradnje mira.

Naposljetku, Protokol nije područni (regionalni) sporazum, već je usmjeren na postizanje mira i nacionalne pomirbe unutar Tadžikistana, bez obuhvaćanja vojnih aspekata sukoba koji bi uključivali više država u široj regiji.

13.1.14.10. Protokol o političkim pitanjima, potpisan u Bishkeku 18. svibnja 1997. godine

Protokol o političkim pitanjima potpisan je u Bishkeku (Republika Kirgistan) 18. svibnja 1997. godine, od strane E. Rakhmononova, predsjednika Republike Tadžikistan, A. Nurija, vođe ujedinjene tadžikistanske oporbe i G. Merrema, posebnog predstavnika Glavnog tajnika UN-a.

Protokol o političkim pitanjima je procesni sporazum koji ima za cilj postizanje mira i nacionalne sloge u Tadžikistanu, kao što je naznačeno u uvodnom dijelu Protokola. Fokusira se na političke aspekte i mjere kako bi se osigurala stabilnost i pomirenje u zemlji. Protokol obuhvaća odredbe o pomilovanju i oprostu, izbornim pitanjima, reformi vlade te ukidanju zabrana aktivnosti političkih stranaka i medija.

Protokol ima značajke suštinskog sporazuma, jer sadrži odredbe o pomilovanju i oprostu, uspostavi središnje izborne komisije za izbore i provođenje referenduma, reformi Vlade s uključivanjem predstavnika oporbe te političkim pitanjima.

Također, ovaj Protokol ima karakteristike provedbenog sporazuma jer definira korake koje će strane poduzeti kako bi ostvarile političke promjene. Kroz konkretne faze, poput uspostave izborne komisije i reformi vlade, teži se ostvarenju nacionalne sloge i pomirenja.

Uz to, Protokol o političkim pitanjima može se smatrati i pomirbenim sporazumom s obzirom na naglasak na uzajamnom pomilovanju i izgradnji temelja za mir i slogu u zemlji. Osim političkih promjena, naglašava se i važnost postizanja pomirenja između sukobljenih strana.

Konačno, važno je istaknuti da Protokol o političkim pitanjima nije područni (regionalni) sporazum. Umjesto toga, usredotočuje se na unutarnje političke izazove u Tadžikistanu te pregovore između domaćih strana radi postizanja stabilnosti i pomirenja unutar zemlje.

13.1.14.11. Protokol o jamstvima provedbe Općeg sporazuma o uspostavi mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu, potpisan u Teheranu 28. svibnja 1997. godine

Protokol o jamstvima provedbe Općeg sporazuma o uspostavi mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu, potpisan je u Teheranu 28. svibnja 1997. godine, od strane T. Nazarova, vođe izaslanstva Republike Tadžikistan, A. Turajonzodaha, vođe izaslanstva ujedinjene

tadžikistanske oporbe, Gerda Merrema, posebnog predstavnika Glavnog tajnika UN-a, predstavnika OESS-a, predstavnika Organizacije islamske konferencije, kao i predstavnika Vlade Islamske države Afganistan, Vlade Islamske Republike Iran, Vlade Republike Kazahstan, Vlade Republike Kirgistan, Vlade Islamske Republike Pakistan, Vlade Ruske Federacije, Vlade Turkmenistana i Vlade Republike Uzbekistan.

Protokol o jamstvima nije procesni sporazum; njegov fokus nije na vođenju pregovora, već na osiguranju provedbe već postignutih sporazuma, uključujući Opći sporazum o uspostavi mira i nacionalnog sporazuma. Ovaj protokol pruža okvir za garantiranje dosljedne provedbe već postignutih protokola i sporazuma.

Nadalje, Protokol o jamstvima nije suštinski sporazum; umjesto toga, uspostavlja mehanizme i mjere jamstava, poput angažmana UN-a, OESS-a i drugih država kao političkih i moralnih jamaca, kako bi se osigurala uspješna provedba već postignutih sporazuma.

On se može smatrati provedbenim sporazumom jer ima za cilj pružiti jamstva i osigurati mehanizme za provedbu već potpisanih protokola i sporazuma, uključujući Opći sporazum o uspostavi mira. Protokol uređuje mjere, uključujući ulogu UN-a, OESS-a i drugih država kao jamaca provedbe Općeg sporazuma.

Međutim, Protokol o jamstvima nije pomirbeni sporazum jer njegova svrha nije rješavanje unutardržavnog sukoba ili neposredno utjecanje na pomirenje između suprotstavljenih strana, a nije niti područni (regionalni) sporazum;, obzirom je usmjeren na uspostavu mira i nacionalnog pomirenja na nacionalnoj razini, a ne u određenim regijama Tadžikistana.

13.1.14.12. Opći sporazum o uspostavi mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu, potpisan u Moskvi 27. lipnja 1997. godine

Opći sporazum o uspostavi mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu, potpisan je u Moskvi 27. lipnja 1997. godine, od strane E. Rakhmonova, predsjednika Tadžikistana, A. Nurija, vođe ujedinjene tadžikistanske oporbe i G. Merrem, posebnog predstavnika Glavnog tajnika UN-a.

Opći sporazum o uspostavi mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu nije procesni sporazum. On označava postizanje konačnog dogovora o miru i nacionalnom jedinstvu u Tadžikistanu te prevladavanja posljedica građanskog rata nakon dugotrajnih pregovora između Tadžikistana i ujedinjene tadžikistanske oporbe, koji su održavani od travnja 1994. godine. Sporazum uključuje sljedeće dokumente: Protokol o temeljnim načelima za uspostavu mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu od 17. kolovoza 1995. godine, Protokol o političkim pitanjima od 18. svibnja 1997. godine i povezani Sporazum između predsjednika Tadžikistana,

Emomalija Shariopovicha Rakhmonova, i vođe ujedinjene tadžikistanske oporbe, Saida Abdullo Nurija, o rezultatima sastanka održanog u Moskvi 23. prosinca 1996. godine, Protokol o osnovnim funkcijama i ovlastima Komisije za nacionalnu pomirbu od 23. prosinca 1996. godine, Statut Komisije za nacionalnu pomirbu od 21. veljače 1997. godine, Dodatni protokol uz Protokol o osnovnim funkcijama i ovlastima Komisije za nacionalnu pomirbu od 21. veljače 1997. godine, Protokol o vojnim pitanjima, Protokol o izbjeglicama od 13. siječnja 1997. godine, te Protokol o jamstvima provedbe Općeg sporazuma o uspostavi mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu od 28. svibnja 1997. godine.

On je suštinski politički dogovor između predsjednika Tadžikistana i vođe ujedinjene tadžikistanske oporbe. Njegov cilj je postizanje mira i nacionalnog jedinstva nakon dugogodišnjeg građanskog rata. Sporazum obuhvaća različite protokole (o osnovnim funkcijama i ovlastima Komisije za nacionalnu pomirbu, političkim i vojnim pitanjima) te statut Komisije za nacionalno pomirenje.

Opći sporazum o uspostavi mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu nije provedbeni sporazum. Njegove odredbe upućuju na temeljne smjernice i okvir za postizanje mira i nacionalnog pomirenja u Tadžikistanu, ali ne detaljizira pojedinosti provedbe.

Međutim, može se smatrati pomirbenim sporazumom. Njegovo potpisivanje jasno ukazuje na političku volju sukobljenih strana da okončaju rat, ostvare mir i uspostave nacionalno pomirenje i jedinstvo.

Naposljetku, Opći sporazum nije područni (regionalni) sporazum. On je dokument usmjeren na postizanje mira, nacionalnog pomirenja i jedinstva te rješavanje političkih, vojnih, izbjegličkih i drugih pitanja unutar samog Tadžikistana

13.1.15. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu mirovnih sporazuma u Tadžikistanu

13.1.15.1. Sporazum o privremenom primirju i obustavi drugih neprijateljskih akcija na tadžikistansko-afganistanskoj granici i unutar zemlje tijekom trajanja razgovora od 17. rujna 1994. godine (Teheranski sporazum)

Sporazum o privremenom primirju na tadžikistansko-afganistanskoj granici, poznat kao Teheranski sporazum, je povezan s indikatorom „tip rata“, s obzirom na njegovu referencu na međunarodni element sukoba s Afganistanom te na identificiranje dviju glavnih suprotstavljenih strana unutar Tadžikistana. Sporazum je dizajniran kao privremeni prekid

vatre s ciljem omogućavanja pregovora o nacionalnoj pomirbi. Kroz indikator „dizajn mirovnog sporazuma“, istražujemo kako Sporazum postavlja temelje za obustavu sukoba i omogućuje pregovarački proces među stranama u sukobu. Osim toga, njegova provedba i ishod ocjenjuju se kroz indikator „ishod mirovnog sporazuma“, što uključuje procjenu koliko su strane bile spremne ispuniti obveze te utjecaj Sporazuma na društvo i stabilnost države. Konačno, Sporazum se može analizirati kroz prizmu „načina završetka sukoba“, ističući diplomatski pristup okončanju sukoba i ulogu međunarodne zajednice, posebno Vijeća sigurnosti UN-a, u potpori mirnom rješenju sukoba.

13.1.15.2. Protokol o Zajedničkoj komisiji za provedbu Sporazuma o privremenom primirju i obustavi drugih neprijateljskih akcija na tadžikistansko-afganistanskoj granici i unutar zemlje od 1. studenoga 1994. godine

Protokol o Zajedničkoj komisiji za provedbu Sporazuma o privremenom primirju na tadžikistansko-afganistanskoj granici, potpisan 1. studenog 1994. godine, usmjeren je na organizaciju i nadzor nad primjenom spomenutog Sporazuma radi okončanja oružanih sukoba u Tadžikistanu. On sugerira da sukob u Tadžikistanu ima karakteristike građanskog rata, jer usmjeren na okončanje sukoba između tadžikistanske vlade i oporbe.

Ovaj Protokol može se analizirati kroz prizmu indikatora „dizajn mirovnog sporazuma“. Detaljno opisujući svrhu, sastav, ovlasti i funkcije Zajedničke komisije, Protokol osigurava strukturu za praćenje provedbe sporazuma. Nadalje, precizno definira ulogu Zajedničke komisije u tumačenju odredbi Sporazuma i istraživanju mogućih kršenja, čime se osigurava ravnoteža između sukobljenih strana i mehanizam za rješavanje sporova.

Povezivanjem s indikatorom „ishod mirovnog sporazuma“, vidljivo je da uspješnost Protokola ovisi o njegovoj sposobnosti da ostvari svrhu Zajedničke komisije. Praćenje provedbe Sporazuma, istraživanje slučajeva kršenja te podnošenje prijedloga za sprječavanje kršenja bitni su elementi za postizanje ciljeva mirovnog sporazuma. Nadalje, jamstvo sigurnosti članova Zajedničke komisije dodatno osigurava stabilno okruženje za provedbu sporazuma.

Kroz prizmu indikatora „način završetka sukoba“, ovaj Protokol predstavlja diplomatski pristup rješavanju sukoba. Uspostavljanje Zajedničke komisije kao glavnog tijela za praćenje provedbe sporazuma te produženje prekida vatre predstavljaju korake prema postizanju održivog rješenja sukoba. Međunarodna potpora, uključujući ulogu UN-a, dodatno podržava proces okončanja sukoba i uspostavu stabilnosti. Protokol također uključuje obvezu oslobađanja ratnih zarobljenika, što predstavlja još jedan korak prema rješavanju sukoba.

13.1.15.3. Protokol o temeljnim načelima uspostave mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu od 17. kolovoza 1995. godine

Protokol o temeljnim načelima uspostave mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu od 17. kolovoza 1995. godine može se povezati s indikatorom „tip rata“. On ukazuje na promjenu dinamike sukoba i prelazak s vojnog sukoba na politički proces.

Povezivanjem ovog Protokola s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma“, vidimo da su dijalog i suradnja važni elementi za postizanje stabilnog mira. Definira se proces pregovora i izrada općeg sporazuma koji obuhvaća političke, vojne, izbjegličke, nadzorne i jamstvene elemente, čime se stvara sveobuhvatan okvir za mirovni proces.

Što se tiče indikatora „ishod mirovnog sporazuma“, ovaj Protokol utvrđuje temeljna načela za postizanje mira i nacionalnog dogovora u Tadžikistanu. Jasno se izražava odlučnost potpisnika da se osigura poštovanje interesa tadžikistanskog naroda putem dijaloga i suradnje. Pregovarački proces usmjeren je prema postizanju općeg sporazuma koji će obuhvatiti različite aspekte, što predstavlja ključni ishod mirovnog sporazuma.

Na kraju, ovaj Protokol može se povezati s indikatorom „način završetka sukoba“. Njegova suština upućuje na prijelaz s vojnog sukoba na politički proces kao sredstvo rješavanja sukoba. Fokus na zaključivanju općeg sporazuma kao cilja jasno ukazuje na planirani i ciljani način završetka sukoba.

13.1.15.4. Protokol o rješavanju vojne i političke situacije u područjima sukoba, potpisan na sjeveru Afganistana 11. prosinca 1996. godine

Protokol potpisan na sjeveru Afganistana 11. prosinca 1996. godine svjedoči o složenom sukobu u područjima Karategin Valley i Tavildara, Tadžikistan. Ovaj dokument, koji nalaže obustavu vojnih akcija određenog datuma, izražava hitnu potrebu za smirivanjem eskalirajuće vojne i političke situacije u tim regijama. Sukobi između vlasti Republike Tadžikistan i ujedinjene tadžikistanske oporbe otkrivaju dubinu građanskog rata u tom području.

Protokol se nadalje može promatrati kroz prizmu dizajna mirovnog sporazuma. U njemu su jasno definirani koraci i uvjeti koje sukobljene strane moraju ispuniti kako bi postigle prekid vatre i uspostavile mir. To uključuje povlačenje vojnih jedinica, razmjenu zarobljenika te suradnju s UN-ovom promatračkom misijom radi praćenja primjene Protokola.

Pored toga, Protokol postavlja ciljeve poput povlačenja naoružanih formacija, uspostave carinskih kontrolnih točaka i obnavljanja legitimnih vlasti u određenim područjima. Ti elementi označavaju željeni ishod mirovnog sporazuma, ističući nastojanja obje strane da postignu sporazum o prekidu neprijateljstava i stvaranju uvjeta za okončanje sukoba.

Protokol sadrži odredbe koje obuhvaćaju obustavu vojnih akcija, povlačenje naoružanih jedinica, uspostavu carinskih kontrolnih točaka, oslobađanje zarobljenika ili taoca te obnavljanje funkcije legitimnih tadžikistanskih vlasti u određenim područjima. Nadalje, predviđa se mehanizam praćenja provedbe Protokola, s naglaskom na odgovornost Zajedničke komisije i potporu UN-ove promatračke misije u Tadžikistanu. Ove odredbe čine suštinske napore u postizanju sporazuma o prekidu neprijateljstava i uspostavi uvjeta koji bi omogućili završetak sukoba. Povlačenje vojnih snaga, uspostava carinskih kontrolnih točaka te suradnja između vladinih snaga i ujedinjene tadžikistanske oporbe usmjerene su na stvaranje okruženja koje bi doprinijelo okončanju sukoba.

13.1.15.5. Sporazum između predsjednika Republike Tadžikistan, E. S. Rakhmonova, i vođe ujedinjene tadžikistanske oporbe, S. A. Nurija, o rezultatima sastanka održanog u Moskvi 23. prosinca 1996. godine

Sporazum između predsjednika Republike Tadžikistan, E. S. Rakhmonova, i vođe ujedinjene tadžikistanske oporbe, S. A. Nurija, o rezultatima sastanka održanog u Moskvi 23. prosinca 1996. godine, može se povezati s indikatorom „tip rata“ jer ukazuje na prijelaz iz vojnog i političkog sukoba prema procesu mirne nacionalne pomirbe. On označava obustavu ostalih neprijateljskih aktivnosti tijekom cijelog razdoblja među tadžikistanskih razgovora, provođenje amnestije, razmjenu ratnih i drugih zarobljenika te postavljanje okvira za završetak među tadžikistanskih razgovora (do 1. srpnja 1997. godine) i uspostavu mira u zemlji. Sporazum jasno ukazuje na ozbiljnost situacije u Tadžikistanu koja je zahtijevala pregovore i potpisivanje kako bi se okončao sukob. Iako izričito ne koristi termin „građanski rat“, tekst Sporazuma upućuje na „razornu prirodu vojnog i političkog sukoba“, sugerirajući da se radilo o unutarnjem sukobu (građanskom ratu).

Ovaj Sporazum se može povezati s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma“, jer predstavlja dogovor između sukobljenih strana s ciljem okončanja sukoba i postizanja mira. Sporazum obuhvaća jasno definirane korake, uključujući osnivanje Komisije za nacionalno pomirenje, prekid vatre, razmjenu ratnih zarobljenika, provedbu opće amnestije te druge mjere koje su ključne za izgradnju mira.

Također, Sporazum se može povezati s indikatorom "ishod mirovnog sporazuma" jer definira konkretne rezultate postignute tijekom pregovora i predstavlja put prema mirnom rješenju sukoba. Osim toga, Sporazum ističe važnost potpune razmjene ratnih zarobljenika i primjenu opće amnestije, što su ključni elementi za postizanje mira.

Konačno, Sporazum se može povezati s indikatorom „način završetka sukoba“, jer definira specifične korake za okončanje sukoba temeljenog na diplomaciji, pregovorima i izgradnji povjerenja između sukobljenih strana. Također, određuje jasan vremenski okvir za provedbu dogovora i obvezuje strane na postizanje mira do određenog roka. Svi ovi elementi zajedno čine način okončanja sukoba i postizanja općeg mira u Tadžikistanu.

13.1.15.6. Protokol o glavnim funkcijama i ovlastima Komisije za nacionalno pomirenje od 23. prosinca 1996. godine

Protokol o glavnim funkcijama i ovlastima Komisije za nacionalno pomirenje od 23. prosinca 1996. godine, posredno ukazuje na vrstu sukoba u Tadžikistanu te se može povezati s mirovnim procesom i završetkom vojnog i političkog sukoba. Osnivanje Komisije ima za cilj postizanje nacionalnog pomirenja kroz provedbu sporazuma postignutih tijekom pregovora. Komisija je zadužena za praćenje provedbe sporazuma o uspostavi mira i nacionalnog sporazuma, provođenje mjera za siguran i primjeren povratak prognanika te njihovo aktivno uključivanje u društveni, politički i gospodarski život zemlje. Također, Komisija je odgovorna za izradu prijedloga za izmjenu zakonodavstva o djelovanju političkih stranaka i masovnih medija te za reformiranje Vlade integracijom predstavnika oporbe.

Protokol se može povezati s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma“, jer definira ciljeve Komisije za nacionalno pomirenje, postavlja zadatke Komisije te utvrđuje mehanizme praćenja i provođenja sporazuma. Također, naglašava važnost povratka prognanika kao ključnog elementa mirovnog procesa.

Što se tiče indikatora „ishod mirovnog sporazuma“, zadatci Komisije izravno doprinose pozitivnom ishodu mirovnog sporazuma jer postavljaju okvir za političku uključivost, obnovu te uspostavu mira i povjerenja među suprotstavljenim stranama.

Na kraju, ovaj Protokol se povezuje s indikatorom "način završetka sukoba" jer utvrđuje korake za postizanje mirnog okončanja sukoba u Tadžikistanu, stvarajući okvir za izgradnju povjerenja, smanjenje neprijateljstava te dugoročnu stabilnost i mir. Međunarodna suradnja s promatračkom misijom UN-a i Misijom OESS-a dodatno doprinosi potpori provedbe i osigurava međunarodni nadzor nad mirovnim procesom, što dovodi do održivog okončanja sukoba u Tadžikistanu.

13.1.15.7. Protokol o izbjeglicama, potpisan u Teheranu 13. siječnja 1997. godine

Protokol o izbjeglicama potpisan u Teheranu 13. siječnja 1997. godine, može se analizirati u kontekstu indikatora „tip rata“. Tekst Protokola naglašava cilj prevladavanja posljedica građanskog rata i postizanja mira i nacionalnog suglasja u zemlji, jasno ukazujući na prirodu unutardržavnog sukoba. Nadalje, odredbe Protokola koje oslobađaju povratnike izbjeglica i prognanika od kaznenog progona zbog sudjelovanja u političkim obračunima i građanskom ratu pružaju dodatni uvid u uzroke sukoba.

Protokol se može povezati i s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma“. Definira ciljeve usmjerene na povratak izbjeglica i raseljenih osoba te njihovu integraciju u društvo, što je uobičajeni element mirovnih sporazuma. Također, ističe se zajednički napor vlade Republike Tadžikistan i ujedinjene tadžikistanske oporbe u postizanju ovih ciljeva. Odredbe o povratku izbjeglica, njihovoj reintegraciji te obnovi imovinskih prava također odražavaju sastavnice dizajna mirovnih sporazuma.

On pruža uvid u ishod mirovnog sporazuma jer se usredotočuje na rješavanje problema izbjeglica i prognanika te njihov povratak u zemlju nakon završetka građanskog rata. Definira ciljeve osiguravanja sigurnog i dostojanstvenog povratka izbjeglica te obveze vlade Republike Tadžikistan vezane uz njihovu reintegraciju, što predstavlja važan ishod mirovnog sporazuma.

Na kraju, Protokol se može povezati i s indikatorom „način završetka sukoba“. Potpisivanje Protokola odražava nastojanja za postizanje mira i nacionalnog suglasja putem diplomatskih pregovora. Odredbe o reintegraciji izbjeglica, humanitarnoj pomoći te traženje potpore međunarodnih organizacija naglašavaju potrebu za održivim završetkom sukoba i obnovom društva nakon sukoba.

13.1.15.8. Statut Komisije za nacionalno pomirenje od 21. veljače 1997. godine

Statut Komisije za nacionalno pomirenje, potpisan 21. veljače 1997. godine, važan je dokument koji se može analizirati u kontekstu indikatora „tip rata“. Ovaj Statut oslikava fokus na poslijeratno razdoblje i postizanje pomirenja nakon sukoba u Tadžikistanu. U uvodnim dijelovima Statuta naglašava se nužnost uspostave stabilnog mira i nacionalne sloge u zemlji, jasno ukazujući na prethodni ratni sukob. Stoga, Statut je usmjeren na procese obnove i pomirenja nakon sukoba, što čini ključnu poveznicu s indikatorom „tip rata“.

Poveznica između Statuta i indikatora „dizajn mirovnog sporazuma“ također je izražena. Statut sadrži odredbe koje definiraju djelokrug, zadatke, sastav, funkcije i ovlasti Komisije s ciljem postizanja stabilnog mira i nacionalne sloge u Tadžikistanu. Posebno, Statut se bavi

provedbom sporazuma postignutih tijekom pregovora, promicanjem povjerenja i uzajamnog opraštanja te uspostavom dijaloga među političkim snagama. Na taj način, Statut oblikuje okvir za mirovni proces i čini bitnu komponentu dizajna mirovnih sporazuma.

Nadalje, Statut ima jasnu poveznicu s indikatorom „ishod mirovnog sporazuma“. On utvrđuje funkcije i ovlasti Komisije tijekom prijelaznog razdoblja s ciljem postizanja stabilnog mira i nacionalne sloge. Ove odredbe upućuju na to da je Statut namijenjen postizanju određenog ishoda mirovnog sporazuma, odnosno stabilnog mira i nacionalne suglasnosti u Tadžikistanu.

Na kraju, Statut se može povezati i s indikatorom „način završetka sukoba“. On jasno propisuje zadatke Komisije u smjeru postizanja mira i nacionalne sloge te opisuje konkretne korake, poput reforme vlade i reintegracije oružanih postrojbi, koji su ključni za okončanje sukoba i obnovu društva nakon ratnog razdoblja.

Statut Komisije za nacionalno pomirenje predstavlja temeljni dokument koji precizno opisuje način okončanja sukoba, postizanja mira i obnove društva u Tadžikistanu nakon razdoblja građanskog rata.

13.1.15.9. Protokol o vojnim pitanjima od 8. ožujka 1997. godine

Detalji Protokola o vojnim pitanjima od 8. ožujka 1997. godine o reintegraciji, razoružavanju i raspuštanju oružanih jedinica ujedinjene tadžikistanske oporbe, kao i reformi vladinih struktura moći, odražavaju specifičnosti građanskog rata i način njegovog okončanja u Tadžikistanu.

Ovaj Protokol nije samo dokument koji uređuje procese sukoba, već se također može smatrati ključnim elementom u dizajniranju mirovnog sporazuma. Njegovi detalji o strukturi (četiri faze) i postupcima vezanim uz reintegraciju, razoružavanje i raspuštanje oružanih jedinica, kao i reformu vladinih struktura moći i mjere izgradnje povjerenja, predstavljaju suštinu takvog sporazuma.

Nadalje, Protokol ne samo da definira dizajn mirovnog sporazuma, već i predstavlja važan indikator njegovog ishoda. Njegova odredba o certificiranju osoblja reintegriranih postrojbi ujedinjene tadžikistanske oporbe, demobilizaciji određenih osoba te uspostavi kontakata i mjera povjerenja između strana, pruža uvid u uspješnost integracije i postizanje ciljeva mirovnog sporazuma.

U konačnici, Protokol ne samo da odražava način završetka sukoba, već i postavlja jasne rokove za provedbu, što je važno za postizanje učinkovitog okončanja sukoba i izgradnju stabilnog okruženja za mir.

Sve ove odredbe su ključne za demilitarizaciju, smanjenje potencijala za sukobe te izgradnju stabilnog temelja za mir u Tadžikistanu.

13.1.15.10. Protokol o političkim pitanjima, potpisan u Bishkeku 18. svibnja 1997. godine

Povezanost Protokola o političkim pitanjima, potpisanog u Bishkeku 18. svibnja 1997. godine, s indikatorom „tip rata“ proizlazi iz fokusa na političke aspekte sukoba, uključujući pomirenje, izbore, reforme vlade te slobodu političkih stranaka i medija. Ovaj naglasak na unutarnjim političkim dinamikama ukazuje na potrebu za unutarnjim političkim rješenjima u građanskim ratovima.

Dokument također može biti promatran kroz prizmu dizajna mirovnog sporazuma. Njegove ključne sastavnice, poput pomirenja, izbornih pitanja i reformi vlade, predstavljaju temelj za postizanje mira i nacionalnog zajedništva. Protokol, stoga, ne samo da adresira političke promjene, već ih i strateški oblikuje kako bi se postigao dugoročni mir.

Kroz analizu sastavnica Protokola, moguće je procijeniti i njegov ishod kao mirovnog sporazuma. Fokus na pomirenje i političke reforme sugerira postizanje društvene stabilnosti i smanjenje nasilja. Potpisivanje ovog dokumenta imalo je značajan utjecaj na završetak građanskog rata u Tadžikistanu.

Nadalje, Protokol se može sagledati kao važan element u načinu završetka sukoba. Politički pregovori i postizanje sporazuma među suprotstavljenim stranama predstavljaju preferirani pristup u odnosu na vojne sukobe ili unilateralne akcije. Ovaj dokument pružio je okvir za političku tranziciju i mirno rješavanje sukoba, što je bitno za postizanje dugotrajne stabilnosti.

U konačnici, Protokol predstavlja ne samo instrument za postizanje političke stabilnosti u Tadžikistanu, već i primjer efikasnog dizajna mirovnog sporazuma te mirnog završetka sukoba kroz političke pregovore.

13.1.15.11. Protokol o jamstvima provedbe Općeg sporazuma o uspostavi mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu, potpisan u Teheranu 28. svibnja 1997. godine

Protokol o jamstvima provedbe Općeg sporazuma o uspostavi mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu, potpisan u Teheranu 28. svibnja 1997. godine, usmjeren je na potpunu i strogu provedbu Općeg sporazuma, te značajno doprinosi postizanju stabilnog i održivog mira u Tadžikistanu.

Kroz prizmu indikatora „tip rata“, Protokol se može povezati s procesom završetka građanskog rata. Njegove odredbe o reintegraciji, razoružanju i amnestiji sudionika sukoba

naglašavaju želju za postizanjem dugoročnog mira i nacionalnog pomirenja. Dodatno, angažman UN-a, OESS-a i drugih država kao političkih i moralnih jamaca za uspješnu provedbu sporazuma, potvrđuje predanost postizanju pozitivnog ishoda ovog Protokola.

Protokol također odražava aspekte dizajna mirovnog sporazuma. Fokusiranje na dobru volju vlade Republike Tadžikistan i vodstva ujedinjene tadžikistanske oporbe kao temelj za mir i nacionalno jedinstvo jasno sugerira strukturirani pristup osiguravanju stabilnosti. Mjere jamstva i mehanizmi provedbe već potpisanih protokola dodatno osiguravaju čvrstu osnovu za postizanje mira i stabilnosti.

Indikator „ishod mirovnog sporazuma“ također se može primijeniti na ovaj Protokol. Odredbe o amnestiji, traženju novog mandata za promatračku misiju UN-a te uspostavi Kontaktne skupine za praćenje provedbe Općeg sporazuma, sve to ukazuje na konstruktivan doprinos ostvarenju nacionalnog jedinstva i održivog mira.

Zaključno, Protokol je usko povezan s indikatorom „način završetka sukoba“. Kroz svoje odredbe i strukturu, olakšava dijalog i suradnju među suprotstavljenim stranama, potičući diplomatske i političke procese kao način za okončanje sukoba. Snažan naglasak na međunarodnoj potpori i nadzoru dodatno potvrđuje predanost postizanju dugotrajnog mira.

13.1.15.12. Opći sporazum o uspostavi mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu, potpisan u Moskvi 27. lipnja 1997. godine

Cilj Općeg sporazuma o uspostavi mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu, potpisanog u Moskvi 27. lipnja 1997. godine bio je postizanje mira i nacionalnog jedinstva te prevladavanje posljedica sukoba. On označava kraj dugotrajnog građanskog rata u Tadžikistanu. Potpisivanjem ovog sporazuma, predsjednik Republike Tadžikistan i vođa ujedinjene tadžikistanske oporbe označili su početak faze potpune i međusobno povezane provedbe postignutih sporazuma, što bi zauvijek okončalo sukob i omogućilo povratak izbjeglica svojim domovima.

Opći sporazum se može povezati s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma“. Njegova struktura obuhvaća niz važnih dokumenata, poput protokola o osnovnim funkcijama i ovlastima Komisije za nacionalnu pomirbu te Statuta Komisije, što zajedno čini okvir za postizanje stabilnosti u Tadžikistanu. Potpisivanje ovog Protokola jasno pokazuje namjeru sukobljenih strana da uspostave mir i nacionalno pomirenje te ističe učinkovitost i cjelovitost dizajna Protokola.

Također je povezan s indikatorom „ishod mirovnog sporazuma“. Potpisivanjem Općeg sporazuma, strane su postigle ciljeve mirnog rješenja sukoba i prevladavanja posljedica

građanskog rata. Ishod ovog sporazuma može se mjeriti kroz provedbu njegovih odredbi, uključujući povratak izbjeglica, demokratski razvoj društva i obnovu gospodarstva zemlje uništenog sukobima.

Konačno, Opći sporazum se može povezati s indikatorom „način završetka sukoba". Protokol o međusobnom razumijevanju između predsjednika Tadžikistana, E. S. Rakhmonova, i vođe ujedinjene tadžikistanske oporbe, S. A. Nurija, potpisan istog dana u Moskvi, navodi konkretne korake za jačanje mjera izgradnje povjerenja među stranama u cilju ostvarenja nacionalne pomirbe. Ti koraci, poput sastanka Komisije za nacionalno pomirenje i razmjene zarobljenika, predstavljaju napore za smanjenje neprijateljstava među suprotstavljenim stranama i označavaju proces okončanja sukoba.

13.1.16. Pobuna bosanskih Srba 1992.-1995.

U Bosni i Hercegovini su mnogi Srbi živjeli na selu, pokrivajući velike dijelove teritorija, te su bili izmiješani s Muslimanima i Hrvatima u drugim dijelovima zemlje (Bjarnason, 2001). U ožujku 1992. godine Bosna i Hercegovina, proglasila je neovisnost[80], postavljajući Sarajevo kao svoj glavni[81] grad. Istodobno su bosanski Srbi[82], vođeni Radovanom Karadžićem, proglasili vlastitu neovisnost[83] te tražili potporu od Slobodana Miloševića u Srbiji. General Ratko Mladić, prethodno vođa jugoslavenskih i srpskih snaga u Hrvatskoj, premješten je u Bosnu kako bi pružio potporu Karadžiću i lokalnim bosanskim Srbima (Haulman, 2013: 25). Imenovan je 20. svibnja 1992. godine zapovjednikom novouspostavljene vojske bosanskih Srba (Burg i Shoup, 2015: 131). Daljnji razvoj događaja rezultirat će građanskim ratom[84] između bosanskih Srba i Muslimana (Haulman, 2013: 25).

[80] Na početku rata u BiH, međunarodna zajednica postavila je dva ključna uvjeta kako bi omogućila njezinu samostalnost i suverenitet. Prvi uvjet bio je provođenje referenduma na kojem bi se narodi BiH izjasnili o samostalnosti. Drugi uvjet bio je Cutileirov plan, koji je predviđao organizaciju BiH kao države s tri entiteta temeljena na nacionalnom ključu, uz poštivanje drugih faktora bitnih za njezin opstanak. Hrvatski i bošnjački lideri pristali su na oba uvjeta kako bi postigli samostalnost za BiH. Iako je prvi uvjet bio ispunjen referendumom, Cutileirov plan, iako potpisan, nikada nije proveden, propuštajući određivanje ključnih pitanja poput ustavnog uređenja BiH (Marić Tokić, 2018: 299-300).

[81] Glavni grad Republike Srpske postat će Pale, mjesto blizu Sarajeva.

[82] Srpsko stanovništvo nije bilo spremno prihvatiti ulogu manjine u neovisnoj Bosni i Hercegovini. Vođe srpske zajednice poticale su netrpeljivost prema Hrvatima, koristeći kao povod zločine koje su Hrvati počinili nad Srbima tijekom Drugog svjetskog rata. No, zabrinutost među Srbima rasla je i zbog rasta islamskog utjecaja te dolaska muslimanskog predsjednika na vlast, dostigavši razinu paranoje (Bjarnason, 2001: 30).

[83] U siječnju 1992. godine, stvorena je Srpska Republika Bosna i Hercegovina suprotno ustavnim načelima i odredbama Ustava tadašnje Republike Bosne i Hercegovine. Kasnije je ova tvorevina promijenila ime u Republika Srpska (Gavrić i dr., 2009: 24).

[84] Rat u BiH bio je temeljno sučeljavanje između srpske, hrvatske i bošnjačke zajednice, usredotočeno na teritorij te zemlje. Borba se vodila ili za očuvanje njezine cjelovitosti ili za podjelu unutar postojećih granica ili izvan njih, tijekom procesa secesije BiH od Jugoslavije. U sukobu su sudjelovali različiti strani akteri, uključujući Srbiju, Crnu Goru, Hrvatsku, SAD, EU, Rusiju, Tursku, arapske i islamske zemlje, NATO i dr. (Kasapović, 2015: 37-38).

Bosna i Hercegovina proglasila je svoju neovisnost u ožujku, a Europska zajednica ju je priznala 6. travnja, a SAD 7. travnja 1992. godine. Glavni grad, Sarajevo, podijelilo se na dva dijela, Srpsko Sarajevo i Sarajevo. Republika Srpska[85], teritorij pod kontrolom bosanskih Srba, formirana je u okviru Bosne i Hercegovine uz potporu JNA (Bjarnason, 2001: 28). Tijekom ratnih operacija u ljetnim i jesenskim mjesecima 1992. godine, formirala se bojišnica koja će ostati stabilna do kraja 1994. godine (Kulenović, 1998: 100). Tijekom 1992. i početkom 1993., srpske snage su zauzele 70% teritorija Republike Bosne i Hercegovine. Iako je Republika Bosna i Hercegovina i dalje bila prisutna s vladom u Sarajevu, njena kontrola ograničena je na samo 30% teritorija. 1994. godina je predstavljala razdoblje stagnacije u ratu, gdje je opća iscrpljenost obuhvatila sve strane. Osjećao se opći umor, te je postojala želja za završetkom sukoba, iako nitko nije vidio prihvatljivo rješenje koje bi zadovoljilo sve strane (Bjarnason, 2001: 30, 42). Nakon što Europa nije uspjela zaustaviti sukobe u bivšoj Jugoslaviji, SAD preuzimaju ključnu ulogu u rješavanju balkanskih sukoba, stvarajući preduvjete za potpisivanje Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini[86] 1995. godine. Ovaj sporazum[87], pod pokroviteljstvom Kontaktne skupine, potpisali su Franjo Tuđman (predsjednik RH), Slobodan Milošević (predsjednik Savezne Republike Jugoslavije), Alija Izetbegović (predsjedatelj Predsjedništva BiH), Krešimir Zubak (predsjednik Federacije BiH), dok je u ime Republike Srpske Sporazum potpisao Slobodan Milošević (Vego, 2002: 155). Na temelju Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, Republika Srpska predstavlja, uz Federaciju Bosne i Hercegovine, drugi entitet unutar države Bosne i Hercegovine. Ona obuhvaća 49% teritorija Bosne i Hercegovine. Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini potvrdio je konstitutivnost i ravnopravnost Srba, Bošnjaka i Hrvata u Bosni i Hercegovini.

[85] Nova vojska bosanskih Srba, uz potporu JNA, uspješno je formirala Srpsku Republiku. Ona je obuhvaćala istočnu Bosnu, istočnu Hercegovinu, sjevernu Bosnu i zapadnu Bosnu. Jedina područja koja nisu bila pod njihovom kontrolom bila su tradicionalno naseljena Hrvatima u zapadnoj Hercegovini i tradicionalno muslimanska područja u srednjoj Bosni te oko grada Bihaća na sjeverozapadu. Većina stanovnika u Republici Srpskoj težila je formalnom ujedinjenju sa Srbijom. Međutim, ovaj plan je odgođen jer je srbijanska vlada strahovala da bi to moglo označiti Srbiju kao agresora. Srbijanska vlada je neslužbeno podržavala svoje sunarodnjake u njihovoj borbi za neovisnost u Bosni i Hercegovini. Međutim, eventualno ujedinjenje sa Srbijom je moglo značiti kraj političke karijere vladajuće elite bosanskih Srba, koja je težila zadržati svoje položaje i politički utjecaj (Bjarnason, 2001: 31-32).

[86] Daytonski sporazum jasno predstavlja primjenu političke volje zapadnih zemalja na konkretnom kriznom području (Rodin, 1996: 150).

[87] Mirovna konferencija u Daytonu, inicirana od strane SAD-a, dovela je do prihvaćanja sveobuhvatnog mirovnog rješenja za BiH. Daytonski sporazum predstavlja složen set mirovnih mjera, koji ne samo da uspostavlja mir već i stabilizira odnose kako bi ga potvrdili. U skladu s tim, postavljeni su visoki standardi za njegovu provedbu (Lihić, 2020: 17-18).

Tijekom trajanja pobune bosanskih Srba 1992.-1995. godine Vijeće sigurnosti UN-a donijelo je sljedeće rezolucije[88] u vezi Bosne i Hercegovine: 752 (1992), 757 (1992), 758 (1992), 761 (1992), 764 (1992), 770 (1992), 771 (1992), 776 (1992), 780 (1992), 781 (1992), 786 (1992), 787 (1992), 798 (1992), 816 (1993), 819 (1993), 820 (1993), 824 (1993), 836 (1993), 838 (1993), 844 (1993), 847 (1993), 847 (1993)-„bivša Jugoslavija-Bosna i Hercegovina, Hrvatska i Makedonija), 859 (1993), 869 (1993)-„bivša Jugoslavija-Bosna i Hercegovina i Hrvatska“, 870 (1993)-„bivša Jugoslavija-Bosna i Hercegovina i Hrvatska“, 871 (1993)-„bivša Jugoslavija-Bosna i Hercegovina i Hrvatska), 900 (1994)-„Obnova osnovnih javnih usluga i normalnog života u Sarajevu, Bosna i Hercegovina“, 908 (1994)-„Produženje mandata i povećanje osoblja UN snaga za zaštitu- Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Makedonija, Crna Gora i Srbija“, 913 (1994)-„Situacija u Bosni i Hercegovini, posebno u sigurnosnom području Goražde i političko rješenje situacije u bivšoj Jugoslaviji“, 914 (1994)-„Povećanje osoblja UN snaga za zaštitu, uz dodatno pojačanje odobreno u rezoluciji 908 (1994)-Bosna i Hercegovina i Hrvatska“, 941 (1994)-„Kršenja međunarodnog humanitarnog prava u Banja Luci, Bijeljini i drugim područjima Bosne i Hercegovine pod kontrolom snaga bosanskih Srba-Bosna i Hercegovina i ICT Jugoslavija“, 942 (1994)-„Ojačavanje i proširenje mjera nametnutih rezolucijama Vijeća sigurnosti u vezi s područjima Bosne i Hercegovine pod kontrolom bosanskih Srba, kako bi se pomoglo stranama da provedu predloženo teritorijalno rješenje u...-Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Kosovo, Makedonija, Crna Gora, Srbija i Slovenija“, 943 (1994)-„Zatvaranje granice između Savezne Republike Jugoslavije i Bosne i Hercegovine u vezi sa svim robama osim prehrambenim proizvodima, medicinskim potrepštinama i odjećom za osnovne humanitarne potrebe-Bosna i Hercegovina, Crna Gora i Srbija“, 958 (1994)-„Odluka da ovlaštenje dano u stavku 10 rezolucije 836 (1993) za pomoć snagama UN-a za zaštitu u izvršavanju njihovog mandata u Bosni i Hercegovini također vrijedi i za mjere poduzete u Hrvatskoj-Bosna i Hercegovina i Hrvatska“, 959 (1994)-„Napori snaga UN-a za zaštitu kako bi osigurale provedbu rezolucija Vijeća sigurnosti o sigurnim područjima u Bosni i Hercegovini“, 970 (1995)-„Zatvaranje međunarodne granice između Jugoslavije i Bosne i Hercegovine u vezi sa svim robama osim osnovnih humanitarnih potreba-Bosna i Hercegovina, Crna Gora i Srbija“, 982 (1995)-„Produljenje mandata snaga UN-a za zaštitu u Bosni i Hercegovini i njezine operacije u Hrvatskoj“, 987 (1995)-„ Sigurnost i sigurnost snaga UN-a za zaštitu“, 988 (1995)-„ Daljnje produljenje djelomične suspenzije određenih sankcija protiv Jugoslavije-Bosna i Hercegovina, Crna Gora i Srbija“, 998 (1995)-„Uspostava snage brze

[88] Izvor podataka: UNSCR, 2023.

reakcije unutar UN-ove snage za zaštitu“, 1003 (1995)-„Daljnje produljenje djelomičnog ukidanja sankcija protiv Jugoslavije-Bosna i Hercegovina, Crna Gora i Srbija“, 1004 (1995)-„ Zahtjev za povlačenjem snaga bosanskih Srba iz sigurne zone Srebrenica, Bosna i Hercegovina“, 1010 (1995)-„Oslobađanje zadržanih osoba u Bosni i Hercegovini“, 1015 (1995)-„Djelomično obustavljanje sankcija protiv Jugoslavije-Bosna i Hercegovina, Crna Gora i Srbija“, 1016 (1995)-„Vojna i humanitarna situacija u Bosni i Hercegovini“, 1019 (1995)-„ Povrede međunarodnog humanitarnog prava u bivšoj Jugoslaviji“, 1021 (1995)-„Prestanak embarga na isporuku oružja i vojne opreme propisan rezolucijom 713 (1991)-Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Crna Gora i Srbija“, 1022 (1995)-„Suspendiranje mjera nametnutih ili potvrđenih rezolucijama Vijeća sigurnosti u vezi sa situacijom u bivšoj Jugoslaviji-Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Crna Gora i Srbija“, 1026 (1995)-„Produženje mandata snaga UN-a za zaštitu- Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Crna Gora i Srbija“, 1031 (1995)-„Provedba Mirovnog sporazuma za Bosnu i Hercegovinu te prijenos ovlasti od snaga UN-a za zaštitu na multinacionalne snage za provedbu (IFOR)“, 1034 (1995)-„Kršenja međunarodnog humanitarnog prava i ljudskih prava na teritoriju bivše Jugoslavije“, te 1035 (1995)-„ Uspostava UN-ovih civilnih policijskih snaga pod nazivom Međunarodna policijska zadaća (IPTF) i UN-ovog civilnog ureda za provedbu Mirovnog sporazuma za Bosnu i Hercegovinu“.

Prema dostupnim podatcima iz baze podataka UCDP-a u Bosni i Hercegovini je u razdoblju 1992.-1995. ukupan broj smrtnih slučajeva iznosio 63535 (u 1992. godini iznosio je 25171, u 1993. godini iznosio je 13787, u 1994. godini iznosio je 7312, dok je u 1995. godini iznosio 17265).

13.1.17. Analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma: pregled mirovnih sporazuma u Bosni i Hercegovini od 1993. do 1995.

13.1.17.1. Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice od 18. travnja 1993. godine

Dok je Vijeće sigurnosti oštro osuđivalo postupke bosanskih Srba, UNPROFOR se suočio s realnošću da su Srbi imali potpunu vojnu prevlast oko Srebrenice, dovodeći grad i njegovo stanovništvo u opasnost. Stoga su zapovjednici UNPROFOR-a zauzeli drugačiji pristup od Vijeća sigurnosti, uvjeravajući bošnjačke zapovjednike o potrebi potpisivanja sporazuma. Predstavnici bosanske vlade bili su podijeljeni oko načina zaustavljanja sukoba. Predsjednik Izetbegović podržavao je UNPROFOR-ov prijedlog (predaja oružja UNPROFOR-u uz uspostavljanje primirja, ulazak jedne čete UNPROFOR-a u Srebrenicu, evakuaciju teško ranjenih i bolesnih, neometan pristup UNHCR-u i Međunarodnom komitetu Crvenog križa (*Intemational committee of the Red cross*), vjerujući da će to osigurati zaštitu za Bošnjake.

Pregovori o tekstu sporazuma održani su 17. travnja 1993. u Sarajevu. Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice, potpisan je 18. travnja 1993. godine, od strane generala Sefera Halilovića i general-pukovnika Ratka Mladića, a u nazočnosti general-pukovnika Lars-Erica Wahlgrena, zapovjednika UNPROFOR-a. Sporazum je obuhvaćao demilitarizaciju Srebrenice, iako nije precizirao područje demilitarizacije. Halilović i UNPROFOR su shvatili da sporazum obuhvaća samo naseljeno područje Srebrenice, ali ne i ruralne dijelove enklave, dok Srbi nisu dijelili isto stajalište (Čekić, S. i dr., 2000: 51-52).

Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice, potpisan je 18. travnja 1993. godine, od strane generala Sefera Halilovića i general-pukovnika Ratka Mladića, a u nazočnosti general-pukovnika Lars-Erica Wahlgrena, predstavnika UNPROFOR-a.

Ova Sporazum predstavlja klasičan primjer procesnih sporazuma, označavajući početak mirovnog procesa i uspostavu primirja između sukobljenih strana. U svom suštinskom fokusu, ovaj sporazum usmjeren je na rješavanje temeljnih uzroka sukoba i smanjenje političkih te etničkih napetosti, posebice na području Srebrenice u Bosni i Hercegovini.

Procesni sporazumi poput ovog obično označavaju prvu fazu mirovnih pregovora, uspostavljajući okvir za daljnje korake ka miru i stabilnosti. Njegova provedba podrazumijeva konkretne operativne smjernice, uključujući prekid vatre, raspoređivanje mirovnih snaga UNPROFOR-a, te otvaranje zračnog koridora za evakuaciju teško bolesnih i ranjenih.

Premda se usredotočuje na trenutne aspekte sukoba, ovaj sporazum nije pomirbeni sporazum. Umjesto toga, naglasak je na praktičnim pitanjima terenskog karaktera, kao što su demilitarizacija i humanitarne aktivnosti.

Uzevši u obzir specifična područja unutar Bosne i Hercegovine, Sporazum se također može smatrati područnim (regionalnim) sporazumom. Njegova usmjerenost na demilitarizaciju Srebrenice i Žepe izravno je utjecala na stabilnost i sigurnost u tom području.

13.1.17.2. Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice i Žepe sklopljen između general-pukovnika Ratka Mladića i generala Sefera Halilovića 8. svibnja 1993. godine u prisustvu general-pukovnika Philippea Morillona

Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice i Žepe, potpisan između general-pukovnika Ratka Mladića i generala Sefera Halilovića 8. svibnja 1993., uz prisustvo general-pukovnika Philippea Morillona, je klasičan primjer procesnog sporazuma. Kroz svoje odredbe, ovaj Sporazum postavlja jasne korake i procedure za ostvarivanje demilitarizacije spomenutih područja, a time i uspostavljanje stabilnosti.

Suštinski, sporazum uređuje vitalne aspekte demilitarizacije, poput povlačenja vojnih snaga, predaje oružja UNPROFOR-u te nadzora nad demilitariziranom zonom. Dodatno, bavi se pitanjima poput zaštite civilnih objekata, medicinske evakuacije te razmjene ratnih zarobljenika, pružajući konkretne smjernice za operativno djelovanje.

Iako usmjeren na trenutne operativne ciljeve, Sporazum nije pomirbeni, jer ne nastoji dugoročno riješiti sukob ili izgraditi povjerenje između strana. Umjesto toga, usmjeren je na praktične mjere za postizanje sigurnosti na terenu.

Uzimajući u obzir da je usmjeren na specifična područja unutar Bosne i Hercegovine, Sporazum se može smatrati i područnim (regionalnim). Odlučno usmjeren prema demilitarizaciji Srebrenice i Žepe, on izravno utječe na stabilnost i sigurnost u tom području.

13.1.17.3. Sporazum o okviru koji uspostavlja Federaciju na područjima Republike Bosne i Hercegovine s većinskim bošnjačkim i hrvatskim stanovništvom i o priloženom nacrtu Preliminarnog sporazuma o Konfederaciji između Republike Hrvatske i Federacije (Washingtonskim sporazumom) od 1. ožujka 1994. godine

Washingtonski sporazum potpisan je 1. ožujka 1994. godine pod okriljem SAD-a i potpisali ga Haris Silajdžić, predsjednik Vlade Republike Bosne i Hercegovine, Mate Granić, potpredsjednik Vlade Republike Hrvatske i ministar vanjskih poslova te Krešimir Zubak, voditelj izaslanstva bosanskih Hrvata na Međunarodnoj konferenciji o bivšoj Jugoslaviji.

Njegove značajke kao procesnog sporazuma leže u tome što postavlja osnovu za daljnje korake prema konačnom rješenju sukoba. Usredotočujući se na političke strukture (uspostava središnje vlade i kantona), vojne aranžmane (uspostava jedinstvenog vojnog zapovjedništva vojske Federacije) i načela ljudskih prava, Washingtonski sporazum služi kao početna faza u uspostavi Federacije na područjima s većinskim bošnjačkim i hrvatskim stanovništvom.

Suočen sa složenošću situacije, ovaj Sporazum nije samo politički dokument, već suštinski sporazum koji definira temeljne okvire za budućnost Bosne i Hercegovine. Osim uspostave Federacije, predviđa i mogućnost konfederacije između Federacije i Republike Hrvatske, što ilustrira dubinu političkog aranžmana koji se pokušava postići.

Premda ne predstavlja provedbeni sporazum u smislu detaljne provedbe, Washingtonski sporazum postavlja temelj za daljnje pregovore i djelovanje. Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini kasnije je precizirao detalje, ali je Washingtonski sporazum postavio smjernice za sveobuhvatni mirovni proces.

Pomirbeni karakter Sporazuma očituje se u njegovom fokusu na politička i teritorijalna pitanja unutar Bosne i Hercegovine. Postavljanjem okvira za suradnju između Bošnjaka i

Hrvata, te definiranjem struktura vlasti u Federaciji, on pruža temelje za pomirenje i zajedničku budućnost.

Konačno, Washingtonski sporazum može se promatrati i kao područni (regionalni) sporazum jer se bavi specifičnim pitanjima unutar određenih područja Bosne i Hercegovine. Definirajući Federaciju na većinskim hrvatskim i bošnjačkim područjima, Sporazum ima regionalni karakter unutar države.

U cjelini, Washingtonski sporazum ne samo što postavlja osnovui za daljnje mirovne napore u Bosni i Hercegovini, isti predstavlja važan dokument u procesu izgradnje mira i stabilnosti u regiji.

13.1.17.4. Sveobuhvatni sporazum o prekidu vatre od 23. prosinca 1994. godine

Sveobuhvatni sporazum o prekidu vatre od 23. prosinca 1994. godine, potpisali su Alija Izetbegović, Rasim Delić, Radovan Karadžić, Ratko Mladić, te u svojstvu svjedoka Yasushi Akashi i Bertrand de la Presle.

Ovaj sporazum, koji se može smatrati procesnim sporazumom, postavlja opću obustavu vatre duž svih linija sukoba, a istovremeno utvrđuje mehanizme provjere i izvještavanja o kršenjima sporazuma putem UNPROFOR-a i drugih međunarodnih tijela.

Sveobuhvatni sporazum o prekidu vatre nije samo politički dokument. On ima suštinski karakter jer postavlja temelje za zaštitu ljudskih prava, oslobađanje zatvorenika te pokreće proces pregovora usmjerenih prema postizanju sveobuhvatnog sporazuma o prekidu svih borbenih aktivnosti.

Unatoč činjenici da Sporazum nije provedbeni u smislu detaljne provedbe, on kombinira elemente procesnog i suštinskog sporazuma te stvara osnove za daljnje mirovne napore. Naglasak mu je na uspostavi okvira i principa za prekid borbenih aktivnosti, više nego na konkretnim provedbenim koracima.

Sveobuhvatni sporazum o prekidu vatre nije pomirbeni sporazum u klasičnom smislu. Dok sadrži odredbe koje doprinose smanjenju napetosti među sukobljenim stranama, njegov naglasak je na uspostavi okvira za pregovore, a ne na izravnom pomirenju sukobljenih strana.

Zaključno, on nije područni (regionalni) sporazum jer ne uključuje više država u regiji. Umjesto toga, usmjeren je na unutarnje dinamike i procese unutar same države.

13.1.17.5. Sporazum o potpunom prekidu neprijateljstava od 31. prosinca 1994. godine

Sporazum o potpunom prekidu neprijateljstava od 31. prosinca 1994. godine, potpisali su Alija Izetbegović, Rasim Delić, Krešimir Zubak, Vladimir Šoljić, Radovan Karadžić i Ratko Mladić, te u svojstvu svjedoka Yasushi Akashi i sir Michael Rose.

Ovaj Sporazum, koji se može smatrati procesnim sporazumom, nadovezao se na prethodni Sporazum o prekidu vatre potpisan 23. prosinca 1994. godine, te se fokusirao na postizanje potpunog prekida neprijateljstava duž svih linija sukoba.

U svojoj biti, Sporazum o potpunom prekidu neprijateljstava predstavlja suštinski dokument. On ne samo da definira konkretne korake za ostvarivanje prekida sukoba, već postavlja osnovu za rješavanje osnovnih uzroka sukoba, stvaranje stabilnosti te izgradnju trajnog mira i stabilnosti. Kroz uspostavu zajedničkih komisija, razmjenu časnika za vezu, razdvajanje snaga u sukobu, zabranu određenog oružja, slobodu kretanja međunarodnih agencija, obvezu poštovanja prethodnih sporazuma te suradnju u vezi s puštanjem zatvorenika i povratkom nestalih osoba, Sporazum stvara okvir za praćenje i provedbu ključnih mjera prekida neprijateljstava.

Premda nije provedbeni sporazum u užem smislu, Sporazum obuhvaća mnoge aspekte koji idu izvan pukog prekida vatre. Kroz odredbe o promatranju i praćenju razdvajanja snaga, povlačenju teškog naoružanja te suradnji s međunarodnim tijelima, poput UNPROFOR-a, postavlja se širi okvir za stabilizaciju situacije i izgradnju povjerenja između suprotstavljenih strana.

Unatoč tome što sadrži odredbe koje doprinose smanjenju napetosti među stranama, Sporazum o potpunom prekidu neprijateljstava nije pomirbeni sporazum u klasičnom smislu. Iako može imati određeni pomirbeni aspekt, njegov naglasak je na uspostavi okvira za prekid neprijateljstava i provedbu mjera stabilnosti, a ne na izravnom pomirenju suprotstavljenih strana.

Nadalje, Sporazum nije ni područni (regionalni) sporazum. U konkretnom slučaju, riječ je o dogovoru između suprotstavljenih strana unutar jedne države, a ne o sporazumu koji obuhvaća širi regionalni kontekst.

13.1.17.6. Zajednička izjava i Dogovorena osnovna načela, potpisana u Ženevi 8. rujna 1995. godine

Zajednička izjava i Dogovorena osnovna načela potpisana su 8. rujna 1995. godine u Ženevi od strane Muhameda Šaćirbeya, ministra vanjskih poslova Republike Bosne i Hercegovine,

Mate Granića, ministra vanjskih poslova Republike Hrvatske i Milana Milutinovića, ministra vanjskih poslova Savezne Republike Jugoslavije, a svjedočili su im predstavnici Francuske, Njemačke, Rusije, Velike Britanije, SAD-a, te poseban pregovarač EU za bivšu Jugoslaviju.

Zajednička izjava i Dogovorena osnovna načela su procesni sporazum. Zajednička izjava navodi da su tri ministra vanjskih poslova ovlastili Kontaktnu skupinu izdati priložena Dogovorena osnovna načela, što ukazuje na početak mirovnog procesa. Ona naglašava da su supredsjedatelji posvećeni rješenju pitanja Istočne Slavonije, Baranje i Zapadnog Srijema u okviru sveobuhvatnog mirovnog rješenja. Pored toga, u njoj se navodi da postoje značajne razlike između strana koje će zahtijevati daljnje intenzivne pregovore, što odražava karakteristike procesnih sporazuma. U Zajedničkoj izjavi se spominju budući sastanci i aktivnosti poput povratka delegacija u regiju (pomoćnika državnog tajnika Richarda Holbrookea i posebnog pregovarača EU za bivšu Jugoslaviju Carla Bildta sa svojim izaslanstvima), odnosno u Beograd (prvog zamjenika ministra vanjskih poslova Rusije Igora Ivanova), što upućuje na kontinuitet pregovora i procesa.

U svojoj biti, ovi dokumenti su suštinski sporazumi. Zajednička izjava se bavi ključnim pitanjima poput podjele Bosne i Hercegovine na entitete (Federaciju Bosne i Hercegovine − 51 posto i Republike Srpske − 49 posto) te stvaranja zajedničkih javnih poduzeća, dok Dogovorena osnovna načela predviđaju osnivanje zajedničkih javnih poduzeća, što predstavlja važan korak u gospodarskoj suradnji. Ovi sporazumi postavljaju temelje za rješavanje temeljnih pitanja sukoba te stvaraju okvir za daljnje pregovore i implementaciju dogovorenih mjera.

Međutim, Zajednička izjava i Dogovorena osnovna načela nisu provedbeni sporazum jer im nedostaju detaljni operativni koraci i mehanizmi provedbe. Umjesto toga, fokusiraju se na definiranje temeljnih principa i ciljeva mirovnog procesa, ostavljajući detalje provedbe za daljnje pregovore.

Iako se u Zajedničkoj izjavi spominje važnost postizanja mira, ona nije pomirbeni sporazum jer se ne usredotočuje izravno na proces pomirenja među suprotstavljenim stranama. Umjesto toga, naglasak je na teritorijalnim, političkim i gospodarskim pitanjima.

Što se tiče regionalnog aspekta, i Zajednička izjava i Dogovorena osnovna načela obuhvaćaju više država i entiteta, što ukazuje na regionalnu dimenziju sporazuma. Suradnja s Kontakt skupinom, kao i naglasak na području Istočne Slavonije, Baranje i Zapadnog Srijema, dodatno potvrđuje regionalnu usmjerenost ovih sporazuma.

13.1.17.7. Daljnja dogovorena osnovna načela (dodatna onima izdanim 8. rujna 1995. u Ženevi) od 26. rujna 1995. godine

Strane Daljnjih dogovorenih osnovnih načela (dodatna onima izdanim 8. rujna 1995. u Ženevi) od 26. rujna 1995. godine su Muhamed Šaćirbey, ministar vanjskih poslova Republike Bosne i Hercegovine, Mate Granić, ministar vanjskih poslova Republike Hrvatske i Milan Milutinović, ministar vanjskih poslova Savezne Republike Jugoslavije. Kao treće strane ovim Daljnjim dogovorenim osnovnim načelima svjedočili su stalni predstavnici Francuske, Njemačke, Italije, Rusije, Velike Britanije i SAD-a pri UN-u.

Unatoč tome što se u Daljnjim načelima mogu pronaći odredbe o izbornom procesu i ustavnim aspektima, ona nisu procesni sporazum. Njihov fokus nije isključivo usredotočen na rješavanje suštinskih pitanja koja bi okončala sukob u Bosni i Hercegovini.

Također, Daljnja dogovorena osnovna načela nisu ni suštinski sporazum. Iako se bave organizacijom vlasti nakon izbora, ne adresiraju pitanja koja bi definirala konačno okončanje sukoba.

Što se tiče provedbe, ova načela također nisu provedbeni sporazum. Dokument se usredotočuje na uspostavu temeljnih principa i institucionalnih struktura, a ne na konkretne korake provedbe.

Pomirba nije središnja tema ovih načela, pa ih stoga nije ispravno klasificirati kao pomirbeni sporazum. Naglasak je na organizacijskim i političkim pitanjima uspostave vlasti, a ne na pomirenju ili suočavanju s prošlošću.

Nadalje, Daljnja dogovorena osnovna načela nisu područni (regionalni) sporazum. Dokument se ne bavi specifičnim regijama ili entitetima unutar Bosne i Hercegovine, već se usredotočuje na šire aspekte političkog uređenja zemlje nakon izbora.

13.1.17.8. Sporazum o prekidu vatre za Bosnu i Hercegovinu od 5. listopada 1995. godine

Sporazum o prekidu vatre za Bosnu i Hercegovinu od 5. listopada 1995. godine može se promatrati kao procesni sporazum jer detaljno opisuje obustavu svih vojnih aktivnosti, uključujući ofenzivne operacije, patrolne aktivnosti i korištenje oružja. Sporazum ne samo da definira obustavu vatre, već i postavlja vremensko ograničenje za njezinu provedbu, čime ukazuje na početnu fazu mirovnog procesa. Naglasak je stavljen na humane aspekte sukoba, poput tretmana civila i ratnih zarobljenika, te potrebu za suradnjom s nadzornim aktivnostima UNPROFOR-a radi osiguranja poštivanja prekida vatre.

Unatoč tome što sadrži elemente koji ga čine provedbenim sporazumom, poput detaljnih koraka za provedbu prekida vatre i suradnje s nadzornim tijelima, nije suštinski sporazum. On se ne bavi širim uzrocima sukoba ili političkim pitanjima koja bi dugoročno osigurala mir i stabilnost u zemlji.

Isto tako, Sporazum o prekidu vatre nije pomirbeni sporazum jer mu primarna svrha nije suočavanje s prošlošću ili postizanje dubljeg pomirenja između suprotstavljenih strana.

Premda Sporazum sadrži odredbe o slobodi kretanja i drugim aspektima koji se mogu odnositi na regionalnu suradnju, nije koncipiran kao područni (regionalni) sporazum jer se njegova usmjerenost ne fokusira na rješavanje regionalnih pitanja.

13.1.17.9. Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini

Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini („Daytonski mirovni sporazum“) dogovoren je 21. studenoga 1995. godine u američkoj zrakoplovnoj bazi Wright-Patterson pored Daytona u Ohiju, a potpisan je 14. prosinca 1995. godine na ceremoniji u Elizejskoj palači u Parizu.

On je složen dokument koji je odigrao ključnu ulogu u postizanju mira i stabilnosti u Bosni i Hercegovini, ali i u široj regiji. Njegova važnost može se sagledati iz nekoliko aspekata:

Prvo, Opći okvirni sporazum funkcionira kao procesni sporazum jer je postavio okvir za daljnje pregovore i mirno okončanje sukoba. Primjerice, Aneks 1A Sporazuma, koji se odnosi na vojne aspekte mirovnog rješenja, pružio je temelj za prekid vatre i obustavu borbi te uspostavio mehanizme za daljnje pregovore između sukobljenih strana.

Drugo, Opći okvirni sporazum je suštinski sporazum jer je imao ključnu ulogu u zaustavljanju oružanih sukoba i spirale nasilja u Bosni i Hercegovini. Potpisivanjem ovog sporazuma postavljeni su temelji za izgradnju trajnog mira i stabilnosti u zemlji.

Treće, Opći okvirni sporazum funkcionira i kao provedbeni sporazum jer je poslužio kao okvir za uspješnu implementaciju različitih aspekata mirovnog procesa. Uključuje ustavne promjene (Aneks 4 Ustav Bosne i Hercegovine), zaštitu ljudskih prava (Aneks 6 Sporazum o ljudskim pravima), povratak izbjeglica i prognanika (Aneks 7 Sporazum o izbjeglicama i prognanicima) te druge važne mjere.

Četvrto, Opći okvirni sporazum može se smatrati i pomirbenim sporazumom jer je njime ojačano međusobno povjerenje između sukobljenih strana. Potpisivanjem sporazuma strane su pokazale spremnost za mirno rješenje sukoba i pomirenje.

Konačno, Opći okvirni sporazum ima i područni (regionalni) aspekt budući da su ga supotpisali predstavnici Hrvatske i Srbije, susjednih država koje su ujedno jamci provedbe njegovih

odredbi. Naglasak na regionalnoj stabilnosti i povezanosti ukazuje na širu dimenziju ovog sporazuma koja prelazi granice Bosne i Hercegovine kako bi se promicali trajni mir i stabilnost na cijelom području. Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini stoga predstavlja ključni dokument koji je oblikovao postkonfliktno razdoblje u regiji te pružio osnovu za izgradnju budućnosti zemlje i šireg okruženja.

13.1.17.10. Zaključci Konferencije o provedbi mira održane u Lancaster Houseu, London, 8. i 9. prosinca 1995. godine (Londonska konferencija)

Zaključci Konferencije o provedbi mira održane u Lancaster Houseu, London, 8. i 9. prosinca 1995. godine (Londonska konferencija), nisu klasičan sporazum, već predstavljaju smjernice i ciljeve za obnovu i stabilizaciju Bosne i Hercegovine nakon potpisivanja Općeg okvirnog sporazuma za mir. Ovi zaključci postavljaju široki spektar ciljeva, uključujući političku stabilnost, organizaciju izbora, humanitarnu pomoć, povratak izbjeglica te normalizaciju vanjskih odnosa. Iako su važni za poslijeratnu obnovu, oni nisu procesni sporazum jer ne reguliraju postupak ili metode primjene određenih sporazuma ili dogovora.

Zaključci Londonska konferencije nisu suštinski sporazum. Londonski zaključci označavaju smjernice i ciljeve međunarodne zajednice u pogledu političke stabilizacije i gospodarske obnove Bosne i Hercegovine nakon potpisivanja Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini

Također, nisu provedbeni sporazum jer ne pružaju detaljne mehanizme za ostvarenje svojih ciljeva.

Nadalje, Zaključci nisu pomirbeni sporazum jer nisu usmjereni na rješavanje sukoba između strana, već na općenitu obnovu i stabilizaciju. Premda doprinose procesu pomirenja, to nije njihov primarni cilj.

Pored toga, nisu područni (regionalni) sporazum jer ne rješavaju specifična pitanja ili sukobe na regionalnoj razini. Umjesto toga, oni pružaju smjernice za širi proces obnove i stabilizacije Bosne i Hercegovine nakon rata.

13.1.18. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu mirovnih sporazuma u Bosni i Hercegovini

13.1.18.1. Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice od 18. travnja 1993. godine

Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice od 18. travnja 1993. godine usmjeren je na smanjenje napetosti i postizanje prekida vatre u području Srebrenice, ima posljedice koje se mogu povezati s različitim indikatorima vezanim uz mirovne sporazume i dinamiku sukoba.

Prvo, Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice može se analizirati kroz prizmu indikatora „tip rata“. Nastao tijekom građanskog rata u Bosni i Hercegovini, ovaj sporazum nastojao je zaustaviti nasilje i sukobe u konkretnom području. Iako je usmjeren na terenske mjere poput demilitarizacije i evakuacije, ne pruža potpun uvid u šire aspekte sukoba, što ga čini ograničenim u vezi s ovim indikatorom.

Drugo, Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice može se analizirati kroz prizmu indikatora „dizajn mirovnog sporazuma“. Ovaj sporazum sadrži ključne elemente tipične za mirovne sporazume, poput odredbi o demilitarizaciji i prekidu vatre, te pruža okvir za postizanje primirja i daljnje pregovore. Njegova svrha bila je osigurati provedivo primirje i stvoriti temelje za daljnje korake u mirovnom procesu.

Treće, Sporazum se može analizirati kroz prizmu indikatora „ishod mirovnog sporazuma“. Uspjeh ili neuspjeh ovog sporazuma ocjenjuje se na temelju toga jesu li strane uspjele ispuniti svoje obveze iz njega, poput uspostave prekida vatre i demilitarizacije. Ishod mirovnog sporazuma obično se promatra dugoročno, uzimajući u obzir daljnje pregovore i provedbene mjere.

Na kraju, Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice može se analizirati kroz prizmu indikatora „način završetka sukoba“. Kao formalni dogovor između suprotstavljenih strana, ovaj Sporazum specificira uvjete završetka sukoba u konkretnom području i pruža modalitete za prekid neprijateljstava.

13.1.18.2. Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice i Žepe sklopljen između generalpukovnika Ratka Mladića i generala Sefera Halilovića 8. svibnja 1993. godine u prisustvu general pukovnika Philippea Morillona

Analizirajući Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice i Žepe sklopljen između generalpukovnika Ratka Mladića i generala Sefera Halilovića 8. svibnja 1993. godine u prisustvu general pukovnika Philippea Morillona, kroz različite indikatore mirovnih sporazuma, uočavamo kako se on može povezati s indikatorom „tip rata“. Nastao tijekom građanskog rata u Bosni i Hercegovini, ovaj Sporazum nastojao je regulirati aspekte rata i olakšati humanitarnu situaciju u području Srebrenice i Žepe. Specifične mjere poput demilitarizacije i omogućavanja slobodnog kretanja humanitarnih potrepština odražavaju pokušaj strana da kontroliraju dinamiku sukoba i minimiziraju ljudske patnje.

S druge strane, Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice i Žepe može se povezati i s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma“. ON obuhvaća odredbe o demilitarizaciji, zaštiti

civila i humanitarnoj pomoći, čime pruža strukturu i sadržaj usmjeren na postizanje mira i stabilnosti u konkretnim područjima.

Međutim, Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice i Žepe ne može se izravno povezati s indikatorom "ishod mirovnog sporazuma". Iako je bio korak prema smanjenju neprijateljstava i napetosti u određenim područjima, nije označio konačni mirovni sporazum za Bosnu i Hercegovinu u cjelini.

Na kraju, iako ovaj Sporazum nije okončao sukobe u Bosni i Hercegovini, može se djelomično povezati s indikatorom „način završetka sukoba“. Predstavljao je put prema smanjenju neprijateljstava i napetosti, ali trajni mir nije postignut sve do kasnijih mirovnih pregovora i potpisivanja Daytonskog mirovnog sporazuma 1995. godine.

13.1.18.3. Sporazum o okviru koji uspostavlja Federaciju na područjima Republike Bosne i Hercegovine s većinskim bošnjačkim i hrvatskim stanovništvom i o priloženom nacrtu Preliminarnog sporazuma o Konfederaciji između Republike Hrvatske i Federacije (Washingtonskim sporazumom) od 1. ožujka 1994. godine

Sporazum o okviru koji uspostavlja Federaciju na područjima Republike Bosne i Hercegovine s većinskim bošnjačkim i hrvatskim stanovništvom, zajedno s priloženim nacrtom Preliminarnog sporazuma o Konfederaciji između Republike Hrvatske i Federacije od 1. ožujka 1994. godine, predstavlja dokument koji je oblikovao politički pejzaž regije usred ratnih događanja tijekom građanskog rata u Bosni i Hercegovini.

Analizirajući ovaj sporazum kroz različite indikatore mirovnih sporazuma, isti se jasno može povezati s indikatorom „tip rata“, ali na način da se razumije kontekst političkih i teritorijalnih promjena koje su uslijedile kao rezultat oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini. On odražava pokušaje političkog rješenja sukoba u regiji te definira ustavne i političke odnose između različitih državnih i političkih entiteta.

Sporazum se može povezati s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma“. On je usmjeren na postizanje dugoročnog političkog i teritorijalnog rješenja sukoba u Bosni i Hercegovini. Uključuje ustavne odredbe, raspodjelu odgovornosti između entiteta, uspostavu središnje vlade i druge važne elemente koji su značajni za mirovne sporazume.

Kada je riječ o indikatoru „ishod mirovnog sporazuma“, Sporazum je imao značajan utjecaj na politički i teritorijalni ustroj regije. Uspostavio je Federaciju u Bosni i Hercegovini i predvidio konfederaciju između Republike Hrvatske i Federacije, što je bio važan korak prema okončanju oružanog sukoba i stvaranju političkog okvira za buduće odnose.

Zaključno, Sporazum se može povezati i s indikatorom „način završetka sukoba“, jer je imao ključnu ulogu u postizanju političkog dogovora između suprotstavljenih strana, pružajući osnovu za političku stabilnost i dugotrajno rješenje sukoba. Stvaranje ovakvog političkog okvira putem Sporazuma predstavlja važan korak prema mirnom završetku sukoba i izgradnji trajnog mira u regiji.

13.1.18.4. Sveobuhvatni sporazum o prekidu vatre od 23. prosinca 1994. godine

Analiza Sveobuhvatnog sporazuma o prekidu vatre od 23. prosinca 1994. godine kroz različite indikatore mirovnih sporazuma omogućava dublje razumijevanje njegove važnosti i utjecaja na politički i humanitarni kontekst sukoba.

Prvenstveno, sporazum se može povezati s indikatorom „tip rata“ jer je uspostavio opći prekid vatre duž svih linija sukoba, utječući izravno na način vođenja oružanog sukoba. Njegova važnost leži u obustavi vojnih operacija između strana u sukobu te u uvođenju mehanizma za prijavljivanje kršenja uvjeta, što ukazuje na prepoznavanje važnosti poštivanja sporazuma radi održavanja prekida vatre i smanjenja patnje civila.

Kroz prizmu indikatora „dizajn mirovnog sporazuma“, Sporazum je usmjeren na postizanje dugotrajnog mira i stvaranje uvjeta za pregovore o sveobuhvatnom mirovnom sporazumu. Uključuje međunarodne aktere i odredbe o zaštiti ljudskih prava, što ukazuje na širu dimenziju izgradnje mira i važnost međunarodne suradnje u rješavanju sukoba.

Također, Sporazum se može povezati s indikatorom „ishod mirovnog sporazuma“ jer predstavlja važan korak prema postizanju mira. Njegova implementacija trebala bi pridonijeti završetku oružanih sukoba i izgradnji dugoročnog mira, čime bi se postigao cilj prekida neprijateljstava i zaštite ljudskih prava. Sporazum uključuje međunarodne aktere poput UNPROFOR-a, izaslanika glavnog tajnika UN-a za rat u bivšoj Jugoslaviji, Yasushija Akashija te zapovjednika UNPROFOR-a Bertranda de la Presle. Međunarodna posredovanja su važna u dizajniranju i provedbi mirovnih sporazuma.

Na kraju, sporazum se može promatrati kroz prizmu indikatora „način završetka sukoba“, jer utvrđuje određeni postupak za okončanje sukoba i prelazak prema mirnom rješenju. Stvaranje političkog okvira i mehanizama za praćenje situacije važni su elementi ovog procesa.

13.1.18.5. Sporazum o potpunom prekidu neprijateljstava od 31. prosinca 1994. godine

Sporazum o potpunom prekidu neprijateljstava od 31. prosinca 1994. godine može se povezati s indikatorom „tip rata“. On detaljno opisuje mjere prekida neprijateljstava,

uključujući razdvajanje snaga u sukobu na međusobno dogovorene položaje i postavljanje snaga UNPROFOR-a za promatranje i praćenje, povlačenje teškog naoružanja i uspostavu snaga UNPROFOR-a za promatranje. Nadalje, strane su suglasne da će se odmah i u potpunosti pridržavati svih postojećih sporazuma, uključujući Sporazum o zračnoj luci Sarajevo od 5. lipnja 1992. godine, Sporazum o Srebrenici od 24. travnja 1993. godine, Sporazum o Srebrenici i Žepi od 8. svibnja 1993. godine, Sporazum o demilitariziranoj zoni Igman od 14. kolovoza 1993. godine, Sporazum o zračnoj luci Sarajevo od 9. veljače 1994. godine, Sporazum o korištenju civilnog prometa preko Zračne luke Sarajevo od 17. ožujka 1994. godine, Goraždanski sporazum od 23. travnja 1994. godine te Sporazum o protusnajperskom djelovanju od 14. kolovoza 1994. godine. Iz navedenih odredbi proizlazi da se Sporazum o potpunom prekidu neprijateljstava odnosi na konkretne elemente vojnog sukoba vojnog sukoba u Bosni i Hercegovini, kao i strategije za završetak oružanih sukoba. Kroz te jasne korake, Sporazum postavlja osnove za završetak vojnog sukoba i izgradnju strategije za postizanje mira u regiji.

Sporazum o potpunom prekidu neprijateljstava moguće je povezati s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma“. Ovaj dokument detaljno opisuje konkretne mjere prekida neprijateljstava, povlačenje vojnih snaga, uspostavu međunarodnih snaga za promatranje, i druge ključne aspekte nužne za izgradnju mira. Stoga je očito da Sporazum obuhvaća konkretne korake koji trebaju biti poduzeti kako bi se postigao i održao mir. S obzirom na to, povezivanje ovog Sporazuma s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma“ je opravdano i nužno za razumijevanje cjelokupnog procesa mirovnih pregovora.

Također, Sporazum se može usko povezati s indikatorom „ishod mirovnog sporazuma“. On predstavlja važan korak prema postizanju mira u Bosni i Hercegovini jer uspostavlja temelje za okončanje oružanih sukoba. Provedba Sporazuma omogućuje smanjenje neprijateljstava i stvaranje uvjeta koji će značajno utjecati na konačni ishod mirovnog sporazuma u Bosni i Hercegovini, ali i u široj regiji. Stoga se Sporazum može promatrati kao ključni dio šireg procesa usmjerenog na postizanje mirnog rješenja situacije u Bosni i Hercegovini.

13.1.18.6. Zajednička izjava i Dogovorena osnovna načela, potpisana u Ženevi 8. rujna 1995. godine

Zajedničke izjava i Dogovorena osnovna načela, potpisana u Ženevi 8. rujna 1995. godine, odnose se na mirovne pregovore i okvir za dovršetak rata u Bosni i Hercegovini. Oni nisu izravno povezana s indikatorom „tip rata“, ali odražavaju nastojanja međunarodne zajednice da posreduje i okonča sukobe koji su doveli do građanskog rata u Bosni i Hercegovini. Ovi

dokumenti definiraju osnovne principe koji su trebali voditi prema mirnom rješenju i okončanju sukoba. Neki od ključnih dijelova ovih dokumenata uključuju priznanje sadašnjih granica Bosne i Hercegovine, podjelu na dva entiteta, povratak raseljenih osoba, uspostavu zajedničkih institucija i suradnju u različitim područjima.

Ovi dokumenti se također mogu povezati s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma“. Oni sadrže osnovne principe i dogovore koji su trebali poslužiti kao osnova za mirovni sporazum. Priznavanje granica, podjela na entitete, povratak raseljenih osoba i uspostava zajedničkih institucija predstavljaju bitne sastavnice budućeg mirovnog sporazuma. Stoga ovi dokumenti služe kao smjernica za oblikovanje mirovnog sporazuma između sukobljenih strana, odražavajući diplomatske napore međunarodne zajednice u postizanju dogovora koji bi doveo do mirnog rješenja sukoba u Bosni i Hercegovini i šire.

Zajednička izjava i Dogovorena osnovna načela također se mogu povezati s indikatorom „ishod mirovnog sporazuma“. Oni su korak prema postizanju mira u Bosni i Hercegovini jer postavljaju temelje za okončanje oružanih sukoba i uspostavu stabilnog političkog sustava. Provedba ovih načela omogućuje smanjenje neprijateljstava i stvaranje uvjeta koji će biti od utjecaja za dugotrajan mir i stabilnost u zemlji. Nadalje, međunarodna potpora i svjedočanstvo potpisivanja ovih dokumenata od strane predstavnika važnih međunarodnih aktera dodatno pridonose njihovoj važnosti i uspješnosti provedbe.

Naposljetku, Zajednička izjava i Dogovorena osnovna načela mogu se povezati s indikatorom „način završetka sukoba“. Oni predstavljaju važnu točku u procesu okončanja sukoba u Bosni i Hercegovini. Objedinjeni dokument uređuje temeljne principe i strukture budućeg političkog uređenja države, uključujući podjelu na dva entiteta, osnivanje Komisija za ljudska prava i za očuvanje nacionalnih spomenika te dogovore o rješavanju sporova između dva entiteta. Nadalje, važno je naglasiti kako se taj dokument pojavio u kontekstu intenzivnih diplomatskih pregovora i pritiska međunarodne zajednice na suprotstavljene strane da postignu mirno rješenje sukoba. Potpisivanje osnovnih načela je značajan korak prema dovršetku sukoba u Bosni i Hercegovini, a način na koji su postignuti, kroz pregovore i uz posredovanje međunarodnih aktera, predstavlja jedan od modaliteta za okončanje sukoba, odražavajući primjenu diplomatskih napora i pregovora.

13.1.18.7. Daljnja dogovorena osnovna načela (dodatna onima izdanim 8. rujna 1995. u Ženevi) od 26. rujna 1995. godine

Usmjerenost u Daljnjim dogovorenim osnovnim načelima (dodatna onima izdanim 8. rujna 1995. u Ženevi) od 26. rujna 1995. godine je na izborima, ustavnosudskim pitanjima te

institucionalnom okviru (Predsjedništvo i Parlament Bosne i Hercegovine) nakon ratnih sukoba. Navedeni dokument ne detaljizira izravno aspekte tipa rata koji se vodio u Bosni i Hercegovini i nije ga moguće neposredno povezati s indikatorom „tip rata“.

Daljnja dogovorena osnovna načela sadrže odredbe koje se odnose na organizaciju političkih institucija nakon održavanja slobodnih i demokratskih izbora u oba entiteta Bosne i Hercegovine. Spomenuti dokument opisuje organizaciju institucija poput Parlamenta, Predsjedništva, Kabineta ministara i Ustavnog suda. Navedene institucije imaju zadaću voditi državu nakon provedenih izbora. Također, u rečenom dokumentu postoje odredbe o potpori OESS-a i drugih međunarodnih organizacija. Naime, međunarodna zajednica čini važan element u uspostavi i nadgledanju provedbe mirovnog sporazuma. Dokument sadrži odredbe o održavanju slobodnih i demokratskih izbora u oba entiteta kako bi se omogućila legitimna predstavnička vlast. Pored toga, sadrži odredbe i o rješavanju sporova, uključujući situacije gdje se odluke mogu smatrati destruktivnima za vitalne interese određenih entiteta (Predsjedništvo, dvije trećine kojeg će biti izabrano s teritorija Federacije, a jedna trećina s teritorija Republike Srpske. Sve odluke Predsjedništva donosit će se većinom glasova, međutim, ako se jedna trećina ili više članova ne slaže s odlukom koju su donijeli ostali članovi i proglasi tu odluku destruktivnom za vitalni interes entiteta ili entiteta iz kojih su izabrani članovi koji se ne slažu, predmet će odmah biti proslijeđen parlamentu odgovarajućeg entiteta/entiteta. Ako bilo koji takav parlament potvrdi suprotno stajalište dvotrećinskom većinom glasova, osporena odluka neće stupiti na snagu.). Spomenuti elementi sugeriraju da dokument ima značajke koje se obično povezuju s dizajnom mirovnog sporazuma.

Daljnja dogovorena osnovna načela sadrže odredbe koje se mogu povezati s „ishodom mirovnog sporazuma“. Ovaj dokument definira organizaciju političkih institucija nakon održavanja slobodnih i demokratskih izbora u oba entiteta Bosne i Hercegovine. Parlament i Predsjedništvo, kako su definirani u dokumentu, imaju važnu ulogu u oblikovanju političkog sustava zemlje nakon mirovnog sporazuma. Ishod tih izbora bit će važan za uspostavu legitimne predstavničke vlasti u skladu s dogovorenim načelima. Međunarodna zajednica, uključujući OESS i druge relevantne međunarodne organizacije, pružit će potporu u nadgledanju provedbe dogovorenih osnovnih načela. Pored toga, dokument sadrži odredbe o rješavanju sporova, uključujući postupke za situacije u kojima odluke Predsjedništva mogu biti smatrane destruktivnima za vitalne interese entiteta. Ishod mirovnog sporazuma uvelike će ovisiti o provedbi ovih odredbi i angažmanu svih relevantnih aktera, kako unutar zemlje, tako i međunarodne zajednice.

Zaključno, iz teksta Daljnjih dogovorenih osnovnih načela ne proizlazi jasan i neposredan opis načina završetka sukoba, a koji se može povezati s indikatorom „način završetka sukoba“.

13.1.18.8. Sporazum o prekidu vatre za Bosnu i Hercegovinu od 5. listopada 1995. godine

Sporazum o prekidu vatre za Bosnu i Hercegovinu, potpisan 5. listopada 1995. godine, povezan je s indikatorom „tip rata“. On sadrži odredbe koje se odnose na prekid vojnih aktivnosti, uspostavu prekida vatre, suradnju s UNPROFOR-om, tretman civila i ratnih zarobljenika, slobodan prolaz i nesmetan cestovni pristup područjima poput Sarajeva i Goražda za sav nevojni promet i promet UNPROFOR-a. Navedene odredbe ukazuju na situaciju ozbiljnog oružanog sukoba i nastojanja da se uspostavi prekid vatre te olakša humanitarna situacija. Razgovori o mirovnom sporazumu i mirovna konferencija (Sporazum navodi da će radi omogućavanja pregovora i početka provedbe mirovnog sporazuma prekid vatre trajati 60 dana ili do završetka neposrednih mirovnih pregovora i mirovne konferencije, ovisno o tome što je kasnije), koji se također spominju, potvrđuju kontekst građanskog rata i nastojanja oko mirovnog rješenja unutar Bosne i Hercegovine

Također, Sporazum se može povezati s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma"“. Premda definira trenutni prekid neprijateljstava i mjere za olakšavanje humanitarne situacije, sadrži i odredbe koje se odnose na pregovore i početak provedbe mirovnog sporazuma. Namjera strana da započnu pregovore o mirovnom sporazumu, kako je navedeno u sporazumu, sugerira da on predstavlja i plan za trajno mirovno rješenje sukoba.

Nadalje, Sporazum se može povezati i s indikatorom „ishod mirovnog sporazuma“. Dokument ne samo da označava trenutni prekid neprijateljstava već i izražava namjeru strana da započnu pregovore o mirovnim sporazumima. Ovo sugerira da se Sporazum vidi kao prvi korak prema postizanju dugoročnog mira i stabilnosti u regiji.

Konačno, sporazum o prekidu vatre za Bosnu i Hercegovinu može se povezati s indikatorom „način završetka sukoba“. Njegovi diplomatski napori za dovršetak sukoba uključuju pregovore između suprotstavljenih strana kako bi se postigao sporazum o obustavi neprijateljstava. Potpisivanje ovog sporazuma ukazuje na privremenu predanost diplomatskim naporima kako bi se stvorili uvjeti za postizanje trajnog mirovnog sporazuma.

13.1.18.9. Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini

Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini može se povezati s indikatorom „tip rata“. Građanski rat u Bosni i Hercegovini, sa svojim političkim, etničkim i teritorijalnim

dimenzijama, predstavljao je izazov za rješavanje sukoba koji je uključivao tri ključne etničke zajednice: Bošnjake, Srbe i Hrvate, te njihove vojne snage - Armiju Bosne i Hercegovine, Vojsku Republike Srpske i Hrvatsko vijeće obrane. Ključni aspekt završetka sukoba bio je Sporazum koji je strategijski usmjeren prema procesnom okviru, omogućavajući pregovaračima da se bave složenim pitanjima koja su pridonijela sukobu.

Prvo, Sporazum je potvrdio prekid vatre, bitan za okončanje sukoba. Nadalje, pružio je osnovu za daljnje pregovore i dogovore, kao što su oni u vezi s regionalnom stabilizacijom, mjere za izgradnju povjerenja i sigurnosti, te razmjene zarobljenika. Pored toga, Sporazum je sadržavao teritorijalne i institucionalne odredbe, poput uspostave političkih institucija na razini države, kao što su Parlamentarna skupština i Predsjedništvo BiH, te upravnu podjelu zemlje na dva entiteta - Federaciju Bosne i Hercegovine i Republiku Srpsku.

Drugi ključni indikator, dizajn mirovnog sporazuma, otkriva suštinske elemente Sporazuma koji su usmjereni na rješenje složenih pitanja u Bosni i Hercegovini. Uključivao je dogovore o razmjeni zarobljenika, poštivanju ljudskih prava te povratku izbjeglica i prognanika.

Treći indikator, ishod mirovnog sporazuma, važan je za razumijevanje učinka Općeg okvirnog sporazuma u postizanju trajnog mira. On je doveo do prestanka nasilja i sukoba te uspostave mira i stabilnosti u zemlji, što je potvrda suštinske prirode Sporazuma kao temeljnog cilja svakog mirovnog sporazuma.

Četvrti indikator, način završetka sukoba, ukazuje na ulogu međunarodne zajednice, posebno Hrvatske i Savezne Republike Jugoslavije, u okončanju sukoba te naglašava regionalnu dimenziju sporazuma, što je doprinijelo stvaranju okvira za mir i stabilnost u regiji.

13.1.18.10. Zaključci Konferencije o provedbi mira održane u Lancaster Houseu, London, 8. i 9. prosinca 1995. godine (Londonska konferencija)

Zaključci Konferencije o provedbi mira održane u Lancaster Houseu, London, 8. i 9. prosinca 1995. godine mogu se povezati s različitim aspektima sukoba i procesa mirovnih pregovora, te se mogu analizirati kroz indikatore „tipa rata“, „dizajna mirovnog sporazuma“, „ishoda mirovnog sporazuma“ i „načina završetka sukoba“.

Prvo, Konferencija je naglasila važnost suradnje međunarodne zajednice, država sudionica te međunarodnih i regionalnih organizacija u provedbi mirovnog sporazuma. Ovaj aspekt se može povezati s analizom složenosti međunarodnog aspekta sukoba i broja sudionika u mirovnim pregovorima.

Drugo, fokus Konferencije na sigurnosna pitanja, poput raspoređivanja implementacijskih (IFOR) snaga u Bosni i Hercegovini, može se povezati s analizom razine nasilja tijekom sukoba.

Treće, zaključci Konferencije definiraju ciljeve mira, uključujući stabilnost, demokratske institucije, ljudska prava, povratak izbjeglica, gospodarsku obnovu i normalizaciju odnosa s susjednim državama. Ti ciljevi odražavaju dizajn mirovnog sporazuma i važnost uključivanja svih relevantnih strana radi postizanja trajnog rješenja za sukob.

Četvrto, zaključci se također mogu povezati s ishodom mirovnog sporazuma kroz postizanje političke stabilnosti, sudjelovanje različitih etničkih skupina u političkom procesu, očuvanje ljudskih prava, povratak izbjeglica, gospodarski napredak i normalizaciju odnosa sa susjedima.

Konačno, Konferencija je utjecala na način završetka sukoba kroz diplomatske pregovore, definiranje teritorijalnih granica i aktivnu ulogu međunarodne zajednice.

13.1.19. Drugi liberijski rat 1992.-1995.

Povijest Liberije je obilježena brutalnim sukobima među suparničkim plemenima, nestabilnim gospodarstvom, despotizmom i visokom razinom korupcije u vlasti. Od 1989. godine Liberija je bila država zarobljena u kontinuiranim građanskim sukobima, nasilju i neredu, dok su gospodarski i društveni problemi samo pogoršavali situaciju. Naime, kasnih osamdesetih godina prošlog stoljeća, vrijednost američkog dolara je opala, vanjski dug Liberije se povećao na otprilike 1,5 milijardi dolara, a Liberijska-američka-švedska rudarska tvrtka (LAMCO), koja je bila najveći poslodavac u Liberiji, napustila je zemlju, što je rezultiralo gubitkom posla za petnaest tisuća Liberijaca (Woodward, 2003: 923-926).

Početak krvave revolucije počeo je na Badnju večer 1989. godine. Charles Ghankay Taylor, nekada progonjeni[89] član vlade Samuela Doea,[90] predvodio je Nacionalni patriotski front Liberije (NPFL) iz Obale Bjelokosti na sjever Liberije. Vojska Doea, sastavljena od pripadnika plemena Krahn, prvotno je odbila Taylorove snage, no Taylorova vojska postajala je jača kako su se pridruživali pripadnici plemena Gio i Mano, motivirani okrutnostima koje su Doeine snage počinile protiv njihovih zajednica (Woodward, 2003: 926-927). Nakon što je 1989. godine pokrenuo pobunjenički pokret NPFL protiv predsjednika Liberije Samuela Doea,

[89] Bio je na čelu Uprave za opću službu. Uslijed optužbi za pronevjeru, pobjegao je u SAD (Woodward, 2003: 925).

[90] Poslije kontroverznih izbora 1986. godine, Samuel Doe postao je predsjednik Liberije, ali njegova vlada nije uspjela uspostaviti demokraciju i potaknuti gospodarski razvoj Liberije. Nastala gospodarska kriza pružila je temelj za građanski rat (Kieh, 2016: 209).

Taylor[91] je iskoristio RUF iz Sijera Leonea za vlastitu financijsku dobit. Za vrijeme ratnih sukoba u Sijera Leoneu (1991.-1996.), omogućio je pobunjenicima RUF-a pristup liberijskom teritoriju za opskrbne rute te je dopustio dotok oružja RUF-u. Taylor i RUF su tijekom rata trgovali oružjem za dijamante. Taylor[92] je osobno dobivao jednu trećinu cijene dijamanata iz Sijera Leonea preko Liberije. Vrijednost takve trgovine tijekom rata UN je procijenio između 25 i 125 milijuna dolara godišnje. Kao rezultat toga, Taylor je stekao ogromne profite, zamjenjujući dijamante u milijune dolara za oružje i opremu koja je ipak bila manje vrijednosti. Profiti su pomogli NPFL-u da prisili liberijsku vladu na pregovore (Lanegran, 2023: 167).

U cilju donošenja stabilnosti u regiju koja je već bila obuhvaćena sukobima (Sijera Leone), ECOWAS je pokrenula mirovne pregovore. Međutim, situacija se ubrzo pogoršala. Prince Yormie Johnson, nekadašnji saveznik Charlesa Taylora, predvodio je novoformiranu Nezavisnu Patriotsku frontu (IPF). Uhvatili su predsjednika Doea pred predstavnicima Ekonomskog nadzornog odbora za prekid vatre Zapadnoafričkih država (ECOMOG), vojnog ogranka ECOWAS-a. Članovi IPF-a su mučili Doea pred televizijskim kamerama tijekom dva dana sve dok nije umro. Mirovni pregovori su nakraju bili neuspješni (Woodward, 2003: 927).

U razdoblju 1992.-1994. potpisani su sljedeći sporazumi: Konačna izjava Ekonomske zajednice zapadnoafričkih država (ECOWAS) s neformalnog konzultativnog sastanka održanog u Ženevi 6. i 7. travnja 1992. godine, Sporazum iz Cotonoua od 25. srpnja 1993. godine, Sporazum iz Akosomba od 12. rujna 1994. godine te Sporazum o pojašnjenju Sporazuma iz Akosomba, potpisan 21. prosinca 1994. godine u Accri.[93]

Nakon neuspješnih mirovnih sporazuma, 19. kolovoza 1995. godine potpisan je Sporazum iz Abuje kao dopuna sporazumima iz Cotonoua i Akosomba kako je naknadno pojašnjeno Sporazumom iz Accre. Sporazum je dobio potporu UN-a jer ga je u svojstvu svjedoka potpisao Anthony B. Nyakyi, u svojstvu posebnog predstavnika Glavnog tajnika UN-a u Liberiji. Sporazum iz Abuje je pozivao na prekid vatre, davao amnestiju pobunjeničkim frakcijama i predlagao formiranje nacionalnog tijela koje bi se sastojalo od vođa različitih sukobljenih frakcija. Vođe tih frakcija, uključujući Taylora, Alhaji Kromaha i vođu Ujedinjenog

[91] Pružao je potporu Fodayu Sankohu, vođi pobunjeničke vojske RUF-a, u poticanju rata u Sijera Leoneu u kojem su počinjeni brojni zločini protiv civilnog stanovništva. Taylor i Sankoh su navodno sklopili dogovor kako bi si međusobno pomogli da preuzmu vlast u svojim državama radi osobne i političke koristi (Jalloh Chernor, 2015: 232).

[92] Uloga ratnih kapitalista odvijala se na dvije razine. Liberijci i strani državljani, uključujući ratne vođe i njihove visoke dužnosnike, oslanjali su se na ilegalnu proizvodnju i prodaju prirodnih resursa (dijamanata, zlata, željezne rude, drveta i gume) Liberije. Time su sticali ogromno osobno bogatstvo. Primjerice, Charles Taylor je kontrolirao prosječno 75 milijuna dolara godišnje u nezakonitim poslovnim aktivnostima. Na taj način je Taylor imao dovoljno sredstava da privuče i naoruža borce (Kieh, 2016: 211).

[93] Sporazumi su dostupni u bazi mirovnih sporazuma UN-a (UN, 2022).

oslobodilačkog pokreta za demokraciju (ULIMO-K), preuzeli su civilne dužnosti u novoj vladi. No, unatoč tome, nasilje je nastavljeno. Roosevelt Johnson, vođa plemena Krahn i vođa otcijepljene frakcije ULIMO-J, napao je ECOMOG blizu zaštićenih rudnika dijamanata. Taylor i Kromah naredili su uhićenje Johnsona pod optužbom za ubojstvo, što je dovelo do opsade Monrovije. U sukobima koji su uslijedili, poginulo je tri tisuće ljudi, a SAD je evakuirao Johnsona iz Monrovije, gdje je zatražio utočište u američkom veleposlanstvu (Woodward, 2003: 927).

Poslije krvave revolucije u Liberiji, procjenjuje se da je najmanje jedna trećina stanovništva pobjegla iz zemlje, a više od polovice bilo je raseljeno unutar zemlje. Četvrtina poginulih u razdoblju 1991.-1995. bila su djeca. Bestijalnost tog rata vidljiva je u činjenici kako je pedeset posto žena u ruralnim područjima Liberije bilo žrtva sakaćenja genitalija, a bilo je i brojnih izvještaja o ritualnim ubojstvima, sakaćenjima, silovanjima i otmicama djece. Dugotrajni rat je imao za posljedicu katastrofalnu situaciju liberijskog gospodarstva − osamdeset posto stanovništva bilo je nezaposleno (Woodward, 2003: 929-930).

Rat u Liberiji je završio 1995. godine, a Taylor[94] je izabran za predsjednika Liberije 1997. godine. Njegova uloga kao sponzora i dobavljača oružja RUF-u izazvala je optužbe da on snosi najveću odgovornost za mnoge zločine počinjene tijekom sukoba u Sijera Leoneu (Lanegran, 2023: 167).

Tijekom trajanja Drugog liberijskog rata 1992.-1995. godine Vijeće sigurnosti UN-a donijelo je sljedeće rezolucije[95] u vezi Liberije: 788 (1992), 813 (1993), 856 (1993), 866 (1993), 911 (1994), 950 (1994), 972 (1995), 985 (1995), 1001 (1995), 1014 (1995) i 1020 (1995).

Prema dostupnim podatcima iz baze podataka UCDP-a u Liberiji je u razdoblju 1992.-1995. godine ukupan broj smrtnih slučajeva iznosio 9583 (u 1992. godini iznosio je 453, u 1993. godini iznosio je 2673, u 1994. godini iznosio je 4167, dok je 1995. iznosio 2290).

[94] Kod Mittona nalazimo zanimljivu opasku o ulozi Taylora u sukobima u Liberiji i Sijera Leoneu − „On je želio uspostaviti regionalnu hegemoniju kroz rat i zadržati snage ECOMOG-a u susjednoj zemlji, oslabljujući kapacitet i spremnost Nigerije da provede svoju misiju protiv Taylora unutar Liberije“ (Mitton, 2018: 7).
[95] Izvor podataka: UNSCR, 2023.

13.1.20. Analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma: pregled mirovnih sporazuma u Liberiji od 1992. do 1995.

13.1.20.1. Konačna izjava Ekonomske zajednice zapadnoafričkih država (ECOWAS) s neformalnog konzultativnog sastanka održanog u Ženevi 6. i 7. travnja 1992. godine

Konačna izjava ECOWAS-a s neformalnog konzultativnog sastanka održanog u Ženevi 6. i 7. travnja 1992. godine predstavlja zaključke i preporuke donesene na tom sastanku. Dokument se više može smatrati deklarativnom izjavom ili rezolucijom koja je nastala kao rezultat rasprave i dogovora između sudionika sastanka, a ne kao formalni, pravno obvezujući sporazum. Konačna izjava opisuje i daje ocjene, analize, preporuke i dogovorene korake za rješavanje sukoba u Liberiji, posebno u vezi s provedbom prethodno potpisanog Yamoussoukro sporazuma od 30. listopada 1991. godine. Dokument sadrži smjernice za akcije i obveze različitih strana kako bi se postigao mir i stabilnost u Liberiji. Konačnu izjavu može se promatrati kao doprinos procesu pomirenja i rješavanja sukoba u to vrijeme.

13.1.20.2. Sporazum iz Cotonoua od 25. srpnja 1993. godine

Sporazum iz Cotonoua, potpisan 25. srpnja 1993. godine, predstavlja složen dokument koji spaja procesne, suštinske, provedbene i pomirbene aspekte kako bi pružio okvir za mirnu obnovu i stabilizaciju Liberije nakon razdoblja sukoba.

Procesni aspekt Sporazuma naglašava se kroz njegove odredbe koje utvrđuju postupak razoružanja sukobljenih strana, kontrolu nad oružjem te formiranje prijelazne vlade. Ove mjere imaju važnu ulogu u uspostavljanju stabilnosti i povjerenja među stranama, te predstavljaju osnovu za daljnje korake prema pomirenju i obnovi.

Suštinski dio Sporazuma usmjeren je na osiguravanje političke stabilnosti i mira kroz prekid vatre, formiranje prijelazne vlade te demobilizaciju boraca. Ove odredbe ne samo da zaustavljaju neprijateljstva, već i pružaju okvir za izgradnju institucija koje će podržati dugotrajnu stabilnost zemlje.

Provedbene mjere Sporazuma osiguravaju praktičnu provedbu prethodno dogovorenih mjera, uključujući nadzor nad razoružanjem i demobilizacijom te uspostavu mehanizama za praćenje kršenja prekida vatre. Ove aktivnosti su ključne za održavanje povjerenja među stranama i sprečavanje povratka u oružane sukobe.

Pomirbeni aspekt Sporazuma ističe se kroz amnestiju za sudionike sukoba, promicanje povratka izbjeglica te uspostavu prijelazne vlade koja uključuje sve strane sukoba. Ovi

elementi pružaju put prema nacionalnom pomirenju i izgradnji zajedničke budućnosti za Liberiju.

Ukupno gledano, njegova provedba zahtijevala je suradnju svih strana, predanost miru i pomirenju te kontinuiranu potporu međunarodne zajednice.

13.1.20.3. Sporazum iz Akosomba od 12. rujna 1994. godine

Sporazum iz Akosomba potpisan 12. rujna 1994. godine između tri sukobljene strane u Liberiji (NPFL, ULIMO i oružane snage Liberije (AFL)) može se smatrati procesnim sporazumom. Ovaj Sporazum nadopunjuje i mijenja Sporazum iz Cotonoua koji je prethodno potpisan. Kao procesni sporazum, Sporazum iz Akosomba nastoji ispraviti nedostatke i izazove koji su se pojavili tijekom provedbe prethodnog Sporazuma. Njegova svrha je olakšati provedbu mirovnog procesa putem jasnijih smjernica i detaljnijih odredbi. Nadopunjujući Sporazum iz Cotonoua, ovaj Sporazum pruža konkretne promjene i dodatne mjere, posebno u vojnim pitanjima, nadzoru i praćenju, demobilizaciji i vremenskim okvirima za provedbu.

Suštinski gledajući, ovaj Sporazum postavlja temelje za rješavanje sukoba i uspostavljanje mira kroz jasno definirane korake i strukture. Prekid vatre, formiranje nadzornih tijela te planovi za razoružanje i demobilizaciju su ključni elementi koji čine srž Sporazuma iz Akosomba. Uspostava privremenih političkih struktura dodatno doprinosi procesu tranzicije prema stabilnosti.

Premda nije isključivo provedbeni sporazum, Sporazum iz Akosomba igra važnu logu u praktičnoj provedbi mirovnih inicijativa. Kroz detaljne postupke i smjernice, ovaj Sporazum pruža operativni okvir za provedbu prethodnih dogovora, čime se osigurava konkretna akcija i napredak prema miru.

S obzirom na svoju svrhu i ciljeve, Sporazum iz Akosomba također nosi pomirbene elemente. Njegova primarna svrha je zaustaviti sukob i osigurati primirje među suprotstavljenim stranama. Osim toga, kroz odredbe o političkim strukturama i procesima, Sporazum nastoji osigurati stabilnost zemlje i promicati obnovu sigurnosti te izgradnju novih političkih struktura koje će podržati dugotrajan mir.

Sporazum iz Akosomba može se smatrati područnim (regionalnim) sporazumom jer je potpisan između sukobljenih strana u Liberiji, a sastanak je održan u Akosombu, Gani. Iako je potpisan na nacionalnoj razini, njegov je cilj bio rješavanje sukoba unutar Liberije, što ima posljedice za regiju Zapadne Afrike. Pored toga, ovaj Sporazum nadopunjuje i mijenja Sporazum iz Cotonoua, što dodatno naglašava njegov regionalni značaj. Također, u sporazumu su navedeni regionalni i međunarodni dionici poput Ekonomske zajednice zapadnoafričkih

država (ECOWAS) i UN-ove misije za nadzor u Liberiji (UNOMIL), što dodatno potvrđuje njegov regionalni karakter.

13.1.20.4. Sporazum o pojašnjenju Sporazuma iz Akosomba, potpisan 21. prosinca 1994. godine u Accri

Sporazum o pojašnjenju Sporazuma iz Akosomba od 21. prosinca 1994. godine nije procesni sporazum. Ovaj Sporazum usredotočen je na pojašnjenje i proširenje bitnih odredbi Sporazuma iz Akosomba, definirajući detalje o prekidu vatre, uspostavi sigurnih utočišta i tampon zona, demobilizaciji, reorganizaciji oružanih snaga Liberije, policije i drugih sigurnosnih agencija te političkoj strukturi. On je usmjeren na poboljšanje i jasnije definiranje elemenata Sporazuma iz Akosomba koji je već dogovoren i potpisan.

Karakteristike Sporazuma koje nam ukazuju da se radi o suštinskom sporazumu nalazimo u onim odredbama Sporazuma koje sadrže dodatna pojašnjenja i detalje u odnosu na Sporazum iz Akosomba. Ovaj Sporazum dodaje nove elemente, poput definiranja prekida vatre, uspostave sigurnih zona, demobilizacije i političkim pitanjima. Kroz te dodatne odredbe, on pridonosi daljnjem razumijevanju i praktičnoj primjeni izvornog sporazuma, čime se pokušava ojačati put prema miru i stabilnosti.

Provedbeni element Sporazuma je vidljiv kroz njegove detalje detalje o prekidu vatre, uspostavi sigurnih utočišta i tampon zona, demobilizaciji i političkim pitanjima. One imaju za cilj olakšati provedbu Sporazuma iz Akosomba kroz precizniju interpretaciju i razradu bitnih elemenata.

Međutim, Sporazum nije pomirbeni sporazum. Pomirbeni sporazumi obično imaju širi fokus i ciljaju na rješavanje osnovnih uzroka rata, postizanje dogovora između suprotstavljenih strana te obnavljanje mira i stabilnosti. Ovaj Sporazum ima za cilj pružiti pojašnjenje i proširenje odgovarajućih odredbi Sporazuma iz Akosomba kako bi se olakšala provedba odredbi tog Sporazuma, s posebnim naglaskom na prekid vatre, uspostavu sigurnih utočišta i tampon zona, demobilizaciju i politička pitanja.

Sporazum je bio usmjeren na unutarnje pitanje Liberije i provedbu odredbi Sporazuma iz Akosomba. Iako je imao utjecaja na regionalnu stabilnost, ne može se smatrati područnim (regionalnim) sporazumom u klasičnom smislu.

13.1.20.5. Sporazum iz Abuje kao dopuna sporazumima iz Cotonoua i Akosomba kako je naknadno pojašnjeno Sporazumom iz Accre od 19. kolovoza 1995. godine

Sporazum iz Abuje kao dopuna sporazumima iz Cotonoua i Akosomba sadrži odredbe koje ga kvalificiraju kao procesni sporazum. Sporazum jasno definira korake za provedbu dogovora, uključujući početak obustave vatre i prekida neprijateljstava, političke procese za formiranje privremene vlade, nadzor nad izbornim procesom te raspored aktivnosti od primirja do izbora.

Suštinski karakter ovoga Sporazuma je vidljiv kroz odredbe i dogovore o važnim pitanjima, poput primirja i prekida neprijateljstava, formiranja privremene vlade tijekom prijelaznog razdoblja, raspodjele vlasti među sukobljenim stranama, izbornih modaliteta te rasporeda aktivnosti za provedbu dogovora.

Premda nije klasičan provedbeni sporazum, već se smatra suštinskim dokumentom, on igra vitalnu ulogu u postavljanju okvira za političku tranziciju i rješavanje sukoba. Ovaj Sporazum nije samo niz detaljnih uputa za provedbu, već pruža širi politički okvir koji definira dogovore i strukture vlasti tijekom prijelaznog razdoblja. Njegova svrha nije samo osigurati konkretnu provedbu određenih koraka, već i postaviti osnovu za stabilnu političku situaciju u zemlji.

Međutim, Sporazum ima pomirbene elemente, obzirom da je njegov glavni cilj okončati rat i uspostaviti prijelaznu vladu koja uključuje predstavnike različitih frakcija kako bi se postigli mir i stabilnost u Liberiji. Sporazum je dizajniran kako bi olakšao prelazak iz rata u fazu mirne političke tranzicije i izgradnje demokratskih institucija.

Što se tiče regionalnog aspekta, premda su strane potpisnice predstavnici unutar Liberije, ovaj sporazum ima šire regionalne i globalne posljedice. Mir i stabilnost u Liberiji ne samo da su od vitalnog značaja za regiju Zapadne Afrike, već i za međunarodnu zajednicu u cjelini. Stoga, iako nije izričito područni (regionalni) sporazum, njegov utjecaj se proteže izvan nacionalnih granica.

13.1.21. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu mirovnih sporazuma u Liberiji

13.1.21.1. Konačna izjava Ekonomske zajednice zapadnoafričkih država (ECOWAS) s neformalnog konzultativnog sastanka održanog u Ženevi 6. i 7. travnja 1992. godine

Konačna izjava ECOWAS-a s neformalnog konzultativnog sastanka održanog u Ženevi 6. i 7. travnja 1992. godine ne može se izravno povezati s četiri indikatora „tip rata“, „dizajn mirovnog sporazuma“, „ishod mirovnog sporazuma“ i „način završetka sukoba“. Premda

Konačna izjava može pružiti smjernice ili prijedloge za rješavanje sukoba i mirovnih procesa, ista nije formalni, pravno obvezujući sporazum te stoga ne može biti izravno analizirana kroz te indikatore. Ona može pružiti kontekstualne informacije ili smjernice, ali njezin stvarni utjecaj ili implementacija mogu varirati ovisno o prihvaćanju i provedbi njezinih preporuka od strane sudionika sastanka ili strana u sukobu. Stoga, iako može biti korisna kao referenca ili kontekst pri analizi sukoba ili mirovnog procesa u Liberiji, Konačna izjava se ne može izravno koristiti kao izvor za analizu navedenih četiri indikatora.

13.1.21.2. Sporazum iz Cotonoua od 25. srpnja 1993. godine

Sporazum iz Cotonoua od 25. srpnja 1993. godine može se povezati s indikatorima „tipom rata“, „dizajn mirovnog sporazuma“, „ishod mirovnog sporazuma“ i „način završetka sukoba“.

Liberija je u vrijeme potpisivanja Sporazuma prolazila kroz intenzivan građanski rat te je Sporazum bio usmjeren na okončanje tog rata između različitih frakcija. Tijekom građanskog rata u Liberiji, postojali su sukobi sa složenim političkim i etničkim dinamikama koje su zahtijevale sveobuhvatni mirovni sporazum.

Dizajn Sporazuma iz Cotonoua bio je sveobuhvatan, obuhvaćajući političke, sigurnosne i demobilizacijske aspekte. On je predstavljao temeljni okvir za uspostavu prekida vatre, demobilizaciju boraca i formiranje prijelazne vlade, čime je stvorio osnovu za političku tranziciju i izgradnju demokratskih institucija..

Ishod Sporazuma uvelike je varirao. Iako je sporazum pridonio prekidu oružanih sukoba, stabilnosti zemlje i uspostavi prijelazne vlade, nije uspio potpuno riješiti sve probleme i sukobe. Stvaranje mira nakon sporazuma bilo je složeno i nije bilo trajno.

U kontekstu indikatora „način završetka sukoba“, važno je razumjeti kako je rat okončan. U slučaju Sporazuma iz Cotonoua, prekid borbenih aktivnosti i potpisivanje Sporazuma između strana u sukobu bio je način završetka sukoba. To nije bio vojni trijumf jedne strane nad drugom, već diplomatski proces koji je rezultirao Sporazumom. Ipak, unatoč potpisivanju Sporazuma, provedba i učinkovitost Sporazuma u postizanju stabilnog mira nisu bili dugoročno održivi, što je ključan aspekt u analizi „načina završetka sukoba“. Naime, sukobi su se u više navrata ponovno raspaljivali nakon potpisivanja sporazuma, što ukazuje na složenost mirovnog procesa i izazova s kojima su se suočavale strane potpisnice Sporazuma.

13.1.21.3. Sporazum iz Akosomba od 12. rujna 1994. godine

Sporazum iz Akosomba može se povezati s indikatorima „tip rata“, „dizajn mirovnog sporazuma“, „ishod mirovnog sporazuma“ i „način završetka sukoba“.

Sporazum se može povezati s indikatorom „tip rata“, jer je rezultat građanskog rata u Liberiji. On je bio pokušaj okončanja složenog unutarnjeg sukoba u zemlji koji je trajao godinama.

Ovaj Sporazum obuhvaća ključne odredbe koje se tiču prekida vatre, nadzora i praćenja procesa razoružanja, demobilizacije boraca, političkih aranžmana i izbora. Navedeni elementi čine nezaobilazan dio procesa uspostavljanja mira u Liberiji. Analiza sadržaja i strukture ovog sporazuma omogućuje dublje razumijevanje specifičnih aspekata koji su ključni za okončanje građanskog rata.

Povezanost ovoga Sporazuma s indikatorom „ishod mirovnog sporazuma“ vidljiva je kroz njegovu provedbu, utjecaj na društvo pogođeno sukobom te postignuće trajnog mira ili eventualni neuspjeh. On je sadržavao odredbe o prekidu vatre i neprijateljstava, demobilizaciji, procesu izbora i političkom uređenju zemlje. Implementacija demobilizacije boraca i uspostava stabilnih političkih institucija su elementarni uvjeti za postizanje trajnog mira. Sporazum je bio osmišljen kako bi smanjio nasilje i osigurao stabilnost unutar Liberije, dok je istodobno trebao postaviti temelje za trajno okončanje sukoba. Sporazum predstavlja rezultat pregovora između triju ključnih strana u sukobu u Liberiji − NPFL, ULIMO i AFL. Ti pregovori su predstavljali proces završetka sukoba koji se ostvario putem diplomatskih sredstava, što je jedan od načina okončanja sukoba i postizanja mirnog rješenja. Sporazum iz Akosomba nije odmah doveo do potpunog prekida sukoba u Liberiji − 1996. godine doći će do Trećeg liberijskog rata. Stvaranje i očuvanje mira u Liberiji bio je dugotrajan proces koji je zahtijevao dodatne napore i pregovore kako bi se postigao stabilan mir.

Sporazum iz Akosomba ima izravnu povezanost s indikatorom „način završetka sukoba“, jer predstavlja diplomatski proces okončanja sukoba u Liberiji. Potpisivanjem ovog Sporazuma, sukobljene strane su se obvezale na određene korake kako bi postigle prekid sukoba i pokrenule političke pregovore. Sporazum je postavio okvir za prekid vatre i uspostavio temelje za političku tranziciju. Iako potpisivanje Sporazuma nije odmah dovelo do potpunog prestanka rata, ono je označilo korak prema postizanju stabilnog mira u Liberiji. Sporazum je bio prijelazna faza u procesu mirne političke tranzicije i rješavanja političkih i društvenih problema koji su ležali u osnovi sukoba.

13.1.21.4. Sporazum o pojašnjenju Sporazuma iz Akosomba, potpisan 21. prosinca 1994. godine u Accri

Sporazum o pojašnjenju Sporazuma iz Akosomba od 21. prosinca 1994. godine može se povezati s indikatorima „tip rata“, „dizajn mirovnog sporazuma“, „ishod mirovnog sporazuma“ i „način završetka sukoba“.

Sporazum je nastao kao dodatak i/ili proširenje Sporazuma iz Akosomba u kontekstu građanskog rata u Liberiji. Osnovna svrha Sporazuma bila je postizanje prekida vatre i zaustavljanje nasilja između različitih frakcija kako bi se uspostavio temelj za mir i procese tranzicije.

Ovaj Sporazum je bio usmjeren na temeljito definiranje specifičnih uvjeta i odredbi kako bi se osigurala operacionalizacija Sporazuma iz Akosomba. Obuhvaćao je aspekte poput uspostave sigurnosnih i tampon zona, demobilizaciju vojnih snaga, političke reorganizacije te reguliranja izbora i sudjelovanja različitih skupina u novim političkim tijelima.

Sporazum je imao određeni utjecaj na smanjenje nasilja nakon potpisivanja. Međutim, nisu svi elementi provedeni u potpunosti ili na način koji bi jamčio dugotrajan mir. Premda je postignut prekid vatre, kasniji događaji pokazali su da je trajnost mira bila upitna.

Potpisivanjem ovog Sporazuma, rat nije završen vojnim pobjedama niti jednostranim odlukama. Umjesto toga, postignut je dogovor između različitih frakcija kako bi se postavili uvjeti za prekid vatre i provedbu određenih političkih, sigurnosnih i demokratskih procesa.

13.1.21.5. Sporazum iz Abuje kao dopuna sporazumima iz Cotonoua i Akosomba kako je naknadno pojašnjeno Sporazumom iz Accre od 19. kolovoza 1995. godine

Sporazum iz Abuje može se povezati s četiri indikatora: tip rata, dizajn mirovnog sporazuma, ishod mirovnog sporazuma te način završetka sukoba.

Sporazum se odnosi na unutardržavni rat (građanski rat) u Liberiji. Građanski rat u Liberiji karakterizirala je dugotrajnost, visoka razina nasilja i brutalnost. Sukobljene strane su se borile za političku moć, kontrolu prirodnih resursa i teritorijalnu supremaciju.

Povezanost Sporazuma s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma“ jasno se očituje u njegovoj strukturi, sadržaju i postavljenim ciljevima za postizanje stabilnog mira, rješavanje uzroka sukoba te uspostavljanje demokratskih institucija u Liberiji. Sporazum je bio osmišljen kako bi zadovoljio specifične potrebe sukoba te postavio okvire za postizanje dugoročnog mira i stabilnosti. On je definirao datum uspostave prekida vatre i prestanka neprijateljstava, identificirao je ključne sukobljene strane poput NPFL, ULIMO, *Liberia Peace Council* (LPC),

ULIMO-J, oružanih snaga Liberije i dr. Također je utvrdio strukture vlasti, poput šesteročlanog Državnog vijeća u kojem su bile zastupljene te strane.

Povezanost Sporazuma s indikatorom „ishod mirovnog sporazuma“ vidljiva je putem procjene provedbe njegovih odredbi i utjecaja na društvo pogođeno ratom. On predstavlja pregovore i dogovorene korake između strana u sukobu, a ne jednostranu odluku ili vojnu intervenciju i trebao je rezultirati trajnim mirom i stabilnošću u Liberiji.

Sporazum iz Abuje definirao je specifične korake i strukture za završetak sukoba, uključujući pregovarački proces, demobilizaciju vojske te uspostavu privremenih političkih struktura kako bi se postigao stabilan i trajan mir u Liberiji. On nije odmah u potpunosti okončao rat u Liberiji, ali je bio važan korak prema okončanju višegodišnjeg rata u Liberiji. Ova Sporazum je uspostavio okvir za prekid neprijateljstava među sukobljenim stranama i stvorio plan za političku tranziciju prema mirnom rješenju rata. Premda Sporazum nije odmah doveo do potpunog mira (1996.-Treći liberijski rat), postavio je određene temelje za kasnije napore prema pomirenju i mirnom rješenju sukoba u Liberiji.

13.1.22. Angolski rat gradova 1992.-1994.

Narodni pokret za oslobođenje Angole (MPLA) osnovan je 1956. godine s ciljem suprotstavljanja kolonijalnoj vlasti Portugala. MPLA je vodila borbu protiv portugalske vlasti sve do potpisivanja Alvorskog sporazuma[96] u siječnju 1975. godine, što je omogućilo Angoli da stekne neovisnost od Portugala. Međutim, iste godine MPLA je započela borbu protiv dvije druge suparničke nacionalističke frakcije za kontrolu nad angolskom vladom: Nacionalnom oslobodilačkom frontom Angole (FNLA) i Nacionalnom unijom za potpunu neovisnost Angole (UNITA), koju je vodio Jonas Savimbi. FNLA je postupno asimilirana u UNITA-u, čime je UNITA postala glavnim suparnikom MPLA-e u Angolskom građanskom ratu (Austin, 2018: 76). S jedne strane, postojala je vladajuća MPLA, koju su prvotno predvodili Agostinho Neto, a od 1983. godine José Eduardo dos Santos, uz potporu Kube i Sovjetskog Saveza. S druge strane, tu je bila UNITA pod vodstvom Jonasa Savimbija, uz potporu Južne Afrike i SAD-a. 1991. godine potpisan je prvi mirovni sporazum poznat kao *Bicesse Accords*. Sporazum je predvidio plan za demobilizaciju, razoružanje i reintegraciju te održavanje izbora u rujnu 1992. godine. Međutim, kada su preliminarni rezultati izbora proglasili pobjedu MPLA[97], UNITA je

[96] U siječnju 1975. godine, MPLA, UNITA i FNLA zaključile su Alvorski sporazum, što je rezultiralo planom za uspostavu višestranačke prijelazne vlade nakon stjecanja neovisnosti Angole. (Cook, 2014: 4).

[97] MPLA je izvukla važnu lekciju iz prošlosti, ne dopuštajući sebi da ponovi grešku dopuštanjem da bude razoružana i time ranjiva. Ova odluka je donesena nakon što je protivnička strana prekršila obećanje o poštivanju rezultata izbora održanih 1992. godine (Spears, 2010: 23).

ponovno uzela oružje, što je rezultiralo ponovnim izbijanjem rata, ovaj put još žešće nego prije (Beck, 2012: 22). U prvim mjesecima 1993. godine, nakon neuspjelog procesa demobilizacije i rezultata izbora prethodne godine, došlo je do značajnih promjena u Angoli. UNITA, do tada više fokusirana na ruralna područja, preuzela je kontrolu nad gradovima i mjestima u Angoli prvi put nakon što je izgubila takvu kontrolu 1976. godine. Ovaj dramatičan razvoj događaja neizbježno je izmijenio prirodu sukoba u zemlji, koji je prethodno bio karakteriziran kao sukob između središnje urbane vlasti i ruralnog gerilskog pokreta. Snage UNITA-e će nakon intenzivnih borbi tijekom 55 dana od siječnja do ožujka 1993. godine preuzeti potpunu kontrolu nad gradom Huambom i zadržati je do 1994. godine. Nazočnost UNITA-e u Huambu i Kuitu tijekom 1993. i 1994. godine bila je razdoblje intenzivnog nasilja, straha i gospodarske neizvjesnosti za mnoge stanovnike ovih gradova. Ovo razdoblje dovelo je do urušavanja potpore koju je UNITA prethodno imala među urbanim stanovništvom, potpore koja je bila prisutna tijekom 1980-ih. Unatoč tome, dinamika nasilja i obrazaca suradnje ili otpora tijekom sukoba u gradovima Središnjeg gorja Angole bila je složena (Pearce, 2015: 125).

Reakcije ruralnog stanovništva na prisutnost UNITA-e tijekom 1990-ih bile su drugačije od reakcija u gradovima, te nisu bile homogene širom zemlje, posebno u ruralnim dijelovima Središnjeg gorja Angole. Bez obzira na mjesto stanovanja, reakcije ljudi na UNITA-u bile su oblikovane njihovom specifičnom poviješću političkog angažmana, kao i obrascem vojnih aktivnosti i teritorijalne okupacije u područjima u kojima su živjeli. Kuito, koji je glavni grad pokrajine Bié udaljen oko 150 kilometara istočno od Huamba, bio je posebno zanimljiv jer je bio jedini urbani centar u Središnjem gorju koji UNITA nije uspjela potpuno zauzeti tijekom sukoba koji su uslijedili nakon izbora. Kuito je postao poznat kao središte narodnog otpora protiv UNITA-e (Pearce, 2015: 125).

Krajem 1993. godine, UNITA je izbjegavala veće konvencionalne bitke kako bi smanjila gubitke i zadržala prednost mobilnosti svojih manjih jedinica. Tijekom 1994. godine snage UNITA-e su se postupno povlačile s prethodno osvojenih teritorija kako bi svojim vanjskim predstavnicima omogućile vrijeme za konsolidaciju diplomatskih postignuća. Započeti preliminarni pregovori u Lusaki (Zambija) išli su u pravcu sveobuhvatnog mirovnog procesa. Ključni elementi Bicesseovog sporazuma iz 1991. godine ostali su netaknuti, dok su drugi bili promijenjeni. UNITA se složila s razoružanjem svojih snaga, dok je vlada u Luandi inzistirala na post-ratnoj vojsci od 120.000 vojnika, umjesto 50.000 predviđenih u Bicesseovom sporazumu. Obje strane prihvatile su 17 od 18 načela konačnog rješenja do sredine lipnja 1994. godine, dok su se borbe nastavile u 11 od 18 pokrajina Angole. UNITA-ine snage napustile su grad Huambo 9. studenoga 1994., a dužnosnici MPLA-e objavili su 13. studenoga da će

poštivati primirje u cijeloj zemlji. Vođe vojske obje strane su se sastale u Lusaki 14. studenog i proglasili su revidirani raspored koji je predviđao primirje započevši 16. studenoga, dok je formalna ceremonija potpisivanja bila zakazana za 20. studenoga 1994. godine. Unatoč osudi Vijeća sigurnosti UN-a, vladine su trupe nastavile ofenzivne operacije, zauzevši gradove koje je UNITA držala, poput Uigea i Cuito Cuanavalea, 17. studenog, odmah nakon što je primirje trebalo stupiti na snagu. Snage vojske su ponovno preuzele kontrolu nad svim pokrajinskim glavnim gradovima osim Mbanza Konga u pokrajini Zair. Prema Eugeniu Manuvakoli, predstavniku UNITA-e, Savimbi je naredio 17. studenoga da hitno napusti Lusaku bez obavještavanja o svojim planovima. Manuvakola je odbio Savimbijev nalog i ostao u Lusaki. Usprkos želji umjerenih frakcija u stranci za obnovom mirovnog procesa, militantniji članovi UNITA-e osjećali su se izdanim zbog nastavka vladinih vojnih ofenziva na teritoriju koji je bio pod kontrolom pobunjenika. Savimbi je na kraju popustio i dao ovlaštenje Manuvakoli da predstavlja UNITA-u. Premda je UNITA pristala na sporazum iz Lusake, Savimbi se nije pojavio na ceremoniji potpisivanja 20. studenog 1994. godine iz navodne zabrinutosti za vlastitu sigurnost. Stoga je Manuvakola potpisao dokument u ime UNITA-e. Predsjednik José Eduardo dos Santos je prisustvovao ceremoniji, a njegov ministar inostranih poslova, Venancio da Moura, potpisao je u ime angolske vlade. 22. studenoga 1994. godine obje su strane proglasile primirje, (Weigert, 2011: 119-121).

Prema dostupnim podatcima iz baze podataka UCDP-a u Angoli je u razdoblju 1992.-1994. ukupan broj smrtnih slučajeva iznosio 18.759 (u 1992. godini iznosio je 2352, u 1993. godini iznosio je 12398, dok je u 1994. godini iznosio 4009).

13.1.23. Analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma: primjer Protokola iz Lusake od 15. studenoga 1994. godine

13.1.23.1. Protokol iz Lusake od 15. studenoga 1994. godine

Uzimajući u obzir unaprijeđenu tipologiju mirovnih sporazuma, utemeljenu na idejama o tipologiji koje su iznijeli Bailey i Babbie, Protokol iz Lusake Sporazum koji su potpisali predsjednik Angole José Eduardo dos Santos, predsjednik UNITA-e Jonas Malheiro Savimbi i posebni izaslanik Glavnog tajnika UN-a Alioune Blondin Beye ima karakteristike procesnog, suštinskog, provedbenog i pomirbenog sporazuma.

Premda Protokol ne naglašava eksplicitno procesni karakter, isti sadrži odredbe koje se tiču uspostave različitih tijela, poput radne skupine za nadzor završetka formiranja Angolskih oružanih snaga i demobilizacije u okviru zajedničkog povjerenstva, Zajedničke komisije koja prati provedbu svih političkih, administrativnih i vojnih odredbi koje još nisu provedene iz

Acordos de Paz para Angola (Bicesseski sporazum) i svih odredbi Protokola iz Lusake, u skladu s dogovorima u područjima koja se odnose na vojsku, nacionalnu policiju, nacionalnu pomirbu i završetak izbornog procesa.

Suštinski elementi Protokola obuhvaćaju ključne aspekte završetka oružanog sukoba, demobilizacije boraca, nacionalnog pomirenja i obnove infrastrukture. To se vidi u odredbama koje se bave uspostavom prekida vatre, razoružanjem civila i demobilizacijom, nacionalnim pomirenjem, te obnovom komunikacijskih pravaca.

Provedbeni karakter Protokola vidljiv je kroz jasno definiranje kraja oružanog sukoba, osnivanju tijela za provedbu, postavljanju rokova za provedbu određenih procesa, poput roka od 48 sati da nakon službene objave nacionalnih rezultata drugog kruga predsjedničkih izbora, UN izdaje izjavu o slobodnoj i poštenoj prirodi izbora.

Pomirbeni elementi Protokola uključuju ulogu nacionalne policije Angole koja će biti instrument za jačanje nacionalnog pomirenja, sva nastojanja na političkom, gospodarskom, društvenom i kulturnom području trebaju odražavati veliki cilj nacionalnog pomirenja kako bi se izgradilo angolsko društvo obilježeno napretkom i tolerancijom.

Ovaj Protokol nema elemente područnog (regionalnog) sporazuma u klasičnom smislu. Naime, iako se odnosi na sukob unutar Angole, isti nije izravno regulirao odnose ili sporove između više različitih država ili regija unutar određenog geografskog područja, što je značajno za takvu vrstu sporazuma.

13.1.24. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu Protokola iz Lusake od 15. studenoga 1994. godine

13.1.24.1. Protokol iz Lusake od 15. studenoga 1994. godine

Protokol se može povezati s indikatorom „tip rata“. U konkretnom slučaju radi se o unutardržavnom (građanskom ratu) u Angoli. Sukob je imao složenu političku i društvenu dinamiku, uključujući političke tenzije, gospodarske probleme te socijalne napetosti.

On je definirao strukturu i sadržaj mirovnog sporazuma koji se bavi različitim aspektima sukoba. Uključivao je odredbe o prekidu vatre, razoružanju i demobilizaciji, obnovi infrastrukture i uspostavi nacionalnog pomirenja, kao temelja za svekoliki angolski politički, društveni i gospodarski napredak.

Indikator „ishod mirovnog sporazuma“ moguće je procijeniti kroz provedbu odredbi Protokola i njihov utjecaj na društvenu zajednicu. Unatoč izazovima, Protokol je pomogao smanjiti nasilje i postići relativan mir u zemlji. Prema dostupnim podatcima iz baze podataka

UCDP-a u Angoli je 1995. godine ukupan broj smrtnih slučajeva iznosio 238, što je osjetno manje nego godinu dana prije.

Protokol je rezultat pregovora i dogovora između sukobljenih strana te je to pridonijelo većoj izglednosti postizanja dugotrajnog mira, jer proces završetka sukoba nije bio vojnim putem ili jednostranom odlukom.

13.1.25. Azerbajdžansko-armenski rat 1993.-1994.

Sukob oko Nagorno-Karabakha[98] je jedan od najdugotrajnijih sukoba koji datira još iz sovjetskih vremena. Obje strane su bile iscrpljene vojnim sukobom te su shvatile da je potrebno pronaći druge načine za rješavanje problema. S obzirom na to da bilateralni pregovori između Armenije i Azerbajdžana nisu bili uspješni, treća strana je intervenirala kako bi posredovala u sukobu. Minska skupina Konferencije o europskoj sigurnosti i suradnju, koja je kasnije postala Organizacija za europsku sigurnost i suradnju (OESS), preuzela je ulogu posrednika u sukobu. Prvotno je planirano sazvati Minsku konferenciju 1992. godine, no taj plan nije ostvaren. Umjesto toga, formirana je Minska grupa u lipnju 1992. godine s ciljem vođenja posredovanja u odnosu na pitanje Nagorno-Karabakha. Njezin sastav je varirao tijekom godina, ali su stalni članovi bili Armenija i Azerbajdžan te zemlje poput Bjelorusije, Finske, Njemačke, Italije, Švedske, Turske i trojke OESS-a. Supredsjedatelji Minske skupine su SAD, Rusija i Francuska (Boban i Blažević, 2023: 69-70). Pod snažnim međunarodnim pritiskom na Armeniju nakon ofenzive na Kelbajar[99] i izbora novog azerbajdžanskog predsjednika, jesen 1993. godine otvorila je put za mirno rješenje sukoba. Prema Ashotu Manucharyanu, tadašnjem savjetniku za sigurnost armenskog predsjednika Ter-Petrosyana, postojalo je protivljenje bilo kakvoj daljnjoj vojnoj akciji, barem izvan Nagorno-Karabakha, nakon ranijih ofenzivnih djelovanja armenskih vojnih snaga 1993. godine. Ipak, posljednja i izrazito krvava faza rata od prosinca 1993. do svibnja 1994. godine, u kojoj su sudjelovali uglavnom mladi i neiskusni regruti, otkrila je da su pokreti vojnih snaga iz Armenije prema Karabakhu bili primijećeni. To je jasno ukazalo na sudjelovanje armenske vojske i isporuku oružja borcima u Nagorno-Karabakhu.

[98] Sukob u vezi s Nagorno-Karabakhom se smatra jednim od najznačajnijih i najsloženijih etnoteritorijalnih sukoba koji su se dogodili nakon raspada Sovjetskog Saveza (Czachor, 2017: 27).

[99] Armensko vojno sudjelovanje u sukobu u Nagorno-Karabakhu postalo je očito tijekom opsežne armenske ofenzive na područje Kelbajar u proljeće 1993. godine. Radi se o području izvan Nagorno-Karabakha koje, zajedno s Lachinskim koridorom, razdvaja Nagorno-Karabakh od Armenije. To je područje bilo od velikog strateškog značaja. Glavna armenska ofenziva na područje Kelbajar pokrenuta je sa zapada, s teritorija Armenije. Istodobno je ofenziva započela i na istoku od Nagorno-Karabakha, gdje je armenska vojska također pružila logističku potporu. Naredbe za pokretanje ofenzive dolazile su iz najviših političkih razina, od predsjednika Armenije Ter-Petrosyana i njezinog ministra obrane Manukyana. U listopadu 1993. godine uslijedila je zajednička ofenziva snaga Armenije i Nagorno-Karabakha na najjužniji dio Azerbajdžana-Zengelan (Krüger, 2010: 102).

(Krüger, 2010: 103). Situacija se smirila tek u svibnju 1994. godine nakon što je ruski ministar obrane proglasio primirje. Sporazum o primirju potpisali su vojni čelnici Armenije, Azerbajdžana, i Nagorno-Karabakha u Bakuu 9. svibnja, u Erevanu 10. svibnja te u Stepanakertu 11. svibnja 1994. godine, a stupio je na snagu 12. svibnja 1994. godine.[100] Područje Nagorno-Karabakha i sedam drugih azerbajdžanskih pokrajina ostali su pod kontrolom[101] Armenije. U godinama koje su potom uslijedile, sukob u Nagorno-Karabakhu je bio određen kao zamrznuti sukob (Boban i Blažević, 2023: 76). Od 1994. godine, duž linije fronte, suprotstavljene strane su proširile svoju obrambenu infrastrukturu i postavila minska polja, što je bitno otežalo mogućnost napada, osobito postrojbi pješaštva. Nakon primirja zaključenog u Biškeku[102] u svibnju 1994. godine, sukob u Nagorno-Karabakhu mogao se opisati kao stanje „niti rata, niti mira" – radilo se o sukobu slabog intenziteta. Na crti razgraničenja između strana u sukobu učestalo[103] je dolazilo do razmjene vatre i povremenih sukoba, što je za posljedicu imalo ljudske gubitke na objema stranama. Neke od tih sukoba pokrenuo je Azerbajdžan radi provjere borbene spremnosti protivne strane, ali i provjere vlastite borbene spremnosti. Takvi pokušaji nisu polučili uspjeh azerbajdžanskih vojnih snaga (Czachor, 2017: 19). Procjenjuje se da je rat koji je trajao od 1991. do 1994. godine rezultirao time da je više od 400.000 Armenaca te 700.000 Azerbajdžanaca bilo prisiljeno napustiti vlastite domove. Veći broj izbjeglih i raseljenih osoba na strani Azerbajdžana je posljedica preuzimanja kontrole Armenaca ne samo nad područjem Nagorno-Karabakha, već i preuzimanja kontrole nad sedam pokrajina Azerbajdžana izvan područja Nagorno-Karabakha (Fischer, 2016: 62-63).

Prema dostupnim podatcima iz baze podataka UCDP-a u tom ratu je u Azerbajdžanu ukupan broj smrtnih slučajeva u 1993. godini iznosio 1194, dok je u 1994. godini iznosio 1489. Ukupan broj smrtnih slučajeva u tom ratu iznosio je 2683.

[100] Prekid vatre od 12. svibnja 1994. godine odražavao je mnoge aspekte situacije na terenu. Armenci i Azerbajdžanci bili su iscrpljeni od sukoba. Azerbajdžan je prihvatio potrebu za prekidom nasilja, dok je za Armence prioritet bilo održavanje obrambene linije fronte. Činjenično stanje je bilo takvo da je jugozapadni dio Azerbajdžana, područje koje je skupa s Nagorno-Karabakhom činilo 14 posto teritorija Azerbajdžana, bilo pod kontrolom Armenije. Nakon potpisivanja primirja borbe su prestale, ali temeljna pitanja sukoba nisu bila riješena (De Waal, 2003: 239-240).

[101] Okupacija Nagorno-Karabakha i susjednih područja dovela je do masovnog prisilnog raseljavanja civila, narušavanja pravosudnog sustava i zaoštravanja međunarodnih odnosa (Morway, 2018: 486).

[102] Iz Protokola iz Biškeka proizlazi kako se mirovni napori temelje na načelima i ciljevima UN-a te određenim odlukama OESS-a, osobito rezolucijama Vijeća sigurnosti UN-a 822, 853, 874 i 884.

[103] Od prekida vatre 1994. godine, strane nisu postigle dogovor o uspostavi zajedničkih mirovnih snaga niti su dopustile raspoređivanje misije međunarodnih snaga za održavanje mira. Rezultat toga je da nije bilo efikasnog nadzora nad primirjem te isto redovito kršilo (Fischer, 2016: 64).

13.1.26. Analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma: primjer Protokola iz Biškeka od 5. svibnja 1994. godine

13.1.26.1. Protokol iz Biškeka od 5. svibnja 1994. godine

Protokol iz Biškeka predstavlja dokument koji je rezultat sastanka održanog u Biškeku, Kirgistan, 5. svibnja 1994. godine u vezi s oružanim sukobom u Nagornu Karabakhu. Protokol su ime delegacija potpisali R. Guliyev, predsjednik Vrhovnog sovjeta Azerbajdžana, K. Babourian, predsjednik Vrhovnog sovjeta Republike Nagorno Karabakh, B. Ararktsian, predsjednik Vrhovnog sovjeta Armenije, V. Šumejko, predsjednik Vijeća Federacije Rusije, M. Šerimkulov, predsjedavajući Vrhovnog sovjeta Kirgistana, V. Kazimirov, opunomoćeni predstavnik predsjednika Ruske Federacije, šef ruske posredničke misije i M. Krotov, voditeljica Tajništva Vijeća Međuparlamentarne skupštine Zajednice Država. Protokol se fokusira na prekid vatre i potvrđivanje sporazuma koji bi trebao spriječiti nastavak vojnih i neprijateljskih aktivnosti, povlačenje trupa s okupiranih područja, obnovu komunikacija i povratak izbjeglica. Premda je to važan dokument koji se bavi prekidom oružanog sukoba i mirovnim nastojanjima, sama narav i sadržaj Protokola iz Biškeka ne ispunjava sve elemente koje možemo identificirati kao karakteristike procesnog sporazuma. Procesni sporazum obično uključuje opsežan proces pregovaranja, faze rješavanja sukoba te određuje korake za ostvarivanje i provedbu mirovnog procesa. Iz sadržaja spomenutog Protokola, možemo vidjeti napore usmjerene prema prekidu vatre, povlačenju trupa i obnovi komunikacija, ali nedostaju detalji o karakterističnim postupcima za provedbu i stalnim koracima u procesu mirovnog rješavanja. Stoga, Protokol iz Biškeka ne može se nedvosmisleno označiti kao procesni sporazum zbog nedostatka detaljne strukture procesa i dugoročnih koraka za rješavanje sukoba.

Protokol iz Biškeka zaslužuje pozornost kao suštinski sporazum koji se bavi pitanjima prekida oružanog sukoba. On uspostavlja određene uvjete i mjere za obustavu neprijateljstava, povlačenje vojnih snaga s okupiranih područja te obnovu komunikacija i povratak izbjeglica. Iako možda ne posjeduje tipičnu strukturu formalnog mirovnog sporazuma s detaljno razrađenim odredbama i mehanizmima provedbe, sadrži elemente usmjerene na postizanje prekida sukoba i mogućeg mirnog rješenja. Bitna karakteristika ovog Protokola je nastojanje da se okonča rat i uspostavi mir pod određenim uvjetima.

Istodobno, važno je uočiti da Protokol iz Biškeka nije čisti provedbeni sporazum. Premda sadrži određene smjernice vezane uz prekid sukoba, povlačenje vojske i obnovu komunikacija, nedostaju detaljni operativni koraci i karakteristični mehanizmi provedbe koji često prate provedbene sporazume.

Nadalje, treba istaknuti da Protokol iz Biškeka nije pomirbeni sporazum. Njegov fokus uglavnom je na prekidu oružanog sukoba, povlačenju vojske s određenih područja i obnovi komunikacija, ne nudeći opširne odredbe i mehanizme usmjerene prema dugotrajnom pomirenju sukobljenih strana. Pomirbeni sporazumi obično se bave širim pitanjima poput rješavanja uzroka sukoba, pomirenja i dugoročne stabilizacije regije, uključujući konkretne korake za izgradnju povjerenja, obnovu međusobnih odnosa strana u sukobu te promicanje dijaloga i suradnje.

Protokol iz Biškeka usredotočuje se na prekid oružanog sukoba između etničkih Armenaca i Azerbejdžana u regiji Nagorno-Karabakha koje službeno pripada Azerbejdžanu. S obzirom da se Protokol odnosi na određeno područje unutar Azerbejdžana, isti se može okarakterizirati kao područni (regionalni) sporazum.

13.1.27. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu Protokola iz Biškeka od 5. svibnja 1994. godine

13.1.27.1. Protokol iz Biškeka od 5. svibnja 1994. godine

Protokol iz Biškeka predstavlja dokument koji se ne uklapa u uobičajenu definiciju mirovnog sporazuma, već više služi kao dogovor o prekidu vatre i olakšavanju sukoba u Nagornom Karabakhu. Povezivanje ovog Protokola s indikatorom „tip rata“ može se obaviti kroz njegovu ulogu u nastojanjima da se okonča sukob između Azerbejdžana i Armenije, s obzirom na složenost sukoba u Nagornom Karabakhu koji uključuje elemente unutardržavnog (građanskog) rata zbog unutarnjih političkih i etničkih napetosti u području koje se službeno nalazi unutar granica Azerbejdžana.

Protokol se potpisao kako bi se prekinuo oružani sukob između Armenije i Azerbejdžana u Nagornom Karabakhu. Premda se formalno naziva protokolom, sadrži određene elemente dizajna mirovnog sporazuma, budući da postavlja važne uvjete za postizanje prekida vatre i olakšava napore za mirnim rješavanjem sukoba. U Protokolu su određeni uvjeti, uključujući raspoređivanje promatrača, prekid vatre i povlačenje trupa, što podsjeća na sastavnice koje se često nalaze u mirovnim sporazumima.

Što se tiče indikatora „ishod mirovnog sporazuma“, Protokol iz Biškeka se može smatrati dijelom procesa postizanja ishoda mirovnog sporazuma jer je pružio okvir za prekid vatre i postavio određene uvjete za raspoređivanje promatrača i povlačenje trupa s okupiranih područja. Međutim, sam Protokol nije pružio konačno rješenje sukoba niti je bio sveobuhvatan mirovni sporazum.

Kada govorimo o indikatora „način završetka sukoba“, Protokol iz Biškeka se može smatrati korakom prema okončanju sukoba jer je postavio okvir za prekid vatre i određene uvjete za povlačenje trupa s okupiranih područja. Ipak, važno je napomenuti da sam Protokol nije pružio cjelovito rješenje sukoba, već je potrebno sagledati i druge aspekte poput daljnjih pregovora, provedbe dogovorenih uvjeta, povratka izbjeglica te rješavanja teritorijalnih pitanja kako bi se potpuno razumio način završetka sukoba u području Nagornog Karabakha.

13.1.28. Pobuna u Abkhaziji 1993.-1994.

Napetosti između Abkhaza i Gruzijaca oko Abkhazije datiraju još iz srednjeg vijeka kada je postojalo abhazijsko kraljevstvo koje je koristilo gruzijski jezik i pismo. Dinastija koja je vladala ovim kraljevstvom imala je ime na oba jezika. Nakon personalne unije s novom gruzijskom dinastijom Bagratida, počela su gruzijska nastojanja da prisvoje teritorij Abkhazije. Tijekom vremena, Abkhazija je prolazila kroz različite faze, od potpune integracije do visoke autonomije. Ove promjene statusa izazivale su trajne napetosti između Abkhaza i Gruzijaca. Neovisnost Abkhazije je često osporavana jer su, tijekom raspada Sovjetskog Saveza, većinski stanovnici te autonomne pokrajine bili Gruzijci. Međutim, rijetko se naglašava razlog zašto Abkhazi nisu bili većinsko stanovništvo. Ključni faktor su bili masovni progoni Abkhaza koji su se dogodili u 19. stoljeću (Marijan, 2021: 70-71). Abhazija je u određenim razdobljima imala status koji je bio na razini države. U zajednicu s Gruzijom je stupila 1918. godine kao jednakopravan entitet, a kasnije je postala republika unutar Sovjetskog Saveza. No, njen status je 1931. godine, pod vodstvom Josifa Visarionoviča Staljina i Lvrentija Pavloviča Berije (koji su bili etnički Gruzijci), ukinut. Abkhazi su podnosili represiju i progonstva koja su značajno izmijenila etnički sastav Abkhazije, osobito u carskoj Rusiji i tijekom razdoblja Sovjetskog saveza (Marijan, 2021: 75). Sjeverni Kavkaz ostaje ključno strateško područje, čineći svojevrsni južni temelj Rusije. U širem kontekstu, regija Sjevernog Kavkaza postaje od suštinskog značaja za stabilnost cijelog okruženja (Cornell, 1998: 437). Uz to, treba uzeti u obzir i ulogu Abkhazije, koja također pripada Sjevernom Kavkazu. Abkhazija, sa svojom složenom poviješću i političkim statusom, postaje 1990-tih još jedan čimbenik koji utječe na dinamiku regije. Njezina povezanost s Rusijom i zakavkaskim državama dodatno je naglašavala važnost očuvanja stabilnosti na Sjevernom Kavkazu.

Od kraja 1980-ih, etno-teritorijalni sukobi postali su glavna obilježja nove političke situacije na Kavkazu, uzrokujući nestabilnost, ometanje razvojnih mogućnosti i čak prijetnju temeljnoj gospodarskoj neovisnosti. U tom razdoblju, pet zona na Kavkazu postale su poprišta ratova i masovnog nasilja: Nagorno-Karabakh, Tskhinvali (Južna Osetija), Abkhazija, Osetija-

Ingušetija i Čečenija. Visoka razina sukoba na Kavkazu često se pripisuje ruskoj tajnoj službi, vojnim ili političkim snagama koje potiču antagonizam, ili posebnim kulturnim karakteristikama naroda u regiji koje, kako se tvrdi, obiluju netrpeljivošću i agresivnošću. Međutim, sva ta objašnjenja su nepotpuna. Nesposobnost etničkih grupa da žive zajedno treba promatrati kao rezultat neuspjelih institucionalnih pravila, a ne prirođenih karakteristika ili geopolitičkih čimbenika (Tarkhan-Mouravi, 1998: 2).

Raspad Sovjetskog Saveza rezultirao je oružanim sukobom u vezi s regijom Abkhazije, gdje je samoproglašena Republika Abkhazija nastojala postići neovisnost od novonastale, neovisne države Gruzije. U razdoblju perestrojke, sovjetski program političkih i gospodarskih reformi, poticao je na buđenje gruzijskog nacionalizma krajem 1980-ih. Međutim, za manjine u Gruziji, rastući gruzijski nacionalizam predstavljao je ozbiljnu prijetnju (UCDP, 2022).

Tijekom sukoba između Gruzije i Abhazije od 1992. do 1993. godine, Abhazija, koja je nekada bila jedna od najposjećenijih turističkih destinacija u Sovjetskom Savezu, proživljavala je ratna razaranja. Njezine obalne destinacije, nekada prepune aktivnosti, sada su bile pogođene sukobom. U to vrijeme, različiti jezici, uključujući ruski, gruzijski, abkhazijski, armenski i grčki, odjekivali su ulicama, odražavajući višeetnički sastav ove regije. Prema popisu stanovništva iz 1989. godine, provedenom prije rata, Abkhazija je imala miješano stanovništvo koje se sastojalo od Gruzina, Mingrelaca, Abkhaza, Armenaca, Rusa, Grka i drugih. Šest od sedam okruga u Abkhaziji, uključujući Gagra, Gudauta, Gulripshi, Ochamchira, Sukhumi, Tqvarcheli, imali su miješano stanovništvo, dok je okrug Gali, smješten blizu Gruzije, bio pretežito gruzijski (Shesterinina, 2021: 5).

Sve etničke skupine u Gruziji, uključujući Abkhaze, nisu s oduševljenjem dočekale gruzijsku deklaraciju o neovisnosti od Sovjetskog Saveza u travnju 1991. godine. Kako je regija postala dio nove neovisne države pod vlašću nacionalista, to je potaknulo jačanje abkhazijske težnje za odcjepljenjem. Iako su pokušaji svrgavanja predsjednika Gruzije Zviada Gamsakhurdie početkom 1992. godine bili neučinkoviti u smirivanju rastućih napetosti, 23. srpnja 1992. godine, Vrhovni sovjet autonomne Republike Abkhazije proglasio je suverenitet regije. Gruzijsko Državno vijeće proglasilo je deklaraciju o neovisnosti Abhazije nevažećom 25. srpnja 1992. godine, nakon čega je poslalo 3000 naoružanih pripadnika Gruzijske nacionalne garde u Abkhaziju sredinom kolovoza iste godine. Sukobi su izbili kada su gruzijske trupe ušle u Sukhumi, glavni grad Abhazije, te su abkhazijske snage odgovorile serijom napada. Unatoč otporu abkhazijskih snaga, gruzijske su trupe uspjele zauzeti Sukhumi. Nakon nekoliko dana borbi, postignut je dogovor o prekidu vatre tijekom sastanaka predstavnika suprotstavljenih strana, ali su se povremeni sukobi i dalje nastavili (UCDP, 2022).

Pokušaji pregovora i prekida vatre trajali su cijelu godinu, a u rujnu 1992. godine potpisan je prvi od tri prekida vatre uz posredovanje Rusije. Međutim, taj prvi prekid gotovo je odmah prekinut, a daljnji pokušaji mirnog rješenja sukoba nisu uspjeli. Situacija se dodatno pogoršala tijekom 1993. godine, unatoč naporima UN-a da posreduje. Mali tim UN-ovih promatrača poslan je u Gruziju u kolovozu 1993. godine, označavajući početak međunarodnih mirovnih napora. Ključna pitanja uključivala su pronalaženje političkog rješenja sukoba, povratak izbjeglica i raseljenih osoba u Abkhaziju te osiguravanje mirovnih snaga. Borbe su konačno prestale krajem 1993. godine, nakon čega su započeli pregovori pod pokroviteljstvom UN-a. Nakon dvodnevnih pregovora, 1. prosinca 1993. godine postignut je memorandum od osam točaka koji je uključivao prekid vatre i plan za daljnje pregovore. Ovaj sporazum predstavljao je bitan korak prema mirnom rješenju sukoba, uz nastojanja da se pronađe političko rješenje, omogući povratak izbjeglica i raseljenih osoba te osigura stabilnost regije. U travnju 1994. godine postignuto je djelomično rješenje nesuglasica nakon treće runde pregovora pod pokroviteljstvom UN-a. Sklopljeni su sporazumi koji su uključivali prekid vatre i osnivanje dva odbora: jedan za nadzor povratka izbjeglica i drugi za praćenje budućih odnosa između Abhazije i Gruzije. Dodatno, dogovoreno je da rješenje sukoba uključuje osnivanje Republike Abhazije s vlastitim ustavom, zastavom i himnom, iako bi ostala povezana s Gruzijom bez formalne neovisnosti. Obje strane su bile suglasne u traženju mirovnih snaga UN-a, ali je glavni tajnik UN-a naglasio da je potreban daljnji politički napredak prije njihovog raspoređivanja. Umjesto toga, u svibnju 1994. godine, 2500 ruskih mirovnih trupa poslano je pod okriljem Zajednice neovisnih država. UN je 21. srpnja 1994. godine donio rezoluciju kojom se odobrava nazočnost ruskih vojnika kao mirovnih snaga, te je odlučeno povećati broj UN-ovih promatrača u tom području (UCDP, 2022).

Iz perspektive Abkhazije, prisutnost Rusije, unatoč svim oscilacijama, predstavlja jedini osiguravajući čimbenik protiv potencijalne obnove vojnih operacija i opasnosti od gubitka postignute prethodne pobjede. To omogućuje Rusima da manipuliraju pitanjima Abkhazije u svoju korist (Tarkhan-Mouravi, 1998: 18-19).

Tijekom trajanja pobune u Abkhaziji 1993.-1994. godine Vijeće sigurnosti UN-a donijelo je sljedeće rezolucije[104] u vezi Gruzije (Abkhazije): 849 (1993), 854 (1993), 858 (1993), 876 (1993), 881 (1993), 892 (1993), 896 (1994)-„Moguće uspostavljanje snaga održavanja mira u Abkhaziji, Gruzija, te političko rješenje sukoba u Abkhaziji“, 901 (1994)-„Produljenje mandata promatračke Misije UN-a u Gruziji“, 906 (1994)-„Produljenje mandata promatračke

[104] Izvor podataka: UNSCR, 2023.

Misije UN-a u Gruziji i političko rješenje situacije u Abkhaziji, Gruzija“ i 937 (1994)- „Proširenje i produljenje mandata promatračke Misije UN-a u Gruziji i njezine suradnje s mirovnim snagama ZND-a“.

Prema dostupnim podatcima iz baze podataka UCDP-a u Gruziji je u razdoblju 1993.-1994. ukupan broj smrtnih slučajeva iznosio 1837 (u 1993. godini iznosio je 1837, dok je u 1994. godini iznosio 0).

13.1.29. Analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma: primjeri mirovnih sporazuma u Gruziji (1993.-1994.)

13.1.29.1. Protokol pregovora između vladinih delegacija Republike Gruzije i Ruske Federacije od 9. travnja 1993. godine

Protokol pregovora između vladinih delegacija Republike Gruzije i Ruske Federacije, potpisan je 9. travnja 1993. godine u Sochiju, Rusija, od strane premijera Gruzije Tengiza I. Sigue i ministra obrane Rusije Pavela S. Gracheva.

On je prije svega procesni sporazum jer postavlja temelje za početak mirovnog procesa, odnosno inicijalnu fazu u uspostavi konačnog rješenja oružanog sukoba. Protokol predviđa primirje i prekid borbenih djelovanja između suprotstavljenih strana te izražava snažnu odlučnost da se odmah i bez preduvjeta uvede režim primirja. Pored toga, naglašava se važnost prekida vojnih operacija i izgradnje vojne infrastrukture te se predviđa aktivnost Komisije za kontrolu i inspekciju u Abkhaziji (sastavljena od predstavnika koje su imenovale gruzijske vlasti, uključujući abkhazijske, i ruske vlasti) kako bi se osigurala usklađenost s režimom primirja.

Međutim, Protokol nije suštinski sporazum. Naime, njegov je naglasak na mjerama poput primirja, povlačenja ruske vojne postrojbe koja štiti seizmički laboratorij smješten u laboratoriju Eshera u zoni sukoba, humanitarne pomoći stanovništvu koje je stradalo uslijed sukoba, te drugim konkretnim koracima (npr. sukladno međunarodnom pravu poduzet će se niz mjera usmjerenih na jačanje borbe protiv kriminalnog podzemlja i zaštitu ljudskih prava etničkih manjina) koji se odnose na trenutnu situaciju ukazuje da je više usmjeren prema procesima i fazama neposrednog primirja, što ga čini procesnim sporazumom. Suštinski sporazumi obično se bave dubljim uzrocima sukoba i širim pitanjima koja utječu na mir i stabilnost u državi ili regiji.

Također, Protokol nije niti provedbeni sporazum. Osnovni naglasak je na uspostavi primirja i rješavanju trenutnih problema sukoba u Abkhaziji. Provedbeni sporazumi obično su detaljni

u opisu postupaka i mjera koje će se poduzeti nakon potpisa mirovnog sporazuma kako bi se osigurala njegova provedba, a u Protokolu taj naglasak nije tako izražen.

Isto tako, Protokol nije pomirbeni sporazum. Iako sadrži određene elemente koji se odnose na primirje i postizanje sporazuma između protivnih strana, njegov glavni fokus je na konkretnim mjerama i fazama vezanim uz trenutnu situaciju na terenu. Napominjemo kako su pomirbeni sporazumi obično su usmjereni na dubinsko pomirenje između suprotstavljenih strana, uključujući izgradnju povjerenja, suočavanje s prošlošću i promicanje kulture mira.

U konačnioci, Protokol ima elemente područnog (regionalnog) sporazuma. On se odnosi na sukob u Abkhaziji i predstavlja specifičan regionalni sukob u okviru Gruzije. Dokument obrađuje konkretne mjere i faze kako bi se postiglo primirje i rješenje sukoba, a istodobno uključuje i aspekte suradnje s međunarodnim akterima, poput UN-a i Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (ruska i gruzijska strana izjasnile su se za aktivnije uključivanje UN-a i OESS-a u proces rješavanja sukoba).

13.1.29.2. Sporazum o prekidu vatre u Abkhaziji i pravilima nadzora nad njegovim poštivanjem od 27. srpnja 1993. godine

Sporazum o prekidu vatre u Abkhaziji i pravilima nadzora nad njegovim poštivanjem, potpisan je 27. srpnja 1993. godine u Sochiju, koje su potpisali predstavnici gruzijskih, abkhazijskih i ruskih vlasti.

Sporazum o prekidu vatre sadrži elemente procesnog sporazuma. On uspostavlja režim primirja i pravila koja će nadzirati njegovo poštovanje u okviru sukoba u Abkhaziji. Također, sadrži odredbe o uspostavi monitoring grupa (trilateralne gruzijsko-abkhazijsko-ruske privremene promatračke skupine (od tri do devet osoba svaka) koje će nadzirati poštivanje režima prekida vatre u Sukhumiju, Gulripshi, Ochamchiri, Gudauti, Novy Afonu, Tkvarcheliju, Gagri i Galiju), demilitarizaciji zone sukoba, osnivanju Zajedničke komisije za rješavanje problema u Abkhaziji, pozivu međunarodnih predstavnika i promatrača (UN-a i OESS-a) da sudjeluju u radu Komisije te obvezu strana da se angažiraju u pregovorima za sveobuhvatno rješenje sukoba (strane u sukobu, djelujući pod pokroviteljstvom UN-a i uz pomoć Rusije, odmah će nastaviti pregovore o pripremi sporazuma o sveobuhvatnom rješenju sukoba u Abkhaziji). Sve ove mjere ukazuju na to da sporazum ima procesnu dimenziju usmjerenu na pokretanje mirovnog procesa i rješavanje oružanog sukoba.

Suštinski karakter ovoga Sporazuma je kroz utvrđivanje mjera, poput uspostave prekida vatre, demilitarizacije zone sukoba, osnivanje promatračkih skupina, poziva međunarodnim predstavnicima i promatračima da sudjeluju u radu Zajedničke komisije za rješavanje problema

u Abkhaziji te obvezi strana da se angažiraju u pregovorima za sveobuhvatno rješenje sukoba. Ove mjere su usmjerene na rješavanje temeljnih problema sukoba, uključujući održavanje mira, demilitarizaciju zone sukoba, održavanje reda i zakona, povratak izbjeglica njihovim domovima te poštivanje ljudskih prava i prava nacionalnih manjina.

Nadalje, Sporazum o prekidu vatre sadrži odredbe koje se odnose na provedbene mjere, uključujući uspostavu promatračkih skupina, demilitarizaciju zone sukoba, poziv međunarodnim predstavnicima i promatračima da sudjeluju u radu Zajedničke komisije za rješavanje problema u Abkhaziji, te druge konkretne korake. Provedbeni sporazumi često sadrže konkretne planove i korake za provedbu većeg, općeg sporazuma ili cilja. U ovom slučaju, Sporazum uspostavlja konkretne mjere kako bi se osiguralo poštivanje primirja i provedba koraka prema rješenju sukoba u Abkhaziji. Dakle, iako se ovaj Sporazum može smatrati prije svega suštinskim sporazumom jer se bavi osnovnim pitanjima sukoba, uključuje i odredbe koje se odnose na njegovu provedbu, što ga čini dijelom i provedbenog sporazuma.

Sporazum o prekidu vatre ima elemente pomirbenog sporazuma, ali se ne može isključivo smatrati pomirbenim sporazumom. Sporazum je usmjeren na postizanje prekida vatre, demilitarizaciju zone sukoba te uspostavu promatračkih skupina za nadzor nad primirjem. Pomirbeni sporazumi često imaju širi fokus na dugoročnom pomirenju i rješavanju uzroka sukoba, dok ovaj Sporazum kombinira elemente prekida vatre s praktičnim mjerama za obustavu sukoba. Unatoč tome što ima aspekte pomirenja, ne zadovoljava sve karakteristike tipičnog pomirbenog sporazuma, jer sadrži i odredbe usmjerene na trenutačne mjere i nadzor.

Sporazum o prekidu vatre može se smatrati područnim (regionalnim) sporazumom, jer se fokusira na specifično područje sukoba u Gruziji (Abkhazija), određujući mjere za obustavu neprijateljstava, uspostavu nadzora i demilitarizaciju u toj regiji. Usmjerenost tog Sporazuma na određenu geografsku oblast, kao i činjenica da je supotpisnik Sporazuma i predstavnik ruskih vlasti, čini ga područnim (regionalnim) sporazumom.

13.1.29.3. Memorandum razumijevanja između gruzijske i abkhazijske strane na pregovorima održanim u Ženevi od 1. prosinca 1993. godine

Memorandum razumijevanja između gruzijske i abkhazijske strane na pregovorima održanim u Ženevi proizašao je iz prve runde pregovora između gruzijske i abhaske strane, koji su održani od 30. studenoga do 1. prosinca 1993. godine u Ženevi. Strane su se složile prekinuti upotrebu sile u skladu sa sporazumom o prekidu vatre iz srpnja 1993. godine. Obveza je bila suzdržati se od primjene sile tijekom razdoblja pregovora (UCDP, 2022). Potpisnici Memoranduma su bili Jaba Ioseliani (za gruzijsku stranu) i Sokrat Jinjolia (za abhazijsku

stranu), u nazočnosti Edouarda Brunnera (UN), Borisa Pastukhova (Rusija) te Vincenza Mannoa (Konferencije za europsku sigurnost i suradnju).

Memorandum razumijevanja nije procesni sporazum. On opisuje šire područje, uključujući odredbe o razmjeni ratnih zarobljenika, rješavanju problema izbjeglica i prognanika, uvjetima za povratak izbjeglica (svim izbjeglicama koje se vrate bit će vraćeni stanovi, kuće, okućnice i imovina koju su napustili), zabrani uporabe sile ili prijetnje silom tijekom pregovora, pripremi preporuka o političkom statusu Abkhazije, te gospodarskim aspektima poput potrebe za međunarodnom pomoći u ponovnoj uspostavi osnovnih sustava opskrbe stanovništva u zoni sukoba i da svim žrtvama sukoba pruži različite vrste humanitarne pomoći, kao i osnivanju međunarodnog povjerenstva za promicanje gospodarskog oporavka u zoni sukoba.

Memorandum razumijevanja može se smatrati suštinskim sporazumom. U njemu se dotiču, različita pitanja koja se tiču razmjene ratnih zarobljenika, rješavanja problema izbjeglica i prognanika, političkog statusa Abkhazije, uvjeta za povratak izbjeglica, zabrane uporabe sile tijekom pregovora, pripreme preporuka o političkom statusu, gospodarske obnove i humanitarne pomoći. Ove teme jasno ukazuju na to da se sporazum bavi širim aspektima sukoba te ima za cilj postavljanje temelja za mir i stabilnost u regiji.

Nadalje, Memorandum razumijevanja nije provedbeni sporazum. Dokument obuhvaća širi spektar pitanja, uključujući političke, gospodarske i humanitarne aspekte, no ne sadrži detaljne planove za provedbu konkretnih mjera.

Iz Memoranduma je vidljivo da se dokument bavi različitim aspektima sukoba, uključujući političke, gospodarske i humanitarne elemente, ali nije usmjeren na pomirenje strana u sukobu. Stoga se ne može smatrati pomirbenim sporazumom.

Konačno, Memorandum razumijevanja nije područni (regionalni) sporazum. On je usmjeren na konkretan sukob između gruzijske i abkhazijske strane. Područni (regionalni) sporazumi obično obuhvaćaju regiju kojoj pripada država opterećena sukobom i često uključuju više država u regiji. Ti sporazumi često zahtijevaju snažniju međunarodnu suradnju i angažiranost.

13.1.29.4. Priopćenje o drugom krugu pregovora između gruzijske i abkhazijske strane u Ženevi od 13. siječnja 1994. godine

Priopćenje o drugom krugu pregovora između gruzijske i abkhazijske strane proizašlo je iz drugog kruga pregovora između gruzijske i abkhazijske strane, koji su se održali između 11. i 13. siječnja 1994. godine u Ženevi, pod okriljem UN-a uz posredovanje Rusije i uz sudjelovanje predstavnika Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (OESS) te predstavnika Visokog povjerenika UN-a za izbjeglice (UNHCR). Priopćenje su potpisali J.

Ioseliani (za gruzijsku stranu) te S. Jinjolia (za abhazijsku stranu), a u nazočnosti E. Brunnera (UN), B. Pastukhova (Rusija) i V. Mannoa (OESS). Strane su ponovno potvrdile svoju obvezu da neće koristiti silu te su odlučile nastaviti razgovore o političkom statusu Abkhazije na sljedećem sastanku koji će se održati u Moskvi 8. veljače 1994. godine. Strane su dogovorile mehanizme provedbe i dnevni red za buduće pregovore o sveobuhvatnom političkom rješenju (UCDP, 2022).

Priopćenje o drugom krugu pregovora između gruzijske i abkhazijske strane nema karakteristike procesnog sporazuma. Ono se bavi različitim aspektima pregovora, uključujući povratak izbjeglica i raseljenih osoba u mjesta njihova stalnog boravka, sigurnošću izbjeglica i raseljenih osoba, razoružanjem i povlačenjem svih vrsta dragovoljačkih jedinica i pojedinaca koji sudjeluju u sukobu, političkim statusom Abkhazije te gospodarskim oporavkom (osnivanje međunarodnog povjerenstva za pomoć). Važno je napomenuti da se procesni sporazumi obično usmjeravaju na organizaciju samih pregovora, načine rješavanja nesuglasica tijekom pregovora i slične procesne aspekte. Ovo Priopćenje sadrži odredbe koje se odnose na provedbu određenih mjera, ali se također dotiče političkih, gospodarskih i humanitarnih pitanja, što čini da ne odgovara uobičajenim karakteristikama procesnog sporazuma.

Priopćenje o drugom krugu pregovora sadrži bitne elemente koji se odnose na politički status Abkhazije, povratak izbjeglica i raseljenih osoba, razoružanje, sigurnost i gospodarski oporavak. Ove točke odražavaju ključne aspekte sukoba i predstavljaju osnovna pitanja koja se trebaju riješiti. Stoga se Priopćenje može smatrati suštinskim sporazumom jer dotiče osnovne principe i smjernice za rješenje sukoba.

Međutim, Priopćenje o drugom krugu pregovora nije provedbeni sporazum, jer ne pruža detaljne operativne planove i postupke koji bi bili karakteristični za provedbeni sporazum. Provedbeni sporazumi obično sadrže konkretne korake, rokove i odgovornosti za provedbu prethodno postignutih sporazuma. Premda Priopćenje spominje neke operativne aspekte, poput povratka izbjeglica i raseljenih osoba te raspoređivanja međunarodnih promatrača, nedostaju detalji potrebni za klasifikaciju kao čisti provedbeni dokument.

Priopćenje o drugom krugu pregovora može se smatrati pomirbenim sporazumom zbog svojih odredbi koje su usmjerene prema smanjenju napetosti, povratku izbjeglica i raseljenih osoba te postizanju političkog rješenja sukoba između strana.

Međutim, Priopćenje nije područni (regionalni) sporazum jer je usmjereno na specifične aspekte gruzijsko-abkhazijskog sukoba, a ne na opću regionalnu suradnju koja bi uključivala više država u regiji.

13.1.29.5. Deklaracija o mjerama za političko rješenje gruzijsko-abkhazijskog sukoba od 4. travnja 1994. godine

Treći krug pregovora o rješenju gruzijsko-abkhazijskog sukoba održan je tijekom 1994. godine od 22. do 25. veljače u Ženevi, 7. do 9. ožujka u New Yorku i 29. do 31. ožujka u Moskvi pod okriljem UN-a. Sudjelovali su i predstavnici OESS-a i Rusije. Deklaracija o mjerama za političko rješenje gruzijsko-abkhazijskog sukoba potpisana je 4. travnja 1994. godine. Deklaraciju su potpisali A. Kavsadze (Gruzija) i S. Jinjolia (Abkhazija) u nazočnosti E. Brunnera (UN), B. Pastukhova (Rusija) i V. Mannoa (OESS). Mirovni sporazum sastoji se od dva dijela, jedan je sporazum kojim se uspostavlja prekid vatre i reguliraju neke od nekompatibilnosti, a drugi je sporazum o povratku izbjeglica i raseljenih osoba (UCDP, 2022).

Deklaracija ima obilježja procesnog sporazuma. Procesni elementi su sljedeći: potpisivanjem Deklaracije strane se obvezuju na strogi formalni prekid vatre od određenog datuma i također ponovno potvrđuju svoju predanost nekorištenju sile ili prijetnje upotrebom sile jednih protiv drugih, kao što je izraženo u njihovom priopćenju od 13. siječnja 1994. godine, te potpisivanje i dogovor o provedbi četverostranog sporazuma o repatrijaciji izbjeglica i raseljenih osoba (Sporazumom je predviđen povratak izbjeglica/prognanika u skladu s postojećom međunarodnom praksom, uključujući i praksu UNHCR-a).

Nadalje, Deklaracija ima karakteristike suštinskog sporazuma. Suštinski elementi uključuju: utvrđenje da će Abkhazija imati vlastiti ustav i zakonodavstvo, kao i odgovarajuće državne simbole (himna, grb i zastava); razgovore o raspodjeli u određenim područjima (dogovorene su ovlasti za zajedničko djelovanje u područjima poput vanjske politike, graničnih aranžmana, carine, energetike, prometa i komunikacija, ekologije te osiguranja ljudskih i građanskih prava, kao i prava nacionalnih manjina), s razumijevanjem da će konačan dogovor o ovom pitanju biti postignut tek nakon konačnog rješenja sukoba te dogovor o osnivanju odgovarajućeg odbora (sastajat će se naizmjenično u Moskvi i Ženevi) koji će raditi na stalnoj osnovi (razradit će program postupnog djelovanja i prijedloge o ponovnoj uspostavi državnopravnih odnosa), uz sudjelovanje predstavnika UN-a, OESS-a i Rusije te uz angažman međunarodnih stručnjaka.

Deklaracija je značajan dokument koji istodobno posjeduje obilježja provedbenog i pomirbenog sporazuma. Ona predstavlja konkretnu obvezu strana da primjenjuju strogo formalno primirje od određenog datuma, koji je definiran kao datum potpisivanja izjave. Pored toga, Deklaracija ponovno potvrđuje predanost strana nekorištenju sile ili prijetnje upotrebom sile jednih protiv drugih te potpisivanje i dogovor o provedbi četverostranog sporazuma o repatrijaciji izbjeglica i raseljenih osoba.

Međutim, Deklaracija također nosi pomirbena obilježja. U njoj se utvrđuje kako će Abkhazija imati vlastitu ustav i zakonodavstvo, kao i odgovarajuće državne simbole, što ukazuje na prepoznavanje Abkhazije kao posebne političke entitete. Nadalje, raspravlja se o raspodjeli ovlasti u određenim područjima s razumijevanjem da će konačni dogovor o ovom pitanju biti postignut tek nakon konačnog rješenja sukoba.

Deklaracija nema značajke područnog (regionalnog) sporazuma. Ona je usmjerena na političko rješenje sukoba, raspodjelu ovlasti, ustavna pitanja, povratak izbjeglica i raseljenih osoba te druge relevantne aspekte, a nije ograničena na određeno područje (regiju).

13.1.29.6. Četverostrani sporazum o dobrovoljnom povratku izbjeglica i raseljenih osoba od 4. travnja 1994. godine

Četverostrani sporazum o dobrovoljnom povratku izbjeglica i raseljenih osoba, potpisan je 4. travnja 1994. godine u Moskvi, a potpisali su ga S. Jinjolia za abkhazijsku stranu te A. Kavsadze za gruzijsku stranu, te B. Pastukhov u ime Rusije, odnosno J. Amunategul, u ime Visokog povjerenika UN-a za izbjeglice.

Četverostrani sporazum o dobrovoljnom povratku izbjeglica i raseljenih osoba nema karakteristike procesnog sporazuma, jer nije usmjeren na dogovore i okvire za početak mirovnog procesa ili obustavu borbenih djelovanja između strana u sukobu. Umjesto toga, on naglašava suradnju između strana i međunarodnih aktera kako bi se omogućio dragovoljan povratak izbjeglica i raseljenih osoba te kako bi se stvorili uvjeti za njihovu reintegraciju.

Karakteristike suštinskog sporazuma vidljive su u ovom Sporazumu kroz obveze strana na suradnju i interakciju u planiranju i provedbi aktivnosti usredotočenih na osiguranje sigurnog i dragovoljnog povratka ljudi koji su pobjegli iz područja zone sukoba u područja svoga prethodnog stalnog prebivališta. Sporazum također postavlja niz principa koje strane prihvaćaju u provedbi programa dragovoljnog povratka, uključujući pravo na povratak raseljenih osoba i izbjeglica bez obzira na njihovu etničku, društvenu ili političku pripadnost pod uvjetima potpune sigurnosti, slobode i dostojanstva; pravo na miran povratak bez opasnosti od uhićenja, pritvaranja, zatvaranja ili pravnog kaznenog postupka; pravo povratnika na slobodu kretanja i nastanjenja, te zaštitu od uznemiravanja; vraćanje pokretne i nepokretne imovine koju su ostavili, odnosno dobivanja odgovarajuće naknade za izgubljenu imovinu.

Ovaj Sporazum se može smatrati provedbenim sporazumom. U njemu se spominje uspostava komisije (Četverostrane komisije) čija je uloga formulirati, raspravljati i odobravati planove za provedbu programa sigurnog, urednog i dragovoljnog povratka izbjeglica i raseljenih osoba u Abkhaziju iz Gruzije, Rusije i unutar Abhazije te za njihovu uspješnu

reintegraciju. Komisija ima zadaću razvijanja planova koji uključuju registraciju, transport, osnovnu materijalnu pomoć u razdoblju do šest mjeseci te pomoć u rehabilitaciji. Kako bi se stvorili uvjeti za povratak izbjeglica i raseljenih osoba, Komisija će osnovati radnu skupinu stručnjaka koja će izvršiti procjenu razine štete na gospodarskoj i socijalnoj infrastrukturi u Abkhaziji, dostupnosti smještaja i opsega štete na kućama u područjima povratka kao i predviđene potrebe za sanacijom/rekonstrukcijom, s financijskim implikacijama. Slijedom toga, Sporazum se može smatrati provedbenim sporazumom u kontekstu povratka izbjeglica i raseljenih osoba.

Elementi pomirbenog sporazuma vidljivi su ovom Četverostranom sporazumu kroz postojanje odredbi koje naglašavaju prava i slobode povratnika, garantirajući im siguran i dostojanstven povratak, slobodu kretanja, zaštitu od uznemiravanja te prava na imovinu. Također se spominje suradnja i interakcija između strana u planiranju i provedbi aktivnosti usmjerenih na povratak izbjeglica i raseljenih osoba. Budući da je fokus Četverostranog sporazuma na povratku izbjeglica i raseljenih osoba s elementima sigurnosti, slobode i pravde, isti se može svrstati u kategoriju sporazuma koji doprinose procesu pomirenja.

Zaključno, Četverostrani sporazum je područni (regionalni) sporazum. On se bavi povratkom izbjeglica i raseljenih osoba na području Abhkazije, što čini osnovni aspekt regionalne dinamike. Također, uključuje uspostavu Četverostrane komisije koja će raditi na planiranju, raspravi i odobravanju programa za siguran, uredan i dragovoljan povratak izbjeglica iz različitih područja, uključujući i regiju Gali koja se posebno navodi u Sporazumu. Stoga je Četverostrani sporazum regionalnog karaktera, obzirom da se bavi specifičnim pitanjima i izazovima vezanim uz povratak izbjeglica na određeno geografsko područje.

13.1.29.7. Prijedlog za uspostavu Koordinacijske komisije od 11. svibnja 1994. godine

Prijedlog za uspostavu Koordinacijske komisije, potpisan je u Moskvi 11. svibnja 1994. godine od strane J. Ioselianija (Gruzija) i S. Jinjolia (Abkhazija), a u nazočnosti E. Brunnera (UN), B. Pastukhova (Rusija) i V. Manna (KESS).

Prijedlog za uspostavu Koordinacijske komisije može se svrstati u kategoriju procesnih sporazuma. U ovom slučaju, Prijedlog predviđa uspostavu Koordinacijske komisije (sa sjedištem u Sočiju) koja će raspravljati o praktičnim pitanjima od međusobnog interesa, poput energije, prijevoza, komunikacija, ekologije itd., tijekom prijelaznog razdoblja do rješenja sukoba. Dakle, Prijedlog predstavlja inicijalnu fazu u uspostavi konačnog mirovnog rješenja oružanog sukoba, što odražava karakteristike procesnih sporazuma.

Nadalje, Prijedlog za uspostavu Koordinacijske komisije ima suštinski karakter sporazuma jer predviđa uspostavu Koordinacijske komisije s ciljem raspravljanja o praktičnim pitanjima međusobnog interesa tijekom prijelaznog razdoblja do rješenja sukoba. Ovaj proces može imati ključan utjecaj na stabilnost i obnovu društva pogođenog sukobom. Pored toga, uključenost predstavnika UN-a, Rusije i KESS-a kao promatrača u rad Komisije dodatno naglašava međunarodni karakter i potencijalni utjecaj suštinskog sporazuma.

Međutim, ovaj Prijedlog nema provedbene elemente sporazum. Naime, u Prijedlogu je fokus na uspostavi same Koordinacijske komisije koja će raspravljati o praktičnim pitanjima međusobnog interesa tijekom prijelaznog razdoblja do rješenja sukoba. Pored toga, u Prijedlogu je naglasak na njezinom osnivanju i radu, a ne na provedbi već dogovorenih mjera ili sporazuma. Stoga, Prijedlog za uspostavu Koordinacijske komisije više odgovara kategoriji procesnih sporazuma, koji obuhvaćaju dogovore za početak mirovnog procesa, nego provedbenih sporazuma koji se bave detaljnim planiranjem provedbe već postignutih dogovora.

Osim toga, Prijedlog za uspostavu Koordinacijske komisije nije niti pomirbeni sporazum. U konkretnom slučaju, naglasak je na praktičnim pitanjima međusobnog interesa, poput energije, prijevoza, komunikacija, itd., tijekom prijelaznog razdoblja do rješenja sukoba. Premda takvi aspekti mogu doprinijeti pomirenju u određenoj mjeri, temeljni cilj ovoga Prijedloga nije izravno usmjeren na proces pomirenja suprotstavljenih strana.

Zaključno, Prijedlog za uspostavu Koordinacijske komisije nema karakter područnog (regionalnog) sporazuma. Kao što je već rečeno, on se odnosi na uspostavu Komisije koja će raspravljati o praktičnim pitanjima međusobnog interesa tijekom prijelaznog razdoblja do rješenja sukoba, ali ne spominje se izričito uključivanje više država u regiji. Fokus Prijedloga je usredotočen na suradnju između sukobljenih strana i nekoliko međunarodnih posrednika, ali nije jasno izražen kao širi područni (regionalni) sporazum.

13.1.29.8. Sporazum o prekidu vatre i razdvajanju snaga od 14. svibnja 1994. godine

Sporazum o prekidu vatre i razdvajanju snaga, potpisan je u Moskvi 14. svibnja 1994. godine, od strane J. Ioselianija (Gruzija) i S. Jinjolia (Abkhazija).

Sporazum o prekidu vatre i razdvajanju snaga sadrži elemente procesnog sporazuma. U ovom slučaju, Sporazum formalizira obvezu strana da se striktno pridržavaju službenog prekida vatre te je potvrdio također njihovu obvezu od neuporabe sile ili prijetnje uporabom sile jedne strane protiv druge. Istim se utvrđuju precizna pravila o prekidu vatre i razdvajanju

snaga, uključujući stvaranje sigurnosne zone i zone ograničenog naoružanja, raspoređivanje snaga za očuvanje mira Zajednice Nezavisnih Država (ZND) te povlačenja vojnih formacija. Također se poziva na sveobuhvatni politički proces i upućuje na proširenje mandata UN-ovih vojnih promatrača te na razmatranje korištenja kolektivnih mirovnih snaga unutar zone sukoba.

Ovaj Sporazum ima karakteristike suštinskog sporazuma. U ovom Sporazumu, strane su se obvezale, kako je već spomenuto, na strogo pridržavanje službenog prekida vatre, razdvajanja vojnih snaga i uspostavu sigurnosne zone te zone ograničenja oružja. Pored toga, Sporazum detaljno regulira raspoređivanje mirovnih snaga ZND-a i povlačenje vojnih formacija, što ukazuje na suštinski utjecaj na dinamiku sukoba. Također, Sporazum poziva na širi politički proces i upućuje na proširenje mandata UN-ovih vojnih promatrača, dodatno naglašavajući njegov suštinski karakter u nastojanjima postizanja stabilnosti i političkog rješenja sukoba između Gruzije i Abkhazije.

Provedbeni karakter ovoga Sporazuma očituje se kroz detaljnu regulaciju prekida vatre, razdvajanje vojnih snaga, uspostavu sigurnosne zone i zone ograničenja oružja. Navode se i koraci koji uključuju raspoređivanje mirovnih snaga ZND-a, povlačenje vojnih formacija i nadzor UN-ovih vojnih promatrača. To ukazuje na elemente provedbe postignutog prekida vatre i razdvajanja snaga.

Međutim, Sporazum o prekidu vatre i razdvajanju snaga nema značajke pomirbenog sporazuma. Premda Sporazum ima cilj postizanja mira putem prekida neprijateljstava i razdvajanja vojnih snaga, njegov je naglasak na organizaciji, rasporedu i provedbi vojnih aspekata i mjera za održavanje prekida vatre. On ne sadrži elemente suočavanja s prošlošću ili izravni naglasak na pomirenje između suprotstavljenih strana.

Zaključno, Sporazum o prekidu vatre i razdvajanju snaga nema niti elemente regionalnog karaktera. Iako Sporazum regulira pitanja u okviru specifičnog sukoba između Gruzije i Abkhazije te uključuje sudjelovanje mirovnih snaga ZND-a, njegov opseg ne obuhvaća širu regiju. On je više usmjeren na bilateralne odnose između suprotstavljenih strana i uspostavu mjera za održavanje prekida vatre i razdvajanja snaga te, stoga, ovaj Sporazuma nije područni (regionalni) sporazum.

13.1.30. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu mirovnih sporazuma u Abkhaziji

13.1.30.1. Protokol pregovora između vladinih delegacija Republike Gruzije i Ruske Federacije od 9. travnja 1993. godine

Protokol pregovora između vladinih delegacija Republike Gruzije i Ruske Federacije od 9. travnja 1993. godine može se povezati s indikatorom „tip rata“ na temelju informacija koje pruža o prirodi sukoba između Gruzije i Abkhazije. Protokol pruža informacije o sukobu između Gruzije i Abkhazije, što omogućuje identifikaciju prirode sukoba. S tim u vezi, može se utvrditi da je riječ o teritorijalnom sukobu između dviju strana, točnije da se radi o unutardržavnom ratu. Nadalje, Protokol ukazuje na sudionike pregovora, tj. vladine delegacije Gruzije i Rusije. Ovisno o složenosti sukoba, broj sudionika može biti čimbenik koji se uzima u obzir pri analizi tipa rata. Unatoč tome što Protokol ne pruža izravne informacije o razini nasilja, može se analizirati kako su strane u sukobu izražavale svoje stajalište o nasilju i mirovnim naporima. Protokol navodi kako su pregovori vođeni zbog „dugotrajnog krvoprolića“ i izražava odlučnost strana da odmah uspostave prekid vatre. Ovo ukazuje na dugotrajan sukob koji zahtijeva mirovni sporazum. Analizom Protokola mogu se identificirati i analizirati druge karakteristike sukoba, poput političkih i etničkih napetosti, gospodarskih problema i drugih čimbenika koji su doveli do sukoba. Takva analiza omogućuje povezivanje Protokola s ovim indikatorom pružajući pri tome informacije o prirodi, složenosti i trajanju sukoba između Gruzije i Abkhazije.

Povezanost ovoga Protokola s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma“ vidljiva je kroz jasno izražavanje svrhe pregovora, koja uključuje postizanje prekida vatre i osudu uporabe vojne sile jedne strane protiv druge. To predstavlja prvi korak prema sveobuhvatnom mirovnom sporazumu čije bi svrhe mogle uključivati rješavanje temeljnih uzroka sukoba i izgradnju povjerenja između suprotstavljenih strana. Nadalje, Protokol spominje uvjete završetka sukoba, uključujući prekid vojnih operacija, obveze strana da se suzdrže od vojnih provokacija te povlačenje vojnih jedinica (sa stajališta gruzijske strane, bitno je provesti proces povlačenja ruske vojne postrojbe koja štiti laboratorij Eshera smješten u zoni sukoba). Pored navedenog, Protokol spominje aktivnosti poput razminiranja i obnove uništenih dijelova željezničkih pruga i autocesta, što ukazuje na potrebu za sigurnim (demilitariziranim) područjima. On se bavi i pitanjima povratka i smještaja izbjeglica i prognanika, navodi da će se stanovništvu koje je stradalo uslijed sukoba biti pružena humanitarna pomoć te da će se poduzeti niz mjera usmjerenih na zaštitu ljudskih prava nacionalnih manjina.

Protokol pregovora između vladinih delegacija Republike Gruzije i Ruske Federacije može se povezati s indikatorom „ishod mirovnog sporazuma“, jer sadrži niz odredbi koje uključuju prekid vatre, razminiranje, obnovu željezničkih pruga i autocesta te povratkom i smještajem izbjeglica i prognanika. Ishod mirovnog sporazuma uključuje procjenu provedbe tih odredbi kako bi se utvrdilo koliko su strane ispunile svoje obveze. Premda Protokol ne pruža izravne informacije o dugoročnom društvenom utjecaju, ishod mirovnog sporazuma obično se ocjenjuje kroz njegov utjecaj na pogođeno društvo. To može uključivati smanjenje nasilja, povratak izbjeglica, obnovu gospodarstva i opću stabilnost. Protokol navodi snažnu odlučnost strana da postignu prekid vatre kao prvi korak prema prijelaznom razdoblju. Ishod mirovnog sporazuma može se mjeriti i kroz trajanje razdoblja relativnog mira koje slijedi nakon potpisivanja sporazuma. Ishod mirovnog sporazuma trebao bi biti trajno okončanje sukoba. Protokol postavlja osnovu za daljnje pregovore, a ishod bi trebao rezultirati stabilnim i dugotrajnim mirom.

Protokol pruža određene informacije koje se mogu povezati s indikatorom „način završetka sukoba“. Izričito se ne navodi da je sukob okončan vojnom intervencijom ili jednostranim odlukama. Međutim, daljnji tijek događaja može se pratiti kako bi se utvrdilo je li došlo do vojnih akcija ili jednostranih postupaka nakon potpisivanja Protokola. On ukazuje na pregovore između vladinih delegacija Republike Gruzije i Ruske Federacije. Ishod pregovora ima potencijal postati osnova za mirovni sporazum, što bi predstavljalo diplomatski način završetka sukoba. Nadalje, Protokol spominje potporu UN-a i OESS-a u procesu rješavanja sukoba. Međunarodne organizacije često igraju važnu ulogu u mirovnim procesima, a njihovo sudjelovanje također može ukazivati na diplomatski pristup rješavanju sukoba. Protokol razmatra i specifična pitanja, poput statusa laboratorija u Esheri i nazočnosti ruskih vojnih postrojbi koje štite navedeni laboratorij. Način rješavanja tih pitanja može pružiti uvid u dinamiku završetka sukoba i pregovora.

13.1.30.2. Sporazum o prekidu vatre u Abkhaziji i pravilima nadzora nad njegovim poštivanjem od 27. srpnja 1993. godine

Sporazum o prekidu vatre u Abkhaziji i pravilima nadzora nad njegovim poštivanjem od 27. srpnja 1993. godine može se analizirati u kontekstu indikatora „tip rata“. Sporazum se odnosi na sukob između Gruzije i Abkhazije te uključuje dogovore o prekidu vatre i neuporabe sile jednih protiv drugih u zoni sukoba i nadzoru poštivanja tog prekida. Analizom Sporazuma može se dobiti uvid u prirodu sukoba u Abkhaziji. Način na koji strane pristupaju pitanju prekida vatre i nadzora nad poštovanjem tog prekida može pružiti informacije o dinamici

sukoba. Pored toga, Sporazum eksplicitno zabranjuje određene oblike borbenih aktivnosti poput uporabe zrakoplova, topništva, plovila i bilo kakve vojne opreme i naoružanja. Ova ograničenja mogu pružiti informacije o specifičnostima sukoba i strategijama koje strane primjenjuju. Isto tako, Sporazum sadrži odredbe koje sprječavaju uvođenje dodatnih postrojbi ili drugih oružanih jedinica te vršenja mobilizacije, neodobrenog kretanja postrojbi i drugih formacija, isporuke oružja i streljiva ili izgradnje vojne infrastrukture. Ovaj aspekt može pružiti uvid u strategije koje strane koriste kako bi održale ili promijenile dinamiku sukoba. Sporazum uključuje osnivanje trilateralnih gruzijsko-abkhazijsko-ruskih privremenih promatračkih skupina, koje će imati ulogu nadgledanja poštivanja režima prekida vatre. Također se u Sporazumu spominje poziv međunarodnim promatračima i mirovnim snagama koje će biti raspoređene u zoni sukoba, što može utjecati/daje uvid u tip sukoba (međunarodni ili unutarnji).

Sporazum o prekidu vatre u Abkhaziji i pravilima nadzora nad njegovim poštivanjem može se također analizirati u kontekstu indikatora „dizajn mirovnog sporazuma“. Sporazum precizno definira uvjete prekida vatre, uključujući datum i vrijeme, zabranu određenih vojnih aktivnosti (poput upotrebe zrakoplova, topništva i sl.) te zabranu unošenja dodatnih trupa u zonu sukoba (na područje Abhazije). Ovi uvjeti čine osnovu prekida vatre. Pored navedenog, Sporazum predviđa uspostavu trilateralnih gruzijsko-abkhazijsko-ruskih privremenih promatračkih skupina čiji će članovi nadzirati poštivanje prekida vatre. Ovaj element ukazuje na važnost praćenja i evaluacije poštivanja sporazuma, što je važno za uspješnost mirovnog procesa. Već je navedeno kako Sporazum spominje poziv međunarodnim promatračima i mirovnim snagama. Ova međunarodna suradnja često čini sastavni dio mirovnih sporazuma i može utjecati na dizajn sporazuma kako bi se osigurala potpora međunarodne zajednice mirovnom procesu. Sporazum sadrži odredbe o postupnoj demilitarizaciji zone sukoba i povlačenju oružanih jedinica Gruzije s teritorija Abkhazije u roku od 10 do 15 dana od dana prekida vatre. Tijekom istog razdoblja, oružane jedinice, skupine i osobe koje se nalaze u zoni sukoba bit će demobilizirane i povučene iz Abkhazije. Ovaj aspekt dizajna sporazuma odnosi se na praktične korake koji bi trebali dovesti do smanjenja vojne nazočnosti i uspostave mirne situacije. Nadalje, Sporazum postavlja rok (do 5. kolovoza 1993. godine) za osnivanje Zajedničke komisije za rješavanje problema u Abkhaziji te pokreće ponovne pregovore o pripremi sporazuma o sveobuhvatnom rješenju sukoba. Spomenuti elementi ukazuju na to da Sporazum ima strukturiranu i temeljitu konstrukciju koja se odnosi na različite aspekte sukoba i mirovnog procesa. Analiza ovih elemenata pomaže u razumijevanju kako su strane pokušale urediti Sporazum radi postizanja održivog i stabilnog mira.

Sporazum se može kontekstualizirati s indikatorom „ishod mirovnog sporazuma“. Sporazum utvrđuje datum početka prekida vatre (28. srpnja 1993. godine), što predstavlja početnu fazu provedbe mirovnog procesa. Ovaj datum postaje ključan za procjenu ishoda Sporazuma i uspješnosti postizanja prekida neprijateljstava. U Sporazumu se detaljno razrađuju pravila nadzora kako bi se osiguralo poštivanje prekida vatre. Ishod mirovnog sporazuma može se procijeniti analizom učinkovitosti ovih mjera nadzora u sprječavanju neprijateljstava. Nadalje, Sporazum predviđa formiranje trilateralnih gruzijsko-abkhazijsko-ruskih privremenih promatračkih skupina kako bi se pratilo i nadziralo poštivanje režima prekida vatre. Učinkovitost tih skupina može poslužiti kao pokazatelj ishoda sporazuma u smislu održavanja stabilnosti i mira. Sporazum uključuje odredbe o demilitarizaciji zone sukoba i povlačenju oružanih jedinica Gruzije s teritorija Abkhazije. Ishod Sporazuma može se mjeriti provedbom ovih koraka kako bi se postiglo smanjenje napetosti i postavilo osnovu za trajni mir. Sporazum spominje potrebu za međunarodnim promatračima i snagama za održavanje mira, što ukazuje na važnost međunarodne zajednice u nadgledanju i potpori mirovnim naporima. Ishod sporazuma može se mjeriti stupnjem međunarodne potpore i sudjelovanja. Sporazumom se osniva Zajednička komisija za rješavanje problema u Abkhaziji te pokreću ponovni pregovori o pripremi sporazuma o sveobuhvatnom rješenju sukoba. Ishod sporazuma može se procijeniti analizom dinamike pregovora i napretka prema dugoročnom rješenju. Analiza ovih elemenata omogućuje procjenu ishoda ovoga Sporazuma, uključujući postizanje prekida vatre, provedbu mjera nadzora, demilitarizaciju, međunarodnu potporu te dugoročno rješenje sukoba.

Zaključno, ovaj Sporazum može se povezati u kontekstu indikatora „način završetka sukoba“. Sporazum označava fazu prekida vatre i neuporabu sile jednih protiv drugih u zoni sukoba kao početak procesa završetka sukoba. Utvrđivanje datuma i definiranje jasnih pravila za prestanak neprijateljstava sugerira namjeru strana da okončaju sukob i pređu u fazu mirnog rješenja. On predviđa uspostavu trilateralnih privremenih promatračkih skupina kako bi se nadzirao prekid vatre. Ova mjera ukazuje na potrebu za transparentnošću i međusobnim povjerenjem suprotstavljenih strana, bitnim elementima procesa završetka sukoba. S obzirom da Sporazum sadrži odredbe o demilitarizaciji zone sukoba i povlačenju vojnih jedinica Gruzije iz Abkhazije, isto ukazuje na namjeru strana da smanje napetosti i uspostave mir. Također, Sporazum spominje potrebu za međunarodnim promatračima i mirovnim snagama, što ukazuje na međunarodni angažman u procesu završetka sukoba. Međunarodna nazočnost može pridonijeti stabilizaciji situacije na terenu i spriječiti ponovno izbijanje sukoba. Budući da Sporazum poziva na osnivanje Zajedničke komisije za rješavanje problema u Abkhaziji i

ponovne pregovore o sveobuhvatnom rješenju sukoba, navedeno sugerira da strane teže cjelovitom političkom rješenju sukoba, što je bitan aspekt procesa završetka sukoba. Analiza ovih elemenata ukazuje na to da Sporazum ne samo da označava prestanak neprijateljstava već i postavlja temelj za proces okončanja sukoba kroz demilitarizaciju, nadzor, međunarodnu suradnju i političke pregovore.

13.1.30.3. Memorandum razumijevanja između gruzijske i abkhazijske strane na pregovorima održanim u Ženevi od 1. prosinca 1993. godine

Memorandum razumijevanja između gruzijske i abkhazijske strane na pregovorima održanim u Ženevi od 1. prosinca 1993. godine može se analizirati kroz indikator „tip rata“. Memorandum naglašava obvezu strana da neće koristiti silu ili prijetnju silom jedna protiv druge tijekom razdoblja nastavka pregovora za postizanje sveobuhvatnog političkog rješenja sukoba u Abkhaziji. Ova odredba ukazuje na fazu pregovora kao razdoblja kada strane prelaze s vojnih sukoba na diplomatsko rješenje. Pored toga, Memorandumom je određeno da strane izražavaju uvjerenje da će održavanje mira biti potaknuto povećanjem broja međunarodnih promatrača u zoni sukoba i uporabom međunarodnih mirovnih snaga, uz dogovor Vijeća sigurnosti i glavnog tajnika UN-a. To ukazuje na potrebu za međunarodnim sudjelovanjem u rješavanju sukoba i osiguravanju stabilnosti. Memorandum predviđa razmjenu ratnih zarobljenika do 20. prosinca 1993. godine, po načelu svi za sve, bez ikakvih preduvjeta, kao gestu dobre volje te poduzimanje hitnih mjera za pronalaženje nestalih osoba. Osim toga, poduzet će se mjere za ponovni ukop umrlih. Ove mjere odražavaju želju za humanim postupanjem i rješavanjem humanitarnih pitanja povezanih s ratom. Memorandumom je određeno kako se strane obvezuju na traženje hitnog rješenja problema izbjeglica i prognanika. Ovo uključuje stvaranje uvjeta za dragovoljan, siguran i brz povratak izbjeglica u mjesta njihovog stalnog boravka u svim regijama Abkhazije, što ukazuje na brigu za humanitarnu situaciju. Strane apeliraju na međunarodnu zajednicu za pružanje pomoći u ponovnom uspostavljanju osnovnih sustava opskrbe stanovništva u zoni sukoba te da se svim žrtvama sukoba pruže različite vrste humanitarne pomoći. Strane izražavaju želju da se osnuje međunarodna komisija u svrhu promicanja gospodarskog oporavka u zoni sukoba. Ova mjera ima za cilj dugoročno poboljšanje gospodarske situacije. Pored toga, Memorandum predviđa formiranje skupine stručnjaka, koja će započeti s radom u Moskvi početkom prosinca 1993. godine i koja će raditi na pripremi preporuka o političkom statusu Abkhazije. Navedeno ukazuje na nastojanje postizanja političkog rješenja sukoba. Prethodno rečeno ukazuje na prijelaz s vojnih aktivnosti na diplomatski proces, što se može povezati s određenim tipom rata

(unutardržavnim ratom (građanskim ratom)) koji evoluira prema rješavanju sukoba putem pregovora i međunarodnih inicijativa.

Povezanost ovoga Memorandum s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma“ razvidna je kroz naglašenost obveza strana na postizanje sveobuhvatnog političkog rješenja sukoba u Abkhaziji. Ovo je bitan element mirovnih sporazuma koji su usmjereni na politički okvir za dugoročnu stabilnost. Povećanje broja međunarodnih promatrača i uporabe međunarodnih mirovnih snaga također su karakteristični elementi dizajna mirovnih sporazuma, posebno u cilju osiguranja provedbe postignutih dogovora. Elementi poput razmjene ratnih zarobljenika, kako je uređeno Memorandumom, često su dio dizajna mirovnog sporazuma koji ima humanitarni karakter. Dobro dizajnirani mirovni sporazumi često uključuju odredbe o gospodarskoj obnovi i razvoju. U ovom slučaju, uspostava međunarodne radi promicanja gospodarskog oporavka u zoni sukoba ukazuje na želju za dugoročnim, pozitivnim gospodarskim aspektima mirovnog rješenja. Nadalje, formiranje skupine stručnjaka koji će radi na pripremi preporuka o političkom statusu Abkhazije, sugerira strateški pristup postizanju političkog konsenzusa −dizajn mirovnog sporazuma obično uključuje mehanizme za rješavanje bitnih pitanja, uključujući politički status. Prethodno spomenuti elementi ukazuju nam na to da Memorandum ima karakteristike koje se često mogu pronaći u dizajnu mirovnih sporazuma − politička rješenja sukoba, humanitarna pitanja, gospodarska obnova i razvoj te međunarodni nadzor i pomoć.

Memorandum razumijevanja između gruzijske i abkhazijske strane može se kontekstualizirati u odnosu na indikator „ishod mirovnog sporazuma“. Prije svega, Memorandum uređuje obvezu strana na postizanje sveobuhvatnog političkog rješenja sukoba. Upravo se postizanje političkog dogovora često smatra krajnjim ishodom mirovnog sporazuma. Dogovor o razmjeni ratnih zarobljenika, pronalazak nestalih osoba i poduzimanje mjera za ponovni ukop mrtvih često su povezani s postizanjem humanitarnog i pravednog ishoda sukoba, što je odlika mirovnih sporazuma. Memorandum se bavi i problemom izbjeglica i prognanika te određuje stvaranje uvjeta za njihov dragovoljan, siguran i brz povratak. Navedeno ukazuje na želju za rješavanjem humanitarnih pitanja, što je često sastavni dio ishoda mirovnog sporazuma. Poziv međunarodnoj zajednici za pružanje pomoći u ponovnoj uspostavi osnovnih sustava opskrbe stanovništva u zoni sukoba i humanitarnoj pomoći sugerira da strane očekuju potporu međunarodne zajednice u postkonfliktnom razdoblju, što je također povezano s ishodom mirovnog procesa. Formiranje skupine stručnjaka koji će raditi na pripremi preporuka o političkom statusu Abkhazije ukazuje na nastojanje postizanja političke stabilnosti kao krajnjeg rezultata mirovnog procesa. Prethodno rečeni elementi podržavaju zaključak da

Memorandum ima određena obilježja koja se mogu dovesti u vezu s ishodom mirovnog sporazuma.

Memorandum se može kontekstualizirati kroz indikator „način završetka sukoba“. Naime, Memorandum izražava obvezu strana na postizanje sveobuhvatnog političkog rješenja sukoba u Abkhaziji. Političko rješenje obično podrazumijeva krajnji cilj postizanja mira i stabilnosti, što je važan element u procesu završetka sukoba. Dogovor o razmjeni ratnih zarobljenika, traženje nestalih osoba i poduzimanje mjera za ponovni ukop mrtvih predstavljaju korake prema završetku oružanog sukoba. Ovi elementi ukazuju na nastojanje postizanja humanitarnog završetka sukoba. Ključni element postkonfliktnog rješenja i završetka sukoba su odredbe Memoranduma koje uređuju problematiku izbjeglica i prognanika. Nadalje, poziv međunarodnoj zajednici za pružanje pomoći ukazuje na nastojanje uključivanja međunarodne potpore u proces završetka sukoba i gospodarske obnove. Formiranje skupine stručnjaka koji će raditi na preporukama o političkom statusu Abkhazije sugerira da strane traže, prije svega, politički i diplomatski okvir za završetak sukoba. Sveukupno gledajući, Memorandum sadrži odredbe koje se odnose na političko rješenje sukoba, humanitarne aspekte i međunarodnu potporu, što su presudni elementi u procesu završetka sukoba.

13.1.30.4. Priopćenje o drugom krugu pregovora između gruzijske i abkhazijske strane u Ženevi od 13. siječnja 1994. godine

Priopćenje o drugom krugu pregovora između gruzijske i abkhazijske strane u Ženevi od 13. siječnja 1994. godine, može se povezati s indikatorom „tip rata“. Priopćenje sadrži konstataciju da se odredbe Memoranduma razumijevanja između gruzijske i abkhazijske strane na pregovorima održanim u Ženevi od 1. prosinca 1993. godine najvećim dijelom provode. Pored toga, Priopćenje sadrži informacije o razmjeni zarobljenika (razmjena zarobljenika odvijala se po principu “svi za sve”) sukobima s nekontroliranim oružanim skupinama (uočeno je da su se u pojedinim područjima zone sukoba odvijala neprijateljstva koja su provodile nekontrolirane naoružane skupine, zbog čega je dio stanovništva doživio nove oskudice), te potrebom za raspoređivanjem mirovnih snaga (strane su nastavile favorizirati raspoređivanje mirovnih snaga UN-a ili drugih snaga ovlaštenih od strane sukoba u zoni sukoba), što su sve elementi koji se odnose na prirodu sukoba (unutardržavni rat (građanski rat)).

Povezanost Priopćenja o drugom krugu pregovora između gruzijske i abkhazijske strane s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma“ vidljiva je kroz sadržavanje informacija o dogovorima između strana u sukobu, uključujući sporazume o razmjeni zarobljenika, povratku izbjeglica i raseljenih osoba u mjesta njihova stalnog boravka, povlačenju svih naoružanih

jedinica, sa svojim naoružanjem i vojnom opremom, od rijeke Inguri i drugih mogućih linija aktivnog sukoba u zoni sukoba do udaljenosti koju će odrediti časnici koji zapovijedaju mirovnim snagama, potpunom razoružanju i povlačenju svih vrsta dragovoljnih jedinica i pojedinaca koji sudjeluju u sukobu, međunarodnom nadzoru, i političkom statusu teritorija Abkhazije (strane priznaju da je primarni cilj sveobuhvatno političko rješenje sukoba i da su svi napori doprinos njegovom postizanju te su se dogovorile da će nastaviti razgovore o problemu političkog statusa Abkhazije uzimajući u obzir obostrane interese) − važni elementi dizajna mirovnog sporazuma.

Ovo Priopćenje može se povezati i s indikatorom „ishod mirovnog sporazuma“. Ono ukazuje na napredak u provedbi prethodnog sporazuma (Memoranduma razumijevanja između gruzijske i abkhazijske strane na pregovorima održanim u Ženevi od 1. prosinca 1993. godine) te sadrži informacije o npr. razmjenu zarobljenika, povratku izbjeglica i raseljenih osoba i dogovore o međunarodnom nadzoru. Dakle, ishod mirovnog sporazuma evidentan je u postignutom dogovoru o daljnjim koracima, uključujući procesu povratka izbjeglica i raseljenih osoba, raspoređivanje međunarodnih snaga (radi provedbe međunarodnog nadzora nad neobnavljanjem neprijateljstava u zoni sukoba), te razgovore o političkom statusu Abkhazije.

U konačnici, Priopćenje se može analizirati u kontekstu indikatora „način završetka sukoba“. Dokument ističe dogovorene korake strana za završetak sukoba, uključujući potpuno razoružanje, povlačenje dragovoljnih jedinica, stvaranje sigurnih uvjeta za povratak izbjeglica i raseljenih osoba te raspoređivanje međunarodnih snaga. Pregovori se, dakle, usmjeravaju na mirovne operacije, rješavanje problema izbjeglica i raseljenih osoba te pitanje političkog statusa teritorija Abkhazije, što ukazuje na napore za dovršetak sukoba i postizanje dugotrajnog mirovnog rješenja.

13.1.30.5. Deklaracija o mjerama za političko rješenje gruzijsko-abkhazijskog sukoba od 4. travnja 1994. godine

Deklaracija o mjerama za političko rješenje gruzijsko-abkhazijskog sukoba od 4. travnja 1994. godine može se povezati s indikatorom „tip rata“ jer pruža informacije o prirodi sukoba između Gruzije i Abkhazije. Deklaracija sadrži odredbe koje govore o pregovorima o političkom rješenju, obvezi strana na strogi formalni prekid vatre i ponovno potvrđivanje predanosti strana neupotrebi sile ili prijetnji upotrebe sile jednih protiv drugih, repatrijaciji izbjeglica i raseljenih osoba, međusobnom razumijevanju u pogledu ovlasti za zajedničko djelovanje u područjima vanjske politike, carini, energiji, prijevozu, komunikacijama, ekologiji

i otklanjanju posljedica elementarnih nepogoda te osiguravanju ljudskih i građanskih prava i sloboda te prava nacionalnih manjina. Prethodno navedeno, pažljivom analizom ukazuje na to da je sukob bio unutardržavni rat (građanski rat) i da su se strane dogovorile o političkom procesu za okončanje sukoba.

Povezanost ove Deklaracije s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma“ očituje se kroz navođenje da je potpisana kao mjera za političko rješenje gruzijsko-abkhazijskog sukoba, sugerirajući da postoji cilj postizanja političkog sporazuma za okončanje sukoba. Nadalje, ona podrazumijeva prepoznavanje strana u sukobu (Gruzija i Abhazija), što je ključan element mirovnog sporazuma. Također, dizajn mirovnog sporazuma je vidljiv i kroz odredbe o strogom formalnom prekidu vatre i obvezi strana na neupotrebu sile ili prijetnje upotrebom sile jednih protiv drugih te dogovoru o repatrijaciji izbjeglica i raseljenih osoba, što se može povezati s pitanjem ljudskih prava. Pored toga, odredba Deklaracije koja govori o tome da će Abkhazija e imati vlastiti Ustav i zakonodavstvo te odgovarajuće državne simbole, kao što su himna, grb i zastava, ukazuju na pitanja političke moći unutar regije. Deklaracija navodi i osiguranje ljudskih i građanskih prava i sloboda te prava nacionalnih manjina, što su važni aspekti mirovnog sporazuma. Svi prethodno navedeni elementi odražavaju bitne sastavnice dizajna mirovnog sporazuma. Analizom ovih elemenata moguće je procijeniti kako su strane strukturirale sporazum i kako su planirale riješiti važna pitanja koja su dovela do međusobnog sukoba.

Deklaracija se može analizirati u kontekstu povezanosti s indikatorom „ishod mirovnog sporazuma“ u smislu procjene njezinog utjecaja na društvo pogođeno sukobom. Analiza može uključivati praćenje provedbe odredbi Deklaracije, uključujući prekid vatre, repatrijaciju izbjeglica i raseljenih osoba, raspoređivanje snaga za očuvanje mira i drugih uvjeta. Ona navodi cilj, a to je sveobuhvatno političko rješenje za postizanje konačnog rješenja sukoba. Analizom se može procijeniti u kojoj mjeri su ovi ciljevi ostvareni i kako su utjecali na društvo. Nadalje, u analizi se može pratiti događa li se nastavak nasilja nakon potpisivanja Deklaracije i koliko je ona bila uspješna u sprječavanju daljnjeg nasilja. Također, pažljivom analizom moguće je procijeniti u kojoj mjeri su postignuti dugoročni mir i stabilnost unutar šire regije, kao i postizanje trajnog rješenja sukoba. Budući da Deklaracija sadrži dogovore o različitim aspektima, poput povratka izbjeglica i raseljenih osoba, raspoređivanja snaga za očuvanje mira, podjelu političke moći i dr., analiza može istražiti koliko su te odredbe postignute u stvarnosti. Zaključno, analizom ishoda Deklaracije može se dobiti uvid u uspješnost mirovnog sporazuma i utvrditi jesu li postavljeni ciljevi bili ostvarivi te koliko su doprinijeli rješenju sukoba i postizanju stabilnog mira u regiji.

Deklaracija se može analizirati i kroz povezanost s indikatorom „način završetka sukoba“. Naime, ona sadrži dogovor o strogo formalnom prekidu vatre, što ukazuje na cilj okončanja neprijateljstava na način koji je jasno i nedvosmisleno definiran i formaliziran. Pored toga, strane su se obvezale na neupotrebu sile ili prijetnje upotrebom sile jedne protiv druge, što je važan element u određivanju mirnog načina okončanja sukoba. Sporazum o repatrijaciji izbjeglica i raseljenih osoba sugerira način obnavljanja normalnog života i suživota unutar Gruzije i regije nakon završetka sukoba. Plan o raspoređivanju snaga za očuvanje mira i sudjelovanje ruskog vojnog kontingenta u mirovnim snagama UN-a predstavljaju odredbu u Deklaraciji koja doprinosi sigurnom okončanju sukoba i osigurava stabilnost. Deklaracija također sadrži i odredbu o sudjelovanju predstavnika KESS-a i UNHCR-a u Posebnom povjerenstvu za izbjeglice/raseljene osobe, što ukazuje na međunarodnu potporu u procesu okončanja sukoba. Nadalje, Deklaracija također uključuje plan mirovne operacije koji treba biti dogovoren sa stranama u sukobu, sugerirajući strukturiran i planiran pristup očuvanju mira nakon sukoba. Ocjena kako su spomenuti elementi provedeni i kako su utjecali na stvarnost nakon njezinog potpisivanja pomaže u razumijevanju učinkovitosti ovog načina okončanja sukoba.

13.1.30.6. Četverostrani sporazum o dobrovoljnom povratku izbjeglica i raseljenih osoba potpisan 4. travnja 1994.

Četverostrani sporazum o dobrovoljnom povratku izbjeglica i raseljenih osoba, potpisan 4. travnja 1994. godine, može se povezati s indikatorom „tip rata“ u određenom kontekstu. Međutim, važno je napomenuti da indikator „tip rata“ obično nagovještava vrstu rata koji se odvija, dok se u ovom Sporazumu naglašavaju mjere i dogovori vezani uz povratak izbjeglica i raseljenih osoba. Sporazum je usmjeren na organiziranje sigurnog, uređenog i dragovoljnog povratka izbjeglica i raseljenih osoba u njihova mjesta porijekla ili prebivališta, bez obzira na njihovu etničku, društvenu ili političku pripadnost pod uvjetima potpune sigurnosti, slobode i dostojanstva. Primarni cilj ovog Sporazuma je rješavanje humanitarnih pitanja vezanih uz povratak izbjeglica i raseljenih osoba i pružanje sigurnosti, slobode i dostojanstva u procesu repatrijacije. Ako kontekst šireg sukoba u regiji uključuje izbjeglice/raseljene osobe i humanitarna pitanja, što možemo pronaći u ovom Sporazumu, onda to može upućivati na određene aspekte unutardržavnog rata (građanskog rata).

Četverostrani sporazum može se analizirati u kontekstu povezanosti s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma“. Sadržaj i svrha Sporazuma ukazuju na to da se radi o dogovoru koji ima za cilj rješenje sukoba, s posebnim naglaskom na povratku izbjeglica i raseljenih osoba te

sanaciji/rekonstrukciji područja povratka. On stvara okvir za suradnju između suprotstavljenih strana, Rusije i UNHCR-a. Sporazum definira principe i modalitete za dragovoljan, siguran i dostojanstven povratak raseljenih osoba u njihova stalna mjesta boravka u svim regijama Abkhazije iz Gruzije, Rusije i unutar Abkhazije te njihovu uspješnu reintegraciju. Dizajn ovog Sporazuma jasno odražava namjeru postizanja mirnog rješenja sukoba kroz humanitarni i obnoviteljski pristup.

Povezanost Četverostranog sporazuma s indikatorom „ishod mirovnog sporazuma“ vidljiva je kako je glavni cilj tog Sporazuma postizanje konstruktivnih promjena koje doprinose završetku sukoba i stvaranju stabilnog okruženja. On uređuje određene uvjete i smjernice koje su namijenjene postizanju određenog ishoda, u ovom slučaju, sigurnog, dragovoljnog i dostojanstvenog povratka izbjeglica i raseljenih osoba. Kroz uspostavljanje četverostrane komisije (sastavljene od predstavnika Gruzije, Abkhazije, Rusije i UNHCR-a), definiranje principa repatrijacije, osiguravanje slobode kretanja i nastanjenja uključujući prava na povratak u područja u kojima su povratnici živjeli prije napuštanja zone sukoba ili u područje po vlastitom izboru, kao i druge mjere, Sporazum predstavlja okvir za postizanje željenog ishoda mirovnog procesa.

U konačnici, Četverostrani sporazum može biti analiziran u kontekstu povezanosti s indikatorom „način završetka sukoba“. Sporazum usredotočen na dragovoljan povratak izbjeglica i raseljenih osoba predstavlja jedan od bitnih elemenata koji doprinose završetku sukoba. Naime, pitanje izbjeglica i raseljenih osoba često je povezano s osnovnim uzrocima sukoba. Postizanje sporazuma o njihovom dragovoljnom povratku može značiti rješavanje jednog od važnih pitanja koja pridonose dovršetku sukoba. Dogovor o povratku izbjeglica i raseljenih osoba smanjuje vjerojatnost ponovnog izbijanja sukoba vezanog uz pitanje izbjeglica. Pored toga, Sporazum sadrži konkretne planove, poput osnivanja četverostrane komisije, a koja će pak osnovati radnu skupinu stručnjaka, koja će izvršiti procjenu razine štete na gospodarskoj i socijalnoj infrastrukturi u Abkhaziji, dostupnosti smještaja i opsega štete na kućama u područjima povratka kao i predviđene potrebe za sanacijom/rekonstrukcijom, s financijskim posljedicama −u svrhu osiguranja provedbe odredbi vezanih uz povratak. Ovi mehanizmi mogu doprinijeti učinkovitom završetku sukoba.

13.1.30.7. Prijedlog za uspostavu Koordinacijske komisije, potpisan u Moskvi 11. svibnja 1994. godine

Prijedlog za uspostavu Koordinacijske komisije, potpisan u Moskvi 11. svibnja 1994. godine, nije izravno povezan s vojnim aspektima koji su tipični indikatori „tipa rata“. Umjesto

toga, Prijedlog se odnosi na organizacijske mjere usmjerene na praktična pitanja od zajedničkog interesa, poput energije, prijevoza, komunikacija i ekologije. Međutim, može biti povezan s fazama nakon sukoba, posebno s mjerama za stabilizaciju i izgradnju povjerenja između strana u sukobu. Uključivanjem predstavnika UN-a, Rusije i KESS-a da kao promatrači sudjeluju u radu Koordinacijske komisije za raspravu o praktičnim pitanjima od zajedničkog interesa, također se ukazuje na međunarodne napore za potporu rješavanju sukoba.

Nadalje, ovaj Prijedlog može biti analiziran u kontekstu indikatora „dizajn mirovnog sporazuma“ i to s obzirom da predstavlja organizacijski okvir ili mehanizam uspostavljen s ciljem rasprave o praktičnim pitanjima od zajedničkog interesa između strana u sukobu. Dizajn mirovnog sporazuma obično uključuje stvaranje institucija, tijela ili komisija koje su odgovorne za provedbu određenih segmenata mirovnog procesa. U konkretnom slučaju, Koordinacijska komisija ima zadatak raspravljati o pitanjima kao što su energija, prijevoz, komunikacije i ekologija itd. Ovaj oblik suradnje može biti dio šireg mirovnog procesa, što bi moglo doprinijeti postizanju stabilnosti i mirnog rješenja sukoba.

Prijedlog za uspostavu Koordinacijske komisije može se povezati s indikatorom „ishod mirovnog sporazuma“ u smislu da označava korak prema postizanju određenih dogovora i organizacijskih struktura koje mogu doprinijeti procesu uspostave mira. Koordinacijska komisija je uspostavljena kako bi raspravljala o praktičnim pitanjima od zajedničkog interesa između strana u sukobu. Ishod mirovnog sporazuma uglavnom se odnosi na konačne rezultate pregovora i dogovora koji dovode do okončanja sukoba. U ovom kontekstu, Koordinacijska komisija može biti jedan od elemenata koji doprinosi pozitivnim ishodima mirovnog procesa, jer omogućuje suradnju između suprotstavljenih strana na određenim pitanjima.

Konačno, ovaj Prijedlog nije izravno povezan s indikatorom „način završetka sukoba“ u smislu specifičnih dogovora koji označavaju kraj sukoba. Prijedlog više ističe organizacijski okvir za raspravu o praktičnim pitanjima od zajedničkog interesa između strana u sukobu.

13.1.30.8. Sporazum o prekidu vatre i razdvajanju snaga od 14. svibnja 1994. godine

Sporazum o prekidu vatre i razdvajanju snaga od 14. svibnja 1994. godine, može se analizirati u kontekstu povezanosti s indikatorom „tip rata“, posebno s obzirom na prekid vatre i potvrdu obveza strana neupotrebe sile ili prijetnje upotrebom sile jedne protiv druge i organiziranog razdvajanje oružanih snaga između gruzijske i abkhazijske strane. On ukazuje na pokušaj uspostavljanja prekida sukoba i stvaranje uvjeta za postizanje mirnog rješenja. U kontekstu indikatora „tip rata“, ovi događaji mogu se svrstati u kategoriju sukoba između dviju

strana koje traže diplomatsko rješenje, uz provedbu konkretnih mjera za smanjenje napetosti i prekida oružanih sukoba. Sukob između Gruzije i Abkhazije tijekom devedesetih godina 20. stoljeća može se smatrati unutardržavnim ratom (građanskim ratom), jer su gruzijske i abkhazijske snage bile sukobljene unutar teritorijalnih granica Gruzije. Sporazum svjedoči o pokušaju okončanja oružanog sukoba između različitih entiteta unutar države.

Povezanost Sporazuma o prekidu vatre i razdvajanju snaga s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma" je vidljiva jer Sporazum nudi korak prema okončanju oružanog sukoba između Gruzije i Abkhazije. U kontekstu ovog Sporazuma, možemo primijetiti da su strane postigle dogovor o prekidu vatre, razdvajanju snaga i uspostavi sigurnosnih zona. Ove mjere su usredotočene prema smanjenju neprijateljstava i stvaranju uvjeta za daljnje pregovore i rješavanje osnovnih političkih pitanja.

Sporazum se može povezati s indikatorom „ishod mirovnog sporazuma" u smislu postizanja trenutačnog ishoda u obliku prekida neprijateljstava i uspostave određenih mjera sigurnosti. On donosi pomak prema okončanju oružanog sukoba između Gruzije i Abkhazije, a postizanje prekida vatre i razdvajanje suprotstavljenih snaga mogu se smatrati prvom fazom mirovnog procesa.

U konačnici, Sporazum može biti analiziran u kontekstu njegove povezanosti s indikatorom „način završetka sukoba", obzirom da utvrđuje određene mjere koje strane trebaju poduzeti kako bi prekinule neprijateljstva i postigle fizičko razdvajanje vlastitih vojnih postrojbi. U tom smislu, Sporazum određuje konkretne korake, uključujući uspostavu sigurnosnih zona, povlačenje teške vojne opreme, razmještaj mirovnih snaga i druge mjere s ciljem okončanja oružanog sukoba. Sporazum djeluje kao mehanizam za postizanje prekida vatre i razdvajanje vojnih snaga, što su važni elementi u procesu završetka oružanog sukoba.

13.1.31. Drugi burundski rat 1993.-1998.

Burundi je država obilježena teškom poviješću. Nakon stjecanja neovisnosti u srpnju 1962. godine, političke podjele i borbe karakterizirale su društvo Burundija. U tome su se isticale dvije glavne političke grupacije: Casablanca grupa[105], koja je zagovarala panafrikanizam i snažnu integraciju cijelog kontinenta kao optimalni smjer za Burundi, dok je s druge strane

[105] Otvorena za sve neovisne afričke države na dan osnivanja, OAU je nastala s ciljem unapređenja suradnje između afričkih zemalja u gospodarskom, društvenom, kulturnom, znanstvenom i tehničkom području. Njen nastanak rezultat je spajanja dviju organizacija: Casablanca grupe i Monrovia grupe. Casablanca grupa, osnovana ranih 1961-ih, zagovarala je „radikalne politike" koje su uključivale napredak društvene i gospodarske suradnje među njihovim zemljama, samoobranu te kraj kolonijalizma. Političko jedinstvo Afrike bio je prioritet za države, članice Casablanca grupe (Bowen, 1994: 95-97).

postojala Monrovia grupa[106], koja je također podržavala panafrikanizam, ali uz prioritetno očuvanje nacionalne suverenosti. Rezultat tih političkih podjela i borbi je bila izrazita nestabilnost vlasti. Od neovisnosti do kraja 1966. godine, niti jedna vlada nije opstala duže od godinu dana. Ova politička nestabilnost dovela je do prvih velikih političkih nasilja 1965. godine. Tijekom tog razdoblja, prioriteti poput gospodarskog razvoja su bili zapostavljeni i nisu bili u fokusu vladajućih političkih struktura. U listopadu 1965. godine je grupa Hutu vođa, osjećajući se marginaliziranima, pokušala srušiti vladu, no neuspješno. Nakon toga, potaknuti nekim Hutu vođama, seljaci Hutui u pokrajini Muramvya su ubili nekoliko stotina Tutsija. Kao odgovor na ta događanja, vojska je pod vodstvom Tutsija iskoristila te događaje kao povod za eliminaciju utjecajnih Hutua s vodećih pozicija u državi. Vojska je masakrirala otprilike 5000 Hutua u Muramvyji kao odmazdu za ubojstva Tutsija. To su bila prva masovna politička ubojstva koja su se dogodila u Burundiju. U studenom 1966. godine, nakon što je Hutu vodstvo bilo gotovo potpuno eliminirano godinu dana ranije, skupina Tutsi časnika, većinom iz južne pokrajine Bururi, izvela je vojni udar i srušila stoljetnu monarhiju. To je označilo kraj političkog sustava nakon neovisnosti − uključivao vođe Hutua i Tutsija iz svih dijelova zemlje, premda u nejednakim omjerima. Posljedica tog čina je koncentracija političke, gospodarske i vojne moći u rukama Tutsi elite. Poslije državnog udara iz 1966. godine, uslijedile su još četiri promjene režima putem vojnih udara, koji su se dogodili 1976., 1987., 1993. i 1996. godine. Rezultat ove političke nestabilnosti u Burundiju leži u nedostatku priznanja te kažnjavanja zločina i nepravdi počinjenih od strane državnih institucija i službenika od 1960-ih godina. Izostanak vladavine prava otvorio je put političkim elitama da nastave krvave sukobe za kontrolu nad državom, dodatno oslabivši ionako krhke temelje države (Nkurunziza, 2018: 8-9).

Na izborima 1993. godine, Front za demokraciju u Burundiju (*Front pour la Démocratie au Burundi*), kao nova stranka, ostvarila je pobjedu mobilizirajući većinu Hutua, uključujući pristaše zabranjene Hutu nacionalističke Stranke za oslobođenje naroda Hutua (*Parti pour la Libération du Peuple Hutu*). Njihov vođa Melchior Ndadaye pobijedio je Pierrea Buyoyu na predsjedničkim izborima te je postao vođa nove vlade. Time je na miran način prenesena vlast s predsjednika Tutsija na predsjednika Hutua. Međutim, dominacija Tutsija je u vojsci i dalje ostala ista. 21. listopada 1993. godine je mala skupina Tutsi časnika napala predsjedničku

[106] Za razliku od Casablanca grupe, Monrovia grupa je odbacila ideju unutarnje političke unije u Africi koju bi podržala vojna vlast, naglašavajući važnost političke i teritorijalne cjelovitosti, posebno manjih država (Bowen, 1994: 96).

palaču u Bujumburi i ubila predsjednika Ndadayea[107] te visoke dužnosnike Fronte za demokraciju u Burundiju, uključujući predsjednika i potpredsjednika parlamenta. Državni udar nije imao potporu u vojsci, ostavljajući vladu navedene Fronte, što je za posljedicu imalo osvetničke napade protiv Tutsija diljem države. To je pak izazvalo reakciju vojske. Nasilje koje je uslijedilo nije bilo smireno tjednima, a u vakuumu vlasti koji je nastao, došlo je do postupnog preuzimanja vlasti od strane oporbenih tutsijskih snaga uz suradnju vojske – „puzajući državni udar" (Boshoff i dr., 2010: 5-6).

Cyprien Ntaryamira i predsjednik Ruande Juvénal Habyarimana poginuli su u zrakoplovnoj nesreći u travnju 1994. godine, što je označilo početak genocida[108] u Ruandi. Burundi je tada ponovno proživljavao nemire i brzo je trebao novog predsjednika. Sylvestre Ntibantunganya je postao novi predsjednik Burundija. Međunarodna zajednica je putem UN-ovog posebnog predstavnika Ould-Abdallaha bila uključena u posredovanje između političkih stranaka kako bi se postigli određeni sporazumi, ali nažalost, ti napori nisu bili uspješni. Također, UN je započeo istraživanje uzroka krize, uključujući ubojstvo Ndadayea. Špekulacije o mogućem vojnom prisustvu UN-a su se raspršile u Burundiju. Tutsijska manjina je odlučno odbila takvu mogućnost, dok je Hutu većina bila otvorenija prema stranoj pomoći. Iz tog razloga je zaključeno da će se inozemna angažiranost ograničiti na pružanje humanitarne pomoći (Wilén, 2012: 67).

U rujnu 1994. godine postignut je dogovor, poznat kao Konvencija o Vladi, koji je omogućio uspostavu koalicijske vlade pod vodstvom predsjednika iz Front za demokraciju u Burundiju i premijera iz Saveza za nacionalni napredak (*Union pour le Progrès National*). Međutim, ta struktura nije bila uspješna, jer su se neki političari Hutua vratili oružanim skupinama poput Nacionalnog vijeća za obranu demokracije, Stranke za oslobođenje Hutu naroda i Fronta za nacionalno oslobođenje, koje su odgovorile napadima na civile. Vlada je zatražila vojnu intervenciju susjednih zemalja te je bivši tanzanijski predsjednik Julius Nyerere organizirao sastanke u travnju i svibnju 1996. godine između Fronte za demokraciju u Burundiju i Saveza za nacionalni napredak u Mwanzi, Tanzaniji, no razgovori nisu donijeli nikakav napredak. Kako bi potaknuo daljnje razgovore, Nyerere je predložio sastanak na vrhu regionalnih čelnika država o Burundiju u Arushi, Tanzaniji. Fronta za demokraciju u Burundiju i Savez za nacionalni napredak, skupa s manjim strankama, bili su pozvani na sastanak na vrhu u lipnju

[107] Naslijedio ga je Cyprien Ntaryamira.
[108] Etnički stereotipi i rasistički jezik bili su prisutni u javnom prostoru. „Neprijatelj se lako može identificirati prema svojim fizičkim obilježjima, kako je upozoreno na nacionalnom radiju: "Pazite na nos, tanak je i uski, i na visinu: Tutsiji su visoki!"" (Lemarchand, 2009: 68). Ovakvi izrazi su posredno poticali genocidne radnje.

1996. godine. Julius Nyerere, predsjednik Ugande Yoweri Museveni te predsjednik Tanzanije Benjamin Mkapa pokušali su uvjeriti predsjednika Burundija Sylvestrea Ntibantunganyu da prihvati ulazak regionalnih snaga za održavanje mira. Taj prijedlog nije bio prihvatljiv za burundsku vojsku te je Pierre Buyoya ponovno preuzeo vlast u državnom udaru nakon Ntibantunganyinog povratka. Na kasnijem sastanku 31. srpnja 1996. godine, dogovoreno je nametnuti blokadu Burundiju dok se ne uspostavi ustavni poredak. Ova akcija je rezultirala povlačenjem vlasti Burundija s pregovora i potaknula je Tutsije da optuže Nyererea za naklonost prema interesima Hutua. Pod vanjskim pritiskom, Buyoya je pokušao postići sporazum unutar Burundija. Ukinuo je zabranu političkim strankama nakon državnog udara i u rujnu 1996. godine je najavio povratak Narodne skupštine iz 1993. godine. Pored toga, započeo je pregovore s pobunjeničkim skupinama, uključujući Nacionalno vijeće za obranu demokracije. Ti pregovori su zapeli u svibnju 1997. godine, pa je Buyoya započeo pregovore s Frontom za demokraciju u Burundiju, koji se pridružio vladi, ali uz unutarnje neslaganje. Nyerere nije bio zadovoljan takvim razvojem te je zatražio da regija nastavi s blokadom. Buyoya je pristao sudjelovati u drugom krugu pregovora u Arushi. Na pregovorima su bili prisutni predstavnici devetnaest delegacija iz Burundija, uključujući 17 političkih stranaka, vladu i Narodnu skupštinu. Također su na njima sudjelovali uganski predsjednik Museveni, kenijski predsjednik Daniel Arap Moi, ruandski predsjednik Paul Kagame i tanzanijski Mkapa. Početak procesa bio je poremećen kada su oružane vojne skupine pokušale pridružiti se pregovorima, no nisu uspjele. Frakcije oružanih krila Nacionalnog vijeća za obranu demokracije i Stranke za oslobađanje Hutu naroda odvojile su se od svojih političkih delegacija u Arushi i zahtijevale su vlastitu neovisnu zastupljenost. Budući da se pregovori nisu mogli pokrenuti, sastanak na vrhu je odlučio nastaviti razgovore samo s političkim vođama, isključujući vojne frakcije (Boshoff i dr., 2010: 6-8). Rezultat tog sastanka je bilo potpisivanje Deklaracije u Arushi 21. lipnja 1998. godine, koju su potpisali predstavnici Vlade, Narodne skupštine i političkih stranaka. Deklaracija uključuje niz elemenata, uključujući zahtjev za konstruktivnim pregovorima među stranama u sukobu, uspostavu uvjeta za miran suživot na osnovu demokratskih načela i napore za mirno rješavanje sukoba u Burundiju kroz uspostavu odbora s različitim ciljevima.

Tijekom trajanja Drugog burundskog rata 1993.-1998. godine Vijeće sigurnosti UN-a donijelo je sljedeće rezolucije[109]: rezolucija 1012 (1995) – uspostava međunarodne komisije za istragu u Burundiju, te u vezi situacije u Burundiju rezolucije 1040 (1996), 1049 (1996) i

[109] Izvor podataka: UNSCR, 2023.

1072 (1996). Također, Vijeće sigurnosti UN-a donijelo je rezoluciju 1161 (1998) u vezi stanja u Ruandi, a u kojoj se spominje Burundi („…pozivajući se na sve svoje prethodne rezolucije o situaciji u Ruandi, posebno na rezolucije 918 (1994) od 17. svibnja 1994., 997 (1995) od 9. lipnja 1995., 1011 (1995) od 16. kolovoza 1995., 1013 (1995) od 7. rujna 1995. i 1053 (1996) od 23. travnja 1996., osuđujući nastavak nasilja u Ruandi, uključujući masakr civila, uključujući izbjeglice, u Mudendeu u prosincu 1997. godine, kao i slične nasilne akcije u regiji Velikih jezera, uključujući Burundi…").

Prema dostupnim podatcima iz baze podataka UCDP-a u Burundiju je u razdoblju 1993.-1998. ukupan broj smrtnih slučajeva iznosio 30492 (u 1993. godini iznosio je 10219, u 1994. godini iznosio je 897, u 1995. godini iznosio je 2815, u 1996. godini iznosio je 11424, u 1997. godini iznosio je 3609, dok je u 1998. godini iznosio 1528).

13.1.32. Analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma: primjeri mirovnih sporazuma u Burundiju (1994.-1998.)

13.1.32.1. Izjava odobrenih političkih stranaka i vlade protiv ratnih začetnika, a u korist mira i sigurnosti od 6. srpnja 1994. godine

Izjavi odobrenih političkih stranaka i vlade protiv ratnih začetnika, a u korist mira i sigurnosti od 6. srpnja 1994. godine, koju su potpisali predsjednici 12 odobrenih političkih stranaka, a u ime Vlade premijer Burundija Anatole Kanyenkiko i privremeni predsjednik Republike Sylvestre Nibantunganya, prethodio je održani sastanak istoga dana na inicijativu privremenog predsjednika Republike, a uz sudjelovanje pravnih zastupnika ovlaštenih političkih stranaka na kojem je razmotren kalendar radova za popunu Predsjedničke institucije. Na sastanku su sudjelovali posebni izaslanik glavnog tajnika UN-a, posebni izaslanik glavnog tajnika OAU, te predstavnici udruga civilnog društva koji su pozvani na taj sastanak kao promatrači. Iz Izjave je vidljivo da su sudionici sastanka bili vrlo zabrinuti za sigurnost u zemlji. U tom su smislu, predstavnici odobrenih političkih stranaka bili ozbiljno zabrinuti zbog nesigurnosti koja se nastojala proširiti zemljom s obzirom na neprestano rastuće nerede uočene u nekoliko pokrajina i općina.

Izjava nema karakteristike procesnog i suštinskog sporazuma. Ona je više politički dokument koja izražava stavove i događaje vezane uz političku situaciju, sigurnost i mir u Burundiju. Naime, ona nije klasičan dokument koji bi bio usmjeren prema postizanju konkretnih mirnodopskih dogovora. Umjesto toga, Izjava predstavlja dokument koju su odobrili politički subjekti, izražavajući njihovu potporu miru i sigurnosti, te osuđujući destabilizirajuće aktivnosti. Izjava više podsjeća na deklaraciju koja izražava stavove političkih

stranaka i vlade u određenom kontekstu krize, osuđujući nasilje, potičući mir i pozivajući na suradnju kako bi se postigla stabilnost. Stoga bi bilo prikladnije okarakterizirati Izjavu kao politički apel potpore miru i sigurnosti, a ne kao suštinski sporazum.

Nadalje, Izjava ne sadrži elemente provedbenog i pomirbenog sporazuma. U njoj se ne opisuje detaljan plan provedbe niti koraci za njegovu implementaciju. Premda Izjava poziva na mir, sigurnost i podržava napore za sprječavanje sukoba i destabilizacije, ne sadrži detalje o konkretnim mjerama pomirenja, ili planovima za izravni proces pomirenja između strana u sukobu. Stoga bi bilo ispravnije smatrati je deklaracijom koja podržava mir i sigurnost.

Značajke područnog (regionalnog) sporazuma nisu sadržane u Izjavi. Ona ne obuhvaća više država u regiji i nije usmjerena prema rješavanju sukoba i promicanju mira u širem regionalnom kontekstu. Nasuprot tome, Izjava stavlja naglasak na unutarnje političke aspekte Burundija i pitanja vezana uz sukobe i stabilnost unutar same države.

13.1.32.2. Sporazum koji sadrži Konvenciju o upravljanju od 10. rujna 1994. godine

Sporazum koji sadrži Konvenciju o upravljanju od 10. rujna 1994. godine, potpisali su ovlašteni predstavnici 9 političkih stranaka, a u ime Vlade premijer Burundija Anatole Kanyenkiko i privremeni predsjednik Republike Sylvestre Nibantunganya.

Sporazum ima karakteristike procesnog sporazuma. Riječ je o dokumentu koji služi kao okvirni dogovor između različitih političkih stranaka i aktera u Burundiju s ciljem uspostavljanja novih institucija, definiranja uloga vlasti te rješavanja pitanja koja su prouzročila krizu u zemlji. On također postavlja smjernice za prevladavanje političkih, društvenih i sigurnosnih izazova te služi kao osnova za nacionalni proces pomirenja i uspostavu stabilnosti u Burundiju. Konkretno, Sporazum je usmjeren na: obnovu i promicanje vrijednosti mira, socijalne pravde, domoljublja i nacionalnog jedinstva; nastojanje izgradnje države utemeljene na vladavini prava, putem, između ostaloga, kolegijalnog i demokratskog definiranja i obnašanja vlasti te promicanja neovisnosti pravosuđa i neutralnosti policije, te politički konsenzus kao odlučujući faktor za ponovnu uspostavu mira, sigurnosti, povjerenja i stabilnosti u zemlji. Nadalje, u cilju ponovne uspostave institucija Sporazum uređuje da će se istim izmijeniti odredbe postojećeg Ustava. Sporazum određuje vremenski okvir i određuje prijelazno razdoblje tijekom kojeg će se primjenjivati dogovorene promjene i obnoviti državne institucije. Pored toga, Sporazum postavlja obvezu na političke stranke da zajedno rade na zaštiti i njegovom provođenju, uz prijetnju raspada institucija ako se isti ne poštuje. Sporazum uključuje poziv međunarodnoj zajednici da osigura tehničku i materijalnu potporu

Uzimajući u obzir njegovu važnost i sadržaj, Sporazum se može smatrati suštinskim sporazumom. On sadrži ključne odredbe i dogovore među političkim strankama koje su sudjelovale u procesu pomirenja i tražile način za rješavanje dubokih političkih, društvenih i sigurnosnih problema u Burundiju. Sporazum je usmjeren na obnovu mira, povjerenja i suradnje među političkim strankama kako bi se prevladala kriza, uspostavila stabilnost i izgradila demokratska država. Također, uređuje važne točke o reformama u Ustavu i institucijama vlasti te definira vremenski okvir za prijelazno razdoblje i provedbu dogovora. Budući da je ovo dokument koji postavlja osnove za politički proces, definira uloge i odgovornosti različitih strana te propisuje promjene u vlasti, može se smatrati suštinskim sporazumom za transformaciju političke situacije u Burundiju.

U ovom Sporazumu nalazimo elemente djelomičnog pomirbenim sporazumom, obzirom na njegov cilj da promiče pomirenje i uspostavi stabilnost u Burundiju nakon teških političkih sukoba. On postavlja okvire za demokratske procese i upravljanje Burundijem, a također sadrži ciljeve usmjerene prema miru, sigurnosti, povjerenju i stabilnosti unutar zemlje. Sporazum ima elemente pomirenja jer nastoji izgraditi povjerenje između različitih političkih aktera i ponovno uspostaviti stabilnost u zemlji. Ipak, njegova glavna svrha nije isključivo postizanje pomirenja, već postavljanje osnova za politički sustav i demokratske procese unutar Burundija.

Sporazum nema karakteristike provedbenog i područnog (regionalnog) sporazuma. Naime, Sporazum je više strateški i suštinski orijentiran, postavljajući okvire, ciljeve i principe za organiziranje vlasti i demokratskih procesa u Burundiju. Usredotočenost Sporazuma nije isključivo na provedbi, već na širem strateškom okviru za obnovu i uspostavu mira, demokracije i sigurnosti u Burundiju. Nadalje, on se ne odnosi na više država ili regija unutar određenog geografskog područja, već je usmjeren na unutarnje političke dinamike i stabilnost unutar Burundija. Isti je postignut između različitih političkih stranaka unutar Burundija kako bi se postavili temelji za upravljanje zemljom i promicala unutarnja stabilnost.

13.1.32.3. Deklaracija sudionika mirovnih pregovora o Burundiju, uključujući sve strane sukoba u Burundiju, donesena u Arushi 21. lipnja 1998. godine

Deklaracija sudionika mirovnih pregovora o Burundiju, uključujući sve strane sukoba u Burundiju, donesena u Arushi 21. lipnja 1998. godine, koju su potpisali predstavnici Vlade, Narodne skupštine i političkih stranaka, nema značajke procesnog sporazuma. Ona je dokument kojom se strane obvezuju na niz mjera i ciljeva kako bi postigle mirno rješenje sukoba, uključujući obustavu neprijateljstava, uspostavu različitih odbora za pregovore o

bitnim pitanjima (Odbor o prirodi sukoba u Burundiju, problemima genocida i isključenja te njihovim rješenjima; Odbor o demokraciji i dobroj upravi; Odbor o miru i sigurnosti za sve; Odbor o obnovi i gospodarskom razvoju, te Odbor o jamstvima za provedbu sporazuma proizašlog iz mirovnih pregovora o Burundiju). Također, Deklaracija ukazuje na važnost sudjelovanja civilnog društva u mirovnim pregovorima, jer je ono glavna žrtva sukoba u Burundiju, ima značajan utjecaj u društvu, a njegovo isključivanje može spriječiti prihvatljivost svih postignutih sporazuma. Međutim, Deklaracija ne sadrži sve detaljne aspekte potrebne da bi se smatrala procesnim sporazumom, kao što su mehanizmi za provedbu, nadzor i provođenje dogovorenih mjera.

Deklaracija obuhvaća različite točke, poput obveze strana u sukobu da vode ozbiljne pregovore, stvaranje uvjeta za miran suživot na temelju demokratskih vrijednosti, te nastojanja da se okonča sukob u Burundiju mirnim putem osnivanja odbora za različite svrhe. Deklaracija kao takva predstavlja značajan korak prema postizanju sporazuma među stranama u sukobu, ali ona nije suštinski sporazum, jer isti obuhvaćaju detaljne planove provedbe, precizne obveze strana u sukobu, konkretne mehanizme provedbe, rokove i druge važne elemente.

Deklaracija nema karakteristike provedbenog, pomirbenog i područnog (regionalnog) sporazuma. Ista je postavila okvir za daljnje pregovore kako bi se postigao mir u Burundiju, ali nije dokument koji opisuje konkretne korake provedbe ili detaljne planove za postizanje mira. Ona je sama po sebi korak prema pomirenju, ali ne i konačan pomirbeni sporazum. Premda je regionalni kontekst bio značajan dio procesa pregovora, Deklaracija je imala širu svrhu obuhvaćajući sve strane sukoba u Burundiju i ciljajući postizanje unutarnjeg mira i pomirenja unutar zemlje.

13.1.33. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu mirovnih sporazuma u Burundiju (1994.-1998.)

13.1.33.1. Izjava odobrenih političkih stranaka i vlade protiv ratnih začetnika, a u korist mira i sigurnosti od 6. srpnja 1994. godine

Izjava odobrenih političkih stranaka i vlade protiv ratnih začetnika, a u korist mira i sigurnosti od 6. srpnja 1994. godine, može se povezati s indikatorom „tip rata“ iz perspektive političke dinamike koja je pratila sukobe u Burundiju (sukob u Burundiju 1993-1998. određen je kao unutardržavni rat (građanski rat). Ova Izjava označava politički angažman više strana s ciljem zaustavljanja sukoba te sprječavanja njegovog daljnjeg širenja. Stoga se povezanost s indikatorom „tip rata“ može vidjeti kroz političke akcije koje su poduzete kako bi se promovirao mir, spriječilo daljnje nasilje te riješili politički, odnosno socijalni uzroci sukoba.

Nadalje, Izjava se može povezati s nekim elementima dizajna mirovnog sporazuma. Premda Izjava nije formalni mirovni sporazum, sadržaj iste sadržava određene elemente koji se nalaze u strukturi i sadržaju mirovnih sporazuma. Prije svega, ista sadrži izraženu želju za okončanjem nasilja i izoliranjem elemenata koji potiču nerede i nasilje unutar zemlje. Ovaj aspekt se može povezati s dijelom mirovnog sporazuma koji definira uvjete za okončanje sukoba i uspostavljanje stabilnosti. Nadalje, Izjava identificira grupe koji potiču nasilje i ugrožavaju mir te poziva na potporu nacionalnom miru i slozi. Ovo je povezano s identifikacijom suprotstavljenih strana, što je važan element u mirovnim sporazumima. Pored toga, Izjava se bavi pitanjem distribucije oružja, potrebe za razoružanjem stanovništva i sprječavanja ilegalnog krijumčarenja oružja. Ovi su aspekti povezani s mjerama demilitarizacije, kontrolom oružja i sigurnosnim uvjetima koji često čine dio mirovnih sporazuma. Izjava sadrži apel za potporu mirovnim inicijativama, slično kao što se u mirovnim sporazumima često poziva na potporu stranaka kako bi se osigurala uspješna provedba.

Povezanost ove Izjave s indikatorom „ishod mirovnog sporazuma“ vidljiva je u kontekstu analize provedbe mirovnog sporazuma i njenih utjecaja na društvo nakon potpisivanja. Izjava sadrži apel za razoružanjem stanovništva, sprječavanjem širenja oružja te poticanjem potpore mirovnim inicijativama. Navedene elemente je moguće promatrati kao pokušaj provedbe mjera za osiguranje mira i sigurnosti unutar Burundija nakon sukoba, što je jedan od aspekata ishoda mirovnog sporazuma. Pored toga, Izjava se bavi problemima nasilja, terora i širenja mržnje unutar burundskog društva te poziva na akciju kako bi se ti problemi suzbili. Procjena smanjenja nasilja i promjena u društvu nakon Izjave može se povezati s ishodom mirovnog sporazuma. Izjava potiče jedinstvo i suradnju političkih stranaka i vlade radi ostvarivanja mira i sigurnosti. Ova vrsta suradnje može se smatrati pozitivnim ishodom mirovnog sporazuma, s obzirom na postignutu političku stabilnost i potporu za zajedničke ciljeve. Konačno, Izjava sadrži jasan poziv za potporu nacionalnom miru. Evaluacija potpore društva prema takvim inicijativama može se promatrati kao ishod mirovnog sporazuma, koji nastoji postići stabilnost i mir unutar države. Nakon potpisivanja Izjave nije došlo do potpunog zaustavljanja sukoba. Burundi se tijekom idućih godina suočavao s političkom nestabilnošću, etničkim napetostima i nasiljem, posebno između dviju najvećih etničkih skupina, Hutua i Tutsija.

Također, Izjava se može analizirati u kontekstu povezanosti s indikatorom „način završetka sukoba“. Ona predstavlja napor političkih stranaka i vlade da se suzbiju nasilje, teror i širenje mržnje unutar države. Izjava se kao vrsta javnog poziva može smatrati diplomatskim naporom za okončanje sukoba, što je jedan od načina završetka sukoba. Pored toga, Izjava može biti shvaćena kao korak u pregovaračkom procesu između vlade i političkih stranaka u cilju

postizanja mira i sigurnosti. Pregovarački procesi često su važni u završetku sukoba, a javni pozivi za mir i suradnju mogu biti korak prema postizanju stabilnosti. Izjava sadrži jasan poziv za zaustavljanje nasilja i razoružanje stanovništva. Navedeni korak može biti povezan s mjerama prevencije daljnjeg nasilja, što je bitan čimbenik završetka sukoba. Izjava se obraća javnosti i poziva je da podrži napore za mir i sigurnost. Angažman javnosti ima značajnu ulogu u oblikovanju pozitivnog društvenog konteksta koji potiče mir i stabilnost.

13.1.33.2. Sporazum koji sadrži Konvenciju o upravljanju od 10. rujna 1994. godine

Sporazum koji sadrži Konvenciju o upravljanju od 10. rujna 1994. godine o upravljanju između snaga demokratskih promjena i političkih stranaka oporbe u Burundiju iz 1994. ne može se povezati s indikatorom „tipa rata“. Naime, isti je usredotočen na uspostavu političkih institucija temeljenih na konsenzusu, obnovu mira, sigurnosti i povjerenja te izgradnju države temeljene na vladavini prava i gospodarski oporavak države. Međutim, Sporazum ne pruža izravne informacije o tipu sukoba ili ratnim situacijama.

Međutim, Sporazum se može analizirati u kontekstu povezanosti s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma“. On sadrži odredbe koje su usmjerene na uspostavu mira, obnovu povjerenja, izgradnju institucija temeljenih na konsenzusu i promicanje vladavine prava u Burundiju nakon dužeg razdoblja političkih i društvenih nemira. Elementi poput uspostave Nacionalnog vijeća za sigurnost, definiranja zadaća predsjednika i vlade, mehanizama nadzora provedbe, te suradnje između političkih stranaka i civilnog društva kako bi se postigao mir, predstavljaju važne sastavnice koje se često nalaze u mirovnim sporazumima.

Isto tako, ovaj se Sporazum može povezati s indikatorom „ishod mirovnog sporazuma“. Ishod mirovnog sporazuma ocjenjuje se kroz promatrane rezultate postignutih dogovora u njemu. Nakon potpisivanja Sporazuma nije došlo do potpunog zaustavljanja sukoba. Burundi se tijekom idućih godina suočavao s političkom nestabilnošću, etničkim napetostima i nasiljem.

Također, analiza ovog Sporazum moguća je kroz povezanost s indikatorom „način završetka sukoba“ s obzirom na njegovu namjeru da ponudi okvir za prestanak političke krize i uspostavu mira putem političkih reformi, međuetničkog pomirenja i izgradnje stabilnih institucija. Isti je bio pokušaj postizanja političkog dogovora između različitih stranaka u cilju završetka sukoba i uspostave mira i stabilnosti u Burundiju.

13.1.33.3. Deklaracija sudionika mirovnih pregovora o Burundiju, uključujući sve strane sukoba u Burundiju, donesena u Arushi 21. lipnja 1998. godine

Deklaracija sudionika mirovnih pregovora o Burundiju, uključujući sve strane sukoba u Burundiju, donesena u Arushi 21. lipnja 1998. godine može se povezati s indikatorom „tip rata“. Ona uključuje jasne elemente koji se odnose na tip rata, s obzirom na to da navodi: obvezu sudionika da riješe sukob mirnim putem i okončaju sve oblike nasilja, proglašenje obustave neprijateljstava određenog datuma, uspostavu odbora za različite teme koje su bitne za razumijevanje sukoba i traženje njegovog rješenja, te utvrđivanje tematskih područja za pregovore koja uključuju prirodu sukoba u Burundiju, demokraciju i dobro upravljanje, mir i sigurnost za sve, rehabilitaciju i ponovno naseljavanje izbjeglica i raseljenih osoba, obnovu, gospodarski i društveni razvoj, kao i jamstva za provedbu dogovora proizašlog iz mirovnih pregovora.

Nadalje, analiza ove Deklaracije moguća je kroz povezanost s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma“, jer sadrži elemente koji su karakteristični za dizajn mirovnog sporazuma. Naime, u Deklaraciji se navodi univerzalna predanost rješavanju sukoba u Burundiju mirnim putem i okončanju svih oblika nasilja, obustava neprijateljstava i postavljanje dnevnog reda za pregovore u budućnosti. Pored toga, u Deklaraciji se navode i posebni aspekti pregovora koji se odnose na uspostavu različitih odbora kako bi se razmotrile važne teme, poput prirode sukoba, demokracije, dobre uprave, mira i sigurnosti, obnove i razvoja te jamstava za provedbu postignutog sporazuma. Navedeni elementi čine dio dizajna mirovnog sporazuma jer postavljaju strukturu i važne elemente koji bi trebali biti uključeni u sporazum kako bi se okončao sukob. Slijedom toga, Deklaracija se može smatrati kao prvi korak u oblikovanju mirovnog sporazuma za Burundi.

Deklaracija se također može analizirati s obzirom na indikatorom „ishod mirovnog sporazuma“. Ona označava važan korak prema postizanju mirovnog sporazuma, budući da uključuje sudjelovanje svih sukobljenih strana u Burundiju te postavlja okvir za pregovore koji bi trebali rezultirati rješenjem političke i društvene krize. Nadalje, Deklaracija jasno navodi namjere svih strana da se okonča sukob i prihvati mirno rješenje. Ona također uređuje područja pregovora i obvezuje strane na obustavu neprijateljstava. Premda Deklaracija ne predstavlja konačni mirovni sporazum, ona stvara okvir za daljnje pregovore i postizanje konačnog ishoda, odnosno službenog mirovnog sporazuma.

Zaključno, ona se može povezati s indikatorom „način završetka sukoba“, jer označava službeni dogovor među stranama sukoba o nizu koraka i obveza s ciljem dovršetka sukoba u

Burundiju, uključujući obustavu neprijateljstava, uspostavu pregovaračkih tijela te osiguranje osnova za mirno rješenje sukoba. Potpisivanjem Deklaracije sukob u Burundiju nije odmah završen. Ona je predstavljala važan korak prema miru, ali završetak sukoba nije bio trenutačan niti potpun. Sukobi su nastavljeni u narednim godinama, a proces postizanja mira u Burundiju bio je složen i dugotrajan i složen.

13.1.34. Južnojemenski rat za odcjepljenje 1994.

Jemen ima bogatu povijest koja se proteže kroz 3000 godina. U novijoj povijesti[110], zemlja je najduže bila podijeljena na sjever i jug. Razdoblje pod osmanskom vlašću (posebno od 1872. do 1918. godine) prethodilo je vladavini zajdijskog imamata na sjeveru Jemena. Taj je imamat[111] postavljen još 897. pr.n.e i trajao je sve do 1962. godine kada je nakon revolucije osnovana Arapska Republika Jemen. Na jugu Jemena, Britanci su okupirali lučki grad Aden 1839. godine i uspostavili krunsku koloniju. Ubrzo su proširili svoju kontrolu na veći dio juga kroz Protektorat Adena. Crta koja je razdvajala osmansku i britansku sferu utjecaja, poznata kao anglo-otomanska linija, grubo je odvojila područje koje se danas obično prepoznaje kao Sjeverni i Južni Jemen. Narodna Demokratska Republika Jemen formirana je nakon stjecanja neovisnosti od britanske kolonijalne vladavine 1967. godine. U razdoblju od 1967. do 1970. godine bila je poznata kao Narodna Republika Južni Jemen. Bila je jedina marksistički orijentirana država na Bliskom istoku i u Sjevernoj Africi (Heibach, 2021: 3).

Promatramo li povijest ujedinjenog Jemena[112] od 19. stoljeća do današnjih dana, ista je obilježena nasilnim borbama za vlast. U zadnjih 40-tak godina jemenski politički sustav[113] obilježila je vladavina diktatora Alija Abdullaha Saleha. On je prvotno došao na vlast u Sjevernom Jemenu 1978. godine te će nakon ujedinjenja[114] Jemena postati njegov prvi predsjednik. Uzimajući u obzir kraj postojanja Sovjetskog Saveza 1991. godine, preliminarni pregovori o ujedinjenju Jemena koji su počeli još 1980-ih godina dobili su svoje ubrzanje.

[110] Kroz stoljeća su Jemenci bili rijetko pod jedinstvenim vodstvom (Day, 2010: 3).
[111] Zajdijski imamat je država nastala u desetom stoljeću u Sjevernom Jemenu. Bila je obilježena vladavinom sayyida, potomaka Proroka Muhameda. Samo su oni imali pravo vladati kao imami. Unutar društva Zajdijske države, lokalne su elite (plemenski klanovi), imali svoje shvaćanje legitimnosti i suvereniteta, zasnovano na njihovim rodoslovljima i vezama s određenim područjima. Plemenske strukture su utjecale na razvoj te unutarnju politiku Zajdijskog imamata (Pukhovaia, 2023: 442-443).
[112] Arapska Republika Jemen (Sjeverni Jemen-prozapadno orijentiran) i Narodna Republika Jemen (Južni Jemen-socijalistički orijentiran) ujedinili su se 1990. godine u jedinstvenu državu Republiku Jemen (UCDP, 2022).
[113] Nije osigurao svojim građanima ni političke ni gospodarske prilike, a ti izazovi datiraju još od 1960-ih godina. Nejednakosti uzrokovane takvim prilikama bile su dugo vremena izvor nestabilnosti u Jemenu, a sličnu su ulogu imale i u građanskom ratu u Jemenu 1994. godine (Egel i dr., 2021: 2).
[114] Ujedinjenje Jemena 1990. godine nije uspjelo u stvaranju čvrste nacionalne povezanosti između stanovnika sjevera i juga. Umjesto toga, naglasilo je njihove duboke podjele, postavljajući pitanje da li su oni zaista jedan narod, s dijeljenim društvenim i kulturnim iskustvima (Day, 2010: 6).

Proces ujedinjenja zahtijevao je određenu razinu demokratizacije kako bi se pomirila različita gospodarstva i države Sjevernog i Južnog Jemena. Premda je Južni Jemen činio samo jednu petinu ukupnog stanovništva ujedinjenog Jemena, vladajuća stranka Sjevernog Jemena (Opći narodni kongres,) složila se s relativno jednakom podjelom vlasti s Jemenskom socijalističkom partijom (tijekom prijelaznog razdoblja prije općih izbora). Međutim, brzi proces spajanja dviju država ostavio je mnoga neriješena pitanja: održavanje izbora je odgođeno, integracija vojnih postrojbi nije bila uspješna, gospodarstvo je bilo nestabilno, a kontrola nad prihodima od izvoza energenata bila je neizvjesna (Makovsky i dr., 2011: 18, 25).

Nakon ujedinjenja, Saleh je stavljao naglasak samo na sjevernjake, a njegova politika prema južnjacima nije bila zadovoljavajuća, što je rezultiralo pobunama južnjaka u različitim razdobljima (Ahmed, 2019: 83). Naime, unatoč potpori SAD-a i Saudijske Arabije, njegova vladavina bila je obilježena građanskim ratovima i sukobima među plemenima koji su bili prisutni tijekom njegovog režima. Saleh je svoju vlast održavao uspostavljajući bliske veze s brojnim planinskim plemenima, podupirući istodobno različite frakcije. Nakon ponovnog ujedinjenja Sjevernog i Južnog Jemena 1990. godine, južni separatizam ostao je prijetnja ujedinjenoj državi. Četiri godine nakon ujedinjenja, secesionistički pokret[115], poznat kao Demokratska Republika Jemen, pokušao je uspostaviti neovisnost Južnog Jemena. Vođa pobune bio je Ali 227ale mal-Beidh, posljednji predsjednik Južnog Jemena i kasniji potpredsjednik ujedinjenog Jemena (UCDP, 2022). Građanski rat je počeo u travnju 1994. godine nakon što su Ali 227ale mal-Beidh i premijer Hai dar Abu Bakr al-Attas proglasili neovisnost Demokratske Republike Jemen kao nasljednika prethodne Narodne Demokratske Republike Jemen, uspostavivši Aden kao glavni grad nove države. Saudijska Arabija je dala potporu Demokratskoj Republici Jemen kako bi preokrenula trend ujedinjenog Jemena, slijedeći svoju dugu politiku osiguranja da Jemen bude dovoljno snažan, ali ne i prejak. Potporu Demokratskoj Republici Jemen dale su i bivše sovjetske države u vidu slanja oružja poput borbenih zrakoplova, tenkova i topništva. Međutim, nije strana država nije priznala njezinu neovisnost (Makovsky i dr., 2011: 25).

Važno je naglasiti kao se sukob zapravo odvijao između društvenih elita. Tijekom razdoblja prije i za vrijeme sukoba, aktivisti civilnog društva i na sjeveru i na jugu angažirali su se u borbi protiv rata. Značajne inicijative vođene su od strane Jemenskog nacionalnog dijaloga narodnih snaga, koji je bio utemeljen na sjeveru zemlje, a uključivao je širok spektar poznatih

[115] Bio je potaknut onim što su južnjaci percipirali kao agresiju sjevera, što je obuhvaćalo političku i gospodarsku diskriminaciju. (Egel i dr., 2021: 17).

društvenih i javnih osoba iz južnih područja. Neposredno prije izbijanja sukoba, izradili su „Dokument o zavjetu i suglasju“, često nazivan planom koji bi mogao ispraviti početne nedostatke sporazuma o ujedinjenju i postaviti Jemen na put stabilnosti i partnerstva između njegovog sjevera i juga (International crisis group, 2023: 3). Nakon tromjesečnog rata, vlada Jemena je porazila separatiste u srpnju 1994. godine (UCDP, 2022).

Prema dostupnim podatcima iz baze podataka UCDP-a Jemenu je ukupan broj smrtnih slučajeva u 1994. godini iznosio 1489.

13.1.35. Analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma: primjer Sporazuma o prekidu vatre u Republici Jemen od 30. lipnja 1994. godine

13.1.35.1. Sporazum o prekidu vatre u Republici Jemen od 30. lipnja 1994. godine

Sporazum o prekidu vatre u Republici Jemen potpisan 30. lipnja 1994. godine, u Moskvi od strane ministra vanjskih poslova Jemena Mohammeda Basendwaha, Salema Salaha Muhammeda i ministra vanjskih poslova Ruske Federacije Andrei V. Kozyreva predstavlja procesni sporazum. Razlog tome je što se sporazum odnosi na primirje i prekid borbenih aktivnosti među sukobljenim stranama. On označava početak mirovnog procesa u Republici Jemenu, što se uklapa u definiciju procesnih sporazuma kao početne faze uspostave konačnog rješenja oružanih sukoba.

Međutim, njegovom analizom je vidljivo da ne sadrži elemente provedbenog, suštinskog, pomirbenog i područnog (regionalnog) sporazuma. Naime, dok se pojedine odredbe Sporazuma odnose na nastavak pregovora i humanitarnu pomoć, koje su bitni aspekti mirovnog procesa, one isto tako ne definiraju detaljne planove za provedbu glavnih elemenata zaključenog Sporazuma, što bi bilo karakteristično za provedbene sporazume. Nadalje, ovaj Sporazum ne obrađuje šire političke ili etničke napetosti niti se bavi temeljnim uzrocima sukoba, što bi bilo tipično za suštinske sporazume. Također, sporazum ne upućuje na pomirenje sukobljenih strana niti obuhvaća regiju kojoj pripada država pogođena sukobom, pa se stoga ne može klasificirati kao pomirbeni ili područni (regionalni) sporazum.

13.1.36. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu Sporazuma o prekidu vatre u Republici Jemen od 30. lipnja 1994. godine

13.1.36.1. Sporazum o prekidu vatre u Republici Jemen od 30. lipnja 1994. godine

Sporazum o prekidu vatre u Republici Jemenu potpisan 30. lipnja 1994. godine može se analizirati i povezati s indikatorima „tip rata“, „dizajn mirovnog sporazuma“, „ishod mirovnog sporazuma“ i „način završetka sukoba“.

Sporazum se može analizirati u kontekstu povezanosti s indikatorom „tip rata“, jer je potpisan tijekom unutardržavnog (građanskog) rata u Jemenu, gdje su postojali unutarnji politički i društveni sukobi. Sukob u Jemenu bio je složen i zahtijevao je razumijevanje političkih, etničkih i gospodarskih aspekata, što može biti povezano s potrebom za sveobuhvatnim mirovnim sporazumom koji se bavi temeljnim uzrocima sukoba.

Sporazum se može analizirati i kroz prizmu indikatora „dizajn mirovnog sporazuma“ Analiza dizajna mirovnog sporazuma uključuje razmatranje ključnih elemenata, strukture i ciljeva Sporazuma kako bi se postigao mir ili prekid sukoba između strana u sukobu. Sporazum proizlazi iz pregovora između sukobljenih strana posredstvom ministra vanjskih poslova Ruske Federacije. To ukazuje na važnost diplomatskih napora i posredovanja u postizanju mira. Sporazum utvrđuje konkretne uvjete prekida vatre određenog datuma i vremena. To uključuje odustajanje od daljnje uporabe sile između sukobljenih strana, u skladu Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a o situaciji u Republici Jemenu. Nadalje, Sporazum predviđa nastavak pregovora s ciljem postizanja konačnog rješenja sukoba, što ukazuje na dugoročnu prirodu i ciljeve mirovnog procesa. Također, Sporazum sadrži odredbe koje omogućuju nesmetano dostavljanje humanitarne pomoći (lijekovi, voda, hrana) u područja pogođena sukobom, pružajući pomoć izbjeglicama. Kroz analizu ovih ključnih elemenata, možemo zaključiti da ovaj sporazum ima klasične komponente dizajna mirovnog sporazuma. Naime, on obuhvaća uspostavu prekida vatre, nastavak pregovora za postizanje trajnog rješenja sukoba i pružanje humanitarne pomoći, što su bitni elementi u mirovnim sporazumima.

Ishod sporazuma može se procijeniti na temelju implementacije njegovih odredbi nakon potpisivanja. U slučaju sporazuma o prekidu vatre u Jemenu, analiza bi uključivala evaluaciju postignuća trajnog mira ili nastavka sukoba nakon potpisivanja sporazuma, kao i njegov utjecaj na stabilnost unutar zemlje. Uvidom u bazu podataka UCDP vidljivo je da je u određenom vremenskom razdoblju nakon njegovog potpisivanja (1995.-1999.) nije bilo smrtnih slučajeva izazvanih državnim, nedržavnim nasiljem ili jednostranim nasiljem. Tek u 2000. godini navodi se ukupan broj smrtnih slučajeva u toj godini (19). Iz navedenog se može zaključiti da je

Sporazum polučio srednjoročni uspjeh u zaustavljanju nasilja i postizanju mira i relativne stabilnosti u Jemenu.

Indikator „način završetka sukoba“ može se povezati sa Sporazumom, jer je postignut pregovorima između sukobljenih strana, a ne jednostranom odlukom ili vojnom intervencijom, što je rezultiralo postizanjem mira i relativne stabilnosti u Jemenu.

13.1.37. Hrvatsko-krajinski rat 1995.

Republika Hrvatska postala je samostalna i neovisna država priznanjem 15. siječnja 1992. godine. Međutim, u trenutku međunarodnog priznanja 1/3 njezinog teritorija bila je pod okupacijom paradržave Republike Srpske Krajine. Nakon zaustavljanja agresije Velike Srbije i dobivanja međunarodnog priznanja državnosti, glavni je fokus hrvatske politike bio ostvarivanje potpunog suvereniteta i očuvanje teritorijalnog integriteta Republike Hrvatske (Bing, 2007: 371). Za ostvarenje tog cilja, trebalo je više od tri godine sve do vojnih i redarstvenih akcija „Bljeska“ (1.-4. svibnja 1995.) i „Oluje“ (4.-7. kolovoza 1995.), koje su omogućile povratak okupiranih područja Zapadne Slavonije, Banije, Korduna, Like i Sjeverne Dalmacije u ustavno-pravni poredak Hrvatske. Nakon „Oluje“ jedini preostao okupirani teritorij Hrvatske bilo je hrvatsko Podunavlje[116]. Hrvatska je bila spremna pokrenuti novu vojnu operaciju, nazvanu „Vatrene kočije“, radi oslobađanja preostalog okupiranog teritorija. Pred početak mirovnih pregovora u Daytonu (rješavanje sukoba u Bosni i Hercegovini) operacija će biti preimenovana u „Vukovarsku golubicu“. Međutim, unatoč pripremljenosti i potpori hrvatske javnosti, posebice prognanika koji su željeli povratak okupiranih područja vojnim sredstvima, hrvatsko političko vodstvo odlučilo je započeti pregovore s pobunjenim Srbima na okupiranom teritoriju. Počeli su pregovori između hrvatskih političkih vlasti i vođa pobunjenih Srba, usmjereni na pronalaženje mirnog rješenja za reintegraciju hrvatskog Podunavlja u ustavno-pravni poredak Hrvatske (Tuković Holjevac, 2015: 619). Ponovna integracija hrvatskog Podunavlja bila je conditio sine qua non za angažman Hrvatske u okviru Daytonske mirovne konferencije[117] 1995. godine (Bing, 2008: 337).

Uz promjene u geopolitičkoj situaciji u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, američki predsjednik Bill Clinton najavio je novu mirovnu inicijativu za Bosnu i Hercegovinu. U

[116] Radi se o teritoriju Republike Hrvatske koji regionalno obuhvaća područje Istočne Slavonije, Baranje i Zapadnog Srijema.

[117] Na Daytonskoj konferenciji razgovaralo se i o normalizaciji odnosa između Hrvatske i (tadašnje) Savezne Republike Jugoslavije. Mate Granić (nekadašnji ministar vanjskih poslova Hrvatske) je istaknuo da su prva četiri dana pregovora bila posvećena normalizaciji odnosa i mirnoj reintegraciji hrvatskog Podunavlja. Ovi elementi su bili ključni preduvjeti za započinjanje razgovora o rješavanju krize u Bosni i Hercegovini. Iako je pitanje mirne reintegracije riješeno, uzajamno priznanje i normalizacija odnosa nisu postignuti (Ponoš, 2021: 128-129).

nastojanju da se cjelovito riješi kriza, odmah nakon operacije „Oluja“, Clinton je izjavio da, uz mirovni plan za BiH, treba izraditi i dugoročno održiv plan za rješavanje situacije u istočnoj Slavoniji. Taj plan trebao bi biti temeljen na hrvatskom suverenitetu i na načelima Z-4, kao što su samouprava, pravo izbjeglica na povratak i druga jamstva za Srbe koji žive na tom području. U pregovorima o mirnoj reintegraciji hrvatskog Podunavlja, aktivno su sudjelovali veleposlanik SAD-a Peter Galbraith, veleposlanik UN-a Thorvald Stoltenberg i predstavnik Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (OESS) Geert Ahrens. Srpski predstavnici s tog područja također su sudjelovali u pregovorima te im je na taj način dan određeni međunarodnopravni subjektivitet. Američki veleposlanik Galbraith je imao niz sastanaka s Goranom Hadžićem i Milanom Milanovićem, predstavnicima lokalnih Srba u Erdutu tijekom listopada i studenoga 1995. godine. Njegov pristup je bio usmjeren na pokušaj usuglašavanja ključnih elemenata iz plana Z-4 koji se odnosio na istočnu Hrvatsku (Tuković Holjevac, 2015: 620).

U razdoblju od 16. rujna do 12. studenoga 1995. godine iznesena četiri ključna prijedloga koji su bili podložni razmatranju od strane obje strane. Konačni prijedlog, nazvan *Temeljni Sporazum o istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu*, značajno se poklapao s temeljnim načelima oko kojih su se obje strane usuglasile 3. listopada 1995. godine[118] (Galbraith, 1997: 647). Erdutski sporazum[119] koji je zaključen 12. studenoga 1995. godine u Erdutu otvorio je put prema mirnoj integraciji hrvatskog Podunavlja. Potpisali ga Hrvoje Šarinić u ime hrvatske Vlade te Milan Milanović u ime srpske strane (Bing, 2007: 403). Galbraith i Stoltenberg, kao posrednici u mirovnim pregovorima, potpisali su također Sporazum (Tuković Holjevac, 2015: 624). SAD su odigrale važnu ulogu u postizanju sporazuma o mirnoj reintegraciji i političkom nadzoru nad provođenjem tog sporazuma (Bing, 2008: 337). Proces reintegracije Srijemske-baranjske oblasti, odnosno Srpske oblasti Istočna Slavonija, Baranja i zapadni Srijem pod hrvatsku vlast proveden je uz pomoć UN-a, putem prijelazne uprave poznate kao *United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium* (UNTAES) i uspješno je zaključen 15. siječnja 1998. godine (Barić, 2012: 323).

[118] Početkom listopada 1995. godine, hrvatska i srpska strana postigle su dogovor u prvom izravnom sučeljavanju u Erdutu oko prihvaćanja 11 članaka sporazuma. Ti su članci sadržavali organizacijska načela koja su trebala biti osnova za rješavanje situacije u istočnoj Slavoniji (Tuković Holjevac, 2015: 621).

[119] Sporazum je obuhvatio sljedeće: prijelazno razdoblje od jedne do dvije godine koje će završiti reintegracijom hrvatskog Podunavlja u ustavno-pravni poredak Hrvatske; demilitarizaciju područja; sveobuhvatne odredbe o ljudskim pravima, posebno naglašavajući pravo izbjeglica i prognanika na povratak svojim kućama; naglasak na nediskriminaciji kako bi se Hrvati i Srbi tretirali jednako; te organiziranje lokalnih izbora (Galbraith, 1997: 647).

Prema dostupnim podatcima iz baze podataka UCDP-a[120] na strani Hrvatske ukupan broj smrtnih slučajeva u 1995. godini iznosio je 963, dok je na strani tzv. Republike Srpske Krajine ukupan broj smrtnih slučajeva u 1995. godini iznosio 1132.

13.1.38. Analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma: primjer Temeljnog sporazuma o istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu („Erdutski sporazum“) od 12. studenoga 1995. godine

13.1.38.1. Temeljni sporazum o istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu („Erdutski sporazum“) od 12. studenoga 1995. godine

Temeljni sporazum o Istočnoj Slavoniji, Baranji i Zapadnom Srijemu ima karakteristike suštinskog, provedbenog, pomirbenog i područnog (regionalnog) sporazuma. Sporazum je suštinski sporazum, jer točka 1. Sporazuma definira postojanje vremenskog razdoblja kad će određeno područje biti pod hrvatskom vlašću.

Nadalje, Sporazum ima elemente provedbenog sporazuma, obzirom da sadrži odredbu o demilitarizaciji područja (točka 3. Sporazuma): ograničenja vezana uz vojne snage, oružje i policiju uključujući rokove koje će odrediti međunarodne snage kako bi osigurale demilitarizaciju područja. Drugi element koji ukazuje da se radi o provedbenom sporazuma je odredba o pravu izbjeglica i povratu stanovništva na povratak u njihove domove, te pravo na povrat imovine i naknadu za imovinu koja se ne može vratiti te pomoć u obnovi oštećene imovine, bez obzira na etničku pripadnost.

Erdutski sporazum je i pomirbeni sporazum, jer sadrži odredbu o uspostavi privremenih policijskih snaga s ciljem stvaranja profesionalnosti unutar policije i izgradnje povjerenja među svim etničkim zajednicama. Drugi element koji navodi da se radi o pomirbenom sporazumu je odredba Sporazuma koja govori o poštivanju najviših standarda ljudskih prava i temeljnih sloboda na tom području.

Konkretna točka u ovom Sporazumu koja ga karakterizira kao područni (regionalni) sporazum je ona koja se odnosi na uspostavu i organizaciju tijela lokalne samouprave (općine, oblasti, županije), te pravo srpske zajednice da imenuje zajedničko vijeće općina. Ova točka je relevantna jer se odnosi na upravljanje na lokalnoj razini i uključuje organizaciju struktura vlasti na područnoj (regionalnoj) razini.

[120] Tijekom 1995. godine vodili su se oružani sukobi i u Bosni i Hercegovini. U tim sukobima su aktivno sudjelovale snage Hrvatske vojske i vojske tzv. Republike Srpske Krajine.

13.1.39. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu Temeljnog sporazuma o istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu („Erdutski sporazum“) od 12. studenoga 1995. godine

13.1.39.1. Temeljni sporazum o istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu („Erdutski sporazum“) od 12. studenoga 1995. godine

Erdutski sporazum potpisali su predstavnici hrvatske vlade i lokalnih Srba kojim je započet proces mirne reintegracije istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema pod hrvatsku vlast. Ovaj Sporazum možemo povezati s indikatorom „tip rata“, jer se odnosi na unutardržavni[121] (građanski rat), a građanski ratovi, kao što je bio slučaj u ovom kontekstu, zahtijevaju složene mirovne sporazume koji se bave političkim, društvenim, sigurnosnim i teritorijalnim pitanjima.

Sporazum je obradio različite aspekte sukoba, uključujući uvjete povratka izbjeglica i progranika, formiranje privremenih policijskih snaga radi izgradnje povjerenja među etničkim zajednicama, poštivanje ljudskih prava i demilitarizaciju područja. Osim toga, Sporazum je obuhvatio i organizaciju lokalne vlasti, kao i dogovore o imovinskim pitanjima. Stoga je Sporazum moguće povezati s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma“.

Treći indikator, „ishod mirovnog sporazuma“ pruža uvid da je nakon potpisivanja Erdutskog sporazuma došlo do postupne reintegracije istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema pod hrvatsku vlast. Ishod ovog sporazuma rezultirao je prestankom sukoba i stabilizacijom situacije u široj regiji. Iako je proces implementacije trajao određeno vrijeme, Sporazum je doprinio stvaranju okruženja koje je omogućilo povratak izbjeglica, uspostavu državne vlasti i olakšao izgradnju povjerenja između različitih etničkih zajednica.

Indikator „način završetka sukoba“ može se povezati s Erdutskim sporazumom, jer je postignut pregovorima između sukobljenih strana, što je rezultiralo mirnim završetkom sukoba i uspostavom procesa mirne reintegracije područja Istočne Slavonije, Baranje i Zapadnog Srijema pod hrvatsku vlast. Ovaj način okončanja sukoba pridonio je postizanju dugoročne stabilnosti i održivog mira u regiji.

13.1.40. Treći liberijski rat 1996.

Pobunjeničke skupine su ponovno 6. travnja 1996. godine izazvale kaos pljačkom, nasiljem i bezakonjem, usmjeravajući sukobe prema Monroviji, što je za posljedicu imalo strašnu humanitarnu krizu. Ti sukobi su predstavljali najteže razdoblje u posljednje tri godine, uz 3000 mrtvih i 80000 raseljenih osoba. Vođe tih skupina, posebno Taylor i Kromah, dali su potporu

[121] Prema COW projektu.

sukobima i pljački. ECOMOG je pokazao nevoljkost za interveniranje, a neki od vojnika ECOMOG-a sudjelovali su ili pomagali u pljački i borbama. Do srpnja 1996. godine, ECOMOG je zadržao kontrolu nad gradom nakon što su vođe skupina naredile povlačenje svojih snaga. U kolovozu 1996. godine, uspostavljen je novi plan za razoružanje, demobilizaciju i izbore. Neprofesionalno ponašanje ECOMOG-a tijekom borbi 6. travnja dovelo je do odluke o prebacivanju odgovornosti na nove terenske zapovjednike te rotaciji mnogih trupa. Obnovljena politička pozornost ECOWAS-a na poboljšanje ECOMOG-a, uz redovno financiranje plaća vojnika, značajno je poboljšala profesionalnost i povjerenje javnosti u zapadnoafričke mirovne snage. Od kraja 1996. godine do izbora, ECOMOG je odigrao važnu ulogu u okončanju građanskog rata. ECOMOG je imao zadatak da od 7. studenoga 1996. godine uspostavi sigurne zona diljem Liberije. Razoružanje i demobilizacija boraca te repatrijacija izbjeglica trebali su se dogoditi u razdoblju 22. studenoga 1996. godine − 21. siječnja 1997. godine, a izbori su bili planirani da se održe 30. svibnja 1997. godine. Na kraju, uz određene odgode, proces razoružanja je započeo 22. studenoga 1996. godine i završio je 7. veljače 1997. godine, a izbori su uspješno održani 19. srpnja 1997. godine (HRW, 2023).

Međutim, nakon završetka rata oslonac postkonfliktnog mirnog uređenja Liberije bio je vrlo nesiguran zbog propusta u pokretanju ključnih inicijativa, kao što su reforma sigurnosnog sektora i nacionalno pomirenje. Nedostatak napretka u ovim područjima dodatno je narušio potrebnu osnovu za izgradnju mira. Pored toga, nedostatak pažnje i brzopleto provođenje procesa razoružanja i demobilizacije dodatno su oslabili temelje mira. Stoga je bilo očito da će se Liberija opet suočiti s nasiljem i razaranjima, jer se nije pravodobno i učinkovito radilo na osnaživanju struktura mira i stabilnosti u zemlji (Kieh, 2009: 7).

Tijekom 1996. godine Vijeće sigurnosti UN-a donijelo je nekoliko rezolucija[122] u vezi situacije u Liberiji-1041(1996), 1059 (1996), 1071 (1996) i 1083 (1996).

Prema dostupnim podatcima iz baze podataka UCDP-a u Liberiji je ukupan broj smrtnih slučajeva u 1996. godini iznosio 3091.

13.1.41. Analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma: primjer Dodatka Abuja sporazumu od 17. kolovoza 1996. godine

13.1.41.1. Dodatak Abuja sporazumu od 17. kolovoza 1996. godine

Dodatak Abuja sporazumu potpisan je 17. kolovoza 1996. godine u Abuji, Savezna Republika Nigerija. Dodatak su potpisali Charles Ghankay Taylor, vođa Nacionalne patriotske

[122] Izvor podataka: UNSCR, 2023.

fronte Liberije (NPFL), poručnik Alhaji G. V. Kromah, predsjednik Ujedinjenog oslobodilačkog pokreta Liberije za demokraciju (ULIMO), Dr. G.E. Saigbe Boley Sr., čelnik Liberijskog vijeća (LPC), poručnik J. Hezekiah Bowen, oružane snage Liberije, General-bojnik Roosevelt Johnson, Ujedinjeni oslobodilački pokret Liberije za demokraciju (ULIMO-J), Francois Massaquoi, Lofa obrambene snage (LDF), Jucontee Thomas Woewiyu, Centralno revolucionarno vijeće Nacionalne patriotske fronte Liberije (NPFL-CRC) i Chea Cheapoo Nacionalna konferencija Liberije (LNC). Potpisivanje Dodatka su posvjedočili svojim potpisom Šef Tom Ikimi za i u ime generala Sanija Abache, šefa države, vrhovnog zapovjednika nigerijskih oružanih snaga, kapetan Kojo Tsikata, član Državnog vijeća, za i u ime Jerrya John Rawlings, predsjednika Republike Gane, predsjednik Canaan Banana, ugledna osoba OAU u Liberiji te Anthony B Nyakyi, posebni predstavnik glavnog tajnika UN-a u Liberiji.

Dodatak obuhvaća određene političke promjene i dogovore vezane uz Liberiju, uključujući promjene u vodstvu Državnog vijeća, pridržavanje izmjena rasporeda provedbe i produženje života prijelaznoj vladi. S obzirom da je ovo povezano s političkim promjenama i dogovorima u Liberiji, dokument posjeduje određene procesne i suštinske karakteristike s obzirom na to da se bavi konkretnim političkim promjenama i izmjenama postojećeg sporazuma. Također, budući da spominje provedbu, Dodatak sadrži i provedbene elemente.

13.1.42. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu Dodatka Abuja sporazumu od 17. kolovoza 1996. godine

13.1.42.1. Dodatak Abuja sporazumu od 17. kolovoza 1996. godine

Dodatak Abuja sporazumu može se analizirati u kontekstu povezanosti s indikatorom „tip rata“ kako bi se razumjelo kako su specifične karakteristike sukoba u Liberiji bile uzete u obzir u stvaranju sporazuma.

Sukob u Liberiji prije potpisivanja Dodatka bio je unutardržavni rat (građanski rat) s duboko ukorijenjenim političkim, etničkim i gospodarskim problemima. Građanski rat u Liberiji imao je složenu političku i socijalnu dinamiku, obilježen je različitim frakcijama, etničkim podjelama i borbenim aktivnostima koje su se širile diljem zemlje. Dodatkom je pokušano riješiti dio složenih problema kroz mirovne pregovore i politički dogovor. Dodatak treba promatrati kao stremljenje okončanju građanskog rata i uspostavu stabilnosti u Liberiji.

Dodatak sadrži određene elemente koji se mogu povezati i s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma“. Naime, u Dodatku se ističe želja za promjenom u vodstvu Državnog vijeća kako bi ono bilo učinkovitije i vjerodostojnije. Ova promjena u vodstvu odražava nastojanje da se

unaprijedi izvršavanje Abuja sporazuma, što može biti dio dizajna kako bi se osiguralo efikasno funkcioniranje institucija nastalih mirovnim sporazumom. Pored toga, Dodatak naglašava pridržavanje rasporeda provedbe sporazuma te produženje života prijelazne vlade prema revidiranom rasporedu provedbe. Ovo je ključni aspekt dizajna koji se odnosi na implementaciju određenih odredbi sporazuma i produžetak vremenskog okvira za postizanje ciljeva sporazuma. Specifična izmjena u strukturi Državnog vijeća, gdje se određuje da će predsjednica Vijeća biti Ruth Perry, dok će svi ostali članovi biti dopredsjednici s jednakim statusom, predstavlja ključni aspekt promjene u organizacijskoj strukturi vlasti, što je sastavni dio dizajna mirovnog sporazuma radi postizanja ravnoteže i inkluzivnosti unutar vlasti. Također, u Dodatku se ističe potpora UN-a i ECOWAS-a Abuja sporazumu kao najboljem okviru za postizanje mira u Liberiji. Ova potpora vanjskih aktera bila je važna za legitimizaciju i potporu provedbi sporazuma, što je bitan dio dizajna kako bi se osigurala međunarodna potpora i suradnja u postizanju mira.

Indikator „ishod mirovnog sporazuma“ moguće je dovesti u vezi s ovim Dodatkom kroz nekoliko elemenata i rezultata koji su proizašli iz njega. U Dodatku se naglašava potpora Abuja sporazumu od strane UN-a i ECOWAS-a kao najboljem okviru za postizanje mira u Liberiji. Ova potvrda vanjskih aktera o važnosti Abuja sporazuma može se smatrati jednim od očekivanih ishoda mirovnog sporazuma. Taj ishod označava međunarodno priznanje i potporu sporazumu. Dodatak uključuje želju za promjenom u vodstvu Državnog vijeća kako bi bilo učinkovitije i vjerodostojnije. Ova promjena u strukturi vlasti može se smatrati ishodom mirovnog sporazuma jer se nastoji poboljšati funkcioniranje vlasti nakon rata kako bi se osigurala stabilnost i učinkovitost. U Dodatku se ističe pridržavanje rasporeda provedbe sporazuma i produženje trajanja prijelazne vlade u skladu s revidiranim rasporedom provedbe. Ovaj ishod ukazuje na nastojanje da se provedu bitne odredbe sporazuma kako bi se postigao stabilan i dugotrajan mir u Liberiji. Dodatak također spominje potrebu za revizijom sporazuma u skladu s postavljenim pitanjima. Ova potreba za revizijom ukazuje na dinamičnost procesa mirovnih pregovora i nastojanja da se sporazum prilagodi promjenama okolnosti kako bi se održala njegova relevantnost i učinkovitost. S obzirom da je ukupan broj smrtnih slučajeva u 1996. godini iznosio 3091, daljnjim uvidom u bazu podataka UCDP vidljivo je kako je ukupan broj smrtnih slučajeva bitno smanjen u srednjoročnom vremenskom razdoblju (1997.-2001.). U 1997. godini ukupan broj smrtnih slučajeva iznosio je 13, u 1998. godini iznosio je 13, u 1999. godini iznosio je 70, u 2000. godini iznosio je 101, dok je u 2001. godini iznosio 481. Stoga, može se zaključiti da je Dodatak utjecao na smanjenje nasilja u Liberiji i postizanju relativne stabilnosti i mira.

Dodatak uključuje izmjenu u vodstvu Državnog vijeća radi postizanja učinkovitosti i vjerodostojnosti. Ova promjena u strukturi vlasti sugerira određeni način završetka sukoba. Promjena u vodstvu rezultat je pregovora i dogovora među sukobljenim stranama kao način za okončanje sukoba i prelazak prema stabilnijoj političkoj situaciji. Dodatak naglašava pridržavanje rasporeda provedbe Abuja sporazuma i produžetak trajanja prijelazne vlade u skladu s revidiranim rasporedom provedbe. Produženje života prijelazne vlade može se smatrati načinom završetka sukoba jer omogućuje postupni prijelaz iz stanja sukoba u stabilnije političko okruženje. Dodatak spominje potrebu za revizijom sporazuma, ukazujući na fleksibilnost procesa mirovnih pregovora i potrebu za prilagodbom sporazuma promjenjivim okolnostima nakon završetka sukoba. Potreba za revizijom može se smatrati načinom za postizanje trajnog rješenja sukoba i uspostavljanje stabilnog mira. Pored navedenog, naglašava se potpora UN-a i ECOWAS-a Abuja sporazumu kao okviru za postizanje mira u Liberiji. Ova potvrda potpore od strane vanjskih aktera može se smatrati načinom kako završiti sukob, stvaranjem okvira i potpore za proces mira i tranzicije iz sukoba u stabilnije stanje.

13.1.43. Drugi rat u Sijera Leoneu 1998.-2000.

Sukob u Sijera Leoneu, koji je trajao od 1991. do 2002. godine[123], bio je jedan od najokrutnijih i najpogubnijih sukoba u razdoblju nakon Hladnog rata. Pobunjenički RUF[124] postao je poznat po trgovini dijamantima[125] te zastrašujućem korištenju djece kao vojnika, često otete i prisiljene konzumirati droge kako bi postala njegovi članovi. Zanimljivo je da sukob nije bio obilježen čestim izravnim sukobima između naoružanih skupina, već je najveći broj smrtnih slučajeva i zlostavljanja pretrpjelo civilno stanovništvo. Mučenje i silovanje, amputacije i sakaćenja bili su uobičajeni zločini koji su se događali i koje su činili pripadnici RUF-a, ali i vladinih vojnih snaga, kao i civilnih obrambenih milicija (Mitton, 2018: 5).

Druga frakcija vojske preuzela je vlast 1997. godine u Sijera Leoneu jer je bila frustrirana činjenicom da je vlada dala prednost civilnim milicijama umjesto nacionalnoj vojsci. Ta frakcija je preuzela vlast i nazvala se Revolucionarnim vijećem oružanih snaga (AFRC). ECOMOG je bio prisiljen intervenirati 1998. godine kako bi obnovio civilnu vladu

[123] Jedna uočljiva osobina građanskih ratova je koliko dugo traju. Trajanje građanskih ratova postupno je raslo nakon Hladnog rata, dosegnuvši prosječno šesnaest godina do 1999. godine (Hazen, 2013: 25).
[124] Obzirom na velike svote novca koje je RUF stjecao pljačkom i ilegalnim rudarenjem, bilo mu je u interesu produžiti rat, čak poticati suradnju između suprotstavljenih frakcija (Denov, 2010: 65).
[125] Neki stručnjaci tvrde da kreatori međunarodne politike sugeriraju da su gospodarski interesi, posebice povezani s dijamantima iz sukoba, zapravo glavni pokretač ratova poput onoga u Sijera Leoneu (Okwesili Nkwede i Orieoma Usonka, 2019: 9).

predsjednika Tejana Kabbaha, pružajući potporu Snagama civilne obrane (CDF) u protjerivanju RUF-a i AFRC-a iz Freetowna (Mitton, 2018: 6, 8).

Nakon što je predsjednik Kabbah ponovno preuzeo vlast, nasilno uklanjanje i kasnija kriminalna ubojstva pristaša vojne hunte 1998. godine produbila su razdor između vojnika s jedne strane te vlade i civila s druge strane. Kada je Kabbahova vlada obnovljena, odlučila je rasformirati vojsku i procesuirati vojni puč. Međutim, dvadeset i četiri vojnika su pogubljena samo tjedan dana nakon što su proglašeni krivima u ratnom sukobu, a Amnesty International je prozvao taj postupak nepravednim. Ta pogubljenja, zajedno s raspuštanjem[126] vojske, bile su skupi propusti jer su unijeli dodatnu napetost u napore za ponovnu izgradnju zemlje te stvorili novu frakciju u sukobu sastavljenu od bivših vojnika (Mustapha i Bangura, 2010: 4).

ECOMOG nije uspio spriječiti povratak boraca AFRC-RUF-a u Freetown u siječnju[127] 1999. godine i otpor tome trajao je tjednima, uz konačno odbijanje invazije. Kako je ECOMOG bio jedan od rijetkih međunarodnih aktera koji su intervenirali u tom sukobu, Nigerija je preuzela najveći teret ljudskih i materijalnih troškova. Međutim, ECOMOG je bio suočen s problemima niskog morala svojih trupa, nedosljednim zapovijedanjem te optužbama za zlostavljanje zarobljenika RUF-a i lokalnih zajednica (Mitton, 2018: 8).

Nakon potpisivanja Mirovnog sporazuma iz Loméa[128] od 7. srpnja 1999. godine uslijedilo je raspoređivanje oko 6000 vojnika u okviru UNAMSIL-a. Ujedinjeno Kraljevstvo[129] je također rasporedilo svoje trupe u Sijera Leoneu u svibnju 2000. godine. Njihova prisutnost, osobito kroz obuku koju su pružili CDF-u i SLA-e, kao i politički pritisak koji su izvršili na Charlesa Taylora zajedno sa SAD-om da prekine potporu RUF-u, predstavljaju faktor koji je pridonio okončanju sukoba. U srpnju 2000. godine britanske snage su pružile potporu spašavanju UNAMSIL-ovih promatrača koje je uzeo RUF u Kailahunu. Navedeno spašavanje kodnog imena „Operacija Kukhri“ bilo je uspješno, kako u postizanju vojnih ciljeva, tako i u demoraliziranju snaga RUF-a. U rujnu 2000. godine dogodila se još jedna spasilačka misija britanske vojske, poznata kao „Operacija Barras“, kada su britanski vojnici bili oteti od strane

[126] Nakon što je vojna hunta prisilno svrgnuta s vlasti 1998. godine, vojska je raspuštena, a nova vlada imala je plan obnoviti oružane snage. Ipak, Sijera Leone je ostala bez vojske sve do svibnja 1999. godine kada je prva skupina od 562 novih vojnika završila tromjesečnu obuku (Ducasse-Rogier, 2004: 24).

[127] Nakon dva tjedna iznimno žestokih uličnih borbi, ECOMOG je uspio protjerati napadače iz Freetowna (Harris, 2020: 112).

[128] Relativni mir koji danas postkonfliktna Sijera Leone doživljava uglavnom se može pripisati Mirovnom sporazumu iz Loméa (Mustapha i Bangura, 2010: 7).

[129] Tijekom razdoblja između 1998. i 2003. godine, Ujedinjeno Kraljevstvo se obvezalo pružiti pomoć Sijera Leoneu u prosječnom godišnjem iznosu od 40 milijuna funti. Međutim, ova brojka ne obuhvaća vojne troškove Ujedinjenog Kraljevstva, logističku potporu (uključujući isporuku oružja) ili obuku za oružane snage Sijera Leonea. Dodatno, nije uključen njihov doprinos mirovnim operacijama UN-a, što bi rezultiralo znatno većim ukupnim iznosom pomoći (Schümer, 2008: 76-77).

skupine poznate kao Momci sa Zapadne strane (WSB). Uspješna operacija protiv WSB-a, zajedno s demonstracijom snage putem preleta britanskih borbenih aviona i vidljivosti mornaričke moći, uvjerila je mnoge članove RUF-a da je rat gotov (Mitton, 2018: 8-9). U konačnici, britanska vlada je uspješno okončala građanski rat u Sijera Leoneu tako što je natjerala RUF na proces razoružanja, demobilizacije i rehabilitacije (Dorman, 2009: 115).

Tijekom trajanja Drugog rata u Sijera Leoneu 1998.-2000. godine Vijeće sigurnosti UN-a donijelo je sljedeće rezolucije[130] u vezi Sijera Leonea: 1156 (1998), 1162 (1998), 1171 (1998), 1181 (1998), 1220 (1999), 1231 (1999), 1245 (1999), 1260 (1999), 1270 (1999), 1289 (2000), 1299 (2000), 1306 (2000), 1313 (2000), 1315 (2000) i 1317 (2000). Također, Vijeće sigurnosti UN-a donijelo je rezoluciju[131] 1196 (1998) u vezi situacije u Africi, a u kojoj se spominje Sijera Leone.

Prema dostupnim podatcima iz baze podataka UCDP-a u Sijera Leoneu je u razdoblju 1998.-2000. ukupan broj smrtnih slučajeva iznosio 10504 (u 1998. godini iznosio je 5155, u 1999. godini iznosio je 4493, dok je u 2000. godini iznosio 856).

13.1.44. Analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma: primjeri mirovnih sporazuma u Sijera Leoneu (1999.-2000.)

13.1.44.1. Sporazum o prekidu vatre u Sijera Leoneu od 18. svibnja 1999. godine

Sporazum o prekidu vatre u Sijera Leoneu od 18. svibnja 1999. godine ima karakteristike procesnog sporazuma. On sadrži odredbe koje se odnose na uspostavu primirja i stvaranje povoljne atmosfere za održavanje pregovora između Vlade Sijera Leonea i RUF-a radi postizanja dugotrajnog mira i stabilnosti u zemlji. Sporazum također navodi plan aktivnosti, uključujući početak primirja, održavanje postojećih pozicija strana, početak pregovora, osiguravanje pristupa humanitarnih organizacija svim ljudima u potrebi, oslobađanje zarobljenika i neboraca i zahtjev za slanje promatrača Ujedinjenih naroda radi nadgledanja provedbe primirja.

Sporazum se može smatrati suštinskim sporazumom. On predstavlja dogovor između Vlade Sijera Leonea i RUF-a o uspostavljanju primirja, održavanja dijaloga i započinjanja procesa pregovora kako bi se postigao dugotrajni mir i stabilnost u zemlji. Sporazum definira datume i uvjete za prekid neprijateljstava i pregovore te pružanje humanitarne pomoći.

Ovaj Sporazum sadrži odredbe koje se odnose na primirje, uspostavu dijaloga i pregovora, oslobađanje zarobljenika i neboraca, osiguravanje humanitarne pomoći i slanje promatrača

[130] Izvor podataka: UNSCR, 2023.
[131] Izvor podataka: UNSCR, 2023.

UN-a radi nadgledanja provedbe primirja. Stoga se može smatrati i provedbenim sporazumom jer uključuje određene korake i akcije koje se trebaju poduzeti kako bi se osiguralo poštivanje prekida vatre i nastavak pregovora radi postizanja dugotrajnog mira.

Nadalje, Sporazum se može smatrati kao jedan od koraka prema pomirenju ili postizanju mirnog rješenja sukoba. Premda se sam Sporazum fokusira na prekid neprijateljstava i pregovore, može se promatrati kao dio šireg procesa pomirenja u sukobu u Sijera Leoneu, koji uključuje različite političke, društvene i gospodarske čimbenike.

Konačno, Sporazum ima elemente područnog i (regionalnog) sporazuma Potpisan je u Loméu (Togo), pod pokroviteljstvom predsjednika Togoa, koji je tada bio predsjedavajući ECOWAS-a. Iako je imao širu međunarodnu potporu, uključujući prisustvo i supotpis na Sporazum posebnog predstavnika Glavnog tajnika UN-a, predstavnika OAU i predstavnika vlade SAD-a (velečasnog Jessi Jacksona), Sporazum je potpisan kao rezultat regionalnih napora za postizanje mira u regiji Zapadne Afrike, gdje se Sijera Leone nalazi. Slijedom toga, isti se može smatrati i područnim (regionalnim) sporazumom jer je dio napora regionalnih aktera da riješe sukob koji se odvijao u Sijera Leoneu.

13.1.44.2. Mirovni sporazum između Vlade Sijera Leonea i RUF-a, potpisanog u Loméu, od 7. srpnja 1999. godine

Mirovni sporazum između Vlade Sijera Leonea i RUF-a, potpisan u Loméu, od 7. srpnja 1999. godine je procesni sporazum. On sadrži odredbe koje se odnose na uspostavu prekida vatre i zaustavljanje neprijateljstava. Sporazum također navodi plan aktivnosti, uključujući uspostavljanje Odbora za praćenje prekida vatre kojim će predsjedavati promatračka misija UN-a u Sijera Leoneu (UNAMSIL) s predstavnicima Vlade Sijera Leonea, RUF-a, Snaga civilne obrane (CDF) i ECOMOG-a. Odbor će biti uspostavljen na pokrajinskim i okružnim razinama s trenutnim učinkom za praćenje, provjeru i prijavu svih kršenja o prekidu vatre. Na nacionalnoj razini bit će uspostavljeno Zajedničko povjerenstvo za praćenje kojim će predsjedavati UNAMSIL s predstavnicima Vlade Sijera Leonea, RUF/SL, CDF-a i ECOMOG-a. Zajedničko povjerenstvo za praćenje će primati, istraživati i poduzimati odgovarajuće mjere u vezi s prijavama kršenja prekida vatre od Odbora za praćenje prekida vatre. Procesne karakteristike Sporazuma vidljive su i kroz transformaciju RUF-a u političku stranku, omogućavanje članovima RUF-a da obnašaju javne dužnosti, te omogućavanje RUF-u da se pridruži širokoj vladi nacionalnog jedinstva. Sporazumom je predviđeno i osnivanje Komisije za konsolidaciju mira koja će biti uspostavljena radi implementacije programa nakon sukoba koji osigurava pomirenje i dobrobit svih strana u sukobu, posebno žrtava rata. Komisija ima

opći cilj i odgovornost za nadgledanje i praćenje provedbe i usklađenosti odredbi ovog Sporazuma koje se odnose na promicanje nacionalnog pomirenja i konsolidaciju mira. Također, predviđeno je osnivanje i Komisije za upravljanje strateškim resursima, nacionalnu obnovu i razvoj. Naime, strane su suglasne da bi Vlada trebala imati potpunu kontrolu nad eksploatacijom zlata, dijamanata i drugih resursa, u korist stanovništva Sijera Leonea. Zadaća Komisije za upravljanje strateškim resursima, nacionalnu obnovu i razvoj je osiguravanje i praćenje legitimne eksploatacije zlata i dijamanata Sijera Leonea, kao i drugih resursa koji su određeni kao strateški važni za nacionalnu sigurnost i dobrobit, kao i brigu o rehabilitaciji i obnovi nakon rata. Oprost i amnestija su također procesna karakteristika Sporazuma koji su u funkciji nacionalnog pomirenja i stvaranja dugoročne stabilnosti i mira. Pored toga, Sporazumom je određeno da će se provedba sljedećih nacionalnih izbora u Sijera Leoneu održati u skladu sa sadašnjim Ustavom Sijera Leone, odnosno da će biti uspostavljeno novo neovisno Nacionalno izborno povjerenstvo od strane Vlade. Post-konfliktna vojna i sigurnosna pitanja, poput transformacije i novog mandata ECOMOG-a, novog mandata UNAMSIL-a, sigurnosna jamstva za mirovne promatrače, razoružanja, demobilizacije i reintegracije, restrukturiranja i obuka oružanih snaga Sijera Leonea, te povlačenja plaćenika uređena su člancima 13.-18. Osim toga, humanitarna pitanja, pitanja ljudskih prava i gospodarska pitanja uređena su člancima 21.-31. Navedena pitanja odnose se na: oslobađanje zatvorenika i otetih; dobrovoljnu repatrijaciju i reintegraciju izbjeglica i raseljenih osoba; jamstvo sigurnosti raseljenih osoba i izbjeglica; jamstvo i promicanje ljudskih prava; uspostavljanje Komisije za ljudska prava; uspostavljanje Komisije za istinu i pomirenje; jamčenje sigurnog i nesmetanog pristupa svim humanitarnim organizacijama diljem zemlje kako bi se olakšala dostava humanitarne pomoći; osiguranje odgovarajućih financijskih i tehničkih sredstava za poslijeratnu obnovu i razvoj. Putem Nacionalne komisije za preseljenje, rehabilitaciju i obnovu, uz podršku međunarodne zajednice; osnivanje posebnog fonda za stradalnike rata; usmjeravanje posebne pozornosti prema djeci vojnicima; osiguranje besplatnog obveznog obrazovanja za prvih devet godina školovanja (osnovno obrazovanje), nastojanje osiguranja besplatnog školovanja u naredne tri godine, kao i nastojanje osiguranja pristupačne primarne zdravstvene zaštite u cijeloj zemlji. Sporazum predviđa i uspostavu Zajedničkog komiteta za implementaciju koji će biti odgovoran za pregled i procjenu stanja provedbe Sporazuma (čl. 32.). Također određuje i moralne jamce, (čl. 34.) − Vlada Republike Togo, UN, OAU, ECOWAS i zemlje Commonwealth-a moralno jamče da će Sporazum biti proveden s integritetom i u dobroj vjeri od strane obje strane. Kao i međunarodnu potporu Sporazumu, kao i međunarodnu potporu Sporazumu (čl. 35.) − međunarodne organizacije navedene u čl. 34. te

Vlade Benina, Burkine Faso, Obale Bjelokosti, Gane, Gvineje, Liberije, Libijske Arapske Džamahirije, Malija, Nigerije, Togoa, Ujedinjenog Kraljevstva i SAD-a podržavaju sklapanje Sporazuma.

Sporazum sadrži mnoge odredbe usmjerene prema procesima postkonfliktne obnove i provedbe različitih mehanizama za osiguranje trajnog mira. S obzirom na to da ovaj Sporazum ne samo da regulira momente prekida vatre i prestanka neprijateljstava, već i detaljno opisuje brojne procese koji se odnose na dugoročnu obnovu i razvoj, ljudska prava i procese pomirenja, može se smatrati da je suštinski sporazum. Njegove odredbe i mehanizmi su usmjereni na postizanje dugoročnog mira i stabilnosti u Sijera Leoneu, a ne samo na trenutno zaustavljanje rata.

Sporazum se može smatrati kombinacijom procesnog i provedbenog sporazuma. Dok se procesni sporazum fokusira na uređenje procedura, procesa i struktura koje trebaju biti uspostavljene kako bi se postigli mir i obnova, provedbeni sporazum obuhvaća konkretne korake i mjere koje se trebaju poduzeti kako bi se te procese ostvarile. On sadrži odredbe i planove za uspostavu različitih institucija, poput Odbora za praćenje prekida vatre, Komisija za konsolidaciju mira, upravljanje strateškim resursima, nacionalnu obnovu i razvoj, preseljenje, rehabilitaciju i obnovu, izbornog povjerenstva i sl. Sve te institucije i postupci imaju svrhu provođenja mjera usmjerenih na rješavanje sukoba, pomirenje, obnovu i osiguravanje stabilnosti u državi.

Sporazum se može smatrati pomirbenim sporazumom, jer je bio usmjeren na okončanje rata između Vlade Sijera Leonea i RUF-a te na postizanje stabilnosti i pomirenja u Sijera Leoneu nakon dugotrajnog i razornog građanskog rata. Sporazum je sadržavao odredbe koje su imale za cilj pomirenje sukobljenih strana, uključujući uspostavu institucija za praćenje prekida vatre, konsolidaciju mira, upravljanje strateškim resursima, nacionalnu obnovu i razvoj, preseljenje, rehabilitaciju i obnovu, osiguranje amnestije i oprosta za određene aktere sukoba te implementaciju izbornih procesa i povratka izbjeglica i raseljenih osoba. Cilj Sporazuma je bio stvoriti okruženje za trajni mir, potičući procese pomirenja među suprotstavljenim stranama i poboljšavajući stabilnost zemlje nakon rata.

Naposljetku, Sporazum nije područni (regionalni) sporazum. Premda su u pregovorima i mirovnom procesu sudjelovale regionalne organizacije poput OAU, kao i regionalni akteri poput ECOWAS-a, Sporazum je bio usmjeren na okončanje rata između Vlade Sijera Leonea i RUF-a te na uspostavu mira i stabilnosti u Sijera Leoneu.

13.1.44.3. Sporazum o prekidu vatre i prestanku neprijateljstava između Vlade Sijera Leonea i RUF-a od 10. studenoga 2000. godine

Sporazum o prekidu vatre i prestanku neprijateljstava između Vlade Sijera Leonea i RUF-a od 10. studenoga 2000. godine ima značajke procesnog sporazuma. On sadrži odredbe koje se odnose na uspostavu prekida vatre i zaustavljanje neprijateljstava. Sporazum također navodi plan aktivnosti, uključujući početak primirja, suglasnost strana u sukobu da UNAMSIL nadzire i prati prekid vatre, suglasnost suprotstavljenih strana da UNAMSIL slobodno rasporedi svoje trupe i osoblje diljem Sijera Leonea, uključujući i područja proizvodnje dijamanata, obvezu strana da osiguraju slobodno kretanje osoba i robe, nesmetano kretanje humanitarnih agencija te izbjeglica i raseljenih osoba, obvezu RUF-a da vrati zaplijenjeno oružje, municiju i opremu, suglasnost sukobljenih strana da ponovno započnu razoružanje, demobilizaciju i reintegraciju boraca.

Međutim, Sporazum ima karakteristike suštinskog sporazuma. Sporazum sadrži bitne odredbe za uspostavu prekida vatre i zaustavljanje neprijateljstava između sukobljenih strana. Također, Sporazum uključuje plan aktivnosti koji se odnosi na različite aspekte sukoba i usmjerava suprotstavljene strane prema specifičnim radnjama kako bi se postigao prekid vatre i osigurala sigurnost. On definira korake koje strane moraju poduzeti kako bi se postigao prekid vatre, vraćanje mira i sigurnosti te provođenje procesa demobilizacije i reintegracije boraca, što su ključni elementi za okončanje sukoba i postizanje stabilnosti u zemlji.

Budući da Sporazum definira konkretne korake koje strane u sukobu trebaju poduzeti kako bi implementirale prekid vatre i uspostavile stabilnost može se smatrati dijelom provedbenog procesa. Tako npr. Sporazum uključuje odredbe poput obveze povratka zaplijenjenog oružja, raspoređivanje trupa UNAMSIL-a radi nadzora prekida vatre te procesa demobilizacije i reintegracije boraca.

Sporazum nije pomirbeni sporazum. On ne sadrži odredbe koje se uobičajeno nalaze u pomirbenim sporazumima, poput mehanizama suočavanja s prošlošću, pravde, obnove društva i procesa pomirenja između strana u sukobu.

Fokus Sporazuma je na prekidu oružanih sukoba između vlade i pobunjeničke skupine u Sijera Leoneu. Međutim, on se eksplicitno ne fokusira na rješavanje sukoba unutar šireg regionalnog okvira, već je usmjeren na točno određene sukobljene strane u Sijera Leoneu. Stoga ga se ne može klasificirati kao područni (regionalni) sporazum.

13.1.45. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu mirovnih sporazuma u Sijera Leoneu (1999.-2000.)

13.1.45.1. Sporazum o prekidu vatre u Sijera Leoneu od 18. svibnja 1999. godine

Indikator „tip rata“ može se povezati s ovim Sporazumom. jer odražava potrebu za specifičnim pristupom u rješavanju građanskog rata koji je obilježio složenost, više sudionika i duboke unutarnje uzroke sukoba u toj regiji. Analiza ovog Sporazuma omogućuje razumijevanje tipa rata koji se događao u Sijera Leoneu i kako je mirovni sporazum pokušao riješiti taj poseban sukob. Rat u Sijera Leoneu može se okarakterizirati kao građanski rat. Građanski ratovi obično imaju složenu političku i društvenu dinamiku, uključuju više sudionika, različite frakcije unutar države, te imaju duboke korijene u unutarnjim političkim, društvenim i gospodarskim problemima. Analizom Sporazuma, može se uočiti kako se on pokušava nositi s različitim aspektima sukoba. Primjerice, Sporazum spominje oslobađanje zarobljenika i neboraca, uspostavu sigurnih koridora za humanitarnu pomoć te poziva na dijalog i pregovore između sukobljenih strana. Ove komponente odražavaju potrebu za sveobuhvatnim pristupom rješavanju uzroka sukoba i izgradnji povjerenja između strana u sukobu, što je često karakteristično za građanske ratove.

Sporazum se može analizirati i u kontekstu povezanosti s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma“, obzirom da pokazuje jasne elemente dizajna mirovnog sporazuma koji su bili važni za okončanje sukoba i postizanje stabilnosti u zemlji. Kada govorimo o Sporazumu, to znači da analiziramo kako je Sporazum oblikovan i što točno sadrži u smislu ključnih elemenata i detalja. Konkretni elementi dizajna mirovnog sporazuma uključuju: poticanje na dijalog i pregovore između sukobljenih strana kako bi se postigao politički dogovor i rješenje uzroka sukoba, stvaranje sigurnih koridora za humanitarnu pomoć kako bi se osigurala isporuka hrane i medicinskih potrepština ljudima u pogođenim područjima, slanje promatrača UN-a radi nadgledanja provedbe primirja. Ovi elementi predstavljaju važne sastavnice samog Sporazuma koje su bile dogovorene između strana u sukobu i imaju za cilj rješavanje sukoba i postizanje stabilnosti te dugoročnog mira u Sijera Leoneu.

Nadalje, Sporazum je moguće dovesti u vezu s indikatorom „ishod mirovnog sporazuma“. Ovaj indikator analizira kako je Sporazum implementiran i kakav je bio rezultat ili ishod nakon njegova potpisivanja. Sporazum je imao određeni stupanj uspjeha u postizanju prekida vatre i prestanka neprijateljstava između Vlade Sijera Leonea i RUF-a. Provedba ključnih elemenata Sporazuma, poput prekida vatre i prestanka neprijateljstava, oslobođenju zarobljenika i neboraca, stvaranju sigurnih koridora za humanitarnu pomoć te poticanju dijaloga između

sukobljenih strana radi postizanja političkog dogovora, doprinijela je određenom smanjenju nasilja i pružila određenu razinu stabilnosti nakon potpisivanja. Međutim, provedba Sporazuma nije uvijek bila glatka. Povremeno su se događali incidenti kršenja prekida vatre, a pitanja poput dugoročne integracije RUF-a u politički i društveni sustav Sijera Leonea predstavljala su ozbiljan izazov. Sporazum nije u potpunosti osigurao trajni mir i stabilnost u Sijera Leoneu. Složenost političke situacije i gospodarski izazovi ostali su prisutni, što ukazuje na to da je, iako sporazum donio određene pozitivne promjene, postizanje dugoročnog mira zahtijevalo je dodatne napore i strategije.

Sporazum se može povezati s indikatorom „način završetka sukoba“ kao privremeni prekid oružanih sukoba s ciljem postizanja političkog dogovora. Potpisivanje Sporazuma je uzrokovalo privremeni prekid neprijateljstava s ciljem postizanja prividne stabilnosti i smanjenja neposredne prijetnje sukoba. Sporazum je potaknuo političke pregovore između Vlade Sijera Leonea i RUF-a kako bi se pokušali riješiti osnovni uzroci sukoba. Pregovori su imali za cilj postizanje trajnog političkog rješenja. Unatoč postizanju prekida vatre, Sporazum nije doveo do trajnog mira. Bio je to tek korak prema postizanju stabilnosti.

13.1.45.2. Mirovni sporazum između Vlade Sijera Leonea i RUF-a, potpisanog u Loméu, od 7. srpnja 1999. godine

Mirovni sporazum između Vlade Sijera Leonea i RUF-a, potpisanog u Loméu, od 7. srpnja 1999. godine može se povezati s indikatorom „tipa rata“ budući da je bio usmjeren na okončanje građanskog rata u Sijera Leoneu. Sporazum iz Lomea pokušao je adresirati fundamentalne uzroke rata u Sijera Leoneu, uključujući političke napetosti, gospodarske nejednakosti, etničke podjele te posljedice djelovanja različitih frakcija unutar zemlje. Transformacija RUF-a u političku stranku, omogućavanje članovima RUF-a da obnašaju javne dužnosti te pridruživanje širokoj vladi nacionalnog jedinstva bili su neki od ključnih elemenata ovog sporazuma usmjerenih na okončanje građanskog rata. Analiza „tipa rata“ u kontekstu ovog Sporazuma može pokazati da su građanski ratovi složeni i zahtijevaju sveobuhvatne mirovne sporazume koji se bave dubokim i raznovrsnim uzrocima sukoba. Građanski ratovi često zahtijevaju mirovne sporazume koji se fokusiraju na izgradnju povjerenja, političke i gospodarske reforme s ciljem postizanja dugotrajnog mira.

Sporazum se može analizirati u kontekstu povezanosti s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma“ jer su struktura i sadržaj Sporazuma bili od važnosti za rješavanje sukoba u Sijera Leoneu. Dizajn mirovnog sporazuma iz Lomea uključivao je sljedeće ključne elemente: dogovore o upravljanju između strana u sukobu; transformaciju RUF-a u političku stranku;

uspostavu novih institucija; proces razoružanja, demobilizacije i reintegracije boraca, restrukturiranja i obuke oružanih snaga Sijera Leonea; pitanje obnove i poticanja gospodarskog razvoja. Analiza dizajna Sporazuma može pružiti uvid u sastavnice koje su bile prisutne u sporazumu, procijeniti njihovu učinkovitost u provedbi te ocijeniti njihovu ulogu u postizanju stabilnog mira.

Analiza učinka Sporazuma u pogledu provedbe bitnih odredbi poput smanjenja nasilja, gospodarskih i socijalnih promjena te dugotrajnog mira omogućuje povezivanje Mirovnog sporazuma iz Lomea s indikatorom „ishod mirovnog sporazuma“. Sporazum je pridonio smanjenju nasilja i okončanju rata između vlade i pobunjeničkih frakcija. Primirje je postignuto potpisivanjem Sporazuma te je isti donio značajno smanjenje nasilja i oružanih sukoba u Sijera Leoneu. Odredbe Sporazuma, poput uspostavljanja prekida vatre i prestanka neprijateljstava, stvaranja Odbora za praćenje prekida vatre, transformacije RUF-a u političku stranku, osnivanja komisija za konsolidaciju mira i upravljanje strateškim resursima, nacionalnu obnovu i razvoj, preseljenje, rehabilitaciju i obnovu, imale su za cilj obnovu mira te političke i društvene stabilnosti u Sijera Leoneu. Sporazum je sadržavao odredbe usmjerene na obrazovne, zdravstvene i socijalne reforme, poput osiguravanja obrazovanja, poboljšanja zdravstvene zaštite, podrške za rehabilitaciju i obnovu nakon rata, što bi trebalo biti korisno za poboljšanje životnih uvjeta stanovništva. Unatoč potpisanom Sporazumu i privremenom smanjenju nasilja, trajni mir u Sijera Leoneu nije bio trenutačan. Međutim, pridonio je stvaranju temelja za proces pomirenja i obnove zemlje nakon dugogodišnjeg građanskog rata.

Indikator „način završetka sukoba“ i ovaj Sporazum mogu se dovesti u međusobnu vezu. Naime, sukob u Sijera Leoneu nije završen jednostranom odlukom ili vojnim rješenjem. Umjesto toga, završio je potpisivanjem Sporazuma postignutog putem pregovora između Vlade Sijera Leonea i RUF-a. Sporazum je uključivao odredbe koje su se bavile širim političkim, gospodarskim i socijalnim pitanjima koja su ležala u korijenu sukoba. Izuzev prekida vatre, Sporazum je obuhvatio pokušaje rješavanja temeljnih uzroka sukoba te proces preobrazbe pobunjeničke skupine (RUF) u političku stranku. Sporazum je omogućio pregovarački proces koji je integrirao različite političke, društvene i gospodarske aspekte sukoba te je stvorio okvir za postizanje stabilnosti u Sijera Leoneu.

13.1.45.3. Sporazum o prekidu vatre i prestanku neprijateljstava između Vlade Sijera Leonea i RUF-a od 10. studenoga 2000. godine

Sporazum o prekidu vatre i prestanku neprijateljstava između Vlade Sijera Leonea i RUF-a od 10. studenog 2000. godine može se povezati s indikatorom „tip rata“, jer se odnosi na

određenu vrstu sukoba, tj. unutardržavni rat (građanski rat). U slučaju navedenog Sporazuma, potpisao ga je s jedne strane predstavnik Vlade Sijera Leonea (ministar pravosuđa i odvjetnik), dok je na drugoj strani bio pobunjenički pokret-RUF, u čije je ime Sporazum potpisao šef Uprave RUF-a. Ovaj Sporazum potpisan je kako bi se okončao rat između ovih dviju strana, što je tipična karakteristika građanskog rata.

Također, Sporazum se može analizirati u kontekstu povezanosti s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma“. Elementi Sporazuma uključuju prekid vatre i zaustavljanje neprijateljstava −Sporazum se fokusira na okončanje rata između vladinih snaga i RUF-a. Sporazum nudi plan aktivnosti koji uključuje početak primirja, suglasnost strana u sukobu da UNAMSIL nadzire prekid vatre, slobodno raspoređivanje UNAMSIL-ovih trupa, osiguravanje slobodnog kretanja osoba i robe, vraćanje oružja i opreme od strane RUF-a, te razoružanje i demobilizaciju boraca. Svi ovi elementi su ključni dijelovi dizajna mirovnog sporazuma. Analizom ovih elemenata može se bolje razumjeti dizajn sporazuma i njegova učinkovitost u postizanju stabilnosti i mira u Sijera Leoneu nakon sukoba.

Sporazum i indikator „ishod mirovnog sporazuma“ mogu se dovesti u međusobnu vezu. Indikator „ishod mirovnog sporazuma“ ocjenjuje se na temelju provedbe odredbi Sporazuma i njegovog utjecaja na društvo zahvaćeno ratom. Sporazum je bio važan korak prema stabilizaciji situacije u Sijera Leoneu, ali nije odmah doveo do potpunog i trajnog prekida rata. Nastavak nasilja i nesuglasica, osobito u početnim fazama provedbe sporazuma, ukazivao je na to da su izazovi nastavili ometati postizanje stabilnog mira u Sijera Leoneu. Međutim, Sporazum je postavio temelj za daljnje korake u npr. demobilizaciji boraca, što je postupno doprinijelo smanjenju rata i poboljšanju situacije u državi.

Konačno, postoji povezanost ovoga Sporazuma s indikatorom „način završetka sukoba“, jer Sporazum predstavlja obvezu strana u sukobu da uspostave prekid vatre i prestanu s neprijateljstvima. S obzirom na to da je Sporazum definirao uvjete prekida neprijateljstava i postavio okvire za aktivnosti nakon potpisivanja, može se smatrati važnim elementom koji je promijenio tijek rata i bio značajan korak prema završetku rata u Sijera Leoneu.

13.1.46. Rat za kosovsku neovisnost 1998.-1999.

Međunarodna zajednica, suočena s izazovima ratova u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini tijekom 1990-ih, pokazala je ograničen interes za dublje razumijevanje uzroka sukoba na Kosovu. Glavni prioritet bio je sprječavanje masovnih krvoprolića, posebno nakon traumatičnog iskustva Srebrenice. U cilju očuvanja mira i sprječavanja daljnjih tragedija, UN

i NATO nisu željeli ponoviti propuste iz prethodnih sukoba. Fokus nije bio samo na postizanju mira, već i na moralnoj obvezi da se spriječe slični zločini (Marijan, 2021: 67).

U veljači 1998. godine, činilo se da su Srbi primijetili ubrzanje nasilnog albanskog otpora vlasti, ili barem pripremu za to. Srbi su odgovorili snažnim postupcima, posebno u regiji doline Drenice, što je dodatno potaknulo već nemirno albansko stanovništvo Kosova i povećalo broj pojedinaca spremnih prihvatiti oružje (Posen, 2000: 43). Kontaktna skupina, sastavljena od šest najutjecajnijih zemalja za regiju (SAD, Velika Britanija, Francuska, Njemačka, Italija i Rusija), ponovno je započela aktivnosti zbog rastuće krize na Kosovu krajem 1997. godine. Unatoč nizu apela za dijalog i osudu nasilnih činova sa obje strane, međunarodni napori pokazali su se neučinkovitima u zaustavljanju nasilja. Stoga je, pod vodstvom SAD-a, Kontaktna skupina odlučila uvesti sankcije[132] SRJ na sastanku održanom 9. ožujka 1998. godine u Londonu (Hibšer, 2004: 46-47). Srbija je ubrzo pojačala nasilje, provodeći snažnu kampanju borbe protiv pobune tijekom ljeta 1998. godine, zbog čega su mnogi Albanci napustili svoje domove (Posen, 2000: 43).

Do rujna 1998. godine, oko 40.000 izbjeglica iz Kosova smješteno je u Crnoj Gori. S obzirom na ograničene resurse, crnogorska vlada je donijela odluku da zatvori granicu prema Kosovu i odbije daljnje izbjeglice. Osim toga, veliki broj izbjeglica i njihov privremeni smještaj blizu granice mogli su izravno uključiti Crnu Goru u sukob (Bieber i Daskalovski, 2003: 85). Tijekom ljeta i jeseni 1998. godine, politički utjecaj kosovskih Albanaca oslabio je zbog nesuglasica, često i osobnih nesuglasica, posebno između umjerenog lidera Demokratskog saveza Kosova Ibrahima Rugove, i tadašnjeg političkog predstavnika Oslobodilačke vojske Kosova[133], Adema Demaćija. Kao rezultat toga, međunarodni posrednici su morali poduzeti značajne korake kako bi uvjerili konkurentne etničke albanske skupine da se pomire i formiraju jedinstveni pregovarački tim za sudjelovanje u mirovnim razgovorima (Waller i dr., 2001: 32).

U lipnju 1998. godine NATO je počeo planirati izvedbu potencijalnih zračnih udara na Kosovo, završivši planiranje do kolovoza iste godine. Osnova političke odluke za djelovanje bila je Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a 1199 od 23. rujna 1998. godine, koja je zahtijevala prekid neprijateljstava na Kosovu i slanje međunarodnih promatrača. Vijeće NATO-a odobrilo

[132] Na održanom sastanku 9. ožujka 1998. godine u Londonu, članice Kontaktne skupine (uz izuzetak Rusije) odlučile su uvesti sankcije SRJ te su zatražile od Vijeća sigurnosti UN-a uvođenje embarga na uvoz oružja u SRJ (Hibšer, 2004: 47). Vijeće sigurnosti UN-a donijelo je rezolucije 1160, 1199 i 1203 tijekom 1998. godine, uključujući embargo na uvoz oružja u SRJ. Ove mjere imale su za cilj zaustavljanje neprijateljstava i omogućavanje pristupa mirovnim snagama UN-a (Marijan, 2021: 67).

[133] Vojnu organizaciju Oslobodilačku vojsku Kosova treba smatrati iznimno uspješnom u povijesti, iako njen uspjeh nije povezan s vojnim sposobnostima, budući da nije ostvarila pobjedu u nijednoj bitci. Ključ njenog uspjeha leži u tome što se pojavila na pravom mjestu i u pravo vrijeme, te je uspjela postići da NATO vodi rat u njeno ime (Judah, 2008: 75).

je dva plana dan nakon toga: plan zračnih operacija i plan nadzora i održavanja primirja ako do njega dođe. Nakon toga počinje formiranje potrebnih zračnih snaga NATO-a smještenih u talijanske baze, uz gotovo istodobno izglasavanje tzv. aktivacijskog upozorenja u Vijeću sigurnosti UN-a. Nakon tog „upozorenja o aktiviranju", potvrđujući mogućnost vojne operacije, odobren je aktivacijski zahtjev, koji odobrava uporabu oružane sile NATO-a (Jelavić, 2000: 170). Povremene prijetnje NATO-a da će vojno intervenirati u rješavanju krize na Kosovu traju gotovo do kraja siječnja 1999. godine (Jelavić, 2000: 171).

Zbog daljnje eskalacije krize, NATO prijeti početkom napada, a pritisak Zapada dovodi do pregovora između predstavnika SRJ i kosovskih Albanaca u Rambouilletu (Francuska) od 6. do 17. veljače 1999. godine. Odbijanje SRJ da primi mirovne snage na svojem teritoriju prekida pregovore do 15. ožujka. U tom razdoblju NATO jača svoje zračne snage u okviru operacije SFOR-a „Odbij let" (*Deny flight*) iznad Bosne i Hercegovine, koje postaju temelj za provedbu operacije „Savezničke snaga"[134] (*Allied force*). Unatoč nastojanjima Zapada za mirnim rješenjem i poticanjem SRJ na potpisivanje sporazuma, albanski predstavnici 18. ožujka 1999. godine potpisuju sporazum, dok jugoslavensko vodstvo odbija potpisati, izlažući se prijetnjama zračnih udara (Jelavić, 2000: 179).

Miloševićeva odbijanja mirnog rješenja za Kosovo i njegova opredijeljenost za rat kako bi sačuvao vlast doveli su do propasti svih mirovnih nastojanja. Nakon neuspjeha pregovora u Rambouilletu, posljednjeg pokušaja postizanja mirnog rješenja za kosovski sukob, planovi za vojnu operaciju su ubrzani kako bi se nametnuli zapadni ultimatumi nesuradničkom srbijanskom režimu, dok su mirovni planovi ponovno stavljeni u drugi plan (Hibšer, 2004: 50).

NATO je prvi put u povijesti tog saveza krenuo u rat 24. ožujka 1999. godine, vođen američkim zrakoplovima (Davidson, 2011: 75). On je pokrenuo koordinirane zračne i raketne udare protiv SRJ s ciljem[135] izazivanja pregovaračkog rješenja krize na Kosovu (Nardulli i dr., 2002: 2). Vrijedi istaknuti kako je NATO započeo svoje vojne akcije protiv SRJ bez odobrenja Vijeća sigurnosti UN-a (Fleischer, 2023: 459). NATO je izveo zračne napade na srpske snage na Kosovu i u Srbiji kako bi spriječio kršenje ljudskih prava prema većinski albanskom stanovništvu na Kosovu (Perritt, 2010: 6).

Nakon višemjesečnog bombardiranja SRJ, 3. lipnja 1999. godine SRJ je prihvatila mirovni plan za Kosovo. Vojno-tehnički sporazum između vojnih vlasti NATO-a i vlada SRJ i

[134] Operacija „Savezničke snaga" je počela sljedećeg dana uvečer (24. ožujka 1999. godine), kada je NATO izveo zračne napade i raketne udare protiv jugoslavenskih protuzračnih obrana i drugih vojnih ciljeva (Schnabel i Thakur, 2000: 437).

[135] Cilj zračnih napada NATO-a je bio vraćanje jugoslavenskog predsjednika Slobodana Miloševića za pregovarački stol (Norris, 2005: 1).

Republike Srbije potpisan je 9. lipnja 1999. godine. Zračni rat[136] NATO-a protiv SRJ trajao je 78 dana[137] – do 10. lipnja 1999. godine (Fleischer, 2023: 461). Potpisivanjem Vojno-tehničkog sporazuma SRJ se obvezala povući svoje vojne i policijske snage te rasporediti međunarodne snage sigurnosti (*Kosovo Force*-KFOR) nakon usvajanja UN-ove rezolucije. Stoga je 10. lipnja 1999. godine Vijeće sigurnosti UN-a Rezolucijom 1244 naredilo povlačenje vojnih i policijskih snaga SRJ s teritorija Kosova te uspostavilo međunarodnu administraciju (civilne i sigurnosne snage). Rezolucijom su formirane kopnena i zračna zona sigurnosti. Istim aktom naloženo je generalnom tajniku UN-a da imenuje specijalnog predstavnika koji će nadzirati provedbu međunarodne civilne nazočnosti te blisko koordinirati rad s međunarodnim snagama sigurnosti kako bi osigurali zajedničko djelovanje i uzajamnu potporu oba prisustva prema istom cilju (Leštanin, 2017: 62). Važno je istaknuti kako je tom Rezolucijom u praktičnom smislu uspostavljen međunarodni protektorat na Kosovu (Vuković, 2010: 154).

Tijekom trajanja rata za kosovsku neovisnost 1998.-1999. godine Vijeće sigurnosti UN-a donijelo je sljedeće rezolucije[138] u vezi Kosova: 1160 (1998)- Pisma od Ujedinjenog Kraljevstva (S/1998/223) i Sjedinjenih Američkih Država (S/1998/272), 1199 (1998), 1203 (1998), 1207 (1998)-Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju, 1239 (1999)-Rezolucije Vijeća sigurnosti 1160 (1998), 1199 (1998) i 1203 (1998) te 1244 (1999).

Prema dostupnim podatcima iz baze podataka UCDP-a na Kosovu je u razdoblju 1998.-1999. ukupan broj smrtnih slučajeva iznosio 3619 (u 1998. godini iznosio je 1446, dok je u 1999. godini iznosio 2173).

13.1.47. Analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma: primjeri mirovnih sporazuma vezanih uz Kosovo 1999. godine

13.1.47.1. Sporazum iz Rambouilleta od 18. ožujka 1999. godine

Sporazum iz Rambouilleta od 18. ožujka 1999. godine, potpisali su samo neki članovi kosovske delegacije: Rexhep Qosja, Blerim Shala, Veton Suroi, dok ga nisu potpisali predstavnici Savezne Republike Jugoslavije. Sporazum su potpisali u svojstvu svjedoka američki izaslanik Christopher Hill i izaslanik Europske unije Wolfgang Petritsch, dok ga je

[136] Zračni rat od 78 dana, poznat kao Operacija Savezna snaga, predstavljao je ponovno slučaj tijekom devedesetih godina u kojem je zračna moć igrala važnu ulogu u određivanju ishoda regionalnog sukoba (Lambeth, 2001: predgovor, v).
[137] U posljednjim danima zračnih operacija nad Jugoslavijom i Kosovom, američko zrakoplovstvo bombardiralo je infrastrukturne objekte, poput električnih postrojenja i prometnih čvorišta, s namjerom uništavanja ili barem smanjenja sposobnosti Srbije za vojne operacije (Gentile, 2001: 192).
[138] Izvor podataka: UNSCR, 2023.

ruski diplomat Boris Majorski iz Rusije odbio potpisati. Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a 1244, usvojenom 10. lipnja 1999. godine u kontekstu situacije na Kosovu, uspostavljena je prijelazna međunarodna administracija s ciljem poticanja političkog rješenja za Kosovo. Ova administracija bila je zamišljena kao platforma koja bi u potpunosti uzela u obzir prethodne sporazume, među kojima je bio i Sporazum iz Rambouilleta, što ovaj Sporazum čini jedinstvenim jer se navedena Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a tri puta izričito poziva na taj Sporazum.

Sporazum ima značajke procesnog sporazuma jer je bio pokušaj uspostavljanja okvira za prekid sukoba i započinjanje procesa ka postizanju mirovnog rješenja za Kosovo. On je bio sveobuhvatan dokument koji je pokrivao širok spektar pitanja u vezi s Kosovom, uključujući demokratsko samoupravljanje, sigurnost, izbore, gospodarska pitanja, humanitarnu pomoć i druge aspekte. Iako nije postignut konačni dogovor jer ga nisu prihvatili svi relevantni akteri, ovaj Sporazum je bio ključni korak prema kasnijem mirovnom procesu za Kosovo.

Već je rečeno kako je Sporazum iz Rambouilleta bio sveobuhvatan sporazum koji je pokrivao širok spektar pitanja u vezi s Kosovom, uključujući demokratsko samoupravljanje, sigurnost, izbore i druge aspekte. Unatoč tome što je predstavljao pokušaj otvaranja puta prema mirnom rješenju, njegova sveobuhvatnost i karakteristike također imaju obilježja suštinskog sporazuma. Stoga, iako opisi tog Sporazuma dijelom odgovaraju karakteristikama procesnog sporazuma − jer je bio pokušaj uspostavljanja okvira za mir i započinjanje mirovnog procesa, također isti ima obilježja suštinskog sporazuma zbog širokog raspona pitanja koje je obuhvatio i njegove važnosti u rješavanju važnih uzroka sukoba na Kosovu. U tom smislu, opisi se mogu poklapati s oba tipa sporazuma, ali je njegova suština ipak obilježena širokim djelokrugom i pokušajem rješavanja dubljih problema.

Sporazum iz Rambouilleta nema karakteristike provedbenog, pomirbenog i područnog (regionalnog) sporazuma jer nije bio prihvaćen od svih relevantnih strana te zbog neuspjeha u postizanju konačnog sporazuma, nije postao izravni provedbeni dokument. Nadalje, isti se nije izričito usredotočio na pomirenje suprotstavljenih strana ili na procese suočavanja s prošlošću, što su uobičajene sastavnice pomirbenih sporazuma. On je bio specifičan dokument koji se odnosio na situaciju na Kosovu. Premda je situacija na Kosovu imala regionalno značenje zbog utjecaja na okolne države u regiji, Sporazum je bio više usmjeren na rješavanje određenih problema na Kosovu, poput demokratskog upravljanja, sigurnosti, izbora itd.

13.1.47.2. Vojno-tehnički sporazum između međunarodnih snaga sigurnosti (KFOR) i Vlada Savezne Republike Jugoslavije i Republike Srbije, potpisan 9. lipnja 1999. godine u Kumanovu, Makedonija

Vojno-tehnički sporazum potpisan 9. lipnja 1999. godine u Kumanovu, Makedonija, može se smatrati procesnim sporazumom. On uspostavlja detaljne procedure, obveze i operativne planove za povlačenje snaga SRJ s Kosova, kao i za razmještanje i ovlaštenja KFOR-a na Kosovu. Utvrđuje i definira niz postupaka, rokova i detalja o prekidu neprijateljstava, povlačenju svih snaga SRJ s Kosova na lokacije u Srbiji, izvan teritorije Kosova, upotrebi zračnog prostora, kao i drugih operativnih i tehničkih aspekata u cilju uspostavljanja stabilnosti i sigurnosti na Kosovu.

Suštinski karakter Vojno-tehničkog sporazuma vidljiv je kroz odredbe koje su bitne za postizanje mirnog rješenja sukoba na Kosovu. Suštinski sporazumi obično pokrivaju osnovne političke, vojne i teritorijalne aspekte situacije. Suštinske odredbe (trajni prestanak neprijateljstava, povlačenje vojnih snaga (kopnenih snaga, zrakoplovstva i protuzračne obrane) SRJ s Kosova, razmještanje međunarodnih snaga sigurnosti i dr.) u ovom Sporazumu doprinose postizanju stabilnosti i uspostavljanju mira na Kosovu.

Vojno-tehnički sporazum ima elemente provedbenog sporazuma. U njemu su definirane konkretne obaveze i postupci koje trebaju poduzeti strane kako bi se postigao mir na Kosovu. Osim odredbi koje su već navedene da ovaj Sporazum sadrži (npr. trajni prestanak neprijateljstava, razmještanje međunarodnih snaga sigurnosti itd.), isti također definira zone kopnene i zračne sigurnosti te druga operativna pitanja (uspostavljanje Zajedničke komisije za implementaciju koja će biti uspostavljena po razmještanju međunarodnih snaga sigurnosti na Kosovu, kako to bude odredio komandant međunarodnih snaga sigurnosti).

Međutim, Vojno-tehnički sporazum nije pomirbeni sporazum. Ovaj Sporazum je usredotočen na hitno okončanje neprijateljstava i uspostavu određenog reda na terenu, nego na dugoročne političke ili društvene promjene koje su karakteristične za pomirbene sporazume.

Vojno-tehnički sporazum ima regionalni karakter. Premda je usmjeren na vojne aspekte, kao što su povlačenje snaga SRJ s Kosova i razmještanje međunarodnih snaga sigurnosti na to područje, Sporazum se odnosi na određeno geografsko područje koje je tada bilo dio Srbije (SRJ).

13.1.48. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu mirovnih sporazuma vezanih uz Kosovo 1999. godine

13.1.48.1. Sporazum iz Rambouilleta od 18. ožujka 1999. godine

Sporazum iz Rambouilleta od 18. ožujka 1999. godine može se povezati s indikatorom „tip rata“ jer se odnosi na specifičan sukob na teritoriju nekadašnje SRJ, s naglaskom na Kosovo. Sporazum se odnosi na unutardržavni rat (građanski rat), što znači da se radi o sukobu unutar jedne države. Analiziranjem tipa rata možemo bolje razumjeti kontekst ovog Sporazuma. U ovom slučaju, karakteristike sukoba uključuju političke i teritorijalne napetosti između kosovskih Albanaca i vlasti Srbije. Srpske vlasti. Sukob je bio složen, obuhvaćao je pitanja autonomije, ljudskih prava, policije, civilne sigurnosti, izbora, gospodarske suradnje, humanitarne pomoći, obnove i razvoja.

Nadalje, Sporazum iz Rambouilleta može se analizirati i u kontekstu povezanosti s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma“. Naime, on obuhvaća različite sastavnice koje su karakteristične za dizajn mirovnog sporazuma. Prije svega, Sporazum je imao širok spektar ciljeva, uključujući principijelna pitanja, povjerenje, uspostavu demokratskog samoupravljanja na Kosovu, pitanja policije i civilne javne sigurnosti, provedbu izbora, gospodarska pitanja, humanitarnu pomoć, obnovu i gospodarski razvoj. Struktura i sadržaj Sporazuma su pažljivo osmišljeni kako bi obuhvatili različite dimenzije sukoba. Pored navedenog, Sporazum sadrži odredbe o provedbi, uključujući primjenu međunarodno priznatih standarda ljudskih prava i poštivanje određenih principa u vezi s policijskim i sigurnosnim snagama. Ove odredbe odražavaju važnost provedbe Sporazuma kako bi se postigao trajni mir.

Povezanost ovoga Sporazum s indikatorom „ishod mirovnog sporazuma“ vidljiva je na način da isti obuhvaća širok spektar pitanja, uključujući političke, sigurnosne, gospodarske, i druge aspekte. Ishod Sporazuma mjeri se i utjecajem na društvo koje je bilo pogođeno sukobom. Ovdje bismo gledali na to kako su se promijenile političke, sigurnosne, gospodarske i druge prilike unutar Kosova i šire regije nakon potpisivanja Sporazuma. Pitanja poput smanjenja nasilja, postizanja trajnog mira, te stabilnosti na Kosovu bila bi od značaja za analizu. Nadalje, ishod mirovnog sporazuma ocjenjuje se i na osnovu toga je li došlo do nastavka sukoba, djelomičnog rješenja s usmjerenošću na određena pitanja, privremenog primirja ili razdoblja relativnog mira, te postizanja trajnog mira. Sporazum iz Rambouilleta nije rezultirao konačnim mirnim rješenjem sukoba između kosovskih Albanaca s jedne strane, te srbijanskih vlasti s druge strane. Jedan od bitnih uvjeta tog Sporazuma bila je vojna nazočnost NATO u SRJ te održavanje referenduma na Kosovu, nakon tri godine. Nakon što

su srbijanske vlasti odbile potpisati Sporazum, 24. ožujka 1999. godine je Sjevernoatlantski vojni savez (NATO) pokrenuo zračne napade na SRJ, što je dovelo do daljnjih napetosti i sukoba. Nakon 78 dana zračnih napada, sukobi su okončani Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a broj 1244 od 10. lipnja 1999. godine. Rezolucija je postavila okvire za međunarodnu upravu i nazočnost na Kosovu, predviđajući povlačenje vojnih i policijskih snaga SRJ i Srbije s Kosova i uspostavu privremene administracije UN-a s ciljem promicanja političkog rješenja i obnove Kosova.

Konačno, Sporazum iz Rambouilleta može se dovesti u vezu s indikatorom „način završetka sukoba“. On nije bio rezultat izravnih pregovora između suprotstavljenih strana, već je bio rezultat međunarodnih pregovora pod snažnim pritiskom međunarodne zajednice. Nakon neuspjeha potpisivanja došlo je do intervencije NATO-a. Nakon završetka sukoba, Rezolucijom Vijeća sigurnosti 1244 (1999) uspostavljena je privremena međunarodna administracija kako bi promovirala političko rješenje. Ova vrsta administracije dodatno povezuje način završetka sukoba s međunarodnim upravljanjem, što ima dugoročne posljedice na politički i društveni razvoj i život na Kosovu. Premda nije bio potpisan od svih strana sukoba, Sporazum je postavio okvire za autonomiju uz međunarodno upravljanje.

13.1.48.2. Vojno-tehnički sporazum između međunarodnih snaga sigurnosti (KFOR) i Vlada Savezne Republike Jugoslavije i Republike Srbije, potpisan 9. lipnja 1999. godine u Kumanovu, Makedonija

Vojno-tehnički sporazum između međunarodnih snaga sigurnosti (KFOR) i Vlada Savezne Republike Jugoslavije i Republike Srbije od 9. lipnja 1999. godine, može se analizirati kroz prizmu povezanosti s indikatorom „tip rata“. Njegova povezanost s indikatorom „tipa rata“ pretežno bi bila u kontekstu mirovnog rješenja i uvjeta za prestanak sukoba nakon intervencije snaga NATO-a u SRJ.

Nadalje, Vojno-tehnički sporazum može se dovesti u vezu i s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma“. On ima karakteristike koje su uobičajene za mirovne sporazume, jer njegove odredbe o prestanku neprijateljstava, faznom povlačenju svih snaga SRJ sa Kosova na lokacije u Srbiji, izvan teritorije Kosova, uspostavljanju međunarodnih snaga sigurnosti te nadzoru i koordinaciji operacija međunarodnih snaga odražavaju elemente dizajna mirovnog sporazuma.

Vojno-tehnički sporazum ima svoju ulogu u implementaciji mirovnog rešenja i postizanju mira na Kosovu. Povlačenje snaga SRJ, uspostavljanje zona zračne i kopnene sigurnosti i suradnja sa međunarodnim snagama sigurnosti predstavljaju korake ka stabilizaciji situacije i osiguravanju mira. Stoga, Vojno-tehnički sporazum može se povezati s indikatorom „ishod

mirovnog sporazuma“ u smislu da predstavlja konkretne korake i dogovore koji su postignuti u cilju postizanja stabilnosti i mira u regiji.

Zaključno, Vojno-tehnički sporazum može se povezati s indikatorom „način završetka sukoba“. Uzimajući u obzir njegov sadržaj, vidljivo je da je Sporazum usmjeren prema postizanju mirnog rešenja i stabilizaciji situacije na terenu. Provedba Sporazuma je rezultirala povlačenjem vojnih snaga SRJ s Kosova i uspostavljanjem međunarodnih snaga sigurnosti radi održavanja reda i stabilnosti. Stoga, može se smatrati da je Vojno-tehnički sporazum dio procesa završetka sukoba, a njegova je provedba doprinijela prelasku iz faze sukoba u fazu mira i stabilizacije na Kosovu.

13.1.49. Badme granični rat 1998.-2000.

Regija Roga Afrike predstavlja izazovno područje za formiranje i održavanje stabilnih država. Tijekom pedesetih i šezdesetih godina prošlog stoljeća, Etiopija je anektirala Eritreju, što je izazvalo rat i zaoštrilo odnose s nedavno neovisnim Sudanom i Somalijom. Ova antagonistička dinamika dovela je do niza destabilizirajućih događaja. Etiopija je podržavala pobunjenike u južnom Sudanu, dok je Sudan pružao podršku eritrejskim oslobodilačkim pokretima. Također, Somalija je pretendirala na Ogaden u Etiopiji, što je dovelo do sukoba i invazije 1977. godine. Poraz Somalije i kasnije subverzivne aktivnosti Etiopije doprinijeli su slabljenju država, posebno Somalije i Sudana, te su pridonijeli promjenama režima u Etiopiji i stvaranju neovisne Eritreje (Burgess, 2009: 86).

Rušenje Mengistuovog režima u Etiopiji postiglo se kao zajednički napor dviju pobunjeničkih skupina: Eritrejske narodne oslobodilačke fronte (EPLF) u Eritreji i Etiopske narodne revolucionarne demokratske fronte (EPRDF) u Etiopiji, koja je imala dominaciju nad borbama iz sjeverne pokrajine Tigray. Ključni trenutak suradnje bio je prihvaćanje neovisnosti Eritreje 1993. godine, što je bila središnja točka saveza između ove dvije grupe (Healy i Plaut, 2007: 2). Nova etiopska vlada je omogućila Eritrejcima da sami odluče o svojoj sudbini putem referenduma 1993. godine. U to vrijeme, dvije zemlje su se mirno razišle nakon što je gotovo 99,8% Eritrejaca glasalo za neovisnost[139] umjesto ostanka dijelom Etiopije (Jibril, 2003: 639-640). Na površini su postojali izvrsni odnosi između predsjednika Eritreje Isaiasa Afwerkija, premijera Etiopije Melesa Zenawija i njihovih unutarnjih krugova vlasti u prvim godinama

[139] Kada je riječ o referendumima u Eritreji i Somalilandu, primijenjeni način glasanja koji nije potpuno tajan stvorio je društveni pritisak da se glasa za neovisnost u velikom broju - u oba slučaja, potpora odcjepljenju bila je gotovo 100 posto. Na taj način, određene strategije su dovele do situacije u kojoj je grupni identitet postao samoispunjujući (Spears, 2010: 29).

nakon stjecanja neovisnosti (Healy i Plaut, 2007: 2). Nakon što je Eritreja postigla neovisnost 1993. godine, brzo je došlo do sukoba s nekadašnjim saveznikom, režimom EPRDF u Etiopiji (Burgess, 2009: 86). Duboke razlike među pobunjeničkim skupinama bile su prisutne kroz mnogo godina, stvarajući duboko ukorijenjeno nepovjerenje i animozitet među njima. Ove razlike su proizlazile iz više različitih sfera ‒od vojne strategije i taktike do ideoloških podjela. Ponekad su ti odnosi dosezali razinu otvorenih sukoba, premda ovi sukobi nisu bili uvijek vidljivi vanjskom svijetu, politički lideri su ih uvijek imali na umu (Healy i Plaut, 2007: 2).

Eritreja je nakon stjecanja svoje neovisnosti zadržala zajedničku etiopsku valutu i trgovina je između dvije države procvjetala. Međutim, Eritreja je svoju valutu, nakfa, uvela u studenom 1997. godine, što je simboliziralo državnost i neovisnost zemlje. Do tog trenutka, Etiopija je možda očekivala da će se Eritreja, koristeći istu valutu, možda jednog dana vratiti pod njezinu suverenost kroz carinsku uniju ili sličnu gospodarsku organizaciju, no takav ishod postao je neizvjestan (Fielding, 1999: 91). Protivno očekivanjima vlade u Asmari, uvođenje nove eritrejske valute, nužne za vođenje vlastite monetarne politike, naišlo je na malo razumijevanja u Etiopiji. Etiopska vlada je načelno zabranila slobodnu razmjenu nove eritrejske valute. Ova odluka, iako je nanijela štetu eritrejskom gospodarstvu, prije svega je bila politički udarac eritrejskom predsjedniku Isaiasu Afwerkiju, koji je smatrao da ima snažan utjecaj na proces donošenja odluka u Addis Abebi. Kao odgovor na to, postavljeno je pitanje regulacije prekogranične trgovine i kontrole granica te njihove točne lokacije (Cooper i Fontanellaz, 2018: 49).

Uzroci sukoba bili su složeni, obuhvaćajući rastuća gospodarska suparništva, lokalne nacionalizme te promjene u odnosima moći između nekadašnjih saveznika (Healy i Plaut, 2007: 2). Prvi sukobi eskalirali su 6. svibnja 1998. godine kada je tigrajska policija naredila eritrejskoj patrolnoj jedinici da se razoruža. Eritrejci su odbili tvrdeći da se radi o suverenom teritoriju Eritreje. Nakon rasprave, došlo je do razmjene vatre u kojoj su poginula četiri Eritrejca. Eritreja je potom poslala mehanizirane jedinice koje su protjerali lokalnu etiopsku upravu, koja je sama imala ratnu prošlost kao garnizon Narodnooslobodilačke fronte Tigraya (TPLF). Nakon ratnog saveza između Eritreje i Etiopije, postalo je jasno da problemi poput granica i sigurnosti stanovništva nisu odgovarajuće riješeni. Eritrejska privremena vlada, koja se razvila iz gerilaca EPLF-a koji su postali državnici, malo je pažnje posvetila pitanju granica. Vjerovali su da su granice povučene tijekom talijanske kolonijalne vladavine postale međunarodne granice nove države, uzimajući kao dokaz nedostatak teritorijalnih zahtjeva od strane Etiopije tijekom rasprava o neovisnosti Eritreje i njenom članstvu u UN-u 1996. godine (Iyob, 2000: 663). U svibnju 1998. godine eritrejske oružane snage napale su sporni pogranični

grad Badme, što je brzo eskaliralo u potpuni rat. Povijesni sukobi te suparništvo između vladajućih vođa i političkih elita obiju zemalja doveli su do nasilja. Međusobno ponašanje Melesa Zenawija i Isaiasa Afwerkija karakterizirano je kao izdaja, a politička kultura obje zemlje više cijeni potpunu pobjedu nego kompromis ili zajedničke dobitke (Lyons, 2009: 168). Nakon što su 12. svibnja 1998. godine eritrejske oružane snage, uključujući vojnike, tenkove i artiljeriju, izvele napad na grad Badme, prešle su preko Badme ravničarskog područja prema višim terenima na istoku, također napadajući nekoliko područja u etiopskom Tahtay Adiabo Wereda te su također su zauzeli mjesta u susjednom Laelay Adiabo Wereda (Murphy, 2016: 2).

Tijekom vojnih operacija, intenzivni diplomatski napori uloženi su kako bi se okončao sukob. Kada su sukobi prvi put izbili u svibnju 1998. godine, SAD i Ruanda pridružile su se kao posrednici, slanjem svojih predstavnika u Eritreju i Etiopiju s ciljem rješavanja sukoba. Nakon sastanaka s obje strane, posrednici su početkom lipnja predložili prekid vatre koji je uključivao određene korake: (1) suglasnost obje strane da riješe nesuglasice mirnim putem, (2) povlačenje eritrejskih snaga s teritorija zauzetih nakon 6. svibnja 1998. godine te povratak prethodnih administrativnih dužnosnika uz međunarodnu promatračku misiju, (3) provedba istrage o događajima od 6. svibnja 1998. godine, (4) suglasnost o utvrđivanju i obilježavanju granice i (5) demilitarizacija granice. Premda je Etiopija prihvatila taj prijedlog, elementi tog prijedloga nisu bili prihvatljivi za Eritreju u početnoj fazi sukoba, posebno zahtjev za povlačenjem s teritorija koji su zauzeli (Badme). Vijeće ministara OAU pozvalo je obje strane da prihvate i provedu taj prijedlog. S druge strane, Vijeće sigurnosti UN-a[140] pohvalilo je napore, osudilo upotrebu sile u sukobu (bez izričitog navođenja krivice), te pozvalo obje strane da prekinu neprijateljstva (Murphy, 2016: 5).

Na samom početku sukoba, razlikovale su se tvrdnje između Etiopije i Eritreje oko položaja grada Badme. Etiopske vlasti tvrdile su da je Badme duboko unutar etiopskog teritorija, dok su eritrejske vlasti inzistirale na tome da su zauzele samo mjesto u svibnju, ne prelazeći graničnu liniju. Postojale su suprotstavljene tvrdnje o točnom geografskom položaju Badmea, a čak su i pokušaji identifikacije mjesta Badmea s Yrgom, koje je nakon Drugog svjetskog rata osnovao Ras Seyum Mengesha, ocem Mengesha Seyuma, daleko istočnije od ravne linije, bili subjekt različitih tumačenja. Iako bi određivanje preciznih geografskih koordinata Badmea bilo tehnički izvedivo, nijedna od dviju vlada nije objavila te koordinate (Péninou, 1998: 48).

[140] Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a S/RES/1177 (1998) na 3895. sastanku održanom 26. lipnja 1998. godine.

Do lipnja, obje vojske zauzele su pozicije duž zapadnog fronta, s Eritrejom koja je kontrolirala etiopski teritorij ili pod etiopskom administracijom − Kafta Humera Wereda, Tahtay Adiabo Wereda i Laelay Adiabo Wereda. U lipnju 1998. godine eritrejske snage preuzele su područja koja su ranije bila pod vlašću Etiopije, okupirale ih i postavile utvrde te linije rovova, ponekad trajno, a ponekad privremeno prije nego što su se vratile na susjedno teritorij koje je prethodno kontrolirala Eritreja prije sukoba. U svim tim situacijama, izvodile su se povremene operacije koje su se protezale izvan okupiranih područja, uključujući topničku vatru, povremene kopnene patrole i postavljanje obrambenih polja od mina. Eritrejske snage su također napale Gulomakheda Wereda na središnjem frontu, posebno ciljajući ključni pogranični grad Zalambessa. Smješten na cesti koja povezuje Addis Abebu s Asmarom, Zalambessa je bila vitalna točka komunikacije i prometa između dviju zemalja. Duž istočnog dijela granice, sukobi su se razvili u lipnju u etiopskim Elidar Wereda, Dalul Wereda i Afdera Wereda. Izrazito važno mjesto na ovom istočnom bojištu bila su borba u Elidar Weredi, posebice u gradu Bure, koji se nalazi na cesti koja povezuje Etiopiju s eritrejskom lukom Assab. U veljači 1999. godine Etiopija je izvela protuofenzivu poznatu kao „Operacija Sunset“ na zapadnom bojištu, povrativši gotovo cijeli teritorij koji je Eritreja prethodno okupirala tijekom devet mjeseci. Ovo je vojno djelovanje Etiopije uključivalo uporabu borbenih zrakoplova i helikoptera, što je izazvalo kritike Eritreje i drugih zemalja zbog kršenja zabrane zračnih napada. Eritreja je nakon toga pokušala ponovno zauzeti Badme, no nije uspjela u svom nastojanju. Nakon što je Etiopija izvršila proboj na zapadnoj bojišnici u veljači 1999. godine, eritrejski predsjednik Isaias Afwerki obavijestio je Vijeće sigurnosti UN-a da je Eritreja službeno prihvatila okvirni sporazum. Unatoč tom prihvaćanju, Eritreja je i dalje zadržavala kontrolu nad dijelovima etiopskog teritorija, kao što je bio slučaj sa Zalambessom. S druge strane, Etiopija je tvrdila da Eritreja zapravo nije prihvatila okvirni sporazum[141], ističući da su neprijateljstva i dalje prisutna. Unatoč nastojanjima u diplomaciji različitih zemalja, OAU-a, Europske unije i UN-a, uključujući napore da se detaljnije razjasne modaliteti i aranžmani za provedbu okvirnog sporazuma, strane nisu postigle prekid vatre. Razgovori nisu doveli do zaustavljanja sukoba, a nisu uspjeli postići zajedničko razumijevanje ili potpuni prekid neprijateljstava između Eritreje i Etiopije. U ožujku 1999. godine, vodile su se intenzivne borbe kod Zalambesse na središnjem bojištu, ali Eritreja je zadržala kontrolu nad gradom i okolnim područjima. Etiopija je 12. svibnja 2000. godine pokrenula veliku ofenzivu s područja Badmea,

[141] Prijedlog okvirnog sporazuma OAU za mirno rješavanje spora između Eritreje i Etiopije (7.-8. studenoga 1998.g.) koji je uključivao ranije prijedloge SAD-a i Ruande (Murphy, 2016: 5).

prodirući u eritrejski teritorij. Etiopske snage na zapadu su prešle eritrejske linije, osvojivši nekoliko eritrejskih gradova (Barentu, Bimbina, Bishuka, Mailem, Molki, Shambuko i Tokombia). Nakon toga, neke etiopske trupe krenule su prema istoku (Mai Dimi i Mendeferi), dok su druge trupe krenule prema zapadu (Alighidiru, Gogneu, Haykoti i Teseneyju). Značajno je da su etiopske snage bile vrlo blizu Adi Quali, koja se nalazila svega 100 kilometara od glavnog grada Eritreje. Etiopija je 23. svibnja 2000. godine ponovno osvojila Zalambessu i preuzela kontrolu nad eritrejskim pograničnim gradom Tserona. Nakon što je potisnula eritrejske snage iz Etiopije, Etiopija je potom napredovala prema unutrašnjosti Eritreje (Murphy, 2016: 2-6).

Nakon postizanja značajnih vojnih uspjeha i kontroliranja gotovo trećine teritorija Eritreje, Etiopija je zaustavila daljnje ofenzivne operacije. Čak je i Eritreja, 18. lipnja 2000. godine, prihvatila ponudu Etiopije za sveobuhvatni mirovni sporazum uz obvezujuću arbitražu međusobnih sporova. Posredovanjem UN-a, uspostavljena je „privremena sigurnosna zona" unutar Eritreje, široka 25 kilometara, koju su nadgledale trupe Misije Ujedinjenih naroda za Etiopiju i Eritreju, s pripadnicima iz više od 60 država (Cooper i Fontanellaz, 2018: 66). Vođe Etiopije i Eritreje potpisale su 12. prosinca 2000. mirovni sporazum u Alžiru (*Alžirski sporazum*). Ovaj sporazum označio je kraj dugotrajnog sukoba između dviju zemalja koji je rezultirao gubitkom života za više od 70.000 ljudi (Healy i Plaut, 2007: 2). Osim toga, početkom 2001. godine, UN je rasporedio mirovne snage *United Nations Mission in Ethiopia and Eritrea* (UNMEE) od 4200 vojnika. Također je formirano Povjerenstvo za granicu između Eritreje i Etiopije, koje je imenovano i ovlašteno od strane obje zaraćene strane uz djelovanje pod pokroviteljstvom Stalnog arbitražnog suda u Haagu (Abbink, 2003: 220). Nakon presude Stalnog arbitražnog suda u Haagu u travnju 2002. godine, teritoriji su podijeljeni između dviju strana: Badme je dodijeljen Eritreji, dok su različiti dijelovi južne Eritreje dodijeljeni Etiopiji. Unatoč ranijim neslaganjima i unutarnjem pritisku, vlade u Addis Abebi i Asmari na kraju su prihvatile ovu odluku (Cooper i Fontanellaz, 2018: 66).

Razrješavanje sukoba između Etiopije i Eritreje predstavlja izazovan zadatak, jer su ponos nacionalnih vođa i očuvanje njihovih pozicija u vlasti glavni prioriteti, a ne samo teritorijalna pitanja. Isaias Afwerki je imao prevelika očekivanja o budućnosti Eritreje, predviđajući da će postati važno političko, tehnološko i gospodarsko središte Roga Afrike poput Malezije ili Singapura. Očekivao je da će eritrejske obrambene snage biti nepobjedive. No, zbog razočaranih očekivanja, Eritreja nije bila spremna prilagoditi se. Uloga SAD-a igrala je ključnu ulogu u pregovorima između Eritreje i Etiopije. Nažalost, američki fokus na savezništvo u borbi protiv terorizma stavio je sukob između Etiopije i Eritreje u drugi plan. Komisija za

razgraničenje je odlučila provesti „virtualno“ označavanje granice jer niti jedna strana nije bila spremna pristati na fizičko označavanje. Ova odluka potaknula je Eritreju da zatraži povlačenje mirovnih snaga UNMEE-a s njenog teritorija, što se dogodilo u ožujku 2008. godine (Burgess, 2009: 103-104).

Prema dostupnim podatcima iz baze podataka UCDP-a u Badme graničnom ratu (1998.-2000.) na strani Eritreje ukupan broj smrtnih slučajeva u 1998. godini iznosio je 792, u 1999. godini iznosio je 17203, dok je u 2000. godini iznosio 1793. Ukupan broj smrtnih slučajeva na strani Eritreje u tom sukobu iznosio je 19788. Na strani Etiopije ukupan broj smrtnih slučajeva u 1998. godini iznosio je 1027, u 1999. godini iznosio je 30786, dok je u 2000. godini iznosio 48666. Ukupan broj smrtnih slučajeva na strani Etiopije u tom sukobu iznosio je 80479.

13.1.50. Analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma: primjeri mirovnih sporazuma između Etiopije i Eritreje

13.1.50.1. Tehnički dogovori za provedbu Okvirnog sporazuma OAU i njegovih modaliteta od 31. kolovoza 1999. godine

Tehnički dogovori za provedbu Okvirnog sporazuma OAU od 31. kolovoza 1999. godine rezultat su zajedničkog rada OAU-a, UN-a, SAD-a i drugih zainteresiranih partnera. Prema točki 17. Tehničkih dogovora OAU i UN bit će jamci za provedbu svih odredaba Okvirnog sporazuma OAU-a, Modaliteta za provedbu Okvirnog sporazuma i Tehničkih dogovora za provedbu Okvirnog sporazuma i njegovih Modaliteta. Tehnički dogovori imaju četiri Dodatka (Dodatak I.-aktivnosti razminiranja; Dodatak II.-planovi preraspodjele; Dodatak III.-lokalni planovi demilitarizacije i Dodatak IV.-vremenski okvir za planiranje provedbe).

Prema unaprijeđenoj tipologiji mirovnih sporazuma, utemeljenoj na idejama o tipologiji koje su iznijeli Bailey i Babbie, Tehnički dogovori za provedbu Okvirnog sporazuma OAU su procesni i provedbeni sporazumi. Prije svega, oni su procesni sporazum, jer su uključivali definiranje koraka za provođenje mirovnog sporazuma. Ovi dogovori postavljaju jasne korake koji su potrebni za implementaciju Okvirnog sporazuma, uključujući procese povlačenja vojske (prema točki 12. Tehničkih dogovora stranke su suglasne izvršiti demilitarizaciju u područjima razgraničenja kako to može zahtijevati mirovna misija kako bi se ublažile napetosti i olakšao proces razgraničenja i demarkacije), uspostavljanje međunarodne misije (prema točki 2. Tehničkih dogovora, između ostaloga u cilju uspostavljanja mirovne misije stranke su suglasne prekinuti sve vojne aktivnosti i sve oblike izražavanja koji bi mogli održati i pogoršati klimu neprijateljstva). Tehnički dogovori predstavljaju procesni sporazum također i po mogućnosti uspostave Povjerenstva koje će biti zaduženo za određivanje pozicija za

preraspodjelu (točka 2. Tehničkih dogovora) i Povjerenstva za utvrđivanje granica (točka 13. Tehničkih dogovora): navedena Povjerenstva predstavljaju mehanizme za provedbu sporazuma i rješavanje tekućih izazova.

Tehnički dogovori su i provedbeni sporazum, a što je vidljivo iz tehničkih specifikacija koje detaljno opisuju postupke za provedbu okvirnog sporazuma, uključujući korake koji trebaju biti poduzeti kako bi se osiguralo izvršavanje prethodno dogovorenih mjera (točke 2.a. i 2.b. Tehničkih dogovora prema kojima su stranke posebno suglasne s prestankom svih oružanih zračnih i kopnenih napada te prestanak bilo koje druge radnje koja bi mogla spriječiti provedbu Okvirnog sporazuma, Modaliteta i tehničkih dogovora). Nadalje, da su Tehnički dogovori provedbeni sporazum razvidno je i po usklađivanju s međunarodnim standardima (praksom)- prema točki 2.e. stranke su posebno suglasne s poštivanjem međunarodnog humanitarnog prava, odnosno prema točki 11. proces razgraničenja provodit će se na temelju relevantnih kolonijalnih ugovora i važećeg međunarodnog prava.

13.1.50.2. Sporazum o prekidu neprijateljstava od 18. lipnja 2000. godine, između Savezne Demokratske Republike Etiopije i Države Eritreje, potpisan u Alžiru („Alžirski sporazum“)

Vlada Savezne Demokratske Republike Etiopije i Vlada Države Eritreje, nakon što su sudjelovale u pregovorima od 29. svibnja do 10. lipnja 2000. godine u Alžiru, pod predsjedanjem Alžira, tadašnjeg predsjedavajućeg OAU, i uz sudjelovanje partnera, SAD-a i Europske unije, potpisale su 18. lipnja 2000. godine Sporazum o prekidu neprijateljstava između Savezne Demokratske Republike Etiopije i Države Eritreje.

Navedeni Sporazum može se smatrati procesnim sporazumom. Sporazum definira konkretne korake i postupke za prekid neprijateljstava između Etiopije i Eritreje. Detaljno su opisani koraci poput trenutačnog prekida neprijateljstava i uspostavljanje međunarodne mirovne misije (točka 1. Sporazuma), povlačenja vojske (točka 9. Sporazuma), uspostavljanja i nadzora nad sigurnosnim zonama (točke 12. i 14.(b) i 14.(c) i sl. Ove odredbe ukazuju na procese koji bi se trebali provesti kako bi se postigao mir između dviju država.

Nadalje, Sporazum se fokusira na suštinske aspekte problema između Etiopije i Eritreje, uključujući poštivanje granica utvrđenih međunarodnim pravom, demarkaciju granica, povlačenje vojnih snaga i suradnju s međunarodnim tijelima kao što su OAU i UN pa, stoga, o njemu možemo govoriti kao o suštinskom Sporazumu.

Pored toga, Sporazum sadrži odredbe o provedbi prekida neprijateljstava i rješavanju krize kroz konkretne mjere i aktivnosti uključujući razminiranje, formiranje mirovne misije,

uspostavljanje Vojnog koordinacijskog povjerenstva, praćenje preraspodjele vojnih snaga i dr. Navedeno ukazuje kako ovaj Sporazum ima značajke provedbenog sporazuma.

Sporazum ima karakteristike pomirbenog i područnog (regionalnog) sporazuma. On je usmjeren na rješavanje sukoba i promicanje mira između Etiopije i Eritreje te naglašava mirno rješavanje sporova i uspostavljanje struktura i mehanizama za suradnju i koordinaciju. Regionalni aspekt Sporazuma je vidljiv kroz njegovu fokusiranost na regionalnu situaciju između Etiopije i Eritreje.

13.1.51. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu mirovnih sporazuma između Etiopije i Eritreje

13.1.51.1. Tehnički dogovori za provedbu Okvirnog sporazuma OAU i njegovih modaliteta od 31. kolovoza 1999. godine

Tehnički dogovori za provedbu Okvirnog sporazuma OAU i njegovih modaliteta od 31. kolovoza 1999. godine ne odnose se izravno na tip rata, već na korake potrebne za provedbu Okvirnog sporazuma te se, stoga, njihova detaljna priroda može povezati s indikatorima „dizajnom mirovnog sporazuma“, „ishodom mirovnog sporazuma“ i „načinom završetka sukoba“, jer pružaju operativne smjernice za postizanje krajnjeg cilja – okončanja sukoba i postizanja mira. Tehnički dogovori definiraju konkretne postupke, korake i strukture za provedbu Okvirnog sporazuma. Kroz povlačenje vojnih snaga, uspostavljanje međunarodne misije i uspostavljanje npr. Povjerenstva za utvrđivanje granica, oni predstavljaju specifičnosti dizajna sporazuma kako bi se osiguralo provođenje određenih ključnih odredbi pa se, stoga, mogu povezati s indikatorom „dizajna mirovnog sporazuma“.

Nadalje, Tehnički dogovori mogu biti povezani s indikatorom „ishodom mirovnog sporazuma“, jer definiraju postupke za provedbu važnih mjera (povlačenje vojnih snaga, uspostavljanje međunarodne misije i formiranje Povjerenstva za granice) koje bi trebale rezultirati završetkom sukoba. Analizom provedbe Tehničkih dogovora može se procijeniti kako su te mjere utjecale na krajnji ishod sukoba, uključujući ostvarenje trajnog mira ili nastavak napetosti i sukoba.

Povezanost Tehničkih dogovora s indikatorom „način završetka sukoba“ ogleda se u postupcima i mehanizmima koji su uspostavljeni kako bi se okončao sukob između Eritreje i Etiopije. Definirani postupci povlačenja vojske, uspostavljanja međunarodne mirovne misije i formiranje Povjerenstva koje će biti zaduženo za određivanje pozicija za preraspodjelu te Povjerenstva za utvrđivanje granica predstavljaju ključne korake u završetku sukoba.

13.1.51.2. Sporazum o prekidu neprijateljstava od 18. lipnja 2000. godine, između Savezne Demokratske Republike Etiopije i Države Eritreje, potpisan u Alžiru („Alžirski sporazum“)

Sporazum o prekidu neprijateljstava od 18. lipnja 2000. godine, između Savezne Demokratske Republike Etiopije i Države Eritreje, potpisan u Alžiru može se povezati s indikatorima „tip rata“, „dizajn mirovnog sporazuma“, „ishod mirovnog sporazuma te „način završetka sukoba“.

Vezano uz indikator „tip rata“, sukob između Etiopije i Eritreje bio je međunarodni oružani sukob. Ovaj Sporazum je usmjeren na okončanje tog međunarodnog sukoba i uspostavljanje mira.

Ako govorimo o drugom indikatoru „dizajn mirovnog sporazuma“, Sporazum je koncipiran kako bi prekinuo neprijateljstva, uspostavio prekid vatre te osigurao pristup i redovnu opskrbu mirovne misije. Također uključuje odredbe o preraspodjeli trupa, razminiranju, nadzoru sigurnosnih zona te angažmanu međunarodnih tijela poput UN-a i OAU-a.

Treći indikator „ishod mirovnog sporazuma“ moguće je povezati sa Sporazumom jer je cilj istoga okončati sukob i uspostaviti mir između dviju država. Pritom se Sporazum fokusirao na prekid neprijateljstava, preraspodjelu vojnih snaga, razminiranje, uspostavu nadzora sigurnosnih zona te angažman UN-a i OAU-a u provedbi sporazuma.

Četvrti indikator „način završetka sukoba“ može se povezati sa Sporazumom, jer je sukob između Etiopije i Eritreje završio potpisivanjem ovog Sporazuma i uspostavom određenih mjera za prekid borbenih djelovanja, povlačenje vojnih trupa na određene pozicije te uspostavljanje mirovne misije koja će pratiti provedbu Sporazuma.

13.1.52. Afrički svjetski rat 1998.-2002.

Demokratska Republika Kongo je zemlja središnje Afrike i dijeli granice s nizom drugih država, uključujući Angolu, Burundi, Srednjoafričku Republiku, Republiku Kongo, Ruandu, Sudan, Tanzaniju, Ugandu i Zambiju (Dimčevska, 2007: 334). DR Kongo ima izuzetno raznoliko stanovništvo, s više od 200 različitih etničkih skupina koje čine njegovu populaciju (Usanov i dr., 2013: 29). Radi se o državi koja je istodobno tragedija i obećanje ogromnih razmjera. Ona je dom važnih tropskih šuma, velikog hidroelektričnog potencijala i bogatih resursa[142] koji uključuju dijamante i cink. Međutim, DR Kongo je također država stalno

[142] Mnogi analitičari prepoznaju DR Kongo kao državu s bogatstvom prirodnih resursa, s obzirom na obilje nalazišta različitih minerala, uključujući zlato, dijamante, cink, kobalt, koltan i bakar (Usanov i dr., 2013: 31). Bogatstvo prirodnih resursa DR Konga igralo je ključnu ulogu poticaja sukoba jer su suprotstavljene strane težile kontrolirati ilegalnu trgovinu resursima iz DR Konga na međunarodnim tržištima. Velik broj ljudi je izgubio život

suočena s humanitarnom katastrofom (Gambino, 2008: predgovor, vii). DR Kongo se izdvaja kao jedna od vodećih zemalja svijeta po sustavnom kršenju i ignoriranju ljudskih prava (Bardžić i dr., 2017: 61). Sukobi u DR Kongu posljedica su raznih čimbenika poput političkih, gospodarskih, sigurnosnih, ekoloških, etničko-kulturnih i vjerskih problema. Dugotrajni sukobi u DR Kongu imaju svoje korijene u autoritarnoj povijesti zemlje, osobito u vrijeme Mobutu Sese Sekoa koji je vladao od 1965. do 1997. godine. Sukob u DR Kongu pokreću dva međusobno povezana faktora − nedostatak legitimiteta države i uplitanje susjednih država, osobit Ruande i Ugande. DR Kongo ima devet susjeda, od kojih su njih sedam prošli kroz građanske ratove. Situacija u DR Kongu karakterizirana je „predatokracijom", gdje se vlada legitimirala s pomoću saveznika unutar i izvan države, unatoč kontinuiranoj pljački nacionalnih resursa. Osim toga, regionalni savezi susjednih zemalja kao što su Angola, Burundi, Eritreja, Ruanda, Uganda i Zimbabve također su umiješani u sukobe u DR Kongu (Nagar, 2016: 12).

Sukob u DR Kongu karakterizira prije svega složenost. Od sredine 1990-ih mreže različitih pobunjeničkih skupina, koje se sastoje od lokalnih pobunjenika i onih iz susjednih država, ali i drugih afričkih država, udružile su se s ciljem destabilizacije DR Konga (Williams, 2013: 85-86). Prvi kongoanski rat[143] trajao je od 1996. do 1997. godine i rezultirao je svrgavanjem zairskog[144] predsjednika Mobutu Sese Sekoa. Rat je izbio zbog izbjegličke krize nastale nakon genocida u Ruandi. Nakon tog genocida, oko 2 milijuna Hutua je došlo u istočni Zair 1994. godine, bježeći od osvete Tutsija (Bardžić i dr., 2017: 59-60). Događaji u Burundiju i posebno u Ruandi od 1993. do 1994. godine ključno su ubrzali situaciju. Veliki valovi izbjeglica, među kojima su bili i vojnici, uz nepostojanje funkcionalne države u Zairu, pretvorili su lokalne sukobe u regionalni rat 1996. godine, a kasnije i u kontinentalni rat 1998. godine (Reyntjens, 2009: 5). Tutsiji iz Ruande i Zaira napadali su ove izbjeglice. Mobutu Sese Seko je podržavao Hutu ekstremiste iz političkih razloga. Vlada Ruande, kojom su dominirali Tutsiji, slala je naoružanje Tutsijima (Banjamulenge) u istočnom Zairu. Premda je Vlada Zaira osudila ovu intervenciju, nisu imali moć da im se vojno suprotstave (Bardžić i dr., 2017: 60).

zbog izravnih ili neizravnih posljedica ovih sukoba − najkrvaviji sukob nakon Drugog svjetskog rata (Berwouts, 2017: 4).

[143] Uz snažnu potporu Ruande, Ugande i Angole, snage pod vodstvom Laurenta Desiréa Kabile brzo su stigle do glavnog grada Kinshase. Međutim, tijekom njihovog napredovanja, stizali su izvještaji o masakrima i brutalnim zločinima pobunjenika unutar Konga. Temeljni Kabilin zahtjev je bio svrgavanje postojeće vlasti. Mobutu Sese Seko je bio prisiljen pobjeći iz države i preminuo je u rujnu 1997. godine u Maroku. Iskoristivši tu situaciju, Kabila se proglasio novim predsjednikom države te je naredio uspostavu reda. Jedna od njegovih prvih odluka je bila promjena imena zemlje iz Mobutuovog Zaira u Demokratsku Republiku Kongo (Bardžić i dr., 2017: 60).

[144] Zair je bio naziv za današnju državu DR Kongo do 1997. godine (Bardžić i dr., 2017: 60).

Sukob koji je doveo Laurenta-Desiréa Kabilu i njegov Savez demokratskih snaga za oslobođenje Konga[145] na vlast 1997. godine[146] nije se dogodio izolirano. Događaji između 1996. i 1997. godine bili su dio šireg konteksta tri različita sukoba − sukoba oko Velikih jezera (Ruanda i Burundi) te građanskih ratova u Sudanu i Angoli. Iako ti sukobi nisu izravno povezani, s vremenom su se isprepleli zbog geografske blizine nestabilnih područja te formiranja saveza na temelju izreke „neprijatelj mog neprijatelja je moj prijatelj". Zair je bio čvor između tih zona jer je država gotovo nestala, ostavljajući područje s prozirnim granicama, slabašnom vojskom, lošom komunikacijom i slabim gospodarstvom. Mobutuov režim bio je umiješan u susjedne ratove, podržavajući vladu u Khartumu protiv južnosudanskog ustanka, koristeći zemlju kao bazu za napade te pružajući podršku angolskom gerilskom pokretu UNITA (Reyntjens, 1999: 241).

Drugi kongoanski ili Afrički svjetski rat je započeo 1998. i trajao je do 2002. godine. Uzrok rata je bio ostanak ruandskih vojnika u DR Kongu, koji su bili na strani Laurenta-Desiréa Kabile, a nisu se namjeravali vratiti u Ruandu. Kada su se stekli uvjeti, Kabila se zahvalio trupama Ruande i Ugande te je naredio njihovo povlačenje. To je izazvalo nemir među Banjamulenge narodom na istoku DR Konga koji se ponovno pobunio. Ruanda i Uganda su im odmah poslale pomoć te su brzo preuzeli veći dio istočnog DR Konga. Rat je ponovno označio podjelu između naroda Hutu i Tutsi, gdje su pripadnici Hutu plemena ratovali na strani kongoanske vlade, dok su Tutsi bili na strani pobunjenika. Pobunjenici su brzo napredovali i do kraja kolovoza 1998. godine bili su nadomak glavnog grada DR Konga. Tada su se u sukob uključile Namibija, Zimbabve, Angola, Sudan i Čad pružajući vojnu i logističku podršku DR Kongu. U siječnju 1999. godine je potpisano primirje između nekoliko država, no prekid sukoba i demilitarizacija nisu bili provedeni. U veljači 2000. godine UN je poslao u DR Kongo mirovnu misiju MONUC (*United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congou Kongo*), no borbe su se nastavile unatoč nazočnosti UN-ovih snaga. Laurent Desiré Kabila je ubijen u atentatu sredinom siječnja 2001. godine te je nakon njegove pogibije, parlament jednoglasno izabrao njegovog sina, Josepha Kabilu za novog predsjednika DR Konga. On je uz posredničku ulogu UN-a dogovorio povlačenje ruandskih i ugandskih vojnih snaga iz DR Konga. U ljeto 2002. godine, potpisan je mirovni sporazum između DR Konga i Ruande. Njegovim je potpisivanjem predviđeno povlačenje ruandskih snaga i razoružanje Hutu

[145] Radi se o disidentskoj skupini koju su podržavale Ruanda i Uganda (Simi i Matusitz, 2014: 84).
[146] Tijekom 1996. i 1997. godine, Laurent Desiré Kabila i njegov Savez demokratskih snaga za oslobođenje Konga preuzeli su kontrolu zemlje i svrgnuli predsjednika Mobutua, obećavajući uspostavu demokratskih sloboda pod novom vlašću (Hartung i Moix, 2000: 4).

milicija u istočnom Kongu. U jesen iste godine potpisan je i mirovni sporazum s Ugandom. Održavanje demokratskih izbora krajem 2002. godine označilo je kraj Afričkog svjetskog rata, jer su nakon povlačenja stranih snaga te posljedične stabilizacije političke i vojno-sigurnosne situacije, političke frakcije u DR Kongu potpisale sporazum o prijelaznoj vladi (Bardžić i dr., 2017: 60-61).

Tijekom trajanja Afričkog svjetskog rata 1998.-2002. godine Vijeće sigurnosti UN-a donijelo je sljedeće rezolucije[147] u vezi Demokratske Republike Kongo: 1234 (1999), 1258 (1999), 1273 (1999), 1279 (1999), 1291 (2000), 1304 (2000), 1316 (2000), 1323 (2000), 1332 (2000), 1341 (2001), 1355 (2001) i 1376 (2001), 1399 (2002), 1417 (2002) i 1445 (2002).

Prema dostupnim podatcima iz baze podataka UCDP-a u Demokratskoj Republici Kongo je u razdoblju 1998.-2002. ukupan broj smrtnih slučajeva iznosio 27968 (u 1998. godini iznosio je 7642, u 1999. godini iznosio je 7844, u 2000. godini iznosio je 3054, u 2001. godini iznosio je 1490, dok je u 2002. godini iznosio 7938).

13.1.53. Analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma: primjeri mirovnih sporazuma u okviru Afričkog svjetskog rata 1998.-2002.

13.1.53.1. Sporazum o miru u Demokratskoj Republici Kongo, potpisan 18. travnja 1999. godine u Sirtu, Libija

Sporazum o miru u Demokratskoj Republici Kongo, potpisan je 18. travnja 1999. u Sirtu, Libiji, od strane Yowerija Kaguta Musevenija, predsjednik Republike Ugande, Idrissa Debyja, predsjednika Republike Čad, Issaiasa Afeworkija, predsjednika Eritreje, Lauranta Désiréa Kabile, predsjednika Demokratske Republike Kongo i pukovnika Muamara El-Gadaffija, vođe velike El-Fateh revolucije i koordinatora mirovnog procesa u Velikim jezerima.

Sporazum je bio deklaracija o predanosti tekućem regionalnom mirovnom procesu za okončanje sukoba u DR Kongo. Isti je sadržavao važne elemente za prekid neprijateljstava te potrebu za uspostavljanjem dijaloga i mirovnog rješenja, povlačenje stranih (ugandskih i ruandskih) trupa, osudu nasilja i masovnih ubojstava. S obzirom na navedeno, može se smatrati da je Sporazum potpisan u Sirtu procesni sporazum jer je postavio temelje za započinjanje mirovnog procesa i prekid oružanih sukoba.

Sporazum se može smatrati i suštinskim sporazumom. U slučaju Sporazuma o miru u DR Kongo, taj dokument je imao za cilj prekid neprijateljstava, osudu nasilja, povlačenje stranih trupa i uspostavljanje dijaloga kako bi se postiglo mirno rješenje sukoba u regiji Velikih jezera.

[147] Izvor podataka: UNSCR, 2023.

S obzirom na to da je ovaj sporazum obuhvatio ključne elemente potrebne za završetak sukoba i uspostavu osnove za unutarnji mir i stabilnost, može se smatrati i suštinskim sporazumom.

Sporazum nije precizno definiran kao provedbeni sporazum. Taj se Sporazum uglavnom fokusirao na uspostavljanje temelja za mirovni proces u DR Kongo, uključujući prekid neprijateljstava, povlačenje stranih trupa i potrebu za dijalogom između suprotstavljenih strana. Međutim, provedbeni sporazumi obuhvaćaju konkretne korake i mjere koje treba poduzeti kako bi se osigurala uspješna provedba onoga što je dogovoreno. Sporazum potpisan u Sirtu nije sadržavao takve specifične detalje ili planove provedbe te se, stoga, ne može smatrati provedbenim sporazumom.

Nadalje, Sporazum se može smatrati djelomično pomirbenim sporazumom s obzirom na određene elemente koji potiču pomirenje između strana u sukobu. Premda Sporazum potpisan u Sirtu sadrži određene elemente koji se tiču prekida neprijateljstava, povlačenja stranih trupa i poziva na dijalog između sukobljenih strana, on nije bio isključivo usmjeren na duboko pomirenje sukoba ili pak na uspostavljanje trajnog mehanizma za postizanje mira. Sporazum je više bio usmjeren na temeljne korake prema prekidu sukoba i pokretanju procesa mirnog rješavanja.

Zaključno, Sporazum nije područni (regionalni) sporazum. Područni sporazumi obično obuhvaćaju regiju koja je pogođena sukobom i često uključuju više država unutar te regije. Cilj im je prevladati tenzije i sukobe te promicati mir i stabilnost u širem području. Međutim, Sporazum je više usredotočen na konkretnije aspekte povezane s mirovnim procesom u DR Kongo. Dok je regionalna dimenzija bila prisutna, budući da je sukob u DR Kongu imao posljedice na regiju Velikih jezera, sam Sporazum nije bio opsežno usmjeren na rješavanje regionalnih problema ili sveobuhvatnog pristupa koji bi bio relevantan za više država u tom području.

13.1.53.2. Sporazum o prekidu vatre, potpisan u Lusaki, Zambija 10. srpnja 1999. godine

Sporazum o prekidu vatre (Sporazum iz Lusake) od 10. srpnja 1999. godine, potpisan je između Angole, DR Konga, Namibije, Ugande, Ruande i Zimbabvea i teži okončanju neprijateljstava unutar teritorija DR Konga. Navedeni Sporazum su potpisali u svojstvu svjedoka predstavnici Zambije, OAU, UN-a i Jedinice za razvoj Južne Afrike.

On se može smatrati procesnim sporazumom, jer sadrži važne odredbe i korake koji su potrebni za provedbu procesa prekida neprijateljstava, uspostave struktura poput Zajedničke vojne komisije, demobilizacije, razoružanja i reintegracije boraca te ponovne uspostave

administracije vlade. Ove odredbe su bitne za pripremu terena i osiguravanje postizanja dugoročnog mira i stabilnosti unutar teritorija DR Konga.

Isto tako, ovaj Sporazum ima karakteristike suštinskog sporazuma, obzirom da obuhvaća bitne elemente za prekid oružanih sukoba i postizanje trajnog mira. On uključuje odredbe o prekidu neprijateljstava, osnivanju Zajedničke vojne komisije s predstavnicima suprotstavljenih strana, povlačenju stranih vojnih skupina, razoružanju, demobilizaciji i reintegraciji boraca, oslobađanju ratnih zarobljenika i talaca te ponovnom uspostavljanju vladine administracije. Nadalje, Sporazum predviđa nazočnost mirovnih snaga UN-a radi nadzora primirja, istraživanja povreda uz uključenost Zajedničke vojne komisije te postupaka razoružanja, demobilizacije i reintegracije naoružanih skupina, što su ključni koraci prema postizanju stabilnosti i mira unutar DR Kongo.

Sporazum nije klasičan primjer provedbenog sporazuma, jer je više usredotočen na postizanje prekida oružanih sukoba i uspostavljanje okvira za obnovu stabilnosti, nego na detaljno definiranje plana provedbe specifičnih mjera.

Pomirbeni aspekt nije formuliran u ovom Sporazumu. Iako se bavi prekidom neprijateljstava i sadrži odredbe o oslobađanju zarobljenika i talaca, povlačenju stranih vojnih skupina i obnavljanju državne administracije, ne može se okarakterizirati kao službeni dokument za postizanje pomirenja među sukobljenim stranama. Pomirbeni sporazum obično bi bio opsežniji i bio bi posvećen rješavanju šireg niza pitanja povezanih sa sukobom, uključujući političke, gospodarske, socijalne i kulturne aspekte kako bi se postigla dugoročna stabilnost i pomirenje među suprotstavljenim stranama.

Zaključno, Sporazum ima značajke područnog (regionalnog) sporazuma. Taj je sporazum postignut između više afričkih zemalja, uključujući Angolu, DR Kongo, Namibiju, Ugandu, Ruandu i Zimbabve, s ciljem okončanja sukoba unutar teritorija DR Kongo. Sporazum je bio namijenjen za rješavanje sukoba na regionalnoj razini.

13.1.53.3. Deklaracija temeljnih načela međukongoanskih političkih pregovora, potpisana u Lusaki 4. svibnja 2001. godine, od strane kongoanskih stranaka Sporazuma o prekidu vatre u Demokratskoj Republici Kongo

Deklaracija temeljnih načela međukongoanskih političkih pregovora, potpisana u Lusaki 4. svibnja 2001. godine, od strane kongoanskih stranaka (vlade DR Kongo, Pokreta za oslobođenje Konga i Kongoanskog sabora za demokraciju) Sporazuma o prekidu vatre u Demokratskoj Republici Kongo, može se smatrati procesnim sporazumom. Naime, Deklaracija je potpisana s ciljem da se potaknu i olakšaju politički pregovori između kongoanskih stranaka

kako bi se postigao mir, nacionalno pomirenje te novo političko uređenje u Demokratskoj Republici Kongo. Ona postavlja ciljeve kao što su nacionalno pomirenje, izgradnja nove političke strukture, uspostava mira, sigurnosti i stabilnosti u zemlji i regiji. Ista naglašava važnost uključivanja političke oporbe i predstavnika ključnih skupina u politički dijalog, osiguravajući jednak status svim sudionicima pregovora. Deklaracija uređuje da će sve odluke vezane za pitanja raspravljana tijekom političkih pregovora biti donesene konsenzualnim putem. Pored navedenog, ona potvrđuje obvezu svih strana da će poštovati obvezujuću narav svih rezolucija donesenih konsenzusom tijekom političkih pregovora. Također, Deklaracija naglašava potrebu za održavanjem slobodnih, demokratskih i transparentnih izbora u DR Kongu nakon prijelaznog razdoblja. Ona poziva i na uspostavu restrukturirane i integrirane nacionalne vojske te uređuje korištenje prirodnih resursa DR Kongo u interesu cijele zemlje i za poboljšanje životnog standarda kongoanskog naroda. U konačnici, Deklaracija traži konačnu i neopozivu obustavu svih činova nasilja nad civilima te poštivanje i promicanje ljudskih prava.

Ona ima i karakteristike suštinskog sporazuma, jer postavlja osnovne principe, vrijednosti i ciljeve koji su bitni za vođenje političkih pregovora s ciljem postizanja mira, nacionalnog pomirenja i novog političkog uređenja u DR Kongo. Deklaracija uređuje načela kao što su poštivanje prethodnog Sporazuma iz Lusake, suverenitet i teritorijalni integritet zemlje, nacionalno pomirenje, demokratski izbori, reforma vojske, iskorištavanje prirodnih resursa u interesu zemlje i sl. Spomenuta načela su bitna za vođenje pregovora i oblikovanje političkog okvira zemlje, stoga imaju suštinsku važnost za proces pomirenja i izgradnje mira u DR Kongu.

Provedbeni elementi nisu sadržani u Deklaraciji. Premda ona postavlja temeljna načela i ciljeve te definira važne vrijednosti koje bi trebale voditi političke pregovore, ista nije usmjerena na konkretne operativne detalje za provedbu tih načela. Umjesto toga, naglasak je na principima, ciljevima i općim smjernicama koji bi trebali usmjeravati politički proces u DR Kongu.

U Deklaraciji se ne može pronaći pomirbeni aspekt, iako se može smatrati dijelom pomirbenog procesa. Ona sadrži odredbe koje su usmjerene na promicanje mira, suvereniteta, nacionalne pomirbe, zaustavljanje nasilja, te reforme vojske i upravljanja resursima u interesu cijele zemlje, ali nije usredotočena na konkretne mjere pomirenja ili detaljno rješavanje prošlih sukoba i traumatičnih iskustava.

Naposljetku, Deklaracija nema karakteristike područnog (regionalnog) sporazuma. Ona se uglavnom usredotočuje na postizanje unutarnjeg političkog dogovora i usklađivanje između kongoanskih stranaka kako bi se postigli mir, stabilnost, nacionalna pomirba i izgradnja novog

političkog uređenja u samoj DR Kongu. Dakle, temeljni fokus Deklaracije je na unutarnjim političkim procesima unutar DR Kongo. Ona ne uključuje suradnju među više država unutar regije kako bi se postigli mir i stabilnost te je potpisana samo od kongoanskih strana unutar DR Konga.

13.1.53.4. Akt obveze od 24. kolovoza 2001. godine

Akt obveze od 24. kolovoza 2001. godine nema karakteristike procesnog sporazuma. On sadrži odredbe o ljudskim pravima, zaštiti civilnog stanovništva, pristupu humanitarnim organizacijama pogođenom stanovništvu i povratku raseljenog ili izbjeglog stanovništva, ali ne sadrži specifične odredbe o obustavi oružanih sukoba, što je karakteristično za procesne sporazume.

Akt obveze ima odredbe o zaštiti ljudskih prava, pristupu medijima, zaštiti civilnog stanovništva, povratku izbjeglica ili raseljenih osoba i drugim sličnim elementima. Premda ne sadrži specifične odredbe o rješavanju političkih i etničkih napetosti ili osnovnih uzroka sukoba, poput političkog sudjelovanja različitih zajednica ili raspodjele resursa, ne može se smatrati suštinskim sporazumom, obzirom da ne adresira temeljne uzroke sukoba ili političke napetosti na način koji je karakterističan za suštinske sporazume.

Međutim, Akt obveze može se smatrati dijelom provedbenih sporazuma jer sadrži detaljne planove i konkretne obveze za provedbu glavnih sastavnica zaključenog mirovnog sporazuma, usmjerene na liberalizaciju političkog života, zaštitu ljudskih prava, oslobađanje zatvorenika, obustavu vojnih sudova u vezi s djelima povezanim s civilima i druge mjere ključne za uspostavu mira i stabilnosti u DR Kongo.

Akt obveze ne sadrži pomirbeni i regionalni aspekt. Naime, on je usredotočen na širok raspon pitanja, uključujući zaštitu ljudskih prava, osiguranje slobode kretanja, liberalizaciju političkog života, međunarodno pravo (privrženost međunarodnim konvencijama ratificiranim od strane DR Kongo u području ljudskih prava) i druge aspekte, ali nije usmjeren na pomirenje suprotstavljenih strana u uobičajenom smislu pomirbenih sporazuma. Premda se bavi različitim pitanjima koja mogu imati regionalni utjecaj, nije usmjeren izričito na rješavanje sukoba ili uspostavljanje stabilnosti u regiji. On se odnosi na unutarnje pitanje političke i društvene stabilnosti unutar DR Kongo.

13.1.54. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu mirovnih sporazuma u okviru Afričkog svjetskog rata 1998.-2002.

13.1.54.1. Sporazum o miru u Demokratskoj Republici Kongo, potpisan 18. travnja 1999. godine u Sirtu, Libija

Sporazum se može u određenoj mjeri povezati s indikatorom „tip rata“. Naime, on ne pruža detaljnu analizu ili rješavanje osnovnih uzroka sukoba. Nasuprot tome, Sporazum se bavi prekidom neprijateljstava, povlačenjem stranih trupa i pokretanjem dijaloga među stranama sukoba. U pogledu „tipa rata“, ovaj Sporazum može se povezati s aspektom „prekida neprijateljstava“ ili „traženja diplomatskog rješenja“. Međutim, nije namijenjen dubljem rješavanju suštinskih problema koji su uzrokovali sam sukob, što znači da nije u potpunosti obuhvatio sve karakteristike sukoba kako bi se potpuno povezao s tim indikatorom. Dakle, poveznica je djelomična jer Sporazum ne adresira sve elemente koji definiraju tip rata.

Sporazum se odnosi na poštivanje granica, prekid neprijateljstava, povlačenje stranih vojnih snaga iz DR Kongo, potrebu za dijalogom, suzdržavanje od poduzimanja radnji za svrgavanje režima, kao i osudu nasilja i masovnih ubojstava. S obzirom na sadržaj ovog Sporazuma, može se reći da se dotiče nekih bitnih aspekata dizajna mirovnog sporazuma.

Sporazum se može povezati s indikatorom „ishod mirovnog sporazuma“. On predstavlja napore strana u postizanju mira i prekida neprijateljstava te ukazuje na njihovu spremnost da se dogovore i pregovaraju radi zaustavljanja neprijateljstava, povlačenja strane vojske te poticanja dijalog. Ishod ovog sporazuma uključuje prestanak oružanih sukoba i stvaranje okvira za postizanje mirnog rješenja sukoba u DR Kongo. Sporazum nije uspio u potpunosti zaustaviti sukobe te je imao ograničen utjecaj na postizanje dugotrajnog mira u DR Kongu. Postizanje trajnog mira i stabilnosti ostalo je izazovno zbog dubokih političkih, društvenih i gospodarskih problema unutar države, kao i zbog utjecaja regionalnih i međunarodnih aktera na situaciju u regiji Velikih jezera.

Indikator „način završetka sukoba“ i ovaj Sporazum mogu se dovesti u vezu, jer je Sporazum bio jedan od pokušaja okončanja dugotrajnih sukoba i nasilja u DR Kongo. Premda Sporazum nije doveo do dugotrajnog mira i stabilnosti, njegov je cilj bio završetak oružanih sukoba i uspostavljanje okvira za prekid neprijateljstava. Iako je Sporazum predstavljao određeni napredak u procesu okončanja sukoba, nije uspio postići trajni mir, odnosno održati potpuni prekid sukoba zbog raznih izazova u provedbi i nepoštivanju od strane različitih suprotstavljenih strana.

13.1.54.2. Sporazum o prekidu vatre, potpisan u Lusaki, Zambija 10. srpnja 1999. godine

Sporazum o prekidu vatre, potpisan u Lusaki, Zambija 10. srpnja 1999. godine, može se povezati s indikatorom „tip rata“, s obzirom na okolnosti sukoba koji je zahvatio DR Kongo i uključene strane. U odnosu na indikator „tip rata“, Sporazum se može povezati s građanskim ratom. Građanski rat u kontekstu Konga bio je složen, uključujući brojne pobunjeničke skupine i frakcije unutar države, svaka s različitim političkim, ekonomskim i teritorijalnim interesima. One su bile potpomagane susjednim državama poput Ugande, Ruande, Angole i Burundija, što je rezultiralo složenim i netipičnim građanskim ratom.

Sporazum je bio usmjeren na okončanje složenog sukoba u DR Kongo te je obuhvatio niz bitnih elemenata dizajna mirovnog sporazuma. Prije svega, Sporazum je imao za cilj obustaviti neprijateljstva, konačno povlačenje stranih snaga, te pokrenuti proces razoružavanja, demobilizacije i reintegracije boraca. Sporazum je također uključivao odredbe o razmjeni zarobljenika kao jedan od elemenata pomirenja između suprotstavljenih strana. Ovi elementi dizajna mirovnog sporazuma koji su bili prisutni u Sporazumu predstavljaju ključne sastavnice koje se često nalaze u mirovnim sporazumima usmjerenima na okončanje složenih sukoba. Stvaranje ovakvih mehanizama bilo je ključno za uspostavu mira i stabilnosti u široj regiji.

Sporazum se može povezati s indikatorom „ishod mirovnog sporazuma“. Analizom ishoda mirovnog sporazuma, evaluira se u kojoj mjeri su odredbe Sporazuma implementirane i kako su utjecale na društvo pogođeno ratom. Ishod Sporazuma je bio složen i nije doveo do potpunog okončanja sukoba u DR Kongo. Neki od ključnih izazova i problema s provedbom Sporazuma bili su problemi s poštivanjem prekida vatre i povlačenjem vojnih snaga te su sukobi u određenoj mjeri nastavljeni nakon njegovog potpisivanja.

Naposljetku, analizom Sporazuma je isti moguće dovesti u vezu s indikatorom „način završetka sukoba“. On nije donio konačan i potpun završetak sukoba u DR Kongo, ali je pokušao osigurati okončanje oružanih sukoba putem diplomatskih pregovora i sporazuma.

13.1.54.3. Deklaracija temeljnih načela međukongoanskih političkih pregovora, potpisana u Lusaki 4. svibnja 2001. godine, od strane kongoanskih stranaka Sporazuma o prekidu vatre u Demokratskoj Republici Kongo

Deklaracija temeljnih načela međukongoanskih političkih pregovora, potpisana u Lusaki 4. svibnja 2001. godine, od strane kongoanskih stranaka Sporazuma o prekidu vatre u Demokratskoj Republici Kongo, može se dovesti u vezu s indikatorom „tip rata“. Ona definira

principe koji bi trebali služiti kao temelj za postizanje mira, nacionalnog pomirenja i uspostavu novog političkog poretka u DR Kongo. S obzirom na to da se temelji na prethodnom sporazumu o prekidu vatre, njezini principi su usmjereni na rješavanje izvora sukoba i nastojanje da se promijeni priroda sukoba u zemlji, što odražava određene karakteristike rata (unutardržavnog (građanskog) rata.

Nadalje, Deklaraciju je moguće analizirati u kontekstu povezanosti s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma“. Dakle, ona predstavlja osnovne principe i smjernice koje su namijenjene usmjeravanju političkih pregovora i uspostavljanju strukture za postizanje mira i pomirbe unutar Demokratske Republike Kongo. Kroz nju se želi stvoriti okvir za politički proces koji bi mogao dovesti do rješavanja sukoba i stabilizacije situacije u državi, što je važan element dizajna mirovnog sporazuma.

Isto tako, Deklaracija se može povezati i s indikatorom „ishod mirovnog sporazuma“. Premda ista ne predstavlja konačni sporazum koji označava završetak sukoba ili sveobuhvatni mirovni dogovor, ista predstavlja temeljne principe i smjernice usmjerene na postizanje političkog dogovora i uspostavljanje stabilnosti u DR Kongo. Ovi principi su od velike važnosti u procesu postizanja završnog mirovnog sporazuma, što čini Deklaraciju jednim od elemenata koji doprinose definitivnom ishodu mirovnog procesa.

Deklaracija ima snažnu povezanost s indikatorom „način završetka sukoba“. Ona uspostavlja okvir za političke pregovore među kongoanskim strankama kako bi postigli mir, nacionalnu pomirbu i novi politički poredak u DR Kongo. Prepoznavanje načela poput nacionalnog pomirenja, slobode političke oporbe, vojne restrukturiranosti, poštivanja ljudskih prava i prestanka nasilja protiv civila – sve su to bitni elementi za okončanje sukoba i uspostavu stabilnosti u državi.

13.1.54.4. Akt obveze od 24. kolovoza 2001. godine

Akt obveze od 24. kolovoza 2001. godine ne klasificira tipove sukoba izravno, ali odredbe unutar njega mogu pružiti informacije o određenim aspektima sukoba koji su karakteristični za određene tipove sukoba, kao što su unutardržavni (građanski ratovi). Primjerice, odredbe koje se odnose na oslobađanje političkih zatvorenika, zaštitu ljudskih prava, slobodu izražavanja mišljenja i pristup javnim medijima za sve mogu biti relevantne za situacije građanskih ratova koji uključuju političke represije. S druge strane, mjere usmjerene na zaštitu civilnog stanovništva od racija, arbitrarnih uhićenja, zapljena, otimačina, prisilnog rada, masakra, nasumičnih bombardiranja, mučenja itd., povratak normalnom životu raseljenog ili izbjeglog stanovništva i obustavu vojnih sudova u vezi s djelima povezanim s civilima mogu biti

relevantne za analizu unutarnjih sukoba ili sukoba koji uključuju kršenja ljudskih prava civilnog stanovništva.

Akt obveze moguće je povezati s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma“ s obzirom na sadržaj i odredbe koje su navedene unutar tog dokumenta. Unutar Akta obveze postoje odredbe koje se odnose na liberalizaciju političkog života i udruživanja, jamčenje ljudskih prava i temeljnih sloboda građana, oslobađanje političkih zatvorenika, jamčenje slobode kretanja i pristupa javnim dobrima, obnavljanje i uspostavljanje zračnih, željezničkih, riječnih, jezerskih, cestovnih, telefonskih i poštanskih komunikacijskih puteva, vraćanje zaplijenjene i/ili nezakonito oduzete imovine iz političkih razloga, zaštita civilnog stanovništva od različitih oblika nasilja te obustava vojnih sudova u vezi s djelima povezanim s civilima. Analizirajući odredbe Akta obveze, može se zaključiti da isti sadrži važne elemente koji se nalaze u dizajnu mirovnog sporazuma. Međutim, bitno je naglasiti da sam Akt obveze nije mirovni sporazum u klasičnom smislu, ali sadrži odredbe i komponente koje su neophodne za postizanje stabilnosti, pomirenja, okončanja sukoba i uspostavljanja mira.

Ovaj Akt sadrži ključne odredbe koje su bitne za postizanje ishoda mirovnog sporazuma. Ove odredbe mogu biti povezane s indikatorom ishoda mirovnog sporazuma, obzirom da sadrže smjernice za provedbu sporazuma koje bi trebali pridonijeti stabilnosti, miru i pomirenju u DR Kongu.

Konačno, Akt obveze može se povezati s indikatorom „način završetka sukoba“, jer sadrži odredbe usmjerene prema okončanju sukoba i postizanju mirnog rješenja. Onima za cilj postizanje mira kroz provedbu određenih mjera i političkih dogovora koji bi trebali dovesti do završetka sukoba i uspostavljanja stabilnosti u DR Kongu.

13.1.55. Treći angolski rat 1998.-2002.

Angolski predsjednik José Eduardo dos Santos je 1998. godine izjavio da je Angola bila primorana[148] voditi rat kako bi postigla mir. Ova izjava dolazi nakon povlačenja velikog dijela mirovnih snaga UN-a iz Angole 1997. godine, a situacija se dodatno zakomplicirala zbog uvođenja sankcija protiv UNITA-e i čestih prekida vatre koji su se događali 1995., 1996. i 1997. godine (Hegsvold Andersen, 2003: 37).

Tijekom 1996. i 1997., MPLA i UNITA su pokušali su ponovno formirati vladu jedinstva, čak je UNITA-i dodijeljen resor minerala, no taj pokušaj nije bio uspješan. UN je uz potporu SAD-a usvojio Rezolucije 1127 (1997) i 1173 (1998), koje su izolirale UNITA-u, ograničile

[148] Angola je bila zahvaćena građanskim ratom koji je počeo od njezinog stjecanja neovisnosti 1975. godine, a trajao je sve do 2002. godine, s povremenim prekidima (Cook, 2014: 2).

putovanja njezinim članovima i zamrznule joj bankovnu imovinu. Ove rezolucije su čak uspostavile zone zabrane letenja na teritoriju UNITA-e. Tijekom 1998. godine, angolska vlada i UNITA su bile uvučene u Drugi rat u Kongu. Predsjednik Laurent Kabila bio je neprijateljski raspoložen prema UNITA-i. Kada se Kabila okomio na svoje pokrovitelje Ruandu i Ugandu, UNITA ih je podržala u borbi protiv Kabile. Angolska vlada je podržavala Kabilu. Rat je pružio priliku za uništavanje pozadinskih baza i izvora financiranja UNITA-e te je poremetio njezine opskrbne linije (Cook, 2014: 11). Unutardržavni sukob između UNITA-e i angolske vlade ponovno je započeo 1998. godine, koji je posebno teško pogodio grad Kuito. Sukob oko eksklave Cabinde također je bio aktivan, s borbama između FLEC-FAC[149i150]i FLEC-R[151] protiv snaga angolske vlade. I UNITA i angolska vlada počinile su jednostranog nasilja. UNITA je izvršila masakre civila u pokrajini Malanje i gradu Kuito, a drugi najnasilniji masakr dogodio se u pokrajini Cabinda. Napadi angolske vlade na civile dogodili su se u gradu Luandi i također provinciji Malanje. Nasilje je bilo posebno intenzivno u pokrajinama Bie, Huambo i Malanje, a najnasilniji masakri dogodili su se u pokrajinama Cuanza, Huambo i Malanje (UCDP, 2022). Pogoršanje vojne situacije i podjele u vrhu UNITA-e rezultirali su raspršivanjem redova i poteškoćama u praćenju aktivnosti UNITA-e. Nakon uništenja vojnih baza, posebno nakon razaranja grada Jambe 1999. godine, mnogi od pripadnika UNITA-e lutali su kroz angolsku divljinu. UNITA[152] se počela organizirati u male jedinice preživljavanja, često temeljene na obiteljskim i drugim prethodnim društvenim vezama. Mnogi od njih kasnije su se ponovno okupili u izbjegličkim logorima ili područjima okupljanja prije demobilizacije (Beck, 2012: 108). Uz potporu međunarodne zajednice i jačajuću gospodarsku moć, MPLA je poduzela posljednji napor kako bi uništila UNITA-u. U veljači 2002. godine, Jonas Savimbi[153] je ubijen od strane vladinih vojnih snaga, što je praktički označilo kraj UNITA-e. Novo rukovodstvo brzo je prihvatilo primirje, a do kolovoza 2002. godine oružano krilo političkog pokreta je nestalo (Cook, 2014:).

[149] FLEC-FAC (Frente da Libertação do Enclave de Cabinda - Forças Armadas de Cabinda; Front za oslobođenje enklave Cabinda - Oružane snage Cabinda) bila je separatistička pobunjenička skupina koja se borila u unutardržavnom oružanom sukobu oko teritorija protiv vlade Angole. Cilj FLEC-FAC-a bio je postići neovisnost Cabinde, pokrajine i eksklave Angole s velikim rezervama nafte (UCDP, 2022).

[150] Prema Donaldu Horowitzu, skupine koje teže odcjepljenju nisu uvijek ekonomski prosperitetnije od svojih protivnika. Naprotiv, često su to skupine koje se nalaze u zaostalim regijama i koje su sklone secesionističkim ambicijama (Spears, 2010: 24).

[151] FLEC-R (Frente da Libertação do Enclave de Cabinda – Renovada; Front za oslobođenje enklave Cabinda – obnovljeno) bila je separatistička pobunjenička skupina koja se borila u unutardržavnom oružanom sukobu oko teritorija protiv vlade Angole. Cilj FLEC-R-a bio je također postići neovisnost Cabinde, pokrajine i eksklave Angole (UCDP, 2022).

[152] UNITA je održala svoje postojanje pljačkajući sela diljem Angole (Cook, 2014: 11).

[153] Savimbi je posljednjih godina rata izgubio svoju ideološku orijentaciju i postao je isključivo vojni vođa (Cook, 2014: 11).

Prema dostupnim podatcima iz baze podataka UCDP-a u Angoli je u razdoblju 1998.-2002. ukupan broj smrtnih slučajeva iznosio 7.803 (u 1998. godini iznosio je 1191, u 1999. godini iznosio je 2666, u 2000. godini iznosio je 1209, u 2001. godini iznosio je 2158, dok je u 2002. godini iznosio 579).

13.1.56. Analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma: primjer Sporazuma od 18. veljače 1999. godine, potpisanog između Vlade Angole i UNITA-e

13.1.56.1. Sporazum od 18. veljače 1999. godine, potpisan između Vlade Angole i UNITA-e

Sporazum od 18. veljače 1999. godine je procesni, suštinski, provedbeni i pomirbeni sporazum.

Sporazum ima sljedeće procesne karakteristike: prihvaćanje određenih imena od strane UNITA-e i njihovo postavljanje guvernerima također određenih postavljanje dužnosnika: Sporazum navodi da Vlada Republike Angole prihvaća nova imena koja je UNITA predložila za zauzimanje mjesta guvernera u određenim pokrajinama (Aneks I). Također, omogućavanje imenovanim službenim osobama da preuzmu svoje položaje čim okolnosti dopuste (Aneks I). Nadalje, cilj sporazuma je normalizacija državne uprave na cijelom nacionalnom teritoriju (Aneks II). Pored toga, Sporazum propisuje korake koje strane trebaju poduzeti kako bi se postigla normalizacija, uključujući i ublažavanje vojne napetosti (Aneks I). Procesni element je i suglasnost Vlade Angole i UNITA-e o tome da Vlada preuzme odgovornost za ponovno uspostavljanje državne uprave nad cijelim nacionalnim teritorijem.

U Sporazumu možemo identificirati nekoliko odredbi koje karakteriziraju ovaj sporazum kao suštinski sporazum. Prije svega, Sporazum ističe važnost istinskog pomirenja među angolskim narodom kako bi se postiglo nacionalno jedinstvo. Naglašava se da je suština ovog sporazuma poticanje pomirenja radi postizanja jedinstva, demokracije te obnove i razvoja zemlje (Aneks II). Cilj Sporazuma je poticanje mira i stabilnosti unutar Angole. Definira se važnost uspostavljanja Vlade jedinstva i nacionalnog pomirenja kako bi se postigla normalizacija državne uprave te ublažila vojna napetost širom nacionalnog teritorija. Sporazum priznaje novo vodstvo UNITA-e kao valjanog sugovornika za nastavak provedbe Protokola iz Lusake (Aneks I). Ovo priznanje novog vodstva UNITA-e ključno je za suštinski napredak u provedbi sporazuma i očuvanje stabilnosti. Nadalje, Sporazum se oslanja na odredbe i principe Protokola iz Lusake te naglašava obvezu Vlade i UNITA-e da poštuju ove odredbe radi ostvarenja stabilnosti, obnove zemlje te provedbe demokratskih principa. Suština Sporazuma

uključuje obnovu državne uprave nad nacionalnim teritorijem. Naglašava se važnost preuzimanja odgovornosti za ponovnu uspostavu državne uprave, što je ključno za stabilnost i normalizaciju države. Ove odredbe naglašavaju suštinske elemente sporazuma, kao što su pomirenje, očuvanje mira i stabilnosti, priznavanje novog vodstva UNITA-e, poštivanje i provedba prethodnih dogovora te obnova državne uprave. Sve one čine suštinu Sporazuma, jer se fokusiraju na ključne ciljeve koje strane trebaju postići kako bi se osigurala stabilnost, pomirenje i obnova zemlje nakon sukoba u Angoli.

U Sporazumu možemo identificirati nekoliko odredbi koje ga karakteriziraju kao provedbeni sporazum. Sporazum jasno propisuje obvezu Vlade i UNITA-e da preuzmu odgovornost za obnovu državne uprave na cijelom području Angole. Odredbe Sporazuma detaljno definiraju proces imenovanja i preuzimanja dužnosti u određenim pokrajinama Angole. Nadalje, Sporazum propisuje suradnju između Vlade i UNITA-e kako bi se postigao mir i nacionalno pomirenje. Definira korake koje obje strane trebaju poduzeti kako bi se smanjila vojna napetost. Sporazum priznaje novo vodstvo UNITA-e kao valjanog sugovornika za nastavak provedbe Protokola iz Lusake. To priznanje novog vodstva ključno je za provedbu sporazuma jer implicira suradnju i implementaciju novih političkih smjernica. Sporazum jasno navodi obvezu Vlade i UNITA-e da prihvate i poštuju odredbe Protokola iz Lusake. To je ključno za provedbu Sporazuma jer usklađuje akcije obje strane s prethodno dogovorenim principima i ciljevima.

Iz Sporazuma su vidljive odredbe koje ga karakteriziraju kao pomirbeni sporazum. Sporazum ističe cilj istinskog pomirenja među angolskim narodom radi postizanja nacionalnog jedinstva. Naglašava potrebu za jedinstvom, demokracijom te obnovom i razvojem zemlje kao ključnim elementima postizanja pomirenja. Pored toga, fokus Sporazuma je na normalizaciji uprave i demokratskim procesima unutar Angole. To uključuje uspostavu Vlade jedinstva i Nacionalnog pomirenja (GURN) te podršku demokratskim procesima kako bi se postigla stabilnost. Sporazum priznaje novo vodstvo UNITA-e kao valjanog sugovornika za nastavak provedbe Protokola iz Lusake. Ovo priznanje može biti smatrano korakom ka pomirenju i stabilnosti, jer priznaje promjene unutar UNITA-e i otvara put za daljnju suradnju. Također, Sporazum ističe važnost obnove državne uprave na cijelom području Angole kako bi se omogućio povratak normalnog života građana. Ova odredba ukazuje na želju za obnavljanjem društva i uspostavom normalnosti nakon razdoblja sukoba. Sporazum propisuje i suradnju između Vlade i UNITA-e kako bi se postigao mir i stabilnost unutar zemlje. Ova odredba potvrđuje važnost zajedničkog rada i suradnje za postizanje pomirenja.

13.1.57. Potvrda unaprijeđene tipologije kroz analizu Sporazuma od 18. veljače 1999. godine, potpisanog između Vlade Angole i UNITA-e

13.1.57.1. Sporazum od 18. veljače 1999. godine, potpisan između Vlade Angole i UNITA-e

Sporazum je moguće povezati s indikatorima „tip rata“, „dizajn mirovnog sporazuma“, „ishod mirovnog sporazuma“, te „način završetka rata“.

Sporazum se odnosi na unutardržavni (građanski rat) u Angoli koji je bio složenog karaktera, s različitim političkim, etničkim i gospodarskim kontekstom. Sporazum se stoga može smatrati odgovarajućim za ovaj tip sukoba jer se bavi političkim i sigurnosnim pitanjima te postavlja temelje za obnovu i izgradnju društva nakon sukoba.

Sporazum se bavi strukturom i sadržajem mirovnog sporazuma između Vlade i UNITA-e. Definira se svrha sporazuma, uvjeti završetka sukoba, podjela političke moći, ublažavanje vojnih napetosti (demobilizacija boraca) i obnova.

Ishod Sporazuma može se procijeniti promatranjem provedbe njegovih odredbi nakon potpisivanja. Međutim, iz baze podataka UCDP vidljivo je kako je broj smrtnih slučajeva ponovno dosegao vrhunac 1999. godine, nakon što je propao sporazum između UNITA-e i Vlade. Borbe su se pojačale kad je Vlada pokrenula vojnu ofenzivu velikih razmjera prisilivši pobunjeničku skupinu da ponovno pribjegne manjim gerilskim upadima. Nasilje je bilo posebno intenzivno u pokrajinama Bie, Huambo i Malanje. Broj smrtnih slučajeva kao posljedica napada UNITA-e na civile se povećao, a najnasilniji masakri dogodili su se u pokrajinama Cuanza, Huambo i Malanje (UCDP, 2022).

Sporazum je rezultat pregovora između vlade i pobunjeničke skupine UNITA-e. To ukazuje na okončanje sukoba putem pregovora i sporazuma, a ne vojnom intervencijom ili jednostranom odlukom. Stoga bi se način završetka sukoba u ovom kontekstu mogao smatrati pozitivnim aspektom koji pridonosi većoj izglednosti postizanja dugotrajnog mira.

14. Tipologija mirovnih sporazuma: analiza na temelju četiri ključna indikatora

U poglavlju 8. ovoga rada navedeno je kako su u vezi s konceptima iznesenim od strane Baileyja i Babbieja, u unaprijeđenu tipologiju mirovnih sporazuma uvedene sljedeće kategorije[154]: procesni, suštinski, provedbeni, pomirbeni i područni (regionalni) sporazumi.

U prethodnom poglavlju 13. ovoga rada prikazana je analiza primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma na primjeru mirovnih sporazuma iz baze UN-a, koji su zaključeni u vremenskom razdoblju 1991.-2001. Oni se odnose na vođene ratove prema COW projektu u istom razdoblju. U ovom poglavlju pružit ćemo pregled klasificiranja analiziranih mirovnih sporazuma na nekoliko kategorija prema kriterijima koji se odnose na pregovaranje, transformaciju, operativnost, konsolidaciju i teritorijalne aspekte tih sporazuma. Grupiranje mirovnih sporazuma u kategorije poput pregovaračkih (dogovornih), transformacijskih (strukturalnih), operativnih (praktičnih), konsolidacijskih (stabilizacijskih) i teritorijalno-pacifikacijskih sporazuma omogućuje bolje razumijevanje prirode i ciljeva tih sporazuma, svaki s različitim naglascima i fokusom. Veza između ovih novih kategorija i spomenutih tipova sporazuma (procesni, suštinski, provedbeni, pomirbeni i područni (regionalni) sporazumi je sljedeća:

1. Pregovarački (dogovorni) sporazumi: uobičajeno se usredotočuju u na proces pregovaranja i postizanja dogovora između sukobljenih strana. Oni su usmjereni na stvaranje platforme za daljnje rješavanje sukoba i postizanje temeljnog sporazuma. Moguće ih je povezati s procesnim sporazumima koji se bave prvim koracima u postizanju mira.;
2. Transformacijski (strukturalni) sporazumi: usredotočuju se na promjene (transformacije) koje je potrebno provesti kako bi se riješili osnovni uzroci sukoba. Oni mogu biti slični suštinskim sporazumima koji se bave rješavanjem ključnih problema koji su doveli do sukoba.;
3. Operativni (praktični) sporazumi: naglašavaju provedbu, praksu i stvarnu realizaciju rješenja postignutih u mirovnim sporazumima. Radi se o sporazumima koji su slični provedbenim sporazumima, jer se bave implementacijom i operativnim aspektima postignutih dogovora.;
4. Konsolidacijski (stabilizacijski) sporazumi: riječ je o sporazumima koji su usmjereni na jačanje stabilnosti nakon postizanja sporazuma, što uključuje procese obnove,

[154] Također vidjeti u Margaletić, 2022: 25.

izgradnje povjerenja i potpore miru. Konsolidacijske sporazume moguće je poistovjetiti pomirbenim sporazumima, jer se bave procesima pomirenja i izgradnje povjerenja nakon sukoba.

5. Teritorijalno-pacifikacijski sporazumi: riječ je o sporazumima koji se bave teritorijalnim pitanjima i pokušavaju smiriti napetosti vezane uz teritorijalna pitanja nakon sukoba. Njih se može povezati s područnim (regionalnim) sporazumima, koji se usredotočuju na određena geografska područja.

Na temelju izvršene analize primjene unaprjeđene tipologije mirovnih sporazuma na primjeru taksativno navedenih mirovnih sporazuma u poglavlju 13., u okviru koje su pojedinačno analizirani mirovni sporazumi i svrstani u kategorije procesnih, suštinskih, provedbenih, pomirbenih i područnih (regionalnih) sporazuma, u nastavku ćemo te sporazume dodatno grupirati prema kriterijima koji se, kako je već navedeno, odnose na pregovaranje, preobrazbu, operativnost, ustaljenje i teritorijalne aspekte tih sporazuma.

1. Pregovarački (dogovorni) sporazumi su: 1. Mirovni sporazum između Vlade Republike Sijera Leone i Revolucionarne ujedinjene fronte od 30. studenoga 1996. godine, potpisan u Abidjanu; 2. Opći sporazum potpisan u Addis Abebi 8. siječnja 1993. godine; 3. Sporazum o provedbi primirja i modalitetima razoružanja (Dodatak Općem sporazumu potpisanom u Addis Abebi 8. siječnja 1993. godine), potpisan u Addis Abebi 15. siječnja 1993. godine; 4. Kairska deklaracija o Somaliji od 22. prosinca 1997. godine; 5. Sporazum o ponovnom otvaranju Sarajevske zračne luke u humanitarne svrhe od 5. lipnja 1992. godine; 6. Sporazum o privremenom primirju i obustavi drugih neprijateljskih akcija na tadžikistansko-afganistanskoj granici i unutar zemlje tijekom trajanja razgovora od 17. rujna 1994. godine (Teheranski sporazum); 7. Protokol o Zajedničkoj komisiji za provedbu Sporazuma o privremenom primirju i obustavi drugih neprijateljskih akcija na tadžikistansko-afganistanskoj granici i unutar zemlje od 1. studenoga 1994. godine; 8. Protokol o temeljnim načelima uspostave mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu od 17. kolovoza 1995. godine; 9. Protokol o rješavanju vojne i političke situacije u područjima sukoba, potpisan na sjeveru Afganistana 11. prosinca 1996. godine; 10. Sporazum između predsjednika Republike Tadžikistan, E. S. Rakhmonova, i vođe ujedinjene tadžikistanske oporbe, S. A. Nurija, o rezultatima sastanka održanog u Moskvi 23. prosinca 1996. godine; 11. Protokol o glavnim funkcijama i ovlastima Komisije za nacionalno pomirenje od 23. prosinca 1996. godine; 12. Protokol o

izbjeglicama, potpisan u Teheranu 13. siječnja 1997. godine; 13. Statut Komisije za nacionalno pomirenje od 21. veljače 1997. godine; 14. Protokol o vojnim pitanjima od 8. ožujka 1997. godine; 15. Protokol o političkim pitanjima, potpisan u Bishkeku 18. svibnja 1997. godine; 16. Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice od 18. travnja 1993. godine; 17. Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice i Žepe sklopljen između general-pukovnika Ratka Mladića i generala Sefera Halilovića 8. svibnja 1993. godine u prisustvu general-pukovnika Philippea Morillona; 18. Sporazum o okviru koji uspostavlja Federaciju na područjima Republike Bosne i Hercegovine s većinskim bošnjačkim i hrvatskim stanovništvom i o priloženom nacrtu Preliminarnog sporazuma o Konfederaciji između Republike Hrvatske i Federacije (Washingtonskim sporazumom) od 1. ožujka 1994. godine; 19. Sveobuhvatni sporazum o prekidu vatre od 23. prosinca 1994. godine; 20. Sporazum o potpunom prekidu neprijateljstava od 31. prosinca 1994. godine; 21. Zajednička izjava i Dogovorena osnovna načela, potpisana u Ženevi 8. rujna 1995. godine; 22. Sporazum o prekidu vatre za Bosnu i Hercegovinu od 5. listopada 1995. godine; 23. Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini („Daytonski mirovni sporazum“), potpisan 14. prosinca 1995. godine u Parizu; 24. Sporazum iz Cotonoua od 25. srpnja 1993. godine; 25. Sporazum iz Akosomba od 12. rujna 1994. godine; 26. Sporazum iz Abuje kao dopuna sporazumima iz Cotonoua i Akosomba kako je naknadno pojašnjeno Sporazumom iz Accre od 19. kolovoza 1995. godine; 27. Protokol iz Lusake od 15. studenoga 1994. godine; 28. Protokol pregovora između vladinih delegacija Republike Gruzije i Ruske Federacije od 9. travnja 1993. godine; 29. Sporazum o prekidu vatre u Abkhaziji i pravilima nadzora nad njegovim poštivanjem od 27. srpnja 1993. godine; 30. Deklaracija o mjerama za političko rješenje gruzijsko-abkhazijskog sukoba od 4. travnja 1994. godine; 31. Prijedlog za uspostavu Koordinacijske komisije od 11. svibnja 1994. godine; 32. Sporazum o prekidu vatre i razdvajanju snaga od 14. svibnja 1994. godine; 33. Sporazum koji sadrži Konvenciju o upravljanju od 10. rujna 1994. godine; 34. Sporazum o prekidu vatre u Republici Jemen od 30. lipnja 1994. godine; 35. Dodatak Abuja sporazumu od 17. kolovoza 1996. godine; 36. Sporazum o prekidu vatre u Sijera Leoneu od 18. svibnja 1999. godine; 37. Mirovni sporazum između Vlade Sijera Leonea i RUF-a, potpisanog u Loméu, od 7. srpnja 1999. godine; 38. Sporazum o prekidu vatre i prestanku neprijateljstava između Vlade Sijera Leonea i RUF-a od 10. studenoga 2000. godine; 39. Sporazum iz Rambouilleta od 18. ožujka 1999. godine; 40. Vojno-

tehnički sporazum između međunarodnih snaga sigurnosti (KFOR) i Vlada Savezne Republike Jugoslavije i Republike Srbije, potpisan 9. lipnja 1999. godine u Kumanovu, Makedonija; 41. Tehnički dogovori za provedbu Okvirnog sporazuma OAU i njegovih modaliteta od 31. kolovoza 1999. godine; 42. Sporazum o prekidu neprijateljstava od 18. lipnja 2000. godine, između Savezne Demokratske Republike Etiopije i Države Eritreje, potpisan u Alžiru („Alžirski sporazum“); 43. Sporazum o miru u Demokratskoj Republici Kongo, potpisan 18. travnja 1999. godine u Sirtu, Libija; 44. Sporazum o prekidu vatre, potpisan u Lusaki, Zambija 10. srpnja 1999. godine; 45. Deklaracija temeljnih načela međukongoanskih političkih pregovora, potpisana u Lusaki 4. svibnja 2001. godine, od strane kongoanskih stranaka Sporazuma o prekidu vatre u Demokratskoj Republici Kongo; 46. Sporazum od 18. veljače 1999. godine, potpisan između Vlade Angole i UNITA-e.

2. Transformacijski (strukturalni) sporazumi su: 1. Mirovni sporazum između Vlade Republike Sijera Leone i Revolucionarne ujedinjene fronte od 30. studenoga 1996. godine, potpisan u Abidjanu; 2. Sporazum o provedbi primirja i modalitetima razoružanja (Dodatak Općem sporazumu potpisanom u Addis Abebi 8. siječnja 1993. godine), potpisan u Addis Abebi 15. siječnja 1993. godine; 3. Kairska deklaracija o Somaliji od 22. prosinca 1997. godine; 4. Sporazum o ponovnom otvaranju Sarajevske zračne luke u humanitarne svrhe od 5. lipnja 1992. godine; 5. Sporazum o privremenom primirju i obustavi drugih neprijateljskih akcija na tadžikistansko-afganistanskoj granici i unutar zemlje tijekom trajanja razgovora od 17. rujna 1994. godine (Teheranski sporazum); 6. Protokol o Zajedničkoj komisiji za provedbu Sporazuma o privremenom primirju i obustavi drugih neprijateljskih akcija na tadžikistansko-afganistanskoj granici i unutar zemlje od 1. studenoga 1994. godine; 7. Protokol o temeljnim načelima uspostave mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu od 17. kolovoza 1995. godine; 8. Protokol o rješavanju vojne i političke situacije u područjima sukoba, potpisan na sjeveru Afganistana 11. prosinca 1996. godine; 9. Sporazum između predsjednika Republike Tadžikistan, E. S. Rakhmonova, i vođe ujedinjene tadžikistanske oporbe, S. A. Nurija, o rezultatima sastanka održanog u Moskvi 23. prosinca 1996. godine; 10. Protokol o glavnim funkcijama i ovlastima Komisije za nacionalno pomirenje od 23. prosinca 1996. godine; 11. Protokol o izbjeglicama, potpisan u Teheranu 13. siječnja 1997. godine; 12. Statut Komisije za nacionalno pomirenje od 21. veljače 1997. godine; 13.

Protokol o vojnim pitanjima od 8. ožujka 1997. godine; 14. Protokol o političkim pitanjima, potpisan u Bishkeku 18. svibnja 1997. godine; 15. Opći sporazum o uspostavi mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu, potpisan u Moskvi 27. lipnja 1997. godine; 16. Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice od 18. travnja 1993. godine; 17. Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice i Žepe sklopljen između general-pukovnika Ratka Mladića i generala Sefera Halilovića 8. svibnja 1993. godine u prisustvu general-pukovnika Philippea Morillona; 18. Sporazum o okviru koji uspostavlja Federaciju na područjima Republike Bosne i Hercegovine s većinskim bošnjačkim i hrvatskim stanovništvom i o priloženom nacrtu Preliminarnog sporazuma o Konfederaciji između Republike Hrvatske i Federacije (Washingtonskim sporazumom) od 1. ožujka 1994. godine; 19. Sveobuhvatni sporazum o prekidu vatre od 23. prosinca 1994. godine; 20. Sporazum o potpunom prekidu neprijateljstava od 31. prosinca 1994. godine; 21. Zajednička izjava i Dogovorena osnovna načela, potpisana u Ženevi 8. rujna 1995. godine; 22. Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini („Daytonski mirovni sporazum“), potpisan 14. prosinca 1995. godine u Parizu; 23. Sporazum iz Cotonoua od 25. srpnja 1993. godine; 24. Sporazum iz Akosomba od 12. rujna 1994. godine; 25. Sporazum o pojašnjenju Sporazuma iz Akosomba, potpisan 21. prosinca 1994. godine u Accri; 26. Sporazum iz Abuje kao dopuna sporazumima iz Cotonoua i Akosomba kako je naknadno pojašnjeno Sporazumom iz Accre od 19. kolovoza 1995. godine; 27. Protokol iz Lusake od 15. studenoga 1994. godine; 28. Protokol iz Biškeka od 5. svibnja 1994. godine; 29. Sporazum o prekidu vatre u Abkhaziji i pravilima nadzora nad njegovim poštivanjem od 27. srpnja 1993. godine; 30. Memorandum razumijevanja između gruzijske i abkhazijske strane na pregovorima održanim u Ženevi od 1. prosinca 1993. godine; 31. Priopćenje o drugom krugu pregovora između gruzijske i abkhazijske strane u Ženevi od 13. siječnja 1994. godine; 32. Deklaracija o mjerama za političko rješenje gruzijsko-abkhazijskog sukoba od 4. travnja 1994. godine; 33. Četverostrani sporazum o dobrovoljnom povratku izbjeglica i raseljenih osoba od 4. travnja 1994. godine; 34. Prijedlog za uspostavu Koordinacijske komisije od 11. svibnja 1994. godine; 35. Sporazum o prekidu vatre i razdvajanju snaga od 14. svibnja 1994. godine; 36. Sporazum koji sadrži Konvenciju o upravljanju od 10. rujna 1994. godine; 37. Temeljni sporazum o istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu („Erdutski sporazum“) od 12. studenoga 1995. godine; 38. Dodatak Abuja sporazumu od 17. kolovoza 1996.

godine; 39. Sporazum o prekidu vatre u Sijera Leoneu od 18. svibnja 1999. godine; 40. Mirovni sporazum između Vlade Sijera Leonea i RUF-a, potpisanog u Loméu, od 7. srpnja 1999. godine; 41. Sporazum o prekidu vatre i prestanku neprijateljstava između Vlade Sijera Leonea i RUF-a od 10. studenoga 2000. godine; 42. Sporazum iz Rambouilleta od 18. ožujka 1999. godine; 43. Vojno-tehnički sporazum između međunarodnih snaga sigurnosti (KFOR) i Vlada Savezne Republike Jugoslavije i Republike Srbije, potpisan 9. lipnja 1999. godine u Kumanovu, Makedonija; 44. Sporazum o prekidu neprijateljstava od 18. lipnja 2000. godine, između Savezne Demokratske Republike Etiopije i Države Eritreje, potpisan u Alžiru („Alžirski sporazum“); 45. Sporazum o miru u Demokratskoj Republici Kongo, potpisan 18. travnja 1999. godine u Sirtu, Libija; 46. Sporazum o prekidu vatre, potpisan u Lusaki, Zambija 10. srpnja 1999. godine; 47. Deklaracija temeljnih načela međukongoanskih političkih pregovora, potpisana u Lusaki 4. svibnja 2001. godine, od strane kongoanskih stranaka Sporazuma o prekidu vatre u Demokratskoj Republici Kongo; 48. Sporazum od 18. veljače 1999. godine, potpisan između Vlade Angole i UNITA-e.

3. Operativni (praktični) sporazumi su: 1. Mirovni sporazum između Vlade Republike Sijera Leone i Revolucionarne ujedinjene fronte od 30. studenoga 1996. godine, potpisan u Abidjanu; 2. Sporazum o provedbi primirja i modalitetima razoružanja (Dodatak Općem sporazumu potpisanom u Addis Abebi 8. siječnja 1993. godine), potpisan u Addis Abebi 15. siječnja 1993. godine; 3. Sporazum o ponovnom otvaranju Sarajevske zračne luke u humanitarne svrhe od 5. lipnja 1992. godine; 4. Protokol o Zajedničkoj komisiji za provedbu Sporazuma o privremenom primirju i obustavi drugih neprijateljskih akcija na tadžikistansko-afganistanskoj granici i unutar zemlje od 1. studenoga 1994. godine; 5. Protokol o vojnim pitanjima od 8. ožujka 1997. godine; 6. Protokol o političkim pitanjima, potpisan u Bishkeku 18. svibnja 1997. godine; 7. Protokol o jamstvima provedbe Općeg sporazuma o uspostavi mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu, potpisan u Teheranu 28. svibnja 1997. godine; 8. Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice od 18. travnja 1993. godine; 9. Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice i Žepe sklopljen između general-pukovnika Ratka Mladića i generala Sefera Halilovića 8. svibnja 1993. godine u prisustvu general-pukovnika Philippea Morillona; 10. Sporazum o prekidu vatre za Bosnu i Hercegovinu od 5. listopada 1995. godine; 11. Opći okvirni sporazum za

mir u Bosni i Hercegovini („Daytonski mirovni sporazum“), potpisan 14. prosinca 1995. godine u Parizu; 12. Sporazum iz Cotonoua od 25. srpnja 1993. godine; 13. Sporazum iz Akosomba od 12. rujna 1994. godine; 14. Sporazum o pojašnjenju Sporazuma iz Akosomba, potpisan 21. prosinca 1994. godine u Accri; 15. Protokol iz Lusake od 15. studenoga 1994. godine; 16. Sporazum o prekidu vatre u Abkhaziji i pravilima nadzora nad njegovim poštivanjem od 27. srpnja 1993. godine; 17. Deklaracija o mjerama za političko rješenje gruzijsko-abkhazijskog sukoba od 4. travnja 1994. godine; 18. Četverostrani sporazum o dobrovoljnom povratku izbjeglica i raseljenih osoba od 4. travnja 1994. godine; 19. Sporazum o prekidu vatre i razdvajanju snaga od 14. svibnja 1994. godine; 20. Temeljni sporazum o istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu („Erdutski sporazum“) od 12. studenoga 1995. godine; 21. Dodatak Abuja sporazumu od 17. kolovoza 1996. godine; 22. Sporazum o prekidu vatre u Sijera Leoneu od 18. svibnja 1999. godine; 23. Mirovni sporazum između Vlade Sijera Leonea i RUF-a, potpisanog u Loméu, od 7. srpnja 1999. godine; 24. Sporazum o prekidu vatre i prestanku neprijateljstava između Vlade Sijera Leonea i RUF-a od 10. studenoga 2000. godine; 25. Vojno-tehnički sporazum između međunarodnih snaga sigurnosti (KFOR) i Vlada Savezne Republike Jugoslavije i Republike Srbije, potpisan 9. lipnja 1999. godine u Kumanovu, Makedonija; 26. Tehnički dogovori za provedbu Okvirnog sporazuma OAU i njegovih modaliteta od 31. kolovoza 1999. godine; 27. Sporazum o prekidu neprijateljstava od 18. lipnja 2000. godine, između Savezne Demokratske Republike Etiopije i Države Eritreje, potpisan u Alžiru („Alžirski sporazum“); 28. Akt obveze od 24. kolovoza 2001. godine; 29. Sporazum od 18. veljače 1999. godine, potpisan između Vlade Angole i UNITA-e.

4. Konsolidacijski (stabilizacijski) sporazumi su: 1. Mirovni sporazum između Vlade Republike Sijera Leone i Revolucionarne ujedinjene fronte od 30. studenoga 1996. godine, potpisan u Abidjanu; 2. Kairska deklaracija o Somaliji od 22. prosinca 1997. godine; 3. Zajednička izjava šefova država u Teheranu od 7. svibnja 1992. godine; 4. Sporazum o ponovnom otvaranju Sarajevske zračne luke u humanitarne svrhe od 5. lipnja 1992. godine; 5. Sporazum o privremenom primirju i obustavi drugih neprijateljskih akcija na tadžikistansko-afganistanskoj granici i unutar zemlje tijekom trajanja razgovora od 17. rujna 1994. godine (Teheranski sporazum); 6. Protokol o Zajedničkoj komisiji za provedbu Sporazuma o privremenom primirju i

obustavi drugih neprijateljskih akcija na tadžikistansko-afganistanskoj granici i unutar zemlje od 1. studenoga 1994. godine; 7. Protokol o temeljnim načelima uspostave mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu od 17. kolovoza 1995. godine; 8. Protokol o rješavanju vojne i političke situacije u područjima sukoba, potpisan na sjeveru Afganistana 11. prosinca 1996. godine; 9. Sporazum između predsjednika Republike Tadžikistan, E. S. Rakhmonova, i vođe ujedinjene tadžikistanske oporbe, S. A. Nurija, o rezultatima sastanka održanog u Moskvi 23. prosinca 1996. godine; 10. Protokol o glavnim funkcijama i ovlastima Komisije za nacionalno pomirenje od 23. prosinca 1996. godine; 11. Protokol o izbjeglicama, potpisan u Teheranu 13. siječnja 1997. godine; 12. Statut Komisije za nacionalno pomirenje od 21. veljače 1997. godine; 13. Protokol o vojnim pitanjima od 8. ožujka 1997. godine; 14. Protokol o političkim pitanjima, potpisan u Bishkeku 18. svibnja 1997. godine; 15. Opći sporazum o uspostavi mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu, potpisan u Moskvi 27. lipnja 1997. godine; 16. Sporazum o okviru koji uspostavlja Federaciju na područjima Republike Bosne i Hercegovine s većinskim bošnjačkim i hrvatskim stanovništvom i o priloženom nacrtu Preliminarnog sporazuma o Konfederaciji između Republike Hrvatske i Federacije (Washingtonskim sporazumom) od 1. ožujka 1994. godine; 17. Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini („Daytonski mirovni sporazum“), potpisan 14. prosinca 1995. godine u Parizu; 18. Sporazum iz Cotonoua od 25. srpnja 1993. godine; 19. Sporazum iz Akosomba od 12. rujna 1994. godine; 20. Sporazum iz Abuje kao dopuna sporazumima iz Cotonoua i Akosomba kako je naknadno pojašnjeno Sporazumom iz Accre od 19. kolovoza 1995. godine; 21. Protokol iz Lusake od 15. studenoga 1994. godine; 22. Priopćenje o drugom krugu pregovora između gruzijske i abkhazijske strane u Ženevi od 13. siječnja 1994. godine; 23. Deklaracija o mjerama za političko rješenje gruzijsko-abkhazijskog sukoba od 4. travnja 1994. godine; 24. Četverostrani sporazum o dobrovoljnom povratku izbjeglica i raseljenih osoba od 4. travnja 1994. godine; 25. Sporazum koji sadrži Konvenciju o upravljanju od 10. rujna 1994. godine; 26. Temeljni sporazum o istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu („Erdutski sporazum“) od 12. studenoga 1995. godine; 27. Sporazum o prekidu vatre u Sijera Leoneu od 18. svibnja 1999. godine; 28. Mirovni sporazum između Vlade Sijera Leonea i RUF-a, potpisanog u Loméu, od 7. srpnja 1999. godine; 29. Sporazum o prekidu neprijateljstava od 18. lipnja 2000. godine, između Savezne Demokratske Republike

Etiopije i Države Eritreje, potpisan u Alžiru („Alžirski sporazum“); 30. Sporazum o miru u Demokratskoj Republici Kongo, potpisan 18. travnja 1999. godine u Sirtu, Libija; 31. Sporazum od 18. veljače 1999. godine, potpisan između Vlade Angole i UNITA-e.

5. Teritorijalno-pacifikacijski sporazumi su: 1. Zajednička izjava šefova država u Teheranu od 7. svibnja 1992. godine; 2. Sporazum o ponovnom otvaranju Sarajevske zračne luke u humanitarne svrhe od 5. lipnja 1992. godine; 3. Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice od 18. travnja 1993. godine; 4. Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice i Žepe sklopljen između general-pukovnika Ratka Mladića i generala Sefera Halilovića 8. svibnja 1993. godine u prisustvu general-pukovnika Philippea Morillona; 5. Sporazum o okviru koji uspostavlja Federaciju na područjima Republike Bosne i Hercegovine s većinskim bošnjačkim i hrvatskim stanovništvom i o priloženom nacrtu Preliminarnog sporazuma o Konfederaciji između Republike Hrvatske i Federacije (Washingtonskim sporazumom) od 1. ožujka 1994. godine; 6. Zajednička izjava i Dogovorena osnovna načela, potpisana u Ženevi 8. rujna 1995. godine; 7. Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini („Daytonski mirovni sporazum“), potpisan 14. prosinca 1995. godine u Parizu; 8. Sporazum iz Akosomba od 12. rujna 1994. godine; 9. Sporazum iz Abuje kao dopuna sporazumima iz Cotonoua i Akosomba kako je naknadno pojašnjeno Sporazumom iz Accre od 19. kolovoza 1995. godine; 10. Protokol iz Biškeka od 5. svibnja 1994. godine; 11. Protokol pregovora između vladinih delegacija Republike Gruzije i Ruske Federacije od 9. travnja 1993. godine; 12. Sporazum o prekidu vatre u Abkhaziji i pravilima nadzora nad njegovim poštivanjem od 27. srpnja 1993. godine; 13. Četverostrani sporazum o dobrovoljnom povratku izbjeglica i raseljenih osoba od 4. travnja 1994. godine; 14. Temeljni sporazum o istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu („Erdutski sporazum“) od 12. studenoga 1995. godine; 15. Sporazum o prekidu vatre u Sijera Leoneu od 18. svibnja 1999. godine; 16. Vojno-tehnički sporazum između međunarodnih snaga sigurnosti (KFOR) i Vlada Savezne Republike Jugoslavije i Republike Srbije, potpisan 9. lipnja 1999. godine u Kumanovu, Makedonija; 17. Sporazum o prekidu neprijateljstava od 18. lipnja 2000. godine, između Savezne Demokratske Republike Etiopije i Države Eritreje, potpisan u Alžiru („Alžirski sporazum“); 18. Sporazum o prekidu vatre, potpisan u Lusaki, Zambija 10. srpnja 1999. godine.

6. Ostali (nekategorizirani) mirovni sporazumi: 1. Sporazum o osnivanju ad hoc odbora, potpisan u Addis Abebi 15. siječnja 1993. godine; 2. Deklaracija čelnika somalijskih političkih organizacija od 24. ožujka 1994. godine; 3. Daljnja dogovorena osnovna načela (dodatna onima izdanim 8. rujna 1995. u Ženevi) od 26. rujna 1995. godine, 4. Zaključci Konferencije o provedbi mira održane u Lancaster Houseu, London, 8. i 9. prosinca 1995. godine (Londonska konferencija), 5. Konačna izjava Ekonomske zajednice zapadnoafričkih država (ECOWAS) s neformalnog konzultativnog sastanka održanog u Ženevi 6. i 7. travnja 1992. godine; 6. Izjava odobrenih političkih stranaka i vlade protiv ratnih začetnika, a u korist mira i sigurnosti od 6. srpnja 1994. godine; 7. Deklaracija sudionika mirovnih pregovora o Burundiju, uključujući sve strane sukoba u Burundiju, donesena u Arushi 21. lipnja 1998. godine.

Za stvaranje empirijski utemeljene tipologije mirovnih sporazuma, prvo smo kategorizirali analizirane mirovne sporazume na osnovu pet kriterija, kako je opisano na početku ovog poglavlja. Zatim smo prepoznali zajedničke karakteristike tih kategoriziranih sporazuma, koristeći četiri indikatora: tip rata, dizajn mirovnog sporazuma, ishod mirovnog sporazuma i način završetka sukoba. Ove kategorizacije temelje se na prethodno analiziranim mirovnim sporazumima, koji su prvotno svrstani u kategorije procesnih, suštinskih, provedbenih, pomirbenih i područnih (regionalnih) sporazuma, a potom su usporedno konkretni mirovni sporazumi „provučeni“ kroz matricu koju čine navedeni indikatori. Nakon prepoznavanja zajedničkih karakteristika, grupirali smo zajedno slične (kategorizirane) sporazume prema prepoznatim kriterijima, stvarajući novu tipologiju koja odražava različite vrste mirovnih sporazuma. Ova nova tipologija je rezultat empirijske analize i pruža uvid u različite načine na koje se sporazumi formiraju, završavaju, kao i njihove posljedice.

U nastavku ćemo slikovito pojasniti redoslijed radnji koje su dovele do uspostave empirijske tipologije mirovnih sporazuma:

Slika 1.

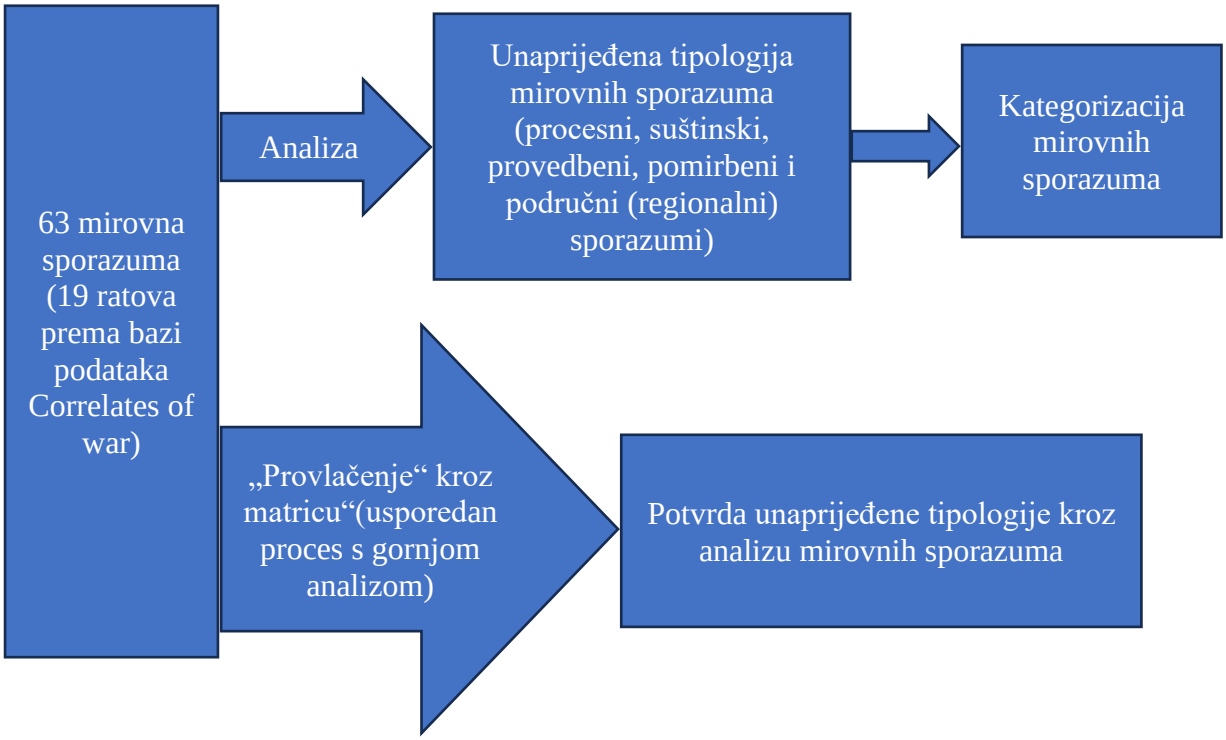

Slika 2.

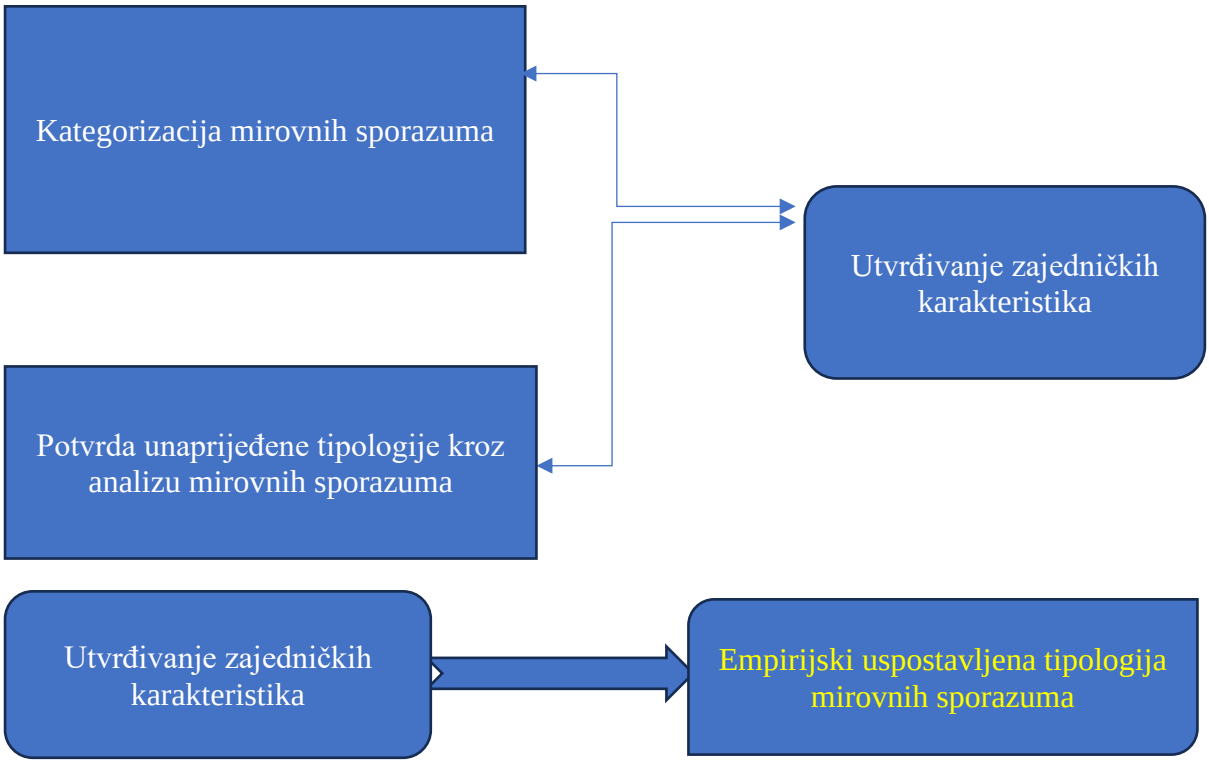

U tabličnom prikazu koji slijedi, vidljivi su podatci o kategoriji sporazuma, ukupnom broju pojedinačnih kategoriziranih sporazuma, tipovima rata te podatci o indikatorima dizajn mirovnog sporazuma, ishod mirovnog sporazuma te načinu završetka sukoba. Podatci o povezanosti pojedine kategorije mirovnog sporazuma s četiri indikatora - tipovima rata, stupnju dizajna i ishoda mirovnog sporazuma, te načinu završetka sukoba, dobiveni su zasebnom analizom povezanosti svakog pojedinog mirovnog sporazuma (ukupno 63 sporazuma) sa svakim od četiri indikatora.

Tablica 2.: *Tablica kategorija i karakteristika mirovnih sporazuma*

Kategorija mirovnog sporazuma	**Ukupan broj sporazuma**	**Indikator: Tip rata (pojedinačan broj)**	**Tip rata: Međunarodni rat (pojedinačan broj)**	**Tip rata Građanski rat (pojedinačan broj)**	**Indikator: Dizajn mirovnog sporazuma (pojedinačan broj)**	**Indikator: Ishod mirovnog sporazuma (pojedinačan broj)**	**Indikator: Način završetka Sukoba (pojedinačan broj)**
Pregovarački (dogovorni)	46	Povezanost: 1, 1, 1,

		1, 1, 1, 1, 1, 1 Nepovezanost: 1, 1, 1	Kontekstualno izvođenje međunarodnog rata: 1	Kontekstualno izvođenje građanskog rata: 1, 1	Ograničeni: 1, 1, 1, 1, 1, 1	1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1 Neuspjeh:	1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1 Vojni poraz jedne strane:
Konsolidacijski (stabilizacijski)	31	Povezanost: 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1 Nepovezanost: 1	1 Kontekstualno izvođenje međunarodnog rata:	1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1 Kontekstualno izvođenje građanskog rata: 1, 1	Sveobuhvatni: 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1 Ograničeni: 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1	Potpuni: 1, 1 Djelomični: 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1 Neuspjeh:	Diplomatski proces (pregovori, kompromisi..): 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1 Vojni poraz jedne strane: Nepovezanost:
Teritorijalno-pacifikacijski	18	Povezanost: 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1 Nepovezanost: 1, 1	1 Kontekstualno izvođenje međunarodnog rata:	1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1 Kontekstualno izvođenje građanskog rata: 1, 1	Sveobuhvatni: 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1 Ograničeni: 1, 1, 1, 1, 1, 1	Potpuni: 1, 1 Djelomični: 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1 Neuspjeh:	Diplomatski proces (pregovori, kompromisi..): 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1 Vojni poraz jedne strane: Nepovezanost:
Ostali (nekategorizirani mirovni sporazumi)	7	Povezanost: 1, 1, 1 Nepovezanost: 1, 1, 1, 1	Kontekstualno izvođenje međunarodnog rata:	1, 1, 1 Kontekstualno izvođenje građanskog rata: 1, 1, 1, 1	Sveobuhvatni: 1, 1, 1, 1 Ograničeni: 1, 1 Nepovezanost: 1	Potpuni: 1 Djelomični: 1, 1, 1 Neuspjeh: 1 Nepovezanost: 1, 1	Diplomatski proces (pregovori, kompromisi..): 1, 1, 1, 1 Vojni poraz jedne strane: Nepovezanost: 1, 1, 1

Nakon što smo izvršili analizu povezanosti svakog pojedinog mirovnog sporazuma sa svakim od četiri indikatora i odredili zajedničke karakteristike unutar svake od pojedinih kategorija mirovnih sporazuma, izvršili smo grupiranje sporazuma unutar svake od kategorija sporazuma prema novim tipovima sporazuma. U tabličnim prikazima 3., 4., 5., 6. i 7. prikazujemo novu tipologiju sporazuma unutar pojedine kategorije sporazuma, te pojašnjenje uz pojedini tip i kategoriju sporazuma. Dodatno, u tabličnom prikazu 3. prikazujemo uz novu tipologiju sporazuma unutar pregovaračkih (dogovornih) sporazuma, i novu tipologiju sporazuma unutar tzv. „ostalih“ (nekategoriziranih sporazuma).

Tablica 3.: *Pojašnjenje uz novi tip i kategoriju mirovnih sporazuma*

Nova tipologija sporazuma	**Kategorija sporazuma**	**Pojašnjenje uz novi tip i kategoriju sporazuma**
Tip p(d)1	Pregovarački (dogovorni)	Povezanost s indikatorom "tip rata"- građanski rat, sveobuhvatni dizajn, potpuno rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip p(d)2	Pregovarački (dogovorni)	Povezanost s indikatorom "tip rata"- građanski rat, sveobuhvatni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip p(d)3	Pregovarački (dogovorni)	Povezanost s indikatorom "tip rata"- građanski rat, sveobuhvatni dizajn, neuspjeh sporazuma, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip p(d)4	Pregovarački (dogovorni)	Povezanost s indikatorom "tip rata"- građanski rat, sveobuhvatni dizajn, potpuno rješenje sukoba, vojni poraz jedne strane
Tip p(d)5	Pregovarački (dogovorni)	Povezanost s indikatorom "tip rata"- građanski rat, sveobuhvatni dizajn, djelomično rješenje sukoba, vojni poraz jedne strane
Tip p(d)6	Pregovarački (dogovorni)	Povezanost s indikatorom "tip rata"- građanski rat, sveobuhvatni dizajn, neuspjeh sporazuma, vojni poraz jedne strane
Tip p(d)7	Pregovarački (dogovorni)	Povezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, potpuno rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip p(d)8	Pregovarački (dogovorni)	Povezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip p(d)9	Pregovarački (dogovorni)	Povezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, neuspjeh sporazuma, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip p(d)10	Pregovarački (dogovorni)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, potpuno rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip p(d)11	Pregovarački (dogovorni)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip p(d)12	Pregovarački (dogovorni)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, neuspjeh sporazuma, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip p(d)13	Pregovarački (dogovorni)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, ograničeni dizajn, potpuno rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip p(d)14	Pregovarački (dogovorni)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, ograničeni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip p(d)15	Pregovarački (dogovorni)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, ograničeni dizajn, neuspjeh sporazuma, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip p(d)16	Pregovarački (dogovorni)	Povezanost s indikatorom "tip rata"-građanski rat, ograničeni dizajn, potpuno rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip p(d)17	Pregovarački (dogovorni)	Povezanost s indikatorom "tip rata"-građanski rat, ograničeni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip p(d)18	Pregovarački (dogovorni)	Povezanost s indikatorom "tip rata"-građanski rat, ograničeni dizajn, neuspjeh sporazuma, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip p(d) 19	Pregovarački (dogovorni)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, ograničeni dizajn, djelomično rješenje sukoba, nepovezanost s indikatorom "način završetka sukoba"
Tip p(d) 20	Pregovarački (dogovorni)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje međunarodnog rata, ograničeni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka sukoba

Tip p(d) 21	Pregovarački (dogovorni)	Povezanost s indikatorom "tip rata"-međunarodni rat, sveobuhvatni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip p(d) 22	Pregovarački (dogovorni)	Povezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, ograničeni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip o1	Ostali (nekategorizirani mirovni sporazumi)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, ograničeni dizajn, neuspjeh sporazuma, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip o2	Ostali (nekategorizirani mirovni sporazumi)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, ograničeni dizajn, nepovezanost s indikatorom "ishod mirovnog sporazuma" i indikatorom "način završetka sukoba"
Tip o3	Ostali (nekategorizirani mirovni sporazumi)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje međunarodnog rata, ograničeni dizajn, nepovezanost s indikatorom "ishod mirovnog sporazuma" i indikatorom "način završetka sukoba"
Tip o4	Ostali (nekategorizirani mirovni sporazumi)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, potpuno rješenje sukoba i nepovezanost indikatorom "način završetka sukoba"
Tip o5	Ostali (nekategorizirani mirovni sporazumi)	Povezanost s indikatorom "tip rata"-građanski rat, sveobuhvatni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip o6	Ostali (nekategorizirani mirovni sporazumi)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, nepovezanost s indikatorima "dizajn mirovnog sporazuma", "ishod mirovnog sporazuma" i "način završetka sukoba"

Tekstualno pojašnjenje uz tablicu 3.

Pregovarački (dogovorni) sporazumi

Tip p(d)1:

Tip rata: građanski rat

Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn

Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba

Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata

Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća mirovne sporazume koji se primjenjuju na građanske ratove, s ciljem da kroz sveobuhvatni dizajn postignu potpuno rješenje sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip p(d)2:

Tip rata: građanski rat

Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn

Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba

Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata

Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na građanske ratove gdje mirovni sporazum ima sveobuhvatni dizajn, ali rezultira djelomičnim rješenjem sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip p(d)3:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća sporazume u građanskim ratovima koji imaju sveobuhvatni dizajn, ali nisu uspjeli završiti sukob putem diplomatskog procesa.

Tip p(d)4:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba
Način završetka sukoba: vojni poraz jedne strane
Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na građanske ratove gdje sveobuhvatni dizajn sporazuma vodi do potpunog rješenja sukoba putem vojnog poraza jedne strane.

Tip p(d)5:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: vojni poraz jedne strane
Objašnjenje: Ovaj tip pokriva sporazume u građanskim ratovima sa sveobuhvatnim dizajnom koji rezultiraju djelomičnim rješenjem sukoba uz vojni poraz jedne strane.

Tip p(d)6:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma
Način završetka sukoba: vojni poraz jedne strane
Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na građanske ratove gdje sporazum sa sveobuhvatnim dizajnom nije uspio okončati sukob, završavajući vojni porazom jedne strane.

Tip p(d)7:
Tip rata: građanski rat, kontekstualno izvođenje

Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip pokriva sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode s ciljem potpunog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip p(d)8:
Tip rata: građanski rat, kontekstualno izvođenje
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode i rezultiraju djelomičnim rješenjem sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip p(d)9:
Tip rata: građanski rat, kontekstualno izvođenje
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode sa sveobuhvatnim dizajnom, ali ne uspijevaju riješiti sukob putem diplomatskog procesa.

Tip p(d)10:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip pokriva sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode, ali bez specifičnog indikatora za tip rata, s ciljem potpunog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip p(d)11:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn

Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip se odnosi na sporazume u građanskim ratovima bez specifičnog indikatora za tip rata, ali s ciljem djelomičnog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip p(d)12:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode bez specifičnog indikatora za tip rata, sa sveobuhvatnim dizajnom, ali ne uspijevaju riješiti sukob putem diplomatskog procesa.

Tip p(d)13:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip pokriva sporazume u građanskim ratovima bez specifičnog indikatora za tip rata, ali s ograničenim dizajnom koji vodi do potpunog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip p(d)14:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip se odnosi na sporazume u građanskim ratovima bez specifičnog indikatora za tip rata, s ograničenim dizajnom i ciljem djelomičnog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip p(d)15:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata

Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode bez specifičnog indikatora za tip rata, s ograničenim dizajnom, ali ne uspijevaju riješiti sukob putem diplomatskog procesa.

Tip p(d)16:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na sporazume u građanskim ratovima sa ograničenim dizajnom koji vodi do potpunog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip p(d)17:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća sporazume u građanskim ratovima s ograničenim dizajnom i ciljem djelomičnog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip p(d)18:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na sporazume u građanskim ratovima s ograničenim dizajnom, ali ne uspijevaju riješiti sukob putem diplomatskog procesa.

Tip p(d)19:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn

Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: nepovezanost s indikatorom „način završetka sukoba“
Objašnjenje: ovaj tip pokriva sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode bez specifičnog indikatora za tip rata, s ograničenim dizajnom i djelomičnim rješenjem sukoba, ali bez jasnog načina završetka sukoba.

Tip p(d)20:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje međunarodnog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka sukoba
Objašnjenje: ovaj tip se odnosi na međunarodne ratove gdje sporazumi imaju ograničeni dizajn i djelomično rješenje sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip p(d)21:
Tip rata: međunarodni rat
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip pokriva međunarodne ratove sa sveobuhvatnim dizajnom sporazuma koji rezultiraju djelomičnim rješenjem sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip p(d)22:
Tip rata: građanski rat, kontekstualno izvođenje
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na sporazume gdje se građanski ratovi kontekstualno izvode s ograničenim dizajnom i ciljem djelomičnog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Ostali (nekategorizirani mirovni sporazumi)
Tip o1:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn

Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća sporazume u građanskim ratovima bez specifičnog indikatora za tip rata, s ograničenim dizajnom koji nisu uspjeli riješiti sukob putem diplomatskog procesa.

Tip o2:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: nepovezanost s indikatorom „ishod mirovnog sporazuma“
Način završetka sukoba: nepovezanost s indikatorom „način završetka sukoba“
Objašnjenje: ovaj tip pokriva sporazume u građanskim ratovima bez specifičnog indikatora za tip rata, ishod mirovnog sporazuma i način završetka sukoba, uz ograničeni dizajn mirovnog sporazuma.

Tip o3:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje međunarodnog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: nepovezanost s indikatorom “ishod mirovnog sporazuma”
Način završetka sukoba: nepovezanost s indikatorom “način završetka sukoba”
Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na međunarodne ratove bez specifičnog indikatora za tip rata, ishod mirovnog sporazuma i način završetka sukoba, uz ograničeni dizajn mirovnog sporazuma.

Tip o4:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba
Način završetka sukoba: nepovezanost s indikatorom „način završetka sukoba“
Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća sporazume u građanskim ratovima bez specifičnog indikatora za tip rata, sa sveobuhvatnim dizajnom koji dovodi do potpunog rješenja sukoba, ali bez jasnog načina završetka sukoba.

Tip o5:
Tip rata: građanski rat

Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip se odnosi na sporazume u građanskim ratovima sa sveobuhvatnim dizajnom koji rezultiraju djelomičnim rješenjem sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip o6:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: nepovezanost s indikatorom „dizajn mirovnog sporazuma“
Ishod mirovnog sporazuma: nepovezanost s indikatorom „ishod mirovnog sporazuma“
Način završetka sukoba: nepovezanost s indikatorom „način završetka sukoba“
Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća sporazume u građanskim ratovima bez specifičnog indikatora za tip rata, dizajn mirovnog sporazuma, ishod mirovnog sporazuma i način završetka sukoba.

Tablica 4.: *Pojašnjenje uz novi tip i kategoriju mirovnih sporazuma*

Nova tipologija sporazuma	**Kategorija sporazuma**	**Pojašnjenje uz novi tip i kategoriju sporazuma**
Tip t(s)1	transformacijski (strukturalni)	Povezanost s indikatorom “tip rata”- građanski rat, sveobuhvatni dizajn, potpuno rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip t(s)2	transformacijski (strukturalni)	Povezanost s indikatorom “tip rata”- građanski rat, sveobuhvatni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip t(s)3	transformacijski (strukturalni)	Povezanost s indikatorom “tip rata”- građanski rat, sveobuhvatni dizajn, neuspjeh sporazuma, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip t(s)4	transformacijski (strukturalni)	Povezanost s indikatorom “tip rata”- građanski rat, sveobuhvatni dizajn, potpuno rješenje sukoba, vojni poraz jedne strane
Tip t(s)5	transformacijski (strukturalni)	Povezanost s indikatorom “tip rata”- građanski rat, sveobuhvatni dizajn, djelomično rješenje sukoba, vojni poraz jedne strane
Tip t(s)6	transformacijski (strukturalni)	Povezanost s indikatorom “tip rata”- građanski rat, sveobuhvatni dizajn, neuspjeh sporazuma, vojni poraz jedne strane
Tip t(s)7	transformacijski (strukturalni)	Povezanost s indikatorom “tip rata”, kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, potpuno rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip t(s)8	transformacijski (strukturalni)	Povezanost s indikatorom “tip rata”, kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip t(s)9	transformacijski (strukturalni)	Povezanost s indikatorom “tip rata”, kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, neuspjeh sporazuma, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip t(s)10	transformacijski (strukturalni)	Nepovezanost s indikatorom “tip rata”, kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, potpuno rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip t(s)11	transformacijski (strukturalni)	Nepovezanost s indikatorom “tip rata”, kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata

Tip t(s)12	transformacijski (strukturalni)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, neuspjeh sporazuma, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip t(s)13	transformacijski (strukturalni)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, ograničeni dizajn, potpuno rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip t(s)14	transformacijski (strukturalni)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, ograničeni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip t(s)15	transformacijski (strukturalni)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, ograničeni dizajn, neuspjeh sporazuma, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip t(s)16	transformacijski (strukturalni)	Povezanost s indikatorom "tip rata"-građanski rat, ograničeni dizajn, potpuno rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip t(s)17	transformacijski (strukturalni)	Povezanost s indikatorom "tip rata"-građanski rat, ograničeni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip t(s)18	transformacijski (strukturalni)	Povezanost s indikatorom "tip rata"-građanski rat, ograničeni dizajn, neuspjeh sporazuma, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip t(s) 19	transformacijski (strukturalni)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, ograničeni dizajn, djelomično rješenje sukoba, nepovezanost s indikatorom "način završetka sukoba"
Tip t(s) 20	transformacijski (strukturalni)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje međunarodnog rata, ograničeni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka sukoba
Tip t(s) 21	transformacijski (strukturalni)	Povezanost s indikatorom "tip rata"-međunarodni rat, sveobuhvatni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip t(s) 22	transformacijski (strukturalni)	Povezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, ograničeni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata

Tekstualno pojašnjenje uz tablicu 4.

Transformacijski (strukturalni) sporazumi

Tip t(s)1:

Tip rata: građanski rat

Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn

Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba

Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata

Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća mirovne sporazume koji se primjenjuju na građanske ratove, s ciljem da kroz sveobuhvatni dizajn postignu potpuno rješenje sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip t(s)2:

Tip rata: građanski rat

Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn

Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba

Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na građanske ratove gdje mirovni sporazum ima sveobuhvatni dizajn, ali rezultira djelomičnim rješenjem sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip t(s)3:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća sporazume u građanskim ratovima koji imaju sveobuhvatni dizajn, ali nisu uspjeli završiti sukob putem diplomatskog procesa.

Tip t(s)4:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba
Način završetka sukoba: vojni poraz jedne strane
Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na građanske ratove gdje sveobuhvatni dizajn sporazuma vodi do potpunog rješenja sukoba putem vojnog poraza jedne strane.

Tip t(s)5:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: vojni poraz jedne strane
Objašnjenje: Ovaj tip pokriva sporazume u građanskim ratovima sa sveobuhvatnim dizajnom koji rezultiraju djelomičnim rješenjem sukoba uz vojni poraz jedne strane.

Tip t(s)6:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma
Način završetka sukoba: vojni poraz jedne strane

Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na građanske ratove gdje sporazum sa sveobuhvatnim dizajnom nije uspio okončati sukob, završavajući vojni porazom jedne strane.

Tip t(s)7:
Tip rata: građanski rat, kontekstualno izvođenje
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip pokriva sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode s ciljem potpunog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip t(s)8:
Tip rata: građanski rat, kontekstualno izvođenje
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode i rezultiraju djelomičnim rješenjem sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip t(s)9:
Tip rata: građanski rat, kontekstualno izvođenje
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode sa sveobuhvatnim dizajnom, ali ne uspijevaju riješiti sukob putem diplomatskog procesa.
Tip t(s)10:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip pokriva sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode, ali bez specifičnog indikatora za tip rata, s ciljem potpunog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip t(s)11:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip se odnosi na sporazume u građanskim ratovima bez specifičnog indikatora za tip rata, ali s ciljem djelomičnog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip t(s)12:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode bez specifičnog indikatora za tip rata, sa sveobuhvatnim dizajnom, ali ne uspijevaju riješiti sukob putem diplomatskog procesa.

Tip t(s)13:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip pokriva sporazume u građanskim ratovima bez specifičnog indikatora za tip rata, ali s ograničenim dizajnom koji vodi do potpunog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.
Tip t(s)14:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip se odnosi na sporazume u građanskim ratovima bez specifičnog indikatora za tip rata, s ograničenim dizajnom i ciljem djelomičnog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip t(s)15:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode bez specifičnog indikatora za tip rata, s ograničenim dizajnom, ali ne uspijevaju riješiti sukob putem diplomatskog procesa.

Tip t(s)16:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na sporazume u građanskim ratovima sa ograničenim dizajnom koji vodi do potpunog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip t(s)17:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća sporazume u građanskim ratovima s ograničenim dizajnom i ciljem djelomičnog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip t(s)18:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na sporazume u građanskim ratovima s ograničenim dizajnom, ali ne uspijevaju riješiti sukob putem diplomatskog procesa.

Tip t(s)19:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: nepovezanost s indikatorom „način završetka sukoba“
Objašnjenje: ovaj tip pokriva sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode bez specifičnog indikatora za tip rata, s ograničenim dizajnom i djelomičnim rješenjem sukoba, ali bez jasnog načina završetka sukoba.

Tip t(s)20:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje međunarodnog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka sukoba
Objašnjenje: ovaj tip se odnosi na međunarodne ratove gdje sporazumi imaju ograničeni dizajn i djelomično rješenje sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip t(s)21:
Tip rata: međunarodni rat
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip pokriva međunarodne ratove sa sveobuhvatnim dizajnom sporazuma koji rezultiraju djelomičnim rješenjem sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip t(s)22:
Tip rata: građanski rat, kontekstualno izvođenje
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na sporazume gdje se građanski ratovi kontekstualno izvode s ograničenim dizajnom i ciljem djelomičnog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tablica 5.: *Pojašnjenje uz novi tip i kategoriju mirovnih sporazuma*

Nova tipologija sporazuma	**Kategorija sporazuma**	**Pojašnjenje uz novi tip i kategoriju sporazuma**
Tip o(p)1	operativni (praktični)	Povezanost s indikatorom "tip rata"- građanski rat, sveobuhvatni dizajn, potpuno rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip o(p)2	operativni (praktični)	Povezanost s indikatorom "tip rata"- građanski rat, sveobuhvatni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip o(p)3	operativni (praktični)	Povezanost s indikatorom "tip rata"- građanski rat, sveobuhvatni dizajn, neuspjeh sporazuma, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip o(p)4	operativni (praktični)	Povezanost s indikatorom "tip rata"- građanski rat, sveobuhvatni dizajn, potpuno rješenje sukoba, vojni poraz jedne strane
Tip o(p)5	operativni (praktični)	Povezanost s indikatorom "tip rata"- građanski rat, sveobuhvatni dizajn, djelomično rješenje sukoba, vojni poraz jedne strane
Tip o(p)6	operativni (praktični)	Povezanost s indikatorom "tip rata"- građanski rat, sveobuhvatni dizajn, neuspjeh sporazuma, vojni poraz jedne strane
Tip o(p)7	operativni (praktični)	Povezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, potpuno rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip o(p)8	operativni (praktični)	Povezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip o(p)9	operativni (praktični)	Povezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, neuspjeh sporazuma, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip o(p)10	operativni (praktični)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, potpuno rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip o(p)11	operativni (praktični)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip o(p)12	operativni (praktični)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, neuspjeh sporazuma, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip o(p)13	operativni (praktični)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, ograničeni dizajn, potpuno rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip o(p)14	operativni (praktični)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, ograničeni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip o(p)15	operativni (praktični)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, ograničeni dizajn, neuspjeh sporazuma, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip o(p)16	operativni (praktični)	Povezanost s indikatorom "tip rata"-građanski rat, ograničeni dizajn, potpuno rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip o(p)17	operativni (praktični)	Povezanost s indikatorom "tip rata"-građanski rat, ograničeni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip o(p)18	operativni (praktični)	Povezanost s indikatorom "tip rata"-građanski rat, ograničeni dizajn, neuspjeh sporazuma, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip o(p) 19	operativni (praktični)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, ograničeni dizajn, djelomično rješenje sukoba, nepovezanost s indikatorom "način završetka sukoba"
Tip o(p) 20	operativni (praktični)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje međunarodnog rata, ograničeni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka sukoba
Tip o(p) 21	operativni (praktični)	Povezanost s indikatorom "tip rata"-međunarodni rat, sveobuhvatni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata

Tip o(p) 22	operativni (praktični)	Povezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, ograničeni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata

Tekstualno pojašnjenje uz tablicu 5.

Operativni (praktični) sporazumi

Tip o(p)1:

Tip rata: građanski rat

Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn

Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba

Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata

Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća mirovne sporazume koji se primjenjuju na građanske ratove, s ciljem da kroz sveobuhvatni dizajn postignu potpuno rješenje sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip o(p)2:

Tip rata: građanski rat

Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn

Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba

Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata

Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na građanske ratove gdje mirovni sporazum ima sveobuhvatni dizajn, ali rezultira djelomičnim rješenjem sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip o(p)3:

Tip rata: građanski rat

Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn

Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma

Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata

Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća sporazume u građanskim ratovima koji imaju sveobuhvatni dizajn, ali nisu uspjeli završiti sukob putem diplomatskog procesa.

Tip o(p)4:

Tip rata: građanski rat

Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn

Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba
Način završetka sukoba: vojni poraz jedne strane
Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na građanske ratove gdje sveobuhvatni dizajn sporazuma vodi do potpunog rješenja sukoba putem vojnog poraza jedne strane.

Tip o(p)5:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: vojni poraz jedne strane
Objašnjenje: Ovaj tip pokriva sporazume u građanskim ratovima sa sveobuhvatnim dizajnom koji rezultiraju djelomičnim rješenjem sukoba uz vojni poraz jedne strane.

Tip o(p)6:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma
Način završetka sukoba: vojni poraz jedne strane
Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na građanske ratove gdje sporazum sa sveobuhvatnim dizajnom nije uspio okončati sukob, završavajući vojni porazom jedne strane.

Tip o(p)7:
Tip rata: građanski rat, kontekstualno izvođenje
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip pokriva sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode s ciljem potpunog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip o(p)8:
Tip rata: građanski rat, kontekstualno izvođenje
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata

Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode i rezultiraju djelomičnim rješenjem sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip o(p)9:
Tip rata: građanski rat, kontekstualno izvođenje
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode sa sveobuhvatnim dizajnom, ali ne uspijevaju riješiti sukob putem diplomatskog procesa.

Tip o(p)10:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip pokriva sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode, ali bez specifičnog indikatora za tip rata, s ciljem potpunog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip o(p)11:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip se odnosi na sporazume u građanskim ratovima bez specifičnog indikatora za tip rata, ali s ciljem djelomičnog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip o(p)12:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata

Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode bez specifičnog indikatora za tip rata, sa sveobuhvatnim dizajnom, ali ne uspijevaju riješiti sukob putem diplomatskog procesa.

Tip o(p)13:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip pokriva sporazume u građanskim ratovima bez specifičnog indikatora za tip rata, ali s ograničenim dizajnom koji vodi do potpunog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip o(p)14:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip se odnosi na sporazume u građanskim ratovima bez specifičnog indikatora za tip rata, s ograničenim dizajnom i ciljem djelomičnog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip o(p)15:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode bez specifičnog indikatora za tip rata, s ograničenim dizajnom, ali ne uspijevaju riješiti sukob putem diplomatskog procesa.

Tip o(p)16:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn

Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na sporazume u građanskim ratovima sa ograničenim dizajnom koji vodi do potpunog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip o(p)17:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća sporazume u građanskim ratovima s ograničenim dizajnom i ciljem djelomičnog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip o(p)18:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na sporazume u građanskim ratovima s ograničenim dizajnom, ali ne uspijevaju riješiti sukob putem diplomatskog procesa.

Tip o(p)19:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: nepovezanost s indikatorom „način završetka sukoba“
Objašnjenje: ovaj tip pokriva sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode bez specifičnog indikatora za tip rata, s ograničenim dizajnom i djelomičnim rješenjem sukoba, ali bez jasnog načina završetka sukoba.

Tip o(p)20:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje međunarodnog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba

Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka sukoba
Objašnjenje: ovaj tip se odnosi na međunarodne ratove gdje sporazumi imaju ograničeni dizajn i djelomično rješenje sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip o(p)21:
Tip rata: međunarodni rat
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip pokriva međunarodne ratove sa sveobuhvatnim dizajnom sporazuma koji rezultiraju djelomičnim rješenjem sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip o(p)22:
Tip rata: građanski rat, kontekstualno izvođenje
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na sporazume gdje se građanski ratovi kontekstualno izvode s ograničenim dizajnom i ciljem djelomičnog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tablica 6.: *Pojašnjenje uz novi tip i kategoriju mirovnih sporazuma*

Nova tipologija sporazuma	**Kategorija sporazuma**	**Pojašnjenje uz novi tip i kategoriju sporazuma**
Tip k(s)1	konsolidacijski (stabilizacijski)	Povezanost s indikatorom "tip rata"- građanski rat, sveobuhvatni dizajn, potpuno rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip k(s)2	konsolidacijski (stabilizacijski)	Povezanost s indikatorom "tip rata"- građanski rat, sveobuhvatni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip k(s)3	konsolidacijski (stabilizacijski)	Povezanost s indikatorom "tip rata"- građanski rat, sveobuhvatni dizajn, neuspjeh sporazuma, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip k(s)4	konsolidacijski (stabilizacijski)	Povezanost s indikatorom "tip rata"- građanski rat, sveobuhvatni dizajn, potpuno rješenje sukoba, vojni poraz jedne strane
Tip k(s)5	konsolidacijski (stabilizacijski)	Povezanost s indikatorom "tip rata"- građanski rat, sveobuhvatni dizajn, djelomično rješenje sukoba, vojni poraz jedne strane
Tip k(s)6	konsolidacijski (stabilizacijski)	Povezanost s indikatorom "tip rata"- građanski rat, sveobuhvatni dizajn, neuspjeh sporazuma, vojni poraz jedne strane
Tip k(s)7	konsolidacijski (stabilizacijski)	Povezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, potpuno rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip k(s)8	konsolidacijski (stabilizacijski)	Povezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata

Tip k(s)9	konsolidacijski (stabilizacijski)	Povezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, neuspjeh sporazuma, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip k(s)10	konsolidacijski (stabilizacijski)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, potpuno rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip k(s)11	konsolidacijski (stabilizacijski)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip k(s)12	konsolidacijski (stabilizacijski)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, neuspjeh sporazuma, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip k(s)13	konsolidacijski (stabilizacijski)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, ograničeni dizajn, potpuno rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip k(s)14	konsolidacijski (stabilizacijski)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, ograničeni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip k(s)15	konsolidacijski (stabilizacijski)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, ograničeni dizajn, neuspjeh sporazuma, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip k(s)16	konsolidacijski (stabilizacijski)	Povezanost s indikatorom "tip rata"-građanski rat, ograničeni dizajn, potpuno rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip k(s)17	konsolidacijski (stabilizacijski)	Povezanost s indikatorom "tip rata"-građanski rat, ograničeni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip k(s)18	konsolidacijski (stabilizacijski)	Povezanost s indikatorom "tip rata"-građanski rat, ograničeni dizajn, neuspjeh sporazuma, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip k(s) 19	konsolidacijski (stabilizacijski)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, ograničeni dizajn, djelomično rješenje sukoba, nepovezanost s indikatorom "način završetka sukoba"
Tip k(s) 20	konsolidacijski (stabilizacijski)	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje međunarodnog rata, ograničeni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka sukoba
Tip k(s) 21	konsolidacijski (stabilizacijski)	Povezanost s indikatorom "tip rata"-međunarodni rat, sveobuhvatni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip k(s) 22	konsolidacijski (stabilizacijski)	Povezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, ograničeni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata

Tekstualno pojašnjenje uz tablicu 6.

Konsolidacijski (stabilizacijski) sporazumi

Tip k(s)1:

Tip rata: građanski rat

Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn

Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba

Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata

Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća mirovne sporazume koji se primjenjuju na građanske ratove, s ciljem da kroz sveobuhvatni dizajn postignu potpuno rješenje sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip k(s)2:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na građanske ratove gdje mirovni sporazum ima sveobuhvatni dizajn, ali rezultira djelomičnim rješenjem sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip k(s)3:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća sporazume u građanskim ratovima koji imaju sveobuhvatni dizajn, ali nisu uspjeli završiti sukob putem diplomatskog procesa.

Tip k(s)4:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba
Način završetka sukoba: vojni poraz jedne strane
Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na građanske ratove gdje sveobuhvatni dizajn sporazuma vodi do potpunog rješenja sukoba putem vojnog poraza jedne strane.
Tip k(s)5:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: vojni poraz jedne strane
Objašnjenje: Ovaj tip pokriva sporazume u građanskim ratovima sa sveobuhvatnim dizajnom koji rezultiraju djelomičnim rješenjem sukoba uz vojni poraz jedne strane.

Tip k(s)6:
Tip rata: građanski rat

Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma
Način završetka sukoba: vojni poraz jedne strane
Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na građanske ratove gdje sporazum sa sveobuhvatnim dizajnom nije uspio okončati sukob, završavajući vojni porazom jedne strane.

Tip k(s)7:
Tip rata: građanski rat, kontekstualno izvođenje
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip pokriva sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode s ciljem potpunog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip k(s)8:
Tip rata: građanski rat, kontekstualno izvođenje
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode i rezultiraju djelomičnim rješenjem sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip k(s)9:
Tip rata: građanski rat, kontekstualno izvođenje
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode sa sveobuhvatnim dizajnom, ali ne uspijevaju riješiti sukob putem diplomatskog procesa.

Tip k(s)10:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba

Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip pokriva sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode, ali bez specifičnog indikatora za tip rata, s ciljem potpunog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip k(s)11:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip se odnosi na sporazume u građanskim ratovima bez specifičnog indikatora za tip rata, ali s ciljem djelomičnog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip k(s)12:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode bez specifičnog indikatora za tip rata, sa sveobuhvatnim dizajnom, ali ne uspijevaju riješiti sukob putem diplomatskog procesa.

Tip k(s)13:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip pokriva sporazume u građanskim ratovima bez specifičnog indikatora za tip rata, ali s ograničenim dizajnom koji vodi do potpunog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip k(s)14:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn

Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip se odnosi na sporazume u građanskim ratovima bez specifičnog indikatora za tip rata, s ograničenim dizajnom i ciljem djelomičnog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip k(s)15:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode bez specifičnog indikatora za tip rata, s ograničenim dizajnom, ali ne uspijevaju riješiti sukob putem diplomatskog procesa.

Tip k(s)16:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na sporazume u građanskim ratovima sa ograničenim dizajnom koji vodi do potpunog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip k(s)17:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća sporazume u građanskim ratovima s ograničenim dizajnom i ciljem djelomičnog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip k(s)18:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn

Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na sporazume u građanskim ratovima s ograničenim dizajnom, ali ne uspijevaju riješiti sukob putem diplomatskog procesa.

Tip k(s)19:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: nepovezanost s indikatorom „način završetka sukoba“
Objašnjenje: ovaj tip pokriva sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode bez specifičnog indikatora za tip rata, s ograničenim dizajnom i djelomičnim rješenjem sukoba, ali bez jasnog načina završetka sukoba.

Tip k(s)20:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje međunarodnog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka sukoba
Objašnjenje: ovaj tip se odnosi na međunarodne ratove gdje sporazumi imaju ograničeni dizajn i djelomično rješenje sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip k(s)21:
Tip rata: međunarodni rat
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip pokriva međunarodne ratove sa sveobuhvatnim dizajnom sporazuma koji rezultiraju djelomičnim rješenjem sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip k(s)22:
Tip rata: građanski rat, kontekstualno izvođenje
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba

Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata

Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na sporazume gdje se građanski ratovi kontekstualno izvode s ograničenim dizajnom i ciljem djelomičnog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tablica 7.: *Pojašnjenje uz novi tip i kategoriju mirovnih sporazuma*

Nova tipologija sporazuma	**Kategorija sporazuma**	**Pojašnjenje uz novi tip i kategoriju sporazuma**
Tip t(p)1	teritorijalno-pacifikacijski	Povezanost s indikatorom "tip rata"- građanski rat, sveobuhvatni dizajn, potpuno rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip t(p)2	teritorijalno-pacifikacijski	Povezanost s indikatorom "tip rata"- građanski rat, sveobuhvatni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip t(p)3	teritorijalno-pacifikacijski	Povezanost s indikatorom "tip rata"- građanski rat, sveobuhvatni dizajn, neuspjeh sporazuma, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip t(p)4	teritorijalno-pacifikacijski	Povezanost s indikatorom "tip rata"- građanski rat, sveobuhvatni dizajn, potpuno rješenje sukoba, vojni poraz jedne strane
Tip t(p)5	teritorijalno-pacifikacijski	Povezanost s indikatorom "tip rata"- građanski rat, sveobuhvatni dizajn, djelomično rješenje sukoba, vojni poraz jedne strane
Tip t(p)6	teritorijalno-pacifikacijski	Povezanost s indikatorom "tip rata"- građanski rat, sveobuhvatni dizajn, neuspjeh sporazuma, vojni poraz jedne strane
Tip t(p)7	teritorijalno-pacifikacijski	Povezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, potpuno rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip t(p)8	teritorijalno-pacifikacijski	Povezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip t(p)9	teritorijalno-pacifikacijski	Povezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, neuspjeh sporazuma, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip t(p)10	teritorijalno-pacifikacijski	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, potpuno rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip t(p)11	teritorijalno-pacifikacijski	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip t(p)12	teritorijalno-pacifikacijski	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, sveobuhvatni dizajn, neuspjeh sporazuma, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip t(p)13	teritorijalno-pacifikacijski	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, ograničeni dizajn, potpuno rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip t(p)14	teritorijalno-pacifikacijski	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, ograničeni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip t(p)15	teritorijalno-pacifikacijski	Nepovezanost s indikatorom "tip rata", kontekstualno izvođenje građanskog rata, ograničeni dizajn, neuspjeh sporazuma, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip t(p)16	teritorijalno-pacifikacijski	Povezanost s indikatorom "tip rata"-građanski rat, ograničeni dizajn, potpuno rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip t(p)17	teritorijalno-pacifikacijski	Povezanost s indikatorom "tip rata"-građanski rat, ograničeni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip t(p)18	teritorijalno-pacifikacijski	Povezanost s indikatorom "tip rata"-građanski rat, ograničeni dizajn, neuspjeh sporazuma, diplomatski proces u cilju završetka rata

Tip t(p) 19	teritorijalno-pacifikacijski	Nepovezanost s indikatorom “tip rata”, kontekstualno izvođenje građanskog rata, ograničeni dizajn, djelomično rješenje sukoba, nepovezanost s indikatorom “način završetka sukoba”
Tip t(p) 20	teritorijalno-pacifikacijski	Nepovezanost s indikatorom “tip rata”, kontekstualno izvođenje međunarodnog rata, ograničeni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka sukoba
Tip t(p) 21	teritorijalno-pacifikacijski	Povezanost s indikatorom “tip rata”-međunarodni rat, sveobuhvatni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata
Tip t(p) 22	teritorijalno-pacifikacijski	Povezanost s indikatorom “tip rata”, kontekstualno izvođenje građanskog rata, ograničeni dizajn, djelomično rješenje sukoba, diplomatski proces u cilju završetka rata

Tekstualno pojašnjenje uz tablicu 7.

Teritorijalno-pacifikacijski sporazumi

Tip t(p)1:

Tip rata: građanski rat

Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn

Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba

Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata

Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća mirovne sporazume koji se primjenjuju na građanske ratove, s ciljem da kroz sveobuhvatni dizajn postignu potpuno rješenje sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip t(p)2:

Tip rata: građanski rat

Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn

Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba

Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata

Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na građanske ratove gdje mirovni sporazum ima sveobuhvatni dizajn, ali rezultira djelomičnim rješenjem sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip t(p)3:

Tip rata: građanski rat

Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn

Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma

Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata

Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća sporazume u građanskim ratovima koji imaju sveobuhvatni dizajn, ali nisu uspjeli završiti sukob putem diplomatskog procesa.

Tip t(p)4:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba
Način završetka sukoba: vojni poraz jedne strane
Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na građanske ratove gdje sveobuhvatni dizajn sporazuma vodi do potpunog rješenja sukoba putem vojnog poraza jedne strane.

Tip t(p)5:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: vojni poraz jedne strane
Objašnjenje: Ovaj tip pokriva sporazume u građanskim ratovima sa sveobuhvatnim dizajnom koji rezultiraju djelomičnim rješenjem sukoba uz vojni poraz jedne strane.

Tip t(p)6:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma
Način završetka sukoba: vojni poraz jedne strane
Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na građanske ratove gdje sporazum sa sveobuhvatnim dizajnom nije uspio okončati sukob, završavajući vojni porazom jedne strane.

Tip t(p)7:
Tip rata: građanski rat, kontekstualno izvođenje
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip pokriva sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode s ciljem potpunog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip t(p)8:
Tip rata: građanski rat, kontekstualno izvođenje
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode i rezultiraju djelomičnim rješenjem sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip t(p)9:
Tip rata: građanski rat, kontekstualno izvođenje
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode sa sveobuhvatnim dizajnom, ali ne uspijevaju riješiti sukob putem diplomatskog procesa.

Tip t(p)10:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip pokriva sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode, ali bez specifičnog indikatora za tip rata, s ciljem potpunog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip t(p)11:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip se odnosi na sporazume u građanskim ratovima bez specifičnog indikatora za tip rata, ali s ciljem djelomičnog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip t(p)12:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode bez specifičnog indikatora za tip rata, sa sveobuhvatnim dizajnom, ali ne uspijevaju riješiti sukob putem diplomatskog procesa.

Tip t(p)13:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip pokriva sporazume u građanskim ratovima bez specifičnog indikatora za tip rata, ali s ograničenim dizajnom koji vodi do potpunog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip t(p)14:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip se odnosi na sporazume u građanskim ratovima bez specifičnog indikatora za tip rata, s ograničenim dizajnom i ciljem djelomičnog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip t(p)15:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata

Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode bez specifičnog indikatora za tip rata, s ograničenim dizajnom, ali ne uspijevaju riješiti sukob putem diplomatskog procesa.

Tip t(p)16:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: potpuno rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na sporazume u građanskim ratovima sa ograničenim dizajnom koji vodi do potpunog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip t(p)17:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip obuhvaća sporazume u građanskim ratovima s ograničenim dizajnom i ciljem djelomičnog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip t(p)18:
Tip rata: građanski rat
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: neuspjeh sporazuma
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na sporazume u građanskim ratovima s ograničenim dizajnom, ali ne uspijevaju riješiti sukob putem diplomatskog procesa.

Tip t(p)19:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje građanskog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: nepovezanost s indikatorom „način završetka sukoba“

Objašnjenje: ovaj tip pokriva sporazume u građanskim ratovima koji se kontekstualno izvode bez specifičnog indikatora za tip rata, s ograničenim dizajnom i djelomičnim rješenjem sukoba, ali bez jasnog načina završetka sukoba.

Tip t(p)20:
Tip rata: nepovezanost s indikatorom „tip rata“, kontekstualno izvođenje međunarodnog rata
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka sukoba
Objašnjenje: ovaj tip se odnosi na međunarodne ratove gdje sporazumi imaju ograničeni dizajn i djelomično rješenje sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip t(p)21:
Tip rata: međunarodni rat
Dizajn mirovnog sporazuma: sveobuhvatni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip pokriva međunarodne ratove sa sveobuhvatnim dizajnom sporazuma koji rezultiraju djelomičnim rješenjem sukoba putem diplomatskih pregovora.

Tip t(p)22:
Tip rata: građanski rat, kontekstualno izvođenje
Dizajn mirovnog sporazuma: ograničeni dizajn
Ishod mirovnog sporazuma: djelomično rješenje sukoba
Način završetka sukoba: diplomatski proces u cilju završetka rata
Objašnjenje: ovaj tip odnosi se na sporazume gdje se građanski ratovi kontekstualno izvode s ograničenim dizajnom i ciljem djelomičnog rješenja sukoba putem diplomatskih pregovora.

U idućim tabličnim prikazima (8. − 13.) dajemo pregled kategoriziranih mirovnih sporazuma (pregovarački (dogovorni), transformacijski (strukturalni), operativni (praktični), konsolidacijski (stabilizacijski) i teritorijalno-pacifikacijski, te ostalih (nekategoriziranih) sporazuma, koji ne pripadaju niti u jednu od prethodno navedenih kategorija prema novoj

tipologiji mirovnih sporazuma. Za svaki od novih tipova mirovnih sporazuma, iskazan je njihov ukupan broj.

Tablica 8. *Nova tipologija pregovaračkih (dogovornih) sporazuma*

Nova tipologija mirovnih sporazuma	**Kategorija sporazuma**	**Naziv mirovnog sporazuma**	**Ukupan broj prema novom tipu mirovnog sporazuma**
Tip p(d) 1	pregovarački (dogovorni)	1. Vojno-tehnički sporazum između međunarodnih snaga sigurnosti (KFOR) i Vlada Savezne Republike Jugoslavije i Republike Srbije, potpisan 9. lipnja 1999. godine u Kumanovu, Makedonija	1
Tip p(d) 2	pregovarački (dogovorni)	1. Mirovni sporazum između Vlade Republike Sijera Leone i Revolucionarne ujedinjene fronte od 30. studenoga 1996. godine, potpisan u Abidjanu; 2. Sporazum o privremenom primirju i obustavi drugih neprijateljskih akcija na tadžikistansko-afganistanskoj granici i unutar zemlje tijekom trajanja razgovora od 17. rujna 1994. godine (Teheranski sporazum); 3. Protokol o Zajedničkoj komisiji za provedbu Sporazuma o privremenom primirju i obustavi drugih neprijateljskih akcija na tadžikistansko-afganistanskoj granici i unutar zemlje od 1. studenoga 1994. godine; 4. Protokol o temeljnim načelima uspostave mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu od 17. kolovoza 1995. godine; 5. Statut Komisije za nacionalno pomirenje od 21. veljače 1997. godine; 6. Protokol o vojnim pitanjima od 8. ožujka 1997. godine; 7. Protokol o političkim pitanjima, potpisan u Bishkeku 18. svibnja 1997. godine; 8. Sporazum o okviru koji uspostavlja Federaciju na područjima Republike Bosne i Hercegovine s većinskim bošnjačkim i hrvatskim stanovništvom i o priloženom nacrtu Preliminarnog sporazuma o Konfederaciji između Republike Hrvatske i Federacije (Washingtonskim sporazumom) od 1. ožujka 1994. godine; 9. Sveobuhvatni sporazum o prekidu vatre od 23. prosinca 1994. godine; 10.	28

		Sporazum o potpunom prekidu neprijateljstava od 31. prosinca 1994. godine; 11. Sporazum o prekidu vatre za Bosnu i Hercegovinu od 5. listopada 1995. godine; 12. Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini („Daytonski mirovni sporazum“), potpisan 14. prosinca 1995. godine u Parizu; 13. Sporazum iz Cotonoua od 25. srpnja 1993. godine; 14. Sporazum iz Akosomba od 12. rujna 1994. godine; 15. Sporazum iz Abuje kao dopuna sporazumima iz Cotonoua i Akosomba kako je naknadno pojašnjeno Sporazumom iz Accre od 19. kolovoza 1995. godine; 16. Protokol iz Lusake od 15. studenoga 1994. godine; 17. Sporazum o prekidu vatre u Abkhaziji i pravilima nadzora nad njegovim poštivanjem od 27. srpnja 1993. godine; 18. Deklaracija o mjerama za političko rješenje gruzijsko-abkhazijskog sukoba od 4. travnja 1994. godine; 19. Sporazum o prekidu vatre i razdvajanju snaga od 14. svibnja 1994. godine; 20. Sporazum o prekidu vatre u Republici Jemen od 30. lipnja 1994. godine; 21. Dodatak Abuja sporazumu od 17. kolovoza 1996. godine; 22. Sporazum o prekidu vatre u Sijera Leoneu od 18. svibnja 1999. godine; 23. Mirovni sporazum između Vlade Sijera Leonea i RUF-a, potpisanog u Loméu, od 7. srpnja 1999. godine; 24. Sporazum o prekidu vatre i prestanku neprijateljstava između Vlade Sijera Leonea i RUF-a od 10. studenoga 2000. godine; 25. Sporazum iz Rambouilleta od 18. ožujka 1999. godine; 26. Sporazum o prekidu vatre, potpisan u Lusaki, Zambija 10. srpnja 1999. godine; 27. Deklaracija temeljnih načela međukongoanskih političkih pregovora, potpisana u Lusaki 4. svibnja 2001. godine, od strane kongoanskih stranaka Sporazuma o prekidu vatre u Demokratskoj Republici Kongo; 28. Sporazum od 18. veljače 1999. godine, potpisan između Vlade Angole i UNITA-e	
Tip p(d) 3	pregovarački (dogovorni)		0
Tip p(d) 4	pregovarački (dogovorni)		0

Tip p(d) 5	pregovarački (dogovorni)		0
Tip p(d) 6	pregovarački (dogovorni)		0
Tip p(d) 7	pregovarački (dogovorni)		0
Tip p(d) 8	pregovarački (dogovorni)		0
Tip p(d) 9	pregovarački (dogovorni)		0
Tip p(d) 10	pregovarački (dogovorni)		0
Tip p(d) 11	pregovarački (dogovorni)	1. Zajednička izjava i Dogovorena osnovna načela, potpisana u Ženevi 8. rujna 1995. godine; 2. Sporazum koji sadrži Konvenciju o upravljanju od 10. rujna 1994. godine	2
Tip p(d) 12	pregovarački (dogovorni)		0
Tip p(d) 13	pregovarački (dogovorni)		0
Tip p(d) 14	pregovarački (dogovorni)	1. Sporazum o ponovnom otvaranju Sarajevske zračne luke u humanitarne svrhe od 5. lipnja 1992. godine	1
Tip p(d) 15	pregovarački (dogovorni)		0
Tip p(d) 16	pregovarački (dogovorni)		0
Tip p(d) 17	pregovarački (dogovorni)	1. Opći sporazum potpisan u Addis Abebi 8. siječnja 1993. godine; Sporazum o provedbi primirja i modalitetima razoružanja (Dodatak Općem sporazumu potpisanom u Addis Abebi 8. siječnja 1993. godine), potpisan u Addis Abebi 15. siječnja 1993. godine; 2. Kairska deklaracija o Somaliji od 22. prosinca 1997. godine; 3. Protokol o rješavanju vojne i političke situacije u područjima sukoba, potpisan na sjeveru Afganistana 11. prosinca 1996. godine; 4. Sporazum između predsjednika Republike Tadžikistan, E. S. Rakhmonova, i vođe ujedinjene tadžikistanske oporbe, S. A. Nurija, o rezultatima sastanka održanog u Moskvi 23. prosinca 1996. godine; 5. Protokol o glavnim funkcijama i ovlastima Komisije za nacionalno pomirenje od 23. prosinca 1996. godine; 6. Protokol o izbjeglicama, potpisan u Teheranu 13. siječnja 1997. godine; 7. Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice od 18. travnja	10

		1993. godine; 8. Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice i Žepe sklopljen između general-pukovnika Ratka Mladića i generala Sefera Halilovića 8. svibnja 1993. godine u prisustvu general-pukovnika Philippea Morillona; 9. Protokol pregovora između vladinih delegacija Republike Gruzije i Ruske Federacije od 9. travnja 1993. godine	
Tip p(d) 18	pregovarački (dogovorni)		0
Tip p(d) 19	pregovarački (dogovorni)	1. Prijedlog za uspostavu Koordinacijske komisije od 11. svibnja 1994. godine	1
Tip p(d) 20	Pregovarački (dogovorni)	1. Tehnički dogovori za provedbu Okvirnog sporazuma OAU i njegovih modaliteta od 31. kolovoza 1999. godine	1
Tip p(d) 21	Pregovarački (dogovorni)	1. Sporazum o prekidu neprijateljstava od 18. lipnja 2000. godine, između Savezne Demokratske Republike Etiopije i Države Eritreje, potpisan u Alžiru („Alžirski sporazum“)	1
Tip p(d) 22	Pregovarački (dogovorni)	1. Sporazum o miru u Demokratskoj Republici Kongo, potpisan 18. travnja 1999. godine u Sirtu, Libija	1

Tablica 9. *Nova tipologija transformacijskih (strukturalnih) sporazuma*

Nova tipologija mirovnih sporazuma	**Kategorija sporazuma**	**Naziv mirovnog sporazuma**	**Ukupan broj prema novom tipu mirovnog sporazuma**
Tip t(s) 1	transformacijski (strukturalni)	1. Opći sporazum o uspostavi mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu, potpisan u Moskvi 27. lipnja 1997. godine; 2. Temeljni sporazum o istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu („Erdutski sporazum“) od 12. studenoga 1995. godine; 3. Vojno-tehnički sporazum između međunarodnih snaga sigurnosti (KFOR) i Vlada Savezne Republike Jugoslavije i Republike Srbije, potpisan 9. lipnja 1999. godine u Kumanovu, Makedonija	3
Tip t(s) 2	transformacijski (strukturalni)	1. Mirovni sporazum između Vlade Republike Sijera Leone i	

			Revolucionarne ujedinjene fronte od 30. studenoga 1996. godine, potpisan u Abidjanu; 2. Sporazum o privremenom primirju i obustavi drugih neprijateljskih akcija na tadžikistansko-afganistanskoj granici i unutar zemlje tijekom trajanja razgovora od 17. rujna 1994. godine (Teheranski sporazum); 3. Protokol o Zajedničkoj komisiji za provedbu Sporazuma o privremenom primirju i obustavi drugih neprijateljskih akcija na tadžikistansko-afganistanskoj granici i unutar zemlje od 1. studenoga 1994. godine; 4. Protokol o temeljnim načelima uspostave mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu od 17. kolovoza 1995. godine; 5. Statut Komisije za nacionalno pomirenje od 21. veljače 1997. godine; 6. Protokol o vojnim pitanjima od 8. ožujka 1997. godine; 7. Protokol o političkim pitanjima, potpisan u Bishkeku 18. svibnja 1997. godine; 8. Sporazum o okviru koji uspostavlja Federaciju na područjima Republike Bosne i Hercegovine s većinskim bošnjačkim i hrvatskim stanovništvom i o priloženom nacrtu Preliminarnog sporazuma o Konfederaciji između Republike Hrvatske i Federacije (Washingtonskim sporazumom) od 1. ožujka 1994. godine; 9. Sveobuhvatni sporazum o prekidu vatre od 23. prosinca 1994. godine; 10. Sporazum o potpunom prekidu neprijateljstava od 31. prosinca 1994. godine; 11. Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini („Daytonski mirovni sporazum“), potpisan 14. prosinca 1995. godine u Parizu; 12. Sporazum iz Cotonoua od 25. srpnja 1993. godine; 13. Sporazum iz Akosomba od 12. rujna 1994. godine; 14. Sporazum o pojašnjenju Sporazuma iz Akosomba, potpisan 21. prosinca 1994. godine u Accri; 15. Sporazum iz Abuje kao dopuna sporazumima iz Cotonoua i Akosomba kako je naknadno pojašnjeno Sporazumom iz	29

		Accre od 19. kolovoza 1995. godine; 16. Protokol iz Lusake od 15. studenoga 1994. godine; 17. Sporazum o prekidu vatre u Abkhaziji i pravilima nadzora nad njegovim poštivanjem od 27. srpnja 1993. godine; 18. Memorandum razumijevanja između gruzijske i abkhazijske strane na pregovorima održanim u Ženevi od 1. prosinca 1993. godine; 19. Priopćenje o drugom krugu pregovora između gruzijske i abkhazijske strane u Ženevi od 13. siječnja 1994. godine; 20. Deklaracija o mjerama za političko rješenje gruzijsko-abkhazijskog sukoba od 4. travnja 1994. godine; 21. Sporazum o prekidu vatre i razdvajanju snaga od 14. svibnja 1994. godine; 22. Dodatak Abuja sporazumu od 17. kolovoza 1996. godine; 23. Sporazum o prekidu vatre u Sijera Leoneu od 18. svibnja 1999. godine; 24. Mirovni sporazum između Vlade Sijera Leonea i RUF-a, potpisanog u Loméu, od 7. srpnja 1999. godine; 25. Sporazum o prekidu vatre i prestanku neprijateljstava između Vlade Sijera Leonea i RUF-a od 10. studenoga 2000. godine; 26. Sporazum iz Rambouilleta od 18. ožujka 1999. godine; 27. Sporazum o prekidu vatre, potpisan u Lusaki, Zambija 10. srpnja 1999. godine; 28. Deklaracija temeljnih načela međukongoanskih političkih pregovora, potpisana u Lusaki 4. svibnja 2001. godine, od strane kongoanskih stranaka Sporazuma o prekidu vatre u Demokratskoj Republici Kongo; 29. Sporazum od 18. veljače 1999. godine, potpisan između Vlade Angole i UNITA-e	
Tip t(s) 3	transformacijski (strukturalni)		0
Tip t(s) 4	transformacijski (strukturalni)		0
Tip t(s) 5	transformacijski (strukturalni)		0
Tip t(s) 6	transformacijski (strukturalni)		0

Tip t(s) 7	transformacijski (strukturalni)		0
Tip t(s) 8	transformacijski (strukturalni)		0
Tip t(s) 9	transformacijski (strukturalni)		0
Tip t(s) 10	transformacijski (strukturalni)		0
Tip t(s) 11	transformacijski (strukturalni)	1. Zajednička izjava i Dogovorena osnovna načela, potpisana u Ženevi 8. rujna 1995. godine; 2. Sporazum koji sadrži Konvenciju o upravljanju od 10. rujna 1994. godine	2
Tip t(s) 12	transformacijski (strukturalni)		0
Tip t(s) 13	transformacijski (strukturalni)		0
Tip t(s) 14	transformacijski (strukturalni)	1. Sporazum o ponovnom otvaranju Sarajevske zračne luke u humanitarne svrhe od 5. lipnja 1992. godine	1
Tip t(s) 15	transformacijski (strukturalni)		0
Tip t(s) 16	transformacijski (strukturalni)		0
Tip t(s) 17	transformacijski (strukturalni)	1. Sporazum o provedbi primirja i modalitetima razoružanja (Dodatak Općem sporazumu potpisanom u Addis Abebi 8. siječnja 1993. godine), potpisan u Addis Abebi 15. siječnja 1993. godine; 2. Kairska deklaracija o Somaliji od 22. prosinca 1997. godine; 3. Protokol o rješavanju vojne i političke situacije u područjima sukoba, potpisan na sjeveru Afganistana 11. prosinca 1996. godine; 4. Sporazum između predsjednika Republike Tadžikistan, E. S. Rakhmonova, i vođe ujedinjene tadžikistanske oporbe, S. A. Nurija, o rezultatima sastanka održanog u Moskvi 23. prosinca 1996. godine; 5. Protokol o glavnim funkcijama i ovlastima Komisije za nacionalno pomirenje od 23. prosinca 1996. godine; 6. Protokol o izbjeglicama, potpisan u Teheranu 13. siječnja 1997. godine; 7. Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice od 18. travnja 1993. godine; 8. Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice i Žepe sklopljen između general-pukovnika	10

		Ratka Mladića i generala Sefera Halilovića 8. svibnja 1993. godine u prisustvu general-pukovnika Philippea Morillona; 9. Protokol iz Biškeka od 5. svibnja 1994. godine; 10. Četverostrani sporazum o dobrovoljnom povratku izbjeglica i raseljenih osoba od 4. travnja 1994. godine	
Tip t(s) 18	transformacijski (strukturalni)		
Tip t(s) 19	transformacijski (strukturalni)	1. Prijedlog za uspostavu Koordinacijske komisije od 11. svibnja 1994. godine	1
Tip t(s) 20	transformacijski (strukturalni)		0
Tip t(s) 21	transformacijski (strukturalni)	1. Sporazum o prekidu neprijateljstava od 18. lipnja 2000. godine, između Savezne Demokratske Republike Etiopije i Države Eritreje, potpisan u Alžiru („Alžirski sporazum“)	1
Tip t(s) 22	transformacijski (strukturalni)	1. Sporazum o miru u Demokratskoj Republici Kongo, potpisan 18. travnja 1999. godine u Sirtu, Libija	1

Tablica 10. *Nova tipologija operativnih (praktičnih) sporazuma*

Nova tipologija mirovnih sporazuma	**Kategorija sporazuma**	**Naziv mirovnog sporazuma**	**Ukupan broj prema novom tipu mirovnog sporazuma**
Tip o(p) 1	operativni (praktični)	1. Temeljni sporazum o istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu („Erdutski sporazum“) od 12. studenoga 1995. godine; 2. Vojno-tehnički sporazum između međunarodnih snaga sigurnosti (KFOR) i Vlada Savezne Republike Jugoslavije i Republike Srbije, potpisan 9. lipnja 1999. godine u Kumanovu, Makedonija	2
Tip o(p) 2	operativni (praktični)	1. Mirovni sporazum između Vlade Republike Sijera Leone i Revolucionarne ujedinjene fronte od 30. studenoga 1996. godine, potpisan u Abidjanu; 2. Protokol o Zajedničkoj komisiji za provedbu Sporazuma o privremenom primirju i obustavi drugih neprijateljskih akcija na tadžikistansko-afganistanskoj granici i unutar zemlje od 1. studenoga 1994. godine; 3. Protokol o vojnim pitanjima od	

		8. ožujka 1997. godine; 4. Protokol o političkim pitanjima, potpisan u Bishkeku 18. svibnja 1997. godine; 5. Protokol o jamstvima provedbe Općeg sporazuma o uspostavi mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu, potpisan u Teheranu 28. svibnja 1997. godine; 6. Sporazum o prekidu vatre za Bosnu i Hercegovinu od 5. listopada 1995. godine; 7. Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini („Daytonski mirovni sporazum“), potpisan 14. prosinca 1995. godine u Parizu; 8. Sporazum iz Cotonoua od 25. srpnja 1993. godine; 9. Sporazum iz Akosomba od 12. rujna 1994. godine, 10. Sporazum o pojašnjenju Sporazuma iz Akosomba, potpisan 21. prosinca 1994. godine u Accri; 11. Protokol iz Lusake od 15. studenoga 1994. godine; 12. Sporazum o prekidu vatre u Abkhaziji i pravilima nadzora nad njegovim poštivanjem od 27. srpnja 1993. godine; 13. Deklaracija o mjerama za političko rješenje gruzijsko-abkhazijskog sukoba od 4. travnja 1994. godine; 14. Sporazum o prekidu vatre i razdvajanju snaga od 14. svibnja 1994. godine; 15. Dodatak Abuja sporazumu od 17. kolovoza 1996. godine; 16. Sporazum o prekidu vatre u Sijera Leoneu od 18. svibnja 1999. godine; 17. Mirovni sporazum između Vlade Sijera Leonea i RUF-a, potpisanog u Loméu, od 7. srpnja 1999. godine; 18. Sporazum o prekidu vatre i prestanku neprijateljstava između Vlade Sijera Leonea i RUF-a od 10. studenoga 2000. godine; 19. Sporazum od 18. veljače 1999. godine, potpisan između Vlade Angole i UNITA-e	19
Tip o(p) 3	operativni (praktični)		0
Tip o(p) 4	operativni (praktični)		0
Tip o(p) 5	operativni (praktični)		0
Tip o(p) 6	operativni (praktični)		0
Tip o(p) 7	operativni (praktični)		0
Tip o(p) 8	operativni (praktični)		0

Tip o(p) 9	operativni (praktični)		0
Tip o(p) 10	operativni (praktični)		0
Tip o(p) 11	operativni (praktični)		0
Tip o(p) 12	operativni (praktični)		0
Tip o(p) 13	operativni (praktični)		0
Tip o(p) 14	operativni (praktični)	1. Sporazum o ponovnom otvaranju Sarajevske zračne luke u humanitarne svrhe od 5. lipnja 1992. godine; 2. Akt obveze od 24. kolovoza 2001. godine	2
Tip o(p) 15	operativni (praktični)		
Tip o(p) 16	operativni (praktični)		
Tip o(p) 17	operativni (praktični)	1. Sporazum o provedbi primirja i modalitetima razoružanja (Dodatak Općem sporazumu potpisanom u Addis Abebi 8. siječnja 1993. godine), potpisan u Addis Abebi 15. siječnja 1993. godine; 2. Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice od 18. travnja 1993. godine; 3. Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice i Žepe sklopljen između general-pukovnika Ratka Mladića i generala Sefera Halilovića 8. svibnja 1993. godine u prisustvu general-pukovnika Philippea Morillona; 4. Četverostrani sporazum o dobrovoljnom povratku izbjeglica i raseljenih osoba od 4. travnja 1994. godine	4
Tip o(p) 18	operativni (praktični)		0
Tip o(p) 19	operativni (praktični)		0
Tip o(p) 20	operativni (praktični)	1. Tehnički dogovori za provedbu Okvirnog sporazuma OAU i njegovih modaliteta od 31. kolovoza 1999. godine	1
Tip o(p) 21	operativni (praktični)	1. Sporazum o prekidu neprijateljstava od 18. lipnja 2000. godine, između Savezne Demokratske Republike Etiopije i Države Eritreje, potpisan u Alžiru („Alžirski sporazum“)	1
Tip o(p) 22	operativni (praktični)		0

Tablica 11. *Nova tipologija konsolidacijskih (stabilizacijskih) sporazuma*

Nova tipologija mirovnih sporazuma	Kategorija sporazuma	Naziv mirovnog sporazuma	Ukupan broj prema novom tipu mirovnog sporazuma
Tip k(s) 1	konsolidacijski (stabilizacijski)	1. Opći sporazum o uspostavi mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu, potpisan u Moskvi 27. lipnja 1997. godine; 2. Temeljni sporazum o istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu („Erdutski sporazum“) od 12. studenoga 1995. godine	2
Tip k(s) 2	konsolidacijski (stabilizacijski)	1. Mirovni sporazum između Vlade Republike Sijera Leone i Revolucionarne ujedinjene fronte od 30. studenoga 1996. godine, potpisan u Abidjanu; 2. Zajednička izjava šefova država u Teheranu od 7. svibnja 1992. godine; 3. Sporazum o privremenom primirju i obustavi drugih neprijateljskih akcija na tadžikistansko-afganistanskoj granici i unutar zemlje tijekom trajanja razgovora od 17. rujna 1994. godine (Teheranski sporazum); 4. Protokol o Zajedničkoj komisiji za provedbu Sporazuma o privremenom primirju i obustavi drugih neprijateljskih akcija na tadžikistansko-afganistanskoj granici i unutar zemlje od 1. studenoga 1994. godine; 5. Protokol o temeljnim načelima uspostave mira i nacionalnog sporazuma u Tadžikistanu od 17. kolovoza 1995. godine; 6. Statut Komisije za nacionalno pomirenje od 21. veljače 1997. godine; 7. Protokol o vojnim pitanjima od 8. ožujka 1997. godine; 8. Protokol o političkim pitanjima, potpisan u Bishkeku 18. svibnja 1997. godine; 9. Sporazum o okviru koji uspostavlja Federaciju na područjima Republike Bosne i Hercegovine s većinskim bošnjačkim i hrvatskim stanovništvom i o priloženom nacrtu Preliminarnog sporazuma o Konfederaciji između Republike Hrvatske i Federacije (Washingtonskim sporazumom) od 1. ožujka 1994. godine; 10. Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini („Daytonski mirovni sporazum“),	19

		potpisan 14. prosinca 1995. godine u Parizu; 11. Sporazum iz Cotonoua od 25. srpnja 1993. godine; 12. Sporazum iz Akosomba od 12. rujna 1994. godine; 13. Sporazum iz Abuje kao dopuna sporazumima iz Cotonoua i Akosomba kako je naknadno pojašnjeno Sporazumom iz Accre od 19. kolovoza 1995. godine; 14. Protokol iz Lusake od 15. studenoga 1994. godine; 15. Priopćenje o drugom krugu pregovora između gruzijske i abkhazijske strane u Ženevi od 13. siječnja 1994. godine; 16. Deklaracija o mjerama za političko rješenje gruzijsko-abkhazijskog sukoba od 4. travnja 1994. godine; 17. Sporazum o prekidu vatre u Sijera Leoneu od 18. svibnja 1999. godine; 18. Mirovni sporazum između Vlade Sijera Leonea i RUF-a, potpisanog u Loméu, od 7. srpnja 1999. godine; 19. Sporazum od 18. veljače 1999. godine, potpisan između Vlade Angole i UNITA-e	
Tip k(s) 3	konsolidacijski (stabilizacijski)		0
Tip k(s) 4	konsolidacijski (stabilizacijski)		0
Tip k(s) 5	konsolidacijski (stabilizacijski)		0
Tip k(s) 6	konsolidacijski (stabilizacijski)		0
Tip k(s) 7	konsolidacijski (stabilizacijski)		0
Tip k(s) 8	konsolidacijski (stabilizacijski)		0
Tip k(s) 9	konsolidacijski (stabilizacijski)		0
Tip k(s) 10	konsolidacijski (stabilizacijski)		0
Tip k(s) 11	konsolidacijski (stabilizacijski)	1. Sporazum koji sadrži Konvenciju o upravljanju od 10. rujna 1994. godine	1
Tip k(s) 12	konsolidacijski (stabilizacijski)		0
Tip k(s) 13	konsolidacijski (stabilizacijski)		0
Tip k(s) 14	konsolidacijski (stabilizacijski)	1. Sporazum o ponovnom otvaranju Sarajevske zračne luke u humanitarne svrhe od 5. lipnja 1992. godine;	1
Tip k(s) 15	konsolidacijski (stabilizacijski)		0

Tip k(s) 16	konsolidacijski (stabilizacijski)		0
Tip k(s) 17	konsolidacijski (stabilizacijski)	1. Kairska deklaracija o Somaliji od 22. prosinca 1997. godine; 2. Protokol o rješavanju vojne i političke situacije u područjima sukoba, potpisan na sjeveru Afganistana 11. prosinca 1996. godine; 3. Sporazum između predsjednika Republike Tadžikistan, E. S. Rakhmonova, i vođe ujedinjene tadžikistanske oporbe, S. A. Nurija, o rezultatima sastanka održanog u Moskvi 23. prosinca 1996. godine; 4. Protokol o glavnim funkcijama i ovlastima Komisije za nacionalno pomirenje od 23. prosinca 1996. godine; 5. Protokol o izbjeglicama, potpisan u Teheranu 13. siječnja 1997. godine; 6. Četverostrani sporazum o dobrovoljnom povratku izbjeglica i raseljenih osoba od 4. travnja 1994. godine	6
Tip k(s) 18	konsolidacijski (stabilizacijski)		0
Tip k(s) 19	konsolidacijski (stabilizacijski)		0
Tip k(s) 20	konsolidacijski (stabilizacijski)		0
Tip k(s) 21	konsolidacijski (stabilizacijski)	1. Sporazum o prekidu neprijateljstava od 18. lipnja 2000. godine, između Savezne Demokratske Republike Etiopije i Države Eritreje, potpisan u Alžiru („Alžirski sporazum“)	1
Tip k(s) 22	konsolidacijski (stabilizacijski)	1. Sporazum o miru u Demokratskoj Republici Kongo, potpisan 18. travnja 1999. godine u Sirtu, Libija	1

Tablica 12. *Nova tipologija teritorijalno-pacifikacijskih sporazuma*

Nova tipologija mirovnih sporazuma	**Kategorija sporazuma**	**Naziv mirovnog sporazuma**	**Ukupan broj prema novom tipu mirovnog sporazuma**
Tip t(p) 1	teritorijalno-pacifikacijski	1. Temeljni sporazum o istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu („Erdutski sporazum“) od 12. studenoga 1995. godine; 2. Vojno-tehnički sporazum između međunarodnih snaga sigurnosti (KFOR) i Vlada Savezne Republike	2

		Jugoslavije i Republike Srbije, potpisan 9. lipnja 1999. godine u Kumanovu, Makedonija	
Tip t(p) 2	teritorijalno-pacifikacijski	1. Zajednička izjava šefova država u Teheranu od 7. svibnja 1992. godine; 2. Sporazum o okviru koji uspostavlja Federaciju na područjima Republike Bosne i Hercegovine s većinskim bošnjačkim i hrvatskim stanovništvom i o priloženom nacrtu Preliminarnog sporazuma o Konfederaciji između Republike Hrvatske i Federacije (Washingtonskim sporazumom) od 1. ožujka 1994. godine; 3. Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini („Daytonski mirovni sporazum“), potpisan 14. prosinca 1995. godine u Parizu; 4. Sporazum iz Akosomba od 12. rujna 1994. godine; 5. Sporazum iz Abuje kao dopuna sporazumima iz Cotonoua i Akosomba kako je naknadno pojašnjeno Sporazumom iz Accre od 19. kolovoza 1995. godine; 6. Sporazum o prekidu vatre u Abkhaziji i pravilima nadzora nad njegovim poštivanjem od 27. srpnja 1993. godine; 7. Sporazum o prekidu vatre u Sijera Leoneu od 18. svibnja 1999. godine; 8. Sporazum o prekidu vatre, potpisan u Lusaki, Zambija 10. srpnja 1999. godine	8
Tip t(p) 3	teritorijalno-pacifikacijski		0
Tip t(p) 4	teritorijalno-pacifikacijski		0
Tip t(p) 5	teritorijalno-pacifikacijski		0
Tip t(p) 6	teritorijalno-pacifikacijski		0
Tip t(p) 7	teritorijalno-pacifikacijski		0
Tip t(p) 8	teritorijalno-pacifikacijski		0
Tip t(p) 9	teritorijalno-pacifikacijski		0
Tip t(p) 10	teritorijalno-pacifikacijski		
Tip t(p) 11	teritorijalno-pacifikacijski	1. Zajednička izjava i Dogovorena osnovna načela, potpisana u Ženevi 8. rujna 1995. godine	1

Tip t(p) 12	teritorijalno-pacifikacijski		0
Tip t(p) 13	teritorijalno-pacifikacijski		0
Tip t(p) 14	teritorijalno-pacifikacijski	1. Sporazum o ponovnom otvaranju Sarajevske zračne luke u humanitarne svrhe od 5. lipnja 1992. godine	1
Tip t(p) 15	teritorijalno-pacifikacijski		0
Tip t(p) 16	teritorijalno-pacifikacijski		0
Tip t(p) 17	teritorijalno-pacifikacijski	1. Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice od 18. travnja 1993. godine; 2. Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice i Žepe sklopljen između general-pukovnika Ratka Mladića i generala Sefera Halilovića 8. svibnja 1993. godine u prisustvu general-pukovnika Philippea Morillona; 3. Protokol iz Biškeka od 5. svibnja 1994. godine; 4. Protokol pregovora između vladinih delegacija Republike Gruzije i Ruske Federacije od 9. travnja 1993. godine; 5. Četverostrani sporazum o dobrovoljnom povratku izbjeglica i raseljenih osoba od 4. travnja 1994. godine	5
Tip t(p) 18	teritorijalno-pacifikacijski		0
Tip t(p) 19	teritorijalno-pacifikacijski		0
Tip t(p) 20	teritorijalno-pacifikacijski		0
Tip t(p) 21	teritorijalno-pacifikacijski	1. Sporazum o prekidu neprijateljstava od 18. lipnja 2000. godine, između Savezne Demokratske Republike Etiopije i Države Eritreje, potpisan u Alžiru („Alžirski sporazum“)	1
Tip t(p) 22	teritorijalno-pacifikacijski		0

Tablica 13. *Nova tipologija ostalih (nekategoriziranih) sporazuma*

Nova tipologija mirovnih sporazuma	**Kategorija sporazuma**	**Naziv mirovnog sporazuma**	**Ukupan broj prema novom tipu mirovnog sporazuma**
Tip o 1	ostali (nekategorizirani)	1. Deklaracija čelnika somalijskih političkih organizacija od 24. ožujka 1994. godine;	1
Tip o 2	ostali (nekategorizirani)	1. Sporazum o osnivanju ad hoc odbora, potpisan u Addis Abebi 15. siječnja 1993. godine	1
Tip o 3	ostali (nekategorizirani)		0
Tip o 4	ostali (nekategorizirani)	1. Daljnja dogovorena osnovna načela (dodatna onima izdanim 8. rujna 1995. u Ženevi) od 26. rujna 1995. godine	1
Tip o 5	ostali (nekategorizirani)	1. Zaključci Konferencije o provedbi mira održane u Lancaster Houseu, London, 8. i 9. prosinca 1995. godine (Londonska konferencija); 2. Izjava odobrenih političkih stranaka i vlade protiv ratnih začetnika, a u korist mira i sigurnosti od 6. srpnja 1994. godine; 3. Deklaracija sudionika mirovnih pregovora o Burundiju, uključujući sve strane sukoba u Burundiju, donesena u Arushi 21. lipnja 1998. godine	3
Tip o 6	ostali (nekategorizirani)	1. Konačna izjava Ekonomske zajednice zapadnoafričkih država (ECOWAS) s neformalnog konzultativnog sastanka održanog u Ženevi 6. i 7. travnja 1992. godine	1

U idućem tabličnom prikazu dajemo pregled novih tipova mirovnih sporazuma prema kriteriju učestalosti, neovisno o kategoriji mirovnog sporazuma Na taj način se na jednom mjestu može vidjeti jasan pregled koji tip, kojeg konkretnog (ne)kategoriziranog mirovnog sporazuma je najčešći, a koji je najrjeđi.

Tablica 14. *Pregled novih tipova mirovnih sporazuma prema kriteriju učestalosti*

Redni broj	**Nova tipologija mirovnih sporazuma**	**Kategorija sporazuma**	**Brojčani podatak o učestalosti sporazuma**
1.	Tip t(s) 2	transformacijski (strukturalni)	29
2.	Tip p(d) 2	pregovarački (dogovorni)	28
3.	Tip o(p) 2	operativni (praktični)	19
4.	Tip k(s) 2	konsolidacijski (stabilizacijski)	19
5.	Tip p(d) 17	pregovarački (dogovorni)	10
6.	Tip t(s) 17	transformacijski (strukturalni)	10
7.	Tip t(p) 2	teritorijalno-pacifikacijski	8
8.	Tip k(s) 17	konsolidacijski (stabilizacijski)	6
9.	Tip t(p) 17	teritorijalno-pacifikacijski	5
10.	Tip o(p) 17	operativni (praktični)	4
11.	Tip t(s) 1	transformacijski (strukturalni)	3
12.	Tip o 5	ostali (nekategorizirani)	3
13.	Tip p(d)11	pregovarački (dogovorni)	2
14.	Tip t(s) 11	transformacijski (strukturalni)	2
15.	Tip o(p) 1	operativni (praktični)	2
16.	Tip o(p) 14	operativni (praktični)	2
17.	Tip k(s) 1	konsolidacijski (stabilizacijski)	2
18.	Tip t(p) 1	teritorijalno-pacifikacijski	2
19.	Tip p(d) 1	pregovarački (dogovorni)	1
20.	Tip p(d) 14	pregovarački (dogovorni)	1
21.	Tip p(d) 19	pregovarački (dogovorni)	1
22.	Tip p(d) 20	pregovarački (dogovorni)	1
23.	Tip p(d) 21	pregovarački (dogovorni)	1
24.	Tip p(d) 22	pregovarački (dogovorni)	1

25.	Tip t(s) 14	transformacijski (strukturalni)	1
26.	Tip t(s) 19	transformacijski (strukturalni)	1
27.	Tip t(s) 21	transformacijski (strukturalni)	1
28.	Tip t(s) 22	transformacijski (strukturalni)	1
29.	Tip o(p) 20	operativni (praktični)	1
30.	Tip o(p) 21	operativni (praktični)	1
31.	Tip k(s) 11	konsolidacijski (stabilizacijski)	1
32.	Tip k(s) 14	konsolidacijski (stabilizacijski)	1
33.	Tip k(s) 21	konsolidacijski (stabilizacijski)	1
34.	Tip k(s) 22	konsolidacijski (stabilizacijski)	1
35.	Tip t(p) 11	teritorijalno-pacifikacijski	1
36.	Tip t(p) 14	teritorijalno-pacifikacijski	1
37.	Tip t(p) 21	teritorijalno-pacifikacijski	1
38.	Tip o 1	ostali (nekategorizirani)	1
39.	Tip o 2	ostali (nekategorizirani)	1
40.	Tip o 4	ostali (nekategorizirani)	1
41.	Tip o 6	ostali (nekategorizirani)	1

Iz tabličnog prikaza 2. (*Tablica kategorija i karakteristika mirovnih sporazuma*) proizlazi da se u najvećoj mjeri radi o povezanosti mirovnih sporazuma sa četiri indikatora, te da prevladavaju sveobuhvatni dizajn mirovnog sporazuma te njegov djelomičan ishod, a da se način završetka sukoba nazire kroz diplomatski proces, a ne temeljem vojnog poraza jedne strane ili tome slično. Navedene karakteristike nalazimo kod svih pet kategorija mirovnih sporazuma. Međutim, određene karakteristike mirovnih sporazuma, poput nepovezanosti s indikatorima „tip rata" te „način završetka sukoba", kao i kontekstualno izvođenje građanskog rata iz samog sporazuma najuočljivije su kod onih sporazuma koji su svrstani pod nekategorizirane sporazume, tzv. „ostali".

Iz tabličnih prikaza 3.−7. (*Pojašnjenje uz novi tip i kategoriju mirovnih sporazuma*) mogu se razaznati ključne karakteristike do kojih se došlo analizom svakog od 63 sporazuma i

njihovim „provlačenjem“ kroz matricu, koju čine 4 indikatora. Na temelju tih zajedničkih karakteristika, pristupilo se stvaranju nove tipologije mirovnih sporazuma. Novu tipologija mirovnih sporazuma je, potom, vezana uz usporedan proces kategoriziranja sporazuma, te se je na taj način dobilo ukupno 116 tipova mirovnih sporazuma, razvrstanih po pojedinim kategorijama sporazuma, odnosno nekoliko tipova sporazuma razvrstalo se pod nekategorizirane sporazume. Razlozi za zaustavljanje kod određenih tipova sporazuma u tabličnim prikazima 3.-7. su sljedeći: tablice se fokusiraju na pregovaračke (dogovorne), transformacijske (strukturalne), operativne (praktične), konsolidacijske (stabilizacijske) i teritorijalno-pacifikacijske sporazume te ostale (nekategorizirane) sporazume unutar konteksta građanskog rata i međunarodnog rata. Svojevrsno „podvlačenje crte“ na prikazane nove tipove mirovnih sporazuma znači da su ispitani svi značajni scenariji unutar zadanog okvira. Ovo zaustavljanje na određenom broju tipova sporazuma unutar pojedine kategorije sporazuma osigurava preglednost i usredotočenost analize, jer previše tipova sporazuma može usložiti analizu i otežati jasno razumijevanje rezultata. Pored toga, ograničavanje broja tipova sporazuma omogućuje usmjerenost na bitne varijable i trendove, olakšavajući donošenje zaključaka i prepoznavanje uzoraka. Na taj način, analitički proces postaje učinkovitiji i omogućuje preciznije donošenje zaključaka o prirodi i učinku različitih tipova mirovnih sporazuma.

Iz tabličnih prikaza 8.−13. vidljivo je da se radi o ukupno 116 različitih tipova mirovnih sporazuma, od čega iste možemo svrstati u dvije temeljne grupacije: kategorizirane i nekategorizirane. Od ukupnog broja (116) tipova mirovnih sporazuma, 110 tipova razvrstano je unutar pet kategorija sporazuma, od čega po 22 tipa pripadaju svakoj od pet kategorija sporazuma. Nadalje, 6 tipova sporazuma pripadaju nekategoriziranim („ostalim“) sporazumima. U tabličnom prikazu 14. daje se pregled učestalosti mirovnih sporazuma po pojedinim tipovima i kategorijama. Iz toga tabličnog prikaza je npr. vidljivo da su najučestaliji tipovi mirovnih sporazuma tip t(s) 2 (29 sporazuma), tip p(d) 2 (28 sporazuma), dok treće i četvrto mjesto po učestalosti dijele tip o(p) 2 i tip k(s) 2 (19 sporazuma koji pripadaju tim tipovima). Pored toga, iz istog je tabličnog prikaza razvidno kako po jedan sporazum nalazimo unutar 23 različita tipa sporazuma. S druge strane, iz tabličnih prikaza 8.−13. raspoznajemo kako unutar 116 tipova sporazuma, kod čak 75 tipova ne nalazimo konkretan mirovni sporazum. Kod tih 75 tipova sporazuma može se razlučiti da njih 13 se može svrstati u kategoriju pregovaračkih (dogovornih), 14 u kategoriju transformacijskih (stabilizacijskih), 16 u kategoriju operativnih (praktičnih), 15 u kategoriju konsolidacijskih (stabilizacijskih) te 16 u

kategoriju teritorijalno-pacifikacijskih mirovnih sporazuma, a da se jedan tip sporazuma može svrstati u nekategorizirane mirovne sporazume.

15. Zaključak

Istraživački rad usmjeren je na dublje razumijevanje uloge mirovnih sporazuma u okončanju sukoba tijekom razdoblja od 1991. do 2001. godine. Prvi korak bio je analizirati 63 mirovna sporazuma u okviru 19 vođenih ratova. Odabrani su mirovni sporazumi iz baze UN-a, koji su zaključeni u istom vremenskom razdoblju (1991.-2001.). Iz ukupnog broja mogućih mirovnih sporazuma u razdoblju 1991.-2001. obradili su se samo sporazumi koji su bili u nadležnosti UN-a (mirovni posrednici UN-a sudjelovali u izradi mirovnog sporazuma; usvajane rezolucije UN-a u svezi sukoba; mirovne postrojbe UN-a bile prisutne na području sukoba).

Tablica 15. *Analiza mirovnih sporazuma u razdoblju 1991.-2001. u okviru 19 vođenih ratova pod nadležnošću UN-a*

Zadano vremensko razdoblje	Naziv rata (prema COW projektu)	Broj mirovnih sporazuma u tom ratu	Nadležnost UN-a
1991.-2001.	Prvi rat u Sijera Leoneu 1991.-1996.	1	Da
1991.-2001.	Drugi Somalijski rat 1991.-1997.	5	Da
1991.-2001.	Rat u Nagorno-Karabakhu 1991.-1993.	1	Da
1991.-2001.	Rat za bosansku neovisnost 1992.	1	Da
1991.-2001.	Rat u Tadžikistanu 1992.-1997.	12	Da
1991.-2001.	Pobuna bosanskih Srba 1992.-1995.	10	Da
1991.-2001.	Drugi liberijski rat 1992.-1995.	5	Da
1991.-2001.	Angolski rat gradova 1992.-1994.	1	Da
1991.-2001.	Azerbajdžansko-armenski rat 1993.-1994.	1	Da
1991.-2001.	Pobuna u Abkhaziji 1993.-1994.	8	Da
1991.-2001.	Drugi burundski rat 1993.-1998.	3	Da
1991.-2001.	Južnojemenski rat za odcjepljenje 1994.	1	Da
1991.-2001.	Hrvatsko-krajinski rat 1995.	1	Da
1991.-2001.	Treći liberijski rat 1996.	1	Da
1991.-2001.	Drugi rat u Sijera Leoneu 1998.-2000.	3	Da
1991.-2001.	Rat za kosovsku neovisnost 1998.-1999.	2	Da
1991.-2001.	Badme granični rat 1998.-2000.	2	Da
1991.-2001.	Afrički svjetski rat 1998.-2002.	4	Da
1991.-2001.	Treći angolski rat 1998.-2002.	1	Da
UKUPNO:	**19 ratova**	**63**	–

Kroz analizu zajedničkih karakteristika mirovnih sporazuma, isti su razvrstani u pet kategorija (procesni, suštinski, provedbeni, pomirbeni i područni (regionalni) sporazumi) i time je stvoren sustav koji pomaže u razumijevanju razlika među njima. Tako razvijena unaprijeđena tipologija mirovnih sporazuma omogućila je dublji uvid u različite značajke mirovnih sporazuma i njihovu međusobnu povezanost. One proizlaze iz temeljite analize i kategorizacije mirovnih sporazuma prema različitim kriterijima. Kroz istraživanje, otkriveno je kako različite vrste sporazuma, poput procesnih, suštinskih, provedbenih, pomirbenih i područnih (regionalnih) sporazuma, imaju određene karakteristike i ciljeve. Uvidi u ulogu mirovnih sporazuma u okončanju sukoba obuhvaćaju sljedeće:

- analiza je omogućila prepoznavanje posebnih obilježja svake kategorije mirovnih sporazuma, što pomaže u boljem razumijevanju njihove svrhe, primjene i utjecaja na završetak sukoba (razumijevanje razlika među različitim vrstama sporazuma).
- analiza je pokazala kako proces pregovaranja utječe na preobrazbu sukoba te kako određene vrste sporazuma imaju različite učinke na trajnost mira i stabilnosti nakon završetka sukoba (odnos između procesa pregovaranja i preobrazbe sukoba).
- dublji uvidi pružaju bolje razumijevanje operativnosti sporazuma u smislu provedbe dogovorenih mjera i jačanje mira nakon potpisivanja sporazuma.
- ovo istraživanje je omogućilo bolje razumijevanje teritorijalnih segmenata mirovnih sporazuma i njihovog utjecaja na dugotrajnu stabilnost regije, uključujući povratak izbjeglica, raspodjelu vlasti i resursa te upravljanje određenom teritorijalno-administrativnom jedinicom. Svi ti segmenti pružaju uvid u raznolikost i složenost mirovnih sporazuma te njihovu ulogu u postizanju i održavanju mira poslije sukoba.

Provjera utemeljenost unaprijeđene tipologije izvršena je, također, analizom već obrađenih mirovnih sporazuma kroz matricu koju čine četiri indikatora: tip rata, dizajn mirovnog sporazuma, ishod mirovnog sporazuma i način završetka sukoba. Po izvršenoj analizi mirovnih sporazuma kroz matricu, prepoznate su najčešće prisutne karakteristike u svakom od mirovnih sporazuma. Potom je izvršeno grupiranje mirovnih sporazuma prema unaprijeđenoj tipologiji na temelju kriterija (pregovaranje, preobrazba, operativnost, ustaljenje i teritorijalni aspekt) u sljedeće kategorije: pregovarački (dogovorni), transformacijski (strukturalni), operativni (praktični), konsolidacijski (stabilizacijski) i teritorijalno-pacifikacijski mirovni sporazumi. Ova kategorizacija omogućila je bolje razumijevanje prirode i ciljeva mirovnih sporazuma, s posebnom pozornošću na različite naglaske i svrhe svake kategorije. Od ukupno 63 analizirana mirovna sporazuma, grupiranjem mirovnih sporazuma prema unaprijeđenoj tipologiji na temelju spomenutih kriterija utvrđeno je sljedeće: 46 mirovnih sporazuma može se kategorizirati kao pregovarački (dogovorni) sporazumi, 48 sporazuma kao transformacijski (strukturalni), 29 kao operativni (praktični), 31 kao konsolidacijski (stabilizacijski), 18 kao teritorijalno-pacifikacijski sporazumi, te 7 kao ostali (nekategorizirani) mirovni sporazumi. Kategorizacija mirovnih sporazuma prema kriterijima pregovaranja, preobrazbe, operativnosti, ustaljenja i teritorijalnih aspekata omogućila je bolje razumijevanje sporazuma na nekoliko načina:
- strukturirano razmatranje različitih vidova mirovnih sporazuma omogućilo je da se bolje razumiju posebne karakteristike svake vrste mirovnog sporazuma i njihov potencijalni utjecaj na završetak sukoba i uspostavljanje mira.

- kroz kategorizaciju su se mogle prepoznati veze između različitih značajki mirovnih sporazuma i njihovih učinaka na rješavanje sukoba.
- kategorizacija je omogućila razlikovanje između različitih svrha i ciljeva sporazuma, poput pregovaranja o prekidu vatre, preobrazbi političkih struktura ili osiguranju povratka izbjeglica i raseljenih osoba. Razumijevanje tih različitih ciljeva pomaže u prilagodbi strategija pregovaranja i provedbe mirovnih sporazuma u skladu s konkretnim okolnostima.
- analiza konkretnih primjera mirovnih sporazuma između 1991. i 2001. godine potvrdila je valjanost tipologije prepoznavanjem jasnih dinamika, povezanosti i učinaka svake vrste mirovnog sporazuma. To je pružilo empirijsku potvrdu da tipologija ima praktičnu primjenu i doprinosi boljem razumijevanju uloge mirovnih sporazuma u rješavanju sukoba.

Kako bi se dobila empirijski utemeljena tipologija mirovnih sporazuma, trebalo je usporediti analizirane mirovne sporazume (sada već prethodno kategorizirane na osnovu pet kriterija) sa zajedničkim karakteristikama usporedno identificiranima kroz četiri indikatora. Prvi korak je bilo prepoznavanje koje su karakteristike najčešće prisutne u svakoj od ukupno pet kategorija mirovnih sporazuma. Potom je kroz prepoznavanje njihovih zajedničkih karakteristika kroz indikatore izvršeno grupiranje sličnih sporazuma zajedno i stvorena je tipologija koja odražava različite vrste mirovnih sporazuma temeljene na njihovim karakteristikama. To je rezultiralo empirijski utemeljenom tipologijom koja je pružila uvid u različite načine na koje se mirovni sporazumi oblikuju, sklapaju (formalni sporazumi) ili pisano oblikuju usmene izjave/dogovori predstavnika sukobljenih strana koje ne predstavljaju formalni sporazum, ali se nalaze u bazi podataka UN-a (npr. različite Izjave i Deklaracije), te koje su posljedice formalnih sporazuma, odnosno pisano uobličenih usmenih izjava/dogovora.

Prikazana analiza primjene unaprjeđene tipologije na primjerima mirovnih sporazuma između 1991. i 2001. godine dodatno je potvrdila valjanost kategorizacije, identificirajući jasne dinamike, povezanosti i učinke svake vrste mirovnog sporazuma. Ova studija stavlja naglasak na bolje razumijevanje učinaka mirovnih sporazuma u različitim političkim, društvenim i kulturnim kontekstima. Istraživanje o ulozi mirovnih sporazuma od 1991. do 2001. godine pruža temeljito razumijevanje raznolikosti tih sporazuma i njihovih učinaka.

Empirijski utemeljena tipologija mirovnih sporazuma u ovome radu pruža višestruke koristi i odgovore na temeljno istraživačko pitanje rada na sljedeći način:

1. Analiza vrste sukoba: tipologija omogućuje razvrstavanje mirovnih sporazuma prema vrsti rata s kojima su povezani, što olakšava razumijevanje različitih konteksta rata i njihov utjecaj na oblikovanje sporazuma.

2. Analiza sadržaja mirovnih sporazuma: tipologija pruža strukturirani okvir za analizu elemenata mirovnih sporazuma, omogućujući istraživačima da prepoznaju zajedničke karakteristike i razlike među njima. Navedeno olakšava usporedbu i razumijevanje različitih pristupa u mirovnim pregovorima.
3. Analiza trajnosti mira: kroz kategorizaciju mirovnih sporazuma prema njihovim karakteristikama, tipologija omogućuje istraživanje veze između sadržaja sporazuma i trajnosti postignutog mira. Istraživači mogu analizirati jesu li određene vrste sporazuma vodile stabilnijem miru i dugotrajnijoj stabilnosti nakon završetka sukoba.
4. Analiza procesa pregovora i sudionika: tipologija pruža uvid u različite procese pregovaranja i ulogu različitih sudionika u mirovnim pregovorima. Istraživači mogu analizirati razlike između sporazuma koji su rezultat pregovaračkog procesa između strana u sukobu i onih koji su rezultat jednostrane odluke ili vojne intervencije, što doprinosi boljem razumijevanju kretanja mirovnih procesa.

Kroz ove analize, empirijski utemeljena tipologija pruža uvid u složenost i raznolikost mirovnih sporazuma te njihovu ulogu u postizanju i održavanju mira nakon rata. Pored toga, ona omogućuje prepoznavanje uzročno-posljedičnih veza između karakteristika sporazuma i njihovih učinaka na rješavanje sukoba, što pruža osnovu za daljnja istraživanja i razvoj politika usredotočenih na izgradnju mira i stabilnosti. Važno je razumjeti kontekst svakog rata i mirovnog procesa jer se to može odraziti na dizajn i ishod mirovnog sporazuma. Analiza povezanosti svakog pojedinog mirovnog sporazuma s različitim tipovima rata omogućuje bolje razumijevanje rata, poput toga jesu li ratovi bili građanski ili međunarodni te koji su oblici dizajna sporazuma bili više učinkoviti u određenim situacijama. Nadalje, može se uočiti da sporazumi koji uključuju sveobuhvatni dizajn nisu odmah dovodili do potpunog rješenja sukoba (djelomičan ishod sporazuma), što može biti korisno za planiranje budućih mirovnih pregovora.

Preporuka je da budući istraživači i donositelji političkih odluka detaljnije analiziraju povijesni, politički, društveni i kulturni kontekst svakog rata kako bi bolje razumjeli dinamiku i potencijalne izazove u postizanju trajnog mira. Korištenje više pokazatelja za analizu mirovnih sporazuma, poput tipova rata, dizajna i ishoda sporazuma, te načina završetka sukoba, omogućuje bolje razumijevanje prirode i učinkovitosti mirovnih sporazuma. Unutar te analize budući istraživači bi mogli pronaći daljnje nove tipove sporazuma, konkretno, nijansiranjem mikrorazlika unutar već sad uočenih novih tipova sporazuma ili pak dodavanjem novih tipova sporazuma, uz već postoje nove tipove sporazuma.

Pored toga što ovaj doktorski rad unaprjeđuje tipologiju mirovnih sporazuma, isti ima potencijalne utjecaje na donositelje političkih odluka i praktičnu primjenu. Na temelju dobivenih rezultata u ovome radu, donositelji političkih odluka mogu prilagoditi strategije mirovnih pregovora i provedbe sporazuma, posebno uzimajući u obzir naglaske i odlike svake kategorije. Na primjer, ako se utvrdi da su određeni tipovi mirovnih sporazuma češće doveli do uspješnog okončanja rata, političke vođe sukobljenih strana mogu usmjeriti svoje napore prema takvim strategijama. Svakako je preporuka za donositelje političkih odluka da više vode računa o vlastitoj otvorenosti za promjene u strategijama mirovnog pregovaranja i provedbi sporazuma, a sve u cilju boljeg suočavanja s izazovima koji se mogu javiti tijekom mirovnog procesa.

Umjesto ograničavanja na jedno vremensko razdoblje, buduća istraživanja mogu proširiti obuhvat na različita vremenska razdoblja i konkretne geografske regije (npr. Afrika i Azija) kako bi se bolje razumjele razlike i sličnosti u oblikovanju i primjeni mirovnih sporazuma. Nadalje, različiti ratovi mogu se detaljnije istražiti kako bi se prepoznali određeni uzorci i trendovi. Daljnja istraživanja mogu dublje istražiti kako međunarodni čimbenici, poput uloge međunarodnih i regionalnih organizacija, pojedinačnih međunarodnih i regionalnih aktera, utječu na oblikovanje i provedbu mirovnih sporazuma. Ovo može uključivati analizu međunarodnih i regionalnih politika, diplomatskih napora ili vanjskih interesa koji mogu utjecati na strukturu mirovnih procesa. Buduća istraživanja mogu, također, istražiti nove strategije pregovaranja, provedbe i praćenja mirovnih sporazuma. Pored toga, istraživanja se mogu proširiti kako bi obuhvatila dugotrajne učinke mirovnih sporazuma na stabilnost, društveni i gospodarski razvoj te obnovu nakon rata, kao i izgradnju mira. Ovo može uključivati praćenje provedbe sporazuma kroz duže vremensko razdoblje i procjenu njihovog utjecaja na društvene procese. Isto tako, buduća istraživanja mogu koristiti kombinirani pristup kako bi bolje razumjela složenost mirovnih procesa, uključujući perspektive političkih znanosti, prava, sociologije, ekonomije i drugih društvenih disciplina. Ovo može pružiti sveobuhvatniji uvid u različite karakteristike mirovnih sporazuma i njihove utjecaje na društvo.

Naposljetku, ovo istraživanje pruža detaljno razumijevanje raznovrsnosti mirovnih sporazuma u određenom vremenskom razdoblju i pod nadležnošću UN-a, te njihovu ulogu u postizanju i provedbi mira nakon rata. Primjena empirijski utemeljene tipologije mirovnih sporazuma koju je ovaj rad razvio može doprinijeti boljem planiranju, provedbi i evaluaciji mirovnih procesa u budućnosti, čime se stvara temelj za dugotrajnu stabilnost i mir u svijetu. Razumijevanje različitih novih tipova sporazuma u ovome radu te njihovih karakteristika može pomoći u optimizaciji mirovnih intervencija, uključujući pravilan izbor strategija pregovaranja,

oblikovanje diplomatskih procesa i usmjeravanje političkih i društvenih resursa prema najučinkovitijim metodama koje će pomoći u postizanju dugotrajnog mira te političke, društvene i gospodarske stabilnosti svake države.

LITERATURA

Abbink, G. J. (2003). Badme and the Ethio-Eritrean border: the challenge of demarcation in the post-war period. *Africa: Journal of the international African institute*. 58 (2): 219-231.

Adler, E. (2002). 'Constructivism and international relations', u Carlsnaes, W., Risse, T. i Simmons, B. A. *Handbook of international relations*. London: Sage publications ltd.

Ahmed, N. (2019). Yemeni civil war: causes, consequences and prospects. *Jurnal dinamika pemerintahan*. 2 (2): 82-91.

Alexander, J. (2004). '*The evolution of conflict through 2020: demands on personnel, machines, and missions*', u McDevitt, M. A., Cobble, E. W., Gaffney, H. H. i Gause K. E. *The changing nature of warfare*, https://www.cna.org/reports/2004/changing-nature-of-warfare (Pristupljeno 25. rujna 2022.)

Amoroso, A. (2016). War and politics in the thought of Machiavelli. Armstrong undergraduate journal of history. 6 (2): 85-96.

Andrassy, J.; Bakotić, B.; Seršić, M. i Vukas, B. (2006). *Međunarodno pravo 3*. Zagreb: Školska knjiga.

Andreatta, F. (1997). *The Bosnian war and the new world order: failure and success of international intervention, occasional paper*. Paris: EU Institute for security studies.

Anglim, S., Rice, R. S., Jestice, P., Rusch, S. i Serrati, J. (2002. *Fighting techniques of the Ancient world (3000 BC to 500 AD): Equipment, combat skills, and tactics*. New York: St Martin's Press.

Anten, L. (2009). *Strengthening governance in post-conflict fragile states,* https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/20090610_cru_anten_postconflict.pdf (Pristupljeno 11. rujna 2022.)

Aristotle (1999). *Politics*. Kitchener: Batoche books.

Arnault, J. (2006). *Good agreement? Bad agreement? An implementation perspective.* Princeton: Center of international studies Princeton university.

Atiyas, N. B. (1995). Mediating regional conflicts and negotiating flexibility peace efforts in Bosnia-Herzegovina. *The Annals of the American academy of political and social science*. 542 (1): 185-201.

Austin, A. (2018). Cabinda and the company: Chevron-gulf, the CIA and the Angolan civil war. *CLA journal*. 6: 75-86.

Ayres, L. i Knafl, K. A. (2008). *Typological analysis in The Sage encyclopedia of qualitative research methods*, https://repository.bbg.ac.id/bitstream/515/1/The_Sage_Encyclopedia_of_Qualitative_Research_Methods.pdf (Pristupljeno 11. rujna 2022.)

Babbie, E. R. (2006). *The practice of social research*. Belmont: Wadsworth Publishing.

Badran, R. (2014). Intrastate peace agreements and the durability of peace. *Conflict management and peace science*. 31 (2): 193–217.

Bailey, K. D. (1994). *Typologies and taxonomies: An introduction to classification techniques*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Balsiger, J., Prys M. i Steinhoff, N. (2012). *The nature and role of regional agreements in international environmental politics: Mapping agreements, outlining future research.* Hamburg: GIGA German institute of global and area studies.

Baotić, K. (2010). Djelotvornost mirovnih operacija Ujedinjenih naroda. *Pravni vjesnik*. 26 (1): 147-163.

Barić, N. (2012). Srpska oblast Istočna Slavonija, Baranja i Zapadni Srijem - od „Oluje“ do dovršetka mirne reintegracije hrvatskog Podunavlja (drugi dio). *Scrinia Slavonica*. 12 (1): 323-370.

Barnes, C. (2009). *Renegotiating the political settlement in war-to-peace transitions*. London: UK Department for international development, Conciliation resources, https://www.c-r.org/resource/renegotiating-political-settlement-war-peace-transitions (Pristupljeno 23. srpnja 2022.)

Barnett, M. (2002). *Eyewitness to a genocide: The United nations and Rwanda*. Ithaca i London: Cornell university press.

Bardžić, Ž.; Đurić, D. i Mrdić, U. (2017). Pravno-politička struktura Demokratske Republike Kongo. *Oditor - časopis za menadžment, pravo i finansije*. 3 (1): 52-69.

Bashiri, I. (2020). The history of the civil war in Tajikistan. Boston: Academic studies press.

Bebler, A. (1985). Carl von Clausewitz i klasična politička teorija rata. *Politička misao*. 22 (3): 154-170.

Beck, T. K. (2012). *The normality of civil war: Armed groups and everyday life in Angola*. Frankfurt am Main: Campus Verlag.

Becker, A. (2015). The Great war: world war, total war. *International review of the Red cross*. 97 (900): 1029–1045.

Becker, H. (1940). Constructive typology in the social sciences. *American sociological review*. 5 (1): 40-55.

Begović, M. (2014). NATO i Zapadni Balkan u uvjetima novih sigurnosnih izazova. *Međunarodne studije*. 14 (3-4): 57-67.

Beissel-Durrant, G. (2004). *A typology of research methods within the social sciences*, https://eprints.ncrm.ac.uk/id/eprint/115/1/NCRMResearchMethodsTypology.pdf (Pristupljeno 23. srpnja 2023.)

Bekoe, D. A. (2003). Toward a theory of peace agreement implementation: The case of Liberia. *Journal of Asian and African studies*. 38 (2-3): 256-294.

Bell, C. (2006). Peace agreements: Their nature and legal status. *The American journal of international law*. 100 (2): 373-412.

Bell, C. (2008). *On the law of peace: Peace agreements and the Lex Pacificatoria*. Oxford: Oxford university press.

Bell, C. (2015). *Text and context: Evaluating peace agreements for their „Gender perspective“*. New York: UN Women.

Bell, C. i O'Rourke, C. (2010). Peace agreements or pieces of paper? The imapct of UNSC resolution 1325 on peace processes and their agreements. *The International and comparative law quarterly*. 59 (4): 941-980.

Bell, C. i O'Rourke, C. (2010). *UN Security council 1325 and peace negotiations and agreements*. Centre for humanitarian dialogue. https://www.files.ethz.ch/isn (Pristupljeno 23. srpnja 2022.)

Bell, C.; Badanjak, S.; Beaujouan, J.; Epple, T.; Forster, R.; Jama, A.; Molloy, S.; McNicholl, K.; Nash, K.; Pospisil, J.; Wilson, R. i Wise, L. (2021). *PA-X Peace agreements database and dataset version 5*, https://www.peaceagreements.org/ (Pristupljeno 19. srpnja 2022.)

Belloni, R. (2007). *State building and international intervention in Bosnia (Security and Governance)*. London: Routledge.

Benić, Đ. (2017). Ekonomska misao u antičkoj Mezopotamiji. *Ekonomska misao i praksa*. 26 (1): 3-24.

Bercovitch, J. i Simpson, L. (2010). International mediation and the question of failed peace agreements: Improving conflict management and implementation. *Peace and change*. 35 (1): 68:103.

Berdal, M. (2021). *The afterlife of peace agreements*. U: *Weller M., Retter M. i Varga A. International law and peace settlements*. Cambridge: Cambridge university press.

Beviá, C. i Corchón, L. C. (2010). Peace agreements without commitment. *Games and economic behavior*. 68 (2): 469-487.

Berwouts, K. (2017). *Congo's violent peace, conflict and struggle since the great African war*. London: Zed books.

Bieber, F. i Daskalovski, Ž. (2003). *Understanding the war in Kosovo*. London: Frank Cass.

Boutros-Ghali, B. (1992). *An Agenda for peace: preventive diplomacy, peacemaking and peace-keeping*. New York: United Nations.

Bilandžić, M. (2005). Tajne operacije CIA-e kao komponenta vanjske politike SAD-a u posthladnoratovskom razdoblju. *Polemos*. 8 (15-16): 221-238.

Binet, L. (2013). *Somalia 1991-1993: Civil war, famine alert and UN 'military-humanitarian' intervention*, https://www.academia.edu/24018128/MSF_Speaking_Out_Case_Studies_Somalia_1991_1993_civil_war_famine_alert_and_a_UN_Military_Humanitarian_Intervention (Pristupljeno 10. rujna 2023.)

Bing, A. (2007). Put do Erduta. Položaj Hrvatske u međunarodnoj zajednici 1994.-1995. i reintegracija hrvatskog Podunavlja. *Scrinia Slavonica*. 7 (1): 371-404.

Bing, A. (2008). Sjedinjene Američke Države i reintegracija hrvatskog Podunavlja. *Scrinia Slavonica*. 8 (1): 336-365.

Bjarnason, M. (2001). *The war and war-games in Bosnia and Herzegovina from 1992 to 1995. The main events, disagreements and arguments, resulting in a "de facto" divided country*. Reykjavik: Magnus.

Blažević, R. i Alijagić, A. (2010). Antižidovstvo i rasno zakonodavstvo u fašističkoj Italiji, nacističkoj Njemačkoj i ustaškoj NDH. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*. 31 (2): 879-916.

Boban, D. i Blažević, I. (2023). The Failure of the Nagorno-Karabakh conflict resolution: Shortcomings of facilitative mediation or an unsuitable Mediator?. *Politička misao*. 60 (2): 69-92.

Bohloulzadeh, G. (2017). The nature of peace agreement in international law. *Journal of politics and law*. 10 (2): 208-215.

Borgen, C. J. (2007). Imagining sovereignty, managing secession: The legal geography of Eurasia's "Frozen conflicts. *Oregon review of international law*. 9: 477-535.

Borogovac, M. (2000). *Rat u Bosni i Hercegovini: politički aspekti*. Zadar: Zadarska tiskara d.d.

Boshoff, H.; Vrey, V. i Rautenbach, G. (2010). *The Burundi peace process: from civil war to conditional peace*. Pretoria: Institute for security studies.

Boutellis, A., Mechoulan, D. i Zahar, M.-J. (2020). *Parallel tracks or connected pieces?: UN Peace operations, local mediation, and peace processes*, https://www.ipinst.org (Pristupljeno 24. srpnja 2022.)

Bowen, J. S. (1994). Power and authority in the African context: why Somalia did not have to starve - The Organization of African Unity (OAU) as an example of the cnstitutive process. *National black law journal*. 14(1): 92-125.

Brands, H. (2018). Choosing primacy: U.S. strategy and global order at the dawn of the post-Cold war era. *Texas national security review*. 1 (2): 8-33.

Brands, H. (2016). *Making the unipolar moment: U.S. foreign policy and the rise of the post-Cold war order*. Ithaca: Cornell university press.

Brandt, C. M. (2020). *Peace agreements as counterinsurgency*. University of California: dissertation, https://escholarship.org (Pristupljeno 1. rujna 2022.)

Bryce, Trevor (2006). The 'Eternal Treaty' from the Hittite perspective. *British museum studies in ancient Egypt and Sudan*. (1): 6-11

Brinkley, J. (2011). *Cambodia's curse: The modern history of a troubled land*. New York: Public affairs.

Brown, J. P. (1997). *U.S. strategy in Bosnia: taking the next* step. Carlisle barracks, Pennsylvania: U.S. Army war college.

Brown, F. Z. (1992). Cambodia in 1991: An uncertain peace. *Asian Survey*. 32 (1): 88–96.

Brzica, N. (2012). Asimetrični rat u Afganistanu i protupobunjeničke strategije. *Polemos*. 15 (30), 113-134.

Brzica, N. (2019). *Hibridno ratovanje i suvremeni sukobi*, doktorski rad, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti, https://www.fpzg.unizg.hr (Pristupljeno 20. rujna 2022.)

Brück, T. (2007). *The Economic analysis of terrorism*. London i New York: Routledge.

Bugarin, V. (2009). Nacionalizam u 19. stoljeću. *Rostra*: *časopis studenata povijesti Sveučilišta u Zadru*. 2 (2): 82-87.

Burg, S. L. i Shoup, P. S. (2015). *The war in Bosnia-Herzegovina: ethnic conflict and international intervention*. New York: Routledge.

Burgess, S. F. (2009). Stabilization, peacebuilding and sustainability in the horn of Africa. *Strategic studies quarterly*. 3 (1): 81-118.

Buzar, S. (2015). Teorija pravednoga rata sv. Tome Akvinskoga. *Obnovljeni život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*. 70 (3): 305-316.

Buzar, S. (2017). Rat u teorijama međunarodnih odnosa-kratak osvrt na tri teorije. *Zbornik sveučilišta Libertas*. 1-2 (1-2).

Calleo, D. P. (2009). *Follies of power: America's unipolar fantasy*. Cambridge: Cambridge university press.

Camisar, A.; Diechtiareff, B.; Letica B.; i Switzer, C.; (2005). *An analysis of the Dayton negotiations and peace accords*. The Fletcher school of law and diplomacy. https://citeseerx.ist.psu.edu/ (Pristupljeno 24. srpnja 2022.)

Caramani, D. (2013). *Komparativna politika*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti i Centar za cjeloživotno obrazovanje.

Carey, H. F. (2001). U.S. domestic politics and the emerging humanitarian intervention policy: Haiti, Bosnia and Kosovo. *World Affairs.* 164 (2): 72-82.

Carolan, G. (2017). *Mightier than the sword: Peace agreement design and the law*. National university of Ireland Maynooth: doctoral thesis.

Clapham, A. i Gaeta, P. (2015). *The Oxford handbook of international law in armed conflict*. Oxford i New York: Oxford university press.

Clayton, Govinda, Nathan, Laurie i Wiehler, Claudia (2021). *Ceasefire success: A conceptual framework*. London: International peacekeeping. 28 (3): 341-365.

Clymer, Kenton J. (2004). *The United States and Cambodia, 1969–2000: a troubled relationship*. New York; London: Routledge Curzon.

Cohen J. (1999). *A question of sovereignty: The Georgia–Abkhazia peace process. accord.* London: Conciliation Resources.

Collier, D.; Laporte J. i Seawright, J. (2012). Putting typologies to work: Concept formation, measurement and analytic rigor. *Political research quarterly*. 65 (1): 217–232.

Collier, P. (2007). *The bottom billion: why the poorest countries are failing and what can be done about it.* Oxford: Oxford university press.

Collier, P. (2009). *Wars, guns, and votes: democracy in dangerous places*. New York: Harper Collins.

Collins, B. (2014). *Rwanda 1994: The myth of the Akazu genocide conspiracy and its consequences*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Conboy, K. i Bowra, K. (1989). *The war in Cambodia 1970-75*. London: Osprey publishing.

Contamine, P. (1986). *War in the middle ages*. New York: B. Blackwell.

Cook, C. R. (2014*)*. Diamonds, oil, and the American media filtering out the logic of plunder in the Angolan civil war. *Air & space power journal-Africa and Francophonie*. 5 (3): 2-18.

Cooper, T. i Fontanellaz, A. (2018). *Ethiopian-Eritrean wars. Volume 2: Eritrean War of independence, 1988-1991 & Badme war, 1998-2001*. Warwick: Helion and company.

Cornell, S. E. (1998). Conflicts in the North Caucasus. *Central Asian survey*. 17 (3): 409-441.

Crocker, C. A.; Fen O. H. i Aall, Pamela (2018). *International negotiation and mediation in violent conflicts: the changing context of peacemaking*. London i New York: Routledge.

Czachor, R. (2017). The Nagorno-Karabakh conflict as a specific example of asymmetric conflict. *Journal of science of the military academy of land forces*. 49 (3): 17-31.

Ćuprić, D. (2018). Mir i imperija u novom svetskom poretku. *Vojno delo*. 70 (3): 9-20.

Čavoški, K. (2002). Pravi ciljevi Sjedinjenih država i Evropske unije na Balkanu. *Filozofija i društvo*. 19-20: 321-331.

Čekić, S., Kreso, M. i Macić, B. (2000). *Genocid u Srebrenici, „sigurnoj zoni" Ujedinjenih nacija, jula 1995*. Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava.

Čengić, D. (2009). Postsocijalističke ekonomske elite i poduzetništvo: prilog analizi tipologije poduzetnika. *Revija za sociologiju*. 40 (1-2): 71-94.

Dale, T. C. (2010). *Genocide at the dawn of the twenty-first century: Rwanda, Bosnia, Kosovo and Darfur*. New York: Palgrave Macmillan.

Davidson, J. W. (2011). *America's allies and war: Kosovo, Afghanistan, and Iraq*. New York: Palgrave Macmillan.

Davies, B. (2021). *Implementing peace agreements through domestic law*, https://www.politicalsettlements.org (Pristupljeno 20. srpnja 2022.)

Davies, P. K. (2001). *100 decisive battles: from ancient times to the present*. New York: Oxford University Press.

Day, S. (2010). *The Political challenge of Yemen's southern movement*, https://carnegieendowment.org/files/yemen_south_movement.pdf (Pristupljeno 14. rujna 2023.)

Del Sarto, R. A. i Klein, M. (2023). Oslo: three decades later. *Israel studies review*. 38 (2): 1–11.

Dell'Aguzzo, L. (2018). Conditions for successful multiparty mediation in separatist armed conflicts: A fuzzy-set analysis. *Civil wars*. 20 (1): 109-133.

Denov, M. (2010). *Child soldiers: Sierra Leone's Revolutionary united front*. Cambridge: Cambridge university Press.

Des Forges, A. (1999). *Leave none to tell the story: Genocide in Rwanda*. New York: Human Rights Watch.

De Waal, T. (2003). *Black garden: Armenia and Azerbaijan through peace and war*. New York i London: New York university press.

Dias, A. M. (2008). *From brothers war to border war conduct of an interstate war in the post-Cold war era: Ethiopia-Eritrea (1998-2000)*, https://repositorio.iscte-iul.pt/bitstream/10071/11691/1/From%20brothers%20war.pdf (Pristupljeno 15. rujna 2023.)

Dieck, H. (2015). *The influence of public opinion on post-cold war US military interventions*. New York: Palgrave Macmillan.

Dimčevska, A. K.; Kecmanović, S., K. i Mašanović, M. M. (2007). War, plague and exploitation in DR Congo. *Sociologija*. 49 (4): 333-346.

Dobbins, J.; Miller, L. E., Pezard, S.; Chivvis, C. S.; Taylor, J. E.; Crane, K.; Trenkov-Wermuth, C. i Mengistu, Tewodaj (2013). *Overcoming obstacles to peace: local factors in nation-building*. Santa Monica: Rand corporation.

Dorman, A. M. (2009). *Blair's successful war: British military intervention in Sierra Leone*. Burlington: Ashgate.

Drabik, K. (2011). Idealistic and realistic typologies of peace. *Connections*. 10 (3): 1-13.

Druckman, D. i Wagner, L. (2019). Justice matters: peace negotiations, stable agreements, and durable peace. *Journal of conflict resolution*. 63 (2): 287-316.

Ducasse-Rogier, Marianne (2004). *Resolving intractable conflicts in Africa: A case study of Sierra Leone*, https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/20040900_cru_working_paper_31.pdf (Pristupljeno 10. rujna 2023.)

Dugan, M. A. (2003). *Stable peace*, https://www.beyondintractability.org/essay/stable_peace%20 (Pristupljeno 17. travnja 2024.)

Dumbrell, J. (2009). *Clinton's foreign policy*. Oxon; New York: Routledge.

Dupuy, K. E. (2008). Education in peace agreements 1989-2005. *Conflict resolution quarterly*. 26 (2): 149-166.

Durant, W. (1954). *Our oriental heritage : being a history of civilization in Egypt and the Near East to the death of Alexander, and in India, China and Japan from the ... on the nature and foundation of civilization*. New York: Simon and Schuster.

Durant, W. i Durant A. (1935). *The Story of civilization: our oriental heritage (volume 1).* New York: Simon and Schuster.

Duursma, A. (2022). Non-state conflicts, peacekeeping, and the conclusion of local agreements. *Peacebuilding*. 10 (2): 138-155.

Duyvesteyn, I. (2005). *Clausewitz and African war: Politics and strategy in Liberia and Somalia*. Oxon i New York: Frank Cass.

Dvornik, F. (1943). The first wave of the Drang Nach Osten. *Cambridge historical journal*. 7 (3): 129–145.

Echevarria II, A. J. (2007). *Clausewitz and contemporary war*. Oxford: Oxford university press.

Egel, D.; Johnston, T., Rhoades A. L. i Robinson, E. (2021). *Building an enduring peace in Yemen: Lessons from five years of RAND research paperback*. Santa Monica: Rand corporation.

Epkenhans, T. (2016). *The origins of the civil war in Tajikistan: Nationalism, islamism and violent conflict in post-Soviet space*. Lanham, Boulder, New York i London: Lexington Books.

Etcheson, C. (1992). The „Peace“ in Cambodia. *Current History*. 91 (569): 413-417.

Farkas, E. N. (2003). *Fractured states and U.S. foreign policy: Iraq, Ethiopia, and Bosnia in the 1990s*. Basingstoke i New York: Palgrave Macmillan.

Favretto, K (2009). Should peacemakers take sides? Major power mediation, coercion, and bias. *The American political science review*. 103 (2): 248-263.

Fielding, M. (1999): Bad times in Badme: Bitter warfare continues along the Eritrea-Ethiopia border. *IBRU Boundary and security bulletin*. 89-97.

Finlan, A. (2004). *The collapse of Yugoslavia 1991-1999 (Essential histories)*. Oxford: Osprey publishing.

Fischer, S. (2016). *Not frozen! The unresolved conflicts over Transnistria, Abkhazia, South Ossetia and Nagorno-Karabakh in light of the crisis over Ukraine*, https://www.swp-berlin.org/publications/products/research_papers/2016RP09_fhs.pdf (Pristupljeno 11. rujna 2023.)

Fleischer, A. A. (2023). The Kosovo war and the Washington Post: Bombings and alignments. *Media, war & conflict*. 16 (3): 459–481.

Forde, S. (1998). Hugo Grotius on ethics and war. The American political science review. 92 (3): 639-648.

Forster, R. (2019). *Peace Agreements*. U: Romaniuk S.; Thapa M. i P. Marton. *The Palgrave encyclopedia of global Security studies*. Cham: Palgrave MacMillan.

Fox, G. H. (2022). Old and new peace agreements. *Seton hall law review*. 52 (3): 797-867.

Fox, N. (2021). *After genocid: memory and reconciliation in Rwanda*. Madison: University of Wisconsin press.

Gaan, N. (2009). America crowning the unipolar moment: An incursion into sovereignty and independence of states like India. *India quarterly: A journal of international affairs*. 65 (2): 123-136.

Galbraith, P. W. (1997). Washington, Erdut and Dayton: Negotiating and implementing peace in Croatia and Bosnia-Herzegovina. *Cornell international law journal*. 30 (3): 643-649.

Galtung, J. (1996). *Peace by peaceful means: Peace and conflict, development and civilization*. London: Sage publications.

Gambino, A. W. (2008). *Congo: securing peace, sustaining progress*. New York: Council on foreign relations.

Garson, M. E. S. (2017). *The third pillar: The role of reconciliation in supporting peace agreements*. University College London: doctoral thesis.

Gasparini, A. (2020). *Thirty years later: what changed since the US 'unipolar moment'?* Institute for Politics and Society.

Gat, A. (2008). *War in human civilization*. Oxford: Oxford university press.

Gat, A. (2017). *The causes of war and the spread of peace: But will war rebound?* Oxford: Oxford university press.

Gavrić, S.; Banović, D. i Krause C. (2009). *Uvod u politički sistem Bosne i Hercegovine – izabrani aspekti*. Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar i Fondacija Konrad Adenauer, Predstavništvo u Bosni i Hercegovini.

Gberie, L. (2000). First stages on the road to peace: The Abidjan process (1995–96), https://rc-services-assets.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/Paying_the_price_The_Sierra_Leone_peace_process_Accord_Issue_9.pdf. (Pristupljeno 10. rujna 2023.)

Gegout, C. (2013). The International Criminal Court: limits, potential and conditions for the promotion of justice and peace. Third world quarterly. 34 (5): 800–818.

Gentile, G. P. (2001). *How effective is strategic bombing?: Lessons learned from World War II to Kosovo*. New York: New York university press.

George, A. L. i Bennett, A. (2005). *Case studies and theory development in the social sciences*. Cambridge (MA): MIT press.

Gibbs, D. N. (2009). *First do no harm: humanitarian intervention and the destruction of Yugoslavia*. Nashville: Vanderbilt university press.

Girard, P. R. (2004). *Clinton in Haiti: the 1994 U.S. invasion of Haiti*. New York: Palgrave Macmillan.

Goldwin, R. A. (1976). Locke's state of nature in political society. *The Western political quarterly*. 29(1): 126–135.

Goltz, T. (2006). Georgia diary: A chronicle of war and political chaos in the post-Soviet Caucasus. New York: Routledge.

Gospić, M. (2021). Mirovna inicijativa administracije predsjednika Billa Clintona u Bosni i Hercegovini 1995. godine. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, https://zir.nsk.hr (Pristupljeno 22. srpnja 2022.)

Grotius, H. (1625). *The rights of war and peace (2005 ed.) vol. 1 (Book I)*. Indianapolis: Liberty fund.

Grotius, H. (1625). *The rights of war and peace (2005 ed.) vol. 2 (Book II)*. Indianapolis: Liberty fund.

Grotius, H. (1625). *The rights of war and peace (2005 ed.) vol. 3 (Book III)*. Indianapolis: Liberty fund.

Guichaoua, A. (2015). *From war to genocide: criminal politics in Rwanda, 1990–1994*. Madison: University of Wisconsin press.

Hall, G. S. (2015). *Warlords of the Somali civil war (1988-1995)*, https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/AD1012774.pdf (Pristupljeno 10. rujna 2023.)

Hamblin, W. J. (2006). *Warfare in the Ancient near East to 1600 BC: Holy warriors at the dawn of history (1st ed.)*. London: Routledge.

Hansen, B. (2011). *Unipolarity and world politics: A theory and its implications (Routledge global security studies)*. New York: Routledge.

Harbom, L., Högbladh, S. i Wallensteen, P. (2006). Armed conflict and peace agreements. *Journal of peace research*. 43 (5): 617-631.

Harris, D. (2020). *Sierra Leone: A political history*. London: Hurst.

Hartung, W. D. i Moix, B. (2000). *Deadly Legacy: U.S. Arms to Africa and the Congo war*, https://repositories.lib.utexas.edu/bitstream/handle/2152/5829/2290.pdf (Pristupljeno 16. rujna 2023.)

Hartzell, C. i Hoddie, M. (2003). Institutionalizing peace: power sharing and post-civil war conflict management. *American journal of political science*. 47 (2): 318–32.

Hartzell, C.; Hoddie, M. i Rothchild, D. (2001). Stabilizing the peace after civil war: An investigation of some key variables. *International organization*. 55 (1): 183–208.

Haulman, D. L. (2013). The United States air force and Bosnia, 1992-1995. *Air power history*. 60 (3): 24-31.

Hazen, J. M. (2013). *What rebels want: Resources and supply networks in wartime*. Ithaca: Cornell university press.

Healy, S. i Plaut, M. (2007). *Ethiopia and Eritrea: allergic to persuasion*. London: The Royal institute of international affairs.

Hegsvold Andersen, K. (2003). *Resources and conflict in Angola: An economic conflict analysis*. Department of economics, University of Oslo, https://www.files.ethz.ch/isn/137020/2003_05_02_Resources_Conflict_Angola.pdf (Pristupljeno 16. rujna 2023.)

Heibach, J. (2021). *The future of South Yemen and the Southern transitional council*. Hamburg: German institute for global and area studies (GIGA); Leibniz-Institut für globale und regionale studien, Institut für nahost-studien.

Herberg-Rothe, A. (2007). *Clausewitz's puzzle: The political theory of war*. Oxford: Oxford university press.

Herf, J. (2018). An anatomy of anti-semitism. *The National interest*. 155: 40–47.

Heršak, E. (1992). Najstariji primjeri raseljavanja (deportacije) stanovništva. *Migracijske i etničke teme*. 8 (2): 183-206.

Hibšer, K. (2004). NATO/KFOR na Kosovu. *Međunarodne studije*. IV (1): 46-59.

Hodge, C. C. (2004). Atlanticism and Pax Americana 1989-2004. *International journal*. 60 (1): 151–170.

Holjevac, Ž. (2022). Razvoj i uporaba novih oružja tijekom 20. stoljeća. *Povijest u nastavi*. 33 (1), 181-190.

Howard, L. M. (2015). US Foreign policy habits in ethnic conflict. *International studies quarterly*. 59 (4): 721–734.

Howard, M. (2002). *Clausewitz: A very short introduction*. Oxford: Oxford university press.

Howard, M. (1976). War in European history. Oxford: Oxford university press.

Högbladh, S. (2011). *Peace agreements 1975–2011: Updating the UCDP peace agreement dataset. Technical report*. Uppsala: Uppsala university. http://citeseerx.ist.psu.edu, (Pristupljeno 23. srpnja 2022.)

Högbladh, S. *UCDP Peace agreement dataset codebook version 19.1*. Uppsala university: Department of peace and conflict research, https://ucdp.uu.se/downloads/replication_data/2019_ucdp-codebook-peace-agreements-191.pdf (Pristupljeno 20. srpnja 2022.)

Hurd, I. (2008) 'Constructivism', u Reus-Smit, C. i Snidal, D. (2008). *The Oxford handbook of international relations (Oxford handbooks of political science)*. Oxford; New York: The Oxford university press.

Husby, T. K. (2009). Justice and the justification of war in Ancient Greece: four authors. *Classics Honors Papers*. 1.

Iji, T. (2020). *Multiparty mediation in violent conflict: Peacemaking diplomacy in the Tajikistan civil war*. Abingdon, Oxon i New York: Routledge.

Iyob, R. (2000). The Ethiopian–Eritrean conflict: diasporic vs. hegemonic states in the horn of Africa, 1991-2000. *The Journal of modern African studies*. 38 (4): 659–682.

Ikenberry, J. G. (2001). American power and the empire of capitalist democracy. *Review of international studies*. 27: 191-212.

Ingiriis, M. H. (2016). *The suicidal state in Somalia: the rise and fall of the Siad Barre regime, 1969- 1991*. London: University press of America.

Jalloh Chernor, C. (2015). *The law and politics of the Charles Taylor case*. https://ecollections.law.fiu.edu/faculty_publications/248/ (Pristupljeno 10. rujna 2023.)

Jelavić, T. (2000). Operacija Savezničkа snaga 1999. (NATO nad Jugoslavijom). *Polemos*. 3 (6): 167-196.

Jennar, R. M. (1994). UNTAC: „International Triumph" in Cambodia? *Security dialogue*. 25 (2): 145-156.

Jessee, E. (2017). *Negotiating genocide in Rwanda: The Politics of history*. Cham (Switzerland): Palgrave Macmillan.

Jibril, N. (2003). The binding dilemma: from Bakassi to Badme - making states comply with territorial decisions of international judicial bodies. *American university international law review*. 19 (3): 633-677.

Johansson, P. i Saati, A. (2020). *Different methods for analyzing varieties of peace*. Umeå: Umeå universitet.

Jones, N. A. (2010). *The courts of genocide: politics and the rule of law in Rwanda and Arusha*. New York: Routledge.

Jones, S. F. (2014). *The making of modern Georgia, 1918–2012: The first Georgian Republic and its successors*. New York: Routledge.

Joshi, M.; Quinn, J. M. i Regan, P. M. (2015). Annualized implementation data on comprehensive intrastate peace accords, 1989–2012. *Journal of peace research*. 52 (4): 551-562.

Joshi, M.; Melander, E. i Quinn, J. M. (2017). Sequencing the peace: How the order of peace agreement implementation can reduce the destabilizing effects of post-accord elections. *Journal of conflict resolution*. 61 (1): 4-28.

Jožanc, N. (2015). Studija slučaja u komparativnoj politici. *Politička misao*. 52 (3): 35-58.

Judah, T. (2008). *Kosovo: what everyone needs to know*. Oxford: Oxford university press.

Jukić, J. (1994). Društvo, rat i religija. *Društvena istraživanja*. *3* (2-3 (10-11)): 165-189.

Jukić, J. (1995). Svjetovnost rata i ratovanja u modernom društvu. *Crkva u svijetu*. 30 (1):15-22.

Kadić, V. (2019). Postkonfliktna izgradnja mira u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Srbiji: negativni mir u komparativnoj perspektivi. *Udruženje za političke nauke Srbije, Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka*. 237-257.

Kallen, H. M. (1939). Of war and peace. *Social Research*. 6 (3): 361–391.

Kane, J. (2012). Democracy and world peace: The Kantian dilemma of United States foreign policy. *Australian journal of international affairs*. (66) 3: 292-312.

Kane, S. (2019). *Peace agreement provisions and the durability of peace*, https://www.research-collection.ethz.ch/bitstream/handle/20.500.11850/366199/1/MediationResources-PeaceAgreements.pdf (Pristupljeno 14. veljače 2023.)

Kapshuk, Y. (2021). Conceptual ambiguity in coding the categories of peace agreement and peace process. *Peace economics, peace science and public policy*. 27 (1): 3-27.

Kapteijns, L. (2013). *Clan cleansing in Somalia: The ruinous legacy of 1991*. Philadelphia: University of Pennsylvania press.

Karlsrud, J. (2018). *The UN at war: Peace operations in a New era*. Houndmills i New York: Palgrave Macmillan.

Kasapović, M. (2015). Bosna i Hercegovina 1992-1995: građanski rat, izvanjska agresija ili oboje?. *Politička misao*. 52 (2): 37-61.

Kasapović, M. (2016). *Bliski istok: politika i povijest*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.

Kasapović, M. (2020). *Bosna i Hercegovina 1990.-2020. – rat, država i demokracija*. Zagreb: Školska knjiga.

Kaufmann, W. (1996). *Philosophic classics*. Engtewood Cliffs: Prentice hall college div.

Keegan, J. (1993). *A history of warfare*. New York: Knopf dubleday publishing group.

Keersmaeker, G. D. (2015). Multipolar myths and unipolar fantasies. *Egmont royal institute for international relations*. 60: 1-7.

Kempf-Leonard, K. (2005). *Encyclopedia of social measurement*. Boston i London: Elsevier academic press.

Kieh, G. K. (2009). The roots of the second liberian civil war. International journal on world peace. 26 (1): 7–30.

Kieh, G. K. (2016). Civilians and civil wars in Africa: The cases of Liberia, Sierra Leone, and Côte D'Ivoire. Peace research: The Canadian journal of peace and conflict studies. 48 (1/2): 203–228.

Kingsley, C. M. (2005). *Rwanda's genocide: the politics of global justice*. New York; Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Klimentov, V. (2023). The Tajik civil war and Russia's Islamist moment. *Central Asian survey*. 42 (2): 341-358.

Klinghoffer, A. J. (1998). *The international dimension of genocide in Rwanda*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Kłosiński, Michał (2014). What is the "place" of War?. *International journal of Baudrillard studies*. 11 (2): 1-13.

Kluge, S. (2000). *Empirically grounded construction of types and typologies in qualitative social research*, http://www.qualitative-research.net/fqs/ (Pristupljeno 10. rujna 2022.)

Kos-Stanišić, L. (2000). Vojne komponente američke vanjske politike. *Polemos*. 3 (1): 111-140.

Kosorić, N. (2019). *Rat i antirat - perspektive mira*, magistarski rad, Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu, Fakultet političkih nauka, https://fpn.unsa.ba (Pristupljeno 21. rujna 2022.)

Kramer, S. N. (1988). *History begins at Sumer*. Philadelphia: University of Pennsylvania press.

Krauthammer, C. (1990). The unipolar moment. *Foreign affairs*. 70 (1): 23-33.

Krivokapić, B. (2013). Pojam i klasifikacije ratova. *Megatrend revija*. 10 (3): 3-30.

Krivokapić, B. (2020). Pojam rata i suvremeni ratovi. *FBIM Transactions*. 8 (2):78-100.

Kriwaczek, P. (2009). *Babylon: Mesopotamia and the birth of civilization*. New York: St. Martin's Griffin.

Krüger, H. (2010). *The Nagorno-Karabakh conflict: A legal analysis*. Berlin i Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg.

Kulenović, T. (1998). Pripreme za rat i početak rata u Bosni i Hercegovini 1992. godine. *Polemos* 1 (1): 89-112.

Kuperman, A. J. (2001). *The limits of humanitarian intervention: genocide in Rwanda*. Washington: Brookings institution press.

Lalić Novak, G. (2015). Komparativna metoda u proučavanju javne uprave: potencijali i problemi. *Hrvatska i komparativna javna uprava*. 15 (1): 9-31.

Lalić Novak, G. (2016). Azil – Pravni i institucionalni aspekti. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Lambeth, B. S. (2001). *NATO's air war for Kosovo: A strategic and operational assessment*. Santa Monica: Rand corporation.

Landman, T. (2008). *Teme i metode komparativne politike: uvod*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.

Lanegran, K. R. (2023). *The importance of trying Charles Taylor*. https://www.researchgate.net. (Pristupljeno 10. rujna 2023.)

Langan, J. (1984). The elements of St. Augustine's just war theory. *The journal of religious ethics*. 12 (1): 19-38.

Layne, C. (2018). The US-Chinese power shift and the end of the Pax Americana. *International affairs*. 94 (1): 89-111.

Leick, G. (2003). *Mesopotamia: The Invention of the city*. London: Penguin books.

Lemarchand, R. (2009). *The dynamics of violence in Central Africa*. Philadelphia: University of Pennsylvania press.

Lesaffer, R. (2004). *Peace treaties and International law in European history: From the late Middle ages to World war one*. Cambridge: Cambridge university press.

Leštanin, B. (2017). Saradnja Ministarstva unutrašnjih poslova i međunarodnih snaga bezbednosti na Kosovu i Metohiji, sa posebnim osvrtom na Policijsku upravu Kraljevo. *Nauka, bezbednost, policija*. 22 (2): 61-78.

Leurdijk, D. A (1997). Before and after Dayton: The UN and NATO in the former Yugoslavia. *Third world quarterly*. 18 (3): 457-470.

Leventoğlu, B. i Slantchev, B. I. (2007). The armed peace: a punctuated equilibrium theory of war. *American journal of political science*. 51 (4): 755–771.

Lihić, E. (2020). *Mirovna konferencija za Bosnu i Hercegovinu u Daytonu*, magistarski rad, Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu, Fakultet političkih nauka, https://fpn.unsa.ba/b/wp-content/uploads/2021/02/MIROVNA-KONFERENCIJA-ZA-BOSNU-I-HERCEGOVINU-U-DAYTONU-Emir-Lihic.pdf (Pristupljeno 13. rujna 2023.)

Lijphart, A. (1971). Comprative politics and the comparative method. *The American political science review*. 65 (3): 682-693.

Lizée, P. P. (2000). *Peace, power and resistance in Cambodia*: *Global governance and the failure of international conflict resolution*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Lockhart, C. i Sladojević, A. (2019). *Securing stability through peace agreements*. The Institute for state effectiveness. https://effectivestates.org/wp-content/uploads/2019/04/Securing-Stability-through-Peace-Agreements-2019-3.pdf (Pristupljeno 21. srpnja 2022.)

Lončar, A. (2011). Koncept kolektivne sigurnosti i mirovne operacije Ujedinjenih naroda. *Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja*. 45 (90): 31-48.

Lučić, I. (2008. Bosna i Hercegovina od prvih izbora do međunarodnog priznanja. *Časopis za suvremenu povijest*. 40 (1): 107-140.

Lučić, I. (2013). Bystanders in Bosnia and Herzegovina during the conflict in the 1990s. *Politička misao*. 50 (5): 29-53.

Luff, R., Byatt, D. i Martin D. (2015). *Review of the typology of research methods within the social sciences*. Project report. National centre for research methods. https://eprints.ncrm.ac.uk/id/eprint/3721/1/research_methods_typology_2015.pdf (Pristupljeno 10. rujna 2022.)

Lukić, R. (2006). Vanjska politika Clintonove administracije prema ratovima u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini (1993.-1995.). *Časopis za suvremenu povijest*. 38 (1): 7-39.

Lyons, T. i Samatar, A. I. (1995). *Somalia: State collapse, multilateral intervention, and strategies for political reconstruction*. Washington DC: The Brookings institution.

Lyons, T. (2009). The Ethiopia–Eritrea conflict and the search for peace in the horn of Africa. *Review of African political economy*. 36 (120): 167-180.

Maekawa, W.; Ari, B. i Gizelis Theodora-Ismene (2019). UN involvement and civil war peace agreement implementation. *Publice choice*. 178 (2): 397-416.

Makovsky, M.; Misztal, B. i Ruhe, J. (2011). *Fragility and extremism in Yemen: a case study of the stabilizing fragile states project*, https://bipartisanpolicy.org/download/?file=/wp-content/uploads/2019/03/Yemen-Final-Report.pdf (Pristupljeno 14. rujna 2023.)

Mandić, I. (2016). Definiranje rata za 21. stoljeće. *Polemos*. 19 (37): 77-87.

Marčetić, G. i Rančić, N. (2018). *Novi institucionalizam u društvenim znanostima i njegova primjena u analizi društvenih pojava i procesa*. Zagreb: Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, vol. IX, 1/2018.

Marelja, M. i Erent-Sunko, Z. (2019). Početci međunarodnopravnog ograničavanja ratovanja: pravila ratovanja među grčkim polisima i funkcija kriterija izdvajanja žena. *Pravni vjesnik*. 35 (3-4): 143-162.

Marshall, M. (2004) 'A survey of conflict since the end of the Cold war: Is the past a prologue?', u McDevitt, M. A., Cobble, E. W., Gaffney, H. H. i Gause K. E. *The changing nature of warfare*, https://www.cna.org/reports/2004/changing-nature-of-warfare (Pristupljeno 25. rujna 2022.)

Malešević, S. (2010). *The sociology of war and violence*. New York: Cambridge university press.

Maoz, Zeev i Gat, Azar (2001). *War in a changing world*. Ann Arbor: University of Michigan press.

Margaletić, K. (2022). Unaprjeđenje tipologije mirovnih sporazuma na primjeru Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini. *Polemos*. 25 (51): 301-324.

Marić Tokić, S. (2018). Mirovni planovi i sporazumi za Bosnu i Hercegovinu. *Mostariensia*. 22 (1): 297-313.

Marijan, I. (2021). Kosovo i Abhazija – pitanje neovisnosti. *Polemos*. 24 (48): 63-79.

Marsh, D. i Stoker G. (2010). *Theory and methods in political science*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Mastanduno, M. (1997). Preserving the unipolar moment: Realist theories and U.S. grand strategy after the Cold war. *International security*. 21 (4): 49-88.

Matanock, A. M. (2017). Bullets for ballots: Electoral participation provisions and enduring peace after civil conflict. *International security*. 41 (4): 93–13.

Mattes, M. i Savun, B. (2009). Fostering peace after civil war: commitment problems and agreement design. *International studies quarterly*. 53 (3): 737-759.

Mattes, M. i Savun B. (2010). Information, agreement design, and the durability of civil war settlements. *American journal of political science*. 54 (2): 511–524.

McQueen, C. (2005). *Humanitarian intervention and safety zones: Iraq, Bosnia and Rwanda*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Mehanović, E. (2013). Vašingtonski sporazum. *Pregled: časopis za društvena pitanja*. 54 (2): 235-248.

Melin, M. M. i Svensson, I. (2009). Incentives for talking: Accepting mediation in international and civil wars. *International interactions*. 35 (3): 249-271.

Melvern, L. (2009). *A people betrayed the role of the west in Rwanda's genocide*. London i New York: Zed books.

Merkel, W. (2011). *Transformacija političkih sustava: Uvod u teoriju i empirijsko istraživanje transformacije*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.

Mezzera, M.; Pavičić, M. i Specker, L. (2009). *Governance components in peace agreements: fundamental elements of state and peace building?,* https://www.clingendael.org/sites/default/files/2016-02/20090520_cru_governance_peace_mezzera.pdf (Pristupljeno 21. srpnja 2022.)

McDougall, J. (2017). *A history of Algeria*. Cambridge: Cambridge university press.

McGrew, L. i Worden, S. (2017). *Lessons from Cambodia's Paris peace accords for political unrest today*. United States Institute of peace, https://www.usip.org/sites/default/files/2017-

05/pb224-lessons-from-cambodia-s-paris-peace-accords-for-political-unrest-today.pdf (Pristupljeno 25. srpnja 2022.)

McKinney, J. C. (1969). Typification, typologies and sociological theory. *Social forces*. 48 (1): 1-12.

Mitton, K. (2018). *Elite bargains and political deals project: Sierra Leone case study*, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/766043/Sierra_Leone_case_study.pdf (Pristupljeno 10. rujna 2023.)

Mobekk, E. (2017). *UN peace operations: lessons from Haiti, 1994-2016*. Oxon i New York: Routledge.

Molloy, S. i Bell, C. (2019). *How peace agreements provide for implementation*, file:///C:/Users/margk/Downloads/Implementation-Report-DIGITAL%20(8).pdf (Pristupljeno 31. kolovoza 2022.)

Morgenthau, H. J. (1948). *Politics among nations: the struggle for power and peace*. New York: Alfred A. Knopf.

Morway, C. (2018). Armenia and Azerbaijan's struggle with occupation in Nagorno-Karabakh. *Brooklyn journal of international law*. 44 (1): 448-487.

Moseley, A. (1997). *A philosophy of war*. University of Edinburgh: doctoral thesis, https://era.ed.ac.uk (Pristupljeno 18. rujna 2022.)

Mowle, T. S. i Sacko D. H. (2007). *The Unipolar world: An unbalanced future*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Mrduljaš, S. (2009). Oblik državnog uređenja Bosne i Hercegovine po Cutileirovom planu (18. ožujka 1992.) međunarodne zajednice. *Suvremene teme*. 2 (1): 48-60.

Mrduljaš, S. (2009). Prvi međunarodni pokušaj unitarizacije Bosne i Hercegovine: Vance-Owenov plan (02. siječnja 1993.). *National security and the future*. 10 (2): 117-150.

Mrkić, S. (2009). Međunarodno–pravni tretman rata. *Međunarodna politika*. 61 (3): 223-243.

Mudrić, M. (2006). Međunarodni kazneni sud. *Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja*. 40 (83): 63-84.

Murphy, S. D. (2016). The Eritrean-Ethiopian War (1998-2000). *SSRN electronic journal*. 1-24.

Mustapha, M. i Bangura, J. J. (2010). *Sierra Leone beyond the Lomé peace accord*. New York: Palgrave Macmillan.

Nagar, D. i Nganje, F. (2016). The Democratic Republic of the Congo. In war and peace in the Great lakes region. *Centre for conflict resolution*. 12-14.

Nardulli, B.; Perry, W. L.; Pirnie, B. R., Gordon, J. IV i McGinn, J. G. (2002). *Disjointed war: Military operations in Kosovo, 1999*. Santa Monica: Rand corporation.

Nathan, L. (2020). The real deal? The post-conflict constitution as a peace agreement. *Third world quarterly*. 41 (9): 1556-1574.

Nation, C. R. i U.S. *Strategic studies institute Army war college (2003). War in the Balkans, 1991-2002*. Carlisle: Strategic studies institute, U.S. Army war college.

Nind, M. i Lewthwaite, S. (2020). A conceptual-empirical typology of social science research methods pedagogy. *Research papers in education*. 35 (4): 467-487.

Nkurunziza, J. D. (2018). *The origin and persistence of state fragility in Burundi*, https://www.theigc.org/publications/origin-and-persistence-state-fragility-burundi (Pristupljeno 13. rujna 2023.)

Norris, J. (2005). *Collision course: NATO, Russian and Kosovo (foreword by Strobe Talbott)*. Westport: Praeger publishers.

Nystuen, G. (2005). Achieving peace or protecting human rights? Conflicts between norms regarding ethnic discrimination in the Dayton peace agreement. *The Raoul Wallenberg institute human rights library*. 23: 1-298.

O'Ballance, E. (1995). *Civil war in Bosnia, 1992-94*. London: Palgrave Macmillan.

Okwesili Nkwede, J. i Orieoma Usonka, C. (2019). Conflict and civil wars in Africa: The Sierra Leonean experience. *African journal of politics and administrative studies*.12 (1): 1-16.

Olimov, M. (2016). Civil war in Tajikistan. *Himalayan and Central Asian studies*. 20 2-3): 44-57.

Olson Lounsbery, M. i DeRouen, K. (2018). The roles of design and third parties on civil war peace agreement outcomes. *Peace and change*. 43 (2): 139-177.

Oppong, J. R. (2008). *Rwanda*. New York: Chelsea house publishers.

Orend, B. (2006). *The morality of war*. Peterborough: Broadview press.

Osmanović, Š. (2014). *The role of the United States of America to end a war in Bosnia and Herzegovina: 1992-1995*. Università degli studi di Trieste: doctoral thesis, https://www.openstarts.units.it (Pristupljeno 22. srpnja 2022.)

Østerud, Ø. (2016). *Šta je rat*. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava.

Ostwald, M. (1996). Peace and war in Plato and Aristotle. Scripta classica Israelica. 15: 102-118.

Othman, M. C. (2005). *Accountability for international humanitarian law violations: the case of Rwanda and East Timor*. Berlin i New York: Springer.

Ouellet, J. (2004). *Structural components of peace agreements*, https://www.beyondintractability.org/essay/substantive_provisions (Pristupljeno 21. srpnja 2022.)

Ozcelik, A. (2020). Entrenching peace in law: Do peace agreements possess international legal status? *Melbourne journal of international law*. 21 (1): 190-299.

Paffenholz, T. (2021). Perpetual peacebuilding: A new paradigm to move beyond the linearity of liberal peacebuilding. *Journal of intervention and statebuilding*. 15 (3): 367-385.

Paić, I. (2000). Načela ratovanja: aspekti preoblika i zastarijevanja. *Polemos*. 3 (1): 51-68.

Paret, P. (1971). The history of war. *Daedalus*. 100 (2): 376-396.

Paris conference on Cambodia: Agreements elaborating the framework for a comprehensive political settlement of the Cambodia conflict (1992). *International legal materials*. 31 (1): 174-204.

Patapan, H. (2012): Democratic international relations: Montesquieu and the theoretical foundations of democratic peace theory. *Australian journal of international affairs*. 66 (3): 313-329.

Patman, R. G. (1997). Disarming Somalia: The contrasting fortunes of United States and Australian peacekeepers during United Nations intervention, 1992-1993. *African Affairs*. 96 (385): 509-533.

Pazman, J. (1914). Rat. *Bogoslovska smotra, 5* (4): 389-418.

Pearce, J. (2015). *Political identity and conflict in Central Angola, 1975-2002*. Cambridge: Cambridge university press.

Péninou, J.-L. (1998). The Ethiopian – Eritrean border conflict. *IBRU Boundary and security bulletin*. 46: 46–50.

Perritt, H. H. Jr. (2010). *The Road to independence for Kosovo: A chronicle of the Ahtisaari plan*. New York: Cambridge university press.

Peters, G. (2007). *Institucionalna teorija u političkoj znanosti*. Novi institucionalizam. Zagreb: FPZ.

Peters, M. A. i Thayer, J. (2012). The cold peace. *Geopolitics, history and international relations*. 4 (2): 11–26.

Petersen, A. (2008). The 1992-93 Georgia - Abkhazia war: A forgotten conflict. *Caucasian review of international affairs*. 2 (4): 187-199.

Peterson, S. (2000). *Me against my brother: At war in Somalia, Sudan and Rwanda*. New York; London: Routledge.

Petković, K. (2004). Kako objasniti vanjsku politiku Sjedinjenih Američkih Država? Različiti pristupi u objašnjavanju američke uloge u svijetu. *Politička misao*. 41 (4): 122-145.

Pinfari, M. (2011). Time to agree: Is time pressure good for peace negotiations? *Journal of conflict resolution*. 55 (5): 683-709.

Pinker, S. (2012). *The better angels of our nature: why violence has declined*. New York: Penguin group.

Ponoš, T. (2021). Kako smo se normalizirali - 25 godina od Sporazuma o normalizaciji odnosa između Republike Hrvatske i Savezne Republike Jugoslavije. *Tragovi*. 4 (2): 122-145.

Popović, J. (1982). Istraživanje mira. *Politička misao*. 19 (1-2): 76-94.

Popović, P. (2011). Suvremena kritika liberalne teorije međunarodnih odnosa: Država i paradigma međuovisnosti. *Politička misao*. 48 (2): 110-139.

Posen, B. R. (2017). Civil wars & the structure of world power. *Daedalus*. 146 (4): 167–179.

Posen, B. R. (2000). The war for Kosovo: Serbia's political-military strategy. *International security*. 24 (4): 39–84.

Pospisil, J. (2022). Dissolving conflict. Local peace agreements and armed conflict transitions. *Peacebuilding*. 10 (2): 122-137.

Pottier, J. (2002). *Re-imagining Rwanda: conflict, survival and disinformation in the late twentieth century*. New York: Cambridge university press.

Pou, S.; Pich, C.; Murg, B. i Weatherby, C. (2021). *The Paris peace agreements: Looking back and moving forward*. Stimson Center, Washington DC, https://www.stimson.org/wp-content/uploads/2021/10/Cambodia-Report-Web.pdf (Pristupljeno 25. srpnja 2022.)

Pukhovaia, E. (2023). Sayyids, tribal kinship, and the Imamate in Zaydi Yemen under Imam Yaḥyā Sharaf al-Dīn (d. 965/1558). *Medieval encounters*. 29 (5-6): 442-463.

Quinn, J. i Echavarría Alvarez, J. (2020). *Peace agreements*. The Palgrave encyclopedia of peace and conflict studies. New York: Springer international publishing.

Radojković, S. i Kraljik, D. (2014). Pregled naučne discipline rešavanja sukoba i mesto religije u sukobima i procesima pomirenja: Transcend i transcendencija. *Centar za istraživanje religije, politike i društva; Hrišćanski kulturni centar Dr Radovan Bigović*: 77-99.

Ramić, A. (2012). Dejtonski mirovni sporazum i njegova realnost. *Pregled: časopis za društvena pitanja*. 53 (1): 211-229.

Raos, V. (2014). *Istarski demokratski sabor i Sjeverna liga – komparativna analiza uspješnosti uspostave de facto teritorijalnosti*, doktorski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti.

Ratner, S. R. (1993). The Cambodia settlement agreements. *The American journal of international law*. 87 (1): 1-41.

Recchia, S. (2020). Pragmatism over principle: US intervention and burden shifting in Somalia, 1992–1993. *Journal of strategic studies*. 43 (3): 341-365.

Reid, L. (2017). Finding a peace that lasts: mediator leverage and the durable resolution of civil wars. *Journal of conflict resolution*. 61 (7): 1401–31.

Reiter, A. G. (2016). *Fighting over peace: Spoilers, peace agreements, and the strategic use of violence (Rethinking political violence)*. New York: Palgrave Macmillan.

Rettberg, A. i Dupont, F. (2023). Peace agreement implementation (PAI): What matters? A review of the literature. *Colombia internacional*. 113: 205-234.

Reyntjens, F. (1999). Briefing: the second Congo war: more than a remake. *African affairs*. 98 (391): 241-250.

Reyntjens, F. (2009). *The great African war: Congo and regional geopolitics, 1996–2006*. Cambridge: Cambridge university press.

Rieff, D. (1995). The lessons of Bosnia: morality and power. *World policy journal*. 12 (1): 76-88.

Roberts, A. i Kingsbury, B. (1994). *United nations, divided world: the UN's role in international relations*. Oxford: Clarendon press.

Robinson-Wilson, J. (2005). *Reacting to atrocities: United States foreign policy and humanitarian intervention in the 1990s*. University in Oregon: thesis, https://scholarsbank.uoregon.edu (Pristupljeno 22. srpnja 2022.)

Rodin, D. (1992). Liberalna demokracija i rat. *Politička misao*. 29 (4): 88-100.

Rodin, D. (1996). Daytonski sporazum: Deklaracija političke volje Zapada. *Politička misao*. 33 (4): 150-156.

Rohner, D. (2018). *Success factors for peace treaties: A review of theory and evidence*, https://www.unil.ch/de/files/live/sites/de/files/working-papers/18.08.pdf (Pristupljeno 31. kolovoza 2022.)

Rotberg, R. I. (2005). *Africa: Continent in the balance*. Broomall: Mason crest publishers.

Sahadžić, M. (2009). Preventivna diplomacija u međunarodnom pravu i njena primjena na području bivše Jugoslavije. *Međunarodni problemi*. 61 (1-2): 112-140.

Sartori, G. (1970). Concept misformation in comparative politics. *The American political science review*. 64 (4): 1033-1053.

Scherrer, C. P. (2003). *Ethnicity, nationalism and violence: conflict management, human rights and multilateral regimes*. London i New York: Routledge.

Shesterinina, A. (2021). *Mobilizing in uncertainty: collective identities and war in Abkhazia*. Ithaca i London: Cornell university press.

Sekulić, D. (1984). Kvantitativni aspekti kvalitativne metodologije – tipologije u društvenim znanostima. *Revija za sociologiju*. 14 (3-4): 249-258.

Schnabel, A. i Thakur, R. (2000). *Kosovo and the challenge of humanitarian intervention: selective indignation, collective action, and international citizenship*. Tokyo: United nations university press.

Schümer, T. (2008). *New humanitarianism: Britain and Sierra Leone, 1997-2003*. New York: Palgrave Macmillan.

Sharp, J. M. O. (1998). Dayton report card. *International security*. 22 (3): 101-137.

Simeunović, B. (2018). Distinkicija jus ad bellum i jus in bello unutar teorije pravednog rata: nastanak i važnost. *Prolegomena*. 17 (2): 173–190.

Simi, D. i Matusitz, J. (2014). War rape survivors of the second Congo war: a perspective from symbolic convergence theory. *Africa review: Journal of African studies association of India*. 6 (2): 81-93.

Sinema, K. (2015). *Who must die in Rwanda's genocide?: The state of exception realized*. London: Lexington Books.

Skloot, R. (2008). *The theatre of genocide: Four plays about mass murder in Rwanda, Bosnia, Cambodia, and Armenia*. Madison: University of Wisconsin press.

Simkins, P., Jukes G. i Hickey, M. (2003). *The First world war: The war to end all wars*. Oxford: Osprey publishing.

Smith, H. (2004). *On Clausewitz: A study of military and political ideas*. London: Palgrave Macmillan.

Smith, T. O. (2018). *Cambodia and the West, 1500-2000*. London : Palgrave Macmillan.

Smith, S. B. (1983). Hegel's views on war, the state, and international relations. *The American political science review*. 77 (3): 624–632.

Smrček, T. (2005). Državna suverenost i međunarodno kazneno sudovanje. *Pravnik*. 39 (81): 113-140.

Sorel, G. (1999). *Reflections on violence*. Cambridge: Cambridge university press.

Spears, I. S. (2010). *Civil war in African states: the search for security*. Boulder: First forum press.

Stapley, E.; O'Keeffe, S. i Midgley, N. (2022). Developing typologies in qualitative research: The use of ideal-type analysis. *International journal of qualitative methods*. 21: 1–9.

Tarkhan-Mouravi, G. (1998). The Georgian-Abkhazian conflict in a regional context. *Caucasian regional studies*. 3 (2-3): 14-21.

Tatum, D. C. (2010). *Genocide at the dawn of the twenty-first century: Rwanda, Bosnia, Kosovo and Darfur*. New York: Palgrave Macmillan.

Tellez, J. F. (2019). Peace agreement design and public support for peace: Evidence from Colombia. *Journal of peace research*. 56 (6): 827–844.

Thivet, D. (2008). Thomas Hobbes: a philosopher of war or peace?. *British journal for the history of philosophy*. 16:4: 701-721.

Thomas, G. (2011). A typology for the case study in social science following a review of definition, discourse, and structure. *Qualitative inquiry*. 17 (6): 511-521.

Thomas, N. i Mikulan, K. (2006). *The Yugoslav wars (2) Bosnia, Kosovo and Macedonia 1992-2001*. London: Osprey publishing.

Thomson, S. (2018). *Rwanda: from genocide to precarious peace.* New Haven & London: Yale university press.

Todorović, Z. (2013). Bosna i Hercegovina u geopolitičkim promjenama na Balkanu poslije Hladnog rata. *Svarog: naučno-stručni časopis za društvene i prirodne nauke*. 7: 131-141.

Torrent, I. (2021). *Entangled peace: UN peacebuilding and the limits of a relational world*. New York: Rowman & Littlefield.

Torrent, I. (2021). Scrutinising UN peacebuilding: entangled peace and its limits. *Peacebuilding*. 1-13.

Tot, I. (2007). Pravna i etička pitanja embarga na oružje u pravnom sustavu Ujedinjenih naroda. *Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja*. 41 (85): 77-92.

Townshend, C. (2000). *The Oxford history of modern war*. Oxford: Oxford university press.

Tuathail, G. Ó. (1999). A strategic sign: The geopolitical significance of 'Bosnia' in US foreign policy. *Society & space*. 17 (5): 515-533.

Tuković Holjevac, A. (2015). Temeljni sporazum o području istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema (Erdutski sporazum) i uvjeti za njegovu provedbu. *Časopis za suvremenu povijest*. 47 (3): 617-634.

Tzu, S. (2000). *On the art of war: the oldest military treatise in the world*. Leicester: Allandale online publishing.

Urlacher, B. (2021). State building and peace agreement implementation. *Defence and peace economics*. 1-16.

Usanov, A.; De Ridder, M.; Auping, W.; Lingemann, S.; Tercero Espinoza, L.; Ericsson, M.; Farooki, M.; Sievers, H. i Liedtke, M. (2013). *The Democratic Republic of Congo*. In *Coltan, Congo & Conflict: Polinares case study.* Den Haag: Hague centre for strategic studies. 29–41.

Uvin, P. (1998). *Aiding violence: the development enterprise in Rwanda*. West Hartford: Kumarian press.

Van de Mieroop M. (2016). *A history of the ancient near east ca. 3000-323 bc*. Chichester: John Wiley & Sons.

Vanelli, F. i Peralta, D. O. (2022). Territorial peace: land governance and sustainable peacebuilding. *International journal of urban sustainable development*. 14 (1): 368-387.

Vego, M. (2002). Bosna i Hercegovina na raskrižju Daytona. *Međunarodne studije*. 2 (1-2): 152-174.

Vickery, M. (2007). *Cambodia: A political survey*. Phnom Penh: Editions Funan.

Von Clausewitz, C. (2007). *On war*. Oxford: Oxford university press.

Von Hehn, A. (2011). *The Internal implementation of peace agreements after violent intrastate conflict: guidance for internal actors responsible for implementation*. Leiden i Boston: Martinus Nijhoff Publishers.

Von Soden, W. (1994). *The ancient orient: An introduction to the study of the ancient near east*. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co.

Vuković, M. (2010). Pravni karakter unija kroz istorijske i savremene primjere. *Hrvatska i komparativna javna uprava*. 10 (1): 133-162.

Wallensteen, P. i Sollenberg, M. (1997). Armed conflicts, conflict termination and peace agreements, 1989-96. *Journal of peace research*. 34 (3): 339-358.

Wallensteen, P. (2011). *Peace research: Theory and practice*. London i New York: Routledge.

Waller, M.; Drezov, K. i Gökay, B. (2001). *Kosovo: The Politics of delusion*. London: Frank Cass.

Waltz, K. N. (1959). *Man, the state and war: a theoretical analysis*. New York: Columbia university press.

Waltz, K. N. (1979). *Theory of international politics*. Reading: Addison-Wesley publishing company.

Walzer, M. (2006). *Just and unjustwars: a moral argument with historical illustrations*. New York: Basic Books.

Wandycz, P. S. (2001). *The price of freedom: A history of East Central Europe from the middle ages to the present*. London: Routledge.

Warburton, D. (1995). The conventional war in Yemen. *The Arab studies journal*. 3 (1): 20-44.

Weigert, S. L. (2011). *Angola: A modern military history, 1961-2002*. London: Palgrave Macmillan.

Wendt, A. (1992). Anarchy is what states make of it: the social constructionof power politics. *International organization*. 46 (2): 391-425.

Werner, S. i Yuen, A. (2005). Making and keeping peace. *International organization*. 59 (2): 261–92.

Wheeler, E. i Roberts, C. (2012). *Doorway to hell: Disaster in Somalia*. Chicago: Frontline books.

Whitfield, T. (2014). *Endgame for ETA: elusive peace in the Basque country*. London: C. Hurst and company.

Wiberg, H. i Scherrer, C. P. (1999). *Ethnicity and intra-state conflict: types, causes and peace strategies*. New York: Routledge.

Wilén, N. (2012). *Justifying interventions in Africa: (De)stabilizing sovereignty in Liberia, Burundi and the Congo*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Williams, C. (2013). Explaining the great war in Africa: how conflict in the Congo became a continental crisis. *The Fletcher forum of world affairs*. 37 (2): 81-100.

Williams, R.; Gustafson, D.; Gent, S. i Crescenzi, M. (2019). A latent variable approach to measuring and explaining peace agreement strength. *Political science research and methods*. 9 (1): 89-105.

Williams, R. (2021). *Measuring peace agreement strength in civil war*, https://jayrobwilliams.com/files/pdf/research/Measuring%20Agreements%20in%20Civil%20War.pdf (Pristupljeno 14. veljače 2023.)

Wise Bauer, S. (2007). *The history of the ancient world*. New York: W. W. Norton & company.

Wohlforth, W. C. (1999). The stability of a unipolar world. *International security*. 24 (1): 5-41.

Woodward, L. (2003). Taylor's Liberia and the U.N.'s involvement. *The New York law school journal of human rights*. 19 (3): 923-938.

Wright, Q. (1942). *A study of war*. Chicago: The University of Chicago press.

Wright, Q. (1970). How hostilities have ended: Peace treaties and alternatives. *The annals of the American academy of political and social science*. 392: 51-61.

Yawanarajah, N. i Ouellet, J. *Peace agreements*. https://www.beyondintractability.org/essay/structuring_peace_agree (Pristupljeno 21. srpnja 2022.)

Yuusuf, M. (2021). *The genesis of the civil war in Somalia: The impact of foreign military intervention on the conflict*. London: I.B. Tauris.

Zgurić, B. (2013). Teorija „demokratskog mira": put prema građanskom ratu: studija slučaja Iraka. *Suvremene teme*. 6 (1): 28-43.

Zinoviev, G.Y. i Lenin V.I. (1930). *Socialism and war*. New York: International publishers.

Dokumenti

PA-X (2022). Peace agreements database. *Framework agreement for the Federation (Washington agreement or Contact group plan)*, https://www.peaceagreements.org/view/608/, (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. P*eace agreement between the Governement of the Republic of Sierra Leone and the RUF/SL (Abidjan peace agreement)*,

https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SL_961130_PeaceAgreementSierraLeone-RUFSL.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *The General agreement*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SO_930108_GeneralAgreement.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Agreement on the establishment of an ad hoc committee*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SO_930115_AgreementEstablishmentAdHocCommittee.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Agreement on implementing the cease-fire and on modalities of disarmament*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SO_930115_AgreementOnImplementingTheCeasefireModalitiesOfDisarmament.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Declaration by the leaders of the Somali political organizations*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SO_940324_DeclarationbyLeadersofSomaliPoliticalOrganizations.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Cairo declaration on Somalia*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SO_971222_CairoDeclaration.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Agreement on principles of settlement of the Georgian – Ossetian conflict (Sochi Agreement)*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/GE%20RU_920624_AgreemenOnPrinciplesOfSettlementGeorgianOssetianConflict.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Protocol of consultations on the regulation of the conflict between Georgia and Abkhazia*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/GE_920829_ProtocolOfConsultationsOnRegulationOfTheConflict.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Moscow agreement*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/GE_920903_Moscow%20Agreement.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Joint statement of the heads of state in Tehran*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/ArmeniaAzerbaijanIran_JointStatementHeadsofState1992.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Décret présidentiel relatif à la plate-forme portant sur le consensus national sur la période transitoire*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/Algeria_PlatformePortantSurConcensusNational1994_0.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Plate-forme pour une solution politique et pacifique de la crise algérienne (Plate-forme de Rome)*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/DZ_950113_PlatformedeRome.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Décret présidentiel relatif à la plate-forme de l'entente nationale*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/Algeria_PlateformedelEntenteNationale1996.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Agreement on the reopening of the Sarajevo airport for humanitarian purposes*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BA_920605_SarajevoAirportAgreement.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Agreement on a temporary ceasefire and the cessation of other hostile Acts on the Tajik-Afghan border and within the country for the duration of the talks*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/TJ_940917_TehranAgreement.pdf (Tehran Agreement) (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Protocol on the Joint commission for the implementation of the Agreement on a provisional ceasefire and the cessation of other hostilities on the Tajik-Afghan border and within the country*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/TJ_941101_ProtocolJointCommissionforImplementationProvisionalCeasefire.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Protocol on the fundamental principles for establishing peace and national accord*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/TJ_950817_ProtocolFundamentalPrinciplesforEstablishingPeace.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Protocol on settlement of the military and political situation in the areas of confrontation*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/TJ_961211_ProtocolSettlementMilitarPoliticalSituationInAreasOfConfrontation.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Protocol on the main functions and powers of the commission on national reconciliation*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/TJ_961223_ProtocolFunctionsPowersOfTheCommissionNationalReconciliation.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Agreement between the President of the Republic of Tajikistan and the leader of the united Tajik opposition*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/TJ_961223_AgreementBetweenPresidentTajikistanAndUnitedTajikOpposition.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Protocol on refugees*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/TJ_970113_ProtocolOnRefugees.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Statute on the Commission of national reconciliation*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/TJ_970221_StatuteCommissionNationalReconciliation.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Protocol on military issues*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/TJ_970308_ProtocolonMilitaryIssues.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Protocol on political questions*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/TJ_970518_ProtocolPoliticalQuestions.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Protocol on the guarantees of implementation of the General agreement on establishment of peace and national accord in Tajikistan*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/TJ_970528_ProtocolGuaranteesImplementationGeneralAgreement.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *General Agreement on the establishment of peace and national accord in Tajikistan*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/TJ_970627_GeneralAgreementontheEstablishmentPeaceNationalAccordinTajikistan.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Agreement on the demilitarization of Srebrenica*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BA_930418_Agreement%20on%20the%20Demilitarization%20of%20Srebrenica.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Agreement on the demilitarization of Srebrenica and Zepa*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BA_930508_DemilitarizationSrebrenicaZepo.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Framework agreement for the Federation (Washington agreement)*, https://peacemaker.un.org/bosniawashingtonagreement94 (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Comprehensive ceasefire agreement*, https://peacemaker.un.org/bosniacomprehensiveceasefire94 (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Agreement on complete cessation of hostilities*,

https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BA_941231_CompleteCeasefire.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Agreed basic principles*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BA_950908_AgreedBasicPrinciples.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Further agreed basic principles*. https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BA_950926_FurtherAgreedPrinciples.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Ceasefire Agreement for Bosnia and Herzegovina*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BA_951005_CeasefireAgreementforBosniaHerzegovina.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *General framework agreement for peace in Bosnia and Herzegovina (Dayton agreement)*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BA_951121_DaytonAgreement.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Conclusions of the peace implementation conference held at Lancaster House (London conference)*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BA_951209_LondonConferenceConclusions.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Final communiqué of the ECOWAS committee of five on Liberia*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/LB_920407_GenevaAgreement.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Cotonou agreement*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/LR_930725_CotonouAgreement.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Akosombo agreement*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/LR_940912_AkosomboAgreement.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Agreement on the Clarification of the Akosombo Agreement (Accra Clarification)*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/LR_941221_AccraClarification.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Abuja agreement to supplement the Cotonou and Akosombo agreements as subsequently clarified by the Accra agreement*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/LR_950819_AbujaAgreement.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Lusaka protocol*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/AO_941115_LusakaProtocol%28en%29.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Bishkek protocol*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/Bishkek%20Protocol.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Protocol of negotiations between the governmental delegations of the Republic of Georgia and the Russian Federation*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/GE%20RU_930409_ProtocolOfNegotiationsBetweenGeorgiaAndRussia.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Agreement on a ceasefire in Abkhazia and arrangements to monitor its observance*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/GE_930727_AbkhaziaCeasefireAndArrangementsToMonitorObservance.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Memorandum of understanding between the Georgian and the Abkhaz sides at the negotiations held in Geneva*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/GE_931201_MoUGeorgianAndAbkhazSides.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Communiqué on the second round of negotiations between the Georgian and Abkhaz sides in Geneva*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/GE_940113_CommuniqueSecondRoundNegotiations.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Quadripartite agreement on voluntary return of refugees and displaced persons*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/GE_940404_QuadripartiteAgreementVoluntaryReturnRefugees.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Declaration on measures for a political settlement of the Georgian - Abkhaz conflict*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/GE_940404_DeclarationOnMeasuresForPoliticalSettlementGeogianAbkhazConflict.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Proposal for the establishment of a coordinating commission*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/GE_940511_ProposalEstablishmentCoordinatingCommission.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Agreement on a ceasefire and separation of forces*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/GE_940514_AgreementCeasefireSeparationOfForces.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Security council resolution 937 (1994) on expansion and extension of the mandate of the UN observer mission in Georgia and its cooperation with the CIS peacekeeping force*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/GE_940721_UNSCR937%281994%29.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Déclaration du Gouvernement et des partis politiques contre les fauteurs de guerre et en faveur de la paix*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BI_940706_DeclarationFaveurPaixSecurite.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Agreement embodying a convention on governance between the forces for democratic change and the political parties of the opposition*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BI_940910_AgreementEmbodyingConventionOnGovernance.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Declaration by the participants to the peace negotiations on Burundi*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BU_980621_DeclarationByTheParticipantsToPeaceNegotiationsOnBurundi.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Agreement on a ceasefire in the Republic of Yemen*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/YE_940630_Agreement%20on%20a%20Ceasefire%20in%20the%20Republic%20of%20Yemen.pdf (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Basic agreement on the region of Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium (Erdut agreement)*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/HR_951112_ErdutAgreement.pdf (Pristupljeno 15. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Supplement to the Abuja accord*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/LR_960817_Supplement%20to%20the%20Abuja%20Accord.pdf (Pristupljeno 15. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Agreement on ceasefire in Sierra Leone*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SL_990518_CeasefireAgreementSierraLeone.pdf (Pristupljeno 15. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Peace agreement between the Governement of Sierra Leone and the RUF*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SL_990707_LomePeaceAgreement.pdf (Lomé Peace Agreement) (Pristupljeno 15. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Agreement of ceasefire and cessation of hostilities between the Sierra Leone Government and the Revolutionary United Front (RUF)*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SL_001110_CessationofHostilitiesSierraLeone-RUF.pdf (Pristupljeno 15. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Interim agreement for peace and self-Government in Kosovo (Rambouillet accords)*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/990123_RambouilletAccord.pdf (Pristupljeno 15. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Military technical agreement between the International security force (KFOR) and the Governments of the Federal Republic of Yugoslavia and the Republic of Serbia*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/990615_MilitaryTechnicalAgreementKFORYugoslaviaSerbia.pdf (Pristupljeno 15. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Security council resolution 1177 (1998) on the situation between Eritrea and Ethiopia*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/ER-ET_980626_SCRes1177%281998%29.pdf (Pristupljeno 15. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Technical arrangements for the implementation of the OAU framework agreement*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/ER%20ET_990831_Technical%20Arrangements%20for%20the%20Implementation%20of.pdf (Pristupljeno 15. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Agreement on cessation of hostilities between the Government of the Federal Democratic Republic of Ethiopia and the Government of the State of Eritrea*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/ER%20ET_000618_AgreementCessationofHostilitiesEthiopiaEritrea.pdf (Pristupljeno 15. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Accord de cessation des hostilitiés en République du Congo*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/CG_991116_Accord%20de%20Cess

ation%20des%20Hostiliti%C3%A9s%20en%20R%C3%A9publique%20du%20Congo.pdf (Pristupljeno 15. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Accord de cessez-le-feu et de cessation des hostilités entre le Haut Commandement de la Force Publique et le Haut Commandement des Forces d'Autodéfense de la Résistance (FADR)*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/CG_991229_Accord%20de%20Cessez-le-Feu%20et%20de%20Cessation%20des%20Hostilit%C3%A9s.pdf (Pristupljeno 15. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Agreement signed by the Government of the Republic of Angola and UNITA Renovada (Luanda protocol)*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/AO_990218_LuandaProtocol%28en%29.pdf (Pristupljeno 15. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Memorandum of understanding (Luena agreement)*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/Angola_%20LuenaAgreement%28en%29.pdf (Pristupljeno 15. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Memorandum of understanding between the Governments of India and Pakistan*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/IN%20PK_990221_Memorandum%20of%20Understanding.pdf (Pristupljeno 15. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Joint statement between the Governments of India and Pakistan*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/IN%20PK_990221_Joint%20Statement.pdf (Pristupljeno 15. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Lahore declaration*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/IN%20PK_990221_The%20Lahore%20Declaration.pdf (Pristupljeno 15. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Agreement on safety and security guarantees*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/PH_000309_Agreement%20on%20Safety%20and%20Security%20Guarantees.pdf (Pristupljeno 15. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Agreement on the general framework for the resumption of peace talks between the Government of the Republic of the Philippines and the Moro Islamic Liberation Front*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/PH_010324_Agreement%20on%20the%20Framework%20for%20Resumption%20of%20Talks%20.pdf (Pristupljeno 15. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Agreement on peace between the Government of the Republic of the Philippines (GRP) and the Moro Islamic Liberation Front (MILF)*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/PH_010622_Agreement%20on%20Peace%20between%20the%20GRP%20and%20MILF.pdf (Pristupljeno 15. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace agreements database search. *Implementing guidelines on the security aspect of the GRP-MILF Tripoli agreement of peace*, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/PH_010807_Implementing%20Guidelines%20on%20the%20Security%20Aspect%20of%20the%20Tripoli%20Agreement.pdf (Pristupljeno 15. svibnja 2022.)

Mrežni izvori

ADR Times (2022). *Components of peace agreements*, https://www.adrtimes.com/components-of-peace-agreements/ (Pristupljeno 1. rujna 2022.)

Amnesty international (2023). *Algeria a human rights crisis: Civilians caught in a spiral of violence*, https://www.amnesty.org/fr/wp-content/uploads/2021/06/mde280361997en.pdf (Pristupljeno 11. rujna 2023.)

Centar za mirovne studije (2022). *Društvena promjena kroz objektiv mirovnih studija*, https://www.cms.hr/system/publication/pdf/90/Drustvena_promjena_kroz_objektiv_Mirovnih_studija_.pdf (Pristupljeno 5. studenoga 2022.)

Central Intelligence Agency (2022), https://www.cia.gov/resources/publications/publications-list/ (Pristupljeno 24. srpnja 2022.)

COW (2022). Correlates of war, https://correlatesofwar.org/ (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

Hrvatska enciklopedija (2022), https://www.enciklopedija.hr (Pristupljeno 9. listopada 2022.)

HRW (2023). Human rights watch. *Liberia*, https://www.hrw.org/reports/1997/liberia/Liberia-02.htm (Pristupljeno 1. prosinca 2023.)

SSRN (2022). Social science research network. *Negotiating justice? Human rights and peace agreements*, https://ssrn.com (Pristupljeno 21. srpnja 2022.)

Institute for policy studies (2023). *The war between Ethiopia and Eritrea*. https://ips-dc.org/the_war_between_ethiopia_and_eritrea/, (Pristupljeno 15. rujna 2023.)

Institute for policy studies (2023). *War in the Congo*. https://ips-dc.org/war_in_the_congo/, (Pristupljeno 15. rujna 2023.)

ISE (2022). Institute for state effectiveness. *Writing the history of the future: securing stability through peace agreements*, https://effectivestates.org/publication/writing-the-history-of-the-future-securing-stability-through-peace-agreements/ (Pristupljeno 21. srpnja 2022.)

International crisis group (2023). Breaking point? Yemen's Southern question, https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/gulf-and-arabian-peninsula/yemen/breaking-point-yemen-s-southern-question (Pristupljeno 14. rujna 2023.)

Narodne novine, službeni list Republike Hrvatske (2022). *Odluka o objavljivanju Povelje Ujedinjenih naroda*. NN br. 15/93-Međunarodni dio, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/1993_12_15_35.html (Pristupljeno 5. studenoga 2022.)

Online časopis History info (2023). *Brutalna povijest Liberije obilježena vojnim udarima, klanjima, pa i kanibalizmom*. https://povijest.hr/bitkeiratovi/brutalna-povijest-liberije-obiljezena-vojnim-udarima-klanjima-pa-i-kanibalizmom/ (Pristupljeno 10. rujna 2023.)

Peace Agreement Access Tool PA-X (Final Act of the Paris conference on Cambodia (*Framework for a comprehensive political settlement of the Cambodia conflict or Paris accords*), https://www.peaceagreements.org/view/378 (Pristupljeno 25. srpnja 2022.)

Research analysts paper: *Legal dimensions of peace agreements in internal conflicts*, https://assets.publishing.service.gov.uk (Pristupljeno 31. kolovoza 2022.)

Struna/Hrvatsko strukovno nazivlje (2022), http://struna.ihjj.hr/ (Pristupljeno 9. listopada 2022.)

The general framework agreement for peace in Bosnia and Herzegovina, https://www.osce.org (Pristupljeno 19. srpnja 2022.)

The Irenees peace database (2022). *Assessing the durability of Peace agreements*, https://www.irenees.net/bdf_fiche-analyse-890_en.html (Pristupljeno 4. rujna 2022.)

Oxfam (2023). Oxfam digital repository – Open repository. *Part II Background to the Somali war*, https://oxfamilibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/122751/bk-somali-conflict-part2-010194-en.pdf;jsessionid=B1B5897BE3AF121EB1BC671B70C43AA4?sequence=2 (Pristupljeno 27. prosinca 2023.)

UCDP (2022). Uppsala Universitet. The Uppsala conflict data program. UCDP/PRIO Armed conflict dataset codebook version 18.1, https://ucdp.uu.se (Pristupljeno 21. srpnja 2022.)

UCDP (2022). Uppsala Universitet. The Uppsala conflict data program, https://www.pcr.uu.se/research/ucdp/definitions/#tocjump_8397755751018288_38 (Pristupljeno 1. rujna 2022.)

UCDP (2022). Uppsala Universitet. The Uppsala conflict data program, https://ucdp.uu.se/downloads/ (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UK Government (2022). https://www.gov.uk/government/publications/legal-dimensions-of-peace-agreements-in-internal-conflicts (Pristupljeno 23. listopada 2022.)

UN (2022). https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/Good%20AgreementBad%20Agreement_Arnault (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2022). Peace Agreements Database Search.un.org., https://peacemaker.un.org/document-search (Pristupljeno 14. svibnja 2022.)

UN (2023). *United Nations Operation in Somalia I (UNOSOM I)*, https://peacekeeping.un.org/mission/past/unsom1backgr1.html (Pristupljeno 10. rujna 2023.)

UNDP (2022). United Nations Development Programme. *Implementing peace agreements: from inclusive processes to inclusive outcomes?*, https://www.undp.org/policy-centre/oslo/publications/implementing-peace-agreements-inclusive-processes-inclusive-outcomes (Pristupljeno 21. srpnja 2022.)

UNSCR (2023). Search engine for the United Nations Security Council Resolutions, http://unscr.com/en (Pristupljeno 1. prosinca 2023.)

Ured Visokog predstavnika (2023.) *„Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini“*, https://www.ohr.int/dayton-peace-agreement/?lang=en (Pristupljeno 12. rujna 2023.)

Vojna povijest, magazin za vojnu povijest (2022). *Srednjovjekovni razvoj pješaštva*. https://vojnapovijest.vecernji.hr/vojna-povijest/srednjovjekovni-razvoj-pjesastva-1225442 (Pristupljeno 1. listopada 2022.)

O AUTORU

Krešimir Margaletić rođen je 09. lipnja 1977. u Novoj Gradiški. Osnovnu školu pohađa i završava u Staroj Gradiški. Srednjoškolsko obrazovanje pohađa u Gimnaziji „Tituš Brezovački“ u Zagrebu i završava ga 1995. godine. Nakon mature upisuje Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Studij završava 2004. godine te stječe zvanje diplomiranog pravnika. Poslijediplomski specijalistički studij „Regionalne komparativne studije Srednje i Jugoistočne Europe“ upisuje 2010. godine na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu te isti završava 2011. godine i stječe zvanje sveučilišnog specijalista komparativne politike. Od veljače 2022. godine polaznik je poslijediplomskog doktorskog studija „Politologija“ na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Zaposlenje započinje 11. srpnja 2005. godine u Središnjem državnom uredu za upravu, potom od srpnja 2009. godine nastavlja rad u tada novoustrojenom Ministarstvu uprave, a od 15. lipnja 2017. godine do 31. prosinca 2023. godine zaposlen je u Uredu za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske. Od 1. siječnja 2024. godine zaposlen je u Ministarstvu regionalnog razvoja i fondova Europske unije.

Za vrijeme rada u Ministarstvu uprave bio je imenovan ispred Ministarstva za članom u nekoliko radnih skupina (radnu skupinu za izradu nacrta prijedloga Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći; radnu skupinu za izradu nacrta prijedloga Zakona o financijskom poslovanju i računovodstvu neprofitnih organizacija; radnu skupinu za izradu nacrta prijedloga Nacionalne strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2016. do 2020. godine te u radnu skupinu za izradu nacrta Nacionalnog plana za borbu protiv diskriminacije 2017.-2022. U razdoblju 2014. do 2017. godine bio je ispitivač na općem dijelu Državnog stručnog ispita iz predmeta „Upravni postupak, upravni sporovi i uredsko poslovanje“. Ispred Ministarstva uprave sudjelovao je kao član delegacije Republike Hrvatske na predstavljanju Inicijalnog izvješća Republike Hrvatske prema Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom, pred Odborom za prava osoba s invaliditetom Ujedinjenih Naroda u Ženevi, Švicarska (30.-31. ožujka 2015. godine). Nadalje, sudjelovao je u provedbi izbora za članove vijeća i predstavnike nacionalnih manjina u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave, održanih dana 31. svibnja 2015. godine. Pored toga, ispred Ministarstva uprave sudjelovao je na sastancima Upravnog odbora zajedničkog projekta Europske komisije i Vijeća Europe „Unaprjeđenje ljudskih prava i zaštita manjina u Jugoistočnoj Europi“ (Sarajevo, Bosna i Hercegovina, 4. studenoga 2015. godine i Strasbourg, Francuska, 11. i 12. listopada 2016. godine), te na Završnoj Konferenciji navedenog projekta (Tirana, Albanija, 15., 16. i 17. studenoga 2016.

godine). U Ministarstvu uprave bio je član i voditelj projektnog tima za pripremu i provedbu projekta IPA TAIB 2012. Potpora sveobuhvatnom funkcioniranju javne uprave, Komponenta 1 "Potpora učinkovitoj implementaciji Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina" (od 9. svibnja 2016.-9. svibnja 2017. godine). Također, ispred Ministarstva uprave bio je član Upravnog odbora projekta IPA 2012 Podrška vijećima nacionalnih manjina na lokalnoj razini kojeg je provodio Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske. Nadalje, tijekom rada u Ministarstvu uprave sudjelovao je u provedbi projekta Srpskog narodnog vijeća – Nacionalne koordinacije vijeća srpske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj „Učinkovita manjinska vijeća za više manjinskih prava" u Sisku, te je imao izlaganje na temu „Uloge institucija i manjinskih organizacija u procesu praćenja provedbe standarda EU u ostvarenju ljudskih prava" (24. studenoga 2016. godine). Pored toga, ispred Ministarstva uprave sudjelovao je u studijskom posjetu predstavnika/ca hrvatskih institucija i organizacija civilnog društva finskim institucijama koje se bave suzbijanjem diskriminacije ili su na neki način zadužene za kreiranje antidiskriminacijskih politika u okviru projekta "Mjerenje (ne)jednakosti u Hrvatskoj" (Helsinski, 28.-31. ožujka 2017. godine). Isto tako, sudjelovao je u provedbi lokalnih izbora, održanih dana 21. svibnja 2017. godine, u dijelu koji se odnosio na određivanje broja članova predstavničkih tijela iz reda pripadnika nacionalnih manjina, odnosno iz reda pripadnika hrvatskog naroda u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave u kojima pripadnici neke od nacionalnih manjina čine većinu stanovništva te raspisivanju izbora za zamjenike općinskih načelnika, gradonačelnika i župana iz reda pripadnika nacionalnih manjina, odnosno iz reda pripadnika hrvatskog naroda. U okviru rada u Ministarstvu uprave bio je tajnik Povjerenstva Vlade Republike Hrvatske za granice jedinica lokalne samouprave, koordinator za suradnju s Povjerenstvom za izvansudsko rješavanje sporova pri tadašnjem Ministarstvu pravosuđa te je sudjelovao u Komisijama za provedbu postupka prijma osoba na stručno osposobljavanje bez zasnivanja radnog odnosa u Ministarstvu uprave.

Za vrijeme rada u Uredu za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske bio je imenovan za člana Povjerenstva za praćenje i unaprjeđenje sustava podrške žrtvama i svjedocima, ispred Ureda (prosinac 2017.-ožujak 2018. godine), te u nekoliko radnih skupina ispred Ureda (radnu skupinu za izradu nacrta prijedloga Zakona o osobama nestalim u Domovinskom ratu; radnu skupinu za izradu nacrta prijedloga Zakona o izboru vijeća i predstavnika nacionalnih manjina te radnu skupinu za izradu Etičkog kodeksa državnih dužnosnika u izvršnoj vlasti). Odlukom Povjerenstva za praćenje provedbe Nacionalne strategije za

uključivanje Roma, za razdoblje od 2013. do 2020. godine imenovan je zamjenikom voditelja Komisije za stambeno zbrinjavanje i poboljšanje uvjeta življenja pripadnika romske nacionalne manjine (2019. i 2020. godine), dok je zamjenikom voditelja Komisije za unapređenje životnih uvjeta pripadnika romske nacionalne manjine (2021., 2022. i 2023. godine) imenovan Odlukom Povjerenstva za praćenje provedbe Nacionalnog plana za uključivanje Roma, za razdoblje 2021. do 2027. godine. Nadalje, u svrhu provođenja Zaključka Vlade Republike Hrvatske donesenog na sjednici Vlade Republike Hrvatske održanoj 19. kolovoza 2021. godine, imenovan je članom Komisije za utvrđivanje popisa vlasnika obiteljskih kuća u zaseoku Grubori koji ostvaruju pravo na sanaciju, obnovu i izgradnju obiteljskih kuća. U okviru rada u Uredu za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske sudjelovao je u Komisijama za provedbu javnog natječaja i oglasa za prijam u državnu službu. Dobitnik je zahvalnice Grada Zagreba za doprinos sprečavanja širenja zaraze koronavirusom i postupanja i otklanjanju posljedica potresa.

Znanstveni rad

Margaletić, K. (2022). Unaprjeđenje tipologije mirovnih sporazuma na primjeru Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini. *Polemos.* 25 (51): 301-324.

Stručni rad

Margaletić, K. (2014). Potreba za dubinskom reformom sigurnosno-obavještajnog sustava u Hrvatskoj. *Hrvatska i komparativna javna uprava*. 14 (3): 731-757.